

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A SELECTION FROM

MESSRS. ALLENS' CATALOGUE

OF BOOKS IN THE EASTERN LANGUAGES, &c.

HINDUSTANI & HINDI, &c.

A Hindustani-English Dictionary in the Persian Character.

With the Hindi Words in Nagari also; and an English Hindustani Dictionary in the Roman Character. By DUNCAN FORBES, LL.D. Both in one volume. Price 42s.

A Dictionary; Hindustani-English and English-Hindustani.

In the Roman Character. By DUNCAN FORBES, LL.D. Royal 8vo. Price 36s.

A smaller Hindustani-English Dictionary.

In the Roman Character. By DUNCAN FORBES, LL.D. 8vo. Price 12s.

Hindustani Grammar.

With Specimens of Writing in the Persian and Nagari Characters, Reading Lessons and Vocabulary. By DUNCAN FORBES, LL.D. Price 10s. 6d.

Hindustani Manual.

Containing a Compendious Grammar, Exercises for Translation, Dialogues, and Vocabulary. In the Roman Character. By DUNCAN FORBES, LL.D. Price 3s. 6d.

The Bagh-o-Bahar,

In the Persian Character, with a complete Vocabulary. By DUNCAN FORBES, LL.D. Royal 8vo. Price 12s. 6d.

Bagh-o-Bahar, Translated into English.

By DUNCAN FORBES, LL.D. 8vo. Price 8s.

The Bagh-o-Bahar :

Or, "Adventures of Four Dervishes," a celebrated Tale, by Mir Anwar-ul-Jahid, with a complete Vocabulary, in the Roman Character. By DUNCAN FORBES, LL.D. 12mo. Price 6s.

The Baital Pachisi :

Or, "Twenty-five Tales of a Demon," in the Nagari Character, with a complete Vocabulary. Royal 8vo. Price 9s.

The Baital Pachisi :

Translated into English. By John T. PLATER, Esq. 8vo. 7s. 6d.

The Tota-Kahani :

Or, "Tales of a Parrot," in the Persian Character, with a complete Vocabulary. By DUNCAN FORBES, LL.D. Royal 8vo. Price 9s.

The Ikhwanu 's Safa :

Or, "Brethren of Purity," in the Persian Character. By DUNCAN FORBES, LL.D. Royal 8vo. 12s. 6d.

Ikhwanu 's Safa :

Or, "Brethren of Purity," From the Hindustani. By JOHN PLACKE, Esq., Inspector of Public Instruction in the North Circle, Central PROVINCES. 8vo. 10s. 6d.

Akhlak i Hindi :

Or, Indian Ethics. In Urdu. Edited, with notes and an Introduction, by SYED ARBODOLAH, Professor of Oriental Languages. Royal 8vo. 12s. 6d.

Singhasan Battisi.

Translated into Hindi from the Sanskrit. New Edition. With Copious Notes. By SYED ARBODOLAH. Royal 8vo. 12s. 6d.

Prem Sagur.

Edited and Revised by E. B. EASTWICK, Esq., M.P., F.R.S., &c. 4to. 30s.

Prem Sagur.

Translated into English by E. B. EASTWICK, M.P., F.R.S., &c. 4to. 12s.

Oriental Penmanship;

A Guide to Writing Hindustani in the Persian Character. By DUNCAN FORBES, LL.D. 4to. Price 8s.

How to Speak Hindustani.

Being an Easy Guide to Conversation in that language, designed for the use of Soldiers proceeding to India. By R. H. ROGERS, formerly Head Master of the Lawrence Military Asylum, in the Himalayas. (2000, second, 1s. 6d.

PERSIAN.

Richardson's Dictionary, Persian, Arabic and English.

Revised by F. JOHNSON. 1852. 4to. 24s.

Grammar of the Persian Language.

To which is added a selection of Easy Extracts for Reading, together with a Vocabulary and Translation. By DUNCAN FORBES, LL.D. Third and much-enlarged Edition. 1862. Royal 8vo. 12s. 6d.

Grammar of the Persian Language.

With Dialogues, &c. By MIRZA JUSSEF. Royal 8vo. 12s. 6d.

Gulistan.

Revised and Corrected, with a complete Vocabulary. By J. T. PIERCE, Esq., Inspector of Public Instruction, North Circle, Central PROVINCES. Royal 8vo.

Anwari Soheli.

Persian Text, with a complete Vocabulary. By CAPT. OUSTLEY. 4to. 30s.

Anwari Soheli.

The First Book of Persian Text. Edited by REV. H. G. KEENE. 8vo. 5s.

Akhlaki Mushini.

Persian Text. Edited by CAPT. OUSTLEY. 8vo. 5s.

Translated into English. By the Rev. H. G. KEENE. 8vo. 3s. 6d.

Aug. 2. 135.

THE
GULISTAN
OF
SA'DĪ.

WITH A FULL VOCABULARY.

THE
GULISTĀN
OF
SHAIKH MUṢLIḤU 'D DĪN SA'DĪ OF SHĪRĀZ:

A New Edition,

CAREFULLY COLLATED WITH ORIGINAL MSS.

WITH A FULL VOCABULARY.

BY
JOHN PLATTS,
ONE OF H. M.'S INSPECTORS OF SCHOOLS IN THE CENTRAL PROVINCES OF INDIA.

LONDON:
WM. H. ALLEN AND CO., 13, WATERLOO PLACE, S.W.
1871.

London: W. H. Allen & Co., Printers, 13, Waterloo Place, S.W.

PREFACE.

THE present edition of the Gulistān is the result of a careful comparison of the texts of Gentius, Gladwin, Semelet, Sprenger, and Johnson, as well as a large number of old and valuable manuscripts—partly my own property, partly that of the publishers of this work—and some choice lithographed copies which I brought with me from India.

Had my own wishes alone been consulted, it would perhaps have been more agreeable to me to re-edit (with permission) the excellent text of Dr. Sprenger, and add a vocabulary thereto; but as it was determined that a revised text should be prepared by me, I set myself to the task with the earnest intention of making the best of the valuable and ample material at my command

I undertook the work with the less hesitation because I believed, 1st, That even Dr. Sprenger admits that other readings than those adopted by him are admissible (at least, I infer as much from his giving the *variantes* of three copies in the notes of the Preface of his edition); 2ndly, That there was much room for improvement in the punctuation of all the preceding editions; 3rdly, That a more extensive use of orthographical signs—at least, in all the opening chapters of the work, and in all the Arabic portions—would prove of great assistance to students; 4thly, That a fuller and more accurate vocabulary than any that has hitherto appeared was desirable.

Two of the MSS. used by me I found to be, for the most part, in surprising harmony with the text of Dr. Sprenger; and hence, whenever these three concurred in a reading from which that (or those, for the readings of the others were in some instances as various as possible,) of the other texts and manuscripts differed, I invariably adopted it as the more trustworthy. Moreover, the readings of all the texts and MSS. in some few cases differed widely from one another, and from the text of Dr. Sprenger; in such cases I have unhesitatingly preferred the reading of Dr. Sprenger.

The full system of punctuation, the extensive use of vowel-points, and

the invariable use of the *izāfat*, will, it is hoped, remove many difficulties from the beginner's path, enabling him to read fluently, correctly, and intelligibly, and to discover the meaning of the author with tolerable facility.

To the preparation of the Vocabulary I have devoted very considerable time and pains. I have not, to the best of my knowledge, omitted a single word occurring in the text, except such perfect participles as differ in no sense from the verbs from which they are derived, and a few compounds, such as *dastam*, *dastat* (of which the parts, *dast*, *am*, and *at*, are given separately), in cases where they could not possibly puzzle the learner who has mastered the merest elements of the grammar. On the contrary, I have admitted into the Vocabulary all Persian phrases and idioms of which the sense is not quite obvious, and all the Arabic phrases and sentences occurring in the text. The meanings given in preceding vocabularies I have, in not a few cases, felt it necessary to modify or completely change. A notable instance of this will be found in the word *khirsak*, to which the vocabularies and dictionaries give the meaning of "The game of leap-frog" or "Blind-man's buff," to neither of which it has the slightest relation. Of several words I have attempted to fix the etymology; with what success I cannot presume to determine. I have spared no pains in ascertaining the correct vowels of every word; in distinguishing purely Persian from purely Arabic words; in noting such Persian words as, though derived from the Arabic, have changed their form or signification, or both; and lastly, in noting Arabic words coined from the Persian, Sanskrit, and Greek languages.

In the preparation of the Vocabulary I have made free use of the commentaries—some of which are remarkably good—on the margin of my manuscripts. I must also acknowledge my obligations to M. Ch. Defrémery, the notes to whose translation of the "Gulistān" furnished me with much valuable information.

The writings of Sa'dī are held in high esteem wherever Persian is studied. His "Pand-nāma," "Gulistān," and "Bostān," especially, are commonly read, quoted and admired; and the two former are the first put into the hands of the youthful student. This, however, is not to be attributed to their being more highly prized, generally, than the writings of others (for the Persian scholar by no means places Sa'dī in the foremost rank of authors), but to their greater simplicity of style and suitableness of subject-matter. It would, perhaps, be difficult to find in the language another author whose works combine at once such simplicity of style with

so many beauties of thought and language. Hence the works of Sa'dī are rightly the first that are taken up by an English student. But for an extensive and sound knowledge of Persian the works of Sa'dī alone, or of Sa'dī with the addition of the "Anvāri Suhaili," will not suffice. Portions, at least, of all the old authors of mark, as also of the moderns, should be studied as well. It is to be feared, however, that as long as so little encouragement is given to Oriental scholarship in England, the student of Persian will not step beyond the beaten path of the "Gulistān" and the "Anvāri Suhaili;" and that the study of the works indicated above will be regarded as a luxury, to be enjoyed by those alone who are fortunate in the possession of a natural love for the study, and leisure at command to gratify that love.

It was my intention to have prefixed a Life of Sa'dī, compiled from reliable sources, to this edition of the Gulistān; but as this would have delayed the appearance of the work for some months, it was deemed advisable to put forth the work without it, and to proceed with the biography with the view to its appearance in another work, which it is expected will be shortly ready for the press.

J. P.

LONDON, 23rd *March*, 1871.

خاتمة الكتاب

تمام شد گلستان و الله المستعان - و بتوفیق باری عزاسمه و جل ثناؤه درین جمله -
چنان که رسم مؤلفانست - از اشعار متقدمان بطریق استعارت تلفیقی نرفت *

بیت

کهن جامه خوش پیراستن به از جامه عاریت خواستن *
غالب گفتار سعدی طرب انگیزست و طیب آمیز - و کوه نظران را بدین علت زبان
طعنه دراز - که مغز دماغ بیهوده بردن و دود چراغ بیفایده خوردن کار خردمندان
نیست - و لیکن بر رای روشن صاحب دلال - که روی سخن در ایشانست - پوشیده
نماند - که در موعظت‌های صافی در سبک عبارت کشیده است - و داروی تلخ نصیحت
بشهر ظرافت بر آمیخته - تا طبع ملول انسان از دولت قبول محروم نماند * الحمد لله
رب العالمین *

مثنوی

ما نصیحت بجای خود کردیم - روزگاری درین بسر بردیم *
چون نیاید بگوش رغبت کس - بر رسولان بلاغ باشد و بس *

شعر

يَا نَاطِرًا فِيهِ! سَلِّ بِاللَّهِ مَرَحَمَةً عَلَيَّ الْمُصَنِّفِ - وَاسْتَغْفِرْ لِصَاحِبِهِ *
وَاطْلُبْ لِنَفْسِكَ مِنْ خَيْرٍ تُرِيدُ بِهَا - مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ غُفْرَانًا لِكَاتِبِهِ *

تَمَّ الْكِتَابُ بِعَوْنِ الْمَلِكِ الْوَهَّابِ *

دو کس مُردند و حسرتِ بی‌فائده بردند - یکی آن که داشت و نخورد - دیگر آنکه دانست و نکرد *

قطعه

کس نداند بخیلِ فاضل را - که نه در عیب گفتنش کوشد -
 ور کریمی دو صد گُنه دارد - کرمش عیبها فرو پوشد *

باب ششم

قطعه

چو حق مَعاینه بینی که می‌باید داد - بلطف به که بجننگ آوری و دلتنگی *
 خراج گر نگرارد کسی بطیب نفس - بقهر زو بستانند و مزد سرهنگی *

حکمت ۱۰۹

همه کس را دندان بترشی کند گردد - مگر قاضیانرا بشیرینی *

بیت

قاضی که برشوت بخورد پخِ خیّار - ثابت کند از بهر تو صد خربزه زار *

حکمت ۱۱۰

تعبه پیر چه کند که توبه نکند از نابکاری ؟ و شکنه مغرول از مردم آزاری *

بیت

جوانی سخت پی باید که از شهوت بپرهیزد - که پیر سُست رغبت را خود آلت بر نمی‌خیزد *

بیت

جوان گوشه نشین شیر مرد راه خداست - که پیر خود نتواند ز گوشه برخاست *

حکمت ۱۱۱

حکیمی را پرسیدند - که چندین درختِ نامور که خدای تعالی آفریده است و برومند گردانیده - هیچ یکی را آزاد نخوانند مگر سرورا - درین چه حکمتست ؟ گفت - هر یکی را نمره است بوقتِ معین - گاهی بوجود آن تازه - و گاهی بعدمِ آن پزوده - و سرورا هیچ ازینها نیست - همه وقت خوش و تازه است - و این صفتِ آزادگانست *

قطعه

بدانچه میگذرد - دل منه - که دجله بسی پس از خلیفه بخواهد گذشت در بغداد *
 گرت ز دست برآید - چو نخل باش کریم - ورت ز دست نیاید - چو سرو باش آزاد *

حکمت ۱.۴

درویشی در مناجات میگفت - یا رب! رحمت کن بر بدان - که بز نیکان خود رحمت کرده - که ایشانرا نیک آفریده *

حکمت ۱.۵

گویند اول کسی که علم بر جامه کرد و انگشتی در دست نهاد جمشید بود * گفتندش - چرا زینت بچپ دادی ؟ و فضیلت مر راست راست * گفت - راست را راستی تمامست *

قطعه

فریدون گفت نقاشی چین را - که پیرامون خِرگاهش بدوزند -
 "بدانرا نیک دار - ای مرد هشیار! که نیکان خود بزرگ و نیک روزند"

حکمت ۱.۶

بزرگی را پرسیدند - که چندین فضیلت که دست راست را ست - خاتم در انگشت چپ چرا میکنند؟ گفت - نشنیده - که اهل فضل همیشه محرومند؟

بیت

آن که شخص آفرید و روزی و بخت - یا فضیلت همیدهد یا تخت *

حکمت ۱.۷

نصیحت پادشاهان گفتن کسی را مُسلمست که بیم سر ندارد و امید زر *

مثنوی

مُوحِد چه در پایِ ریزی زرش ؟ چه شمشیرِ هندیِ نَبیِ بر سرش ؟
 امید و هراسش نباشد ز کس - برینست بُنیادِ توحید و بس *

حکمت ۱.۸

پادشاه از بهر دفعِ ستمکارانست - و شکنه برایِ دفعِ خونِ خواران - و قاضی مصلحت جوئیِ طراران - هرگز دو خصم بحقِ راضی نشوند الا پیشِ قاضی *

باب هشتم

حکمت ۹۸

زمین را از آسمان نثارست - و آسمان را از زمین غبار - كُلُّ اِنَاةٍ يَتَرَشُّ بِمَا فِيهِ *

بیت

گَرَتْ خَوِي مَن آمد ناسزاوار - تو خوي نيكِ خود از دست مگذار *

حکمت ۹۹

خدای عز و جل می بیند و می پوشد - و همسایه نمی بیند و می خروشد *

بیت

نعوذ بالله ! اگر خلق غیب دان بودی - کسی بحالِ خود از دستِ کس نیاسودی *

حکمت ۱۰۰

زر از معدن بکان کندن بدر آید - و از دستِ بخیل بجان کندن *

قطعه

دوان نخورند و گوشه دارند - گویند - اُمید به که خورده *

فردا بینی بکام دشمن زر مانده و خاکسار مرده *

حکمت ۱۰۱

هر که بر زبردستان نبخشاید بجفای زبردستان گرفتار آید *

مثنوی

نه هر بازو - که دروي قوتی هست - بمردي عاجزان را بشکند دست *

ضعیفان را منه بر دل گزندی - که در ماني بَجَوَرِ زورمندی *

حکمت ۱۰۲

عادل - چون خلاف در میان آید - بجهد - و چون صلح بیند - لنگر بنهد - که آنجا

سلامت بر کرانست - و اینجا حلوت در میان *

حکمت ۱۰۳

مُقَامِر را سه شش می باید - و لیکن سه يك می آید *

بیت

هزار بار چراگاه خوشتر از مَیدان - و لیک اسب ندارد بدستِ خویشِ عَنان *

باب هشتم

حکمت ۹۴

هر که بتادیب دنیا راه صواب نگیرد - بتعذیب عقوبی گرفتار آید * قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - وَ
لَقَدْ يَقْنَهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ *

بیت

پندست خطابِ مهتران - آنکه بند - چون پند دهند و نشنوی - بند نهند *

حکمت ۹۵

نیکبختان بحکایات و امثالِ پیشینیان پند گیرند از آن پیش که پسینیان بواقعۀ ایشان
مثل زنند * دزدان دست کوتاه نکنند تا دستِ شان کوتاه نکنند *

قطعه

نرود مرغِ سوری دانه فراز - چون دگر مرغِ بینه اندر بند *
پند گیر از مصائبِ دیگران - تا نگیرند دیگران ز تو پند *

حکمت ۹۶

آنرا که گوشِ ارادتِ گران آفریده اند - چون کند که بشنود ؟ و آنرا که گمیدِ سعادت
کشان می برد - چه کند که نرود ؟

قطعه

شبِ تاریکِ دوستانِ خدای می بتابد چو روزِ رخشنده *
وین سعادتِ بزورِ بازو نیست - تا نبخشد خدای بخشنده *

رباعی

از تو بیکه نالم ؟ که دگر داور نیست - و ز دستِ تو هیچ دست بالاتر نیست *
آنرا که تو رهبری کنی - گم نشود - و آنرا که تو گم کنی - کسی رهبر نیست *

حکمت ۹۷

گدایی نیک سرانجام به از پادشاهی بد فرجام *

بیت

غمی گز پایش شادمانی بَری به از شادی گز پشش غم خوری *

باب هشتم

قطعه

سگي را لقمه هرگز فراموش نکردد - و رزني صد نوبتش سنگت *
و گر عمری نوازي سفله را - بکمر چيز آيد با تو در جنگ *

حکمت ۹۰

از نفس پرور هُروزي نيايد - و بي هنر سروريرا نشايد *

مثنوي

مکن رحم بر گاو بسيارخوار - که بسيار خوارست بسيارخوار *
چو گاو ار همي بايدت فربهي - چو خر تن بجور کسان در دهی *

حکمت ۹۱

در انجیل آمده است - که اي فرزند آدم ! اگر توانگري دهمت - مُشتغل شوي
بمال از من - و اگر درويش کُنمت - تنگدل نشيني - پس حلاوت ذکر من کجا در
يابي ؟ و بعبادت من کي شتايي ؟

قطعه

گر اندر نعمتي - مغرور و غافل - و ر اندر تنگدستي - خسته و ريش -
چو در سراً و سراً حالت اينست - ندانم کي بحق پردازي از خویش *

حکمت ۹۲

ارادت بيچون يکي را از تخت شاهي فرود آرد و ديگري را در شکم ماهي نگو دارد *
بيت
وقتست خوش آنرا - که بود ذکر تو مونس - و ر خود بود اندر شکم حوت - چو يونس *

حکمت ۹۳

اگر تبيغ قهر بر کشد - نبي و ولي سر در کشد - و اگر غمزه لطف بجُفباند - بدانرا به
نيکان در رساند *

قطعه

گر بمحشر خطاب قهر کند - انبيا را چه جاي معذرتست ؟
پرده از روي لطف - گو - بردار ! کاشقيارا اميد مغفرتست *

قطعه

ندهد مرد هوشمند جواب - مگر آنکه کزو سؤال کنند *
 گرچه بر حق بود فراخ سخن - حملِ دعویش بر محال کنند *

حکمت ۸۷

ریشی درونِ جامه داشتم * شیخ (رحمة الله علیه) هر روز پرسیدی - که ریشت
 چو نیست؟ و نپرسیدی - که کجاست؟ دانستم که از آن احتراز میکند - که ذکرِ هر
 عضوی روا نباشد * و خردمندان گفته اند - هر که سخن بسنجد - از جواب نرنجد

قطعه

تانیك ندانی که سخن عینِ صوابست - باید که بگفتن دهن از هم نکشایی *
 گر راست سخن باشی و در بند بمایی - به ز آن که دروغت دهد از بند رهائی *

حکمت ۸۸

دروغ گفتن بضربِ لَازِب مآند - اگرچه جراحت درست شود - نشان بمآند * چون
 برادرانِ یوسف (علیه السلام) بدروغ گفتن موسوم شدند - پدر را بر راست گفتن ایشان
 اعتماد نماند * قَالَ - بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً - فَصَبْرٌ جَمِیلٌ *

قطعه

دروغی نگیرند صاحبِ دلان بر آن کس که پیوسته گفتست راست *
 اگر مُشْتَهَر شد کسی در دروغ - اگر راست گوید - تو گوئی - خطاست *
 کسی را که عادت بود راستی - خطائی کند - در گذارند ازو *
 وگر نامور شد بقولِ دروغ - دگر راست باور ندارند ازو *

حکمت ۸۹

اجلِ کائنات از رویِ ظاهر آدمیست - و اذَلِ موجودات سگ - و باتقائی خردمندان
 سگ حق شناس به از آدمی نا سپاس *

باب هشتم

حکمت ۸۳

یکی از لوازم صحبت آنست که خانه پیرداری تا با خانه خدا در سازی *

قطعه

حکایت بر مزاجِ مُسْتَمِعِ گوئی - اگر دانی که دارد با تو میلی -
هر آن عاقل که با مَجْنُونِ نشیند - نگوید جز حدیثِ حُسنِ لیلی *

حکمت ۸۴

هر که با بدان نشیند - اگر طبعیتِ ایشان دروئی اثر نکند - بفعلِ ایشان مُتَمِّمِ گردد -
چنانکه اگر مردی بخرابات رود بنماز کردن - منسوب شود بخمر خوردن *

مثنوی

رقم بر خود بنادانی کشیدی - که نادان را بصحبت بر گزیدی *
طلب کردم ز دانایان یکی پند - مرا گفتند - با نادان مپیوند -
که گر صاحب تمیزی - خر نمایی - و گر نادانی - احمق تر نمایی *

حکمت ۸۵

حلمِ شُترِ چنانکه معلومست - اگر طفلی مهارش گیرد و صد فرسنگِ ببرد - گردن از
مُتَابَعَتِ او نه پیچد - اما اگر راهی هَوَلَاکِ پیش آید - که موجبِ هَلَاکِ باشد - و
طفل آتجا بنادانی خواهد رفتن - زمام از کفش در گسلاند و بیش متابعت نکند -
که هنگامِ درشتی مِلّاطفَتِ مذمومست - و گویند - دشمن بمِلّاطفَتِ دوست نکرده -
بلکه طمع زیادت کند *

قطعه

کسی که لطف کند با تو - خالکِ پایش باش - و گر ستیزه کند - در دو چشمش افکن خاک *
سخنِ بلطف و کرم با درشت خوی مگوی - که زنگ خورده نگردد مگر بسوهن پاک *

حکمت ۸۶

هر که در پیشِ سخنِ دیگران افتد - تا مایهٔ فضلش بدانند - پایهٔ جهلش معلوم
کنند *

حکمت ۷۹

دو کس را حسرت از دل نرود و پای تغابن از گل بر نیاید - تاجری کشتی شکسته و وارثی با قلندران نشسته *

قطعه

بیشی درویشان بود خونت مباح - گر نباشد در میان مالت سبیل *
یا مرو با یار ازرق پیرهن - یا بکش بر خان و مان انگشت نیل *
یا مکن با پیلانان دوستی - یا طلب کن خانه در خورد پیل *

حکمت ۸۰

علمت سلطان گرچه عزیزست - جامه خُلُقان خود از آن بعزت تر - و خوان بزرگان
اگرچه لذیذست - خرده انبان خویش از آن بلذت تر *

بیت

سرکه از دست رنج خویش و تره بهتر از نان ده خدای و بره *

حکمت ۸۱

خلاف رای صوابست و نقض عهد اولو الالباب دارو بگمان خوردن و راه نادیده بی کاروان
رفتن * امام مُرشد الغزالی را (رحمة الله علیه) پرسیدند - که چگونه رسیدی بدین مرتبه
علوم؟ گفت - هرچه ندانستم پرسیدن آن ننگ نداشت *

قطعه

امید عافیت آنکه بود موافق عقل - که نبض را به طبیعت شناس بنمائی *
بپرس هرچه ندانی - که ذل پرسیدن دلیل راه تو باشد بعز دانائی *

حکایت ۸۲

هر آنچه دانی - که هرآینه معلوم تو خواهد شد - پرسیدن آن تعجیل مکن - که هیبت
سلطنت را زیان دارد *

قطعه

چو لقمان دید - کاندردست داود همی آهن بمعجز موم کردد -
نپرسیدش - چه می سازی؟ که دانست - که بی پرسیدنش معلوم کردد *

باب هشتم

قطعه

مردکی خشک مغز را دیدم رفته در پوستین صاحبِ جاه *
گفتم - ای خواجه ! گر تو بدبختی - مردم نیک بخت را چه گناه ؟

قطعه

الا - تا نخواهی بلا بر حسود ! که آن بخت برگشته خود در بلاست *
چه حاجت که با وی کنی دشمنی ؟ که وی را چنین دشمنی در قفاست *

حکمت ۷۶

تَلْمِیْذِ بی‌ارادت عاشقِ بی‌زرست - و رَوْنَدِ بی‌معرفت مرغِ بی‌پر - و عَالَمِ بی‌عمل
درختِ بی‌بر - و زَاهِدِ بی‌عِلْمِ خانه‌بی‌در * مراد از نُزُولِ قُرْآنِ تَحْضِیْلِ سَیْرِتِ خُوبِست - نه
تَرْتِیْلِ سُورَةِ مَكْتُوبِ * عَامِی * مُتَعَبِّدِ پِیَادَه رفته است و عَالِمِ مُتَهَاوِنِ سُوَارِ خَفْتَه * عاصی
که دست بردارد بَه از عابدی که عَجَب در سر دارد *

بیت

سَرهَنگِ لطیفِ خویِ دِلدار بَهِتَر ز فقیهِ مردم‌آزار *

حکایت ۷۷

یکی را گفتند - که عَالِمِ بی‌عمل بچه ماند ؟ گفت - بزنبورِ بی‌عسل *

بیت

زنبورِ درشتِ بی‌مروت را گوی - باری - چو عسل نمی‌دهی - نیشِ مزین !

حکمت ۷۸

مردِ بی‌مروتِ زَنست - و عابدِ با طمعِ رَاةِ زن *

قطعه

ای - به پندار - کرده جامه سفید بهر ناموسِ خَلق و نامه سیاه !
دست کوتاه باید از دنیا - آستین یا دراز و یا کوتاه *

باب هشتم

حکمت ۷۱

ای طالبِ روزی! بنشین - که بخوری - و ای مطلوبِ اجل! مرو - که جان نبری *

قطعه

جهدِ رزقِ ار کنی و گر نکنی - برساند خدای عز و جل *
در رویِ در دهانِ شیر و هیزر - نخوردند - مگر بروزِ اجل *

حکمت ۷۲

به نا نهاده دست نرسد - و نهاده هر کجا که هست برسد *

بیت

شنیده که سکندر برفت در ظلمات - بچند محنت - و آنکه نخورد آبِ حیات *

حکمت ۷۳

صیادِ بی‌روزی در دجله ماهی نگیرد - و ماهی بی‌اجل در خشکی نمیرد *

بیت

مسکین حریص در همه عالم همی رود - او در تقای رزق و اجل در تقای او *

حکمت ۷۴

توانگرِ فاسق کلوخ زران‌دودست - و درویشِ صالح شاهدِ خاک‌آلود - این دلقِ موسی است مُرّغ - و آن ریشِ فرعون ست مُرّغ * ثروتِ نیکان روی در بلندی دارد و دولتِ بدان سر در نشیب *

قطعه

هرکرا جاه و دولتست - بدان خاطر خسته در نخواهد یافت *
خبرش ده که هیچ دولت و جاه بسرائی دگر نخواهد یافت *

حکمت ۷۵

חסود از نعمتِ حق بخیلست - و بنده بی‌گناه را دشمن *

باب هشتم

کو فرضِ خدا نمی‌گذارد - از قرضِ تو نیز غم ندارد
امروز دو مرده بیش گیرد - فردا - که همه زنند - میرا

حکمت ۶۸

هر که در زندگی نانش نخورند - چون بمیرد نامش نبرند * لذتِ انگور بیوه داند - نه
خداوند میوه * یوسف صدیق (علیه السلام) در خُشک سالی مصر سیرِ نخوردی تا گرسنگان را
فراموش نکند *

مثنوی

آنکه در راحت و تنعم زیست - او چه داند - که حالِ گرسنه چیست ؟
حالِ درماندگان کسی داند - که باحوالِ خویش در ماند *

قطعه

ای که بر مرکبِ تازنده سواری - هُش دار ! که خرِ خارکشِ مسکین در آب و گِلست *
آتش از خانه همسایه درویش مخواه - ک آنچه از روزن او میگذرد - دودِ دلست *

پند ۶۹

درویشِ ضعیف را در تنگی و خُشک سال مپرس - که چونی ؟ الا بشرطِ آنکه مرهم بر
ریش نهی و درهم در پیش *

قطعه

خري که بینی بارش بگل در افتاده - ز دل برو شَفَقَت کن - ولي مرو بسرش *
کنون که رفتی و پرسیدی پیش - که چون افتاد - میان ببند و چو مردان بگیر دمِ خُرش *

حکمت ۷۰

دو چیز محالِ عقلست - خوردن بیش از رزقِ مقسوم - و مردن پیش از وقتِ معلوم *

قطعه

قضا دگر نشود - و هزار ناله و آه بشکر یا بشکایت بر آید از دهنی *
فرشته - که وکیلست بر خزانۀ باد - چه غم خورد که بمیرد چراغِ بیوه زنی ؟

باب هشتم

بیت

اندك اندك بهم شود بسیار - دانه دانه است غله در انبار *

حکمت ۶۴

عالم را نشاید که سفاقت از عامی بچلم در گذارد - که هر دو طرف را زیان دارد - که
هیبت این کم شود و چهل آن مُحکم *

بیت

چو با سِفله گوئی بَلطف و خوشی - فزون گرددش کبر و گردن کشی *

حکمت ۶۵

معصیت - از هر که صادر شود - ناپسندیده است - و از علما ناخوبتر - که علم سلاح
جنگِ شیطانست - و خداوند سلاح را - چون به اسیری برند - شرمساری بیش
برد *

مثنوی

عامی نادان پریشان روزگار به ز دانشمند ناپرهیزگار -
گان بنابینائی از راه افتاد - وین - دو چشمش بود - و در چاه افتاد *

حکمت ۶۶

جان در حمایت یکدمست - و دنیا وجودی میان دو عدم * دین بدنیا مفروش -
که دین بدنیا فروشان خزند - یوسف بفروشد تا چه خزند ؟ الم اعهَد الیکم - یا بنی
آدم ! اَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّیْطَانَ - اِنَّهٗ لَکُمْ عَدُوٌّ مَبِیْنٌ *

بیت

بقول دشمن پیمان دوست بشکستی - ببین که از که بُردی و با که پیوستی *

حکمت ۶۷

شیطان با مُخلصان بر نمی آید و سلطان با مُفلسان *

مثنوی

وامش مده آن که بی نمازست - گرچه دهنش ز فاقه بازست -

باب هشتم

حکمت ۵۹

دوستی را که همه عمر فرا چنگ آرند - شاید که بیک نفس بیاورند *

بیت

سنگی بچند سال شود لعل پاره - زِ نهار! تا بیک نفس نشکلی بسنگ!

حکمت ۶۰

عقل در دستِ نفس چنان گرفتارست که مرد عاجز بدستِ زن گریز *

بیت

در خُرَمی بر سرائی ببند - که بانگِ زن از روی بر آید بلند *

حکمت ۶۱

رایِ بی قوتِ مکر و فُسونست - و قوتِ بی رایِ جَهل و جُنون *

بیت

تمیز باید و تدبیر و رای و آنکه مُلک - که مُلک و دولتِ نادانِ سلاحِ جنگِ خودست *

حکمت ۶۲

جوانمردی که بخورد و بدهد به از عابدی که روزه دارد و ببندد * هر که ترکِ شهوت -
از بهرِ قبولِ خلق داده است - از شهوتِ حلال در شهوتِ حرام افتاده است *

بیت

عابد که نه از بهرِ خدا گوشه نشیند - بیچاره در آئینه تارک چه ببیند؟

حکمت ۶۳

اندک اندک خِیَلی شود و قطره قطره سِیلی گردد - یعنی آنان که دستِ قدرت ندارند -
سنگِ خرده نگاه دارند - تا بوقتِ فرصتِ دِمار از دماغِ خصم بر آرند *

شعر

وَقَطْرٌ عَلَيَّ قَطْرٍ إِذَا انْفَقَتْ نَهْرٌ - وَنَهْرٌ لِي نَهْرٌ إِذَا اجْتَمَعَتْ بَحْرٌ *

قطعه

گر هنرمند ز آوباش جفايي بپند - تا دلِ خویش نیازد و درهم نشود *
سنگِ بدگوهر اگر کاسه زرین بشکست - قیمتِ سنگ نیفزاید و زر کم نشود *

حکمت ۵۶

خرمندی که در زمرهٔ آوباش سخن ببندد - شِکفتِ مدار - که آوازِ برپا از غلبهٔ دُهل
بر نیاید - و بویِ عبیر از بویِ گنده فرو ماند *

شعر

بلند آوازِ نادان گردن افراخت - که دانا را بی‌شرمی بینداخت -
نمی‌داند که آهنگِ حجازی فرو ماند ز بانگِ طبلِ غازی *

حکمت ۵۷

جوهر اگر در خِلاب افتد - همان نفیست - و غبار اگر بر فلک رود - همچنان خسیس *
استعدادِ بی‌تربیت دریغ - و تربیتِ نامُستعد ضائع * خاکِسترِ نسبتی عالی دارد که
آتشِ جوهرِ علویست - و لیکن چون بنفشِ خود هنری ندارد - با خاک برابرست *
قیمتِ شکر نه از نی است - که آن خود خاصیتِ وی است *

مثنوی

چو کنعان را طبیعت بی‌هنر بود - پیمبر زادگی قدرش نیفزود *
هنر بنما - اگر داری - نه گوهر - گل از خارست و ابراهیم از آزر *

حکمت ۵۸

مشکِ آنست که خود ببوید - نه آن که عطار بگوید * دانا چون طبلهٔ عطارست -
خاموش و هنر نُمای - و نادان چون طبلِ غازیست - بلند آواز و میان تهی *

قطعه

عالم اندر میانهٔ جهال - مَثَلی گفته‌اند صدیقان -
شاهدی در میان کورانست - مصحفی در کُنِشتِ زندیقان *

باب هشتم

بر گیرند - و پیران تا عرق کنند - اما قلندران چندان خورند که در معده جای نفس نماند
و بر سفره روزی کس *

بیت

اسیر بند شکم را دو شب نگیرد خواب - شبی ز معده سنگی - شبی از دل تنگی *

وعظ ۵۳

مشورت با زنان تباه است - و سخاوت با مُفسدان گناه *

بیت

ترحم بر پلنگِ تیز دندان - ستمکاری بود بر گوسفندان *

حکمت ۵۴

هر کرا دشمن در پیشست - گر نکشد - دشمنِ خویشست *

بیت

سنگ در دست و مار بر سرِ سنگ نکند مردِ هوشیار درنگ *
و گروهی بر خلافِ این مصلحت دیده اند - و گفته اند - که در کشتنِ بندگان تأملِ اولیترست -
بحکمِ آنکه اختیار باقیست - توان کُشت و توان بخشید - اما - اگر بی تأمل کشته شود -
محملمست که مصلحتی فوت گردد که تدارکِ مثلِ آن مُمتنع باشد *

مثنوی

نیک سهلست زنده بیجان کرد - کشته را باز زنده نتوان کرد *
شرطِ عقلست صبرِ تیر انداز - که چو رفت از کمان نیاید باز *

حکمت ۵۵

حکیمی که با جاهلی در افتد - باید که توقعِ عزت ندارد * اگر جاهل بزبان آوری بر
حکیم غالب آید - عجب نیست - که سنگی است که جوهر را همی شکند *

بیت

نه عجب گر فرو رود نفّسش - عندلیبی غراب هم قفّش *

قطعه

نَدهد مردِ هوشمند جواب - مگر آنکه کز سوال کنند *
 گرچه بر حق بود فراخ سخن - حملِ دعویش بر محال کنند *

حکمت ۸۷

ریشی درونِ جامه داشتم * شیخ (رحمة الله علیه) هر روز پرسیدی - که ریش
 چو نیست؟ و نپرسیدی - که کجاست؟ دانستم که از آن احتراز میکند - که ذکرِ هر
 عضوِ روا نباشد * و خردمندان گفته اند - هر که سخن بسنجد - از جواب نرنجد

قطعه

تانیك ندانی که سخن عینِ صوابست - باید که بگفتن دهن از هم نکشایی *
 گر راست سخن باشی و در بند بمایی - به ز آن که دروغت دهد از بند رهائی *

حکمت ۸۸

دروغ گفتن بضربِ لَازِب مآند - اگرچه جراحتِ درست شود - نشان بمآند * چون
 برادرانِ یوسف (علیه السلام) بدروغ گفتن موسوم شدند - پدر را بر راست گفتن ایشان
 اعتماد نماند * قَالَ - بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً - فَصَبْرٌ جَمِیلٌ *

قطعه

دروغی نگیرند صاحبِ دلان بر آن کس که پیوسته گفتست راست *
 اگر مُشْتَهَر شد کسی در دروغ - اگر راست گوید - تو گوئی - خطاست *
 کسی را که عادت بود راستی - خطائی کند - در گذارند از او *
 وگر نامور شد بقولِ دروغ - دیگر راست بناور ندارند از او *

حکمت ۸۹

اجلِ کائنات از رویِ ظاهر آدمیست - و اذلِ موجودات سگ - و باتفاقِ خردمندان
 سگ حق شناس به از آدمی نا سپاس *

باب هشتم

حکمت ۸۳

یکی از لوازم صحبت آنست که خانه بپردازی تا با خانه خدا در سازی *

قطعه

حکایت بر مزاجِ مُسْتَمِعِ گوئی - اگر دانی که دارد با تو میلی -
هر آن عاقل که با مَجْنُونِ نشیند - نگوید جز حدیثِ حُسنِ لیلی *

حکمت ۸۴

هر که با بدان نشیند - اگر طبیعتِ ایشان دروئی اثر نکند - بفعلِ ایشان مُتَمِمْ گردد -
چنانکه اگر مردی بخرابات رود بنماز کردن - منسوب شود بخمر خوردن *

مثنوی

رقم بر خود بنادانی کشیدی - که نادان را بصحبت بر گزیدی *
طلب کردم ز دانایان یکی پند - مرا گفتند - با نادان مپیوند -
که گر صاحب تمیزی - خر نمایی - و گر نادانی - احمق تر نمایی *

حکمت ۸۵

حِلْمِ شُتر چنانکه معلومست - اگر طفلی مهارش گیرد و صد فرسنگ ببرد - گردن از
مُتَابَعَتِ او نه پیچد - اما اگر راهی هَوَلَناک پیش آید - که موجبِ هَلَاکِ باشد - و
طفل آتجا بنادانی خواهد رفتن - زمام از کَفَشِ در گُسلاند و بیش متابعت نکند -
که هنگامِ درشتی مِلّاطفتِ مذمومست - و گویند - دشمن بمِلّاطفتِ دوست نگردد -
بلکه طمع زیادت کند *

قطعه

کسی که لُطف کند با تو - خالِ پایش باش - و گر ستیزه کند - در دو چشمش افکن خاک *
سخن بلطف و کرم با درشت خوی مگوی - که زنگ خورده نگردد مگر بسوهن پاک *

حکمت ۸۶

هر که در پیشِ سخنِ دیگران افتد - تا مایهٔ فضلش بدانند - پایهٔ جهلش معلوم
کنند *

حکمت ۷۹

دو کس را حسرت از دل نرود و پایِ تغابُن از گِل بر نیاید - تاجری کشتی شکسته و وارثی با قلندران نشسته *

قطعه

پیشِ درویشان بود خونت مباح - گر نباشد در میان مالت سبیل *
یا مَرّو با یارِ ازرقِ پیرهن - یا بکُش بر خان و مان انگشت نیل *
یا مکن با پیلبانان دوستی - یا طلب کن خانه در خورد پیل *

حکمت ۸۰

نعمتِ سلطان گرچه عزیزست - جامه خُلُقانِ خود از آن بعزت تر - و خوانِ بزرگان
اگرچه لذیذست - خرده انبانِ خویش از آن بلذت تر *

بیت

سرکه از دستِ رنجِ خویش و ترّه بهتر از نانِ ده خدای و برّه *

حکمت ۸۱

خلافِ رایِ صوابست و نقضِ عهدِ اولو الالباب دارو بگمان خوردن و راه نادیده بی کاروان
رفتن * امام مُرشد الغزالی را (رحمة الله علیه) پرسیدند - که چگونه رسیدی بدین مرتبه
علوم؟ گفت - هرچه ندانستم پرسیدم آن ننگ نداشتم *

قطعه

امیدِ عافیت آنکه بود مُوافِقِ عقل - که نبض را به طبیعت شناس بنمائی *
بپرس هرچه ندانی - که دُلّ پرسیدن دلیلِ راه تو باشد بعزِ دانائی *

حکایت ۸۲

هر آنچه دانی - که هرآینه معلوم تو خواهد شد - پرسیدنِ آن تعجیل مکن - که هیبتِ
سلطنت را زیان دارد *

قطعه

چو لقمان دید - کاندردستِ داؤد همی آهن بمعجز موم گردد -
نپرسیدش - چه می سازی؟ که دانست - که بی پرسیدنش معلوم گردد *

باب هشتم

قطعه

مردکی خشک مغز را دیدم رفته در پوستین صاحبِ جاه *
گفتم - ای خواجه ! گرتو بدبختی - مردم نیک بخت را چه گناه ؟

قطعه

الا - تا نخواهی بلا بر حسود ! که آن بخت بر گشته خود در بلاست *
چه حاجت که با وی کنی دشمنی ؟ که وی را چنین دشمنی در قفاست *

حکمت ۷۶

تلمیذ بی ارادت عاشق بی زورست - و رونده بی معرفت مرغ بی پر - و عالم بی عمل
درخت بی بر - و زاهد بی علم خانه بی در * مراد از نزول قرآن تحصیل سیرت خوبست - نه
ترتیلِ سوره مکتوب * عامی * متعبد پیاپی رفته است و عالم متهاون سوار خفته * عاصی
که دست بر دارد به از عابدی که عجب در سر دارد *

بیت

سرهنگ لطیف خوی دلدار بهتر ز فقیه مردم آزار *

حکایت ۷۷

یکی را گفتند - که عالم بی عمل بچه ماند ؟ گفت - بزنبور بی غسل *

بیت

زنبور درشت بی مروت را گوی - باری - چو غسل نمی دهی - نیش مزن !

حکمت ۷۸

مرد بی مروت زنست - و عابد با طمع راهزن *

قطعه

ای - به پندار - کرده جامه سفید بهر ناموس خلق و نامه سیاه !
دست کوتاه باید از دنیا - آستین یا دراز و یا کوتاه *

حکمت ۷۱

ای طالبِ روزی! بنشین - که بخوری - و ای مطلوبِ اجل! مرو - که جان نبری *

قطعه

جهدِ رزقِ ارکبی و گر نکنی - برساند خدای عز و جل *
 در رویِ در دهانِ شیر و هزیر - نخوردند - مگر بروزِ اجل *

حکمت ۷۲

به نا نهاده دست نرسد - و نهاده هر کجا که هست برسد *

بیت

شنیده که سکندر برفت در ظلمات - بچند محنت - و آنکه نخورد آبِ حیات *

حکمت ۷۳

صیادِ بی‌روزی در دجله ماهی نگیرد - و ماهی بی‌اجل در خُشکی نمیرد *

بیت

مسکین حریص در همه عالم همی‌رود - او در قفای رزق و اجل در قفای او *

حکمت ۷۴

توانگرِ فاسقِ کلونج زر اندودست - و درویشِ صالحِ شاهدِ خاک‌آلود - این دلقِ موسی است مُرَقَّع - و آن ریشِ فرعون‌ست مُرَمَّع * ثروتِ نیکان روی در بلندی دارد و دولتِ بدان سر در نشیب *

قطعه

هرکرا جاه و دولتست - بدان خاطر خسته در خواهد یافت *
 خبرش ده که هیچ دولت و جاه بسرائی دیگر نخواهد یافت *

حکمت ۷۵

حسود از نعمتِ حق بخیلست - و بنده بی‌گناه را دشمن *

باب هشتم

کو فرضِ خدا نمی‌گذارد - از قرضِ تو نیز غم ندارد *
امروز دو مرده بیش گیرد - فردا - که همه زیند - میرد *

حکمت ۶۸

هر که در زندگی نانش نخورند - چون بمیرد نامش نبرند * لذتِ انگور بیوه داند - نه
خداوند میوه * یوسف صدیق (علیه السلام) در خشک سالی مصر سیرِ خورده تا گرسنگان را
فراموش نکند *

مثنوی

آنکه در راحت و تنعم زیست - او چه داند - که حالِ گرسنه چیست ؟
حالِ درماندگان کسی داند - که باحوالِ خویش در ماند *

قطعه

ای که بر مرکبِ تازنده سواری - هُش دار ! که خرِ خارکش مسکین در آب و گِلست *
آتش از خانه همسایه درویش محواه - کانه از روزن او میگذرد - دودِ دلست *

پند ۶۹

درویشِ ضعیف را در تنگی و خشک سال میپرس - که چونی ؟ الا بشرطِ آنکه مرهم بر
ریش نهی و درهم در پیش *

قطعه

خري که بینی بارش بگل در افتاده - ز دل برو شَقَقَت کن - ولي مرو بسرش *
کنون که رفتی و پرسیدی پیش - که چون افتاد - میان ببند و چو مردان بگیر دُم خرش *

حکمت ۷۰

دو چیز محالِ عقلست - خوردن بیش از رزقِ مقسوم - و مردن بیش از وقتِ معلوم *

قطعه

قضا دگر نشود - و هزار ناله و آه بشکر یا بشکایت بر آید از دهنی *
فرشته - که وکیلست بر خزانه باد - چه غم خورد که بمیرد چراغِ بیوه زنی ؟

باب هشتم

بیت

اندك اندك بهم شود بسیار - دانه دانه است غله در انبار *

حکمت ۶۴

عالم را نشاید که سفاقت از عامی بچشم در گذارد - که هر دو طرف را زیان دارد - که
هیبت این کم شود و جهل آن محکم *

بیت

چو با سفله گوئی بلطف و خوشی - فزون گرددش کبر و گردن کشی *

حکمت ۶۵

معصیت - از هر که صادر شود - ناپسندیده است - و از علما ناخوبتر - که علم سلاح
جنگ شیطانست - و خداوند سلاح را - چون به اسیری برند - شرمساری بیش
برد *

مثنوی

عامی نادان پریشان روزگار به ز دانشمند ناپرهیزگار -
کان بنابینائی از راه افتاد - وین - دو چشمش بود - و در چاه افتاد *

حکمت ۶۶

جان در حمایت یکدمست - و دنیا وجودی میان دو عدم * دین بدنیا مفروش -
که دین بدنیا فروشان خزند - یوسف بفروشد تا چه خزند ؟ الم اهد الیک - یا بنی
آدم ! ان لا تعبدوا الشیطان - انه لکم عدو مبین *

بیت

بقول دشمن پیمان دوست بشکستی - ببین که از که بریدی و با که پیوستی *

حکمت ۶۷

شیطان با مخلصان بر نمی آید و سلطان با مقلسان *

مثنوی

وامش مدّه آن که بی نمازست - گرچه دهانش ز فاقه بازست -

باب هشتم

حکمت ۵۹

دوستی را که همه عمر فرا چنگ آرند - شاید که بیک نفس بیاازند *

بیت

سنگی بچند سال شود لعل پاره - زِ نهار! تا بیک نفس نشکلی بسنگ!

حکمت ۶۰

عقل در دستِ نفس چنان گرفتارست که مرد عاجز بدستِ زن گریز *

بیت

در خرمی بر سرایی ببند - که بانگِ زن از وی بر آید بلند *

حکمت ۶۱

رای بی قوت مکر و فُسُونست - و قوتِ بی رای جهل و جنون *

بیت

تمیز باید و تدبیر و رای و آنکه مُلک - که مُلک و دولتِ نادانِ سلاحِ جنگِ خودست *

حکمت ۶۲

جوانمردی که بخورد و بدهد به از عابدی که روزه دارد و ببندد * هر که ترکِ شهوت -
از بهر قبولِ خلق داده است - از شهوتِ حلال در شهوتِ حرام افتاده است *

بیت

عابد که نه از بهر خدا گوشه نشیند - بیچاره در آئینه تارک چه ببیند ؟

حکمت ۶۳

اندک اندک خِیَلی شود و قطره قطره سِیلی گردد - یعنی آنان که دستِ قدرت ندارند -
سنگِ خرده نگاه دارند - تا بوقتِ فرصتِ دِمار از دماغِ خصم بر آرند *

شعر

وَقَطْرٌ عَلَيَّ قَطْرٍ إِذَا انْفَقَتْ نَهْرٌ - وَنَهْرٌ إِلَيَّ نَهْرٍ إِذَا اجْتَمَعَتْ بَحْرٌ *

باب هشتم

قطعه

گر هنرمند ز آوباشِ جفائی ببند - تا دلِ خویش نیازد و درهم نشود *
سنگِ بدگوهر اگر کاسه زرین بشکست - قیمتِ سنگِ نیفزاید و زر کم نشود *

حکمت ۵۶

خرمندی که در زمره آوباش سخن ببندد - شکفت مدار - که آوازِ برپا از غلبه دهل
بر نیاید - و بویِ عبیر از بویِ گنده فرو ماند *

شعر

بلند آوازِ نادان گردن افراخت - که دانا را بی‌شرمی بیفداخت -
نمی‌داند که آهنگِ حجازی فرو ماند ز بانگِ طبلِ غازی *

حکمت ۵۷

جوهر اگر در خلاب افتد - همان نفیست - و غبار اگر بر فلک رود - همچنان خسیس *
استعدادِ بی‌تربیت دریغ - و تربیتِ نامستعد ضائع * خاکسترِ نسبِ عالی دارد که
آتشِ جوهرِ علویست - و لیکن چون بنفسِ خود هنری ندارد - با خاک برابرست *
قیمتِ شکر نه از نعی است - که آن خود خاصیتِ وی است *

مثنوی

چو کنعان را طبیعت بی‌هنر بود - پیغمبر زادگی قدرش نیفزود *
هنر بنما - اگر داری - نه گوهر - گل از خارست و ابراهیم از آزر *

حکمت ۵۸

مشک آنست که خود ببوید - نه آن که عطار بگوید * دانا چون طبله عطارست -
خاموش و هنر نَمای - و نادان چون طبلِ غازیست - بلند آواز و میان تهی *

قطعه

عالم اندر میانه جهال - مثلی گفته‌اند صدیقان -
شاهدی در میان کورانست - مصحفی در کُنِشتِ زندیقان *

باب هشتم

بر گیرند - و پیران تا عرق کنند - اما قلندران چندان خورند که در معده جایی نفس نماند
و بر سفره روزی کس *

بیت

اسیر بند شکم را دو شب نگیرد خواب - شبی ز معده سنگی - شبی از دل تنگی *

وعظ ۵۳

مشورت با زنان تباه است - و سخاوت با مُفسدان گناه *

بیت

ترحم بر پلنگِ تیز دندان - ستمکاری بود بر کوسفندان *

حکمت ۵۴

هر کرا دشمن در پیشست - گر نکشد - دشمنِ خویشست *

بیت

سنگ در دست و مار بر سر سنگ نکند مردِ هوشیار درنگ *
و گروهی برخلافِ این مصلحت دیده اند - و گفته اند - که در کشتنِ بندگان تأمل اولیترست -
بحکم آنکه اختیار باقیست - توان کُشت و توان بخشید - اما - اگر بی تأمل کشته شود -
محتملست که مصلحتی فوت گردد که تدارکِ مثلِ آن مُمتنع باشد *

مثنوی

نیک سهلست زنده بیجان کردن - کشته را باز زنده نتوان کرد *
شرطِ عقلست صبرِ تیر انداز - که چو رفت از کمان نیاید باز *

حکمت ۵۵

حکیمی که با جاهلی در افتد - باید که توقعِ عزت ندارد * اگر جاهل بزبان آوری بر
حکیم غالب آید - عجب نیست - که سنگی است که جوهر را همی شکند *

بیت

نه عجب گر فرو رود نفّسش - عندلیبی غراب هم قفّش *

باب هشتم

پند ۴۷

پانجه افکندن با شیر و مُشت زدن بر شمشیر کارِ خردمندان نیست *

بیت

جنگ و زور آوری مکن با مست - پیشِ سرپانجه در بغل نه دست *

حکمت ۴۸

ضعیفی که با قوی دلاوری کند - یارِ دشمنست در هلاکِ خویش *

قطعه

سایه پرورده را چه طاقتِ آن - که رود با مُبارزان بِقتال ؟
سُست بازو بجهل میفکند پانجه با مرد آهنین چنگال *

حکایت ۴۹

هرکه نصیحت نشنود سرِ ملامت شنیدن دارد *

بیت

چون نیاید نصیحت در گوش - اگر ت سرزنش کنم - خاموش *

حکمت ۵۰

بی هنران هنرمند را نتوانند دید - چنانکه سگانِ بازاری سگِ صید را مشغله بر آرند و پیش
آمدن نگذارند * یعنی سِفله چون بهنر با کسی بر نیاید - بَخُبُش در پوستین افتد *

بیت

کند هر آینه غیبت حسود کُتبه دست - که در مقابلهُ کُنْش بود زبانِ مقال *

حکمت ۵۱

اگر جورِ شکم نبودی - هیچ مرغ در دام نیفتادی - بلکه صیاد خود دامِ ننهادی *

بیت

شکم بندِ دستت و زنجیرِ پای - شکم بنده نادرِ پرستد خدای *

حکمت ۵۲

حکیمان دیر دیر خورند - و عابدان نیم سیر - و زاهدان تا سدِ رمق - و جوانان تا طبق

بَابِ هَشْتَم

حکمت ۱۴۰

مردمان را عیبِ نهائی پیدا مکن - که مرایشان را سُوا کنی و خود را بیِ اعتماد *

حکمت ۱۴۱

هر که علم خواند و عمل نکرد - بدان ماند که گاو راند و تخم نیفشاند *

حکمت ۱۴۲

از تنِ بیدل طاعت نیاید - و پوستِ بیِ مغزِ بضاعت را نشاید *

حکمت ۱۴۳

نه هر که در مُجادله چُست در معامله درست *

بیت

بس قامتِ خوش که زیرِ چادر باشد - چون باز کنی مادرِ مادر باشد *

حکمت ۱۴۴

اگر شبها همه شبِ قدر بودی - شبِ قدر بیِ قدر بودی *

بیت

گر سنگِ همه لعلِ بدخشان بودی - پس قیمتِ لعل و سنگِ یکسان بودی *

حکمت ۱۴۵

نه هر که بصورتِ نیکوست سیرتِ زیبا دروست *

قطعه

توان شناخت بیک روز در شمائلِ مرد - که تا کجاش رسیدست پایگاهِ علوم *

ولی ز باطنش ایمن مباحث و غره مشو - که خُبثِ نفس نگردد بسالها معلوم *

حکمت ۱۴۶

هر که با بزرگان ستیزد خونِ خود بریزد *

قطعه

خویشتن را بزرگ می بینی - راست گفتند - یک دو بیند لوح *

زود بینی شکسته پیشانی - تو که بازی بسر کنی با قوج *

مثنوی

- بچشمِ خویش دیدم در بیدان - که مرد آهسته بگذشت از شتابان *
 سمندِ بادپا از تگ فرو ماند - شتریان همچنان آهسته میراند *

حکمت ۳۷

- نادان را بهتر از خاموشی نیست - و اگر این مصلحت بدانستی - نادان نبودی *

قطعه

- چون نداری کمالِ فضل - آن به - که زبان در دهان نگهداری *
 آدمی را زبان فصاحت کرد - روزِ بی مغز را سبکساری *

ایضاً

- خری را ابله‌ی تعلیم میداد - برو پُر صرف کرده سعی دائم *
 حکیمی گفتش - ای نادان! چه کوشی؟ درین سودا بترس از لومِ لائم *
 نیاموزد بهائم از تو گفتار - تو خاموشی بیاموز از بهائم *

ایضاً

- هر که تأمل نکند در جواب - بیشتر آید سخنش نا صواب *
 یا سخن آری چو مردم بهوش - یا بنشین همچو بهائم خموش *

حکمت ۳۸

- هر که با دانایتر از خود مجادله کند - تا بدانند که داناست - بدانند که نادانست *

بیت

- چون در آید به از توئی بسخن - گرچه به دانی - اعتراض مکن *

حکمت ۳۹

- هر که با بدان نشیند - نیکی نبیند *

مثنوی

- گر نشیند فرشته با دیو - وحشت آموزد و خیانت و ریبو *
 از بدان جز بدی نیاموزی - نکند گرگ پوستین دوزی *

باب هشتم

گرسنه است - و قانع بنانی سیر * حکما گویند - درویشی بقناعت به از توانگری
ببضاعت *

بیت

روده تنگ بیک گرده نان پُر گردد - نعمت روی زمین پُر نکند دیده تنگ *

مثنوی

پدر - چون دورِ عمرش منقضي گشت - مرا این یک نصیحت کرد و بگذشت -
که شهوت آتشست - از وی به پرهیز! بخود بر آتش دوزخ مکن تیز!
در آن آتش نیاری طاقت سوز - بصر آبی بر این آتش زن امروز *

حکمت ۳۴

هر که در حالت توانایی نیکی نکند - در وقت ناتوانی سختی بیند *

بیت

بد اخترتر از مردم آزار نیست - که روز مصیبت کشش یار نیست *

پند ۳۵

هر چه زود بر آید دیر نیاید *

قطعه

خاک مشرق - شنیده ام - که کنند بچهل سال کاسه چینی -
صد بروزی کنند در مردشت - لا جرم قیمتش همی بینی *

قطعه

مرغ از بیضه برون آید و روزی طلبد - آدمی زاده ندارد خبر از عقل و تمیز *
آن که ناگاه کسی گشت - بجیزی نرسید - وین بتمکین و فضیلت بگذشت از همه چیز *
آبکینه همه جا بینی - از آن قدرش نیست - لعل دشوار بدست آید - از آنست عزیز *

حکمت ۳۶

کارها بصر بر آید و مُستعجل بسر در آید *

باب هشتم

بیت

پسلیخ سخن گفتن آنگاه کن - چو دانی که در کار گیرد سخن *

حکمت ۶۹

هر که نصیحتِ خود را می کند - او خود بنصیحتِ گری مُحتاجست *

پند ۳۰

فَرِیبِ دشمنِ مخور - و غُرورِ مدّاحِ مخر - که آن دامِ زرق نهاده است - و این کامِ طمع کُشاده * احمق را ستایش خوش آید - چون لاشه - که در کونش نمی - فربه نماید *

قطعه

الا - تا نشنوی مدحِ سخن گوی ! که اندک مایه نفعی از تو دارد *
اگر روزی مرادش بر نیاری - دو صد چندان عُیوبت بر شمارد *

حکمت ۳۱

مُتکَلِّم را - تا کسی عیب نگیرد - سخنش صلاح نپذیرد *

بیت

مَشَوْ غَرّه بر حُسنِ گفتارِ خویش - بتحسینِ نادان و پندارِ خویش *

حکمت ۳۲

همه کس را عقلِ خود بکمال نماید و فرزندِ خود بجمال *

قطعه

یکی جهود و مُسلمانِ خِلاف می جستند - چنانکه خنده گرفت از نزاعِ ایشان *
بطّنز گفت مسلمان - گر این قبالة من درست نیست - خدایا! جهود می رانم *
جهود گفت - بتوریت میخورم سوگند - وگر خلاف کنم - همچو تو مسلمانم *
گر از بسیطِ زمین عقل مُنعدم گردد - بخود گمان نبرد هیچکس - که نادانم *

حکمت ۳۳

ده آدمی بر سفره بخورند و دو سگ بر مُرداری باهم بسر نبرند * حریص با جهانی

باب هشتم

حکمت ۲۳

بد خوي بدستِ دشمني گرفتارست - که هر کجا که رود از چنگِ عُقوبتِ او خلاص
نیابد *

بیت

اگر ز دستِ بلا بر فلکِ رود بدخوي - ز دستِ خوي بد خویش در بلا باشد *

حکمت ۲۴

چو بيني که در سپاهِ دشمن مُفارت افتاد - تو جمع باش - و اگر جمعند - از پريشاني
خود اندیشه کن *

قطعه

بِرو - با دوستان آسوده بنشین - چو بيني در میانِ دشمنان جنگ -
و گر داني که باهم یکزبانند - کمان را ز کن و بر باره بر سنگ *

حکمت ۲۵

دشمن چون از همه ريلها در ماند - سلسله دوستي بجنباند * آنکه بدوستي کارها
کند که هیچ دشمن نتواند *

پند ۲۶

سرِ مار بدستِ دشمن بکوب - که از اَحَدِ الْحَسَنِينَ خالي نباشد - اگر دشمن غالب
آمد مار کُشتي - و گرنه از دشمن بَرستي *

بیت

بروزِ مَعْرَکه اِيمن مَشُو ز خصمِ ضعیف - که مغزِ شیر بر آرد چو دل ز جان برداشت *

حکمت ۲۷

خبري - که داني - که دلي بيازارد - تو خاموش باش - تا ديگري بيارد *

بیت

بَلْبَلَا! مُژده بهار بيار - خبر بد ببوم باز گذار *

حکمت ۲۸

پادشاه را بر خيانتِ کسي واقف مگردان مگر آنکه که بر قبولِ کُلي واثق باشي - و گرنه -
در هلاکِ خود مي کوشي *

حکمت ۲۰

خِشَمِ بِي حِدِّ وَحِشْتِ آرد - وَلَطْفِ بِي وَقْتِ هَيْبَتِ بَرْد * نه چندان درُشتي کن
که از تو سير گردند - وَ نه چندان نرمي که بر تو دلير شوند *

مثنوي

درشتي و نرمي بهم در بهست - چو رگ زن - که جراح و مرهم نهست *
درشتي نگيرد خردمند پيش - نه سُستي - که ناقص کند قدر خویش *
نه مر خوبشتر را فزوني نهد - نه یکباره تن در زبوني دهد *

ایضاً

شبانې با پدر گفتم - اي خردمند ! مرا تعليم کن پيرانه يك پند *
بگفتا - نيک مردی کن - نه چندان که گردد خیره گُرگ تیز دندان *

حکمت ۲۱

دو کس دُشمنِ مُلک و دينند - پادشاهِ بِي حِلْمِ و زاهدِ بِي عِلْمِ *

بیت

بر سرِ مُلکِ مباد آن ملِکِ فرمان ده که خدا را نبود بنده فرمان بردار *

حکمت ۲۲

پادشاه را بايد که خِشَمِ بر دشمنان تا بجدي نراند - که دوستان را برو اعتماد نماند - که
آتشِ خِشَمِ اوّل در خداوندِ خِشَمِ افتد - پس آنکه زبانه بخشم رسد يا نرسد *

مثنوي

نشايد بني آدمِ خاك زاد - که درسر کند کبر و تندی و باد *
ترا با چنین تندي و سرکشي - نپندارم از خاكي - از آتشي *

قطعه

در خاكِ بَيْلِقان برسیدم بعبادي * گفتم - مرا بتربيت از جهل پاك کن *
گفتا - برو - چو خاك تحمل کن - اي فقيه ! يا هرچه خوانده - همه در زیرِ خاك کن *

باب هشتم

پند ۱۵

چون در امضای کاری متردد باشی - آن طرف اختیار کن که بی آزار باشد *

بیت

با مردم سهل جوی دشوار مگوی - با آن که در صلح زند جنگ مجوی *

حکمت ۱۶

تا کار بزرگان بر آید - جان در خطر افکندن نشاید * عرب گوید - آخر الحیل السیف *

بیت

چو دست از همه حیلتی در گسست - حلالست بُردن بشمشیر دست *

حکمت ۱۷

بر عجز دشمن رحمت مکن - که اگر قادر شود - بر تو نبخشاید *

بیت

دشمن چو بینی ناتوان - لاف از بروت خود مزن - مغزیست در هر استخوان - مردیست در هر پیرهن *

حکمت ۱۸

هر که بدی را بکشد - خلق را از بلای بزرگ برهاند - و او را از عذاب خدای *

قطعه

پسندیده است بخشایش - ولیکن مَنه بر ریشِ خلق آزار مرهم *

ندانست آنکه رحمت کرد بر مار - که این ظلمست بر فرزندِ آدم؟

حکمت ۱۹

نصیحت از دشمن پذیرفتن خطاست - ولیکن شنیدنِ رواست - تا بخلافِ آن کار
کنی - و آن عینِ صوابست *

مثنوی

حذر کن ز آنچه دشمن گوید "آن کن"! که بر زانو زنی دستِ تغابن *

گرت راهی نماید راست چون تیر - ازو برگرد و راهِ دستِ چپ گیر *

حکمت ۱۱

دشمنِ ضعیف که در طاعت آید و دوستی نماید - مقصودِ وی جز آن نیست که دشمنِ قوی گردد - و گفته‌اند - که بر دوستیِ دوستانِ اعتماد نیست - تا بتملّی دشمنان چه رسد ؟

بیت

دوستانم ز دشمنان بفرند - دشمنان خود علامتِ دگرند *

پند ۱۲

هر که دشمنِ کوچک را حقیر شمارد بدان می‌ماند که آتشِ اندک را مهمل می‌گذارد *

قطعه

امروز بکُش که میتوان کُشت - کاتش که بلند شد جهان سوخت *
مگذار که زه کند کمان را دشمن - که به تیر میتوان دوخت *

حکمت ۱۳

سخن در میانِ دو دشمن چنان گوی - که - اگر دوست گردند - شرمنده نباشی *

مثنوی

میانِ دو تن جنگِ چون آتشست - سخنِ چینِ بدبختِ هیزم‌کشست *
کنند این و آن خوش دگر باره دل - وی اندر میانِ کوربخت و خجل *
میانِ دو کس آتشِ افروختن نه عقلست - و خود در میانِ سوختن *

قطعه

در سخن با دوستان آهسته باش - تا ندارد دشمنِ خونخوار گوش *
پیشِ دیوار آنچه گوئی هوش دار - تا نباشد در پسِ دیوار گوش *

حکمت ۱۴

هر که با دشمنان صلح میکند سرِ آزارِ دوستان دارد *

بیت

بشوی - ای خردمند! ز آن دوست دست - که با دشمنانیت بود هم نشست *

باب هشتم

قطعه

وقتی بُلطف‌گوی و مُدارا و مَرُدَمی - باشد که در کَمند قبول آوری دلی -
وقتی بَقهرگوی - که صد کوزۀ نَبات - که گه چنان بکار نیاید که حنظلی *

حکمت ۸

رحم آوردن بر بدان سَتَمست بر نیکان - و عفو کردن از ظالمان جَوَرسِت بر
مظلومان *

بیت

خَبیت را چو تَعهد کنی و بِنوازی - بَدَوَلتِ تو نگه میکند بانبازی *

حکمت ۹

بر دوستی پادشاهان اِعتماد نباید کرد - و بر آواز خوشِ کودکان غرّه نباید شد - که این
بجوانی مُتَبَدِّل گردد - و آن بجوابی مَتَغیّر *

بیت

مَعشوقِ هزار دوست را دل ندهی - ور میدهی - دل بجَدائی بنهی *

پند ۱۰

هر آن سِرِّی که داری با دوست در میان مَنه - باشد که وقتی دشمن شود - و هر
بدی که توانی بدشمن مَرسان - باشد که روزی دوست گردد - و رازی که نهان خواهی
با هیچ کس مگوی - اگرچه دوستِ مُخْلِص باشد - که مر آن دوست را نیز دوستان
باشند *

قطعه

خاموشی به که ضمیرِ دلِ خویش با کسی گفتن - و گفتن - که مگوی *

ای سلیم! آب ز سرِ چشمة ببند - که چو پُر شد نتوان بستن جوی *

نرد

سخنی در نهان نباید گفت که بهر انجمن نشاید گفت *

باب هشتم

حکمت ۳

دو کس رنج بیهوده بردند و سعی بی فائده کردند - یکی آنکه مال اندوخت و نخورد -
و دیگری آن که علم آموخت و عمل نکرد *

مثنوی

علم چندانکه بیشتر خوانی - چون عمل در تو نیست - نادانی *
نه محقق بود نه دانشمند - چار پائی برو کتابی چند *
آن تهی مغز را چه علم و خبر - که برو هیزمست یا دفتر؟

حکمت ۴

علم از بهر دین پروردنست - نه از برای دنیا خوردن *

بیت

هر که پرهیز و علم و زهد فروخت - خرمی گیرد کرد و پاک بسوخت *

پند ۵

عالم ناپرهیزگار کور مشعل دارست - یهدی به و هو لا یهدی *

بیت

بی فائده هر که مردرباخت - چیزی بخرد و زر بینداخت *

حکمت ۶

ملک از خردمندان جمال گیرد - و دین از پرهیزگران کمال پذیرد * پادشاهان بنصیحت
خردمندان از آن محتاج ترند که خردمندان بقربت پادشاهان *

قطعه

پند اگر بشنوی - ای پادشاه! در همه دفتر به ازین پند نیست -
جز بخردمند مفرما عمل - گرچه عمل کار خردمند نیست *

حکمت ۷

سه چیز بی سه چیز پایدار نماند - مال بی تجارت - و علم بی بحث - و ملک بی
سیاست *

باب هشتم

در آداب صحبت

نصیحت ۱

مال از برای آسایشِ عُمرست - نه عمر از بهرِ گرد کردنِ مال * عاقلی را پرسیدند - که
نیکبخت کیست ؟ و بدبخت کدام ؟ گفت - نیکبخت آنکه خورد و کشت -
و بدبخت آنکه مُرد و هشت *

بیت

مکن نماز بر آن هیچکس که هیچ نکرد - که عمر در سرِ تحصیلِ مال کرد و نخورد *

حکمت ۲

موسى (علیه السلام) قارون را نصیحت کرد - که أَحْسَنُ کَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ * نشنید -
و عاقبتش شنیدی - که چه دید *

قطعه

آنکس که بدینار و دِرم خیر نیندوخت - سر عاقبت اندر سرِ دینار و دِرم کرد *
خواهی که مُتَمَتِّعِ شوی از نعمتِ دنیا - با خَلْقِ کرم کن که خدا با تو کرم کرد *
عرب گوید - جُدَّ وَلَا تَمْنَنَّ لِأَنَّ الْفَائِدَةَ إِلَيْكَ عَائِدَةٌ - یعنی - ببخش و مَنّت مَنّه - که
نفعِ آن بتو باز گردد *

قطعه

درختِ کرم هر گجا بیع کرد - گذشت از فلک شاخ و بالای او *
گر امیدواری کزو بر خوری - بمنّت مَنّه آره بر پای او *

ایضا

شُکْرِ خدایِ کن که مَوْفَقِ شدی بخیر - ز انعامِ فضلِ او نه معطلِ گذاشتت *
مَنّت مَنّه - که خدمتِ سلطانِ همی کنم - مَنّتِ شناس ازو که بخدمتِ بداشتت *

قطعه

پدر بجای پسر هرگز این کرم نکند . که دستِ جُود تو با خاندانِ آدم کرد *
 خدای خواست که بر عالمی به بخشاید - بفضلِ خویش ترا پادشاهِ عالم کرد *
 قاضی چون سخن بدین غایت رسانید و از حدِّ قیاسِ مُبالغت نمود - ما نیز بمقتضای
 حکمِ قضا رضا دادیم - و از ماضی در گذشتیم - و بعد از مُحاذَا طریقِ مُدارا پیش
 گرفتیم - و سر بتدارک بر قَدَمِ یکدگر نهادیم - و بوسه بر سر و روی دادیم - و ختمِ
 سخن برین بود -

قطعه

مکن ز گردشِ گیتی شکایت - ای درویش ! که تیره بختی - اگر هم برین نسق مُردی *
 توانگرا ! چو دل و دست کامرانت هست - بخور - به بخش - که دنیا و آخرت بردی *

باب هفتم

بیت

جور دشمن - چه کند - گر نکشد طالبِ دوست ؟ گنج و مار و گل و خار و غم و شادی بهمند *
 نظر نکني در بستان که بيدِ مُشکست و چوبِ خشک ؟ همچنين در زمرهٔ توانگران
 شاگرد و کفور - و در حلقهٔ درویشان صابرند و صَچور *

بیت

اگر زاله هر قطرهٔ در شدی - چو خر مهرهٔ بازارها پُر شدی *
 مقربانِ حضرتِ حق جل و علأ توانگراند درویشِ سیرت و درویشانند توانگر همت *
 مهینِ توانگران آنست که غمِ درویشان بخورد - و بهینِ درویشان آن که کمِ توانگران
 نکیرد - وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ * پس رویِ عتابِ از من بدرویش آورد و
 گفت - ای که گفתי توانگران مشغول اند بمناهي و مستِ ملاهي ! نعم - طائفهٔ هستند
 بدینِ صفت که بیان کردی - قاصرِ همت و کافرِ نعمت - که ببرند و بنهند و بخورند و ندهند *
 اگر بمثلِ بارانِ نبارد و یا طوفانِ جهان را بردارد - باعتمادِ مکنّتِ خود از مِحنّتِ درویش
 نپرسند - و از خدایِ تعالیِ نترسند و گویند -

بیت

گر از نیستی دیگری شد هلاک - مرا هست - بطرا ز طوفان چه باک ؟

شعر

وَ رَاكِبَاتٍ نِيَاقًا فِي هَوَادِجَهَا - لَمْ يَلْتَفِتْنَ إِلَيَّ مِنْ غَاصٍ فِي الْكُتُبِ *

بیت

دونان - چو گلیمِ خویش بیرون بردند - گویند - چه غم گر همه عالم مُردند ؟
 قومی برینِ نِمَط که شنیدی - و طائفهٔ که خوانِ نِعمِ نهاده و صلابِ کرم
 در داده و میانِ بخدمت بسته و ابرو بتواضع کشاده * طالبِ نامند و متغیرت - و
 صاحبِ دنیا و آخرت - چون بندگانِ حضرتِ پادشاهِ عالمِ عادلِ مؤید و منصور -
 مالکِ اَزمهٔ انام - حامیِ ثغورِ اسلام - وارثِ مُلکِ سلیمان - اعدلِ ملوکِ زمان - مظفر
 الدنیا و الدین - ابو بکر بن سعد بن زنگی - اَدَامَ اللَّهُ اَيَّامَهُ وَ نَصَّرَ اَعْلَامَهُ *

بیت

در من منگر - تا دگران چشم ندارند - کردست گدایان نتوان کرد ثوابی *
 گفتا - نه - که من بر حال ایشان رحمت میبرم * گفتم - نه - که بر مال ایشان حسرت
 میخوری * ما درین گفتار و هر دو بهم گرفتار - هر بیدتی که براندی - من بدفع آن
 کوشیدمی - و هر شاهی که بخواندی - بفرزین ببوشیدمی - تا نقد کیسه همت در باخت
 و تیر جعبه حجت همه بینداخت *

قطعه

هان! تا سپرنیغنی از حمله فصیح - کورا جز آن مبالغه مستعار نیست!
 دین ورزو معرفت - که سخندان سجع کوی بر در سلاح دارد و کس در حصار نیست *
 عاقبت الامر دلیلش نماند - ذلیلش کردم - دست تعدی دراز کرد - و بیهوده گفتن
 آغاز * و سنت جاهلانست - که چون بدلیل از خصم فرو مانند - سلسله خصومت
 بجنبانند - چون آزر بُت تراش - که بحجت با پسر بر نیامد بجنبش برخاست -
 که - لکن لم تنته لارجمنک * دشنام داد - سقطش گفتم - گریبانم درید - زخمدانش
 شکستم *

قطعه

او بر من و من در وفاده - خلق از پی ما دوان و خندان -
 انگشت تعجب جهانی از گفت و شنود ما بدندان *

القصة - مرافعه این سخن پیش قاضی بردیم و بحکومت عدل راضی شدیم - تا حاکم
 مسلمانان مصلحتی بجوید - و میان توانگران و درویشان فرقی بگوید * قاضی - چون حیل
 ما بدید و منطق ما بشنید - سر بگریبان تفکر فرو برد - و پس از تأمل بسیار سر بر آورد
 و گفت - ای ان که توانگران را ثنا گفתי - و بر درویشان جفا روا داشتی! بدان - که
 هر جا که گلست خارست - و با خمر خمار - و بر سر گنج مار - و آجا که در
 شوارست - نهنگ مردم خوار - لذت عیش دنیا را لدغه اجل در پست - و نعیم
 بهشت را دیو مکاره در پیش *

بابِ هفتم

امارهٔ مطالبه کند - چون قوتِ احسانش نباشد - بخصیان مبتلا گردد - که بطن و فرج
تَرَمَانند - یعنی دو فرزندانند از یک شکم - ما دمام که این یکی بر جاست - آن
دیگری بر پاست * شنیدم - که درویشی را با حدیثی بر خُبثی بگرفتند - با آن که شرمساری
برد - سزای سنگساری شد * گفت - ای مسلمانان ! قوتِ ندارم که زن کنم - و طاقتِ
ندارم که صبر کنم - "لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْاِسْلَامِ" * و از جملهٔ مواجِبِ سُکون و جَمْعِيَّتِ
درون که توانگران راست یکی آن - که هر شب صَمی در بر گیرند و هر روز جوانی
از سر - صَمی که صبح تابانرا دستِ از صَباحتِ او بر دل - و سرو خرامان را پایِ از
خجالتِ او در گِل *

بیت

بخونِ عزیزان فرو برده چنگ - سر انگشتها کرده عذابِ رنگ *
مُحَالست که با وجودِ حُسنِ طلعتِ او گردِ مناهي گردد - و یا رایِ تباهي زند *

بیت

دلِی که حورِ بهشتی ربود و یغما کرد - کِی التِفَاتِ کند بر بُنِ یغمائی ؟

شعر

مَنْ كَانَ بَيْنَ يَدَيْهِ مَا أَشْتَهَى رُطَبٌ - يُغْنِيهِ ذَلِكَ عَنْ رَجْمِ الْعَقَائِدِ *
اغلب تهیدستان دامنِ عصمتِ بمعصیت آلایند - و گرسنگان نانِ مردم رُبایند *

بیت

چون سگِ درندهٔ گوشت یافت - نپرسد - کین شترِ صالحست یا خرِ دَجَال *
چه مایهٔ مستورانِ بعلتِ مُفلسی در عینِ فساد افتاده اند - و عِرْضِ گرامی در زشت
نامی بر باد داده *

بیت

با گرسنگی قوتِ پرهیز نماند * افلاسِ عِنان از کفِ تقویِ بستاند *
حاتم طائی - که بیابان نشین بود - اگر در شهری بودی - از جوشِ گدایان بیچارهٔ شدی
و جامه بر رویِ پاره گردندی - چنانکه آمده است -

بیت

برنج و سعی کسی نعمتی بچنگ آرد - دیگر کس آید و بی رنج و سعی بر دارد *
 گفتمش - بر بخلِ خداوندانِ نعمت و قوفِ نیافتهٔ اَلَا بَعْلَتِ گدائی - و گر نه - هر
 که طمع یکسو نهاده - کریم و بخیلش یکی نماید * مَحْک داند که زر چیست -
 و گدا داند که مُمْسِک کیست * گفتا - بتجربتِ آن میگویم - که متعلّقان بر در
 بدارند - و غلیظانِ شدیدرا بر گمارند - تا بارِ عزیزان ندهند - و دست بر سینه
 صاحب تمیزان نهند - و گویند "اینجا کس نیست" - و بحقیقت راست گویند *

بیت

آنرا - که عقل و همت و تدبیر و رای نیست -
 خوش گفت پرده دار - که کس در سرای نیست *
 گفتم - بَعْلَتِ آن که از دستِ مُتَوَقَّعان بجان آمده‌اند - و از رُقعۀ گدایان بفرغان *
 مُحَالِ عقلست - که اگر ریگِ بیابان دُر شود - چشمِ گدایان پُر شود *

بیت

دیدۀ اهلِ طمع بنعمتِ دنیا پُر نشود - همچنان که چاه بشبّیم *
 هر کجا سختی کشیده و تلخی چشیده‌را بینی - خود را بشرّۀ در کارهایِ مَخُوف
 اندازد - و از تَوَابِعِ آن نپرهیزد - و از عقوبتِ آن نه هراسد - و حلال از حرام
 نشناسد *

قطعه

سگی را - گر گلوخی بر سر آید - ز شادی بر جهد - کین استخوانست *
 و گر نعشی دو کس بر دوش گیرند - لثیمُ الطبع پندارد که خوانست *
 اما صاحب دنیا بعینِ غایتِ حق ملحوظست - و بحلال از حرام محفوظ * من - همانا
 که تقریر این سخن بکردم و دلیل و برهان بیاوردم - اکنون انصاف از تو توقع دارم *
 هرگز دیدهٔ دستِ دغائی بر کُتف بسته - یا بَعْلَتِ بی‌نوائی در زندان نشسته - یا پردهٔ
 معصومی دریده - یا کفی از مِعَصَم بُریده - اَلَا بَعْلَتِ درویشی ؟ شیر مردان را بحکم
 ضرورت در نقبها گرفته‌اند و کعبها سفته - مُحْتَمِلست که یکی از درویشان را نفسِ

درویش بی معرفت نیارآمد تا فقرش بکفر نآجامد - که "كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا" * نشاید جز بوجود نعمت برهنه‌ترا پوشیدن - یا در استخلاص گرفتاری کوشیدن - و ابنای حنس مارا بمراتب ایشان که رساند؟ و ید علیاً بید سفلای چه ماند؟ نه بینی که حق جل و علا در محکم تنزیل از نعیم اهل بهشت خبر میدهد - که - "أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ" - تا بدانی که مشغول کفاف از دولت عفاف محرومست و ملک فراغت زیر نکین رزق مقسوم *

بیت

تشنگان را نماید اندر خواب همه عالم بچشم چشمه آب *

حالی که من این بگفتم - عنای طاعت درویش از دست تحمل برفت - و تیغ زبان بر کشید - و اسب فصاحت در میدان وقاحت جهانید و بر من دوانید - و گفت - چندان مبالغه در وصف ایشان بکردی و سخنهاي پریشان بگفتی - که وهم تصور کند - که تریاقند یا کلید خانه ارزاق * مشتکی متکبر - مغرور - معجب - نفور - مشغول مال و نعمت - و مفتتن جاه و ثروت * سخن نگویند الا بسفاهت - و نظر نکنند الا بکراهت - علما را بگدائی منسوب کنند - و فقر را به بی سر و پائی معیوب گردانند * بعزت مالی که دارند و غیرت جاهی که پندارند - برتر از همه نشینند - و خود را بهتر از همه شناسند * نه آن در سر دارند که سر بکسی فرو آرند - یخبر از قول حکما - که گفته اند - هر که بطاعت از دیگران کمست و بنعمت بیش - بصورت توانگرست و بمعنی درویش *

بیت

گر بی هنر بمال کند کبر بر حکیم - کون خرس شمار اگر گاو عنبرست *

گفتم - مَدَمَتِ ایشان روا مدار - که خداوندان کرم اند * گفت - غلط کردی - که بندگان درمند * چه فائده که چون ابر آذارند و بر کس نمی بارند - و چشمه آفتابند و بر کس نمی تابند - و بر مرکب استطاعت سوارند و نمی رانند - و قدمی بهر خدا نه نهند - و درمی بی من و انبی ندهند * مالی بمشقت فراهم آرند و بحسرت نکه دارند و بحسرت بگذارند - چنانکه بزرگان گفته اند - سیم بخیل وقتی از خاک بر آید که بخیل بخاک در آید *

نظم

توانگرانرا وقفست و نذر و مهمانی زکوة و فطره و اعتاق و هدی و قربانی *
 تو کی بدولت ایشان رسی - که نتوانی جز این دورکت؟ و آن هم بصد پیریشانی *
 اگر قدرت جودست - و اگر قوت سجود - توانگران را به میسر میشود - که مال مژگی
 دارند - و جامه پاک - و عرض مصون - و دل فارغ - و قوت طاعت در لقمه لطیفست -
 و صحت عبادت در کسوت نظیف * پیدااست - از معدۀ خالی چه قوت آید؟ و از
 دست تهی چه مروت زاید؟ و از پای بسته چه سیر آید؟ و از دست گرسنه چه
 خیر؟

قطعه

شب پراکنده خسپد آن که پدید نبرد وجه بامدادانش *
 مور گرد آورد بتابستان - تا فراغت بود زمستانش *
 فراغت با فاته نمی پیوندد - و جمعیت با تنگدستی صورت نه بندد * یکی تحریمه
 عشا بسته - و دیگری منتظر عشا نشسته - این بدان گی ماند؟

بیت

خداوند مکن بحق مشغول - پراکنده روزی پراکنده دل *
 پس عبادت اینان بقبول اولیتر - که جمعد و حاضر - نه پیریشان و پراکنده خاطر -
 اسباب معیشت ساخته و باوراد عبادت پرداخته * عرب گوید - اَعُوذُ بِاللّهِ مِنَ الْفَقْرِ
 الْمَكِثِ وَ جَوَارٍ مِنْ لَا يُحِبُّ - و در خبرست - که الْفَقْرُ سَوَادُ الْوَجْهِ فِي الدَّارَيْنِ *
 گفت - آن شنیده که فرمود خواجه عالم (علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات)
 "الْفَقْرُ فُخْرِي" * گفتم - خاموش! که اشارت خواجه عالم (علیه السلام) بفقیر طائفه
 ایست که مرد میدان رضا اند و تسلیم تیر قضا - نه اینان که خرقة ابرار پوشند و لقمه
 ادرار نوشند *

رباعی

ای طبل بلند بانگت - و در باطن هیچ! بی توشه چه تدبیر کنی وقت پیچ *
 روی طمع از خلق به پیچ - از مردی - تسبیح هزار دانه بردست میچ *

بابِ هفتم

قطعه

مردِ درویش - که بارِ ستمِ فاقه کشید - بدرِ مرگِ همانا که سُبُکبار آید *
 و آنکه در دولت و در نعمت و آسانی زیست - مردنش زین همه شک نیست که دشوار آید *
 بهمه حال اسیری که ز بندی بَرهد خوشتر از امیزی که گرفتار آید *

حکایت ۱۷

بزرگی را پرسیدم از معنی این حدیث - که - اَعْدَى عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْكَ *
 گفت - بحکمِ آنکه هر آن دشمن که با وی احسان کنی دوست گردد - مگر نفس -
 که چندان که مدارا بیش کنی مخالفت زیاده کند *

قطعه

فرشته خوی شود آدمی بکم خوردن - و گر خورد چو بهائم - بیفتد چو جماد *
 مراد هر که بر آری مُطیعِ امرِ تو گشت - خلافِ نفس - که گردن کشد چو یافت مراد *

حکایت ۱۹

مناظرهٔ سعدی با مدعی در بیان توانگری و درویشی *

یکی را دیدم در صورتِ درویشان - نه بر سیرتِ ایشان - در محفلی نشسته و شُعتی
 در پیوسته - و دفترِ شکایت باز کرده - و مذمتِ توانگران آغاز نهاده - و سخن
 بدینجا رسانیده - که درویشان را دستِ قدرت بسته است و توانگران را پای ارادت
 شکسته *

بیت

کریمان را بدست اندر درم نیست - خداوندانِ نعمت را کرم نیست *
 مرا - که پروردهٔ نعمتِ بزرگانم - این سخن سخت آمد * گفتم - ای یار! توانگران دخیل
 مسکینانند - و ذخیرهٔ گوشه نشینان - و مقصدِ زائران - و کُفِّ مسافران - و متحملِ
 بارِ گران از بهرِ راحتِ دیگران * دست بطعامِ آنکه برند - که متعلقان و زیردستان
 بخورند - و فضلِ مکارمِ ایشان بآرامش و ایثار و پیران و اقارب و جیران برسد *

بیت

پیل کو؟ تا کَتَف و بازوی گردان ببند - شیرکو؟ تا کف و سر پنجه مردان ببند *
 ما درین حالت که دو هندو از پسِ سنگی سر بر آوردند و قصدِ قتالِ ما کردند *
 بدستِ یکی چوبی - و در بغلِ دیگری کلوخ کوبی * جوانرا گفتم - اکنون چه پائی؟

بیت

بیار آنچه داری ز مردی و زور - که دشمن بیای خود آمد بگور *

تیر و کمان دیدم از دستِ جوان افتاده و لرزه بر استخوان *

بیت

نه هر که موی شکافد ز تیرِ جوشن خای بروزِ حملهٔ جنگِ آوران بدارد پای *
 چاره جز این ندیدیم که رخت و سلاح و جامه رها کردیم - و جان بسلامت بدر
 آوردیم *

قطعه

بکارهایی گران مرد کار دیده فرست - که شیر شریزه در آرد بزیرِ خمِ کمند *
 جوان - اگرچه قویِ بال و پیلتن باشد - بجنگِ دشمنش از هول بگسلد پیوند *
 نبرد پیشِ مصافِ آزموده معلومست چنانکه مسئلهٔ شرعی بنزد دانشمند *

حکایت ۱۷

توانگر زادهٔ را دیدم - بر سرِ گورِ پدر نشسته بود و با درویش بچهٔ مُناظره در پیوسته - که
 صندوقِ تربتِ پدرم سنگینست - و کتابهٔ رنگین - و فرشِ رخام انداخته و خشتِ
 فیروزه بکار برده - بگورِ پدرت چه ماند؟ خشتی دو فراهم آورده - و مُشتی خاک بر آن
 پاشیده * درویش پسر بشنید و گفت - تا پدرت از زیرِ آن سنگِ گران بر خود بجنبد -
 پدرم به بهشت رسیده باشد *

بیت

خر - که بر وی کمتر نهند بار - براهِ آسوده تر کند رفتار *
 و در خبرست - که مَوْتُ الْفَقْرَاءِ رَاحَةٌ * درویش چیزی ندارد که بحسرت بگذارد *

همی کرد * گفت - ای پسر! همچو تو مخلوقی را خدای عز و جل اسیرِ حکمِ تو گردانیده است - و ترا بروی فضیلت داده - شکرِ نعمتِ باری تعالی بجا آر - و چندین جفا بروی روا مدار - که فردا به از تو باشد و شرمساری بری *

مثنوی

بر بنده مگیر خشمِ بسیار - جورش مکن و دلش میازار!
 اورا تو بده درم خریدی - آخر نه بقدرت آفریدی *
 این حکم و غرور و خشم تا چند ؟ هست از تو بزرگتر خداوند *
 ای خواجه ارباب و آغوش ! فرمان ده خود مکن فراموش !
 در خیزست از خواجه عالم و سرورِ بنی آدم (صلی الله علیه و سلم !) که گفت - بزرگتر
 حسرتی در روزِ قیامت آن بود - که بنده صالح را بهیشت برند - و خداوندِ فاسق را بدوزخ *

قطعه

بر غلامی که طوع خدمتِ نُست - خشم بی حدّ مران و طیره مگیر -
 که نصیحت بود بروزِ شمار - بنده آزاد و خواجه در زنجیر *

حکایت ۱۲

سالی از بلخ با شامیانم سفر بود و راه از حرامیان پر خطر * جوانی ببدرقه همراه
 ما شد - نیزه باز و چرخ انداز - سلحشور - بیش زور - که ده مرد توانا کمانِ او را زه
 نکردندی - زور آورانِ روی زمین پشتِ او بر زمین نیاوردندی - ولیکن مُتنعم بود و سایه
 پرورده - نه جهان دیده و سفر کرده - رعدِ کوسِ دلاورانِ بگوشِ او نرسیده - و برقِ شمشیر
 سوارانِ بچشم ندیده *

بیت

نیفتاده در دستِ دشمن اسیر - بگردش نباریده بارانِ تیر *
 اتفاقاً من و آن جوان هر دو در پی هم دوان - هر دیوارِ قدیمش که پیش آمدی
 بقوتِ بازو بیفکندی - و هر درختِ عظیم که دیدی بزورِ پنجه بر کندي - و تفاخرِ کُنان
 گفتی -

شترنخ بسر همی برند - فرزین می شوند - یعنی - بهتر از آن میگردند که بودند - و
پیدادگان حاج بادیه بسر بردند و بتر شدند *

قطعه

از من بگویی حاجی مردم گزایی را - گو پوستین خلق بازار می درد -
حاجی تو نیستی - شترست - از برای آنکه بیچاره خار میخورد و بار می برد *

حکایت ۱۳

مردی را چشم درد خاست * پیش بیطاری رفت - که مرا دوا کن * بیطار از آنچه در
چشم چهاربایان میکرد در دیده او کشید - کور شد * حکومت بر داور بردند * گفت
برو هیچ تاوان نیست - اگر این خر نبودی - پیش بیطار نرفتی * مقصود ازین سخن
آنست - تا بدانی که هر که نا آزموده را کار بزرگ می فرماید - ندامت برد - و بنزدیک
خرمندان بخت عقل منسوب گردد *

قطعه

ندهد هوشمند روشن رایی با فرومایه کارهای خطیر *
بوریا باف - گرچه بافنده است - نبرندش بکارگاه حریر *

حکایت ۱۴

یکی از بزرگان ائمرا پسری وفات یافت * پرسیدندش - که بر صندوق گورش چه نویسیم؟
گفت - آیات کتاب مجید را عزت و شرف بیش از آنست که روا باشد بر چنین
جایها نوشتن - که روزگاری سوده گردد - و خلایق برو گذرند - و سگان برو شاشند -
و اگر ضرورت چیزی همی نویسند - این دو بیت کفایتست *

قطعه

آه! هرگاه سبزه در بستان بدمیدی - چه خوش شدی دل من!
بگذر - ای دوست! تا یوقت بهار سبزه بینی دمیده بر گل من *

حکایت ۱۵

پارسائی بر یکی از خداوندان نعمت گذر کرد که بنده را دست و پای بسته بود و عقوبت

خونِ کسی ریخته و از شهر گریخته - پدر را بعلتِ آن سلسله در نایست و بند بر پای *
گفتم - این بلار او بحاجت از خدا خواسته است *

قطعه

زنانِ باردار - ای مردِ هشیار! اگر وقتِ ولادتِ ما را زبند -
از آن بهتر بنزدیکِ خردمند - که فرزندانِ ناهموار زبند *

حکایت ۱۱

طفل بودم که بزرگی را پرسیدم از بلوغ * گفت - در کُتبِ مسطورست - که بلاغت
سه نشان دارد - یکی پانزده سالگی - دوم احتلام - سیوم بر آمدنِ موی زهار - اما در
حقیقت یک نشان دارد - که در بندِ رضای حق جلّ و علا پیش از آن باشی که
در بندِ نفسِ خویش - و هر آنکه درو این صفت موجود نیست - نزد مُحققان بالغ
نیست *

قطعه

بصورتِ آدمی شد قطرهٔ آب - که چلِ روزش قرار اندر رحمِ مائِد -
وگر چلِ سالها عقل و ادب نیست - بتحقیقش نباید آدمی خواند *

ایضاً

جوانمردی و لطف و آدمیت - همین نقشِ هیولانی میندار *
هنر باید که صورتِ میتوان کرد بایوانها در از شنگرف و زنگار *
چو انسان را نباشد فضل و احسان - چه فرق از آدمی تا نقشِ دیوار؟
بدست آوردنِ دنیا هنر نیست - یکی را - گرتوانی - دل بدست آر *

حکایت ۱۲

سالی نزاعی در میانِ پیادگانِ حُجاج افتاده بود - و داعی هم در آن سفر پیاده بود *
از بی انصافی در سر و روی یکدیگر افتادیم - و دادِ فسوق و جدال بدادیم * کجاوله نشینی را
شنیدم - که با عدیلِ خود میگفت - بو العجب کاری! که پیادگانِ عاج - چون عرصهٔ

وَلَا يَقَالُ - بِمَنْ اَنْتَسَبْتَ ؟ یعنی - ای پسر! ترا پرسند روز قیامت - که هنرت چیست؟
و نگویند - که پدرت کیست؟

قطعه

جامهٔ کعبه را که می‌بوسند او نه از کرم پيله نامي شد *
با عزیزی نشست روزی چند - لا جرم همچو او گرامی شد *

حکایت ۹

در تصانیف حکما آورده اند - که کُردم را ولادت معهود نیست چنانکه سائر حیوانات را -
بلکه احشای مادر بخورند - پس شکمش بدرند و راه صحرای گیرند - و آن پوستها که در
خانهٔ کُردم بینند - اثر آنست * باری این نکته پیش بزرگی همی گفتم * گفت - دل
من بر صدقِ این سخن گواهی میدهد - و جز چنین نتواند بود - چون در حالت
خُرَدی با مادر چنان معامله کرده اند - لاجرم در بزرگی نامقبول و نامحبوب اند *

قطعه

پسری را پدر نصیحت کرد - کای جوانمرد! یاد گیر این پند -
هر که با اهل خود وفا نکند - نشود دوست روی و دولتمند *

مثل

کُردم را گفتند - چرا بزمستان بدر نمی آئی؟ گفت - بتابستانم چه حُرمتست - که
بزمستان بیرون آیم؟

حکایت ۱۰

درویشی زنی جامه داشت - مدت حمل او بسر آمد * درویش را همه عمر فرزند
نیامده بود * گفت - اگر خدای تعالی مرا پسری بخشد - جز این خرقه که در بر دارم -
هر چه در ملک منست ایثار درویشان کنم * اتفاقاً پسر آورد * درویش شادمانی کرد و
سُفرهٔ یاران بموجب شرط بنهاد * پس از چند سال - که از سفر شام باز آمدم -
بمحلت آن دوست بگذشتم - و چون کنی حالتش پرسیدم * گفتند - بزندان شکنه
دَرسِت * گفتم - سبب چیست؟ گفتند - پسرش خمر خورده است و عَرَبده کرده - و

بابِ هفتم

مثنوی

حریفِ سَفَلَه در پایانِ مستی نه اندیشید ز روزِ تنگدستی *
 درخت اندر بهاران بر فشاند - زمستان لا جرم بی برگ ماند *

حکایت ۶

پادشاهی پسرِ بادیبی داد و گفت - این فرزندِ تُست - تربیتش همچنان کن که یکی از
 فرزندانِ خویش * گفت - فرمان بردارم * سالی چند در پی او رنج بُرد و سعی کرد -
 بجائی نرسید - و پسرانِ ادیب در فضل و بلاغت مُنتهی شدند * ملک دانشمندان را
 مُواخذت کرد و مُعاقبت فرمود - که وعده خِلاف کردی - و شرط وفا بجا نیاوردی *
 گفت - بر رایی عالم آرای خداوندِ روی زمین پوشیده نماند که تربیت یکسانست و
 لیکن طبائع مُختلف *

قطعه

گرچه سیم و زر ز سنگ آید همی - در همه سنگی نباشد زرو سیم *
 بر همه عالم همی تابد سَهیل - جایی انبان میکند - جایی ادیم *

حکایت ۷

یکی را شنیدم از پیرانِ هُرمی - که مُریدی را میگفت - ای پسر! چندانکه خاطرِ آدمی
 بر روزِ بَست - اگر بروزی ده بودی - بمقام از ملائکه در گذشتی *

قطعه

فراموش نکرد ایزد در آن حال - که بودی نطفه مدفون و مدهوش *
 زَوانت داد و عقل و طبع و ادراک جمال و نطق و رای و فکر و هوش -
 ده انگشت مُرتب ساخت بر کف - دو بازویت مُرتب کرد بر دوش *
 کنون پنداری - ای ناچیز همت! که خواهد کردنت روزی فراموش *

حکایت ۸

عرایی را دیدم که پسر را میگفت - یا بُنّی! إِنَّكَ مَسْئُولٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - مَاذَا اَكْتَسَبْتَ؟

قطعه

چو دخلت نیست - خرج آهسته تر کن - که می گویند ملّاحان سُروِدی -
 اگر باران بکوهستان نبارد - بسالی - دجله گردد خُشک رودی *
 عقل و ادب پیش گیر و لهو و لعب بگذرا - که چون نعمت سپری شود - سختی ببری
 و پشیمانی خوری * پسر از لذّت نای و نوش این سخن در گوش نیاورد و بر قول من
 اعتراض کرد - که راحتِ عاجل بمحنتِ آجل مُنغّص کردن خلافِ رای
 خردمندانست *

مثنوی

خداوندانِ کام و نیک بختی چرا سختی کشند از بیمِ سختی ؟
 پرو - شادی کن - ای یارِ دل افروز ! غم فردا نشاید خورد امروز *
 فکیف مرا - که در صدرِ مروت نشسته ام - و عقدِ فقرت بسته - و ذکرِ انعام در افواهِ عوام
 انگنده !

مثنوی

هر که علّم شد بسخا و کرم - بند نشاید که نهد بر دِرم *
 نام نکوئی چو برون شد ز کوی - در نتوانی که ببندی بروی *
 دیدم - که نصیحت نمی پذیرد و دم گرم من در آهنِ سرد او اثر نمی کند - ترکِ مُصاحبت
 گرفتیم - و روی از مُصاحبت او برگردانیدیم - و قولِ حکمارا کار بستیم - که گفته اند -
 بَلِّغْ مَا عَلَیْكَ - فَإِنْ لَمْ یَقْبَلُوا - فَمَا عَلَیْكَ *

قطعه

گرچه دانی که نشنوند - بگویی هرچه دانی تو از نصیحت و پند *
 زود باشد که خیره سربیننی بدو پا افتاده اندر بند *
 دست بر دست میزند - که - دریغ ! نشنیدم حدیثِ دانشمند !
 تا پس از مدّتی آنچه از نکتتِ حالش می اندیشیدم - بصورتِ بدیدم - که پاره پاره
 میدوخت و لقمه لقمه می اندوخت * دلم از ضَعْفِ حالش بهم برآمد - مروت ندیدم
 در چنین حالی ریشِ درویش را بملامت خراشیدن و نمک پاشیدن - با خود گفتم

باب هفتم

گدا طبع و نا پرهیزگار - که عیشِ مسلمانان بدیدنِ او تبه گشتی - و خواندنِ قرآنش دلِ مردم سیه کردی * جمعی پسرانِ پاکیزه و دخترانِ دوشیزه بدستِ جفای او گرفتار - نه زهره خنده و نه یارای گفتار - که عارضِ سیمینِ یکی را طباچه زدی و ساقِ بلورین دیگری را در شکجه نهادی * القصه - شنیدم - که طرفی از خبائثِ نفسِ او معلوم کردند - بزدند و برانندند * پس آنکه مکتب را بمصلحی دادند - پارسائی سلیم و نیک مردی حلیم - که جز بحکمِ ضرورت سخن نگفتی - و موجبِ آزارِ کس بر زبان او نرفتی * کودکان را هیبتِ اُستادِ نخستین از سر بدر رفت - معلمِ دومی را باخلاقِ ملکی دیدند - دیو صفت یک یک بر میدند - و با اعتمادِ حلمِ او ترکِ علم گرفتند * همچنین اغلبِ اوقاتِ ببارچه فراهم نشستندی و لوحِ نا درست کرده بشستندی - و بر سرِ همدیگر شکستندی *

بیت

اُستادِ معلّم چو بود کم آزار - خرسک بازند کودکان در بازار *
بعد از دو هفته بر درِ آن مکتب گذر کردم - معلّمِ اولین را دیدم - دل خوش کرده بودند و بمقامِ خویش باز آورده * از بی انصافی برنجیدم و "لا حول" گفتم - که دیگر بار ابلیس را معلّم ملائکه چرا کردند؟ پیرمردی ظریف جهان دیده بشنید - بخندید - و گفت -

مثنوی

پادشاهی پسر بمکتب داد - لوحِ سیمینش در کنار نهاد -
بر سرِ لوحِ او نبشته بزر - جورِ اُستاد به ز مهرِ پدر *

حکایت ۵

پارسا زاد را نعمتِ بی گران از ترکه عم بدست افتاد * فسق و فجور آغاز کرد و مبدّری پیش گرفت * فی الجمله نماد از سائرِ معاصی و منکری که نکرد - و مسکری که نخورد * باری به نصیحتش گفتم - ای فرزند! دخلِ آب روانست - و عیشِ آسیای گردان - یعنی خرج فراوان کردنِ مُسَلَّم کسی را باشد که دخلِ مُعین دارد *

بیت

میراث پدر خواهی - علم پدر آموز - کین مال پدر خرچ توان کرد بده روز *

حکایت ۳

یکی از فضلاء عصر تعلیم ملک زاده همی کرد - ضرب بی محابا زدی و زجر بی قیاس کردی * باری پسر از بی طاقتی شکایت پیش پدر آورد و جامه از تن دردمند برداشت * پدر را دل بهم بر آمد - استاد را بخواند و گفت - پسران آحاد را چنین جفا و توبیع روا نداری که فرزند مرا - سبب چیست ؟ گفت - سبب آن که سخن اندیشیده گفتن و حرکت پسندیده کردن همه خلق را علی العموم باید و پادشاهان را علی الخصوص - موجب آن که از دست و زبان ایشان هر چه رود - هر آئینه باقواه بگویند - و قول و فعل عوام الناس را چندان اعتبار نباشد *

قطعه

اگر صد نا پسند آید ز درویش رفیقانش یکی از صد ندانند *
و گریک نا پسند آید ز سلطان ز اقلیمی باقلیمی رسانند *
پس واجب آمد معلم پادشاه زاده را در تهذیب اخلاق خداوند زادگان "انبتهم الله نباتا حسنا" اجتهاد از آن بیشتر کردن که در حق عوام *

قطعه

هر که در خردیش ادب نکند - در بزرگی فلاح ازو برخاست *
چوب تر را چنان که خواهی پیچ - نشود خشک جز بآتش راست *

بیت

ملک را حسن تدبیر فقیه و تقریر جواب او موافق آمد - خلعت و نعمت بخشید و پایه و منصب او بلند گردانید *

حکایت ۴

معلم کتابی را دیدم - در دیار مغرب - ترش روی و تلخ گفتار - بد خوی و مردم آزار -

بابِ هفتم در تاثیر تربیت

حکایت ۱

یکی از وزرا پسری کور دل داشت * پیشِ دانشمندی فرستاد - که مر این را تربیتی کن -
مگر عاقل شود * روزگاری تعلیم کردش - موثر نبود * پیشِ پدرش کسی فرستاد - که
این پسر عاقل نمیشود و مرا دیوانه کرد *

قطعه

چون بود اصلِ گوهري قابل - تربیت را درو اثر باشد *
هیچ صیقلِ نگو نداند کرد آهني را که بدگهر باشد *
سگ بدریای هفتگانه بشوی - چونکه تر شد پلیدتر باشد *
خر عیسی اگر بمکه رود - چون بیاید هنوز خر باشد *

حکایت ۲

حکیمی پسران را پند همی داد - که ای جانِ پدر! هنر آموزید! که ملک و دولت دنیا
اعتماد را نشاید - و سیم و زر در سفر محَلِ خطر باشد - که دزد یکبار برد یا خواجه بتفاریق
بخورد - اما هنر چشمه زاینده است و دولت پاینده * اگر هنرمند از دولت بیفتد -
غم نباشد - که هنر در نفسِ خود دولتست - هرکجا که رود قدر بیند و صدر نشیند -
و بی هنر لقمه چینه و سختی بیند *

بیت

سختست پس از جاهِ تحکم بردن - خو کرده بنار جورِ مردم بردن *

قطعه

وقتی افتاد فتنه در شام - هر کسی گوشه فرا رفتند *
روستا زادگان دانشمند بوزیری پادشاه رفتند -
پسران وزیر ناقص عقل بگدائی بروستا رفتند *

مثنوی

دِرِیغَا ! گردِ طاعت نهادن - گرش همراه بودی دستِ دادن !
 بدیناری چو خر درِ گل بماند - وگر الحمد گوئی - صد بخوانند *

حکایت ۸

پیر مردی را گفتند - چرا زن نکنی؟ گفت - با پیر زنانم اَلْفَتی نباشد * گفتند - جوان
 بخواه - چون مکنْت داری * گفت - مرا که پیرم با پیر زنان اَلْفَت نیست - او که
 جوان باشد با من که پیرم دوستی صورت نه بندد *

ترکیه

پیرِ هفتا سلّه جَنی مکنه کورِ مُقَرّی بخو نَبی چش رُوش *

بیت

زور باید نه زر - که بانورا گُری سخت به زده من گوشت *

قطعه

شنیده‌ام که درین روزها کهن‌پیری خیال بست به پیرانه سر که گیرد جُفت *
 بخواست دخترکی خوب روی گوهر نام - چو دُرّج گوهرش از چشم مردمان بنهفت *
 چنانکه رسم عروسی بود - تَمَنّا کرد - ولی بجمله اَوّل عصاء شیع بخفت *
 کمان کشید و نَرَد بر هَدَف - که نقّوان دوخت مگر بمسوزن پولاد جامه هنگفت *
 بدوستان گله آغاز کرد و حُجّت خاست - که خان و مان من این شوخ دیده پاک بُرفت *
 میان شوهر و زن جنگ و فتنه خاست - چنان که سر بشکنه و قاضی کشید - و سعدی گفت -
 پس از ملامت و شُنع - گناه دختر چیست ؟ ترا که دست بلرز - گهر چه دانی سفت ؟

باب ششم

بیت

چون پیر شدی - ز کودکی دست بدار - بازی و ظرافت بجوانان بگذار *

مثنوی

ظربِ نوجوان ز پیر مجوی - که دگر ناید آبِ رفته بجوی *
ز رعرا چون رسید وقتِ درو - نخرامد چنانکه سبزه نو *

قطعه

دورِ جوانی بشد از دستِ من - آه! دریغ آن زَمَنِ دلفروز!
قوتِ سرِ بَجه شیرِ برفت * راضیم اکنون به پندری چو یوز *
پیر زنی موی سیاه کرده بود - گفتمش - ای مامکِ دیرینه روز -
موی به تلبیس سیاه کرده گیر - راست نخواهد شدن این پشتِ کوز *

حکایت ۶

وقتی بچه‌ی جوانی بانگ بر مادر زد * دل آزرده بگنجی نشست و گریان همی گفت -
مگر خردی فراموش کردی که درشتی میکنی *

قطعه

چه خوش گفت زالی بفرزند خویش - چو دیدش پلنگ افکن و پیل تن -
گر از عهدِ خردیت یاد آمدی که بیچاره بودی در آغوشِ من -
نکردی درین روز بر من جفا - که تو شیر مردی و من پیره زن *

حکایت ۷

توانگری بخیل را پسری رنجور شد * نیک خواهان گفتندش - مصلحت آنست که ختم
قرآن کنی از بهرِ روی - یا بذلِ قربان - باشد که خدای عز و جل شفا دهد * لحتی
درین اندیشه فرو رفت و گفت - ختمِ مصحفِ مجید اولیترست * صاحب‌دلی بشنید و
گفت - ختمش بعلتِ آن اختیار آمد - که قرآن بر سرِ زبانست و زر در میانِ جان *

ام - تا مرا این فرزند بخشیده * شنیدم که پسر با رفیقان همیگفت - چه بودی - اگر من آن درخت را بدانستمی که کجا ست - تا دعا کرده‌امی که پدرم زودتر بمیرد * خواهی شادی کنان که پسرم عاقلست - و پسر طعنه‌زنان که پدرم فرتوت لا یعقل *

قطعه

سالها بر تو بگذرد - که گذر نکنی سوي تریبِ پدرت *
تو بجائی پدر چه کردی خیر - تا همان چشم داری از پسرت ؟

حکایت ۴

روزی بغرور جوانی سخت رانده بودم و شبانگاه بیای گریه سست مانده * پیر مردی ضعیف از پی کاروان همی آمد - گفت - چه خُسپی ؟ که نه جائی خفتنست * گفتم - چون روم ؟ که نه پای رفتنست * گفت - نشنیده که صاحب‌دلان گفته اند - رفتن و نشستن به که دویدن و گسستن *

قطعه

ای - که مُشتاقِ منزلی - مُشتاب ! بند من کار بند و صبر آموز *
اسب تازی دو تگ رود بشتاب - آشتُر آهسته می‌رود شب و روز *

حکایت ۵

جوانی چُست لطیف خندان خوش سخن شیرین زبان در حلقهٔ عشرتِ ما بود - که در دلش از هیچ نوع غم نیامدی و لب از خنده فراهم نشدی * روزگاری بر آمد که اتفاقِ ملاقاتِ او نیفتاد - بعد از آن که دیدمش زن خواسته و فرزندان بر خاسته و بیعِ نشاطش بُریده و گلِ هوشش پُرموده *

بیت

بدر کرد گیتی غرور از سرش - سرِ ناتوانی بزانو برش *
پرسیدمش - که چگونه ؟ و این چه حالتست ؟ گفت - تا کودکان بیاوردم - دگر کودکی نکردم *

شعر

مَضَى الصَّبَا وَالشَّيْبُ غَيْرِي وَ كَفَى بِتَغْيِيرِ الزَّمَانِ نَذِيرًا *

باب ششم

ترازوي عقل من وزن آن يك سخن ندارد که وقتی شنیده‌ام از قابله خویش - که گفت - زن جوان را اگر تیری در پهلو نشیند به که پیری *

رباعي

زن کز بر مرد بی‌رضا برخیزد - بس فتنه و شور ز آن سرا برخیزد *
پیری - که زجای خویش نتواند برخاست - الا بعضا - کیش عصا برخیزد ؟

شعر

لَمَّا رَأَتْ بَيْنَ يَدَيَّ بَعْلَهَا شَيْئًا كَارِخِي شَفَّةَ الصَّائِمِ -
تَقُولُ - هَذَا مَعَهُ مَيِّتٌ - وَأِنَّمَا الرِّقِيَّةُ لِلنَّائِمِ *

في الجملة امکان موافقت نبود - بمفارقت انجامید * چون مدتِ عدتش بسر آمد -
عقد نکاحش بستند با جوانی تند ترش روی تپی دست بد خوی * جور و جفا میدید
و رنج و عنا میکشید - و شکر نعمت حق همچنان میگفت - که الحمد لله که از آن
عذاب الیم رهیدم و بدین نعمت مُقیم رسیدم *

قطعه

روی زیبا و جامه دیبا - صندل و عود و رنگ و بوی و هوس -
این همه زینتِ زنان باشد - مرد را کیر و خایه زینت بس *

بیت

با این همه جور و تند خوئی نازت بکشم که خوبروئی *

قطعه

با تو مرا سوختن اندر عذاب به که شدن با دگری در بهشت *
بوی پیاز از دهنِ خوبروئی خوب تر آید که گل از دست زشت *

حکایت ۳

مهمان پیری شدم در دیار بکر که مال فراوان داشت و فرزندی خوبروئی * شبی حکایت
کرد - که مرا در همه عمر جز این فرزندی نبوده است * درختی درین وادی زیارتگاهست -
که مردمان بحاجت خواستن آنجا روند * شبهای دراز در پای آن درخت بحق نالیده

- خواجه در بندِ نقشِ ایرانست - خانه از پایِ پست ویرانست *
- پیرِ مردی ز نزع می‌نالید - پیره زنِ صندلش همی‌مالید *
- چون مُخَبَّط شد اِعتدالِ مزاج - نه عزیمت اثر کند نه علاج *

حکایت ۲

پیرِ مردی را حکایت کنند - که دختری خواسته بود و حُجَره بگل آراسته و بخلوت با او نشسته و دیده و دل درو بسته - شبهای درازِ نحفتی و بُدَلها و لطیفها گفتی - باشد که موانست پذیرد و وحشت نگیرد * بالجمله شبی میگفت - بختِ بلندت یار بود و چشمِ دولتت بیدار - که بصحبتِ پیری افتادی بخته - پرورده - جهانیده - آرمیده - نیک و بدِ جهان آزموده - سرد و گرمِ روزگار چشیده - که حتی صحبت بداند و شرطِ مودت بجای آرد - مُشَفِّق و مهربان - خوش طبع و شیرین زبان *

مثنوی

تا توانم دلت بدست آرم - ور بی‌آزاریم نیازم *

ور چو طوطی بودِ شکر خورش - جانِ شیرین فدایِ پرورش *

نه گرفتار آمدی بدستِ جوانی مُعْجَبِ خیره روی تیره رای سبک پای که هر دم هوسی بزد و هر شب جائی خسپد و هر روز یاری گیرد *

قطعه

جوانانِ خردمند و نکو روی - و لیکن در وفا با کس نپایند *

وفاداریِ مدار از بلبَلانِ چشم - که هر دم بر گلی دیگر سرایند *

بر خلافِ پیران - که بعقل و ادب زندگانی کنند - نه به مقتضایِ جهل و جوانی *

بیت

ز خود بهتری جوی و فرصت شمار - که با چون خودی کم کنی روزگار *

گفت - چندان که برین نمط بگفتم - گمان بردم که دلش در قیدِ من آمد و صیدِ من شد * ناگاه نفسی سرد از دلِ پر درد بر آورد و گفت - چندین سخن که گفتی در

باب ششم در ضعف و پیری

حکایت ۱

با طائفة دانشمندان در جامع دمشق بحثی همی کردم - ناگاه جوانی از در درآمد و گفت - در این میان کسی هست که زبان پارسی داند ؟ اشارت بمن کردند * گفتم - خیرست * گفت - پیری صد و پنجاه ساله در حالت نزع است و بزبان پارسی چیزی میگوید که مفهوم ما نمیگردد - اگر بکرم قدم رجه شوی - مُرد یابی - باشد که وصیتی کند * چون ببالینش فراز آمدم این می گفت -

قطعه

دمی چند - گفتم - 'بر آرم بکام - دریغا ! که بگرفت راه نفس *
دریغا ! که بر خوانِ آوانِ عمر دمی خورده بودیم - گفتند - بس !
معنی این سخن را بعربی با شامیان گفتم * تعجب کردند از عمرِ دراز و تأسفِ او بر حیات * گفتم - چه گونه درین حالت ؟ گفت - چه گویم !

قطعه

ندیده که چه سختی رسد بجانِ کسی که از دهانش بدر میکنند دندانی ؟
قیاس کن که چه حالت بود در آن ساعت که از وجودِ عزیزش بدر رود جانی *
گفتم - تصورِ مرگ از خیال بدر کن و همرا بر طبیعتِ مُستولی مگردان - که فیلسوفان یونان گفته اند - که مزاج اگرچه مستقیم بود - اِعتِمادِ بقارا نشاید - و مرض اگرچه هائل بود - دلالتِ کُلی بر هلاک نکند * اگر فرمائی طبیبی را بخوانم تا مُعالجه کند * دیده باز کرد و بخندید و گفت -

مثنوی

دست برهم زند طبیبِ ظریف - چون خُرف ببندد افتاده حریف *

بیت

ای که حمالِ عیبِ خوشتنید ! طعنه بر عیبِ دیگران چه زنید ؟

حکایت ۲۰ منظومه

جوانی پاک‌باز و پاک‌رو بود - که با پاکیزه روئی در گرو بود *
 چنین خواندم که در دریای اعظم - بگردابی در افتادند باهم *
 چو ملاح آمدش تا دست گیرد - مبادا کاندز آن حالت بمیرد -
 همی‌گفت از میان موج تشویر - مرا بگذار و دست یار من گیر *
 درین گفتن جهانی بر وی آشفست * شنیدندش که جان میداد و می‌گفت -
 حدیث عشق ز آن بطلان می‌وش - که در سختی کند یاری فراموش *
 چنین کردند یاران زندگانی - ز کار افتاده بشنو تا بدانی -
 که سعدی راه و رسم عشق‌بازی - چنان داند که در بغداد تازی *
 دل‌آرامی که داری دل درو بند - دیگر چشم از همه عالم فرو بند *
 اگر مجنون و لیلی زنده گشتی - حدیث عشق ازین دفتر نوشتی *

و شاهد نشسته و می ریخته و قدح شکسته - قاضی در خوابِ مستی بیخبر از مُلک هستی - بلطف بیدارش کرد و گفت - برخیز! که آفتاب بر آمد * قاضی دریافت که حال چیست - گفت - از کدام جانب؟ گفت - از قِبَلِ مَشْرِق * گفت - الْحَمْدُ لِلَّهِ! که هنوز در توبه بازست بحکم این حدیث - که لَا يَغْلُقُ بَابُ التَّوْبَةِ عَلَي الْعِبَادِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا * اسْتَغْفِرَكَ - اللَّهُم - وَ أَتُوبُ إِلَيْكَ!

قطعه

این دو چیزم بر گناه انگیختند - بختِ نا فرجام و عقلِ نا تمام *
گر گرفتارم کنی - مُستوجِبم - و ریختی - عفو بهتر کانتقام *
ملک گفت - توبه درین حالت - که بر هلاکِ خود اِطْلَاعِ یاقتی - سودی نکند - قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ اِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَاسَنَا *

قطعه

چه سود آنکه ز دزدی توبه کردن - که نتوانی کمند انداخت بر کاخ؟
بلند از میوه - گو - کوتاه کن دست - که کوبه خود ندارد دست بر شاخ!
ترا با وجود چنین مُنْکَری که ظاهر شده خلاص صورت نه بندد * این بگفت و مَوَکَّلانِ عُقُوبَتِ دروِی آویختند * قاضی گفت - مرا در خدمتِ سلطان یک سخن باقیست *
ملک بشنید و گفت - آن چیست؟ گفت -

قطعه

بآستینِ ملالی که بر من افشاندی - طمع مدار که از دامنِ بدام دست *
اگر خلاص مُحالست ازین گُنه که مراست - بدان کرم که تو داری اُمیدواری هست *
ملک گفت - این لطیفه بدیع آوردی - و این نکته غریب گفتی - ولیکن محال عقلست و خلافِ شرع که ترا فضل و بلاغت امروز از چنگِ عُقُوبَتِ من برهاند *
مصلحت آن می بینم که ترا از قلعه بزیر اندازم تا دیگران عبرت گیرند * گفت - ای خداوند جهان - پرورده نعمتِ این خاندانم و این جرم تنها نه من کرده ام - دیگری را ببنداز - تا من عبرت گیرم * ملک را خنده آمد - و بعفو از سرِ جرم او برخاست - و متعندان را - که مترصد کشتنِ قاضی بودند - گفت -

بیت

هر که ز دید - سر فرود آورد - و تر از وی آهین دوشست *
 فی الجملة شبی خلوت میسر شد - و هم در آن شب شخته را خبر شد * قاضی را همه
 شب شراب در سر و شاهد در بر از تنم تخفتی و بقرنم گفתי -

نظم

امشب مگر بوقت نمی خواند این خروس ؟ عشاق بس نکرد هنوز از کنار و بوس *
 رخسار یار در خم گیسوی تابدار - چون گوی عاج در خم چوگان آبنوس *
 یکدم که چشم فتنه تخفتست - ز بهار ! بیدار باش - تا نروید عمر بر فسوس *
 تا نشوی ز مسجد آدینه بانگ صبح - یا از در سرای اتابک غریب کوس -
 لب از لب چو چشم خروس ابلهی بود بر داشتن بگفته بیهوده خروس *
 قاضی درین حالت بود که یکی از متعلقان از در آمد و گفت - چه نشسته ؟
 برخیز ! و تا پای داری بگریز ! که حسودان بر تو دق گرفته اند - بلکه حقی گفته
 اند - تا آتش فتنه - که هنوز اندکست - بآب تدبیر فرو نشانیم - مبادا که فردا - چو بالا
 گیرد - عالمی را فرا گیرد * قاضی بتبسم در او نظر کرد و گفت -

قطعه

پنجه در صید برده ضیغمرا - چه تفاوت کند که سگ لاید ؟
 روی هر روی دوست نه - بگذار - تا عدو پشت دست می خاید !
 ملک را هم در آن شب آگهی دادند - که در ملک تو چنین منکری حادث شده
 است * گفت - من او را از فضایی عصر میدانم و یگانه دهر می شمارم - باشد که
 معاندان در حق او خرومی کرده باشند - این سخن در سمع قبول من نمی آید - مگر
 آنگاه که معاینه گردد - که حکما گفته اند -

بیت

بتندی سبک دست بردن بتیغ بدندان گرد پشت دست دریغ *
 شنیدم که سحرگاهان با تکی چند از خاصان ببالین قاضی فرار آمد - شمع را دید ایستاده

همانا که از وقاحتِ او بوی سَماحت می آید * پادشاهان سخن بصلابت گویند - اما در نهان صلح جویند *

بیت

انگورِ نو آورده تَرش طعم بُود - روزی دو سه صبر کن که شیرین گردد *
این بگفت و بمسندِ قضا باز آمد * تَنی چند از عُدول که در مجلسِ او بودند زمینِ
خدمت بیوسیدند - که اگر اجازت باشد سخنی چند بگویم - اگرچه ترکِ ادبست -
و بزرگان گفته اند -

بیت

نه در هر سخن بحث کردن رواست - خطایِ بزرگان گرفتن خطاست *
اما بحکمِ آنکه سابقِ انعامِ خداوندی بر بندگانشست مصلحتی که بینند و اعلم نکنند -
نوعی از خیانت باشد * طریقِ صواب آنست - که با این پسرِ گردِ طمع نکرده و
نَرشِ هوس در نورده - و منصبِ قضا پایگاهی رفیعست تا بگناهی شلیع مَلُوت
نکرده - که حریف اینست که دیدی و حدیث اینکه شنیدی *

مثنوی

یکی کرده بی آبِ روئی بسی چه غم دارد از آبِ روی کسی ؟
بسا نامِ نیکوی پنجاه سال - که يك نامِ زشتش کند پایمال *
قاضی را نصیحتِ یارانِ یکدل پسند آمد - و بر حُسنِ رایِ قوم آفرین کرد و گفت - نظرِ
عزیزان در مصلحتِ کارِ من عینِ صوابست و مسئله بی جواب - و لیکن -

بیت

نصیحت کن مرا چندانکه خواهی - که نتوان شُست از زنگی سیاهی *
أَيضاً

از یادِ تو غافل نتوان کرد بیچم - سر کوفته مارم - نتوانم که به پیچم *
این بگفت و کسان را بتَنقِصِ احوالِ او برانگیخت و نِعَمَتِ بی گرانِ بر رخت - که
گفته اند - هر کرا زر در ترازوست زور در بازوست - و آنکه بر مُرادِ جهان دست رس
ندارد در همه جهان کس ندارد *

شعر

مَا مَرَّ مِنْ ذِكْرِ الْحَمِي بِمِسْمَعِي وَ لَوْ سَمِعْتُ وَرَقَ الْحَمِي صَاحْتُ مَعِي *
يَا مَعْشَرَ الْخُلَّانِ ! قُولُوا لِلْمُعَانِي - يَا لَيْتَ تَدْرِي مَا بِقَلْبِ الْمُوجَعِي !

نظم

تندرستان را نباشد دردِ ریش - جز به همدردی نگویم دردِ خویش *
گفتن از زنبور بی حاصل بود با یکی در عمرِ خود ناخورده نیش *
تا ترا حالی نباشد همچو ما - حالِ ما باشد ترا افسانه پیش *
سوزِ من با دیگری نسبت مکن - او نعمتِ بردست و من بر عضوِ ریش *

حکایت ۱۹

قاضی همدان را حکایت کنند - که با نعل بند پسری سرخوش داشت و نعلِ دلش در آتش * روزگاری در طلبش مُتَلَهِّف بود و پویان و مترصد و جویان و بر حسبِ واقعه گویان -

رباعی

در چشمِ من آمد آن سَهِي سَرُ بِلَنْد - بربود دلم ز دست و در پا افگند *
این دیده شوخ میکشد دل بکمند - خواهی که بکس دل ندهی - دیده ببند *
شنیدم که در ره گذری پیشِ قاضی باز آمد و برخی ازین معامله بسمعش رسیده بود -
زائدُ الوصف رنجید و دشنام بی تحاشا داد و سقط گفت و سنگ برداشت و هیچ از بی حرمتی فرو نگذاشت * قاضی یکی را از علمای معتبر که همعنان او بود گفت -

بیت

آن شاهیدی و خشم گرفتن بینش - و آن عقده بر ابروی ترش شیرینش *
و عرب گویند - ضَرْبُ الْجَبِيبِ زَبِيبٌ *

بیت

از دستِ تو مُشت بر دهانی خوردن خوشتر که بدستِ خویش زانی خوردن *

قطعه

سرد دریا نیک بودی - گر نبودی بیم موج - صحبت گل خوش بودی - گر نیستی تشویش خار *
دوش - چون طاوس - می نازیدم اندر باغ وصل - دیگر امروز از فراق یار می بیجم چو مار *

حکایت ۱۸

یکی از ملوک عرب را حکایت لیلی و مجنون بگفتند و شورش احوال او - که با کمال فضل و بلاغت سر در بیابان نهاده است و زمام اختیار از دست داده و یا حیوانات آنس گرفته * بفرمود تا حاضرش آورند و ملامت کردن گفت - که در شرف نفس انسان چه خلل دیدی که خوی بهائم گرفتی و ترک عشرت مردم گفتی ؟ مجنون بنالید و گفت -

شعر

و رَبِّ صَدِيقِي لَمْ يَنْفِي فِي وَدَادِهَا * اَلَمْ يَرْهَا يَوْمًا فَيُوضِعْ لِي عُدْرِي *

قطعه

کاش آنان - که عیب من جستند - رویت - ای دلستان ! بدیدندی !
تا بجای ترنج در نظرت بیخبر دستها بریدندی *
تا حقیقت معنی بر صورت دعوی گواه آمدمی - فَذَلِكَ الَّذِي لَمْ تَنْفِي فِيهِ * ملک را در دل آمد - که جمال لیلی مطالعه کند - تا چه صورتست که موجب چندین فتنه است * بفرمود تا در احیاء عرب بگردیدند و بدست آوردند و پیش ملک در محن سراچه گذاشتند * ملک در هیأت او نظر کرد - شخصی دید سیاه قام ضعیف اندام * در نظرش حقیر نمود - بحکم آنکه کمترین خدم حرم او بجمال ازو پیش بود و برینت بیش * مجنون بفراسط دریافت * گفت - ای ملک ! از درجه چشم مجنون بجمال لیلی بایستی مطالعه کردن - تا سر مشاهده او بر تو تجلی کردی *

مثنوی

ترا بر درد من رحمت نیاید - رفیق من یکی هم درد باید -
که با اوقصه می گویم شب و روز - در هیزم را بهم خوشتر بود سوز *

تا نفقه کند - دزدانِ خفاجه ناگاه بر کاروان زدند و اموال ببرندند * بازارگانان گریه و زاری کردن گرفتند و فریاد بی فائده برداشتند -

بیت

(گر تضرع کنی و گر فریاد - دزد زر باز پس نخواهد داد *)
مگر آن درویش - که بر قرارِ خویش مانده بود و مُتَعَبِر نشده * گفتم - مگر آن معلوم ترا
دزد نبرد ؟ گفت - بلی - بردند - و لیکن مرا بدان چندان اُلُفت نبوده که بوقتِ
مُفَارَقَت خسته خاطر باشم *

بیت

نباید بستنِ اندر چیز و کسِ دل - که دل بر داشتنِ کاریست مُشکل *
گفتم - مُناسِبِ حالِ منست آنچه گفتی - که مرا در عهدِ جوانی با جوانی اتفای
مُخالطت بود و صِدقِ مودّت - تا بجائی که قِبَلَهُ چشمِ جمالِ او بودی - و سودِ سرمایه
عمرِ وصالِ او *

قطعه

مگر ملائکه بر آسمان - و گرنه بشر بحسنِ صورتِ او در زمی نخواهد بود *
بدوستی ! که حرامست بعد ازو صحبت - که هیچ نطفه چو او آدمی نخواهد بود *
ناگاه پایِ وجودش بگلِ اجل فرو رفت و بُودِ فراق از دودمانش بر آمد - روزها بر
سرِ خاکش مُجاورت کردم - و از جمله یکی که بر فراقِ او گفتم اینست -

قطعه

کاش آن روز - که دریایِ تو شد خارِ اجل - دستِ گیتی بزدی تیغِ هلاکم بر سر !
تا درین روز جهان بی تو ندیدی چشم - این ملغم بر سرِ خاکِ تو - که خاکم بر سر *

قطعه

آنکه قرارش نگرفتی و خواب - تا گل و نسرين نِفشاندي نُخست -
گردشِ گیتی گلِ رویش پرِ بخت - خارِ بنان بر سرِ خاکش برست *
بعد از مُفَارَقَتِ او غم کردم و نیتِ جزم که بقیّتِ عمرِ فرشی هوس در نوردم و گرد
مُجالست نکردم *

باب پنجم

لختی باندیشه فرو رفت و گفت - غالب اشعار او بزبان فارسیست - اگر بگوئی -
 بفهم نزدیکتر باشد - کَلِمَ النَّاسَ عَلَيَّ قَدَرِ عَقُولِهِمْ * گفتم -

مثنوی

طَبَعَ تَرَا تَا هَوَسِ نَحْوِ كَرْد - صورتِ عقل از دلِ ما محو کرد *
 اِي دَلِ عُشَاقِ بَدَامِ تُو صَید ! ما بتو مشغول - تو با عمرو و زید *
 بامدادان - که عزم سفر کردم - کسی گفتش - که فلان سعدیست * دوان آمد و تَلَطَّفِ
 نمود و تَأَسَّفِ خورد که چندین مُدَّتِ نکفتی - که سعدی منم - تا شکرِ قُدومِ بزرگواری را
 میان بخدمت بستمی * گفتم -

مصرع

با وجودت زمن آواز نیامد که منم *
 گفتا - چه شود اگر چند روز بیاسایی تا بخدمت مُستفید گردیم ؟ گفتم - نتوانم
 بحکمِ این حکایت -

مثنوی

بزرگی دیدم اندر کوهساری قناعت کرده از دنیا بغاری *
 چرا - گفتم - بشهر اندر نیایی - که باری بند از دل برکشایی ؟
 بگفت - آتجا پری رویان نغزند - چو گِل بسیار شد - پیلان بلغزند *
 این بگفتم و بوسه چند بر روی یکدیگر دادیم و وداع کردیم *

مثنوی

بوسه دادن بروی یار چه سود - هم در آن لحظه کردنش پدرود !
 سیب - گوئی - وداع یاران کرد - روی ازین سوی سرخ زان سو زرد *

شعر

إِنَّ لَمْ أَمِتْ يَوْمَ الْوَدَاعِ تَأْسَفًا - لَا تَحْسِبُونِي فِي الْمَوَدَّةِ مُنْصَفًا *

حکایت ۱۷

خرقه پوشی در کاروان حجاز همراه ما بود * یکی از امیرای عرب مر او را صد دینار بخشید

تابِ آفتاب نیاوردم - و التَّجَا بَسَايَهُ دیواری بردم * مُتَرَقِّبُ که کسی حرارت مرا به
 برف آبی فرو نشاند * ناگاه از تاریکی دَهْلِیزِ خانه روشنائیِ بَتَافَت - یعنی - جمالی که
 زبَانِ فصاحت از بیانِ صَبَاحَتِ آن عاجز آید - چنانکه در شبِ تَارِیکِ صُبْحِ بر آید -
 یا آبِ حیات از ظُلُمات بدر آید - قدحی برف آب در دست گرفته و شکر در آن
 ریخته و بمرق بر آمیخته * ندانم بگلَبَشِ مُطِیبِ کرده بود - یا قَطْرَةُ چند از کُلِ رویش
 در آن چکیده * فی الجملة شربت از دستِ نگارِ بنش بر گرفتم و بخوردم و عمر از سر
 گرفتم و گفتم -

ظَمًا بِقَلْبِي لَا يَكَادُ يُسِيغُهُ ^{شعر} رَشْفُ الزَّلَالِ وَلَوْ شَرِبْتُ مَحُورًا *

قطعه

خُرَمِ آن فرخنده طالعِ را - که چشم بر چنین روئی فِتَدَ هر بامداد -
 مَسَّتِ مِی بیدار گردنِ نیم شب - مَسَّتِ سَاقِی رُوزِ مَحْشَرِ بامداد *

حکایت ۱۶

سالی محمد خوارزم شاه با خطا از برایِ مصلحتی صلح اختیار کرد * بجامعِ کاشغر در
 آمدم - پسری را دیدم در خوبی بغایتِ اِعْتِدَالِ و نهایتِ جمال - چنانکه در امثالِ او
 گویند -

نظم

مُعَلِّمِش همه شوخی و دلبری آموخت - جفا و ناز و عتاب و ستمگری آموخت *
 مَن آدمی بچنین شکل و خوی و قد و روش ندیده ام - مگر این شیوه از پری آموخت *
 مُقَدِّمُهُ نَحْوِ زَمَخْشَرِی در دست - همی خواند "ضَرْبَ زَيْدٍ عَمْرًا کَانَ مُتَعَدِّيًا" * گفتم -
 ای پسر! خوارزم و خطا صلح کردند و زید و عمروا همچنان خُصُومتِ باقیست *
 بخندید و مَوْلَمِ پرسید * گفتم - خَالِکِ پَالِکِ شیراز * گفت - هیچ از سخنانِ سعدی یاد
 داری ؟ گفتم -

نظم

بَلِیتُ بِتَحْوِیِّ یَصُولُ مُغَاضِبًا عَلَی کَرِیدِی فِی مُقَابَلَةِ عَمْرٍو *
 عَلَی جَرِّ ذَیْلِ لَیْسَ یَرْفَعُ رَأْسَهُ - وَهَلْ یَسْتَقِیمُ الرَّفْعُ مِنْ عَامِلِ الْجَرِّ *

با این همه از هر دو طرف دلبستگی بود - بحکم آن که شنیدم که روزی دو بیت از سخنان من در مجمعی می‌خواند *

قطعه

نگار من چو در آید بخنده نمکین - نمک زیاده کند بر جراحتِ ریشان *
 چه بودی - ار سر زلفش بدستم افتادی - چو آستینِ کریمان بدستِ درویشان *
 طائفه از دوستان بر لطفِ این سخن - نه که بر حُسنِ سیرت خویش - گواهی داده بودند و آفرین کرده - و او هم در آن جمله مبالغه نموده و بر نوبتِ صحبتِ دیرین تأسف خورده و بخطایِ خویش معترف شده * معلوم کردم که از طرف او هم رغبتی هست - این چند بیت نوشتم و صلح کردم *

قطعه

نه ما را در میان عهد وفا بود ؟ جفا کردی و بد عهده نمودی *
 بیکبار از جهان دل در تو بستم - ندانستم که بر گردی بزودی *
 هنوزت گرسرِ صلحست - باز آی - کز آن مقبولتر باشی که بودی *

حکایت ۱۴

یکی را زنی صاحب جمال در گذشت - و مادر زن پیرِ فرتوتِ بعلتِ کابین در خانه او بماند * مرد از مجاورتِ او بجان آمده بود و چاره نداشت * یکی از دوستان پرسیدش - که چه گونه در فراقِ یارِ عزیز؟ گفت - نا دیدنِ زن بر من چنان دشوار نمی‌آید که دیدنِ مادر زن *

مثنوی

گلِ بتاراج رفت و خارِ بماند - گنجِ برداشتند و مارِ بماند *
 دیده بر تارکِ سنان دیدن - خوشتر از رویِ دشمنان دیدن *
 واجبست از هزار دوست بُرید - تا یکی دشمنت نباید دید *

حکایت ۱۵

یاد دارم که در آیامِ جوانی گذر داشتم بکوئی و نظر داشتم بماهِ روئی در تموزی - که حرورش دهان بخوشانیدی و سمومش مغزِ استخوانِ بجوشانیدی * از ضعفِ بشریت

قطعه

علي الصّباح بروي تو هر که بر خيزد - صبايحِ روز سلامت برو مسا باشد *
 بد اختري چو تو - در صحبتِ تو بايستي - ولي - چنانکه توئي - در جهان کجا باشد؟
 عجبتر آن که غراب هم از مجاورتِ طوطي بجان آمده بود و ملول شده - لا حول
 کنان از گردشِ گيتي همي ناليد - و دستهايِ تغياب بر يکديگر همي ماليد و ميگفت -
 اين چه بختِ نگونست و طالعِ دون و ايامِ بو قلمون؟ لا ئي قدر من آنستي که با زاعي
 بر ديوارِ باغي خرامان همي رفتي *

بيت

پارسا بس اين قدر زندان - که بُود در طويله زندان *
 تا چه گنه کردم که روزگارم بعقوبتِ آن در سِلکِ صحبتِ چنين ابلهي خود راي و نا
 جنس خيره روي بچنين بند و بلا مبتلا گردانیده است؟

قطعه

کس نيابد بيبي ديواري - که بر آن صورتِ نگار کنند *
 گر ترا در بهشت باشد جاي - ديگران دوزخ اختيار کنند *
 اين مثلِ بدان آورده ام تا بداني - که چندان که دانارا از نادان نفرتست - نادان را نيز
 از صحبتِ دانا و حشمتست *

قطعه

زاهدي در ميانِ زندان بود - زان ميان گفت شاهدي بلخي -
 گر ملولي زما - ترش منشين - که توهم در ميان ما تلخي *

رباعي

جمعي چو گُل و لاله بهم پيوسته - تو هيزم خُشک در ميانِ شان رُسته -
 چون باد مخالف و چو سرما ناخوش - چون برف نشسته و چو بيج بر بسته -

حكايت ۱۳

رفيقي داشتم - که سالها با هم سفر کرده بوديم و نمک خورده و حُقوقِ صحبتِ ثابت
 شده * آخر بسببِ اندکِ نفعي آزارِ خاطرِ من روا داشت و دوستيِ سپري شد - و

باب پنجم

قطعه

سبزه در باغ - گفته اند - خوشست - داند آن کس که این سخن گوید -
 یعنی از روی نیکوان خط سبز دل عشاق بیشتر جوید *
 بوستان تو گندنا زاریست - بس که بر میکنی و میروید *

ایضا

گر صبر کنی ورنه کنی - موی بناگوش - این دولت ایام نکوئی - بسر آید *
 گردست بجان داشتمی - همچو تو بر ریش - نگذاشتمی تا بقیامت که بر آید *

قطعه

سوال کردم و گفتم - جمال رویت را چه شد ؟ که مورچه برگرد ماه جوشیدست *
 جواب داد - ندانم چه بود رویم را - مگر بمانم حسنم سیاه پوشیدست *

حکایت ۱۱

یکی از علمارا پرسیدند - که کسی با ماه روئی در خلوت نشسته و درها بسته و رفیقان
 خفته و نفس طالب و شهوت غالب - چنان که عرب گوید - التَّمَرُّيَانِ وَالنَّاطُورُ غَيْرُ
 مَانِعٍ - هیچ کس باشد که بقوت بازوی پرهیزگاری بسلامت ماند ؟ گفت - اگر از ماه
 رویان بسلامت ماند - از زبان بدگویان بی ملامت نماند *

شعر

وَإِنْ سَلِمَ الْإِنْسَانُ مِنْ سُوءِ نَفْسِهِ - فَمِنْ سُوءِ ظَنِّ الْمُدَّعِي لَيْسَ يَسْلَمَ *

بیت

شاید پس کار خویشتن بنشستن - لیکن نتوان زبان مردم بستن *

حکایت ۱۲

طوطی را با زاغی در قفس کردند * طوطی از قُبْحِ مُشَاهَدَةِ او مُجَاهِدَةً مِیْبَرَد و میگفت -
 این چه طلعتِ مکروهست و هیأتِ ممقوت و منظرِ ملعون و شمائلِ ناموزن ! يَا غُرَابُ !
 الْبَیِّنُ يَا لَیَّتَ بَیِّنِي وَ بَیِّنَكَ بَعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ !

در عُنْفَوَانِ جوانی - چنان که افتد دانی - با شاهد پسری سری داشتم بحکمِ آن که خلقي داشت طیبُ الادا - و خلقي داشت کالبدَرِ اِذَا بَدَا *

بیت

آنکه نباتِ عارضش آبِ حیات میخورد - در شکرش نَگه کند هرکه نبات میخورد *
اتِّفَاقًا بَخْلَافِ طبع از وی حرکتی دیدم - نپسندیدم - دامن از صحبتِ وی در کشیدم -
و مُهْرَهٗ مِهْرِ او بر چیدم و گفتم -

بیت

بِرُو - هرچه میبایدت پیش گیر - سِرِّ ما نداری - سِرِّ خویش گیر *
شنیدم که میرفت و میگفت -

بیت

شبیّره - گروصلِ آفتاب نخواهد - رَوْنِقِ بازارِ آفتاب نکاهد *
این بگفت و سفر کرد - و پیریشانی او در دلِ من اثر کرد *

شعر

فَقَدْتُ زَمَانَ الْوَصْلِ وَ الْمَرْءَ جَاهِلًا يَقْدَرُ لِذِي الْعَيْشِ قَبْلَ الْمَصَائِبِ *

بیت

باز آی و مرا بُکُش - که پیشِ مُردن خوشتر که پس از تو زندگانی بُردن *
بعد از مدتی باز آمد آن حلقِ داوُدی مُتَغیِّر شده و جمالِ یوسفی بزبان آمده و بر
سیبِ زُخْدانش چون بهی گردی نشسته و رَوْنِقِ بازارِ حُسنش شکسته - مُتَوَقَّع که در
کنارش گیرم - کناره گرفتیم و گفتم -

مثنوی

تازه بهارِ تو کُنون زرد شد - دیگِ مَنَه - کاتَشِ ما سرد شد *
چند خرامی و تَکْبُر کنی ؟ دولتِ پارینه تصور کنی ؟
پیشِ کسی رو که طلبکارِ تُست - ناز بر آن کن که خریدارِ تُست *

باب پنجم

حکایت ۸

یاد دارم که در ایام پیشین من و دوستی چون دو مغز بادام در پوستی صحبت میداشتیم * ناگاه اتفاقی غیبت افتاد * پس از مدتی که باز آمد - عتاب ساز کرد و گله آغاز نهاد - که درین مدت قاصدی نفرستادی * گفتم - دریغم آمد - که دیده قاصد بجمال تو روشن گردد و من محروم *

قطعه

یارِ دیرینه مرا - گو - بزبان توبه مده - که مرا توبه بشمشیر خواهد بودن *
 رشک آید که کسی سیر نکه در تو کند - باز گویم - که کسی سیر نخواهد بودن *

حکایت ۹

دانشمندی را دیدم بمحبت شخصی گرفتار و راضی بگفتار - جور فراوان بردی و تحمل بی گران نمودی * باری بطریق نصیحتش گفتم - میدانم که ترا در محبت این منظور علتی نیست - و بنای این مودت بر ذلتی - لاتی قدر علماء نباشد خود را متهم کردن و جور بی ادبان بردن * گفت - ای یار! دست عتاب از دامن روزگار بدار - که بارها درین مصلحت که تو می بینی فکر کرده ام و اندیشه نموده * صبر بر جفا سهلتر مینماید که صبر ازو *

مثنوی

هر که دل پیشِ دلبری دارد - ریش در دست دیگری دارد -
 آهوی پالهنک در گردن نتواند بخویشتن رفتن *
 و حکما گفته اند - بر مجاهده دل نهادن آسانترست که چشم از مشاهده بر گرفتن *

مثنوی

روزی از دوست - گفتمش - زنهار! چند از آن روز کردم استغفار *
 نکند دوست زنهار از دوست - دل نهادم بر آنچه خاطر اوست *
 آنکه بی او بسر نشاید بُرد - گر جفائی کند - ببايد برد *
 گر بلطفم بنزد خود خواند - و بر بقهرم براند - او داند *

حکایت ۶

شبی یاد دارم که یارِ عزیزم از در در آمد - چنان بی خود از جلی بر جستم که چراغم باستین کُشته شد *

شعر

سَرِي طَيْفٌ مَن يَجَلُو بَطْلَعَتِهِ الدَّجَلِي خَيَالًا يُرَاقِنِي عَلَى النَّدِيلِ هَادِيًا *
أَتَانِي الَّذِي أَهْوَاهُ فِي عَكْسِ الدَّجَلِي فَقُلْتُ لَهُ أَمَلًا وَ سَهْلًا وَ مَرْحَبًا *

شُکُفت آمد از بختَم - که این دولت از کجا ؟

پس بنشست و عتاب آغاز نهاد - که چرا در حال که مرا دیدی چراغ بُکشتی ؟
گفتم - گمان بردم که آفتاب بر آمد - و دیگر آنکه ظریفان گفته اند -

قطعه

چون گرانی به پیشِ شمع آید - خیزش اندر میانِ جمع بکُش -
ورشکر خنده ایست شیرین لب - آستینش بگیر و شمع بکُش *

حکایت ۷

دوستی داشتم و مدت‌ها ندیده بودم - روزی مرا پیش آمد * گفتم - کجایی ؟ که مشتاق بودم * گفت - مشتاقی به که ملولی *

مثنوی

دیر آمدی - ای نگارِ سرمست ! زودت ندهم ز دامنِ دست *
معهشوقه که دیر دیر بیند - آخر به از آنکه سیر بیند *
شاهد که با رفیقان آید بجفا کردن آمده است - بحکم آنکه از غیرت و مُضاد خالی نباشد *

بیت

إِذَا جِلَّتْنِي فِي رُقَّةٍ لَتَزُورَنِي - وَإِنْ جِلَّتْ فِي صَلَحٍ فَانَّتْ مُحَارِبُ *

قطعه

بیک نفس که در آمیخت یار با اغیار بسی نماند که غیرت وجود من بکشد *
بخنده گفت - که من شمعِ جمعم - ای سعدی ! مرا از آن چه - که پروانه خویشتن بکشد ؟

شعر

اگر خود هفت سُبُع از بر بخوانی - چو آشتی - اَلَف بی تی ندانی *
گفتش - چرا با من سخن نگوئی ؟ که از حلقه درویشانم - بلکه حلقه بگوشِ ایشانم *
آنکه بقوتِ استیناسِ محبوب از میانِ تلاطمِ امواجِ محبتِ سر بر آورد و گفت -

بیت

عجبست با وجودت که وجود من بماند - تو بگفتن اندر آئی و مرا سخن بماند *
این بگفت و نعره بزد و جان بحق تسلیم کرد *

بیت

عجب از گشته نباشد بدر خیمه دوست - عجب از زنده - که چون جان بدر آورد سلیم *

حکایت ه

یکی از مُتعلِّمان کمال بهجتی داشت و طیب لهجتي - و مُعلِّم را از آجاکه حسّ
بشریتست با حُسنِ بشره او میل تمام بود - تا حدّی که غالبِ اوقاتش درین بودی
که گفتی -

قطعه

ته آچنان بتو مشغولم - ای بهشتی روی ! که یا خویشتنم در ضمیر می آید *
ز دیدنت نتوانم که دیده بر بندم - و گر مُقابله بینم - که تیر می آید *
باری پسر گفتش - آچنان که در آدابِ درسِ من نظر می فرمائی - در آدابِ نفسِ
من نیز تأمل فرمای - تا اگر در اخلاق من ناپسندی باشد - بر آن مُطلع گردان - تا
بدفعِ آن بگویم * گفت - این از دیگری پرس - که آن نظر که با تو مرا ست - جز
هنر نمی بینم *

قطعه

چشمِ بداندیش - که بر کنده باد ! عیبِ نماید هنرش در نظر -
ور هنری داری و هفتاد عیب - دوست نبیند بجز آن یک هنر *

مثنوی

تو - که در بندِ خویشتن باشی - عشقِ بازی دروغ زن باشی *

گر نیایی بدوست ره بردن - شرطِ عشقست در طلب مردن *

بیت

گر دست دهد که آستینش گیرم - ورنه بروم بر آستانش میرم *

مُتعلّقان را - که نظر در کار او بود و شفقت بر روزگار او - پندش دادند و بندش نهادند -
سودی نکرد *

بیت

پند ارچه هزار سودمندست - چون عشق آمد - چه جای پندست ؟

ایضاً

دردا - که طبیب صبر میفرماید - وین نفسِ حریص را شکر می باید *

مثنوی

آن شنیدی ؟ که شاهی بنهفت با دل از دست رفته می گفت -

تا ترا قدرِ خویشتن باشد - پیشِ چشمِ چه قدر من باشد ؟

آورده اند که مر آن پادشاه زاده را - که مَطْمَعِ نظر او بود - خبر کردند - که جوانی بر
سر این کوی مداومت میکند خوش طبع و شیرین زبان - سخنانِ غریب و نُکتهای
لطیف از وی میشنوند - چنین مینماید که شوری در سر دارد و دل آشفته است *

پسردانست که دل آویخته اوست و این گردِ بلا انگیزه او - مرکبِ بجانبِ او راند *

چون دید که بنزدیک او می آید - بگریست و گفت -

بیت

آن کس که مرا بگشت باز آمد پیش - مانا - که دلش بسوخت بر کشته خویش *

چندانکه مَلاطفت کرد و پرسید - که از گجائی ؟ و چه نام داری ؟ و چه صنعت
دانی ؟ مسکین در قعرِ محبت چنان مُستغرق بود که مجالِ دم زدن نداشت - و لطیفان
گفته اند -

باب پنجم

بیت

غلام آبکش باید و خِشت زن - بُود بنده نازنین مُشت زن *

حکایت ۳

پارساتی را دیدم بمحبتِ شخصی گرفتار آمده و رازش از پرده بیرون فُتاده * چندان که
غرامت و ملامت کشیدی - ترکِ اتّصالِ او نکردی و گفتی -

قطعه

کوته نکم ز دامنِ دست - در خود بزنی بتیغِ تیزم *
غیر از تو ملاذ و ملجا ام نیست - هم در تو گریزم ار گریزم *
باری ملامتش کردم و گفتم - که عقلِ نفیست را چه شد که نفسِ خسیست برو غالب
آمد؟ ز مای بتفکر فرو رفت و گفت -

قطعه

هر کجا سلطانِ عشق آمد - نماند قوتِ بازوی تقوی را محل *
پاک دامن چون زید بیچاره اوفتاده تا گریبان در وحل ؟

حکایت ۴

یکی را دل از دست رفته بود و ترکِ جان گفته - و مَطعمِ نظرش جایی خطرناک و در
وَرطه هلاک - نه لقمه - که متصور شدی که بکام آید - و یا مرغی که بدام افتد *

بیت

چو در چشم شاهد نیاید زرت - زر و خاک یکسان نماید برت *
یاران بطریقِ نصیحتش گفتند - که ازین خیالِ مُحالِ تجنّب کن - که خلقی هم بدین
هوس که تو داری اسیرند و پای در زنجیر * بنالید و گفت -

قطعه

دوستان گو - نصیحتم مکنید - که مرا دیده بر ارادتِ اوست *
جنگِ جویان برزِ پنجه و کُتف دشمنان را کُشدند - و خوبان دوست *
شرطِ مودّت نباشد باندیشه جان دل از مهرِ جانان بر داشتن *

باب پنجم

در عشق و جوانی

حکایت ۱

حسن میمندی را گفتند - که سلطان محمود چندین بنده صاحب جمال دارد - که هر يك بدیع جهانی اند - چه گونه است - که با هیچ کدام آن میل خاطر ندارد که با ایاز - با وجود آنکه زیاده حسن ندارد؟ گفت - نشنیده؟ که هر چه در دل آید در دیده نگو نماید *

قطعه

کسی بدیده انکار گر نگاه کند - نشان صورت یوسف دهد بناخوبی *
و گر بچشم ارادت نظر کنی در دیو - فرشته ات بنماید بچشم و گرویی *

مثنوی

هر که - سلطان مرید او باشد - گر همه بد کند - نگو باشد *
و آن که را پادشه بیندازد - کسش از خیل خانه نتواند *

حکایت ۲

گویند - خواجه را بنده ناصر الحسن بود * با وی بسبیل مودت و دیانت نظری داشت *
با یکی از دوستان گفت - فریخ ! این بنده من - با حسن شمائلی که دارد - اگر زبان دراز و بی ادب نبود - چه خوش بودی ! گفت - ای برادر ! چون اقرار دوستی کردی - توقع خدمت مدار - که چون عاشقی و معشوقی در میان آمد - مالکی و مملوکی برخاست *

قطعه

خواجه با بنده پری رخسار چون در آید ببازی و خنده -
چه عجب گر چو خواجه حکم کند - وین کشد بار ناز چون بنده ؟

باب چهارم

حکایت ۱۴

ناخوش آوازی ببانگِ بلند قرآن می خواند * صاحب دلی برو بگذشت و گفت - ترا
مُشاهده چندیست؟ گفت - هیچ * گفت - پس چرا این همه خود را زحمت
میدهی؟ گفت - از برای خدا میخوانم * گفت - از بهر خدا بخوان!

بیت

گر تو قرآن بدین نمط خوانی - ببری رونقِ مُسْلِمانی *

بیت

اِذَا نَهَقَ الْخَطِيبُ أَبُو الْفَوَارِسِ - لَهُ صَوْتُ يَهْدُ اصْطَحَرَ فَارِسِ *

مردمِ قریه - بعثتِ جاهلی که داشت - بلیتش همیکشیدند - و اذیتش مصلحت نمی‌دیدند - تا یکی از خطبای آن اقلیم - که با او عداوتِ نهانی داشت - باری پیرش آمده بودش - گفت - ترا خوابی دیده ام * گفت - خیر باد - چه دیده؟ گفت - چنان دیدم که آوازِ خوش داشتی - و مردم از انقباسِ تو در راحت بودند * خطیب لحتی اندیشید و گفت - مُبارک خوابست که دیدی - که مرا یرعیبِ خود واقف گردانیدی * معلوم شد که آوازِ ناخوش دارم - و خلق از من در رنجند * عهد کردم که پس ازین خطبه بخوانم *

قطعه

از صحبتِ دوستانِ برنجم - کاغذِ بدمِ حسن نمایند -
عَیْبِ هنر و کمالِ بینند - خارمِ گل و یاسمن نمایند *
کودشمنِ شوخِ چشمِ بی‌باک - تا عَیْبِ مرا بمن نمایند *

حکایت ۱۳

یکی در مسجدِ سنجان بانگِ نماز گفتی بآوازی که مستمعان را از نو نقرت آمدی - و صاحبِ آن مسجد امیری بود عادل و نیک سیرت - نخواستش که دل آزرده گردد - گفت - ای جوانمرد! این مسجد را مودّنانِ قدیمند که هر یکی را پنج دینار مرسوم مقرر داشته ام - اکنون ترا ده دینار میدهم تا بجایِ دیگر بروی * برین اتفاق افتاد - و برفت * بعد از مدّتی در گذری پیشِ امیر باز آمد و گفت - ای خداوند! بر من حیف کردی - که از آن بُقعه ام بده دینار بیرون کردی * آنجا که اکنون رفته ام بیست دینار میدهند تا جایِ دیگر روم - قبول نمی‌کنم * امیر بخندید و گفت - زِنهارنِ ستانی - که زود باشد که به پنجاه دینار راضی گردند *

بیت

به تیشه کس نخرشد ز رویِ خارا کِل چنان که بانگِ درشتِ تو میخراشد دل *

باب چهارم

قطعه

خانه‌را - که چون تو همسایه است - ده درم سیم کم عیار ارزد -
لیک امیدوار باید بود - که پس از مگ تو هزار ارزد *

حکایت ۱۰

یکی از شعرا پیش امیر دزدان رفت و ثنا بگفت * فرمود تا جامه ازو بدر کردند *
سگان در قفا افتادند * خواست تا سنگی بردارد - زمین یخ گرفته بود - عاجز شد *
گفت - این چه حرام زاده مردمانند ! که سگ را کشاده و سگ را بسته * امیر از غره
می دید - بشنید - بخندید - و گفت - ای حکیم ! چیزی بخواه * گفت -
جامه خود می‌خواهم اگر انعام فرمائی *

مصرع

رَضِينَا مِنْ نَوَالِكَ بِالرَّحِيلِ

بیت

امیدوار بود آدمی بخیر کسان - مرا بخیر تو امید نیست - بد مرسان !
سالار دزدان را برو رحمت آمد - جامه او را باز فرمود - و قباي پوستینی بر آن مزید
کرد - و درمی چند بداد *

حکایت ۱۱

مُحَمِّمِ بخانه در آمد - یکی مرد بیگانه دید با زین او بهم نشسته * دشنام داد و سقط
گفت * فتنه و آشوب بر خاست * صاحب دلی برین حال واقف شد و گفت -

بیت

تو - بر آنچه فلک - چه دانی چیست - چون ندانی که در سرائی تو کیست ؟

حکایت ۱۲

خطیبی کَرِبَهُ الصَّوْتِ خود را خوش آواز پنداشتی و فریاد بیهوده برداشتی * گفتی
نَعِيقُ غُرَابِ الْبَيْتِ در پرده الحان اوست - یا آیت "إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصَوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ"
در شان او *

حکایت ۶

سحبانی وائل را در فصاحت بی نظیر نهاده اند بحکم آنکه بر سر جمع سالی سخن گفتی و لفظی مکرر نکردی - و اگر همان سخن اتفاق افتادی بعبارتی دیگر بگفتی - و از جمله آداب ندمای حضرت پادشاهان یکی اینست *

منتهی

سخن - گر چه دلنبد و شیرین بود - سزاوار تصدیق و تحسین بود -
چو باری بگفتی - مگو باز - پس - که حلوا چو یکبار خوردند و بس *

حکایت ۷

یکی را از حکما شنیدم - که میگفت - هرگز کسی بجهل خویش اقرار نکرده است - مگر آن کس که چون دیگری در سخن باشد - همچنان تمام نا گفته - سخن آغاز کند *

منتهی

سخن را سرست - ای خردمند! و بن - میاور سخن در میان سخن *
خداوند تدبیر و فرهنگ و هوش نگوید سخن تا نه بیند خموش *

حکایت ۸

تنی چند از نزدیکان سلطان محمود حسن میمندی را گفتند - که سلطان امروز چه گفت ترا در فلان مصلحت؟ گفت - بر شما هم پوشیده نماند * گفتند - آنچه با تو گوید - که ظهیر سربر سلطنتی و مشیر تدبیر مملکت - با مثال ما گفتن روا ندارد * گفت - با اعتماد آن که داند که با کسی نگویم - پس چرا همی پرسید؟

بیت

نه هر سخن که بر آید بگوید اهل شناخت * بسر شاه سر خویش در نشاید باخت *

حکایت ۹

در عقد بیع سرائی متردد بودم * جهودی گفت - بخیر - که من از کدخدایان قدیم این محلتم - وصف این خانه - چنانکه هست - از من بپرس - که هیچ عیبی ندارد *
گفتم - بجز این - که تو همسایه من باشی *

باب چهارم

دانشمندان نشستی زبان از گفتن به بستی * باری پدر گفتش - ای پسر! تو نیز از آنچه دانی چرا نگویی؟ گفت - ترسم که از آنچه ندانم پرسند و شرمسار گردم *

قطعه

آن شنیدی؟ که صوفی می‌گرفت زیرِ نعلینِ خویش می‌خی چند -
آستینش گرفت سرهنگی - که بپا - نعل بر ستورم بند *

بیت

نگفته - ندارد کسی با تو کار - ولی - چون بگفتی - دلایل بیار *

حکایت ۴

یکی را از علمای معتبر مناظره افتاد با یکی از ملاحدۀ لعنةُ اللهَ علیٰ حدۀ * بحجت با او
بر نیامد * سپر بینداخت و برگشت * کسی گفتش - ترا - با چندین علم و ادب که
داری - با بی‌دینی بر نیامدی؟ گفت - علم من قرآنست و حدیث و گفتار مشایخ -
و او بدینها معتقد نیست و نمیشنود * مرا شنیدن کفر او چه کار آید؟

بیت

آن کس - که بقرآن و خبر زو نرهی - آنست جوابش - که جوابش ندهی *

حکایت ۵

جالینوس حکیم ابله‌ای را دید - دست دزد گریبان دانشمندی زده بود و بی‌حرمتی
میکرد * گفت - اگر این دانا بودی کار او با نادان بدینجا نرسیدی - که گفته اند -

مثنوی

دو عاقل را نباشد کین و پیگار - نه دانائی ستیزد با سبکسار *
اگر نادان بوحشت سخت گوید - خردمندش برمی دل بجوید *
دو صاحب دل نکه دارند موئی - همیدون سرکش و آزرَم جوئی *
و گراز هر دو جانب جاهلانند - اگر زنجیر باشد - بگسلانند *
یکی را زشت خوئی داد دشنام - تحمل کرد و گفت - ای نیک فرجام !
بترزانم که خواهی گفت "آنی" - که دانم - عیب من چون من - ندانی *

باب چهارم در فوائدِ خاموشي

حكايت ۱

يکي را از دوستان گفتم - که اِمْتِناعِ سخن گفتنم بعلتِ آن اختيار آمده است - که غالب اوقات در سخن نيك و بد اتفاق مي افتد و ديده دشمنان جز بر بدى نمي افتد * گفت - دشمن آن به که نيکي نه بيند *

شعر

وَ اٰخِرُ الْعَدَاوَةِ لَا يَمُرُّ بِصَالِحٍ - اِلَّا وَيَلْمِزُ بِكَذَابٍ اَشْرًا *

بيت

هنر بچشمِ عداوتِ بزرگتر عيبي است * گلست - سعدى! و در چشمِ دشمنان خارست *

بيت

نور گيتي فروز چشمه هور زشت باشد بچشمِ موشك كور *

حكايت ۲

بازرگاني را هزار دينار خسارت افتاد - پسر را گفت - نبايد که با کسي اين سخن درميان نهي * گفت - اي پدر! فرمان تراست - نگويم - و ليکن بايد که مرا بر فائده اين مطلع گرداني که مصلحت در نهان داشتن چيست؟ گفت - تا مصيبت دو نشود - يکي نقصانِ مايه - و دومِ شمتِ همسايه *

بيت

مگو اندۀ خویش با دشمنان - که "لا حول" گویند شادی کُنان *

حكايت ۳

جواني خردمند از فنونِ فضائل حظي وافر داشت و طبعي نافذ * چندان که در محافل

گوش تواند که همه عمر وی نشنود آواز دلف و چنگ و نی -
 دیده شکمبد ز تماشای باغ - بی گل و نسرین بسر آرد دماغ -
 گر نبود بالش آکنده پر خواب توان کرد حجر زیر سر -
 ورنه بود دلبر همخوابه پیش - دست توان کرد در آغوش خویش -
 وین شکم بی هنر پیچ پیچ صبر ندارد که بسازد به هیچ *

تا انگشتری را برگزید عَضد نصب کردند - تا هر که تیر از حلقه انگشتری بگذراند -
 خاتم وی را باشد * اتفاقاً چهار صد حکم انداز در خدمتِ ملک بودند - بیداختند -
 جمله خطا کردند * مگر کودکی که بر بامِ ریاضی ببازچه تیر هر طرف همی انداخت -
 باد صبا تیر او را از حلقه انگشتری گذرانید * خلعت و نعمت یافت - و خاتم بوی
 ارزانی داشتند * آورده اند که پسر تیر و کمان را بسوخت * گفتندش - که چرا چنین
 کردی ؟ گفت - تا رونقِ نخستین بر جای بماند *

قطعه

که بود - کر حکیم روشن رای بر نیاید درست تدبیری *
 گاه باشد - که کودکی نادان بغلط بر هدف زند تیری *

حکایت ۲۸

درویشی را شنیدم که در غاری نشسته بود و در بروی جهان بسته - و ملوک و سلاطین را
 در چشم او شوکت نمانده *

قطعه

هر که بر خود در سؤال کشاد - تا بمیرد نیازمند بود *
 آرز بگذار و پادشاهی کن ! گردن بی طمع بلند بود *

یکی از ملوک آن طرف اشارت کرد - که توقع بکم و اخلاقِ بزرگان آنست - که بنان
 و نمک با ما موافقت کنند * شیخ رضا داد - بحکم آن که اجابتِ دعوتِ سنت
 است * دیگر روز ملک بعد از قدمش رفت * عابد برخاست و ملک را در کنار گرفت
 و تَلَطُّف کرد و ثنا گفت * چون ملک رفت یکی از اصحاب پرسید - که چندین
 ملاطفه که تو امروز با پادشاه کردی خلافِ عادت بود * گفت - نشنیده ؟ که
 گفته اند -

بیت

هر کرا بر سِماط بنشستی - واجب آمد بخدمتش برخاست *

بود از حالت کشتی و جَوزِ مَلّاح - و جفای روستایان بر سرِ چاه - و غدرِ کاروانیان در راه - با پدر میگفت * پدر گفت - ای پسر! نکتتم بهنگام رفتن - که تویی دستاورا دستِ دلیری بسته است و پنجه شیرِ شکسته ؟

بیت

چه خوش بگفت آن تهیدست سلحشور ! جوی زر بهتر از پنجاه من زور *
پسر گفت - ای پدر ! تا رنج نبری گنج بر نداری - و تا جان در خطر ندهی بر دشمن ظفر نیایی - و تا دانه بر نیفشانی خرمن بر نگیری - نبینی که باندک رنجی که بردم چه راحت حاصل کردم ؟ و بندیشی که خوردم چه مایهٔ عسل بدست آوردم ؟

بیت

گرچه بیرون ز رزق نتوان خورد - در طلب کاهلی نشاید کرد *

بیت

غواص گر اندیشه کند کام نهنگ - هرگز نکند دُرِ گران مایه چنگت *
آسیا سنگِ زیرین متحرک نیست - لا جرم تحمّل بارِ گران همیکند *

قطعه

چه خورد شیرِ شَرّه در بُنِ غار ؟ باز افتاده را چه قوت بُود ؟
گر تو در خانه صید خواهی کرد - دست و پایت چو عنکبوت بُود ؟

پدر گفت - ای پسر ! درین نوبت ترا فلک یاروی کرد و اقبال رهبری - تا گلت از خار و خارت از پا بدر آمد - و صاحب دولتی بتو رسید و بر تو بخشود - و کسرِ حالت را بتفقدی جبر کرد - و چنین اتفاق نادر افتد - و بر نادر حکم نتوان کرد * زینهار تا گرد این دام نگردي *

بیت

میاد نه هر بار شکاری ببرد - باشد که یکی روز پلنگش بدره *
چنان که یکی از ملوک پارس - حرسها الله تعالی ! نکینی گرانمایه در انگشتری داشت * باری بحکم تفرج با تویی چند از خاصان بمصلّای شیراز بیرون رفت - فرمود -

دزدان - چنان که حکایت کنند - که اعرابی را درمی چند گرد آمده بود - بشب از تشویش دزدان تنها در خانه خوابش نمیدرد * یکی را از دوستان پیش خود خواند - تا وحشت تنهایی بدیدار او مُنصرف کند * شبی چند در صحبت او بود * چندان که بر درمهاش وقوف یافت - بتمامی برد و سفر کرد * بامدادان بدیدندش عریان و گریان * کسی گفتش - حال چیست ؟ مگر آن درمهای ترا دزد برد ؟ گفت - لا و اللّٰه - بدرقه برد *

قطعه

هرگز ایمن زیار نه نشستم - تا بدانستم آنچه خصلت اوست *
 زخم دندان دشمنی بترست - که نماید بچشم مردم دوست *
 یاران ! چه دانید که این هم از جمله دزدان باشد - و بیاری در میان ما تعبیه شده ؟
 تا بهنگام فرصت یارنرا خبر کند * مصلحت آن می بینم که مراورا خفته بگذاریم و رخت برداریم * کاروانیانرا تدبیر پیر استوار آمد و مهابتی از مشیت زن در دل گرفتند - رخت برداشتند و جوانرا خفته بگذاشتند * آنکه خبر یافت که آفتاب بر کتفش تافت * سر بر آورد - کاروانیانرا ندید * بی چاره بسی بگردید و راه بجائی ندانست * تشنه و گرسنه و بی نوا روی بر خاک و دل بر هلاک نهاده میگفت -

بیت

مَنْ ذَا يُحْدِثُنِي وَمَا أَعْلَيْسُ - مَا لِلْغَرِيبِ سِوَى الْغَرِيبِ أَنْيْسُ *

بیت

درشتی کند با غریبان کسی - که نا بوده باشد بغربت بسی *
 مسکین درین سخن بود که پسر پادشاهی بصید از لشکریان دور افتاده و بر بالای سرش ایستاده * این سخن بشنید و در هیأتش همی نگریست - دید صورت ظاهرش پاکیزه و سیرتِ حالش پرباشان * پرسید - که از کجائی ؟ و بدین جایکه چه گونه افتادی ؟
 برخی از آنچه بر سر او رفته بود اعادت کرد * ملک زاده را بر حالت تباه او رحمت آمد - خلعت و نعمت داد - و معتمدی با وی فرستاد تا بشهر خویش آمد * پدر بدیدن او شادمانی کرد و بر سلامتِ حالش شکر گذارد * شبانگاه از آنچه بر سر او گذشته

بیت

چه خوش گفت یکتاش با خیل‌تاش ! چو دشمن خراشیدی ایمن مباحث *

قطعه

مَشو ایمن - که تنگ دل گردی چون ز دستت دلی بتنگ آید *

سنگ بر باره حصار مزن - که بُود کز حصار سنگ آید *

چندانکه مَقَرَد کشتی بر ساعد پچید و بر بالای ستون رفت - ملّاح زمام از کفش در
گسلانید و کشتی براند * بیچاره متکبّر بماند * روزی دو بلا و محنت کشید * روز سوم
خوابش گریبان گرفت و در آتش انداخت * بعد از شبانروزی دگر بر کنار افتاد - از
حیاتش رمقی مانده بود - برگ درختان خوردن گرفت و بیخ گیاهان بر آوردن * تا
اندک مایه قوت یافت - سر در بیابان نهاد و همی رفت تا از تشنگی بی طاقت شد *
بسر چاهی رسید * قومی بر او گرد آمده بودند و شربت آبی به پیشیزی همی
آشامیدند * جوان را چیزی نبود - چندانکه طلب کرد و بیچارگی نمود رحمت
نیاوردند * دست تعدی دراز کرد - میسر نشد * تنی چند را فرو گرفت - مردان غلبه
کردند و بی محابا بزدند - مجروح شد *

قطعه

پشه چو پر شد بزند پیل را با همه مردی و صلابت که او ست *

مورچگان را چو بُود اتفاق - شیر زبان را بدرانند پوست *

بحکم ضرورت در ی کاروانی افتاد و برفت * شبانگاه رسیدند بمقامی که از دربان پر
خطر بود * کاروانیان را دید لرزه بر اندام افتاده و دل بر هلاک نهاده * گفت - اندیشه
مداوید - که درین میان یکی منم که تنها پنجاه مرد را جواب دهم - و دیگر جوانان هم
یاری کنند * کاروانیان را بلاّ او دل قوی گشت - و بصحبتش شادمانی کردند - و
بزد و آتش دستگیری واجب داشتند * جوان را آتش معده بالا گرفته بود - و عذاب
طاقت از دست رفته * لقمه چند از سرِ اشتها تناول کرد و دمی چند آب قار پی
آشامید - تا دیو درونش بپارامید و خوابش در ربود و بخت * پیر مردی جهان دیده
در کاروان بود * گفت - ای یاران ! من ازین بدرقه شما اندیشناکم بیش از آن که از

زبانِ ثنا بر کشود * چندانکه زاری کرد یاری نکردند * ملّاح بی مروت ازو بخنده بر
گردید و گفت -

بیت

بی زر نتوانی که کنی بر کس زور - گر زر داری - بزور محتاج نه *
زر نداری - نتوان رفت بزور از دریا * زور ده مرد چه باشد ؟ زریک مزد بیار *
جوانرا دل از طعنه ملّاح بهم بر آمد * خواست ازو انتقام کشد * کشتی رفته بود * آواز
داد - که اگر بدین جامه که پوشیده ام قناعت میکنی دریغ نیست * ملّاح طمع در
جامه کرد و کشتی باز گردانید *

بیت

بدوزد شره دیده هوشمند * در آرد طمع مزغ و ماهی ببند *
چندانکه دست جوان بریش و گریبان ملّاح رسید اورا بخود در کشید و بی محابا فرو
گرفت * یارانش از کشتی بدر آمدند که یشتی کنند * درشتی دیدند - پشت
بگردانیدند * جز این چاره ندانستند که بمصالحت گریند و باجرت مسامحت نمایند *

ملّاحی

چو پر خاش بینی - تحمل بیار - که سهلی به بندد در کار زار *
لطف کن آنجا که بینی ستیز - نبرد قر نرمل تیغ تیز *
بشیرین زبانی و لطف و خوشی توانی که پیلی بموئی کشی *

بعذر ماضی در قدمش افتادند - و یوسه چند بنفاق بر سر و چشمش دادند - و بکشتی
در آوردند - و روان شدند * تا برسیدند بستونی که از عمارت یونان در آب ایستاده
بود - ملّاح گفت - کشتی را خللی است - یکی از شما - که زور آورتر باشد - بدین ستون
بر رود و خرطوم کشتی بگیرد - تا از عمارت عبور کنیم * جوان بغرور دلاوری که در سر
داشت از خصم دل آزرده نیندیشید - و قول حکمارا کار نیست که گفته اند - هر که
کرا رنجی رسانیدی - اگر در عقب آن صد راحت رسانی - از پاداش آن یک رنج
ایمن میباش - که پیگان - اگرچه از جراحت بدر آید - آزار آن در دل بماند *

باب سوم

عیش - و آنکه ازین جمله بی بهره است - بخيال باطل در جهان برود و دیگو کسش نام و نشان نبرد و نشنود *

قطعه

هر آنکه گردش گیتی بکین او برخاست - بغیر مصلحتش رهبری کند ایام *
 کبوتری که دگر آشیان نخواهد دید - قضا همی بردش تا بسوی دانه و دام *
 پسر گفت - ای پدر! قول حکمارا چه گونه مخالفت کنم؟ که گفته اند - رزق - اگرچه مقسومست - اما بامساب حصول آن تعلق شرطست - و بلا - اگرچه مقدورست - از ابواب دخول آن حذر واجب

قطعه

رزق هر چند بی گمان برسد - شرط عقلست جستن از درها *
 گرچه کس بی اجل نخواهد مرد - ثو مرو در دهان اژدها *
 درین صورت که منم با پیل دمان بزنم و با شیر زبان پنجه در انگنم - پس مصلحت آنست که سفر کنم - که ازین بیش طاقت بی نوائی نمی آرم *

قطعه

چون مرد بر فقاد ز جای و مقام خویش - دیگرچه غم خورد؟ همه آفای جای اوست
 هر شب توانگری بسرائی همی رود - درویش هر کجا که شب آمد سرای اوست *
 مرد خدا بمشرق و مغرب غریب نیست - هر جا که میرود همه مُلکِ خدای اوست *
 این بگفت و پدر را وداع کرد و همت خواست و روان شد و باخوشتن همی گفت -

بیت

هنرور - چو بختش نباشد بگام - بجائی رود کس ندانند نام *
 تا برسد بکنار آبی که سنگ از صلابت او بر سنگ همی آمد - و خروشش بفرسنگ همی رفت *

بیت

سهمگین آبی که مرغابی درو ایمن نبود - کمترین موج آسیاسنگ از کنارش در بود *
 گروهی مردمان را دید هر یک بقراضه در معبر نشسته * جوانرا دست عطا بسته بود *

باب سوم

سوم - خوبروئي - که درون صاحبِ دلان بِجَالُطِ او میل کند - که بزرگان گفته اند -
 که اندکی جمال به از بسیاری مال و روی زیبا مرهمِ دل‌های خسته است و کلیدِ درهای
 بسته - لا جرم صحبتش را غنیمت شمراند و خدمتش را منت دارند *

قطعه

شاهد آجا که رود عزّت و حرمت بیند - وز برانند بقرش پدر و مادر خویش *
 پرِ طاووس در آوازی مصاحف دیدم - گفتم - این منزلت از قدرِ تومی بینم بیش *
 گفت - خاموش! هر آن کس که جمالی دارد - هر کجا پای نهد دست دارندش پیش *

نظم

چون در پسر موافقت و دلبری بود - اندیشه نیست گر پدر از وی بری بود *
 او گهرست * گو - صدف اندر میان مباحث! در یتیم را همه کس مشتری بود *
 چهارم - خوش آوازی - که به حنجره داودی آب از جریان و مرغ از طیران باز دارد *
 پس بوسیلت این فضیلت دل مردمان صید کند - و ارباب معنی بمناصت او
 رغبت نمایند *

شعر

و سَمِعِي إِلَيَّ حُسْنَ الْأَغَانِي - مَنْ ذَا الَّذِي جَسَّ الْمَثَانِي *

قطعه

چه خوش باشد آواز نرم و حزن - بگوش حریفان مست صبح *
 به از روی زیباست آواز خوش - که آن حظ نفس ست و این قوت روح *
 پنجم - پیشه‌وری - که بسعی بازو کفافی حاصل کند - تا آب رویش از بهر نان ریخته
 نشود - که خردمندان گفته اند -

قطعه

گر بغریبی رود از شهر خویش - سختی و محنت نبرد پاره دوز *
 و در بخرابی فتد از مملکت - گرسنه خسید ملک نیم روز *
 چنین صفتها که بیان کردم در سفر موجب جمیعتِ خاطرست و داعیه طیب

باب سوم

بیت

کس نتواند گرفت دامن دولت بزور - کوشش بی فائده است و سیه برابروی کور *

بیت

اگر بهر سر مویّت دو صد هنر باشد - هنر بکار نیاید چو بخت بد باشد *

بیت

چه کند زرومند و ازون بخت ؟ بازوی بخت به که بازوی سخت *
 پسر گفت - ای پدر! فوائد سفر بسیارست - و غوائد آن بی شمار - از نزهت خاطر و
 جرّ منافع و دیدن عجائب و شنیدن غرائب و تفرّج بلدان و مجاورت خلّان و تحصیل
 جاه و علم و ادب و مزید مال و مُکنت و معرفت یاران و تجربت روزگاران - چنانکه
 سالکان طریقت گفته اند -

قطعه

تا بدوگان خانه در گروی هرگز - ای خام! آدمی نشوی *
 برو - اندر جهان تفرّج کن - پیش از آن روز که جهان بروی *
 پدر گفت - ای پسر! منافع سفر - برین نمط که گفتم - بسیارست - لیکن مُسَلّم پنج
 طائفه راست - تُخستین بازرگانی - که با وجود نعمت و مُکنت و غلامان و کنیزکان
 دلاویز و شاگردان چابک و تیز هر روز بشهری و هر شب بمقامی و هر دم بتفرّجگاهی از
 نعیم دنیا مُتمنّع شود *

قطعه

مُنعم بکوه و دشت و بیابان غریب نیست - هر جا که رفت خیمه زد و خوابگاه ساخت *
 و آنرا که بر مُراد جهان نیست دسترس - در زاد بوم خویش غریبست و نا شناخت *
 دوم - عالمی - که بمنطق شیرین و کلام نمکین و قوت فصاحت و مایه بلاغت هر جا
 که رود بخدمتش اقدام نمایند - و هر جا که نشیند اکرام کنند *

قطعه

وجود مردم دانا مثال زرو طلاست - که هر کجا که رود قدر و قیمتش دانند *
 بزرگ زاده نادان بشهروا ماند - که در دیار غریبش بهیچ نستانند *

حکایت ۲۵

ابلهي را دیدم خلعتي نمين در بر و مرکبي تازي در زیر و قصبي مصري بر سر * کسي گفت - سعدي! چگونه مي بيني اين ديبياي معلّم بر اين حيوان لا يعلم؟ گفتم - خطي زشتست که باب زر نوشتست *

شعر
قَدْ شَابَهُ بِالْوَرَى حِمَارٌ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خَوَارٌ *

قطعه

بادهي نتوان گفت ماند اين حيوان - مگر دُرّاعه و دستار و نقشي بيرونش بگرد در همه اسبابِ مِلک هستي او - که هيچ چيز نيابي حلال جز خورش *

قطعه

شريف - اگر مُتَضَعِف شود - خيال مبنده - که پاگاه بلندش ضعيف خواهد شد *
ور آستانه سيمين بمنيغ زر کوبند - گمان مبر که يهودي شريف خواهد شد *

حکایت ۲۶

دُرّدي گداي را گفت - شرم نداري که از براي جوي سيم دست پيش هر لثيم دراز ميکني؟ گفت -

بيت

دستِ دراز از پي يک حبه سيم به که ببرند بدانگي دو نيم *

حکایت ۲۷

مُشت زلي را حکايت کنند - که از دهرِ مُخَالَفِ بَغغان آمده بود - و از حلقِ فراخ و دستِ تنگ بجان رسیده * شکايت پيش پدر بُرد - و اجازت خواست - که غنم سفر دارم - مگر بَقَوّت بازو کامي فرا چنگ آرم *

بيت

فضل و هنر ضائعست تا ننمايند - عود بر آتش نهند و مُشک بسايند *
پدر گفت - اي پسر! خيال مُحال از سر بدر کن - و پاي قناعت در دامن سلامت کش - که بزرگان گفته اند - دولت نه بکوشيدنست - چاره آن کم جوشيدنست *

باب سوم

قطعه

وه - که گرموده باز گردیدی بمیانِ قبیله و پیوند -
 رد میراث سخت تر بودی وارثانرا ز مرگ خویشاوند *
 بسابقه معرفتی که در میان ما بود آستینش گرفتم و گفتم -

بیت

بخور - ای نیک سیرت سره مرد ! کان نگون بخت کرد کرد و نخورد *

حکایت ۲۳

صیادی ضعیف را ماهی قوی در دام افتاد * طاقت ضبط آن نداشت - ماهی برو
 غالب آمد و دام از دستش در ربود و برفت * متکبر شد و گفت -

قطعه

شد غلامی که آب جو آرد - آب جو آمد و غلام ببرد *
 دام هربار ماهی آوردی - ماهی این بار رفت و دام ببرد *
 دیگر صیادان دریغ خوردند و ملامتش کردند - که چنین صیدی در دامت افتاد و
 نتوانستی نگاه داشتن ! گفت - ای برادران ! چه توان کرد ؟ مرا روزی نبود و ماهی را
 همچنان روزی مانده بود - و حکما گفته اند - صیاد بی روزی در دجله ماهی نگیرد -
 و ماهی بی اجل بر خشکی نمیرد *

بیت

صیاد نه هربار شکری ببرد - باشد که یکی روز بلندش بدرد *

حکایت ۲۴

دست و پا بریده هزار پائی را بگشت * صاحب دلی برو بگذشت و گفت - سُبْحَانَ اللَّهِ !
 آنکه - با هزار پای که داشت - چون اجلش فرا رسید - از بی دست و پای نتوانست
 گریخت *

مثنوی

چو آید ز بی دشمن جان ستان - به بندد اجل پای مرد دوان *
 در آن دم که دشمن پیاپی رسید - کمان کیانی نباید کشید *

نظم

آن شنیدستی که وقتی تاجری در بیابانی بیفتاد از سُتور -
گفت - چشمِ تنگِ دنیا دارا یا قناعت پُر کند یا خاکِ گور *

حکایت ۲۲

مالداری را شنیدم که به بخل چنان معروف بود که حاتم طائی بسخا * ظاهرِ حالش بنعمتِ
دنیا آراسته - و خستِ نفس در نهادش همچنان مُتمکِن تا بجائی که نانی را بجائی از دست
ندادی - و گریه ابو هریره را بلقمه نواختی - و سگِ اصحابِ کُفرا استخوانی نینداختی *
فی الجملة کسی خانه او را ندیدی در کُشاده - و سُفره او را سر کُشاده *

بیت

درویش بجز بوی طعامش نشمیدی - مرغ از پسِ نان خوردن او ریزه نجیدی *
شنیدم که بدریایِ مغرب راهِ مصر بر گرفته بود و خیالِ فرعونِی در سر کرده * بادی
مُخالفِ گردِ کشتی بر آمد - و دریا در جوش آمد * حتّی اذا ادركه العرق -

بیت

با طبعِ ملولت چه کند دل که نسازد ؟ شرطه همه وقتی نبود لائقِ کشتی *
دستِ دعا بر آورد و فریادِ بی فائده کردن گرفت - فاذا ركبوا في الفلك دعوا الله
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ *

بیت

دستِ تضرع چه سود بندهٔ محتاج را ؟ وقتِ دعا بر خدا - وقتِ کرم در بغل *

قطعه

از زر و سیم راحتی برسان - خویشتن هم تمتّعی بر گیر *
و آنکه این خانه از تو خواهد ماند - خشتی از سیم و خشتی از زر گیر *
آورده اند که در مصراقربِ درویش داشت * بعد از هلاکِ او ببقیتِ مالِ او توانگر
شدند و جامه‌های کهنه بمرگِ او بدریدند - و خرودمیاطی ببریدند * هم در آن هفته
یکی را دیدم از ایشان بر باد پائی روان و غلامی در پیِ دوان * یا خود گفتم -

بزرگواری نباشد دست بمالِ چون من گدایِ آلوده کردن - که جو جو بگدائی فراهم آورده ام * گفت - غمی نیست - که بتاتار میدهم - الخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ *

بیت

قَالُوا عَجِبِينَ الْكَلْسَ لَيْسَ بِطَاهِرٍ قُلْنَا نَسَدُ بِهِ شُقُوقَ الْمَبْرُزِ *

بیت

گر آب چاهِ نصرانی نه پاکست - جهودِ مُرده میشوئی - چه باکست ؟ شنیدم که سر از فرمانِ ملک باز زد - و حُجَّت پیش گرفت - و شرح چشمی نمود * ملک فرمود تا مضمونِ خطاب را بزجر و توبیخ از وی مُستخلص کردند *

مثنوی

بلطافت چو بر نیاید کار - سر بیِ حرمتی کشد ناچار *
هر که بر خویشتن نبخشاید - گر نبخشد کسی برو - شاید *

حکایت ۲۱

بازرگانی را دیدم که صد و پنجاه شتر بار داشت و چهل بنده خدمتگار * شبی در جزیره کیش مرا بحجره خویش برد و همه شب نیارامید از سخنهاي پريشان گفتن - که فلان انبازم بترکستانست - و فلان بضاعت بهندوستان - و این قبائله فلان زمین ست - و فلان مال را فلان کس ضمین * گاه گفתי که خاطر اسکندریه دارم - که هوایش خوشست - و باز گفתי - نی - دریای مغرب مشوشست * سعدیا - سفری دیگر در پیشست * اگر آن کرده شود - بقیَّتِ عمر بگوشه بنشینم * گفتم - آن کدام سفرست ؟ گفت - گوگرد پارسی بچین خواهم بردن - که شلیدم قیمتی عظیم دارد - و از آنجا کاسه چینی بروم برم - و دیبای رومی بپند - و پولاد هندی بحلب - و آبکینه حلبی به یمن - و برد یمانی بیارس - از آن پس ترک سفر کنم و بدکانی نشینم * چندانی ازین مایخولیا فرو گفت که بیش طاعتِ گفتش نماند * گفت - ای سعدی ! تو هم سخنی بگویی از آنها که دیدی و شنیدی * گفتم -

حکایت ۱۸

هرگز از جورِ زمانِ نفالیده بودم - و از گردشِ آسمان رویِ درهم نکشیده - مگر وقتی که
پایم برهنه بود و استطاعتِ پایی پوشی نداشتم * بجامِ کوفه در آمدم دلتنگ - یکی را
دیدم که پای نداشت - شکرِ نعمتِ حق بجای آوردم - و بر بی کفشی صبر کردم *
قطعه

مرغِ پریان بچشمِ مردمِ سیر کمتر از برگِ تَره بر خوانست -
و آنکه را دستگاه و قدرت نیست - شلغمِ پخته مرغِ بریانست *

حکایت ۱۹

یکی از ملوک با تنی چند از خاصان در شکارگاهی بنیستان از شهر دور افتاد * شب
در آمد - از دور دهی دیدند ویران و خانه دهقانی در آن * ملک گفت - شب
آجا رویم تا زحمتِ سرما کمتر باشد * یکی از وزرا گفت - لایقِ قدرِ بلند پادشاه نباشد
بخانه دهقانی ریکِ آجا کردن - همین جای خیمه زنیم و آتش بر فروزیم * دهقانرا
خبر شد - ما حضری ترتیب کرد - و پیشِ سلطان حاضر آورد - و زمینِ خدمت
ببوسید و گفت - قدرِ بلندِ سلطان بنزول کردن در خانه دهقان نازل نشدی - و لیکن
نخواستند تا قدرِ دهقان بلند شود * ملک را سخن او مطبوع آمد - شبانگاه بمنزل او
نزول کرد * دهقان خدمتِ پسندیده کرد * بامدادان ملک باو خلعت و نعمت داد *
شنیدم که قدمی چند در رکابِ سلطان میرفت و میگفت -

قطعه

ز قدر و شوکتِ سلطان نگشت چیزی کم - ز التفاتِ بهمان سرایِ دهقانی -
گله گوشه دهقان بافتاب رسید - که سایه بر سرش افکند خون تو سلطانی *

حکایت ۲۰

گدای را حکایت کنند - که نعمتِ وافر اندوخته بود * یکی از پادشاهان گفتش - می
نماید که مالِ بیگران داری - به برخی از آن مارا دستگیری کن - که مهربانی پیش آمده
است - چون ارتفاعِ برسد وفا کرده شود * گفت - ای خداوندِ روی زمین! لایقِ قدرِ

باب سوم

حکمت

پدر را عسل بسیارست - اما پسر گرمی دارست *

بیت

آن کس - که توانگرت نمیگرداند - او مصلحت تو از تو به میداند *

حکایت ۱۶

اعرابی را دیدم - در حلقهٔ جوهریانِ بصره حکایت می کرد - که وقتی در بیابانی راه گم کرده بودم و از زاد با من چیزی نمانده - دل بر هلاک نهادم * ناگاه کیسهٔ یاقتم پُر از مروارید - که هرگز آن ذوق و شادی فراموش نکنم - که پنداشتم که گندم بریانست یا رزق - و باز - آن تلخی و نا اُمیدی - چون معلوم کردم که مرواریدست *

قطعه

در بیابانِ خُشک و رنگِ روان تشنه را در دهان چه دُر؟ چه صَدَف؟
مرد بی توشه - کافتاده از پای - در کمر بند او چه زر؟ چه خُزف؟

حکایت ۱۷

یکی از عرب در بیابان از غایت تشنگی می گفت -

شعر

یا لَیْتَ قَبْلَ مَنِیَّتِی - یَوْمًا أَفْزَزَ بِمَنِیَّتِی -
نَهَرٍ تَلَّطَمَ رُكْبَتِی - فَاطَّلَ أَمَلًا قَرِیْبِی *

همچنین در قاعِ بسیطِ مسافری راه گم کرده - و قوت و قوتش باخر آمده - و درمی چند بر میان داشت * بسیار برگزید - راه بجای نبرد - و بسختی هلاک شد * طاقت نبرد نداشتند - درمهارا دیدند پیشِ رُوشِ نهاده و برخاک نیشته -

قطعه

گر همه زر جعفری دارد - مرد بی توشه بر نکیرد کام *
در بیابان فقیر گرسنه را شلغم بخفته به زُنقرهٔ خام *

حکایت ۱۴

حاتم طائی را گفتند - از خود بزرگ همت تر در جهان کسی دیده؟ گفت - بلی - روزی چهل شتر قربان کرده بودم و امرای عرب را طلب نموده - ناگاه بحاجتی بکوشه صحرا رفتم - غار کشی را دیدم پُشته خار فراهم آورده - گفتم - بمهمانی حاتم چرا نروی؟ که خلقي بر سماء او گرد آمده اند * گفت -

بیت

هر که نان از عملِ خویش خورد - مَنِتِ حاتمِ طائی نبرد *
من اورا بهمت و جوانمردی برتر از خود دیدم *

حکایت ۱۵

موسی (علیه السلام) درویشی را دید که از برهنگی بریگ اندر شده * گفت - ای موسی! دعا کن تا حق تعالی مرا کفانی دهد * موسی دعا کرد و برفت * پس از چند گاهی دیدش گرفتار و خلقي بر او گرد آمده * گفت - این را چه حالتست؟ گفتند - خمر خورده است و عرّده کرده و یکی را کشته - اکثرون قصاص فرموده اند *

نظم

گُربهٔ مسکین - اگر برداشتی - تخمِ کنجشک از جهان برداشتی *
عاجز - باشد که دستِ قدرت یابد - بر خیزد و دستِ عاجزان بر تابد *
موسی (علیه السلام) بحکمت جهان آفرین اقرار کرد و از تجاسرِ خویش استغفار * قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَا فِي الْأَرْضِ *

شعر

مَاذَا أَخَاكَ يَا مَغْرُورُ! فِي الْخَطَرِ - حَتَّى هَلَكْتَ؟ فَلَيْتَ الْأَمَلُ لَمْ تَطِرْ!

نظم

سِفله - چو جاه آمد و سیم و زرش - سِیلی خواهد بحقیقت سرش *
آن نه شنیدی که حکیمی چه گفت؟ مُور همان به که نباشد پُرش *

باب سوم

قطعه

مهر حاجت بنزدیک ترش روی - که از خوبی بدش فرسوده گردی *
اگر گویی - غم دل با کسی گوی - که از رویش بقصد آسوده گردی *

حکایت ۱۳

سالی در اسکندریه خشک سالی پدید آمد - چنانکه عنان طاقبت درویشان از دست رفته بود - و درهای آسمان بر زمین بسته - و فریاد اهل زمین بآسمان در پیوسته *

قطعه

نماند جانور از وحش و طیر و ماهی و مور - که بر فلک نشد از نا مراضی افغانش *
عجب - که دود دل خلق جمع می نشود - که ابر گردد و سیلاب دیده بارانش *
در چنین سالی مُخَنَّثی (دور از دوستان! که سخن در وصف او گفتن ترک ادبست - خاصه در حضرت بزرگان - و بطریق اِهمال از آن درگذشتن هم نشاید - که طائفه بر عجز گوینده حمل کنند * برین دو بیت اختصار کردم *

قطعه

تتری گر گشود مُخَنَّث را - تتریرا عوض نباید گشت *
چند باشد چو جسر بغدادش - آب در زیر و آلدی بر پشت ؟
اندکی دلیل بسیاری بود و مشتاق نمونه خرواری * چنین شخصی - که طرفی از نعمت او شنیدی - در آن سال نعمت بیگران داشت - تنگدستان را زر و سیم دادی و مسافران را سفره نهادی * گروهی درویشان - که از جور فاقه بجان آمده بودند - آهنگ دعوت او کردند و بمن مشاورت آوردند - سر از موافقت ایشان باز زدم و گفتم -

قطعه

نخور شیر نیم خورده سگ و ر بسختی بمهر اندر غار *
تن به بیچارگی و گرسنگی بده - و دست پیش سقله مدار *
گرفردین شود نعمت و جاه - بی هنر را بهیچ کس شمار *
پرنیان و نسیم بر نا اهل لاجورد و طلاست بر دیوار *

حکما گفته اند - اگر آب حیات فروشد - فی المثل - بآب روی - دانا بخرد - که مردن
بعلت به از زندگانی بذلت *

بیت

اگر حفظ خوری از دست خوشخوی - به از شیرینی از دست ترش روی *

حکایت ۱۱

یکی از علما خورنده بسیار داشت و کفایت اندک * با یکی از بزرگان - که حسن ظن
بلیغ در حق او داشت - حال خود بگفت * روی از توقع او درهم کشید - و تعرض
سؤال از اهل ادب در نظرش قبیح آمد *

قطعه

ز بخت روی ترش کرده پیش یار عزیز مرو - که عیش برو نیز تلخ گردانی *
بحاجتی که روی - تازه رو و خندان باش - فرو نه بندوق کاری کشاده پیشانی *
آورده اند - که در وظیفه او زیادت کرد و از ارادت کم * پس از چند روز چون بر
قرار معهودش ندید - گفت -

بیت

بِسَ الْمَطَاعِمِ حِينَ الدَّلِّ يَكْسِبُهَا - الْقَدَرُ مُنْتَصِبٌ وَالْقَدَرُ مَخْفُوضٌ *

بیت

نامم افزود و آب رویم کاست * بی نوائی به از مذلت خواست *

حکایت ۱۲

درویشی را ضرورتی پیش آمد * کسی گفتش - فلان نعمت بی قیاس دارد - اگر بر
حاجت تو توقف یابد - همانا که در قضای آن توقف روا ندارد * گفت - من اورا
نمی دانم * گفت - منت رهبری کنم * دستش گرفت و بمنزل آن شخص درآورد *
درویش یکی را دید لب فرو هشته - و ابرو بهم کشیده - و تند و ترش نشسته * بر
گشت و سخن نگفت * یکی گفتش ؟ چه گفتی - و چه کردی ؟ گفت - عطای او
بلقایی او بخشیدم *

باب سوم

قطعه

با آن که در وجودِ طعامست حظِ نفس - رنج آورد طعام که بیش از قدر بود *
گر گُلشکر خوری بتکلف - زیان بود - ورنه نانِ خشک دیر خوری - گُلشکر بود *

حکایت ۸

رنجوری را گفتند - که دلت چه میخواهد؟ گفت - آنکه دلم چیزی نخواهد *

بیت

مَعْدَه چو پیر گشت و درون درد خاست - سود ندارد همه اسبابِ راست *

حکایت ۹

بقالی را درمی چند بر صوفیان گرد آمده بود * هر روز مُطالبه کردی و سخنهای با خُشونت
گفتی * اصحاب از تعنتِ او خسته خاطر همی بودند - و جز تحمل چاره
نبرد * صاحب دلی بشنید - بخندید و گفت - نفس را وعده دادن بطعام آسانتر
ست که بقال را بدرم *

قطعه

ترکِ احسانِ خواجه اولیتر کاحتمالِ جفایِ بوابان *
بتمنایِ گوشت مُردن به که تقاضایِ زشتِ قصابان *

حکایت ۱۰

جوانمردی را در جنگِ ناتار جراحی هُلناک رسید * کسی گفتش - فلان بازرگان نوشدارو
دارد - اگر بخواهی - باشد که قدری بدهد * و گویند - که آن بازرگان به بخل چنان معروف
بود که حاتم طائی بسخا *

بیت

گر بجایِ نانش اندر سفره بودی آفتاب - تا قیامت روزِ روشن کس ندیدی در جهان *
جوانمرد گفت - نوشدارو از وی نخواهم - که بدهد یا ندهد - اگر دهد - منفعت کند یا
نکند * باری خواستن ازو گُشوده است *

بیت

هر چه از دُنوان بمنّت خواستی - در تنِ انزودی و از جان کاستی *

بیت

خوردن برای زیستن و ذکر کردنست - تو معتقد که زیستن از بهر خوردنست *

حکایت ۶

دو درویش خراسانی در ملازمت صحبت یکدیگر سیاحت کردند * یکی ضعیف بود - که روزه داشتی و بعد از دو شب افطار کردی - و دیگری قوی - که روزی سه بار خوردی * قضا را بر در شهری بتهمت جاسوسی گرفتار آمدند - و هر دورا حبس کردند و در زندان یکل بر آوردند * بعد از دو هفته معلوم شد که بی گناه اند * در بگشادند - قوی را دیدند مرده و ضعیف جان سلامت برده * درین عجب ماندند * حکیمی گفت - اگر برخلاف آن بودی - تعجب بودی - زیرا که این بسیار خوار بود - طاقت بی نوائی نیاورد و بسختی هلاک شد - و آن دیگر خویشتن دار بود - بر عادت خود صبر می کرد - و سلامت ماند *

قطعه

چو کم خوردن طبیعت شد کسی را - چو سختی پیشش آید - سهل گیرد *
و گر تن پرورست اندر فراخی - چو تنگی بیند - از سختی بمیرد *

بیت

تنور شکم دم بدم تاقتن مصیبت بود روز نا یافتن *

حکایت ۷

یکی از حکما پسر را نهی کردی از خوردن بسیار - که سیری شخص را رنجور کند * گفت - ای پدر! گرسنگی مردم را بگشدد * نشنیده؟ که ظریفان گفته اند - که بسیری مردن به که بگرسنگی جان سپردن * پدر گفت - اندازه نگهدار * قوله تعالی - کُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوا *

بیت

نه چندان بخور کز دهانت بر آید - نه چندان که از ضعف جانت بر آید *

باب سوم

کسی گفتش - چه نشینی ؟ که فلان در این شهر طبعی کریم دارد و کرمی عمیم -
 میان بخدمت آزادگان بسته است و بر در دلها نشسته - اگر بر صورت حالت چنانکه
 هست وقوف یابد - پاس خاطر عزیزت را منت دارد و غنیمت شمارد * گفت -
 خاموش - که در گرسنگی مردن به که حاجت پیش کسی بردن *

قطعه

هم رُقعۀ دُوختن به و الزام کُنَجِ صبر - کز بهر جامه رُقعۀ بر خواجگان نوشت *
 حقاً - که با عقوبتِ دوزخ برابرست رفتن بپایِ مردیِ همسایه در بهشت *

حکایت ۴

یکی از مُلُوکِ عجم طبیبی حاذق بخدمتِ مُصطفی (صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) فرستاد *
 سالی در دیارِ عرب بود - کسی بتجربتی پیش او نیامد و مُعالجتی نخواست * روزی
 پیش پیغمبر (صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) آمد و گله کرد - که مرا برای معالجتِ اصحاب
 فرستاده اند و کسی در این مدتِ التَّفَاتی نکرد - تا خدمتی - که برای بنده مُعین
 است - بجای آورد * رسول صلعم فرمود - که این طائفه را طریقی است - که تا ایشان را
 گرسنگی غالب نشود - چیزی نخورند - و هنوز اشتها باقی بود - که دست از طعام
 ندارند * حکیم گفت - موجبِ تندرستی همیذست * زمینِ خدمت ببوسید و
 برفت *

مثنوی

سخن آنکه کُند حکیم آغاز - یا سر انگشت سوی لقمه دراز -
 که ز ناگفتش خلل زاید - یا ز ناخوردنش بجان آید -
 لاجرم حکمتش بود گفتار - خوردنش تندرستی آرد بار *

حکایت ۵

در سیرتِ آردشیر بابکان آمده است - که حکیم عرب را پرسید - که روزی چه مقدار
 باید خوردن ؟ گفت - صد درم سنگ کفایت کند * گفت - این مقدار چه قوت
 دهد ؟ حکیم گفت - هَذَا الْمِقْدَارُ یَحْمِلُکَ وَ مَا زَادَ عَلَیْ ذَٰلِکَ فَانْتَ حَامِلٌ - یعنی -
 این قدر ترا بر پای دارد - و هر چه بر این زیاده کنی تو حاملِ آنی *

باب سوم

در فضیلتِ قناعت

حکایت ۱

خواهنده مغربی در صفِ بزازان حلب میگفت - ای خداوندانِ نعمت! اگر شمارا انصاف بودی - و مارا قناعت - رسمِ سؤال از جهان بر خاستی *

قطعه

ای قناعت! توانگرم گردان - که وراي تو هیچ نعمت نیست *

کنج صبرِ اختیارِ لُقمانست * هرکرا صبر نیست حکمت نیست *

حکایت ۲

دو امیرزاده بودند در مصر * یکی علم آموختی و دیگری مال اندوختی * این علّمه عَصُر شد و آن عزیزِ مصر * پس توانگر بچشم حقارت در فقیه نظر کرد و گفت - من بسلطنت رسیدم - و تو همچنان در مسکنت بماندی * گفت - ای برادر! شکرِ نعمتِ باری تعالی مرا می باید گفتن - که میراثِ پیغمبران یافتم - یعنی علم - و تو میراثِ فرعون - یعنی مُلکِ مصر *

مثنوی

من آن مورم - که در پایم بمالند - نه زنبورم - که از نیشم بمالند *

چگونه شکرِ این نعمت گذارم؟ که زورِ مردم آزاری ندارم *

حکایت ۳

درویشی را دیدم که در آتشی فاقه میسوخت - و خرقة بر خرقة میدوخت - و تسکینی خاطرِ خود را میگفت

بیت

بنای خُشکِ قناعت کُنیم و جامه دلق - که بارِ محنتِ خود به ز بارِ منتِ خلق *

حکایت ۴۷

حکیمی را پرسیدند - که از شجاعت و سخاوت کدام فاضلترست ؟ گفت - هر کرا سخاوتست - بشجاعت حاجت نیست *

بیت

نیش‌تست برگ‌گورِ بهرامِ گور - که دستِ کرم به زِ بازوی زور *
گرفتیم عالمِ بمردی و زور - و لیکن نبردیم با خود بگور *

قطعه

نماند حاتم طائی - و لیک تا بآبد بماند نامِ بلندش به نیکوی مشهور *
زکوة مال بدر کن - که فضلُ رز را - چو باغبان ببرد - بیشتر دهد انگور *

چو رختِ مملکت بر بست خواهی - گدائیِ خوشترست از پادشاهی *
 ظاهرِ درویشان جامه زنده اشت و موی سترده - و حقیقتِ آن دل زنده و نفس مرده *
 قطعه

نه آن که بر سرِ دعوی نشیند از خلقی - و گر خلاف کند او بجنّت بر خیزد -
 که گر ز کوه فرو غلطد آسیا سنگی - نه عارفست که از راه سنگ بر خیزد *
 طریقِ درویشان ذکرست و شکر و خدمت و طاعت و ایثار و قناعت و توحید و توکل
 و تسلیم و تحمل * هر که بدین صفتها موصوفست - بحقیقت درویشست - اگرچه در
 قیاست * اما هرزه گردی - بی‌نمازی - هوا پرستی - هوس بازی - که روزها بشب
 آرد در بندِ شهوت - و شبها روز کند در خوابِ غفلت - و بخورد هر چه در میان آید -
 و بگوید هرچه بر زبان زاید - زندیقست - اگر چه در عباسست *

قطعه

ای درونت برهنه از تقوی - کر برون جامه ریا داری !
 پرده هفت رنگ را بگذار - تو - که در خانه بوریا داری *

مثنوی

دیدم گل تازه چند دسته بر گنبدی از گیاه بسته *
 گفتم - چه بود گیاهِ ناچیز تا در صفِ گل نشیند او نیز ؟
 بگریست گیاه و گفت - خاموش - صحبت نکند کرم فراموش *
 گر نیست جمال و رنگ و بویم - آخزنه گیاهِ باغِ اویم ؟
 من بنده حضرت کریم - پرورده نعمتِ قدیم *
 گر بی هنرم و گر هنرمند - لطفست اُمیدم از خداوند *
 با آن که بضاعتی ندارم - سرمایه طاعتی ندارم -
 او چاره کار بنده داند - چون هیچ وسیلتی نماند *
 رسم نیست که مالکانِ تحریر آزاد کنند بنده پیر *
 ای بار خدای عالم آرای ! بر بنده پیر خود بخشای !
 سعدی ! ره کعبه رضا گیر ! ای مردِ خدا - ره خدا گیر !
 بد بخت کسی که سر بتابد زین در - که دری دگر نیابد *

باب دوم

حکایت ۴۴ منظومه

پیر مردی لطیف در بغداد
 دخترک را بکفش دوزی داد *
 مردک سنگدل چنان بگزید
 لب دختر - که خون ازو بچکید *
 بامدادان پدر چنان دیدش -
 پیش داماد رفت و پرسیدش -
 کای فرمایه ! این چه دندانست ؟
 چند خائی لبش ؟ نه آنبانست !
 بمزاحمت نگفتم این گفتار -
 هزل بگذار - و جد ازو بر دار *
 خوی بد در طبیعتی که نشست -
 نرود جز بوفت مرگ از دست *

حکایت ۴۵

فقیهی دختری داشت - بغایت زشت روی -
 بحد زن رسیده - و با وجودِ جهاز و
 نعمت بسیار کسی بمناکحت او رغبت نمی کرد *

بیت

زشت باشد دبیقی و دیبا - که بود بر عروسی نا زیبا *
 فی الجملة بحکم ضرورت با ضربی عقد نکاحش بستند *
 آورده اند که در آن تاریخ
 حکیمی از سرانديپ آمده بود - که دیده‌های نا بینایان را روشن کردی *
 فقیه را گفتند - چشم داماد را چرا علاج نمی کنی ؟ گفت -
 می ترسم که بیفا شود و دختر مرا طلاق دهد *

مصراع

شوی زن زشت روی نابینا به *

حکایت ۴۶

پادشاهی بدیده استحقار در طائفه درویشان نظر کرد *
 یکی از آن میان بفرست
 دانست * گفت - ای ملک ! ما درین دنیا بجیش از تو کمتریم -
 و بعیش خوشتر - و بمرگ برابر - و در قیامت - انشا الله - بهتر *

مثنوی

اگر کشور گشائی کامرانست - و گر درویش حاجتمند نانست -
 در آن حالت که خواهند این و آن مرد - نخواهند از جهان بیش از کفن برد *

حکایت ۴۲

یکی از صاحب‌دلان زور آزمائی را دید بهم بر آمده و در خشم شده و کف بر دهان آورده * پرسید - که او را چه حالتست ؟ گفتند - فلان کس او را دشنام داده است * گفت - این فرومایه هزار من سنگ بر میدارد - و طاقت یک سخنی نمی‌آرد !

قطعه

لافِ سر پنجگی و دعویِ مردی بگذار ! عاجزِ نفسِ فرومایه - چه مردی چه زنی ؟
گرت از دست بر آید - دهنی شیرین کن * مردی آن نیست که مُشتی بزنی بر دهنی *

قطعه

اگر خود بر درد پیشانی پیل - نه مردست آن که درویِ مردمی نیست *
بني آدم سرشت از خاک دارد - اگر خاکی نباشد - آدمی نیست *

حکایت ۴۳

بزرگی را پرسیدند از سیرتِ اِخوان الصّفا * گفت - کمینه آن که مرادِ خاطر یاران بر مصالحِ خود مقدم دارد * و حکما گفته اند - برادر - که در بندِ خویشست - نه برادر نه خویشست *

بیت

همراه - گر شتاب کند - همراه تو نیست * دل در کسی میند که دلبسته تو نیست *

بیت

چون نبود خویش را دیانت و تقوی - قطعِ رحم بهتر از مودتِ قریب *
یاد دارم که یکی از مدعیانِ درین بیت بر قولِ من اعتراض کرد و گفت - حق تعالی در کتابِ مجید از قطعِ رحمِ نهی کرده است - و بمودتِ ذو القربی امر فرموده - و آنچه تو می‌گویی مُناقضِ آنست * گفتیم - غلط کردی - که مطابقِ قرآنست - و اِنَّ جَاهِدَاكَ عَلٰی اَنْ تُشْرِكَ بِيْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا *

بیت

هزار خویش - که بیگانه از خدا باشد - فدایِ یک تنِ بیگانه کاشنا باشد *

باب دوم

قطعه

مَتَاب - ای پارسا! روی از گنهگار - ببخشایندگی در وی نظر کن *
اگر من ناجوانمردم بکردار - تو بر من چون جوانمردان گذر کن *

حکایت ۴۰

طائفه رندان بخلاف و انکار درویشان بدر آمدند - و سخنان ناسزا گفتند - و درویشی را زدند *
از بی طاقتی شکایت پیش پیر طریقت برد - که چنین حالتی بر من رفت * گفت -
ای فرزند! خرّقه درویشان جامه رِضاست * هر که درین کسوت تحمّل نامرادی نکند -
مدعی است - و خرّقه بر وی حرام *

فرد

دریای فراوان نشود تیره بسنگ - عارف - که برنجد - تنگ آبست هنوز *

قطعه

گر گزندت رسد - تحمّل کن - که بعفو از گناه پاک شوی *
ای برادر! چو عاقبت خاکست - خاک شو پیش از آن که خاک شوی *

حکایت ۴۱ منظومه

این حکایت شنو - که در بغداد - رایت و پرده را خلاف افتاد *
رایت - از رنج راه و گرد رکاب - گفت با پرده از طریق عتاب -
من و تو هر دو خواجه تاشانیم - بنده بارگاه سلطانیم *
من ز خدمت دمی نه آسودم - گاه و بیگاه در سفر بودم *
تو نه رنج آزموده نه حصار - نه بیابان و راه و گرد و غبار *
قدم من بسعی پیشترست - پس - چرا قُربت تو بیشترست ؟
تو بر بندگان مه روئی - با کنیزان یاسمین بوئی *
من فُتاده بدست شاگردان - بسفر پای بند و سرگردان *
گفت - من سر بر آستان دارم - نه - چو تو - سر بر آسمان دارم *
هر که بیهوده گردن افرازد - خویشتن را بگردن اندازد *
سعدی افتاده ایست آزاده - کس نیاید بجنّت افتاده *

عالمی را که گفت باشد - و بس - چون بگوید نگیرد اندر کس *
 عالم آن کس بود که بد نکند - نه که گیرد بخلق و خود نکند *
 آیه - اَتَاْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ ؟

بیت

عالم - که کامرانی و تن پروری کند - او خویشتن گُمست - کرا رهبری کند ؟
 پدر گفت - ای پسر ! بمُجَرَّد این خیالِ باطلِ نشاید روی از تربیتِ ناصحان گردانیدن -
 و راهِ بطالت گرفتن - و علما را بظلال منسوب کردن - و در طلبِ عالمِ معصوم بودن -
 و از فوائدِ علمِ محروم ماندن * همچو نابینائی - که شبی در وحل افتاده بود و می گفت -
 آخر - ای مسلمانان ! چراغی فرا راهِ من دارید ! زنی فاحشه بشنید و گفت - تو - که
 چراغ نه بینی - چراغ چه بینی ؟ همچنین مجلسِ واعظان چون کُلبهٔ بزازانست - که
 آنجا - تا نقدی ندهی - بضاعتی نستان - و اینجا - تا ارادتِ نیابری - سعادتِ نبوی *

قطعه

گفتِ عالمِ بگوشِ جانِ بشنو - ورنماید بگفتنش کردار -
 باطلست آن که مدعی گوید - "خفته را خفته کی کند بیدار ؟"
 مرد باید که گیرد اندر گوش ورنوشتست پند بر دیوار *

قطعه

صاحب‌دلی بمدرسه آمد ز خانقاه - بشکست عهدِ صحبتِ اهلِ طریق را *
 گفتم - میانِ عالم و عابد چه فرق بود ؟ تا اختیار کردی از آن ابنِ فریق را *
 گفت - آن کلیمِ خویش برون میبرد ز موج - وین جهد میکند که بگیرد غریق را *

حکایت ۳۹

یکی بر سرِ راهی مست خفته بود - و زمامِ اختیارش از دست رفته * عابدی برو گذر
 کرد - و در حالِ مُستقیح او نظر کرد * چون از خوابِ مستی سر بر آورد - گفت -
 اِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا *

شعر

اِذَا رَأَيْتَ اَنْثِيْمًا - كُنْ سَاتِرًا وَحَلِيْمًا *
 يَا مَنْ يَقْبَحُ اَمْرِي ! لِمَ لَا تَمُرُّ كَرِيْمًا ؟

باب دوم

حکایت ۳۶

درویشی بمقامی در آمد - که صاحب آن بقیه کریم النفس بود * طائفه اهل فضل در صحبت او هر يك بذله و لطیفه همی گفتند * درویش راه بیابان قطع کرده بود و مانده شده و چیزی نخورده * یکی از آن میان بطریق ظرافت گفت - ترا هم چیزی بپاید گفت * درویش گفت - مرا چون دیگران فضل و بلاغت نیست - و چیزی خوانده ام - بیک بیت از من قناعت کنید * همگان بر غبت گفتند - بگو! گفت -

شعر

من گرسنه در برابر سفره نان - همچون عزیم بر در حمام زنان *
یاران نهایت عجز او بدانستند - و سفره پیش او آوردند * صاحب دعوت گفت - ای یار! زمانی توقف کن - که پرستارم کوفته بریان میسازند * درویش سر بر آورد و گفت -

بیت

کوفته در سفره من - گو - مباش! کوفته را نان تهنی کوفته است *

حکایت ۳۷

مُریدی گفت پیر را - چه کنم؟ که از خلایق بزحمت اندرم از بسکه زیارت من همی آیند و اوقات مرا از تردد ایشان تشویش می باشد * گفت - هرچه درویشانند مر ایشان را وامی بده - و آنچه توانگرانند - از ایشان چیزی بخواه - که دیگر گرد تو نکردند *

بیت

گر گدا پیشرو لشکر اسلام بود - کافر از بیم توقع برود تا در چین *

حکایت ۳۸

فقیهی پدر را گفت - هیچ ازین سخنان رنگین مُتکلمان در من اثر نمی کند - بحکم آنکه آن که نمی بینم ایشان را کرداری موافق گفتاری *

مثنوی

ترک دنیا بمردم آموزند - خویشتن سیم و غله اندوزند *

قطعه

خاتونِ خوب صورت و پاکیزه روی را نقش و نگار و خاتمِ فیروزه - گو - مباحش !
 درویشِ نیک سیرت و فرخنده خوی را نانِ رباط و لقمهٔ درِ یوزه - گو - مباحش !
 آنرا - که سیرت خوش و سرپست با خدای - بی نانِ وقف و لقمهٔ درِ یوزه زاهدست *
 انگشتِ جوهری و بُناگوشِ دلفریب - بی گوشوار و خاتمِ فیروزه شاهد ست *

بیت

تا مرا هست و دیگرم باید - گر نخوانند زاهدم شاید *

حکایت ۳۴

مُطابقِ این سخن * پادشاهی را مُهمی پیش آمد * گفت - اگر انجامِ این کار بمُراد من
 باشد - چندینِ درم بر زاهدان نفقه کنم * چون حاجتش بر آمد و تشویشِ خاطرش
 برفت - وفایِ نذرش بوجوب لازم آمد * یکی را از بندگانِ خاصِ کیسهٔ درم داد تا
 بزاهدان نفقه کند * آورده اند که غلامِ هُشیار بود * همه روز بگردید و شبگاه باز آمد - و
 درمها بوسه داد و پیشِ ملک بنهاد - و گفت - چندان که زاهدان را جُستم نیافتم *
 ملک گفت - این چه حکایتست ؟ آنچه من دانم درین شهر چهار صد زاهدست *
 گفت - ای خداوندِ جهان ! آن که زاهدست زر نمیستاند - و آن که زر میستاند
 زاهد نیست * ملک بخندید - و با ندیمان گفت - چندانکه مرا در حقِ این طائفه
 ارادتست و اقرار - مر این شوخ دیده را عداوتست و انکار - و حق بجانبِ او ست -
 که گفته اند -

زاهد که درم گرفت و دیفار زاهدتر از دیگر بدست آر *

حکایت ۳۵

یکی از علمایِ راسخ را پرسیدند - که چه گوئی در نانِ وقف ؟ گفت - اگر از بهرِ
 جمعیتِ خاطر و فراغِ عبادت می ستانند - حلالست - و اگر جمع از بهرِ نان
 نشینند - حرام *

بیت

نان از بایِ گنجِ عبادت گرفته اند صاحبِ دلان - نه گنجِ عبادت برایِ نان *

باب دوم

نظم

ازین مَهیارِ عابدِ فریبی - ملائک صورتی طَوسِ زیبی -
 که - بعد از دیدنش - صورت نه بندد - و جودِ پارسایان را شکیبی *
 همچنان در عقبش غلامی بدیعُ الجمال لطیفُ الاعتدال فرستاد *

قطعه

هَلَكَ النَّاسُ حَوْلَهُ عَطْشًا وَ هُوَ سَاقٍ يَرِي وَ لَا يَسْقِي *
 دیده از دیدنش نگشتی سیر - همچنان کز فُرات مُسْتَسْقِي *
 عابد طعامهای لذیذ خوردن گرفت - و کُستهای لطیف پوشیدن - و از فَوَاکِه مشموم
 بوئیدن - و در جمالِ غلام و کنیزک نظر کردن - و خردمندان گفته اند - زُلفِ خوبان
 زنجیرِ پایِ عَقْلست و دامِ مرغِ زیرک *

بیت

در سرکارِ تو کردم دل و دین با همه دانِش - مرغِ زیرک بحقیقت منم امروز - تو دلمی *
 فی الجملة دولتِ وقتِ زاهد بزوال آمد *

قطعه

هر که هست از فقیه و پیر و مُرید - و ز زبانِ آورانِ پاک نفس -
 چون بدنّیایِ دونِ فرود آمد - بعسل درِ پماند همچو مَکَس *
 باری ملکِ بدیدو او رَغبت کرد * عابدا را دید از هیأتِ نخستین بگردیده - و سُرخ و
 سفید برآمده - و فربه شده - و کُستِ نیکو پوشیده - و بر بالَش دیبا تکیه زده و غلامِ پری
 پیکر با مَرُوحه طَوسِی بر بالای سرش ایستاده * بر سلامتِ حالش شادمانی کرد و
 بنشست * از هر درِی سخن در پیوست تا بانجامِ حکایت گفت - من در جهان این
 دو طائفه را دوست میدارم - علما و زهادرا * وزیرِ فیلسوف جهان دیده حاضر بود *
 گفت - ای خداوند ! شرطِ دوستی آنست که با هر دو طائفه نیکوئی کنی - علمارا زر
 دهی تا دیگر بخوانند - و زهادرا چیزی مده تا از زهد باز نمانند *
 نه زهادرا درم باید نه دینار - چو بستند زاهدی دیگر بدست آر *

حکایت ۳۲

یکی از پادشاهان عابدی را - که عیال بسیار داشت - پرسید - که اوقات عزیزت چه گونه می‌گذاری؟ گفت - شب در مُناجات - و سحر در دعای حاجات - و همه روز در بندِ اخراجات * ملک را مضمونِ اشارتِ عابد معلوم گشت * بفرمود تا وجه کفاف او معین دارند - تا بارِ عیال از دل او بر خیزد *

مثنوی

ای گرفتارِ پایی بندِ عیال! دگر آزادیِ مبنده خیال *
غمِ فرزند و نان و جامه و قوتِ بارتِ آردِ زسیرتِ ملکوت *
همه روز اتِّفاق میسازم - که بشب با خدای پردازم -
شب - چو عقدِ نماز - می‌بندم - چه خورد بامداد فرزندم؟

حکایت ۳۳

یکی از مُتعبدان در پیشه زندگانی کردی و برگ درختان خوردی * پادشاه بحکمِ زیارت بنزدیک او رفت - و گفت - اگر مصلحت بینی در شهر در آی - تا برای تو مقامی بسازم - که فراغِ عبادت ازین به دست دهد - و دیگران هم ببرکتِ انفاست مُستفید گردند - و بصلاحِ اعمال اتِّدا کنند * زاهدرا این سخن قبول نیامد - و روی برتافت * یکی از وزرای دولت گفت - پاسِ خاطرِ ملک را روا باشد که روزی چند بشهر اندر آئی و کیفیتِ مکان معلوم کنی - پس اگر صفای وقتِ عزیزان را گذرتی باشد - اختیار باقیست * عابد رضاداد - و بشهر اندر آمد * بستانِ سرایِ خاصِ ملک را بدو پرداختند * مقامی دید دلکشای روان آسای *

مثنوی

گلِ سُرخش چو عارضِ خوبان - سُنبلش همچو زلفِ محبوبان -
همچنان از نهیبِ بردِ عجز شیرناخورده طفلِ دایه هنوز *

بیت

وَ أَفَانِینُ عَلَیْهَا جُلُنَارُ عُلُقْتُ بِالشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارُ *

ملک در حال کنیزکی ماه روی پیشش فرستاد *

حکایت ۳۱

وقتی از صحبت یارانِ دِمَشَقَمِ مِلّاتی برخاست * سر در بیابانِ قُدسِ نهانم - و با حیواناتِ اُنسِ گرفتم - نا وقتی که اسیرِ قیدِ فرنگِ شدم - و در خُنْدَقِ طرابُلُسِ با جُهودانم بکارِ گل داشتند * یکی از رُوسایِ حلب - که سابقه معرفتی در میانِ ما بود - گذر کرد - و بِشِناخت * گفت - این چه حالتست ؟ و چه گونه میگذرانی ؟ گفتم -

قطعه

همی گریختم از مردمانِ بکوه و بدشت - که جز خدایِ نبودم بدیگری پرداخت *
قیاس کن - که چه حالت بود در آن ساعت - که در طویلۀ نا مردمانِ بیاید ساخت *

بیت

بلی در زنجیرِ پیشِ دوستانِ بد که با بیگانگان در بوستان *
بر حالتِ من رَحْم آورد - و بده دینار از قیدِ فرنگِ خلاص داد - و با خویشتن بحلب بُرد *
دختری داشت - بنکاحِ من آورد بکابینِ صد دینار * مدتی بر آمد - دخترِ بد خوی و ستیزه روی زبانِ درازی کردن گرفت - و عیشِ مرا مُنْص میداشت *

مثنوی

زنِ بد در سرایِ مردِ نکو - هم درین عالمست دوزخِ او *
زِنهار از قریبِ بد - زِنهار ! و قِنّا - رِگّا ! عَذَابِ النَّارِ *
یاریِ زبانِ طعنِ دراز کرد - و همی گفت - تو آن نیستی که پدرم ترا بده دینار باز خرید ؟ گفتم - بلی - بده دینار از قیدِ فرنگِ خلاص داد - و بصد دینار بدستِ تو اسیر کرد *

مثنوی

شنیدم گوسفندی را بزرگی رهانید از دهان و دستِ گرگی *
شبیانکه کاردِ بر حلقش بمالید * روانِ گوسفند از دَیِ بنالید -
که از چنگالِ گرگم در بودی - چو دیدم - عاقبتِ گرگم تو بودی *

حکایت ۲۸

یکی را دوستی بود - که عمل دیوان کردی * مدتی اتفاق دیدن او نیفتاد * کسی گفت - فلانرا دیر شد که ندیده * گفت - من او را نمیخواهم که به بینم * تضارا یکی از کسان او حاضر بود * گفت - چه خطا کرده است که ملولی از دیدن او؟ گفت - خطائی نیست - اما دوست دیوانی را وقتی توان دید که معزول باشد *

قطعه

در بزرگی و دارو گیر عمل - ز آشنایان فراغتی دارند *
روز درماندگی و مغرولی - درد دل پیشِ دوستان آرند *

حکایت ۲۹

یکی از بزرگان را بادی مخالف در شکم پیچیدن گرفت * طاقت ضبط آن نداشت * بی اختیار از وی صادر شد * گفت - ای دوستان! درین که کردم مرا اختیاری نبود - و بزۀ آن بر من نه نوشتند - و راحتی بمن رسید - شما هم بکرم معذور دارید *

مثنوی

شکم زندان بادست - ای خردمند! ندارد هیچ عاقل باد در بند *
چو باد اندر شکم پیچد - فرو هل! که باد اندر شکم باریست بر دل *
حریف ترش روی ناسازگار - چو خواهد شدن - دست پیشش مدار *

حکایت ۳۰

أبو هریره (رَفِيَ اللَّهُ عَنْهُ!) هر روز بخدمتِ مُصطفی (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ!) آمدی * روزی رسول (علیه السلام) فرمود - یا اَبا هریره! زُرْنِی غَبًا - تَرَدُّدُ حَبًا - یعنی هر روز میا - تا دوستی زیاده شود *

صاحب دلی گفته - بدین خوبی که آفتابست - نشنیده ام که او را کسی دوست گرفته است - از برای آنکه - هر روزش می بینند - مگر بزمستان - که محجوبست - ازان محجوبست *

قطعه

بدیدار مردم شدن عیب نیست - ولیکن نه چندان که گویند - "بس" *
اگر خویشتن را ملامت کنی - ملامت شنیدن نیاید ز کس *

که بامدادان نخستین کسی که در شهر در آید - تلخ شاهی بر سر وی نهند - و تفویض مملکت بدو کنند * قضا را نخستین کسی که در آمد گدائی بود - که همه عمر لقمه لقمه اندوخته و رُقه بر رُقه دوخته بود * ارکان دولت و اعیان حضرت وصیت مکت را بجا آوردند - و تسلیم مفتاح قلاع و خزان بدو کردند * مدنی ملک راند - بعضی از امرای دولت گردن از مطاوعت او بیچیدند - و ملوک دیار از هر طرف بمنازعت برخاستند - و بمقاومت لشکر آراستند * فی الجمله سپاه و لشکر بهم برآمدند - و برخی از اطراف بلاد از تصرف او بدررفت * درویش ازین واقعه پریشان و خسته خاطر همی بود - تا یکی از دوستان قدیمش - که در حالت درویشی قرین او بود - از سفر باز آمد * بچنان مرتبتی دیدش - گفت: مدتی خدایرا غر و جل که بخت بلندت یآوری کرد و اقبال رهبری - کُلت از خار و خارک از پای بدر آمد - تا بدین پایه رسیدی - ان مع العسر یسرا *

بیت

شگوفه گاه شکفتست و گاه خوشیده - درخت گاه برهنه است و گاه پوشیده *
گفت - ای یار عزیز! تعزیم کن - نه جای تنگتست * آنکه که تو دیدی غم نانی داشتم - و امروز تشویشی جهانی *

مثنوی

اگر دنیا نباشد - دردمندیم - و گر باشد - بهمیش پای بندیم *
بلای زین جهان آشوبتر نیست - که رنج خاطرست از هست و نیست *

قطعه

مطلب - گرتوانگری خواهی - جز قناعت - که دولتست هنی *
گر غمی زر بدامن افشاند - تا نظر در ثواب او نکنی *
کز بزرگان شنیده ام بسیار - صبر درویش به که بذل غنی *

فرد

اگر بریان کند بهرام گوری - نه چون پای ملخ باشد زموری *

که در آن سفر همراه ما بود - نعره زد - و راه بیابان گرفت - و یکنفَس آرام نیافت *
چون روز شد - گفتمش - این چه حال بود؟ گفت - بَلُّانرا دیدم - که بناله در آمده
بودند از درخت - و کَبکان در کوه - و غوگان در آب - و بهائم در بیشه - اندیشه کردم
که مَرُوت نباشد همه در تَسْبِیح و من بغفَلت خفته *

قطعه

دُوش مُرغی بَصُح می‌نالید - عَقْل و صبرم بُرد - و طاقت و هوش *
یکی از دوستانِ مُخْلِص را - (مگر آواز من رسید بگوش)
گفت - باور نداشتم که تَرَا بانگِ مُرغی چنین کند مدهوش *
گفتم - این شَرَطِ آدمیت نیست - مُرغ تسبیح خوان - و من خاموش *

حکایت ۲۶

وقتی - در سفر حجاز - با طائفه جوانان صاحب‌دل همدم بودم و همقدم * و قتها زمزمه بکردندی -
و بی‌تی مُحَقِّقانه بگفتندی * عابدی بود مُتکِرِ حَالِ درویشان و بیخبر از درد ایشان * تا
پرسیدیم بَنَخله بنی هلال - کودکی از حَیِ عرب بدر آمد - و آوازی برآورد - که مُرغ
از هوا درآورد * شترِ عابدرا دیدم - که برقص در آمد و عابدرا پینداخت و راه بیابان
گرفت * گفتم - ای شیخ! سماع در حیوانی اثر کرد و ترا تفاوت نمیکند؟

نظم

دانی که چه گفت مرا آن بُلْبُلِ سحری؟ تو خود چه آدمی کز عشقِ بیخبری!
اشتر بشعرِ عرب در حالتست و طرب - گر ذوق نیست ترا کم طبع - جانوری!

شعر

وَ عِنْدَ هُبُوبِ النَّاشِرَاتِ عَلَيِّ الْحَمَلِ تَمِيلُ غُصُونُ الْبَابِ - لَا الْحَجَرُ الصَّلْدُ *

مثنوی

بذکرش هر چه بینی در خروشت - دلی داند درین معنی که گوشت *
نه بُلْبُلِ بر گُلش تسبیح خوانیست - که هر خاری بتسیکش زبانیست *

حکایت ۷

یکی از مُلُوکِ عرب مدتِ عُمُرش سپری شد - و قائم مقامی نداشت * وصیت کرد -

باب دوم

نیک باشی - و بدت گوید خلتی - به که بد باشی - و نیکت گیرند *
 اما حسن ظن بزرگان در حق من بکمالست - و نیکمردی من در عین نقصان - روا باشد
 اندیشه بردن و تیمار خوردن *

بیت

گر آنها که می دانمی کردمی - نکو سیرت و پارسا بودمی *

شعر

اِنِّی لَمُسْتَتِرٌ مِنْ عَیْنِ حِیرَانِی - وَ اللّٰهُ یَعْلَمُ اَسْرَارِی وَ اَعْلَانِی *

قطعه

در بسته بروی خود ز مردم - تا عیب نگسترند مارا *

در بسته چه سود؟ عالم الغیب دانای نهان و آشکارا *

حکایت ۲۳

گله کردم پیش یکی از مشائخ که فلان بفساد من گواهی داد * گفت - صلاحش
 خجل کن *

نظم

تو نیکو روش باش - تا بد سگال ببند گفتن تو نیابد مجال *

چو آهنگ بربط بود مستقیم - کی از دست مطرب خورد گوشمال *

حکایت ۲۴

یکی از مشائخ شام را پرسیدند - که حقیقت تصوف چیست ؟ گفت - ازین پیش
 طائفه بودند در جهان پراکنده بصورت و بمعنی جمع - و امروز خلقی بظاهر جمع و
 بباطن پراکنده *

قطعه

چو هر ساعت از تو بجائی رود دل - بتلهائی اندر صفائی نه بینی *

ورت مال و جاهست و زرع و تجارت - چو دل با خداست - خلوت نشینی *

حکایت ۲۵

یاد دارم که شبی در کاروانی همه شب رفته بودم - و سحر بر کنار بیشه خفته * شوریده -

حکایت ۲۰

لَقَمَانِ حکیم را گفتند - ادب از که آموختی ؟ گفت - از بی ادبان - که هر چه از ایشان در نظرم نا پسند آمد - از آن پرهیز کردم *

قطعه

نگویند از سرِ بازِ چه حُرّی - کران پندی نگیرد صاحبِ هوش *

و گر صد بابِ حکمت پیشِ نادان بخوانند - آیدش بازِ چه در گوش *

حکایت ۲۱

عابدی را حکایت کنند - که شبی ده مین طعام خوردی - و تا سحر در نماز ایستادی *

صاحبِ دلی بشنید و گفت - اگر نهیم نان بخوردی و بخفتی - بسیار از این فاضلتر بودی *

قطعه

اندرون از طعام خالی دار - تا در آن نورِ معرفت بینی *

نهی از حکمتی - بعلمتِ آن که - پُری از طعام تا بینی *

حکایت ۲۲

بخشایشِ الهی کُم شده را در مناهی چراغِ توفیق فرا راه داشت - تا بحلقه اهلِ تحقیق در آمد *

بیمین قدمِ درویشان و صدقِ نفسِ ایشان ذمائمِ اخلاص بمجامد مُبدل گشت *

دست از هوا و هوس کوتاه کرد - و زبانی طاعنان در حقِ وی دراز - که بر قاعده اولست - و زهد و صلاحش بی مَعول *

بیت

بعذر و توبه توان رستن از عذابِ خدای - ولیک می نتوان از زبانِ مردم رست *

طاقتِ جورِ زبانها نیاورد - و شکایتِ اینحال پیشِ پیرِ طریقت بُرد - و گفت - از جورِ زبانِ مردم برنج اندرم *

شیعِ بگریست و گفت - شکر این نعمت چه گونه گذاری ؟ که بهتر از آنی که می پندارندت *

قطعه

چند گوئی ؟ که بد اندیش و حسود عیب جویانِ من مسکینند *

که ببند خواستم بر خیزند - که بخون ریختن بنشینند *

باب دوم

فی الجملة پاسِ خاطرِ درویشان را موافقت کردم - و شبی بچندین مُجاهده بروز آوردم -
و گفتم -

قطعه

مُودِن بانگِ بی هنگام بر داشت - نمیداند که چند از شب گذشتست *
درازِ شب از مَرگانِ من پُرس - که یکدم خواب در چشم نه گشتست *
بامدادان بحکمِ تَبَرکِ دستاری از سر و دیناری از کمر بُگشادم و پیشِ مُغنی نهادم - و
در کنارش گرفتم - و بسی شکر گفتم * یارانِ ارادتِ من در حقِ وی بر خلافِ عادت
دیدند - و بر خِفَتِ عَقْلِ نِهَفْتِه بَخندیدند * یکی از آن میانِ زبانِ تعرضِ دراز کرد و
ملاست کردنِ آغاز - که این حرکتِ مناسبِ رایِ خردمندان نکردی - که خِرَقَه مشائخ
بچنین مُطربِ دادی که همه عمرش درمی در کف نبوده است و قِراضه در دَف *

مثنوی

مُطربی دور ازین خُجسته سرای - کس ندیدش دو باره در یک جای *
راست - چون بانگش از دهن برخاست - خلق را موی بر بدن برخاست *
مُرعِ ایوان ز هَوَلِ او بپَرید * مَغزِ ما بُرد و حَلَقِ خود بدَرید *
گفتم - زبانِ طعنه آن به که کوتاه کنی - بحکمِ آنکه - مرا کرامتِ این شَخْص ظاهر شده
است * گفت - مرا نیز بر کیفیتِ آن واقف گردان - تا همچنین تقربِ نُمایم - و
بر مطایبه که رفتِ اسْتِغْفار گویم * گفتم - بعلتِ آن که شیخِ اجَلَم بارها بترکِ سماع
فرموده است - و موعظتِهای بلیغ گفته - و در سَمعِ قبولِ من نیامده - تا امشب - که مرا
طالعِ میمون و بختِ همایون بدین بَقعه رهبری کرد - و بدستِ این مطربِ توبه کردم -
که دیگر بار - بقیّتِ عمرِ خویش - گردِ سماع نگردم *

قطعه

آوازِ خوش از کام و دهانِ لبِ شیرین - گر نغمه کند ورنکند - دل بفریبد *
ورپرده عِشاق و نُهاند و عِراقِ ست - از حَنْجَره - طَرِبِ مَكْرُوه نریبد *

باب دوم

قطعه

آهني را - که مورچانه بخورد - نتوان بُرد ازو بصيقل زنگ *
 با سِيَه دل چه سود گفتي وَعَظْ ؟ نَرَدَ ميخ آهني در سنگ *

قطعه

بروزگار سلامت شکستگان درياب - که جبرِ خاطرِ مسكين بلا بگرداند *
 چو ساکل از تو بزاري طلب کند چيزي - بده - و گرنه ستمگر بزور بستاند *

حكايت ۱۹

چندانکه مرا شيخ اجل ابو الفرج شمسُ الدين بن جوزي (رحمةُ الله عليه!) بتركِ سماعِ نمودي - و بخلوت و عزلتِ اشارت كردي - عَفْوَانِ شبايم غالب آمدي - و هوا و هوس طالب * ناچار - بخلافِ رايِ مَرَبِّي - قدمي چند برفتمي - و از سماع و مُحَالَطَتِ درويشان حظي بر گرفتم - و چون نصيحتِ شيخم ياد آمدي - گفتم -

بيت

قاضي - اربامان نشيند - بر فشانَد دست را - مُحْتَسِب - گرمي خورد - معذور دارد مست را *
 تا شي بجمیعِ قومي برسيدم - و در آن ميان مُطَرِبِي ديدم *

بيت

كُوفِي - رُكِّ جان ميگسِلد نغمه نا سازش - نا خوشتر از آوازه مرگِ پدر آوازش *
 گاهي انگشتِ حريفان در گوش و گاهي بر لب - كه "خاموش !" چنانكه عرب گويد -

شعر

نَهَاجُ إِلَي صَوْتِ الْأَغَانِي بِطَيْبِهَا - وَأَنْتَ مُغْنِيَّ إِن سَكَّتْ نَطِيبُهَا *

بيت

نه بيند كسي در سماعت خوشي - مگر وقتِ رقتن - كه دم در كشي *

مثنوي

چون باواز آمد آن برِبطِ سراي - كدخدارا گفتم - از بهرِ خدائي
 پنبه ام در گوش كن ! تا نشنوم - يا درم بُكُشاي - تا بيرون روم *

باب دوم

و قدم در بیابان نهاد و برفت * چون بنخله بنی محمود برسیدیم - توانگرا اجل فرا رسید * درویش ببالینش فراز آمد - و گفت - ما بسختی نمریدیم - و تو بر بختی مَرَدی *

بیت

شخصی همه شب بر سر بیمار گریست - چون روز شد آن بُمرد و بیمار بزیست *

قطعه

ای! بسا اسپ تیزرو که بماند - که خریلنگ جان بمنزل بُرد *
بس که در خاک تند رستانرا دفن کردند - و زخم خورده نمرد *

حکایت ۱۷

عابدی جاهل را پادشاهی طلب کرد * عابد اندیشید که دارویی بخورم تا ضعیف شوم - مگر حسن ظنی که در حق من دارد زیادت شود * آورده اند که داروی بخورد - زهر قاتل بود - بمرد *

قطعه

آن - که چون پسته دیدمش - همه مغز - پوست بر پوست بود همچو پیاز *
پارسایان روی در مخلوق پشت بر قبله می‌کنند نماز *

مثنوی

تا زاهد عمرو بکرو زیدی - اخلاص طلب مکن - که شبیدی *
چون بنده خدای خویش خواند - باید که بجز خدا نداند *

حکایت ۱۸

کاروانی را در زمین یونان بزدند و نعمت بی‌قیاس بردند * بازرگانان گریه و زاری آغاز نهادند - خدا و پیغمبر را شفیع آوردند - سود نداشت *

بیت

چو پیروز شد دزد تیره روان - چه غم دارد از گریه کاروان ؟
لُقمان حکیم در آن کاروان بود * یکی از کاروانیان گفتش - کلمه چند از حکمت و موعظت با اینان بگویی - مگر از مال ما دست دارند - دریغ باشد که چندین نعمت ضائع شود * لُقمان گفت - دریغ باشد کلمه حکمت با ایشان گفتن *

کرد - که جهان بر تو تنگ آمده بود - که دزدی نکردی الا از خانه چندین یاری !
گفت - ای خداوند! نشنیده که گفته اند؟ خانه دوستان برُوب - و در دشمنان مکوب *

بیت

چون فرومائی بسختی - تن بهیچز اندر میده * دشمنانرا پوست بر کن - دوستانرا پوستین *

حکایت ۱۴

پادشاهی پارسائی را پرسید - که هیچت از ما یاد می آید؟ گفت - بلی - هر که که
خدای عز و جل را فراموش میکنم یادش می آرم *

بیت

هر سو دود آن کِش ز در خویش براند - و آنرا که بخواند بدر کس نه دواند *

حکایت ۱۵

یکی از صالحان بخواب دید پادشاهی را در بهشت و پارسائی را در دوزخ * پرسید که
موجب درجات این چیست؟ و سبب درجات آن چه؟ که من بخلاف این همی
پنداشتم * ندا آمد - که این پادشاه بارادت درویشان در بهشتست - و این پارسا
بتقرّب پادشاهان در دوزخ *

قطعه

دلّلت بچه کار آید؟ و تسبیح؟ و مُرتّع؟ خود را ز عملهای نگوئیده بری دار *
حاجت بکلاه برکی داشتنت نیست - درویش صفت باش - و کلاه قتری دار *

حکایت ۱۶

درویشی سرو پا برهنه با کاروان حجاز از کوفه بدر آمد و همراه ما شد - نظر کردم
معلومی نداشت * خرامان همی رفت و میگفت -

قطعه

نه بر آشتی سوارم - نه چواشتر زیر بارم - نه خداوند رعیت - نه غلام شهریارم *
غم موجود و پیریشانی معدوم ندارم * نفسی میزنم آسوده و عمری بسر آرم *
اشتر سواری گفتش - ای درویش! گجا میروی؟ باز گرد - که بسختی بمیری * نشنید -

باب دوم

حکایت ۱۱

شبی در بیابان مکه از بیخوابی پای رفتم بماند * سر بنهادم و شترانرا گفتم - دست از من بدار *

قطعه

پای مسکین پیاده چند رود - کز تحمل سئو شد بخفتی *
تا شود جسم فریبی لایع - لایع مرده باشد از سختی *
گفت - ای برادر! حرم در پیشست و حرامی در پس * اگر رفتی - جان سلامت
بردی - و اگر خفتی - مردی * نشنیده که گفته اند ؟

بیت

خوشست زیر مغیلان براه بادیه خفت شب رحیل - ولی ترک جان نباید گفت *

حکایت ۱۲

پارسانی را دیدم - که بر کرانه دریا نشسته بود - و زخم پلنگ داشت - و بهیچ دارو
به نمیشد - و مدتها در آن زنجوری شکر خدای عز و جل گفتمی * پرسیدندش - که
شکر چه می گذاری ؟ گفت - شکر آنکه - الحمد لله ! بمصیبتی گرفتارم - نه بمعصیتی *

قطعه

گر مرا زار بکشتن دهد آن یار عزیز - تا نکویی که در آن دم غم جانم باشد *
گویم - از بنده مسکین چه گنه صادر شد - کوه دل آزرده شد از من ؟ غم آنم باشد *

حکایت ۱۳

درویشی را ضرورتی پیش آمد - گلیمی از خانه یاری بدزدید * حاکم فرمود - که دستش
ببُرند * صاحب گلیم شفاعت کرد - که من او را بجل کردم * حاکم گفت - بشفاعت
تو حد شرع فرو نگذارم * گفت - راست فرمودی - و لیکن هر که از مال وقف چیزی
بدزد قطعش لازم نیاید - که الوقف لا یملک - و هر چه در ملک درویشانست وقف
محتاجانست * حاکم را این سخن استوار آمد - دست از وی برداشت - و ملامتش

باب دوم

شعر

أَشَاهِدُ مَنْ أَهْوَى بَغَيْرِ وَسِيلَةٍ - فَيَلْحَقُنِي شَأْنُ أَضَلِّ طَرِيقًا *
يُوجِعُ نَارًا ثُمَّ يُطْفِئُ بِرِشَّةٍ - لِذَلِكَ تَرَانِي مُحَرَّقًا وَ غَرِيقًا *

مثنوی

یکی پُرسید از آن گُم کرده فرزند - که ای روشن مَهر - پیرِ خردمند !
ز مِصرش بوی پیراهن شنیدی - چرا در چاهِ کنعانش ندیدی ؟
بگفت - احوالِ ما برقی جهانست - دمی پیدا و دیگر دم نِهانست *
گهی بر طارمِ اعلیٰ نشینم - گهی بر پشتِ پایِ خود نه بینم *
اگر درویش بر یک حال ماندی - سرِ دست از دو عالم بر فشانندی *

حکایت ۱۰

در جامع بعلبک کلمه چند از وعظ میگفتم با طائفه افسرده و دل مُرده و راه از عالمِ صورت
بمعنی نبرده * دیدم که نفسم در نمی گیرد - و آنشم در هیضم تر اثر نمیکند * درین آمدم
نربیت سُقوران - و آئینه داری در مجلسِ کوران - و لیکن در معنی باز بود - و سلسله
سخن دراز * در معنی این آیت "وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ" سخن بجائی رسیده
بود - که میگفتم -

قطعه

دوست نزدیکتر از من بمنست - و این است مُشکل - که من از وی دورم *
چه کنم ؟ با که توان گفت ؟ که او در کنارِ من - و من مهجورم *
من از شرابِ این سخن مست و فضله قدح در دست - که ناگاه رونده در کنارِ مجلس گذر
کرد - و دورِ آخرِ دروی اثر کرد * نعره چنان یزد که دیگران بموانقت او در خروش آمدند -
و خامان مجلس در جوش * گفتم - سُبْحَانَ اللَّهِ ! دوران با خبر در حضور و نزدیکان بی
بصر دور *

قطعه

فهم سخن چون نکند مُسْتَمِع - قُرَّتِ طَبَعِ از مُتَكَلِّمِ مجرب *
فُسِحَتْ مَیْدَانِ ارادتِ بَیَار - تا یزد مردِ سخن گوی گوی *

باب دوم

قطعه

نبیند مدعی جز خویشتر را - که دارد پرده پندار در پیش *

گرت چشم خدا بینش ببخشد - نه بینی هیچکس عاجزتر از خویش *

حکایت ۸

یکی از بزرگان را در محفل همی ستودند - و در اوصاف حمیده اش مبالغه همی کردند *

بعد از تأمل سر بر آورد و گفت - من آنم که من دانم *

بیت

كُفَيْتَ أَذَى - يَا مَنْ تَعُدُّ مَجَاسِنِي عِلَانِيَتِي هَذَا - وَلَمْ تَدْرِ بَاطِنِي *

قطعه

شخص بچشم عالمیان خوب منظرست - وز خُبِ بَاطِنِمْ سرِ خُجَلتِ نهاده پیش *

طاوس را - بنقش و نگاری که هست - خلق تحسین کنند - و او خجل از پای زشت خویش *

حکایت ۹

یکی از صلحای لبنان - که مقامات او در دیار مغرب مذکور بود - و بکرامات مشهور -

بجامع دمشق در آمد - بر کنار بزرگ کلاسه طهارت همی ساخت * ناگاه پایش بلغزید -

بحوض در افتاد - و بمشقت بسیار از آنجا خلاص یافت * چون از نماز پرداخت -

یکی از اصحاب مر او را گفت - مرا مشکلی هست * شیخ گفت - آن چیست ؟ گفت -

یاد دارم که روزی بر روی دریای مغرب میرفتی و قدمت تر نمیشد - و امروز در یک

قامت آب از هلاکت چیزی نمانده بود - درین چه حکمتست ؟ شیخ درین فکر

زمانی فرو رفت * بعد از تأمل بسیار سر بر آورد و گفت - نشنیده که سید عالم محمد

مُصْطَفِی (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ! می فرماید ؟ که لِي مَعَ اللَّهِ وَقْتُ لَا يَسْعُنِي فِيهِ مَلَكٌ

مَقْرَبٌ وَ لَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ * و نگفت - عَلَي الدَّوَامِ * وقتی چنین بودی که بجبرئیل و

میکائیل پرداختی - و دیگر وقت با حفصه و زینب در ساختی * مُشَاهَدَةُ الْأَبْرَارِ بَيْنَ

الْأَجَلِي وَالْأَسْتَتَارِ - می نمایند و می ربایند *

بیت

دیدار می نمائی و پرهیز میکنی - بازار خویش و آنش ما نیز میکنی *

گفتم - سپاس و مِنت خدایرا عز و جل - که از فوائِد درویشان محروم نماندم - اگرچه بصورت از صحبت وحید شدم - اما بدین فائده مستفید گشتم - و مرا همه عمر این نصیحت بکار آید *

مثنوی

بَیْک نا تراشیده در مجلسی برنجد دلِ هوشمندان بسی *
اگر برکه پُر کنند از گلاب - سگی در وی اُفتد - کند مَجلاب *

حکایت ۶

زاهدی مهمان پادشاهی بود * چون بطعام بنشستند - کمتر از آن خورد که ارادت او بود - و چون بنماز برخاستند - بیشتر از آن کرد که عادت او بود - تا ظن صلاح در حق او زیادت کنند *

بیت

ترسم نرسی بکعبه - ای اعرابی ! کین ره که تو میروی بترکستانست *
چون بخانه باز آمد - سفره خواست - تا تناول کند * پسری داشت صاحب فراست *
گفت - ای پدر ! بدعوت سلطان بودی - طعام نخوردی ؟ گفت - در نظر ایشان چیزی نخوردم که بکار آید * گفت - نماز را هم قضا کن - که چیزی نکردی که بکار آید *

قطعه

ای هنرها نهاده بر کف دست ! عیبها را نهفته زیر بغل !
تاچه خواهی خریدن - ای مغرور ! روز درماندگی بسیم دغل ؟

حکایت ۷

یاد دارم که در آیام طفولیت متعبد بودم و شبخیز و مولح بزهد و پرهیز * شبی در خدمت پدر نشسته بودم - و همه شب دیده برهم نبسته - و مصحف عزیز در کنار گرفته - و طائفه گرد ما خفته * پدر را گفتم - ازینان یکی سر بر نمیدارد که دوگانه بگذارد - چنان خواب غفلت شان برده - که گوئی مرده اند * گفت - ای جان پدر ! اگر تو نیز بخفتی به که در پوستین خلق اُفتی *

باب دوم

مُصَاحِبَتِ مَسْکِينَانِ بَرْتَاغْتَن - و فائده دَرِيغ داشتن - که من در نَفْسِ خود آن قدر قوت و سرعت می‌شناسم - که در خدمتِ مردانِ یارِ شاطرِ باشم - نه بارِ خاطر *

بیت

إِنْ لَمْ أَكُنْ رَاكِبَ الْمَوَاشِي - أَسْعَى لَكُمْ حَامِلَ الْغَوَاشِي *

یکی از آن میان گفت - ازین که شنیدی دل تنگ مدار - که درین روزها دزدی بصورتِ صالحان بر آمد - و خود را در سَلِّکِ صُحْبَتِ ما مُنْتَظِم کرد * از آنجا که سلامت حالِ درویشانست کُمانِ فُضُولِش نبردند - و بیاری قبولش کردند *

بیت

چه دانند مردم که در جامه کیست ؟ نویسنده داند که در نامه چیست *

مثنوی

ظاهرِ حالِ عارفان دَلَقْسَتْ - این قدر بس - که روی در خَلَقْسَتْ *
در عمل کوش - و هر چه خواهی پوش ! تاج بر سر نه - و علم بر دوش *
تَرکِ دُنیا و شہوتست و هوس پارسائی - نه ترکِ جامه - و بس *
در قز آگند مرد باید بود - بر مُخَنَّتِ سِلَاحِ جَنَگِ چه سود ؟
روزی تا بشب رفته بودیم - و شبانگه در پایِ حِصاری خُفْتَه * دزد بی توفیقِ اِبریقی
رفیق برداشت - که بطهارت میرود - او خود بغارت رفت *

بیت

ناسزای - که خرّقه در بر کرد - جامه کعبه را جُلِ خر کرد *
چندانکه از نظرِ درویشان غائب شد - بر خي برفت و دُرْجی بدزدید * تا روز روشن
شد - آن تاریکِ مبلّغی راه رفته بود - و رفیقانِ بی گناه خفته * بامدادان همه را بقلعه در
آوردند - و بزدان کردند * از آن تاریخ باز ترکِ صحبتِ گفتیم - و طریقِ عزلت گرفتیم *
”السَّلَامَةُ فِي الْوَحْدَةِ“ بر خواندیم *

قطعه

چو از قوهی یکی بیدانِشی کرد - نه کِهرا منزلت ماند نه مِهرا *
نمی بینی که گاوی در علف زار بیالاید همه گاوِانِ دِهرا *

باب دوم

می نگویم - که طاعتم به پذیر - قلم عَنَقُو بر گناهانم کش *

حکایت ۳

عبدُ القادر گیلانی (رحمةُ الله علیه) را دیدند - که در حرمِ کعبه - روی بر حصا نهاده - می نالید و میگفت - ای خداوند! ببخشای - و اگر مُستَوَجِبِ عِقوبتم - در قیامت نابینا بر انگیز - تا در روی نیکان شرمسار نشوم *

قطعه

روی بر خاکِ عجز میگویم - هر سحر که که یاد می آید -
ای که هرگز فراموش نکند ! هیجت از بنده یاد می آید ؟

حکایت ۴

نزدی بخانه یارسانی در آمد - چندانکه جُست چیزی نیافت * دلتنگ باز گشت *
پارسا از حال او خیر شد * گلیمی - که در آن خفته بود - برداشت - و در ره گنیز دزد انداخت - تا محروم نرود *

قطعه

شنیدم که مردانِ راهِ خدا دلِ دشمنان هم نکردند تنگ *
ترا کی میسر شود این مقام ؟ که با دوستانِ خلافت و جنگ *
مردت اهلِ صفا چه در روی و چه در قفا - نه چنانکه در پست عیب گیرند - و در
پیشِت بمیزند *

بیت

در برابر چو کوسفندِ سلیم - در قفا همچو کُرکِ مردم در *

بیت

هر که عیبِ دگران پیشِ تو آورد و شمرد - بیگمان عیبِ تو پیشِ دگران خواهد بُرد *

حکایت ۵

تئی چند از رَوندگانِ مُتَفِق در سیاحت بودند - و شریکِ زنج و راحت * خواستم که موافقت کنم - مُرافقت نکردند * گفتم - از کرم و اخلاقِ بزرگان بعید است روی از

باب دوم

در اخلاقِ درویشان

حکایت ۱

یکی از بزرگان پارسائی را گفت - که چه گوئی در حی فلان عابد؟ که دیگران در حی او بطعنه سخنها گفته اند * گفت - در ظاهرش عیب نمی بینم - و در باطنش غیب نمی دانم *

قطعه

هرکرا جامهٔ پارسا بینی - پارسا دان - و نیک مرد انکار *
ور ندانی که در نهانش چیست - مُحْتَسِب را درونِ خانه چه کار ؟

حکایت ۲

درویشی را دیدم - که سر بر آستانِ کعبه همی مالید - و می گفت - یا غُفُور ! یا رَحِیم !
تو دانی که از ظلوم و جهول چه آید *

قطعه

عُذْرِ تقصیرِ خدمت آوردم - که ندارم بطاعتِ اسْتَظْهَار *
عاصیان از گناه توبه کنند - عارفان از عبادتِ اسْتَغْفَار *
عابدان جزای طاعت خواهند - و بازرگانان بهایِ بضاعت - من بنده امید آورده ام -
نه طاعت - و بدریوزه آمده ام - نه ب تجارت - اَصْنَعْ بِي مَا اَنْتَ لَهُ اَهْلٌ - وَ لَا تَفْعَلْ بِنَا
مَا نَحْنُ بِاَهْلِهِ

بیت

گر کُشی و ر جُرمِ بخشی - روی و سر بر آستانم *
بغده را فرمان نباشد - هر چه فرمائی بر آنم *

قطعه

بر درِ کعبه سألی دیدم - که همی گفت و میگرستی خوش -

بابِ اول

نهاد - و گفت - سیاهِ ییچاره را درین خطائی نیست - بلکه سائرِ بندگان و خدمتکاران
بخشش و انعام خداوندی امیدوار اند * ملک گفت - اگر درین مُفاوضت شبی
تأخیر کردی - چه شدی ؟ گفت - ای خداوندِ روی زمین ! نشنیده که گفته اند ؟

قطعه

نشئه سوخته بر چشمه حیوان چو رسد - تو مپندار که از پیلِ دمان اندیشد *
ملحدِ گُرسنه در خانه خالی پُر خوان - عقل باور نکند کز رمضان اندیشد *
ملک را این لطیفه پسندیده آمد - و گفت - سیاه را بتو بخشیدم - کنیزک را چه کنم ؟
وزیر گفت - کنیزک را هم سیاه بخش - که نیم خورده سگ هم سگ را شاید - که
گفته اند -

قطعه

هرگز اورا بدوستی مپسند - که رود جای نا پسندیده *
تشنه را دل نخواهد آبِ زلال - نیم خورده دهانِ گندیده *

قطعه

دستِ سلطان دگر کجا بیند ؟ چون بسرگین در افتاد تُرنج *
تشنه را دل نخواهد آن کوزه - که رسید است بر دهانِ سکنج *

حکایت ۴۲

اسکندر را پرسیدند - که دیارِ مشرق و مغرب را بچه گرفتی ؟ که ملوکِ پیشین را خزائن و
عمر و لشکر بیش از تو بود - و چنین فتحي میسر نشد * گفت - بعونِ الله تعالی -
هر مملکت را که گرفتم رعیتش را نیازردم - و نامِ پادساهانِ پیشین جز به نیکوئی نبردیم *

بیت

بزرگش نخوانند اهلِ خرد - که نامِ بزرگانِ بزرشتی برد *

قطعه

این همه هیچست چون می بگذرد - بخت و تخت و امرو نهمی و گیر و دار *
نامِ نیکِ رفتگان ضائع مکن - تا بماند نامِ نیکت بر قرار *

بابِ اول

که پنبه کاشته بودیم بر کنارِ رودِ نیل - بارانِ بیِ وقت آمد - جمله تلف شد * گفت -
پشم بایستی کاشتن تا تلف نشدی * حکیمی بشنید - بخندید - و گفت -

مثنوی

اگر روزی بدانِش بر فزودی - ز نادان تنگ تر روزی نبودِی *
بنادان آچنان روزی رساند - که دانا اندر آن حیران بماند *

مثنوی

بخت و دولت بگردانی نیست - جز بتأییدِ آسمانی نیست *
افتادست در جهان بسیار بی تمیز ارجمند و عاقل خوار *
کیمیگر بغصّه مرده و رنج - ابله اندر خرابه یافته گنج *

حکایت ۴۱

یکی از ملوک را کنیزکِ خُتنی آوردند در غیبتِ حسن و جمال * خواست که در
حالتِ مستی با وی جمع شود * کنیزکِ ممانعت کرد * ملک در خشم شد - و مر
اورا بسیاهی زنکی بخشید - که لبِ زربینش از پرهٔ بینی بر گذشته بود - و زربین
بگریبان فرو هشته - هیکلی - که صخرهٔ جنّی از طلعتِ او بر میدی - و عینُ القطر از
بغلش بگندیدی *

بیت

تو گوئی تا قیامت زشت روئی برو ختمست - و بر یوسفِ نکوئی *
چنانکه گفته اند -

قطعه

شخصی نه چنان کریمه منظر - کز زشتیِ او خبر توان داد *
و انگاه بغل - نَعُوذُ بِاللّهِ ! مُردار به آفتابِ مُرداد !
سیاه را در آن مدّتها نفس طلب بود - و شهوتِ غالب * مهرش بجنّید و مهرش
بر داشت * بامدادان - که ملک هشیار شد - کنیزک را جُست و نیافت * ما چرا
بگفتند * خشم گرفت و فرمود - تا سیاه را با کنیزک دست و پای استوار به بندند - و
از بامِ جُوسق قلعه بخندق در اندازند * یکی از وزرای نیک محضِ رویِ شفاعت بر زمین

بابِ اوّل

گفته - تو چرا کار نکنی - تا از منزلتِ خدمتِ رستگاری یابی ؟ که خردمندان گفته اند - نانو جو خوردن و بر زمین نشستن به از کم‌ترین بستن و خدمتِ ایستادن *

بیت

بدست آهکِ تفته کردن خمیر به از دست بر سینه پیشِ امیر *

قطعه

عمرِ گرانبایه درین صرف شد - تا چه خورم صیف - و چه پوشم شتا ؟
ای شکمِ خیره ! بنانی بساز - تا نکنی پشتِ بخدمت دو تا *

حکایت ۳۸

کسی مُرده پیشِ نوشیروانِ عادل برد - و گفت - که فلان دشمنِ ترا خدای عزّ و جلّ برداشت * گفت - هیچ شنیدی - که مرا فرو خواهد گذاشت ؟

فرد

مرا بمرگِ عدوّ جایِ شاهمانی نیست - که زندگانیِ ما نیز جاودانی نیست *

حکایت ۳۹

گروهی از حکما در بارگاهِ کسری بمصلحتی سخن همیگفتند * بزرجمهر خاموش بود * گفتند - چرا درین بحث با ما سخن نگویی ؟ گفت - وزرا بر مثالِ اطّبا اند - و طبیب دارو ندهد مگر بسقیم - پس - چون بینم که رایِ شما بر صوابست - مرا در آن سخن گفتن حکمت نباشد *

قطعه

چو کاری بی فضلِ من بر آید - مرا دروئی سخن گفتن نشاید *
و گر بینم که نابینا و چاهست - اگر خاموش بنشینم - گناهست *

حکایت ۴۰

هارون الرشید را - چون مُلکِ مصر مُسلّم شد - گفت - بخلافِ آن طاغی - که بغرورِ مُلکِ مصر دعویِ خدائی کردی - نبخشم این مملکت را مگر بخسبیس ترین پندگلو خویش * سیاهی داشت - نام او خُصیب - مُلکِ مصر بویِ ارزانی داشت * آورده اند - که عقل و فراستِ او بحدّی بود - که سالی طائفه از حُرّاتِ مصر شکایتِ بنزدیک او آوردند -

باب اول

دشنام مادر داد * هارون الرشید ارکان دولت را گفت - جزای چنین کس چه باشد ؟
یکی اشارت بکشتن کرد - و دیگری بزبان بریدن - و دیگری بمصادره * هارون گفت - ای
پسر ! کرم آنست که عفو کنی - و اگر نتوانی - تو نیزش دشنام ده - نه چندان که انتقام
از حد بگذرد - آنگاه ظلم از طرف تو باشد - و دعوی از قبل خصم *

قطعه

نه مردست آن بنزدیک خردمند که با پیل دمان پیگار جوید *
بلی مرد آنکس است از روی تحقیق - که - چون خشم آیدش - باطل نگوید *

مثنوی

یکی را زشت خوی داد دشنام - تحمل کرد - و گفت - ای نیک فرجام !
بترزانم که خواهی گفت - "آنی" - که دانم - عیب من - چون من - ندانی *

حکایت ۳۶

با طائفه بزرگان در کشتی نشسته بودم * زورقی در پی ما غرق شد - دو برادر در گردابی
افتادند * یکی از بزرگان ملّاح را گفت - که بگیر این هر دو غریق را - که پنجاه دینار
بهریک میدهم * ملّاح یکی را برهانید - و آن دیگری جان بحق تسلیم کرد * گفتم -
بقیّت عمرش نمانده بود - از آن در گرفتن تقصیر کردی * ملّاح بخندید و گفت - آنچه
تو گفتی یقین است - و دیگر - میل خاطر من به رهانیدن این بیشتر بود - بسبب آنکه -
وقتی در راهی مانده بودم - این مرا بر شتر خود نشانده - و از دست آن دیگر تازیانه
خورده بودم * گفتم - صدق الله العظیم ! من عمل صالحاً فلنفسه و من اساء فعلیها *

قطعه

تا توانی - درون کس مخراش ! کاندربین راه خاها باشد *
کار درویش مستمند بر آر - که ترا نیز کارها باشد *

حکایت ۳۷

دو برادر بودند - یکی خدمت سلطان کردی - و دیگری بسعی بازو نان خوردی * باری
آن توانگر درویش را گفت - که چرا خدمت نکنی - تا از مشقت کار کردن برهی ؟

حکایت ۳۳

سَيَّاحِي گیسوان بَقَافَت - که من عَلَوِيْم - و با قافلَه حِجَاز بشهری در آمد - که از حج می آیم - و قصیده پیش ملک برد - که من گفته ام * یکی از نُدَمای ملک در آن سال از سفر دریا آمده بود * گفت - من او را در عیدِ اضحیٰ بَصْرَه دیده ام - حاجی چگونه باشد ؟ دیگری گفت - من او را میشناسم - پدرش نصرانی بود در ملاطیه - علوی چگونه باشد ؟ و شعرش در دیوانِ آنوَری یافتند * ملک فرمود تا بزنندش و نفی کنند - تا چندین دروغ چرا گفت ؟ گفت - ای خداوند روی زمین ! سخنی دیگر دارم - اگر راست نباشد - هر عقوبت که فرمائی سزاوارم * گفت - آن چیست ؟ گفت -

قطعه

غریبی گرت ماست پیش آورد - دو پیمانۀ آبست و یک چُمچه دروغ *
گر از بنده لغوی شنیدی - مرنج - جهان دیده بسیار گوید دروغ *
ملک بخندید و گفت - ازین راست تر سخنی نگفتی * بفرمود - تا آنچه مأمول او بود - مهیا داشتند *

حکایت ۳۴

یکی از وزرا بر زیردستان رحمت آوردی - و اصلاحِ همگان بخیر توسط کردی * اتفاقاً بخطابِ ملک گرفتار آمد * همگان در استیلاص او سعی کردند - و موکلان در معاقبتش ملاطفت نمودند - و بزرگان دیگر سیرِ نیک او در افواه گفتند - تا ملک از سر خطای او در گذشت * صاحب دلی برین حال اطلاع یافت و گفت -

قطعه

تا دلِ دوستان بدست آری - بوستانِ پدر فروخته به *
پختنِ دیگِ نیک خواهان را - هر چه رختِ سراسر - سوخته به *
با بداندیش هم نکویی کن - دهنِ سگ بلقمه دوخته به *

حکایت ۳۵

یکی از پسرانِ هارون الرشید پیش پدر آمد خشم آلوده - و گفت - فلان سرهنگ زاده مرا

باب اول

حکایت ۳۰

یکی از وزرا پیش ذوالنون مصری رفت - و همت خواست - که روز و شب بخدمت سلطان مشغول و بخیرش امیدوار و از عقوبتش ترسان * ذوالنون بگریست و گفت - اگر من خدا را چنین ترسیدمی که تو سلطان را - از جمله صدیقان بودمی *
قطعه

گر نبودمی امید راحت و رنج - پای درویش بر فلک بودی *
وزیر از خدا بترسیدی همچنان کز ملک - ملک بودی *

حکایت ۳۱

پادشاهی بگشتن بی گناهی اشارت کرد * گفت - ای ملک! بموجب خشمی که ترا بر منست - آزار خود مجوی * گفت - چگونه؟ گفت - این عقوبت بر من بیک نفس بسر آید - و بزه آن بر تو جاوید بماند *

رباعی

دوران بقا چو باد صحرا بگذشت - تلخی و خوشی و زشت و زیبا بگذشت *
پنداشت ستمگر که جفا بر ما کرد - بر گردن او بماند - و بر ما بگذشت *
ملک را نصیحت او سودمند آمد - و از سر خون او در گذشت *

حکایت ۳۲

وزرای نوشیروان در مهتی از مصالح مملکت اندیشه همیکردند - و هر یک بروفق دانش خود را میزد * ملک نیز همچنین تدبیری اندیشه کرد * بزرجمهر را رای ملک اختیار آمد * وزیران دیگر در نهانش گفتند - که رای ملک را چه مزیت دیدی بر فکر چندین حکیم؟ گفت - بموجب آنکه انجام کار معلوم نیست - و رای همگان در مشیت است - که صواب آید یا خطا - پس موافقت رای ملک اولیتر - تا اگر خلاف صواب آید - بعلت متابعت او از معاتبت ایمن باشیم - که گفته اند -

مثنوی

خلاف رای سلطان رای جستن - بخون خویش باید دست شستن *
اگر شه روز را گوید شبست این - ببايد گفت - اینک ماه و پروین!

قطعه

یا وفا خود نبود در عالم - یا مگر کس درین زمانه نکرد *
 کس نیاموخت علم تیر از من - که مرا عاقبت نشانه نکرد *

حکایت ۲۹

درویشی مجرّد بگوشه صحرای نشسته بود * پادشاهی برو بگذشت * درویش - از آنجا که
 مُلکِ قناعتست - سر بر نیارود - و التفات نکرد * پادشاه - از آنجا که شوکتِ سلطنت
 است - بهم بر آمد و گفت - این طائفه خرقه پوشان بر مثالِ حیوانند - اهلّیت و
 آدمیت ندارند * وزیر نزدیکش آمد و گفت - ای درویش! سلطان روی زمین بر تو
 گذر کرد - چرا خدمت نکردی - و شرطِ ادب بجا نیارودی؟ گفت - سلطان را بُگوی -
 توقع خدمت از کسی دار که توقعِ نعمت از تو دارد * دیگر - آنکه مُلُک از بهر
 پاسِ رعیت اند - نه رعیت از بهر طاعتِ ملوک *

قطعه

پادشاه پاسبانِ درویشست - گرچه نعمت بقرّ دولتِ اوست *
 گوسفند از برای چوپان نیست - بلکه چوپان برای خدمتِ اوست *

قطعه

گریکی را تو کامران بینی - دیگری را دل از مجاهده پوش *
 روزگی چند باش - تا بخورد - خاکِ مغزِ سرِ خیالِ اندیش *
 فرقِ شاهی و بندگی برخاست - چون قضای نبشته آید پیش *
 گر کسی خاکِ مرده باز کند - نشناسد توانگر از درویش *
 ملُک را گفتارِ درویش اُستوار آمد * گفت - از من چیزی بخواه * گفت - آن می خواهم
 که دیگر باز زحمت ندهی * گفت - مرا پندی ده * گفت -

بیت

دریاب - کنون که نعمت هست بدست - کین دولت و ملُک می رود دستِ بدست *

بابِ اوّل

قطعه

چه ساله‌های فراوان و عمرهای دراز - که خلق بر سرِ ما بر زمین بخواهد رفت *
چنانکه دست بدست آمدست مُلک بما - بدست‌های دگر همچنین بخواهد رفت *

حکایت ۲۸

یکی در صنعتِ کشتی گرفتن بسر آمده بود - که سید و شصت بندِ فاخر درین علم دانستی - و هر روز بنوعی دیگر کشتی گرفت * مگر گوشه‌خاطرش با جمالِ یکی از شاگردانِ میلی داشت * سید و پنجاه و نه بندش در آموخت - مگر یک بند - که در تعلیم آن دفع انداختی و تاخیر کردی * فی الجمله پسر در قوّت و صنعت بسر آمد - و کسی را با او امکانِ مقاومتِ نماند - بحدّی که روزی پیشِ ملکِ آن روزگار گفت - که اُستاد را فضیلتی که بر منست - از روی بزرگیست و حقّ تربیت - و اگر نه - بقوّت از روی کمتر نیستم - و بصنعت با او برابرم * ملک را این سخن دُشوار آمد - بفرمود تا مصارعت کنند * مقامی مُتّسع ترتیب کردند - و ارکانِ دولت و اعیانِ حضرت و زورِ آورانِ اقالیم حاضر شدند * پسر - چون پیلِ مست - در آمد بصدمتی که اگر کوه آهنی بودی از جا بر کندهی * استاد دانست که جوان بقوّت از روی برترست - و بصنعت برابر - بدان بندِ غریب - که از روی پنهان داشته بود - در آویخت * پسر دفعِ آن ندانست * استاد او را بدو دست از زمین بر داشت - و بالای سر برگردانید - و بر زمین زد * غریب از خلق بر آمد * ملک فرمود استاد را خلعت و نعمتِ دادن - و پسر را زجر و ملامت کرد - که با پرورنده‌ی خویش دعوی مقاومت کردی - و بسر نبردی * پسر گفت - ای خداوند ! استاد بزورِ آوری بر من دست نیافت - بلکه مرا در علمِ کشتی دقیقه مانده بود - که از من دریغ میداشت - امروز بدان دقیقه بر من دست یافت * استاد گفت - از بهرِ چنین روز نگاه میداشتم - که حکما گفته اند - دوسترا چندان قوّت مده - که - اگر دشمنی کند - بتواند * نشنیده که چه گفت آن که از پرورده‌ی خود جفا دید ؟

بیت

أَعْلِمُهُ الرِّمَایَةَ كُلَّ نَسِیمٍ - فَلَمَّا اشْتَدَّ سَاعِدُهُ - رَمَانِی *

خُروش از نهادش بر آمد * پرسیدندش - که چه دیدی ؟ گفت - عُلُو درجَاتِ بندگان
بدرگاهِ حق جَلّ و علا همین مِثَال دارد *

نظم

دو بامداد گر آید کسی بخدمتِ شاه - سیوم هر آینه در روی کند بطف نگاه *
امید هست پرستندگانِ مخلص را - که نا امید نگردند ز آستانِ اله *

مثنوی

مِهتِری در قبولِ فرمانست - ترکِ فرمان دلیلِ حرمانست *
هر که سیمایِ راستان دارد - سرِ خدمت بر آستان دارد *

حکایت ۲۷

ظالمی را حکایت کنند - که هیزمِ درویشان خریدی بحیف - و توانگران را دادی بطرح *
صاحبِ دلی بر او گذر کرد - و گفت -

بیت

ماری تو - که هرگز به بینی بزنی ؟ یا بوم - که هر کجا نشینی بکنی ؟

قطعه

زورت - از پیش می‌رود با ما - با خداوندِ غیب دان نرود *
زورمندی مکن بر اهلِ زمین - تا دعائی بر آسمان نرود !
ظالم ازین سخن برنجید - و روی از نصیحتِ او درهم کشید - و برو التفات نکرد * اخذتَه
العِزَّة بِالْاَئِمِّ * تا شبی آتشِ مطیع در انبارِ هیزمش افتاد - و سائرِ املاکش بسوخت - و
از بسترِ نرمش بر خاکسترِ گرمش نشاند * اتفاقاً همان شخص بر روی بگذشت * دیدش
که با یاران همی گفت - ندانم که این آتش از کجا در سراپ من افتاد ! گفت - از
دُودِ دلِ درویشان *

قطعه

حذر کن ز دُودِ درونهای ریش ! که ریشِ درون عاقبت بر کند *

بهم بر مکن تا توانی دلی - که آهی جهانی بهم برزند *

این لطیفه بر کاخِ کِخسرو نوشته بود *

باب اول

مملکت بدیدار وی مُفْتَقِرند - و بجواب این حروف مُنْتَظِر * خواجه برین وقوف یافت -
 و از خطر اندیشید * در حال جوابی مختصر - چنان که مصلحت دید - که اگر بر ملا
 افتد فتنه نباشد - بر قفای ورق بنوشت و روان کرد * یکی از متعلقان - که برین واقف
 بود - ملک را اعلام کرد - که فلان را - که حبس فرموده - با ملوک نواحی مُراسله دارد *
 ملک بهم بر آمد - و کشف این خبر فرمود * قاصدا برگرفتند - و رساله را بخواندند * نوشته
 بود - که حسنِ ظنِ بزرگان در حقِ بنده بیش از فضیلتِ بنده است - و تشریف قبولی -
 که فرموده اند - بنده را امکانِ اجابتِ آن نیست - بحکمِ آن که پرورده نعمتِ این
 خاندانم - و باندک مایه تغییرِ خاطر با ولی نعمتِ قدیم بیوفایی نتوان کرد - چنان که
 گفته اند -

بیت

آنرا - که بجای تست هر دم گرمی - عذرش بنه - ار کند بعمری ستمی *
 ملک را سیرتِ حق شناسی او پسندیده آمد - و خلعت و نعمت بخشید - و عذر خواست -
 که خطا کردم که ترا بی گناه آزردم * گفت - ای خداوند! بنده درین حال مر خداوند را
 خطائی نمی بیند - بلکه تقدیرِ خداوندِ حقیقی چنین بود - که مر این بنده را مکره‌ی
 برسد - پس بدستِ تو اولیتر که حقوقِ سوابقِ نعمت و ایادیِ منت برین بنده داری -
 که حکما گفته اند -

مثنوی

گر گزندت رسد ز خلق - مرنج! که نه راحت رسد ز خلق نه رنج *
 از خدا دانِ خلافِ دشمن و دوست - که دلِ هر دو در تصرفِ اوست *
 گرچه تیر از کمانِ همی گذرد - از کماندار بیند اهلِ خرد *

حکایت ۲۶

یکی از ملوکِ عرب را شنیدم - که با متعلقانِ دیوان فرمود - که مرسومِ فلانرا - چندانکه
 هست - مُصاعف کنید - که مُلازمِ درگاه است و مترصدِ فرمان - و سایرِ خدمتکاران
 بلهو و امب مشغولند - و در ادای خدمتِ مُتَهاون * صاحبِ دلی بشنید - فریاد و

بابِ اوّل

بیت

هرچه رود بر سرم - چون تو پسندی - رواست * بنده چه دعوی کند؟ حکم خداوند راست *
 اما بموجب آن که پرورده نعمت این خاندانم - نخواهم که د. قیامت بخون من گرفتار
 آئی * اگر بیگناه بنده را خواهی کشت - باری بتاویل شرعی بکش - تا بقیامت ماخوذ
 نباشی * گفت - تاویل چه گونه کنم؟ گفت - اجازت ده تا من وزیر را بکشم - آنکه
 بقصاص او کشتن بفرما - تا بحق کشته باشی * ملک بخندید و وزیر را گفت - چه مصلحت
 می بینی؟ گفت - ای خداوند! این شوخ دیده را - بصدقه گور پدرت - آزاد کن - تا مرا
 هم در بلا نیفتند! گناه از منست - که قول حکمارا معتبر نداشتم - که گفته اند -

قطعه

چو کردی با گلوخ انداز پیگار - سر خود را بنادای شکستی *
 چو تیر انداختی بر روی دشمن - حذر کن کاندرا آماجش نشستی !

حکایت ۲۵

ملک زوزن را خواجه بود کریم النفس و نیک محضر - که همگان را در مواجهه حرمت
 داشتی - و در غیبت نیکو گفתי * اتفاقاً از وی حرکتی صادر شد که در نظر سلطان
 ناپسندیده آمد * مصادره فرمود - و عقوبت کرد * سرهنگان پادشاه بسوابق انعام مُعترف
 بودند - و بشکر آن مرتهن - در مدت توکیل او رفیق و ملاطفت کردند - و زجر و معاتبه
 روا نداشتندی *

قطعه

صلح با دشمن خود کن - و گرت روزی او در قفا عیب کند - در نظرش تحسین کن *
 سخن آخر بدهان میگذرد مؤذیرا - سخنش تلخ نخواهی - دهنش شیرین کن *
 تا آنچه مضمون خطاب ملک بود از عهده بعضی از آن بدر آمد - و به بقیّت در زندان
 بماند * یکی از ملوک نواحی در خُفیه پیامش فرستاد - که ملوک آن طرف قدر چنان
 بزرگوار ندانستند - و می عزّتی کردند * اگر خاطر عزیز فلان - احسن الله خلاصه ! بجانب
 ما التفاتی کند - در رعایت خاطرش هر چه تمامتر سعی کرده شود - که اعیان این

بابِ اول

هر که با پولاد بازو پنجه کرد - ساعدِ سیمینِ خود را رنجه کرد *
 باش - تا دستش ببندد روزگار - پس بکامِ دوستانِ مغزش برآر *

حکایت ۲۳

یکی از ملوک را مرضی هائل بود - که اعاده ذکرِ آن ناکردن اولیتر است * طائفه از حکمای یونان متفق شدند - که مر این رنج را دوائی نیست - مگر زهره آدمی که بچندین صفت موصوف باشد * ملک بفروزد - تا طلب کردند * دهقان پسری یافتند بدان صفت که حکما گفته بودند * پدر و مادرش را بخواندند و بنعمتِ بیکران خوشنود گردانیدند - و قاضی فتوی داد - که خونِ یکی از رعیت رختن برای سلامتِ نفسِ پادشاه روا باشد * جَلَدِ قصِد او کرد * پسر سر سویی آسمان کرد و بخندید * ملک پرسید - درین حالت چه جای خندیدن است ؟ گفت - نازِ فرزندان بر پدر و مادر باشد - و دعوی پیشِ قاضی برند - و داد از پادشاه خواهند - اکنون پدر و مادر بعلتِ حطامِ دُنیوی مرا بخون در سپردند - و قاضی بکشتن فتوی داد - و سلطان مصالحِ خویش در هلاکِ من می بیند - بجز خدای عز و جل پناهی نمی بینم *

بیت

پیشِ که بر آورم ز دستت فریاد ؟ هم پیشِ تو از دستِ تو میخوام داد *
 سلطان را ازین سخن دل بهم بر آمد - و آب در دیده بگردانید - و گفت - هلاکِ من اولیتر که خونِ چنین بیکذاهی رختن * سر و چشمش بیوسید - و در کنار گرفت - و نعمتِ بی اندازه بخشید - و آزادش کرد * گویند که هم در آن روز ملک شفا یافت *

قطعه

همچنان در فکرِ آن بیت - که گفت پیل بانی بر لبِ دریای نیل *
 زیرِ پایت گر بدانی حالِ مور - همچو حالِ تستِ زیرِ پایِ پیل *

حکایت ۲۴

یکی از بندگانِ عمرو لیث گریخته بود * کسان در عقبش رفتند و باز آوردند * وزیر را با وی غرضی بود * اشارت بکشتن کرد - تا دیگر بندگانِ چنین حرکت نکنند * بنده پیشِ عمرو لیث سر بر زمین نهاد - و گفت -

گویند - سر جمله حیوانات شیر است - و کمترین جانوران خر - و باتفاق خردمندان
خر باربر به از شیر مردم در *

مثنوی

مسکین خر - اگر چه بی تمیزست - چون بار همی برد - عزیزست *
گاو و خزان بار بردار به ز آدمیان مردم آزار *
گویند - ملک را طرفی از دُمائم اخلاقی بقرائن معلوم شد - در شکنجه کشید - و بانواع
عقوبتش بگشت *

قطعه

حاصل نشود رضای سلطان تا خاطرِ بندگان نجوئی *
خواهی که خدای بر تو بخشد - با خلقِ خدای کن نکوئی *
آورده اند - که یکی از ستم دیدگان بر سر او بگذشت - و در حال تباه او تأمل کرد - و گفت -

قطعه

نه هر که قوتِ بازو و منصبی دارد بسلطنت بخورد مالِ مردمان بگزاف *
توان بخلق فرو بردن استخوانِ درشت - ولی شکم بدرد - چون بگیرد اندر ناف *

حکایت ۲۲

مردم آزاری را حکایت کنند - که سنگی بر سرِ صالحی زد * درویش را مجال انتقام نبود *
سنگ را با خود میداشت تا وقتی که ملک را بر آن لشکری خشم آمد - و در چاه
زندانش کرد * درویش بیامد و سنگ بر سرش کوفت * گفتا - تو کیستی ؟ و این
سنگ بر من چرا زدی ؟ گفت - من فلانم - و این سنگ همانست که در فلان تاریخ
بر سر من زدی * گفت - چندین روزگار کجا بودی ؟ گفت - از جاهت اندیشه میکردم -
اکنون که در چاهت دیدم - فرصت را غنیمت شمردم - که زیرکان گفته اند -

مثنوی

ناسزائی را چو بیخی بختیار - عاقلان تسلیم کردند اختیار *
چون نداری ناخن دُرِنده تیز - با بدان آن به - که کم گیری ستیز *

بابِ اوّل

قطعه

اگر گنجي کني-بر عاميان بخش- رسد مر هر گدائي را برنجي *

چرا نستاني از هريك جوي سيم- كه گرد آيد ترا هر روز گنجي *

ملك زاده روي از اين سخن در هم كشيده - و موافقِ طبعِ بلندش نيامد - و مر اورا زجر فرمود و گفت - مرا خداوندِ تعالي مالِكِ اين ممالكِ گردانیده است تا بخورم و ببخشم - نه پاسبانم كه نگهدارم *

بیت

قارون هلاک شد كه چهل خانه گنج داشت - نوشيروان نمرود كه نام نيكو گذاشت *

حكايت ۲۰

آورده اند كه نوشيروان عادل را در شكار گاهي صيدي كباب مي كردند * نمك نبود * غلطي را بروسنا فرستاد تا نمك آرد * نوشيروان گفت - نمك بقيمت بستان تا بي رسمي نشود - و ديه خراب نگردد * گفتند - از اين قدر چه خلل زايد ؟ گفت - بنيادِ ظلم اول در جهان اندك بوده است - هر كه آمد بر آن مزيد كرد - تا بدین غايت رسیده *

قطعه

اگر ز باغ رعيت ملك خورده سيبی - بر آورند غلامان او درخت از بين *

به نيم بيضه كه سلطان ستم روا دارد - زنند لشكرپانش هزار مرغ بسيخ *

بیت

نماند ستمگار بد روزگار بماند برو لعنت پايدار *

حكايت ۲۱

عالمی را شنيدم كه خانه رعيت خراب كردي تا خزانه سلطان آبادان كند - بي خبر از قولِ حكما - كه گفته اند - هر كه خلق را بيازارد تا دلِ سلطان بدست آرد - خدای تعالي همان خلق را برو گمارد - تا دمار از نهاد او بر آرد *

بیت

آتش سوزان نكند با سپند - آنچه كند دودِ دلِ دردمند *

گفت - الله ! الله ! چه جای این سخنست !

بیت

گر بر سر و چشم من نشیمنی - نازت بکشم - که نازنینی *

في الجملة بنشستم و از هر دری سخن در پیوستم تا حدیث زلت یاران در میان آمد * گفتم -

قطعه

چه جرم دید خداوند سابق الانعام - که بنده در نظر خویش خوار میدارد ؟
خدا ایراست مسلم بزرگی و الطاف - که جرم بیند و نان برقرار میدارد *
حاکم این سخن را پسندید - و اسباب معاش یاران فرمود تا باز بر قاعده ماضی منتهی
دارند - و مونت آیام تعطیل را وفا کنند * شکر نعمت بگفتم - و زمین خدمت
ببوسیدم - و عذر جسارت خواستم و در حال بیرون آمدم و گفتم -

قطعه

چو کعبه قبله حاجت شد - از دیار بعید روند خلق بدیدار او از بسی فرسنگ *
ترا تحمیل امثال ما ببیاید کرد - که هیچکس نزد بر درخت بی بر سنگ *

حکایت ۱۹

ملك زاده گنج فراوان از پدر میراث یافت * دست کرم بر کشاد - و داد سخاوت
بداد - و نعمت بی دریغ بر سپاه و رعیت بر بخش *

قطعه

نیاساید مشام از طبله عود - بر آتش نه که چون عنبر ببوید *
بزرگی بایدت - بخشنده کن ! که تا دانه نیفشانی نروید *

یکی از جلسای بی تدبیر نصیحتش آغاز کرد - که ملوک پیشین مر این نعمت را
بسی اندوخته اند - و برای مصلحتی نهاده - دست از این حرکت کوتاه کن - که واقعا
در پیشست و دشمنان در کمین - نباید که بوقت حاجت درمانی *

بابِ اول

في الجملة بانواعِ عُقوبت گرفتار بودم - تا درین هفته - که مرثه سلامتِ حجاج برسد -
از بندِ گرانم خلاص گردند - و ملکِ موروتم خاص * گفتم - موعظه من قبول نکردی -
که گفتم - عملِ پادشاهان چون سفرِ دریاست سودمند و خطرناک - یا گنجِ برگیزی یا در
تلاطمِ امواجِ بمیری *

بیت

یا در بهر دو دست کند خواجه در کنار - یا موجِ روزی افکندش مرده بر کنار *
مصلحت ندیدم ازین بیش ریش درویش را بنیشِ ملامت خراشیدن و نمک
پاشیدن - بدین دو بیت اختصار کردم *

قطعه

ندانستی که بینی بند بر پای - چو در گوشت نیامد پندِ مردم ؟
دگر ره گر نداری طاقتِ نیش - مکن انگشت در سوراخِ کُردم *

حکایت ۱۸

تني چند در صحبتِ من بودند - ظاهر ايشان صلاحِ آراسته و باطن بصلاحِ پیراسته *
يکي از بزرگان در حقِ این طائفه حسنِ ظنِ بلیغ داشت - و ادراي معین کرده -
مگر يکي از ايشان حرکتی کرد - که مناسبِ حالِ درویشان نبود - ظنِ آن شخص
فاسد شد - و بازارِ اینان کاسد * خواستم - تا بطریقی کفایِ یارانِ مُستخلص کنم *
آهنگِ خدمتش کردم * دربانم رها نکرد - و جفا گفتم * معذورش داشتم - که
لطیفان گفته اند -

قطعه

در میر و وزیر و سلطان را بی وسیلت مگرد پیرامن !
سگ و دربان چو یافتند غریب - این گریبان گرفت و آن دامن *
چندانکه مقربانِ حضرتِ آن بزرگ بر حالی من وقوف یافتند - باکرامم در آوردند - و
برتر مقامی معین کردند - اما بتواضع فروتر نشستم و گفتم -

بیت

بگذار - که بنده کمینم - تا در صقِ بندگان نشینم *

قطعه

دوست مشمار آن که در نعمت زند لاف یاری و برادر خواندگی *
 دوست آن باشد که گیرد دستِ دوست در پریشان حالی و در ماندگی *
 دیدم که متغیر میشود - و نصیحت من بغرض میشوند - بنزدیک صاحب دیوان رفتم -
 بسابقه معرفتی که در میان ما بود صورتِ حالش بگفتم - و اهلیت و استحقاقش بیان
 کردم - تا بکاری مختصرش نصب کردند * روزی چند برین بر آمد * لطفِ طبعش را
 بدیدند - و حسن تدبیرش را بیسندیدند * کارش از آن در گذشت و بمرتبه والاتر از آن
 متمکن گشت - همچنین نجم سعادتش در ترقی بود - تا باوچ ارادت رسید - و مقرب
 حضرت سلطان گشت - و مشار الیه و مُعتمد علیه شد * بر سلامتِ حالش شادمانی
 کردم و گفتم -

بیت

ز کار بسته میندیش و دل شکسته مدرا ! که آب چشمه حیوان درون تاریکیست *

شعر

أَلَا لَا تَحْزَنَنَّ أَخَا الْبَلِيَّةِ ! فَلِلرَّحْمَنِ الطَّافُ خَفِيَّةٌ *

بیت

منشین ترش تو از گردش ایام - که صبر - گرچه تلخست - ولیکن بر شیرین دارد *
 در آن مدت مرا با طائفه یاران اتفاقی سفر حجاز افتاد * چون از زیارت مکه باز
 آمدم - دو منزل استقبال کرد * ظاهر حالش را دیدم پریشان و بر هیأتِ درویشان *
 گفتم - که حال چیست ؟ گفت - چنانکه تو گفتی - طائفه حسد بُردند - و بخیانتم
 منسوب کردند - و ملک - دام مُلک ! در کشفِ حقیقتِ آن استقصا نفرمود - و یاران
 قدیم و دوستانِ صمیم از کلمه حق خاموش گردیدند - و صحبتِ دیرینه فراموش کردند *

قطعه

نه بینی که پیش خداوندِ جاه ستایش کنان دست بر سر نهند ؟
 وگر روزگارش در آرد ز پای = همه عالمش پای بر سر نهند *

بابِ اوّل

گفت - این سخن موافقِ حالِ منی نکفتی - و جوابِ سؤالی من نیاوردی * نشنیده! که گفته اند - هر که خیانت نرزد - دستش از حساب نلزد *

بیت

راستی موجبِ رضای خداست - کس ندیدم که گم شد از ره راست *
و حکما گفته اند - چهار کس از چهار کس بجان آیند - خراجی از سلطان - دزد از پاسبان - و فاسق از غماز - و روسپی از مُحْتَسِب * آنرا که حساب پاکست از محاسبه چه پاکست ؟

قطعه

مکن فراخ روی در عمل - اگر خواهی که وقتِ رفعِ تو باشد مجالِ دشمن تلنگ *
توپاک باش! و مدار - ای برادر - از کس باک! زنده جامه ناپاک گذران بر سنگ *
گفتم - حکایتِ آن رُوباه مناسبِ حالِ تُست - که دیدندش گریزان و افتان و خیزان میرفت * کسی گفتش - چه آفتست که موجبِ چندین مخالفتست ؟ گفتی - شنیده‌ام که شُتران را بسُخره میگیرند * گفتند - ای سفیه! شُتر را با تو چه مناسبتست ؟ و ترا با او چه مشابهت ؟ گفت - خاموش - اگر حسودان بغرض گویند - که این هم شُتر بچه است - و گرفتار آیم - کرا غمِ تخلیصِ من باشد ؟ و تا تریاق از عراق آورده شود - مار گریده مرده بود * ترا همچنان فضل است و دیانت و تقوی و امانت - و لیکن مُتَعَدِّدان در کمینند - و مدعیان گوشه نشین - اگر آنچه حُسنِ سیرتِ تُست - بخلافِ آن تقریر کنند - در معرضِ خطابِ پادشاه اُفتی - در آن حالت کرا مجالِ مقال باشد ؟ پس مصلحتِ آن می بینم - که مُلُکِ قناعت را حراست کنی - و ترکِ ریاست گوئی - که عاقلان گفته اند -

بیت

بدریا در منافع بیشمارست وگر خواهی - سلامت بر کنارست *
رفیق چون این سخن بشنید - بهم بر آمد - و روی در هم کشید - و سخنانِ رنجش آمیز گفتن گرفت - که این چه عقل است و کفایت و فهم و درایت ؟ و قولِ حکما درست آمد - که گفته اند - دوستان در زندان بکار آیند - که بر سفره همه دشمنان دوستی نمایند *

بابِ اوّل

که از تلّونِ طبعِ پادشاهان پُر حذر باید بود - که وقتی بسلاهی برنجدند و گاهی بدشنامی
خلعت دهند - و گفته اند - که ظرافت بسیار هلمِ ندیمای است و عیبِ
حکیمان *

بیت

تو بر سرِ قدرِ خویش میباش و وقار - بازی و ظرافت بندیمان بگذار *

حکایت ۱۷

یکی از رفیقان شکایتِ روزگارِ نامساعدِ بنزدیکِ من آورد و گفت - کفایتِ اندک دارم
و عیالِ بسیار - و طاقتِ بارِ فاقه نمی آرم - و بارها در دلم می آید که باقلیمی دیگر
نقل کنم - تا بهر صفتِ زندگانی کرده آید - و کسی را بر نیک و بدِ من اطلاع نباشد *

بیت

بس گرسنه خفت و کس ندانست که کیست -

بس جلی بلب آمد که برو کس نگرست *

باز از شماعتِ اعدا می اندیشم که بطعنه در قفای من بخندند - و سعی مرا در حق
عیالِ هر عدمِ مروت حمل کنند - و گویند -

قطعه

به بین آن بی حمیت را - که هرگز نخواهد دید رویِ نیکِ بختی -

تن آسائی گزیند خویششن را - زن و فرزند بگذارد بسختی *

و در علمِ محاسبه - چنانکه معلومست - چیزی دانم * اگر بمعونتِ شما جهتی معین
شود که موجب جمعیتِ خاطر باشد - بقیّه عمر از عهده شکرِ آن بیرون نتوانم آمد *

گفتم - ای برادر - عملِ پادشاهان دو طرف دارد - امیدِ نان و بیمِ جان - و خلافِ
رأیِ خردمندانست بامیدِ نان در بیمِ جان افتادن *

قطعه

کس نیاید بخانه درویش - که خراجِ زمین و باغ بده !

یا بتشویش غصه راضی شو - یا جگر بند پیشِ زاغ بنه !

باب اول

نمَد زین بگرو * سلطان که برر با سپاهی بخیلی کند - با او بجای جوانمردی نتوان کرد *

بیهوش

ز ربدۀ مرد سپاهی را تا سر بدهد - و گرش زر ندهی - سر بپهد در عالم *

شعر

إِذَا شَبَعَ الْكَمِيُّ يَصُولُ بَطْشًا - وَ خَاوِيِ الْبَطْنِ يَبْطُشُ بِالْفِرَارِ *

حکایت ۱۵

یکی از وزرای معزول شده بحلقه درویشان در آمد - و برکت صحبت ایشان در وی اثر کرد - و جمعیت خاطرش دست داد * ملک بار دیگر با وی دل خوش کرد - و عملش فرمود * قبول نکرد - و گفت - معزولی به که مشغولی *

رباعی

آنان که بکنج عافیت بنشینند دندان سگ و دهان مردم بستند -
کاغذ بدریدند و قلم بشکستند - وز دست و زبان حرف گیران رستند *
ملک گفت - هر آئینه مارا خردمند کافی باید - که تدبیر مملکت را شاید * گفت -
نشان خردمند کافی آنست که بچنین کارها تن در ندهد *

بیت

همای بر همه مرغان از آن شرف دارد - که آسُخوان خورد و طایری نیازارد *

حکایت ۱۶

سیاه گوش را گفتند - ترا ملازمت شیرجه سبب اختیار افتاد ؟ گفت - تا فضلۀ صیدش میخورم - و از شر دشمنان در پناه صولتش زندگانی میکنم * گفتند - اکنون که بظل حمایتش در آمدی - و بشکر نعمتش اعتراف نمودی - چرا نزدیکتر نیایی ؟ تا در حلقه خاصانت در آورد - و از بندگان مخلصانت شمارد * گفت - همچنان از بطش وی ایمن نیستم *

بیت

اگر صد سال گبر آتش فروزد - چو یکدم اندران افتد - بسوزد *
گاه افتد که ندیم حضرت سلطان زر بیاید - و گاه باشد که سرش برود - و حکما گفته اند -

بابِ اوّل

ملك گفت - اين گدايي شوخ چشم مُبذّر را - كه چندين نعمت باندك مدت بر انداخت - برانيد! كه خزينه بيت المال لقمه مساكينست - نه طعمه اخوان الشّياطين *

بيت

ابلهي - كو روز روشن شمع كافوري نهد -

رود باشد - كش بشب روغن نباشد در چراغ *

يكي از وزراي ناصح گفت - اي خداوند روي زمين! مصلحت آن مي بينم كه چنين كسانرا وجه كفاف بتفاريق مُجبري بايد داشت - تا در نفقه اسراف نکنند * اما آنچه فرمودي از زجر و منع - مناسب سيرت ارباب همت نيست يكي را بلطف اميدوار گردانيدن و باز بنوميدني خسته خاطر گردانيدن *

بيت

بروي خود در اطعام باز نتوان كرد * چو باز شد - بدرستي فراز نتوان كرد *

بيت

مرغ جائي پَرَد كه چينه بَوَد - نه بجائي رَوَد كه چي نبَوَد *

قطعه

كس نبيند كه تشنگان حجاز بلب آب شور گرد آيند *

هر گجا چشمه بَوَد شيرين - مردم و مرغ و مور گرد آيند *

حكايت ۱۴

يكي از پادشاهان پيشين در رعايت مملكت سُستي كردي - و لشكر بسختي داشتني * لاجرم دشمني صعب روي نمود - همه پشت دادند و روي بگريز نهادند *

مثنوي

چو دارند گنج از سپاهي دريغ - دريغ آيدش دست بُردن به نيغ *

چه مردمي كند در صفِ كارزار - كه دستش تهّي باشد از روزگار؟

يكي از آنان كه غدر كردند با من دوستي داشت * ملامتش كردم - و گفتم - دونست و ناسپاس و سِفله نا حق شناس كه باندك تغيرِ حال از مخدومِ قديم بر گردد - و حقوقِ نعمتِ سالها در نورد * گفت - اگر بكرم معذور داري - شايد كه اسپم بي جو بود و

بابِ اوّل

قطعه

ظالمی را خفته دیدم نیم روز - گفتم - این فتنه است - خوابش برده به *
آنکه خوابش بهتر از بیداریست - آتچان بد زندگانی مرده به *

حکایت ۱۳

یکی از ملوک را شنیدم - که شبی در عشرت روز کرده بود - و در پایانِ مستی همیگفت -

بیت

مارا بجهان خوشتر ازین یکدم نیست - کرنیک و بد اندیشه - و از کس غم نیست *
درویشی برهنه بسرما برون خفته بود - بشنید و گفت -

بیت

ای آنکه باقبالِ تو در عالم نیست ! گیرم که غمت نیست - غم ما هم نیست ؟
ملک را خوش آمد * صرّه هزار دینار از روزن بیرون داشت - و گفت - دامن بدار !
درویش گفت - دامن از گُجا آرم ؟ که جامه ندارم * ملک را بر ضعفِ حالِ او رحمت
زیاده گشت - خلعتی بر آن مزید کرد - و پیشش فرستاد * درویش آن نقدا را باندک
روزگاری بخورد و پریشان کرد - و باز آمد *

بیت

قرار بر کفِ آزادگان نگیرد مال - نه صبر در دلِ عاشق - نه آب در غربال *
در حالتی که ملک را پروای او نبود - حالش بگفتند * ملک بهم بر آمد و روی در هم
کشید * و ازینجا ست که گفته اند اصحابِ فطنت و خبرت - که از حدّت و صولتِ
پادشاهان پُر حذر باید بود - که غالبِ همتِ ایشان بمُعظّماتِ اُمورِ مملکت مُتعلّق
باشد - و تحمّلِ اِزدحامِ عوامّ نکنند - گاهی بسلامی برنجند - و وقتی بدشنامی خلعت
دهند *

مثنوی

حرامش بود نعمتِ پادشاه - که هنگامِ فرصت ندارد نگاه *
مجالِ سخن تا نبینی ز پیش - به بیهوده گفتن مبر قدرِ خویش *

بابِ اوّل

آنگاه روی بمن کرد و گفت - از آنجا که همتِ درویشان است - و صدقِ مُعاملهٔ ایشان -
توجهِ خاطر همراه من کنید - که از دشمنِ صعب اندیشناکم * گفتمش - بر رعیتِ
ضعیف رحمت کن - تا از دشمنِ قوی زحمت نه بینی *

نظم

ببازوانِ توانا و قوتِ سر دست - خطاست پنجهٔ مسکینِ ناتوان بشکست *
نترسد آن که بر افتادگان نبخشاید - که گرز پای درآید - کسش نگیرد دست ؟
هر آن که تُخمِ بدی کشت و چشمِ نیکی داشت - دماغِ پیهده پُخت و خیالِ باطل بست *
ز گوش پنبه برون آر و دادِ خلق بده ! و گر تومی ندی داد - روز دای هست *

مثنوی

بني آدم اعضا یکدیگرند - که در آفرینش زیك جوهرند *
چو عضوی بدرد آورد روزگار - دگر عضوهارا نماند قرار *
تو کز محنتِ دیگران بی غمی - نشاید که نامت نهند آدمی *

حکایت ۱۱

درویشی مُستجابُ الدَّعوة در بغداد پدید آمد * حجاج بن یوسف را خبر کردند *
بخواندش و گفت - مرا دعای خیر کن ! گفت - خدایا ! جانش بستان ! گفت - از
بهر خدا این چه دعاست ؟ گفت - این دعای خیرست ترا و جملهُ مسلمانان را *
گفت - چگونه ؟ گفت - اگر بمیری - خلق از عذابِ تو برهند - و تو از گناهان *

مثنوی

ای زبردستِ زبردست آزار ! گرم تا کی بماند این بازار ؟
بچه کار آیدت جهان داری ؟ مُردنت به که مُردم آزاری *

حکایت ۱۲

یکی از ملوکِ بی انصاف پارسائی را یُرسید - از عبادتها کدام فاضلترست ؟ گفت - ترا
خوابِ نیم روز - تا در آن يك نفس خلق را نیازاری *

بابِ اوّل

قطعه

از آن کز تو ترسد بقرس - ای حکیم! و گر با چو او صد بر آئی بچنگ *
 نه بینی - که چون گُربه عاجز شود - بر آرد بچنگال چشم پلنگ ؟
 از آن مار بر پای راعی زند - که ترسد سرش را بکوبد بسنگ *

حکایت ۹

یکی از مُلُکِ عَرَب رنجور بود در حالتِ پیری - اُمید از زندگانی قطع کرده * ناگاه
 سواری از در در آمد و گفت - بشارت باد مرُتُرا! که فلان قلعه را بدوالتِ خداوندی
 کُشادیم - و دشمنان را اسیر گرفتیم - و سپاه و رعیتِ آن طرف بجمُله مُطیع فرمان
 شدند * مَلِکِ نفسی سرد بر آورد و گفت - این مُرده مرا نیست - دشمنانم راست -
 یعنی وارثانِ مَلِک را *

قطعه

درین امید بسر شد - دریغ! عمرِ عزیز - که آنچه در دِلَم است از دَرَم فراز آید *
 امید بسته بر آمد - ولی چه فائده؟ ز آنک اُمید نیست که عُمَرِ گذشته باز آید *

قطعه

کوسِ رِحلتِ بکوفتِ دَسِتِ اَجَل * ای دو چشم! وداعِ سر بکنید!
 ای کفِ دَسِت و سَاعِد و بازو! همه تَوَدیعِ یکدیگر بکنید!
 بر مِنِ اوفتاده دشمنِ کام - آخر - ای دوستان! گذر بکنید!
 روزگارم بشد بنادانی - مِن نکردم - شُما حَذَر بکنید!

حکایت ۱۰

برِبالینِ تُرُبِتِ یحییٰ پیغمبر (علیه السلام) مُعْتَكِفِ بودم - در جامعِ دِمَشق * یکی
 از مُلُکِ عَرَب - که به بی انصافی معروف بود - بزیارت آمد - و نماز گذارد - و حاجت
 خواست *

بیت

درویش و غنی بندهٔ این خالِکِ درند - و آنان که غنی ترند مُحتاجِ ترند *

قطعه

پادشاهی کو روا دارد ستم بر زیردست - دوستدارش روزِ سختی دشمنِ زور آورست *
 بر رعیت صلح کن - وز جنگِ خصمِ ایمن نشین - زان که شاهنشاهِ عادل را رعیت لشکرست *

حکایت ۷

پادشاهی باغلامی عجمی در کشتی نشسته بود - و غلام هرگز دریا ندیده - و محنتِ کشتی نیازموده - گریه و زاری آغاز نهاد - و لرزه بر اندامش افتاد * چندانکه ملاحظت کردند - آرام نگرفت * ملک را عیش ازو منقص شد - چاره ندانست * حکیمی در آن کشتی بود * ملک را گفت - اگر فرمائی - من او را بطریقی خاموش گردانم * گفت - غایتِ لطف و کرم باشد * بفرمود تا غلام را بدریا انداختند * باری چند غوطه بخورد - از آن پس موبش بگرفتند و سویی کشتی آوردند * بهر دودست در سکان کشتی در آویخت * چون ساعتی بر آمد - بگوشه بنشست - و قرار گرفت * ملک را پسندیده آمد - و گفت - اندرین چه حکمت بود ؟ گفت - اوّل محنتِ غرق شدن نیازموده بود - و قدر سلامتِ کشتی نمیدانست * همچنین قدرِ عافیت کسی داند که بمصیبتی گرفتار آید *

قطعه

ای سیر ! ترا نانِ جویس خوش ننماید - معشوقِ منست آن که بنزدیکِ تو زشتست *
 حورانِ بهشتی را دوزخ بود اعراف * از دوزخیان پرس - که اعراف بهشتست *

بیت

فرقت میانِ آن که یارش در بر با آن که دو چشم انتظارش بر در *

حکایت ۸

هرمز را گفتند - که از وزیران پدر چه خطا دیدی - که بند فرمودی ؟ گفت - خطائی معلوم نکردم - ولیکن دیدم که مهابتِ من در دلِ ایشان بیگرا نیست - و بر عهدِ من اعتمادِ کُلّی ندارند - ترسیدم که از بیمِ گزندِ خویش آهنگِ هلاکِ من کنند - پس قولِ حکمارا کاربستم - که گفته اند -

باب اول

حکایت ۶

یکی از ملوکِ عجم را حکایت کنند - که دستِ تَطاوُلِ بَمالِ رعیتِ دراز کرده بود - و جَور و اذیتِ آغاز - تا بحدّی که خلق از مَکائِدِ ظُلمش بجان آمده بودند - و از کُربتِ جَورش راهِ غُربتِ گرفتند * چون رعیت کم شد - و اِرتِفاعِ ولایتِ نُقصان پذیرفت - خزینه تهی ماند - و دشمنان از هر طرف زور آوردند *

قطعه

هر که فریادرسِ روزِ مُصیبت خواهد - گو - در ایامِ سلامتِ بجوانمردی کوش !
بندۀ حلقه بگوش ار نغوازی برود * لُطف کن ! لطف - که بیگانه شود حلقه بگوش *
باری در مجلسِ او کتابِ شاهنامه همی خواندند - در زوالِ مملکتِ ضحاک و عهدِ فریدون * وزیرِ ملک را پرسید - که فریدون گنج و حشم نداشت - مُلک چه گونه برو مُقرر شد ؟ گفت - چنانکه شنیدی - خلقی بتعصب برو گرد آمدند - و تقویت کردند - پادشاهی یافت * وزیر گفت - ای ملک ! چون گرد آمدنِ خلق موجبِ پادشاهیست - تو مر خلق را چرا پریشان میکنی ؟ مگر سرِ پادشاهی نداری *

بیت

همان به که لشکر بجان پروری - که سلطانِ بلشکر کند سروری *
ملک گفت - موجبِ گرد آمدنِ سپاه و رعیت چیست ؟ گفت - پادشاه را کرم باید - تا برو گرد آیند - و رحمت - تا در سایهٔ دولتش آیین نشینند - و ترا ازین هر دو یکی نیست *

مثنوی

نکند جَورِ پیشه سلطانی - که نیاید زِ گُرگِ چوپانی *
پادشاهی که طَرَحِ ظُلم فکند - پایِ دیوارِ ملکِ خویش بکند *
ملک را پندِ وزیرِ ناصح موافقِ طبع نیامد - رویِ ازین سُخن درهم کشید - و بزدانش فرستاد *
بسی بر نیامده بود که بنی عمِ سلطان بمنازعت برخاستند - و ملک پدر خواستند * قومی که از دستِ تَطاوُلِ او بجان آمده بودند و پریشان شده - بر ایشان گرد آمدند - و تقویت کردند - تا ملک از تصرفِ او بدر رفت - و بر ایشان مُقرر شد *

بابِ اوّل

نقطه

زمینِ شور سُنبل بر نیارد - درو تخمِ عمل ضائع مگردان!
نکوئی با بدان کردن چنانست که بد کردن بجائی نیک مردان *

حکایت ۵

سرهنگ زاده را بر درِ سرایِ اُغلمش دیدم - که عقل و کیاستی و فهم و فراستی زائد الوصف داشت * هم از عهدِ خردی آثارِ بزرگی در ناصیه او پیدا - و لمعانِ انوارِ زیرکی در جبینش مبین *

بیت

بالای سرش - ز هوشمندی - می تافت ستاره بلندی *
فی الجملة مقبولِ نظرِ سلطان آمد - که جمالِ صورت و کمالِ معنی داشت - و حکما گفته اند - توانگری بدلت - نه بمال - و بزرگی بعقلست - نه بسال *

بیت

کودکی کو بعقل پیر بود - نزد اهلِ خرد کبیر بود *
ابنای جنس بر منصب او حسد بردند - و بخیانتي متهمش کردند - و در کشتن او سعی بی فائده نمودند *

مصراع

دشمن چه کند چون مهربان باشد دوست ؟
ملکِ پُرسید - که موجبِ خصمی اینان در حقّ تو چیست ؟ گفت - در سایه دولتِ خداوندی - دامِ ملکه ! همگانرا راضی کردم - مگر حسود - که راضی نمیشود الا بزوالِ نعمتِ من - و اقبالِ دولتِ خداوندی باقی باد !

قطعه

توانم آن که نیازم اندرون کسی * حسود را چه کنم ؟ کو ز خود برنج درست *
بمیر ! تابری - ای حسود ! کین رنجیست - که از مشقتِ آن جز بمرگ نتوان رست *

قطعه

شور بختان بارزو خواهند مقبلان را زوالِ نعمت و جاه *
گر نبیند بروز شپره چشم - چشمه آفتاب را چه گناه ؟
راست خواهی - هزار چشم چنان کور بهتر که آفتاب سیاه *

باب اول

قطعه

پسرِ نوح با بدان بنشست - خاندانِ نبوتش گم شد *
 سگِ اصحابِ کُف روزی چند پیِ نیکان گرفت - و مردم شد *
 این بگفت - و طائفه از نُدمایِ ملک با وی بشفاعت یار شدند - تا ملک از سرِ خون
 او در گذشت - و گفت - بخشیدم - اگرچه مصلحت ندیدم *

رباعی

دانی که چه گفت زال با رستم گرد! دشمن نتوان حقیر و بیچاره شمرد *
 دیدیم بسی آب از سرِ چشمه خُرد - چون بیشتر آمد - شتر و بار بُرد *
 فی الجمله پسر را بنار و نعمت پروردند - و استادِ ادیب را بتربیت او نصب کردند -
 تا حسنِ خطاب و ردِ جواب و سائرِ آدابِ خدمتِ ملوکش در آموخت - و در نظر
 همگان پسندیده آمد * روزی وزیر از شمائل او در حضرتِ ملک شمه میگفت - که
 تربیتِ عاقلان در وی اثر کرده - و جهلِ قدیم از جِلالتِ او بدر رفته - و خویِ خردمندان
 گرفته * ملک از این سخن تبسم کرد - و گفت -

بیت

غُذِیتَ بِدَرِّنا و نَشَأْتَ فِینا - فَمَنْ أَنْبَاكَ أَنَّكَ اِینُ ذِئْبٍ ؟
 اِذَا كَانَ الطَّبَاعُ طِبَاعَ سُوءٍ - فَلَيْسَ بِنَافِعٍ اَدَبُ اَلْاَدِیْبِ *

بیت

عاقبتِ گرگ زاده گرگ شود - گرچه با آدمی بزرگ شود *
 سالی دو برین برآمد - طائفه اوباشِ محلت در او پیوستند - و عقدِ موافقت بستند -
 تا بوقتِ فرصت وزیر را با هر دو پسرش بگشت - و نعمتِ بیقیاس برداشت - و در
 مغاره دزدان بجای پدر بنشست - و عاصی شد * ملک دستِ تحقیر بدندان گرفت - و گفت -

قطعه

شمشیرِ نیک ز آهن بد چون کند کسی ؟ ناکس بتربیت نشود - ای حکیم ! کس *
 باران که در لطافتِ طبعش خلاف نیست - در باغ لاله روید و در شوره بوم خس *

بابِ اول

بیت

(قُصِ خورشید در سیاهی شد - یونس اندر دهانِ ماهی شد*)
 مردانِ دلاور از کمین گاه بدر جستند - و دستِ یکان یکان بر کُتَف بستند - و بامدادان
 همه را بدرگاهِ مَلِک حاضر آوردند * مَلِک همگان را اشارت بکُشتن فرمود * اتفاقاً در آن
 میان جوانی بود - که میوهٔ عُنُقوانِ شبابش نو رسیده - و سبزهٔ گلستانِ عذارش نو
 دمیده * یکی از وزرا پایهٔ تختِ مَلِک را بوسه داد - و روی شفاعت بر زمین نهاد -
 و گفت - این پسر هنوز از باغِ زندگانی بر نخورده است - و از ربِیعِ جوانی تمتع نیافته -
 توقُّعِ بکر و اخلاقِ خداوندی آنست - که ببخشیدنِ خونِ او بر بندهٔ مَنّت نهند *
 مَلِک روی ازین سخن در هم کشید - و موافقِ رایِ بلندش نیامد - و گفت -

بیت

پرتو نیکان نگیرد - هر که بُنیادش بدست * تربیت نا اهل را چون گردگان بر گنبدست *
 نسلِ فسادِ اینان مُنقطع کردنِ اولیترست - و بیخِ تبارِ ایشان بر آوردنِ عینِ مصلحت -
 که آتشِ نشانندن و اخگر گذاشتن - و انعی کُشتن و بچه نگذاشتن - کارِ خردمندان
 نیست *

قطعه

ابر گر آبِ زندگی بارد - هر گراز شاخِ بیدِ بر نخوری *
 با فرومایه روزگار مبر - کز نریِ بوریا شکر نخوری *

وزیر چون این سخن بشنید - طوعاً و کرهاً به پسندید - و بر حُسنِ رایِ مَلِک آفرین کرد -
 و گفت - آنچه خداوند - دامِ مُلُک! فرمود عینِ صوابست و مسئلهٔ بیجواب - ولیکن
 حقیقت آنست - که اگر در سَلِکِ بدان تربیت یافتی - طبعیتِ ایشان گرفتی - و یکی
 از ایشان شدی * اما بندهٔ امیدوارست - که بصحبتِ صالحانِ تربیت پذیرد - و خوی
 خردمندان گیرد - که هنوز طفلست - و سیرتِ بغي و عنادِ آن گروه در نهادِ او مُتممِکِن
 نشده - و در حدیثست - مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا وَ قَدْ یُولَدُ عَلَی الْفِطْرَةِ فَابَوَاهُ یَهُودَانِهِ أَوْ یَنْصَرَانِهِ أَوْ
 یَمَجْسَانِهِ *

بابِ اوّل

بیت

کس نیاید بزیر سایهٔ بوم - ورهما از جهان شود معدوم *
 پدر را ازین حال آگهی دادند * برادرانش را بخواند و گوشمالی بواجبی بداد * پس هر
 یکی را از اطرافِ بلاد حصّهٔ معین کرد - تا فتنه بنشست و نزاع برخاست - که گفته
 اند - ده درویش در گلیمی بخشیدند - و دو پادشاه در اقلیمی نگجند *

قطعه

نیم نانی گر خورد مردِ خدای - بذلِ درویشان کند نیمِ دگر *
 هفت اقلیم ار بگیرد پادشاه - همچنان در بندِ اقلیمی دگر *

حکایت ۴

طائفهٔ دزدانِ عرب بر سرِ کوهی نشسته بودند - و منفذِ کاروان بسته - و رعیتِ بلدان
 از مکائدِ ایشان مهربوب - و لشکرِ سلطان مغلوب - بحکمِ آنکه ملاذی منیع از قلّهٔ کوهی
 بدست آورده بودند - و ملجا و ماوای خود ساخته * مدبرانِ ممالکِ آن طرف در
 دفعِ مضرتِ ایشان مشورت کردند - که اگر این طائفه همبرین نسق روزگاری مداومت
 نمایند - مقاومتِ مُمتنع گردد *

مثنوی

درختی که اکنون گرفتست پای - به نیروی شخصی بر آید ز جای *
 وگر همچنان روزگاری هلی - بگردنش از بینِ بر نگسلی *
 سرِ چشمه شاید گرفتن بمیل - چو پُر شد شاید گذشتن بپیل *
 سخن برین مقرر شد - که یکی را بتجسسِ ایشان بر گماشتند - و فرصتِ نگاه می داشتند
 تا وقتی که بر سرِ قومی رانده بودند - و بقعه خالی مانده * تنی چند از مردانِ واقعه
 دیده و جنگِ آزموده را بفرستادند - تا در شعبِ جبلِ پنهان شدند * شبانگاه - که
 دزدان باز آمدند سفر کرده و غارت آورده - رخِ غنیمت بنهادند - و سلاح ازتن
 بکشادند * نخستین دشمنی که بر سرِ ایشان تاختن آورد خواب بود * چندانکه پاسی از
 شب بگذشت -

پدر بخندید - و ارکانِ دولت به پسندیدند - و برادران بجان رنجیدند *

قطعه

تا مرد سُخُنْ نگفته باشد - عَیْب و هُنُرشِ نُهفته باشد *

هر بیشه گمان مبر که خالیست - شاید که پلنگ خفته باشد *

شنیدم که ملک را در آن مدت دشمنی صَعْب روی نمود * چون لشکر از هر دو طرف
روی درهم آوردند - و قصدِ مبارزت کردند - اوّل کسیکه اسب در میدان جهانید آن
پسر بود - و می گفت -

قطعه

آن نه من باشم - که روزِ جنگِ بینی پشتِ من -

این منم کاندِر میانِ خاک و خونِ بینیِ سری *

آنکه جنگِ آرد - بخونِ خویش بازی میکند -

روزِ میدانِ آنکه بُگریزد - بخونِ لشکری *

این بُگفت - و بر سپاهِ دشمن زد - و تنی چند از مردانِ کاری بینداخت * چون پیش
پدر باز آمد - زمینِ خدمت ببوسید و گفت -

قطعه

ای که شخصِ منت حقیر نمود! تا درُشتی هنر نه پنداری *

اسبِ لاغر میان بکار آید روزِ میدان - نه گاوِ پرواری *

آورده اند که سپاهِ دشمن بیقیاس بود - و اینان اندک * جماعتی آهنگِ گُریز
کردند * پسر نعره زد و گفت - ای مردان! بکوشید - تا جامهٔ زنان نپوشید! سوارانرا
بگفتنِ او تهور زیاده گشت - و بیکبار حمله بردند * شنیدم که هم در آن روز بر دشمن
ظفر یافتند * ملک سر و چشمش ببوسید - و در کنار گرفت - و هر روزش نظر بیش
می کرد - تا ولّی عهدِ خویش گردانید * برادرانش حسد بُردند - و زهر در طعامش
کردند * خواهرش از غرقه بدید - و درِ بچه برهم زد * پسر بفراسِ دریاقت -
و دست از طعام باز کشید و گفت - مُحالست که هنرمندان بمیرند - و بی هنران جای
ایشان گیرند *

بابِ اوّل

مُكُنْ تَكِيهَ بَرِ مُلْكِ دُنْيَا وَ پُشْت - كِه بَسِيَارِ كَس چُونتو پَرورد وَ كُشت *
چو آهَنَك رَفْتَن كُنَد جَانِ پَاك چِه بَر تَخْتِ مَرْدَن - چِه بَر رُويِ خَاك ؟

حكايت ۲

يَكِي از مُلُوكِ خُرَاسَان سُلْطَانِ مَحْمُودِ سُبُكْتَكِين را بِخَوَابِ دِيد بعد از وَفَاتِ او بَصَد سال - كِه جُمْلَهٗ وُجُودِ او رِيختَه بُوَد وَ خَاكِ شَدَه - مَگر چَشْمَانَش - كِه هَمچنان در چَشْمِ خانِه هَمي گِرَدِيدَنَد وَ نَظَرِ مِيكَرَدَنَد * سائِرِ حُكْمَا از تاوِيلِ آن خَوَابِ عاجِزِ مانَدَنَد - مَگر درویشي - كِه بَجايِ آورد وَ كُفْت - هَنوز چَشْمَش نِگَرانِست كِه مُلْكش با دِگَرانِست *

نظم

بَس نامُورِ بَزِيرِ زَمِينِ دَفَنِ كَرْدَه اَنَد كَر هَسْتِيشِ بَرُويِ زَمِينِ يَكِ نِشانِ نِمَانَد *
وَ آن پِيرِ لاشَه را كِه سِپَرَدَنَد زِيرِ خَاك - خَاكش چُنانِ بَخُورَد كَروَ اسْتُخْوانِ نِمَانَد *
زَنَدِستِ نامِ فَرخِ نَوَشِيروانِ بَعْدَل - گِرچِه بَسِي گُذِشتِ كِه نَوَشِيروانِ نِمَانَد *
خَيْرِي كُن - اِي فُلانِ ! وَ غَنِيمَتِ شُمارِ عُمَر زانِ پيشْتَر - كِه بانگِ بَر آيَد "فُلانِ نِمَانَد" *

حكايت ۳

مَلِكِ زَادَهٗ را شَنِيدِم - كِه كُوتاهِ قَد وَ حَقِيرِ بُوَد - وَ دِيكَرِ بَرادَرانِش بَلَنَدِ بالا وَ خَوَبَرُو *
بَارِي مَلِكِ بَكَراهِيتِ وَ اسْتِحْقادِ درُويِ نَظَرِ كَرْد * پَسَرِ بَفَراسْتِ وَ اسْتِيبَارِ دِرِياَفَتِ وَ
كُفْت - اِي پَدَر ! كُوتاهِ خَرَدَمَنَد بَه از نَادانِ بَلَنَد * هَر چِه بَقامَتِ كِهْتَرِ بَقِيمَتِ
بِهْتَر - كِه - اَللّٰهُ نَظِيْفَةٌ وَ الْفِيلُ جِيْفَةٌ *

بیت

أَقَلَّ جِبَالِ الْأَرْضِ طُورٌ - وَانَهُ لَاعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ قَدْرًا وَ مَنْزِلًا *

قطعه

آن شَنِيدِي - كِه لاغَرِ دانا كُفْتِ رُوزِي بَابِلَهِي فَرِيَه -
اسِپِ تازِي - اِگَر ضَعِيفِ بُوَد - هَمچنانِ از طَوِيانَهٗ خَرِيَه *

بابِ اوّل

در سیرتِ پادشاهان

حکایت ۱

پادشاهی را شنیدم - که بکشتنِ اسیریِ اِشارت کرد * بیچاره در حالتِ نومیدی - بزبانی که داشت - ملک را دشنام دادن گرفت و سقط گفتن - که گفته اند - هرکه دست از جان بشوید - هرچه در دل دارد بگوید *

اِذَا يَتَسَّ الْاِنْسَانُ - طَالَ لِسَانُهُ - كَسَنُورٍ مَغْلُوبٍ يَصُولُ عَلَيَّ الْكَلْبِ *
 شعر

بیت

وقتِ ضرورت - چو نماند گریز - دست بگیرد سرِ شمشیرتیز *
 مَلِكُ پُرسید - که چه میگوید ؟ یکی از وزرایِ نیک محضر گفت - ای خداوند !
 میگوید - که وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ - وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ * مَلِكُ را برویِ رحمت آمد - و از سرِ خون او در گذشت * وزیرِ دیگر - که ضِدِّ او بود - گفت -
 ابنایِ جنسِ مارا نشاید در حضرتِ پادشاهان جز براستی سُخْن گفتن * این ملک را دشنام داد - و نا سزا گفت * مَلِكُ روی از این سُخْن درهم کشید و گفت - مرا آن دروغِ وِی پسندیده تر آمد از این راست که تو گفتی - که آنرا روی در مصلحت بود - و این را بنابرِ خباثتی - و خردمندان گفته اند - دروغِ مصلحت آمیز به از راستیِ فتنه انگیز *

بیت

هر که شاه آن کند که او گوید - حَیْف باشد که جز نگو گوید *
 این لطیفه بر طایِ آیوانِ فریدون نوشته بود *

مثنوی

جهان - ای برادر ! نماند بکس - دل اندر جهان آفرین بند و بس *

مثنوی

در آن مدّت که ما را وقتِ خوش بود - ز هجرت شش صد و پنجاه و شش بود *
 مُرادِ ما نصیحت بود - گفتیم - حوالت با خدا کردیم - و رفتیم *

بابِ اوّل - در سیرتِ پادشاهان * بابِ دوم - در اخلاقِ درویشان * بابِ سیوم -
 در فضیلتِ قناعت * بابِ چهارم - در فوائدِ خاموشی * بابِ پنجم - در عشق
 و جوانی * بابِ ششم - در ضعف و پیری * بابِ هفتم - در تاثیرِ تربیت *
 بابِ هشتم - در آدابِ صحبت *

مثنوی

هر که گردن بدعویِ افرازد - دشمن از هر طرف برو تازد *
 سعدی افتاده ایست آزاده * کس نیاید بجنگِ افتاده *
 اوّل اندیشه و آنکهی گفتار - پای پیش آمدست پس دیوار *
 نخلبندم ولی نه در بوستان - شاهدِم من ولی نه در کِنعان *
 لقمانِ حکیم را گفتند - حکمت از که آموختی ؟ گفت - از نابینایان - که تا جای نه
 بینند پای نه نهند * قَدِمِ الْخُرُوجِ قَبْلَ الْوُلُوجِ *

مصراع

مردیت بیازمائی و آنکه زن کن *

قطعه

گرچه شاطر بود خُروس بجنگ - چه زند پیش بازِ روئین چنگ ؟
 گربه شیر است در گرفتنِ موش - لیلکِ موشست در مصافِ پلنگ *
 اما بِاعْتِمَادِ سَعَتِ اخلاقِ بزرگان - که چشم از عوائبِ زبردستان ببوشند - و در افشاء
 جرائمِ کهنتران نکوشند - کلمهٔ چند بطریقِ اختصار از نوادر و امثال و اشعار و حکایات
 و سیرِ ملوکِ ماضیه درین کتاب درج کردیم - و برخی از عمرگرانیامه برو خرج * موجبِ
 تصنیفِ کتابِ گلستان این بود - و بِاللّهِ التَّوْفِیْقِ *

قطعه

بماند سالها این نظم و ترتیب - زِ ماهِ ذَرّهٔ خاکِ افتاده جایی *
 غرض - نقشیست کرما باز ماند - که هستی را نمی بینم بقائی *
 مگر ماحبدلی روزی برخواست - کند در کارِ درویشان دُعائی *
 اِمعانِ نظر در ترتیبِ کتاب و تهذیبِ ابوابِ اِیجازِ سخنِ مصلحت دید - تا این رَوْضهٔ
 رَعْنَا و حدیقهٔ علیا چون بهشتِ بهشتِ بابِ اتّفاقِ افتاد * ازین سببِ مُختصر آمد -
 تا بمالّتِ نینجامد - و اللّهُ الْمُوفِّی لَاتِمَامِهِ *

برخی از آن تهاون و تکاسل روا دارند - هر آینه در معرض خطاب آیند - و در محل عتاب - مگر برین طائفه درویشان - که شکر نعمت بزرگان بر ایشان واجب است - و ذکر جمیل و دُعای خیر بر همگنان فرض - و ادای چنین خدمتی در غیبت اولیتر است از حضور - که آن بتصنع نزدیکست و این از تکلف دور * باجابت مقرون باد !

قطعه

پُشتِ دوتایِ فلکِ راست شد از خرمی - تا چو تو فرزند زاد مادرِ ایام را *
حکمتِ محض است - اگر لطفِ جهان آفرین خاص کند بنده مصلحتِ عام را *
دولتِ جاوید یافت هر که نگو نام زیست - کنزِ عقبش ذکرِ خیر زنده کند نام را *
وصفِ تُرا گر کند - ورنکند اهلِ فضل - حاجتِ مشاطه نیست روی دلارام را *

عذرِ تقصیرِ خدمت و موجبِ اختیارِ عزلت *

تقصیری و تقاعدی که در مواظبتِ خدمتِ بارگاهِ خداوندی میرود - بنابر آنست - که طائفه از حکماء هند در فضائلِ بزرگهر سخن میگفتند - و در آخر جز این عیبش نتوانستند گفت - که در سخن گفتن بطی است - یعنی دیرنگ بسیار میکند و مُستمع را بسی مُنتظر باید بود - تا وی تقریرِ سخنی کند * بزرگهر بشنید و گفت - اندیشه کردن که چه گویم به از پشیمانی خوردن که چرا گفتم *

مثنوی

سخندانِ پرورده پیرِ کهن بیندیشد - آنکه بگوید سخن *
مزن بی تأمل بگفتارِ دم - نگو گوی - گر دیر گوئی چه غم ؟
بیندیش - و آنکه بر آور نفس - و زان پیش بس کن که گویند - بس !
بَنطَقِ آدمی برترست از دواب - دواب از تو به - گر نگویی صواب *
فکیف در نظرِ اعیان و بزرگانِ حضرتِ خداوندی - عزّ نصره ! که مجمعِ اهلِ دل است -
و مرکزِ علماءِ مُتَبَجِّر - اگر در سیاحتِ سخن دلیری کنم شوخی کرده باشم - و بضاعتِ مُزاجاتِ حضرتِ عزیز آورده - و شبه در بازارِ جوهریان جوی نیرزد - و چراغ پیش آفتاب پرتوی ندارد - و مناره بلند در دامنِ کوهِ آوند پست نماید *

حالی که من این بگفتم - دامن گل بریخت - و در دامنم آویخت - که الکریم اِذَا وَعَدَ
وَقِيلَ * فصلي در همان روز اتفاق بیاض افتاد - در حُسنِ معاشرت و آدابِ مجاورت -
در لباسی که مُتکلمان را بکار آید - و مُترسلان را بلاغت بیفزاید * في الجملة هنوز از کُل
بوستان بقیتي مانده بود - که کتابِ گلستان تمام شد - و تمام آنکه شود بحقیقت - که
پسندیده آید در بارگاه جهان پناه - سایه کردگار - پرتو لُطْفِ پروردگار - خداوندِ زمان -
کَهْفِ امان - المُوید مِنَ السَّمَاءِ - المنصور علی الاعداء - عَضُدُ الدَّوْلَةِ الْقَاهِرَةِ - سَرَّاجُ الْمَلَّةِ
الْبَاهِرَةِ - جَمَالُ الْاَنْامِ - مَفْخَرُ الْاِسْلَامِ - سَعْدُ بْنُ اَدَابِكِ الْاَعْظَمِ - شاهنشاهُ الْمُعْظَمِ - مَالِكُ
رِقَابِ الْأُمَمِ - مَوْلَى مُلُوكِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ - سُلْطَانُ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ - وَارِثُ مُلْكِ سُلَيْمَانَ -
مُظَفَّرُ الدُّنْيَا وَالْدِّينِ - ابو بکر بن سعد بن زنگی اَدَامَ اللَّهُ اَقْبَالَهُمَا ! وَضَاعَفَ اِجْلَاهُمَا !
وَجَعَلَ اِلَيَّ كُلِّ خَيْرٍ مَالَهُمَا ! و بکرشمه لُطْفِ خداوندي مطالعه فرماید *

قطعه

گَرِ التِّفَاتِ خداوندیش بیاراید - نگار خانه چینی و نقش ارزنگیست *
أُمید هست که رویِ ملال در نکشد - ازین سُخن - که گلستان نه جایی دِلتنگیست *
علی الخُصوص که دیباجه همایونش - بنام سعدِ ابو بکرِ سعد بن زنگیست *

در مکارم اخلاقِ امیرِ عادل امیرِ فخر الدین اَدَامَ اللَّهُ عُلُوّه *

بکرِ عروسِ فِکْرِ من از بیِ جمالی سر بر نیارد - و دیده یاس از پُشتِ پایِ خجالت بر
ندارد - و در زمره صاحب دِلان مُتَجَلِّی نشود - مگر آنکه که متحلی گردد بزبورِ قبولِ
امیرِ کبیر - عامل - عادل - موید - مظفر - منصور - ظهیرِ سریرِ سلطنت - مُشیرِ تدبیر
مملکت - کَهْفُ الْفُقَرَاءِ - ملاذُّ الْغُرَبَاءِ - مَرْبِیُ الْفُضَلَاءِ - مُحِبُّ الْاِتِّقِیَاءِ - غِیَاثُ الْاِسْلَامِ
وَالْمُسْلِمِیْنَ - عُمْدَةُ الْمُلُوكِ وَالسَّلَاطِیْنِ - ابو بکر بن ابی نصر - اَطَالَ اللَّهُ عَمْرَهُ ! وَ اَجَلَ
قَدْرَهُ ! وَ شَرَحَ صَدْرَهُ ! وَ ضَاعَفَ اَجْرَهُ ! که ممدوحِ اکابرِ آفاقست - و مجموعه مکارمِ اخلاق *

بیت

هر که در سایه عِنایتِ اوست - گُنهش طاعتست و دشمن دوست *
بر هر یک از سائرِ بندگان و حواشیِ خدمتکاران خدمتی معین است - که اگر در ادای

مقدمه

بیت

چو جنگ آوری - با کسی درستیز - که از وی گُریز بُد یا گُریز *
 بحکم ضرورت سخن گفتیم - و تفرّج کُنان بیرون رفتیم در فصلِ ربیعی - که آثارِ صولتِ
 بُد آرمیده بود - و آوانِ دولتِ وُرد رسیده *

بیت

پیراهنِ سبز بر درختان چون جامهٔ عیدِ نیکبختان *

قطعه

اولِ اُردی بهشتِ ماهِ جلالی - بُلْبُلِ گوینده بر منابرِ قُضبان *
 بر گلِ سُرخ از نمِ افتادهٔ لالی - همچو عرق بر عذارِ شاهدِ غضبان *
 شبِرا ببوستان با یکی از دوستان اتفاقِ مبیّت افتاد * موضعی خوش و خرم - و
 درختانِ دلکش و درهم - گوئی خُردهٔ مینا بر خاکش ریخته است - و عقدِ ثریا از
 تাকش در آویخته *

قطعه

روضهٔ ماءِ نهرها سلسال - دوحهٔ سَجْعُ طیرها موزون *
 آن پُر از لاله‌ای رنگارنگ - دینِ پُر از میوه‌های گوناگون *
 باد در سایهٔ درختانش - گسترانید فرشِ بوتلمون *

بامدادان که خاطرِ باز آمدن بر رایِ نشستن غالب آمد - دیدمش دامنی پر از گل
 و ریحان و سُنْبُل و ضیمِران فراهم آورده - و رغبتِ شهر کرده * گفتم - گلِ بوستان را چنانکه
 دانی بقائی - و عهدِ گلستان را وفائی نباشد - و حکما گفته‌اند - هرچه دیر نباید دلبستگی را
 نشاید * گفتا - طریق چیست ؟ گفتم - برای نُهتِ ناظران و فُسحتِ حاضران
 کتابِ گلستان تصنیف توانم کردن - که بادِ خزان را بر آوازی او دستِ تطاول نباشد -
 و گردشِ زمان عیشِ ربیعش بطیشِ خریف مبدل نکند *

مثنوی

بچه کار آیدت ز گلِ طبّقی ؟ از گلستانِ من ببر و رقی *
 گل همین پنج روز و شش باشد - وین گلستان همیشه خوش باشد *

بعد از تأمل این معنی مصلحت چنان دیدم - که در نشیمن عزلت نشینم - و دامن از صحبت فراهم چینم - و دفتر از گفته‌های پریشان بشویم - و من بعد پریشان نگویم *

بیت

زبان بریده بکنجی نشسته صم بکم به از کسی که نباشد زبانش اندر حکم *
تا یکی از دوستان که در کجاوه غم انیس من بودی - و در حُجره هم جلیس - برسم
قدیم از در در آمد * چندانکه نشاط مرا غبت کرد - و بساط ملاعبت گُسترد - جوابش
نگفتم - و سر از زانوی تعبّد بر نگرفتم * رجیده بمن نگه کرد و گفت -

قطعه

کنونت که امکان گفتار هست - بگو - ای برادر! بلطف و خوشی *
که فردا چو پیک اجل در رسد - بحکم ضرورت زبان در کشی *
یکی از مُتعلّقان منش بر حَسَبِ این واقعه مُطَلع گردانید - که فلان غم کرده است -
و نیتِ جزم آورده - که بقیّتِ عمر در دنیا مُعْتَكِف نشیند - و خاموشی گزیند - تو
نیز اگر توانی سر خویش گیر - و راه مُجانبِت در پیش آر * گفتا - بعزّتِ عظیم
و صحبتِ قدیم که دم بر نیارم - و قدّم بر ندارم - مگر آنکه که سخن گفته شود بر عادتِ
مألوف و طریقِ معروف - که آزدنِ دلِ دوستان جهلست - و کفّارِ یمین سهل -
و خِلافِ رایِ صوابست و نقضِ عهدِ اُولی الالباب - که ذوالفقارِ علی در نیام - و زبان
سعدی در کام *

قطعه

زبان در دهان خردمند چیست ؟ کلیدِ درِ گنج صاحب هنر *
چو در بسته باشد - چه داند کسی که جوهر فروشت یا شیشه گر ؟

قطعه

اگرچه پیش خردمند خاموشی ادبست - بوقتِ مصلحت آن به که در سخن کوشی *
دو چیز طَیْرَةُ عقلست - دم فرو بستن بوقتِ گفتن - و گفتن بوقتِ خاموشی *
فی الجملة زبان از مکالمه او در کشیدن فتوت نپنداشتم - و روی از مُحادثه او
گردانیدن مروت ندانستم - که یارِ موافق بود - و در ارادت صادق *

یا رب! ز بادِ فتنه نِگه دار خاكِ پارس - چندانكه خاك را بود و آبرا بقا !

در سببِ تالیفِ کتابِ گوید

شبی در ایامِ گذشته تامل میکردم - و بر عمرِ تلف کرده تأسف میخوردم - و سنگِ سراچه دل را بالماسِ آبِ دیده می سُفتم - و این ابیاتِ مناسبِ حالِ خود می گفتم -

مثنوی

هر دم از عمر میروند نفسی - چون نِگه میکنم نماند بسی *

ای که پنجاه رفت و در خوابی ! مگر این پنج روز دریایی *

خجل آنکس که رفت و کار نساخت - کوسِ رحلت زدند و بار نساخت *

خوابِ نوشین بامدادِ رخیل باز دارد پیاده را ز سبیل *

هر که آمد عمارتِ نوساخت - رفت و منزلِ بدیگری پرداخت *

و آن دیگر بُختِ همچنین هوسی - وین عمارت بسر نبرد کسی *

یارِ نا پایدار دوست مدار ! دوستی را نشاید این غدار *

مایهٔ عیشِ آدمی شکمست - تا بتدریج میروند چه غمست ؟

گر ببندد چنانکه نُکشاید - گر دل از عمر بر کُشد شاید *

ور کشاید چنانکه نتوان بست - گو - بشو از حیاتِ دنیا دست !

چار طبعِ مُخالف و سرکش چند روزی بوند باهم خوش *

گر یکی زین چهار شد غالب - جانِ شیرین بر آید از قالب *

لاجرم مردِ عارفِ کامل نهد بر حیاتِ دنیا دل *

نیک و بد چون همی ببايد مُرد - خُنکِ آن کس که گوی نیکی بُرد *

برگِ عیشی بگورِ خویش فرست ! کس نیارد ز پس - تو پیش فرست *

عمر بفرست و آفتاب تموز - اندکی مانده - خواجه ! غرهٔ هنوز ؟

ای تهی دست رفته در بازار ! ترسمت باز ناوری دستار *

هر که مزروعِ خود خورد بخوید - وقتِ خرمش خوشه باید چید *

پندِ سعدی بگوشِ دل بشنو ! ره چنین است - مرد باش - و برو !

مقدمه

قطعه

گلی خوشبوی در حمامِ روزی - رسید از دستِ محبوبي بدستم *
 بدو گفتم - که مشکی یا عبیری ؟ که از بویِ دلاویز تو مستم *
 بگفتا - من گلی ناچیز بودم - ولیکن مدّتی با کُل نشستم *
 کمالِ همنشین در من اثر کرد - و گرنه من همان خاکم که هستم *
 اللَّهُمَّ مَتِّعِ الْمُسْلِمِينَ بِطُولِ حَيَاتِهِ ! وَصَاعِفِ ثَوَابِ جَمِيلِهِ وَحَسَنَاتِهِ !
 وَارْفَعْ دَرَجَةَ أَوْلِيَائِهِ وَوَلَاتِهِ ! وَدَمِّرْ عَلَيَّ أَعْدَائِهِ وَشُنَاتِهِ !
 بِمَا تَلِي فِي الْقُرْآنِ مِنْ آيَاتِهِ * اللَّهُمَّ آمِنْ بَلَدَهُ وَآحْفَظْ وَلَدَهُ !

شعر

لقد سعد الدنيا به - دَامَ سَعْدُهُ ! وَ آيَدُهُ الْمَوْلِي بِالْوَيْةِ النَّصْرُ !
 كَذَلِكَ تَنْشَأُ لِينَتُهُ هُوَ عِرْقُهَا - وَ حُسْنُ نَبَاتِ الْأَرْضِ مِنْ كَرَمِ الْبَذْرِ *
 ایزدِ تعالی و تقدس خطه پاك شیراز را بهیبتِ حاکمانِ عادل و همتِ عالمانِ عامل
 تا زمانِ قیامت در امان سلامت نگاه دارد !

قطعه

ندانی که من در اقلیمِ غربت چرا روزگاری بکردم درنگی ؟
 برون رفتم از تنگِ تُرکان که دیدم جهان درهم افتاده چون مویِ رنگی *
 همه آدمی زاده بودند - لیکن چو گُرکان بخونخواری تیز چنگی *
 درون مردمی چون ملک نیک محضر - برون لشکری چون هزاران جنگی *
 چو باز امدم کشورِ آسوده دیدم - پلنگان را کرده خویِ پلنگی *
 چنان بود در عهدِ اول که دیدم جهان پرز آشوب و تشویش و تنگی *
 چنین شد در ایامِ سلطانِ عادل اتابک ابو بکر بن سعد رنگی *

قطعه

اقلیمِ پارس را غم از آسیبِ دهر نیست - تا بر سرش بُود چو تویی سایه خدا *
 امروز کس نشان ندهد در بسیطِ خاک مانند آستانِ درت مأمنِ رضا *
 برتست پاسِ خاطرِ بیچارگان - و شکر بر ما - و بر خدای جهان آفرین جزا *

یکی از صاحب‌دلان سر بحیبِ مُراقبه فرو برده بود - و در بحرِ مُکاشفه مُستغرق شده * چون از آن حالت باز آمد یکی از اصحاب بطریقِ انبساط گفت - درین بوستان که تو بودی مارا چه حُفّه کرامت آوردی؟ گفت - بخاطر داشتم که چون بدرختِ گلِ برسم دامنی پُر کنم و هدیه اصحاب را برم * چون بدرختِ گل رسیدم بوی گلِ چنان مست کرد که دامنم از دست برفت *

بیت

گفتم که گلی بچینم از باغ - گل دیدم و مست گشتم از بوی *

قطعه

ای مُرغِ سحر! عشقِ زِ پروانه بیاموز! کان سوخته را جان شد - و آواز نیامد *
این مدعیان در طلبش بی خبراند - کان را که خبر شد - خبرش باز نیامد *
ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم! و ز هرچه گفته اند - شنیدیم - و خوانده ایم *
مجلسِ تمام گشت و بپایان رسید عمر - ما همچنان در اولِ وصفِ تو مانده ایم *

در محامدِ پادشاهِ اسلام خَلَدَ اللّهُ مَلِکَهُ *

ذکرِ جمیلِ سعدی که در افواهِ عوام افتاده - و صِیّتِ سُخنش که در بسیطِ زمین رفته -
و قصبُ الحبیبِ حدیثش که همچو نیشکر می خورند - و رُقمه منشاتش که چون کاغذِ
زرمی بزند - بر کمالِ فضل و بلاغتِ او حمل نتوان کرد - بلکه خداوندِ جهان و قُطبِ
دائرةٔ زمان - قائم مقامِ سلیمان - ناصرِ اهلِ ایمان - شاهنشاهِ مُعظم - اتابکِ اعظم - مُظفرُ
الدّینا و الدّین - ابو بکر بن سعد بن زنگی - ظلُّ اللّهِ فی اَرْضِهِ - رَبُّ الارضِ عَنْهُ راضی -
بِعینِ عنایت نظر کرده است - و تحسینِ بلیغ فرموده - و ارادتِ صادق نموده * لا جرم
کافهٔ انام از خواص و عوام بِمَحَبّتِ او گرائیده اند - که النَّاسُ عَلَی دِینِ مُلُوکِهِم *

رباعی

ز آنکه که ترا بر من مسکین نظرست - آثارم از آفتاب مشهور ترست *
گر خود همه عیبها بدین بنده درست - هر عیب که سلطان به پسندد هنرست *

مقدمه

قطعه

ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند - تا تو نانی بکف آری - و بنفلت نخوری *
 همه از بهر تو سرگشته و فرمان بردار شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری *
 در خبرست از سرور کائنات و مقرر موجودات و رحمت عالمیان و صفوت آدمیان
 و تتمه دهر زمان احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ صلی الله علیه و سلم -

بیت

شفیع مطاع نبی کریم قسیم جسیم بسیم وسیم *

بیت

چه غم دیوار اُمت را که باشد چون تو پشتیبان؟
 چه بالک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیبان؟

شعر

بَلَّغَ الْعُلَمَاءُ بِكَمَالِهِ - كَشَفَ الدَّجَىٰ بِجَمَالِهِ *
 حَسَنَتْ جَمِيعُ خِصَالِهِ - صَلُّوا عَلَيْهِ وَ آلِهِ *

که هر گاه که یکی از بندگان گنهگار پیریشان روزگار دستِ انابت بأمیدِ اجابت بدرگاه حق
 جل و علا بردارد - ایزد تعالی در وی نظر نکند - بازش بخواند - باز اعراض کند - بازش
 بتضرع و زاری بخواند - حق سبحانه تعالی گوید - "يَا مَلَأَكُنِي! لَقَدْ اسْتَحْيَيْتُ مِنْ عَبْدِي -
 وَ لَيْسَ لَهُ غَيْرِي فَقَدْ غَفَرْتُ لَهُ - یعنی - دعوتش را اجابت کردم - و حاجتش را برآوردم -
 که از بسیاری دعا و زاری بنده شرم همیدارم *

بیت

کرم بین و لطف خداوندگار! گنه بنده کردست او شرمسار!
 عاقلان کعبه جلالش بتقصیرِ عبادت مُعترف - که "مَا عَبْدَنَّاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ!" و واصفان
 حلیه جمالش بتکبرِ منسوب - که "مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ!" *

قطعه

گر کسی وصف او ز من پرسد - بی دل از بی نشان چه گوید باز؟
 عاشقان گشتگان معشوقند - بر نیاید ز کشتگان آواز *

مقدمه گلستان

شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی

بسم الله الرحمن الرحيم

مَنْت خُدايِرا عَزَّو جَلَّ ! که طاعتش موجبِ قربتست - و بشکرِ اندرش مَزیدِ نعمت *
هر نفسی که فرو می‌رود مُمدِّ حیاتست - و چون بر می‌آید مُفرِّحِ ذات - پس در هر
نفسی دو نعمت موجودست - و بهر نعمتی شُکری واجب *

بیت

از دست و زبانِ که بر آید کز عهدهٔ شُکرش بدر آید ؟
قولهٔ تعالیٰ - اِعْمَلُوا - آلِ دَاوُدَ شُکْرًا - و قَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّکُورِ *

قطعه

بندهٔ همان به که زِ تقصیرِ خویش عُدَرِ بدرگاهِ خدا آورد -
ورنه سزاوارِ خداوندیش - کس نتواند که بجا آورد *

بارانِ رحمتِ بی‌کسابش هم‌را فرا رسیده - و خوارِ الوانِ نعمتِ بیدریغش همه جا
کشیده - و پردهٔ ناموسِ بندگانِ بگناهی فاحشِ نَدَرَد - و وظیفهٔ روزیِ خوارانِ بخطای
مُنکَرِ نَبَرَد *

قطعه

ای کریمی ! که از خزانهٔ غیب - گبر و ترسا و غلیفه خور داری !
دوستان را گجا کُنی محروم تو - که با دشمنانِ نَظَر داری ؟

فراشِ بادِ صبارا گفت - تا فَرَشِ زَمَرْدینِ بُگسْتَرَد - و دایهٔ اَبَرِ بهارِ پیرا فرمود - تا بناتِ
نبات را در مَهْدِ زمینِ بپَرورَد - و درختان را بَخَلعتِ نَوروزیِ قَبایِ اِسْتَبْرَقِ در بر گرفته -
و اَطْفَالِ شاخ را بَقُدومِ مَوسِمِ بهاری کلاهِ شِکوفه بر سر نهاده - و عَصَاةُ تاکی بَقُدَرَتش از شَهْدِ
فائق شده - و نُخَمِ خُرما بِیَمینِ تَرَبیتش نَخْلِ باسِقِ گشته *

گلستان

شيخ مصلح الدين سعدي

شيرازي

بتصحيح جي ٿي پلائس صاحب

در دار الحکومت لندن

مطبع وليم ايج الڻ انڌ ڪمپني نمبر ۱۳ واٽرلو پليس طبع آرايش يافت *

سنه ۱۸۷۰ عيسوي

VOCABULARY.

٦١

أ (interj.) oh! ah!; (interrog.) num? utrum?
an? A. [P.]

آب *āb*, water, tears, anything liquid; lustre.

آب حیات *ābi ḥayāt*, water of life, immortality.
P.A. [P.]

آب دهان *ābi dahān*, water of the mouth, saliva.

آب دیده *ābi dida*, water of the eyes, tears. P.

آب زر *ābi zar*, (*lit.* water of gold), golden ink;
white wine. P.

آب زلال *ābi zulāl*, cool, sweet, limpid water. P.A.

آب شور *ābi shor*, salt water, sea. P.

آبای *ibā'*, refusing, refraining, disliking. A.

آبای کردن *ibā kardan*, to refuse, &c. A.P.

آبادان *ābādān*, fertile, flourishing; cultivated,
populated; replenished. P.

آب جو *āb-jū*, flood-tide. P.

آب دیده *āb-dida*, tears; tearful eyes. P.

ابر *abr*, cloud. P.

ابر آزار *abri āzār*, spring-clouds. P.A.

ابر آذر *abri āzur* (or, *āzar*), winter-clouds, clouds
without rain. P. [saints. A.]

ابرار *abrār*, (pl. of *barr*), just, righteous (men),

ابرار *ibrār*, acceptance, reward; justification. A.

ابراهیم *ibrāhīm*, Abraham (the patriarch). A.

آبرو *ābrū*, (*lit.* brightness of face), honour,
dignity, character; rank, glory. P.

آبرو *abrū*, the eyebrow, brow. P.

آبریق *ibrīk*, (the P. *āb rīz* arabicized),
water-vessel, ewer, jug. A.

آبکش *āb-kash*, water-drawer, water-carrier. P.

آبگینه *ābgīna*, glass, mirror; drinking glass. P.

آبله *ablah*, foolish, simple (person); fool, block-
head. A.

آبلهی *ablahī*, foolishness, folly, stupidity. P.A.

'٦٦

آبلهی *ablahe*, one fool; a certain fool, (followed
by *که ki*), the fool. P.A.

آبلیس *iblis*, the devil. A.

ابن *ibn*, son. A.

[whelp. A.]

ابن ذئب *ibnu zī'bin*, son of a wolf, a wolf's

آبناء *abnū'* (pl. of ابن *ibn*), sons. A.

جنس *abnūyi jins*, those of the same
species, character, rank, or condition. A.P.

آبنوس *ābnūs*, ebony. P.

آب *abū*, (acc. آبا *abā*, gen. آبی *abī*), father,
originator, cause, possessor; (used, as a pre-
fixed noun, for آب *ab*; before the Arabic
article it is pronounced *abu*, with the final
vowel short). A.

آب الفرج *abu 'lfaraj*; see under شیخ *shaiikh*. A.

آب الفوارس *abu 'lfawāris*, (*lit.* father of cavaliers)
the nickname of a certain loud and harsh-
voiced preacher. A. [father and mother. A.]

آبوان *abawāni*, (dual of آب *ab*), the two parents,

آبواه *abawāhu*, his parents. A.

آب بکر *abū bakr* (*lit.* father of the maid), Abu-
beker, Muhammad's father-in-law and suc-
cessor. A.

آب بکر بن سعد بن زنگی *abū bakr bin sa'd bin Zangi*,
the name of the monarch of the
Atābak dynasty to whom Sa'di dedicated
his Gulistan. A.P.

آب هریر *abū hurairat*, or *huraira*, (*lit.* master
of the pet cat), name of a companion of
Muhammad, thus nicknamed by the Prophet
on account of a pet cat he had. A.

آبی *ābi*, of water, consisting of water. P.

آبه *ābe*, a sheet of water, a stream, a torrent;
a draught of water. P.

آبیات *abyāt* (pl. of بیت *bait*), verses. A.

آتابک *atābak*, (*lit.* supervisor, or tutor, of the
prince), a dynasty of Turkumān kings of

1

Persia; so called because Sa'd bin Zangī, the first of the house, was the tutor of Sultān Sanjar, who conferred the kingdom on him. The Atābaks reigned from 1148 to 1264 A.D. It was to the sixth of them that the Gulistan was dedicated. T.

أَتَامُرُونَ *ata'murūna*, do you command? (2. m. pl. imperf. of the verb امر *amara*, with the interrogative particle أ prefixed). A.

آتَش *ātish*, fire, heat; rage. P.

آتِشِي *ātishī*, thou art fire. P.

آتِشِي از آتِشِي *az ātishī*, thou art (composed) of fire. P.

اتِّصَال *ittiṣāl*, close union, attachment. A.

اتِّفَاق *ittifāk*, agreement, concurrence, common consent; league; intention, resolve; chance, accident, fortune; occasion; arrangement. A. [occur; to agree. A.P.]

اتِّفَاقِ اتِّفَاقِ *ittifāk uftādan*, to happen, chance,

اتِّفَاقًا *ittifākan*, by chance; in concert. A.

اتَّفَقَ *ittafakat*, it has united (fem. 8th form of the verb وَفَقَ *wafaka*). A.

نَهْرٌ إِذَا اتَّفَقَتْ *iza 'ttafakat nahru*, when they unite, (become) a river. A. [(men). A.]

اتَّقِيَا *atkiyā* (pl. of تَقَى *taqi*), devout or pious

اتِّمَام *itmām*, completion, accomplishment. A.

اتُوبَ *atūbu*, I turn in repentance, (imperf. of the verb تَابَ *taba*, he repented). A.

اتَّيَ *atā*, he came. A.

اتَّانِي *atāni*, he came to me. A.

اتَّانِي الَّذِي أَهْوَاهُ *atāni 'llazī ahwāhu*, he whom I love came to me. A.

آثَار *āṣār* (pl. of اثر *aṣar*) signs, marks; annals, histories, traditions, &c. A.

اثر *aṣar*, sign, mark, trace, print, impression, vestige, indication, effect. A.

اِثْم *iṣm*, sin. A.

اِثْمٌ *aṣīm*, sinful, criminal; sinner. A.

اِثْمًا *aṣīman*, acc. of *aṣīm*. A.

اِجَابَةٌ *ijābat*, answering, accepting; response, acceptance, consent. A. [A.P.]

اِجَابَتِ *ijābat kardan*, to answer, to accept.

اِجَازَت *ijāzat*, leave, permission; permission (to depart). A.

اِجْتَمَعَتْ *ijtama'at*, it has joined (fem. 8th form of the verb جَمَعَ *jama'a*). A.

اِذَا اجْتَمَعَتْ *iza 'jtama'at bahru*, when they unite, (become) a sea. A.

اجْتِهَاد *ijtihād*, striving to do; diligence, effort,

اَجْر *ajr*, reward, recompense. A. [pains. A.]

اَجْرُهُ *ajrahu*, his reward. A. [fare. A.]

اُجْرَت *ujrat*, recompense, reward, wages, hire;

أَجَل *ājil*, delaying, returning, prospective, belonging to the future world. A.

اَجَل *ajal*, death, appointed time, fate. A.

اَجَلًا *ajalla*, may (God) render glorious (3 p. sing. perf. of 4th form of جَلَّ *jalla*, he was glorious, used optatively); great, glorious, revered (used adjectively). A.

اَجَلُّ *ajallu*, more or most glorious, most noble or honoured. A.

اَجْلَاف *ajlāf*, (pl. of جَلْف *jilf*), rude, coarse, churlish; stupid, foolish. A. [glory. A.]

اِجْلَال *ijlāl*, reverencing, honouring; reverence,

اِجْلَالُهَا *ijlālahumā*, the honour (or glory) of both. A. [individuals. A.]

أَحَاد *āḥād* (pl. of اَحَد *aḥad*), units, ones;

اِحَاد *uḥāda*, singly. A.

أَحَبُّ *uhibbu*, I love, (imperf. of أَحَبَّ *aḥabba*, 4th form of the verb حَبَّ *ḥabba*). A.

اِحْتِرَاز *iḥtirāz*, guarding against; carefulness, caution, forbearance. A.

اِحْتِلَام *iḥtilām*, dreaming of copulation, nocturnal pollution. A.

اِحْتِمَال *iḥtimāl*, bearing, supporting, putting up with; patience, forbearance; suspicion. A.

اِحْد *aḥad*, one. P.

اِحْدَهُم *aḥaduhum*, one of them. A.

اِحْدِي *iḥḍā* (fem. of اَحْد *aḥad*), one. A.

اِحْدِي الْمُسْنَيْنِ *iḥḍā 'l ḥasanain*, one of the two good things. A.

اِحْسَان *iḥsān*, doing good, kindness, favour, obligation; watchfulness, preserving in the right way. A.

اِحْسَن *aḥsan*, more (or most) beautiful. A.

اِحْسَنَ *aḥsana*, he hath done good; (optatively), may (God) make good, (3 p. sing. perf. of the 4th form of the verb حَسَنَ *ḥasana*). A.

اِحْسَنَ اللَّهُ خَلَاصَهُ *aḥsana 'llāhu khalāṣahu*, may God give him a happy deliverance. A.

اِحْسِن *aḥsin*, do good; (imp. of اِحْسَنَ *aḥsana*). A.

اِحْشَاء *aḥshā'* (pl. of حَشَا *ḥashā*), entrails, bowels. A.

اِحْصَان *iḥṣān*, causing to be continent or chaste; abstaining; fortifying, strengthening. A.

احفظ *ihfaz*, protect, guard, or defend thou, (imp. of the verb حفظ *ḥafiza*). A. [son. A. واخفظ *wa 'ihfaz waladah*, and protect his احمد *aḥmad*, (lit. more or most praiseworthy) Ahmed; one of the names of Muhammad. A. احمق *aḥmaq*, foolish; fool. A. [fool. A.P. احمقتر *aḥmaqtar*, more foolish; a greater احوال *aḥwāl* (pl. of حال *ḥāl*) states, conditions, circumstances, affairs. A. احياء *aḥyā'* (pl. of حي *ḥayy*), tribes. A. احياء *aḥyāyi 'arab*, Arab tribes. A.P. اخ *akh*, brother, companion, fellow, connected with, or related to: (used as a prefixed noun, the nom. is اخو *akhū*, the acc. اكا *akhā*). A. اخو العداوة *akhū 'l 'adāwati*, the hater, the inimical, the malevolent. A. اكا البلية *akha 'l baliyati*, involved in misfortune, afflicted one. A. اخاض *akhāza*, he made to enter (4th form of the verb خاض for خوض). A. اخاضك *akhāzak*, (it) has made thee enter; has plunged thee. A. اختر *akhtar*, star. P. [epitome. A. اختصار *ikhtisār*, abridgement, abbreviation, اختصار کردن *ikhtisār kardan*, to abridge, cut short; conclude. A.P. اختيار *ikhtiyār*, choice, option, preference; power, authority; self-control, freedom to act; will, pleasure. A. اخذ *akhaza*, he took. A. [him. A. اخذته العزة *akhazathu 'l 'izzatu*, pride seized آخر *ākhar*, last; other, another. A. آخر *ākhir*, last, latter; after all, in fine; at least. A. آخر الحيل السيف *ākhiru 'l ḥiyali 'saifu*, the sword is the last resource. A. اخراجات *ikhrajāt*, (pl. of اخراج *ikhraj*), outlays, expenses, disbursements. A. آخرت *ākhirat*, the future state, the next world. A. اخرى *ukhrā* (fem. of آخر *ākhar*), last, another. A. اخضر *akhzar*, green. A. اخگر *akhgar*, spark, embers. P. [ment. A. اخلاص *ikhlas*, sincerity, true piety, attachment اخلاق *akhlaq* (pl. of خلق *khulk*), habits, manners, morals, dispositions; benevolent, kind, or courteous disposition. A. اخو *akhū*, brother, &c. (used as a prefixed noun); see اخ *akh*. A.

اخوان *ikhwān*, brothers, brethren (not, generally, by birth); friends, fellows, associates. A. [ciates of devils. A. اخوان الشياطين *ikhwānu 'sh shayāṭin*, the associates of devils. A. اخوان الصفا *ikhwānu 's ṣafā*, the brethren of purity; (an association to which is ascribed the authorship of numerous works on science and divinity). A. اخوة *ukhuwwat*, brotherhood, fraternity. A. ادا *adā*, pronunciation, voice. P. اداء *adā'*, payment, fulfilment, performance. A. آداب *ādāb* (pl. of ادب *adab*), good manners; courtesies; morals. A. ادام *ādama*, may (He) prolong; (3 m. sing. perf. of the 4th form of the verb دام *dāma*, for دام, used optatively). A. ادام الله ايامه *ādama 'llāhu aiyāmahu*, may God prolong his days. A. ادب *adab*, good breeding or manners, respectfulness; polite literature, learning; teaching, instruction. A. ادرا *idrār*, salary, allowance, stipend. A. ادراي *idrāre*, an allowance, a pension. A.P. ادراك *idrāk*, attainment, apprehension, comprehension. A. [the verb درك *daraka*). A. ادرك *adraka*, (it or he) overtook, (4th form of ادركه *adrakahu 'l gharku*, drowning overtook). A. آدم *ādam*, Adam. [took him. A. آدم بني آدم *banī ādam*, the offspring of Adam, mankind. A. [A.P. آدمي *ādami*, human; a man: thou art a man. آدميان *ādamiyān* (pl. of *ādami*), men, mankind. P. آدمي *ādami-bacha*, child of man. P. آدمية *ādamiyat*, humanity. A. آدمي زاده *ādami-zāda*, born of man, human. P. آدمي *ādamiyī*, thou art a human being:—*ādamiye*, one man, a certain man. P. ادني *adnā*, nearer, or nearest; lower, or lowest; lesser, or least. [structor. A. ادب *adīb*, courteous; learned; teacher, instructor. ادب الادب *adabu 'l adīb*, the instruction of the teacher. A. اديم *adīm*, surface (of the earth or sky), or what appears (thereof); tanned skin, leather, red leather. A. اديم السما *adīmu 's samā*, the exterior, or visible part of the heavens; the sky. A.

آدينه *ādina*, the Muhammadan Sabbath, Friday. P. [harm, or hurt. A.]

اذا *azā* (for اذلي) annoyance, molestation, اذا *izā*, when, whenever; lo! A.

اذا كان الطباع طباع سوء *izā kāna 't tibā'u tibā'a su'in*, when the nature is a nature of evil (i.e. is an evil nature). A.

آذار *āzār*, the sixth of the Greek (or Syrian) months, corresponding to March O.S. A.

آذر *āzur*, or *āzar*, the ninth month of the Persian calendar, corresponding to December. P.

اذل *azall*, vilest, basest. A. [ber. P.]

اين *izn*, leave, permission; knowledge. A.

... *uzn*, the ear. A.

اذلي *azā* = اذا; q. v. A.

اذي *azam*, (acc.) injury, &c.; contumely. A.

اذية *aziyat*, vexation, molestation, harm, hurt. A.

آر *ār*, bring (imp. of آوردن *āvardan*). P.

ار *ar*, = اگر *agar*, q. v. P.

ارادت *irādat* } wish, desire, will; purpose, intention; meaning; docility. A.

اراده *irāda* }

آراستن *ārāstan*, to adorn, fit out; prepare, array, put in order. P.

آراسته *ārāsta*, adorned, &c. P.

آرام *ārām*, rest, quiet; ease, comfort. P. [P.]

آرام گرفتن *ārām giriftan*, to take rest, to repose.

ارامل *arāmil* (pl. of ارمل *armal*), widows; needy, destitute (persons). A. [still or quiet. P.]

آرامیدن *ārāmidan*, to rest, or repose, to become

آراي *ārāi*, adorn thou, (imp. of آراستن *ārāstan*). P.

آرايش *ārāyish*, ornament; preparation. P.

ارباب *arbāb* (pl. of رب *rabb*), lords, masters, possessors. A.

اربابي معني *arbābi ma'nā*, spiritual persons. A.P.

اربابي همت *arbābi himmat*, high-minded persons, of noble aspirations; liberal persons. A.P. [revenue (in kind). A.]

ارتفاع *irtifā'*, exaltation, elevation, height;

ارجمند *arjmand*, rare, worthy, dear; noble, honoured, distinguished. P. [lous. A.]

ارخلي *arkhā*, most flabby, or flaccid, or pendu-

اردشير بابكان *ardshir bābakān*, the first king of the 4th, or Sassanian, dynasty of Persia.

He was the son of a shepherd, who married the daughter of one Babak. His reign was cotemporary with that of Commodus. P.

اردی بهشت *urde bihišt*, (lit. like Paradise),

the second month of the Persian calendar, corresponding to April. P.

ارزاق *arzāk*, (pl. of رزق *rizq*), supplies of food or sustenance; possessions, riches. A.

ارزاني داشتن *arzāni dāshtan*, to give, bestow; to consider fit or worthy. P.

آرزو *arzū*, wish, desire, longing, eagerness. P.

ارزیدن *arzidan*, to be worth; to suit. P.

آرنگ *arzhang*, the gallery, or drawing-book, of the painter Māni. P.

آرنگي *arzhangī*, like, or worthy of, the gallery of the painter Māni. P. [(generally). P.]

ارسلان *arslān*, name of a certain slave; a slave

ارض *arṣ*, earth, soil, land. A.

الارض *al arṣ*, the earth. A.

ارضه *fi arzihi*, on His earth. A.

ارض *irza*, be thou pleased, or satisfied, (imp. of the verb رضي *raziya*). A. [rafa'a]. A.

ارفع *irfu'*, raise or exalt thou, (imp. of رفع *rafa'*). A.

وارفع درجه الاولياء وولائه *wa 'rfa' darajata 'l auliya' ihi wa wulatihi*, and exalt the ranks of his ministers and governors. A.

ارکان *arkān* (pl. of رکن *rukṇ*), pillars, props. A.

ارکان دولت *arkāni daulat*, (lit. pillars of the state), nobles, ministers. A.P.

آرم *āram*, I will, or would, or may bring (aor. of آوردن *āvardan*). P.

آرامیدن *āramidan* = آرامیدن q. v. P. [abated. P.]

آرامیده *āramida*, rested; settled; moderated,

آره *arra*, a saw. P. [آوردن]. P.

آري *ārī*, thou mayest bring, (2 sing. aor. of

آز *āz*, desire, avarice, greed. P.

از *az*, from, among, of, with, by, above, beyond, by way of, for the sake of; than; such as, to wit. P.

آزاد *āzād*, free. P. [liberty. P.]

آزاد شدن *āzād shudan*, to be free, to be set at

آزاد کردن *āzād kardan*, to set free, to release, liberate. P.

آزادگان *āzādagān* (pl. of آزاده *āzāda*), those who are free from worldly cares, the religious. P.

آزادگي *āzādagī*, freedom. P.

آزاده *āzāda*, freed; free. P.

آزار *āzār*, annoyance, molestation, sorrow, grief, trouble, smart, soreness, hurt; (as latter part of a compound) injurer, molester; injuring, vexing; (*āzār* is, in such cases, the root of the verb آزاردن *āzārdan*). P.

آزاردن *āzārdan*, to annoy, molest, vex, grieve, afflict. P.

از آن *az ān*, on that account, for that reason, thence, hence. P.

از آن پس *az ān pas*, after that. P.

از آنجا *az ānjā*, from that position, on account of that high position; since, inasmuch, forasmuch. P.

از اینجا *az injā*, from this place, with reference to this position; hence. P.

از بر *az bar*, by heart, by rote. P.

از بر خواندن *az bar khwāndan*, to repeat by rote. P. [the sake (of). P.]

از برای *az barā'i*, on account (of), because, for

از بهر *az bahr*, for the sake (of). P.

افتادن *az pā'i uftādan*, to fall down. P.

پست *az pā'i past*, decayed, sapped, undermined. P.

در آمدن *az pā'i dar āmadan*, to be brought low, to fall into distress. P.

حدّ *az ḥadd*, beyond bounds. P.A.

از دحام *izdiḥām*, crowd, throng, press. A. [P.]

از درها *az darhā*, out of doors, away from home.

از درها *azdarhā*, از درها *azhdarhā*, a large serpent, python, dragon. P.

آز *āzar*, name of Abraham's father (according to some), or of his uncle (according to others, who say that the father of Abraham was named *tārakh*, and that, on his death, Āzar took charge of Abraham. Āzar is said to have been a maker of images, and an idolater). A.

ازردن *āzardan*, or *āzurdan* = آزاردن *āzārdan*,

ازرق *azraq*, blue. A. [q.v. P.]

ازرق پیراهن *azraq-pirāhan*, clad in a blue vest; religious mendicants, calenders. A.P.

آزرم جو *āzarm-jū*, peace-seeking, peaceable, meek. P.

آزرم جوئی *āzarm-jū'e*, a peaceable person. P.

از رو *az rū*, on the ground, by reason (of). P.

از سر *az sar*, from the beginning, anew, *de novo*. P. [reins. A.]

آزم *azimma*, (pl. of *zimām*), leading-strings,

آزمودن *āzmūdan*, to try, prove, test; (the perf. part. is *āzmūda*). P.

از او *az ū*, (for *az ō*), from him, her, or it. P.

از او بر *az ū bar*, above him, higher than he. P.

از وی *az wai*, from him. P.

از هر دوی *az har dare*, from every quarter, of every kind or description, on every topic. P.

ازین *azīn*, (for *az īn*), for this; from this; at this; of this; than this; like this, such as (p. 64, l. 1.). P. [these. P.]

ازینان *azīnān*, (for *az īnān*), of, or from

ازین بیش *azīn besh*, more than this. P.

ازین پیش *azīn pesh*, before this, prior to this, formerly, heretofore; henceforth. P.

ازینجا *azīnjā* = از اینجا, q. v. P.

اساء *asā'a*, he sinned, or did evil, (4th form of the verb *sā'a*, for *سو*). A.

اساء من *man asā'a*, he who doth evil. A. [P.]

آسان *āsān*, easy: (the comp. is *āsāntar*, easier).

آسانی *āsānī*, ease, repose, enjoyment. P. [P.]

آسایش *āsāyish*, ease, rest, tranquillity, comfort.

اسباب *asbāb*, (pl. of *sabāb*), causes, means; things, goods, chattels. A.

اسب *asp*, horse. P.

است *ast*, is. P.

استاد *ustād*, teacher, master, tutor. P.

آستان *āstān* } threshold; base, or foot (of a

آستانه *āstāna* } thing). P.

استبرق *istabraḳ* (the P. *sitabra*, arabicized), thick silk brocade, interwoven with gold. A. [intelligence. A.]

استبحار *istiḥṣār*, mental perception, knowledge,

استحکار *istiḥkār*, deeming despicable, despising; contempt. A.

استحقاق *istiḥkāk*, merit, suitableness, fitness. A.

استحییت *istahyaitu*, I feel ashamed, I blush, (10th form of the verb *hayiya*). A.

استخفاف *istikḥfāf*, esteeming light or of little account, disesteem. A.

استخلاص *istikhlās*, liberation, deliverance, rescue, effecting (one's) deliverance, seeking liberation. A.

استخوان *ustukhwān*, bone; stone (of a fruit). P.

استر *astar*, mule. P. [obeying. A.]

استطاعت *istiṭā'at*, power, ability; submitting,

استظهار *istiẖhār*, seeking aid or support; strength, support. A.

استعارة *isti'arat* or *isti'ara*, borrowing. A.

استعداد *isti'dād*, capacity, fitness, aptitude; cleverness, ability. A.

استغفار *istiḡfār*, seeking or asking for forgiveness, imploring pardon. A.

استغفر *astaghfiru*, I ask pardon, (imperf. 10th form of the verb غفر). A.
 استغفر الله *astaghfiru 'llāha*, I implore the forgiveness of God. A.
 استغفرك *astaghfiruka*, I ask thy forgiveness, I ask pardon of thee. A.
 استغفر *istaghfir*, ask forgiveness; (imp. 10th form of غفر). A.
 استقبال *istikbāl*, going, or advancing to meet (a friend or a guest, &c.), greeting. A.
 استقرار *istikrār*, confirmation, settlement, firmness. A. [ing to discover fact. A.]
 استقصاء *istikṣā'*, inquiry, or investigation, desire.
 استوار *ustuwār*, firm, strong; sound, valid, unanswerable; just, true. P.
 آستین *āstin*, sleeve. P.
 استئناس *isti'nās*, familiarity, intimacy. A.
 اسرار *isrār*, hiding, concealing; doing any thing in private. A.
 اسراری *isrārī*, my secret acts. A.
 اسراف *isrāf*, extravagance, prodigality. A.
 اسعی *as'ā*, I will strive, endeavour, labour, exert myself; (imperf. of the verb سعی *sa'ā*). A.
 اسعی لکم *as'ā lakum*, I will exert myself (work hard) for you. A.
 اسکندر *iskandar*, Alexander (the Great). A.
 اسکندریه *iskandariya*, Alexandria. A.
 اسلام *islām*, the true faith, Islam, Islamism. A.
 اسم *ism*, name: اسم *ismuhu*, His name. A.
 آسمان *āsmān*, heaven. P.
 آسمانی *āsmānī*, heavenly. P.
 اسمع *asma'*, more, or most pleasing to the ear, or worthy of being heard. A.
 آسودن *āsūdan*, to rest, repose, to be tranquil; to be refreshed. P. [ease. P.]
 آسوده *āsūda*, at rest, contented, still, quiet, at
 آسوده تر *āsūdatar*, easier, more easily. P.
 آسیا *āsyā*, mill. P.
 آسیای گردان *āsyāyi gardān*, revolving millstone. P.
 آسیا سنگ *āsyā-sang*, millstone. P.
 آسیب *āyib*, misfortune, trouble, injury. P.
 اسیر *asir*, prisoner, captive. P.
 اسیری *asirī*, captivity. P.
 asire, a (or, a certain) prisoner. P.
 اش *ash*, him, her, it; of, or to him, her, or it. P.
 اشارت *ishārat*, sign, intimation, hint, signification. A.

آشامیدن *āshāmidan*, to sip, to drink. P.
 اشاهد *ushāhidu*, I behold; (imperf. of the 3rd form of the verb شهد). A.
 اشاهد من اهوی *ushāhidu man ahwā*, I behold him whom I love. A.
 اشتد *ishtadda*, he or it waxed strong; (8th form of the verb شد *shadda*). A.
 اشتد ساعده *ishtadda sā'iduhu*, (and when) his arm waxed strong. A.
 اشتر *uhtur*, camel. P. [camel-rider. P.]
 اشتر سوار *uhtur-suwār*, mounted on a camel, a
 اشتها *ishtihā'*, appetite, desire. A.
 اشتها *ishtahā*, he desired, or longed for; (8th form of the verb شهی). A.
 اشتهی رطب *man kāna baina yadaihi ma 'sh tahā ruṭabun*, he who has before him the fresh ripe dates for which he longed. A. [worst. A.]
 اشتر *asharr*, more, or most wicked, worse or
 اشربوا *ishrabū*, drink ye; (imp. of the verb شرب *shariba*). A.
 اشعار *ash'ār*, (pl. of شعر *shi'r*), poems. A.
 آشفتن *āshuftan*, to be disturbed, or confounded; to become dark and confused; (p. 119). P.
 آشفتی *āshuftī*, thou art distracted, or confused (p. 104.) P. [wretches, miscreants. A.]
 اشقیاء *ashkhiyā'*, (pl. of شقی *shakīy*), thieves,
 آشکارا *āshkārā*, evident, apparent, manifest, public, known, revealed. P.
 آشنا *āshnā*, (pl. آشنایان *āshnāyān*), friend, acquaintance. P.
 آشوب *āshūb*, terror, confusion, tumult, uproar. P.
 آشوب تر *āshūbtar*, more confounding, or perplexing. P.
 آشیان *āshyān*, nest. P.
 اصحاب *aṣḥāb*, (pl. of صاحب *ṣāhib*), masters, owners, possessors; companions, the companions of Muhammad. A.
 اصحاب کهف *aṣḥābi kahf*, the companions of the cave, (the seven Christians who are said to have taken refuge in a cave near Ephesus, in the reign of the Emperor Decius, A.D. 253, and to have slept on till the reign of Theodosius, A.D. 408). A.P. [A.P.]
 اصطخر *iṣṭakhar*, the ancient name of Persepolis.
 اصل *aṣl*, root, origin, essence; lineage, race. A.
 اصلاً *aṣlan*, (acc. of *aṣl*, used adverbially), not at all, by no means. A.

اصلاح *iṣlāḥ*, amending, correcting, shewing kindness; goodness. A.

اصنع *iṣna'*, do thou; (imp. of the verb اصنع *iṣna' bi mā anta lahu ahluku*, deal Thou with me as befits Thee (i.e. grant forgiveness). A.

اصوات *aṣwāt*, (pl. of صوت *ṣawt*) voices, sounds. A.

اضافت *izāfat* } addition, adjunct, augmenta-
اضافه *izāfa* } tion. A.

اضافه نمودن *izāfa namūdan*, to increase, to add. *azḥā*, see عيد *'id*. A. [A.P.

اضل *aẓallu*, I lose; (imperf. of the verb ضل *ẓalla*). A.

اضل طریقاً *aẓallu ṭarīqan*, I lose the way. A.

اطال *aṭāla*, he lengthened; (optatively) may He lengthen, (4th form of the verb طال *ṭāla* for طول). A. [lengthen his life! A.

اطال الله عمره *aṭāla 'llāhu 'umrahu*, may God اطباء *aṭibbā*, (pl. of طبيب *ṭabīb*), physicians. A.

اطراف *aṭrāf*, (pl. of طرف *ṭaraf*), remote quarters, or districts, directions, extremities. A.

اطفال *aṭfāl*, (pl. of طفل *ṭifl*), infants, children. A.

اطلاع *iṭṭilā*, investigation, discovery, intimation, knowledge. A.

اطلاس *aṭlas*, satin. A.

اطماع *iṣmā*, exciting a longing, or cupidity; eager desire, greed, cupidity. A.

اظل *aẓallu*, I would be the whole day, I would not cease; (imperf. of the verb ضل *ẓalla*). A.

اظل فاطلاً *fa aẓallu amla'u ṭirbatī*, then would I go on filling my bottle the whole day long. A.

اعادة *i'ādat* (and *i'āda*), repetition, rehearsal, revisal; relating, reviewing. A.

اعتاق *i'tāk*, manumission, liberation of slaves. A.

اعتبار *i'tibār*, respect, regard, trust, credit. A.

اعتدال *i'tidāl*, equity, moderation, equilibrium, symmetry, just proportion. A.

اعتدلت *i'tadalat*, she becomes (or, they become) straight; (8th form of the verb عدل). A. [carping. A.

اعتراض *i'tirāz*, opposition, objection, resistance, کردن *i'tirāz kardan*, to object to, to carp at, to find fault with, to dispute, or call in question. A.P.

اعتراف *i'tirāf*, confession, acknowledgment. A.

اعتقاد *i'tiqād*, belief, trust, confidence. A.

اعتماد *i'timād*, trust, reliance, confidence. A.

اعدا' *ā'dā'*, (pl. of عدو *'aduww*), enemies. A.

اعدائه *ā'dā'ihī*, (upon) his foes. A.

اعدل *ā'dal*, more, or most just. A.

اعدى *ā'dā*, most hostile. A.

اعدى اعدى نفسك *ā'dā 'aduwwika nafsuka*, thy most deadly foe (is) thine own soul. A.

اعرابي *ā'rābīy*, an Arab of the desert. A.

اعراض *i'rāz*, turning away the face, disregard- ing, refusal. A. [and hell. A.

اعراف *ā'rāf*, the boundary between paradise

اعضاء *ā'zā*, (pl. of عضو *'uẓw*), limbs, members. A.

اعطا *i'tā*, giving, bestowing. A.

اعظم *ā'ẓam*, greatest (or greater). A.

اعلام *ā'lām*, (pl. of علم *'alam*), banners, stand- ards. A. [nouncing. A.

اعلام *i'lām*, making known, informing, an-

اعلان *i'lān*, open acting, outward conduct. A.

اعلاني *i'lānī*, my outward conduct. A.

اعلم *u'allimu*, I teach; (imperf. of the 2nd form of علم *'alima*, he knew). [archery. A.

اعلمه الرماية *u'allimuhu 'rrimāyata*, I taught him

اعلى *ā'lā*, most high, supreme, highest. A.

اعمال *ā'māl*, (pl. of عمل *'amal*), works, acts, deeds. A. [عمل *'amala*). A.

اعملوا *i'malū*, perform ye; (imp. of the verb

اعوذ *ā'ūzu*, I take refuge; (imperf. of the verb عاذ *'āza*, for عوذ).

اعوذ بالله *ā'ūzu bi 'llāhi*, I take refuge with God; God preserve me! A.

اعهد *ā'had*, I covenanted, (imperf. jussive of the verb عهد). A.

اعهد اليكم *a lam ā'had ilaikum*, did I not take your covenant? A.

اعيان *ā'yān*, (pl. of عين *'ain*), eyes; nobles. A.

اعيان حضرت *ā'yāni ḥazrat*, nobles of the court, lords of the presence. A.P.

آغاز *āghāz*, beginning. P. [to begin. P.

آغاز نهادن *āghāz nihādan* (= *āghāz kardan*),

آغاني *āghānī*, (pl. of اغنية *ughniyat*), songs. A.

اغلب *āghlab*, most, greater part, most part. A.

اغلمش *ughlumish*, the son of Jingiz Khān. He reigned about the year 656 of the Hijra. T.

اغنياء *āghniyā*, (pl. of غني *ghanīy*), rich men. A.

آغوش *āghosh*, embrace, bosom; name of a cer- tain slave, a slave (generally). P.

اغيار *āghyār*, (pl. of غير *ghair*), others, rivals, strangers. A.

آفاق *āfāk*, (pl. of افق *ufk*), horizons, quarters of the world. A.

افانین *afānīn*, (pl. of افنان *afnān*, which is itself the pl. of فن *fann*), numerous branches, branches on branches. A.

افانینو علیها جبار *afānīnu 'alaihā julnārun*, (and) endless branches, on which (are) pomegranate-flowers. A.

آفت *āfat*, calamity, disaster. A.

آفتاب *āftāb*, the sun. P.

افتادگان *uftādagān*, (pl. of افتاده *uftāda*), the fallen, the lowly, the unfortunate. P.

افتادن *uftādan*, to fall, drop, alight; to befall, happen, occur, chance; to be cast (90). P.

افتاده *uftāda*, fallen, dropped; lying still or [idle, at rest. P.

افتان *uftān*, falling. P. *uftān o khezān*, (lit. falling and rising), going along with difficulty. P.

افتخار *iftikhār*, glory, boast. A.

افراختن *afrahkhtan*, to raise, exalt, lift up. P.

افروختن *afrokhhtan*, to set on fire; to kindle, or light (a fire). P.

آفریدن *āfrīdan*, to create. P.

آفرین *āfirīn*, applause, acclamation, benediction; (root of *āfrīdan*, used as latter part of compounds), creator, creating. P.

آفرین جهان *jahān-āfirīn*, creator of the world. P.

آفرینش *āfirīnish*, creation. P.

افزودن *afzūdan*, to increase. P.

افسانه *afsāna*, charm; fiction, tale. P.

افسردن *afseurdan*, to wither, flag. P. [less. P.

افسرده *afseurda*, spiritless, dull, apathetic, lifeless. A.

افشاء *ifshā*, divulging, exposure. A.

افشاندن *afshāndan*, to scatter, shake, drop. P.

افضل *afzal*, most excellent, choicest. A.

افضل تر *afzaltar*, better, more excellent. P.

افطار کردن *iftār kardan*, to break a fast. A.P.

افعی *af'ā*, viper. A.

افغان *afghān*, wailing, lamentation; alas! P.

افکا *ifkan*, (acc. of افک *ifk*), a lie. A.

افگندن *afgandan*, to throw or cast, throw down, upset; to fall, to be lying; to strike, hit. P.

افگنده *afganda*, thrown, or cast down; fallen, laid, placed. P.

افلاس *iflās*, poverty, destitution, beggary. A.

افواه *afwāh*, (pl. of فوه *fūh*), mouths, rumour. A.

افوز *afūzu*, I might get, obtain, or gain; (imperf. of the verb فاز *fāza*, for فوز). A.

افوز بمنیتی *afūzu bi munyati*, (that) I might obtain my wish. A.

اقارب *akārīb*, (pl. of قریب *karīb*), those near and dear, kinsmen, relations. A.

اقالیم *akālim*, (pl. of اقليم *iklīm*), climes, regions. A.

اقبال *ikbāl*, advancement, good fortune, prosperity. A.

اقبالهما *ikbālahumā*, the good fortune of both of them; (acc. governed by the preceding verb adam *adāma*). A.

اقتدا *iktīdā*, taking as an example. A.

اقتدا کردن *iktīdā kardan*, to follow the example (of anyone), to imitate. A. P.

اقدام *ikdām*, coming forward, advancing; attention, effort, diligence, promptitude. A.

اقدام نمودن *ikdām namūdan*, to advance, approach. A. P.

اقرار *ikrār*, confession, acknowledgment; assertion; acquiescence; favourable leaning. A.

اقراب *akrab*, nearer, nearest. A.

اقل *akallu*, smallest, least. A.

اقل جبال الارض *akallu jibālī 'l arzi tūrun*, the least of the mountains of the earth is Sinai. A.

اقليم *iklīm*, one of the seven divisions of the habitable earth, clime, country, region. A.

اقلیمی *iklīme*, one division (out of the seven) of the earth, one whole clime, or tract. A. P.

از اقلیمی باقلیمی *az iklīme ba iklīme*, from clime to clime, from one country to another. P.

اکابر *akābir*, (pl. of اکبر *akbar*), the great, the rich, nobles. A.

اکبر *akbar*, greater, greatest; severer. A.

اکتسبت *iktasabta*, thou hast gained or earned; (8th form of the verb کسب *kasaba*). A.

ما ذا اکتسبت *mā za 'ktasabta*, what hast thou gained? A.

اکرام *ikrām*, respect, honour, observance. A.

اکمال *akmal*, most perfect. A.

اکن *akun*, I am, I became, I may be; (imperf. jussive of کان *kāna*, for کون). A.

اکنون *aknūn*, now, just now, at present. P.

آگاهی *agāhi*, information, intimation, notice. P.

اگر *agar*, if; although. P.

اگرچه *agarchi*, although. P.

آگندن *āgandan*, to fill, stuff; (perf. part. آگنده). P.

یر *āganda-par*, stuffed with feathers. P.
 آگهی *āgahī* = آگهی, q. v. P.
 آل *āl*, family, race, descendants. A.
 آل داؤد *āl dā'uda*, O family of David! (the
 acc. *ālā* being used for the vocative). A.
 وآله *wa ālihi*, and (on) his family. A.
 ال *al*, the, (the Arabic article, always prefixed
 to the noun). A. [a care! A.
 الا *alā*, now, now then, surely! beware! have
 الا *allā* (for لا ان *an lā*), that not. A.
 الا تعبدوا *allā ta'budū*, that ye worship not. A.
 الا *illā* (for لا ان *in lā*), if not, save, except,
 but what. A.
 تا *alā tā*, beware that. A. P.
 الباب *albāb* (pl. of لب *lubb*), minds, souls. A.
 آلت *ālat*, instrument, tool; organ (of gene-
 ration). A. [quest, petition. A.
 التجاء *iltijā*, fleeing for refuge; entreaty, re-
 برون *iltijā burdan* (= التجا کردن, *iltijā*
kardan), to seek refuge, to take shelter. A. P.
 التفات *iltifāt*, attention, regard, courtesy, re-
 spect; heed, notice. A.
 التفاتي *iltifāte*, one regard, one look. A. P.
 التي *allatī* (fem. of الذي *allazī*), who, which. A.
 التي بين جنبيك *allatī baina jambaika*, (thy soul)
 which is between thy two sides; (see اعدي). A.
 الحان *alhān* (pl. of لحن *lahn*), notes, sounds,
 الحمد *al hamd*, praise. A. [tones, tunes. A.
 الحمد لله *al hamdu li 'llāhi*, praise be to (or, be-
 longs to) God. A.
 الحمدی *al hamde*, one ejaculation of praise. A. P.
 الذي *allazī*, who, he who, he whom. A.
 الزام *ilzām*, forcing, obliging, making obliga-
 tory; confutation. A. [kindnesses. A.
 الطاف *altāf* (pl. of لطف *lutf*), benefits, favours,
 الف *alif*, the letter ا. A.
 الف بي تي *alif be te*, a, b, c, the alphabet. A.
 الف *ulfat*, familiarity, friendliness, amity,
 sociableness, fellowship. A.
 القصه *al kışsa*, (to return to) the story, (to
 make) the story (short); to sum up, on
 the whole. A.
 الله *allāh*, God, (for ال اله *al ilāh*, the God). A.
 الله الله *allāh allāh*, O God! O God! Good
 God! A.
 تعالي *allah ta'ālā*, the Most High God. A.
 اللهم *allāhumma*, O God! A.

الماس *almās*, diamond. A.
 الوان *alwān* (pl. of لون *laun*), colours; sorts,
 varieties (of good things of this life). A.
 الوداع *al wadā'*, farewell! adieu! A.
 آلودن *ālūdan*, to cover, besmear, stain, soil,
 pollute, steep; (perf. part. الودع). P.
 الوند *alwand*, name of a high mountain in Ha-
 madān, eighty leagues from Isfahān. P.
 الوية *alwiyat* (pl. of لواء *liwā*), banners, stan-
 dards. A. [of victory. A.
 بالوية النصر *bi alwiyati 'nnaşri*, with the banners
 اله *ilāh*, God. A.
 الهی *ilāhī*, pertaining to God, divine. A. P.
 الي *ilā*, to, towards, up to, at. A.
 الي من *ilā man*, towards him who. A.
 الي *ilaiya*, to me. A.
 اليك *ilaika*, to thee, towards thee. A.
 اليكم *ilaikum*, to you, for you. A.
 اليم *alim*, painful; most painful. A.
 اليه *ilaihi*, to him. A.
 اما *ammā*, but. A. [distance. P.
 آماج *āmāj*, target, mark for archers; bow-shot
 امام *imām*, exemplar, leader, high priest,
 امان *amān*, safety, security. A. [Imaum. A.
 امانت *amānat*, rectitude, sincerity, faith. A.
 امة *ummat*, religion; followers (of an apostle);
 nation, people. A. [مات *māta* for موت). A.
 امت *amut*, I die; (imperf. jussive of the verb
 ان لم امت *in lam amut*, if I die not. A.
 امتناع *imtinā'*, prohibition; refraining, absti-
 nence. A.
 امثال *amsāl* (pl. of مثل *maşal*), fellows, likes,
 resemblances; fables, proverbs. A.
 آمدست *āmadast* (= آمده است *āmada ast*), hath
 come. P. [perfect part. is آمده *āmada*). P.
 آمدن *āmadan*, to come, arrive; to occur: (the
 امر *amr*, injunction, command; case, affair. A.
 امر و نهی *amr o nahī*, command and prohibi-
 tion; absolute authority. A. P.
 امراء *umarā* (pl. of امير *amir*), commanders,
 princes, emirs. A.
 امرد *amrad*, beardless and handsome (youth). A.
 امروز *imroz*, to-day, this day; now. P.
 امري *amrī*, my case or affair. A.
 امشب *imshab*, to night, this night. P.
 امضاء *imzā*, transmitting, despatching, transact-
 ing, carrying through. A.

امعان *im'ān*, advancing far into, penetrating. A.
 امعان نظر *im'āni naẓar*, directing of vision,
 gazing, careful glance, mature considera-
 tion. A.P.

امكان *imkān*, possibility, power. A.

املا *amla'u*, I fill, I would fill: (see *اغلل* *aḡallu*). A.

املا *imlā*, filling up. A. [sions. A.

املاك *amlāk* (pl. of ملك *mulk*), goods, posses-
 ام *umam* (pl. of امة *ummat*), peoples, nations,
 sects. A.

آمن *āmin*, protect thou, render thou secure;
 (imp. of آمن *āmāna*, 4th form of the verb
 امن *amina*). [country. A.

آمن بلده *āmin baladahu*, give security to his
 امواج *amwāj* (pl. of موج *mauj*), waves. A.

اموال *amwāl* (pl. of مال *māl*), property, effects,
 monies. A.

آموختن *āmokhtan*, to learn; to teach. P.

امور *umūr* (pl. of امر *amr*), affairs, matters,
 things. A.

آمیختن *āmekhtan*, to mix. P.

امید *umed* or *ummed*, hope, expectation. P.

امیدوار *umedwār*, hopeful, expectant, candidate. P.
 امیدواری *umedwārī*, hopefulness; thou art
 hopeful, thou hopest. P.

امیر *amīr*, commander, chief, leader, governor,
 noble, lord, prince. A. [A.P.

امیر کبیر *amīri kabīr*, great lord, mighty prince.

امیرزاده *amīr zāda*, prince's son, prince. A.P.

آمیز *āmez* (imp. of *amekhtan*, used as the latter
 part of compounds), mixing, mixed. P.

آن *ān*, that, he. P.

ان *an* (indecl. particle), that. A.

... *in*, if. A.

لم *in lam*, if not. A.

لم اکن *in lam akun*, if I may not be. A.

آن *anna*, that. A.

... *inna*, verily, truly, (followed by the acc.
 of nouns and the imperf. subjunctive of

انا *ana*, I. A. [verbs). A.

... *ina*, vase, vessel. A.

انابت *inābat*, turning to God, repentance. A.

انار *anāra*, he illumined; (4th form of the
 verb نار *nāra* for نور); may He illumine!
 (optatively). A.

انار الله *anāra 'llāhu*, may God illumine! A.

انام *anām*, mankind, men. A.

آنان *ānān* (pl. of آن *ān*), they, those. P.

آنانکه *ānānki*, they who. P.

انبار *ambār*, granary, garner, stack, magazine. P.

انبار *ambāz*, partner (in trade). P.

انباری *ambāzī*, partnership. P. [verb نی). A.

انباك *ambāka*, he informed thee; (4th form of the
 fa man *ambāka*, who then informed
 thee? A. [wallet. P.

انبان *ambān*, dressed sheep-skins, leather;

انبث *ambata*, he caused to bring forth, or
 grow, or vegetate; (4th form of the verb
 نبت *nabata*). A.

انبثهم الله *ambatahumu 'llāhu*, God caused them
 to grow or spring up. A. [pleasantry. A.

انبساط *imbisāt*, gladness, recreation, mirth,

انبوه *amboh*, concourse, crowd. P.

آن به *ān bih*, that (is) better. P.

انبیاء *ambiyā* (pl. of نبی *nabiy*), prophets. A.

انت *anta*, thou. A.

انتسبت *intasabta*, thou art related; (8th form
 of the verb نسب *nasaba*). A.

بمن انتسبت *bi mani 'ntasabta*, to whom art thou
 related? A. [expectation. A.

انتظار *intizār*, expecting, watching for, awaiting;

انتقام *intikām*, taking revenge, vengeance, re-
 taliation. A. [ance, take revenge. A.P.

انتقام کشیدن *intikām kashidan*, to exact venge-

آنجا *ānjā*, that place, there. P.

انجام *anjām*, end, close; issue, consequence. P.

انجامیدن *anjāmīdan*, to finish, terminate, result. P.

انجمن *anjuman*, company, assembly; banquet. P.

انجیل *injil*, the Gospel. A.

آنچنان *ānchunān*, such as that, in that manner,
 in such a way. P.

آنچنانکه *ānchunānki*, exactly as, even as. P.

آنچه *ānchi*, that which, whatever. P.

اند *and*, they are. P.

انداختن *andākhtan*, to throw, cast, hurl, shoot;
 reject; to cast aside; to degrade, abase
 (p. 101); to lay down (p. 135). P.

اندازه *andāza*, quantity, measure, due propor-
 tion, just measure. P.

اندام *andām*, body; limb. P.

اندر *andar*, within, in, on, amidst; belly. P.

بشکر اندرش *ba shukr andarash*, in praising (or
 thanking) Him. P.

اندراں *andarān*, in it, into it, therein. P.
 اندرم *andaram*, I am in. P. [heart, belly. P.
 اندرون *andarūn*, inner part, inside, interior;
 اندرین *andarīn* (for اندر این), in this. P.
 اندک *andak*, little, few; trifling. P.
 اندکی *andake*, a little, very little. P.
 اندوختن *andokhtan*, to acquire, gain, gather up,
 collect, amass, hoard. P.
 اندوه *andūh* or *andoh*, grief, sadness, trouble. P.
 اندوه *anduh* = اندوه. P.
 اندیشناک *andeshnāk*, fearful, anxious, in fear. P.
 تر اندیشناک *andeshnāktār*, more afraid. P.
 تر اندیشناک *andeshnāktaram*, I am more apprehensive. P.
 اندیشه *andesha*, thought, consideration, reflection; doubt, anxiety, fear, concern, care. P.
 اندیشیدن *andeshidan*, to think, consider, reflect; to feel concern, or alarm, or anxiety. P.
 انس *uns*, sociableness, familiarity; habit. A.
 انسان *insān*, man. A.
 الإنسان *al insān*, the man, man. A.
 آنست *ānast*, is that. P.
 آنستی *ānaste*, that would be. P. [God. A.
 آن شاء الله *in shā'a 'llāh*, if God will, if it please
 انصاف *insāf*, justice. A.
 انعام *in'am*, benefaction, gift, gratuity, favour. A.
 انفاس *anfās* (pl. of نفس *nafas*), breaths; moments. A.
 انفس *anfus* (pl. of نفس *nafs*), souls, selves. A.
 انفسکم *anfusukum* (nom.), your own souls, yourselves. A. [yourselves. A.
 انفسکم *anfusakum* (acc.), your own souls, *annaka*, that thou. A.
 ... *innaka*, verily thou (art). A.
 ذنب *innaka ibnu z'ibin*, verily thou art a wolf's whelp. A. [asked. A.
 مسؤول *innaka mas'ulun*, verily thou wilt be
 انکار *inkār*, denial; objection; disapproval, dislike. A.
 انکر *ankar*, most disagreeable or offensive. A.
 انکار الاصوات *inna ankara 'l aswāti*, verily the most disagreeable of voices. A.
 آنکس *ānkas*, that person. P.
 آنکه *ānki*, he who, him who; that which. P.
 انگاریدن *angārīdan*, to compute, reckon, suppose, deem. P.
 انگارستن *angāshtan* = انگاریدن.

آنگاه *āngāh* (pronounced *ungah*), that time, then, there. P.
 آنگاه *āngāh ki*, at the time that, when. P.
 انگشت *angusht*, finger. P.
 انگشت نیل کشیدن *angushti nīl kashīdan*, to make a blue finger-mark on a thing, as indicative of its loss or abandonment: (see نیل *nīl*). P.
 انگشتی *angushtari*, finger-ring. P.
 آنگاه *āngāh* = آنگاه *āngāh*. P.
 انگیزان *angekhtan*, to raise, excite; (the perf. part. is انگیزان *angekhta*). P.
 انگیز *angez* (imp. of انگیزان *angekhtan*, used as latter part of compounds), exciting, stirring up. A.
 آن لم *in lam*, if not. A.
 آنم *ānam*, I am he, I am that. P.
 آنما *innamā*, only. A.
 انوار *anwār* (pl. of نور *nūr*), lights, splendours. A.
 انواع *anwā* (pl. of نوع *nau'*), kinds, sorts, various kinds. A.
 انوری *Anvarī*, name of a celebrated Persian poet, who died A.D. 1200. P.
 آنه *innahu*, verily he, or it. A.
 آنه لکم عدو مبین *innahu lakum 'aduwwun mubīn*, verily he is your open enemy. A.
 آنها *ānhā* (pl. of آن *ān*), those things. P.
 آئی *ānī*, such art thou, of it thou art. P.
 آئی *innī*, verily I. A. [(myself). A.
 آئی لمستر *innī lamustatirun*, verily I conceal
 آنیس *anīs*, companion, intimate friend. A.
 او *au*, or. A.
 او *ū* or *o*, he, him; she, her; it. P. [A.
 آواز *āwāz*, voice, sound, noise, cry, shout; report.
 آواز *āwāza*, rumour, report, news. P.
 آوان *āwān* (pl. of آن *ān*), times, seasons. A.
 اوباش *aubāsh* (pl. of وبش *wabash*), dissolute fellows, rabble, mob. A.
 اوج *auj*, top, summit. A.
 اولیاء *aulyā* (pl. of ولی *walī*), assistants, princes, ministers, governors. A.
 اولیاء *aulyā'ihī*, his ministers or nobles. A.
 اورا *orā*, him or her; to him, or her. P.
 اوراد *aurād* (pl. of ورد *wird*), portions of the Kurān, recited at different hours; devotions. A.

aurāk (pl. of *warāk* ورق), leaves, pages. A.
āvardan, to bring, adduce; to relate or report; to bear or endure; to beget. P.

ūst, he is; is of him, is his. P.

ūstād = استاد *ustād*; q. v. P.

auṣāf (pl. of *wasf* وصف), qualities, praises. A.

uftādan = افتادن *uftādan*. P.

aukāṭ (pl. of *wakt* وقت), times, hours. A.

awwal, first, beginning; former, at first. A.

aulā, nearer, worthier, fitter. A.

ulī 'l *albāb*, (gen. and acc. of اولی الالباب

ulu 'l *albāb*), the wise or prudent. A.

aulātar, better, more fit, suitable, proper or convenient. A. P.

ulā'ika, they, those. A. [former. A.

awwalīn (gen. pl. of *awwal* اول), first,

āwekhtan, to hang, suspend, catch hold

ū'ī, of it thou art. P. [of, cling to. P.

āh, oh! ah! alas! a sigh. P.

āhistagī, slowness, gentleness, lowness, softness of voice. P.

āhista, slowly, softly, gently. P.

āhak, lime, plaster, mortar, cement. P.

āhaki tafta, quick-lime. P.

ahl, people, family; worthy. A. [A.P.

ahli adab, the courteous; the learned.

ahli takhik, philosophers, doctors. A.P.

ahli khirad, wise persons, the wise. A.P.

ahli dil, the pious, prudent, or wise. A.P.

ahli zamīn, the people of, or dwellers on, the earth. A.P. [discerning. A.P.

ahli shinākh, the intelligent or

ahli ṣafā, the pure or devout. A.P.

ahli tarīk, devotees. A.P.

ahli ṭam', greedy, avaricious, or covetous persons. A.P.

ahli faṣl, men of learning or excellence; virtuous persons. A.P. [come! A.

ahlan (acc. of اهل), friendly people; wel-

ahlan wa saḥlan wa marḥaban, (thou art come, O guest) to a friendly

people, and to a smooth (comfortable) place, and to a roomy (convenient) place! A.

ahluhu, worthy of it. A.

bi ahlihi, deserving of it. A. [city. A.

ahliyat, worthiness, fitness; ability, capa-

ihmāl, negligence, carelessness, inattention, passing unnoticed, overlooking. A.

āhan, iron. P.

āhang, design, intention, preparation, readiness; note, voice; pitch, tune (of a musical instrument). P.

āhanī, made of iron, iron. P.

... *āhane*, a piece of iron. P.

āhanīn, made of iron. P. [gripped. P.

āhanīn-changāl, iron-clawed, strong-

āhanīn-dosh, iron-beamed (balance); iron-shouldered; strong, sturdy. P.

āhū, deer, stag, buck. P. [hawā). A.

āhū, I love; (imperf. of the verb هو

āhū, I love him. A.

āhe, one sigh. P.

ai, O! P. [verses of the Kurān. A.

āyāt (pl. of *āyat* آية), signs, miracles,

āyādī (pl. of *āyidī* آیدی, which again is the pl. of *yad* يد), hands; benefits, favours. A.

Iyāz, name of a favourite of Sulṭān Maḥ-

āyām (pl. of *yāum* يوم), day. A. [mūd. A.

āyat,

āyat, } verse of the Kurān, miracle, sign. A.

āya,

aitām (pl. of *yatīm* یتیم), orphans. A.

īṣār (for *īṣār* اثر), offering; preference; bestowing of benefits, charity. A. [tion. A.

ījāz, abridging, abbreviating; abbrevia-

ayyada, May (God) aid or strengthen; (perf. 2nd form of *āda*, for اید, used optatively). A. [him. A.

ayyadahu 'l *maulā*, May the Lord aid

īzid or *ezid*, God. P.

istādan, to stand, to be standing, to stop, stay, remain. P.

istāda, stood, standing. P.

eshān, they, them, these. P.

aīzan, also, likewise; the same. A.

em, we are, we have. P.

īmān (for ایمان *īmān*), faith, belief. A.

a'imma (pl. of امام *imām*), leaders in religion, exemplars; high-priests. A.

aiman, safe, secure; void of care, unconcerned, unapprehensive. P.

īn, this, these. P.

īnān (pl of این *īn*), these. A.

اینجا *injā*, this place, here. P.

اینک *inak*, behold! lo! P.

آینه *āyina*, glass, mirror. P.

ایوان *aiwān* or *iwān*, hall, court, palace, gallery, vestibule, portico. P.

ائین *ā'in*, law, canon, rule. P.

آئینه *ā'ina*, mirror, looking-glass. P.

آئینه‌دار *ā'ina-dār*, mirror-holder (an attendant on the great in the East.) P.

آئینه‌داری *ā'ina-dāri*, the office of mirror-holder. P.

ب

ب *ba*, to, at, with, by, in, for, according to. P.

ب *bi* or *bu*, a pleonastic particle prefixed to certain tenses of Persian verbs. P.

ب *bi*, by, with, to. A.

با *bā*, with, along with; to; possessed of; notwithstanding; in spite of. P. [that. P.

با آن که *bā ān ki*, that withal, notwithstanding

باب *bāb*, door, chapter. A. [ance. A.

باب التوبة *bābu 't taubati*, the door of repent-

با خبر *bā khabar*, informed, intelligent. P.A.

باختن *bākhtan*, to play, sport, trifle; to lose at

باآخر *ba ākhir*, to an end. P.A. [play. P.

با خشونت *bā khushūnat*, with roughness. P.A.

باد *bād*, wind, breeze; pride, conceit, arrogance; (optative of بودن *būdan*) may it be! P.

باد مخالف *bādi mukhālif*, adverse wind. P.A.

بادام *bādām*, almond. P. [steed. P.

بادپا *bād-pā* (lit. wind-footed), swift or fleet

بادپایی *bād-pā'e*, a fleet horse. P.

بادشاه *bādshāh*, king. P.

بادگرد *bād-gird*, whirlwind. P.

بادی *bāde*, a flatus (in the bowels), a fart. P.

بادیه *bādiya*, desert. A.

بار *bār*, load; fruit; time; admission, access. P.

بار خاطر *bārī khāṭir*, load or distress of mind. P.

بار آوردن *bār āvardan*, to bear fruit. P.

بار دیگر *bārī digar*, another, or second time. P.

باران *bārān*, rain, shower. P. [then. P.

باربر *bār-bar*, burden-bearing; beast of bur-

باربردار *bār-bardār*, bearer of burthens; pregnant or carrying (female). P.

بار خدا *bārī khudā*, Great God! P.

باردار *bār-dār* = باربردار *bār-bardār*. P.

بارگاه *bārgāh*, place of audience, royal court. P.

باره *bāra*, wall, battlements. P.

بارها *bārḥā* (pl. of بار *bār*), times, many times, often, repeatedly. P.

باری *bārī*, Creator. A.

بارتعالی *bārī ta'ālā*, God the Creator, God. A.

باری *bāre*, one load or burden; a turn or time; once upon a time, once; at least, at all events, at any rate. P.

باری چند *bāre chand*, several times. P.

باریدن *bārīdan*, to rain, to fall in showers. P.

باریک *bārīk*, fine, thin. P.

باز *bāz*, back, back again; on the other hand; afterwards; thrown back, wide open, open; a falcon. P.

بازار *bāzār*, market, mart, market-place, street of shops only; source of supply. P.

بازارها *bāzārḥā* (pl. of بازار *bāzār*), marts, market-places; whole marts. P. [market-places. P.

بازاری *bāzārī*, of, pertaining to, or infesting

سگ بازاری *sagi bāzārī*, market or street curs. P.

باز آمدن *bāz āmadan*, to come back, to return; to come in front. P. [back. P.

باز آوردن *bāz āvardan*, to bring back; to keep

باز بودن *bāz būdan*, to be open. P.

باز پس *bāz pas*, restitution. P. [restore. P.

باز پس دادن *bāz pas dādan*, to give back, to buy back, to redeem or ransom. P.

باز دادن *bāz dādan*, to give back, restore. P.

باز داشتن *bāz dāshtan*, to keep back, withhold, restrain, detain. P.

بازرگان *bāzargān*, trader, merchant. P.

بازرگانی *bāzargāne*, a merchant, or a certain merchant. P.

باز زدن *bāz zadan*, to strike again, to hold back; to turn away (78). P.

باز بست *bāzast*, is open. P. [to draw back. P.

باز کردن *bāz kardan*, to open, unfold, unravel;

باز کشیدن *bāz kashīdan*, to draw back. P.

باز گذاشتن *bāz guzashtan*, to quit, to leave behind. P. [revert. P.

باز گردیدن *bāz gardīdan*, to turn back, return,

باز گشتن *bāz gashtan*, to go or turn back, to return, retire, withdraw, retreat. P.

باز گفتن *bāz guftan*, to reply. P.

باز ماندن *bāz ماندان*, to remain behind, to lag, flag, shirk. P. [shoulder to the elbow. P.

بازو *bāzū* (pl. بازوان *bāzuwān*), the arm from the

بازی *bāzī*, play, sport; pyrotechnics. P.
 بازیچه *bāzīchah* (dim. of بازی *bāzī*), play, sport, pastime; trifling, frivolity. P.
 بازییدن *bāzīdan*, to play or sport. P.
 باس *ba's*, power, might; severe punishment. A.
 باسنا *ba'sanā* (acc.), our severe punishment. A.
 باسق *bāsiq*, tall or full-grown palm. A.
 باش *bāsh* (imp. of بودن *būdan*), be thou, stay, wait, have patience. P.
 باشد *bāshad* (aor. 3 sing. of بودن *būdan*), it may be, must be, would be. P. [delusive. A.
 باطل *bāṭil*, vain, futile, absurd, foolish, false, طع *bā ṭam'*, covetous, greedy. P.A.
 باطن *bāṭin*, interior, inward, inside, hidden. A.
 باطنی *bāṭinī*, my interior. A.
 باغ *bāgh*, garden. P.
 باغبان *bāghbān*, gardener. P. [is a weaver. P.
 بافندست *bāfindast* (for بافنده است *bāfinda ast*), بافنده *bāfinda* or *bāfanda*, weaver. P.
 باقی *bāqī*, remaining, left; enduring, lasting, perpetual, permanent. A.
 باک *bāk*, fear, care, solicitude; danger. P.
 بال *bāl*, arm; wing; stature. P.
 بالا *bālā*, above, high; upper hand; top, summit; height, stature. P.
 بالا گرفتن *bālā giriftan*, to get the upper hand, gain the ascendancy; to break into flame, to blaze up (as fire). P.
 بالائمه *bi 'l ismi*, to or into sin. A.
 بالبر *bi 'l birri*, to being pious, to piety. A.
 بالبنان *bi 'l banān*, with the tips of the fingers. A.
 بالجملة *bi 'l jumla*, on the whole, to sum up. A.
 بالرحيل *bi 'r rahili*, with departure. A.
 بالرش *bālīsh*, pillow, cushion. P.
 بالشجر الاخضر *bi 'sh shajari 'l akhzari*, on the بالغ *bāligh*, adult. A. [green tree. A.
 باللغو *bi 'l laghwī*, by impropriety or folly. A.
 بالله *bi 'llāhi*, by or with God. A.
 بالورعی *bi 'l warā*, among men. A.
 بالین *bālin*, head (of a bed or tomb), pillow. P.
 بام *bām*, terrace or flat roof of a house. P.
 بامداد *bāmdād* } in the morning, at morn.
 بامدادان *bāmdādān* } P.
 بامناش *bā manash*, with me (and) him. P.
 بان *bān*, the ben-tree (a species of moringa). A.

بانگ *bāng*, cry, noise, shout, clamour, roll, thunder; call to prayer. P. [P.
 برداشتن بانگ *bāng bardāshstan*, to call to prayer.
 صبح بانگ *bāngi ṣubḥ*, the morning summons to prayer. P.
 نماز بانگ *bāngi namāz*, call to prayer. P.
 بانو *bānū*, bride, wife, lady. P. [play a tune. P.
 آواز آمدن *ba āwāz āmadan*, to sound a note,
 با وجود *bā wujūd*, with the existence, through, notwithstanding. P.A.
 باور کردن *bāwar kardan* } to believe, to credit. P.
 باور داشتن *bāwar dsāhtan* }
 باهر *bāhir*, excellent, resplendent, manifest, conspicuous. A. [selves. P.
 باهم *bāham*, together, along with, among them-
 آمدن باهم *bāham āmadan*, to fly in a passion, to become angry. P.
 باید *bāyad* (aor. of بایستن *bāyistan*), it must be; he must, one ought; it is proper, necessary or indispensable, it behoveth, is wanted. P.
 بایدت *bāyadat*, is necessary for thee; dost thou need? must thou have? P.
 بایستی *bāyisti*, it would be proper or necessary, it would suit. P. [off. P.
 ببر *bībar* (imp. of بردن *burdan*), carry thou, carry
 بت *but* (pl. بتان *butān*), image, idol. P.
 بتحقیق *ba taḥqīq*, for certain, of a certainty, certainly. P.A.
 بتر *battar* (for بدتر *badtar*), worse. P.
 بت تراش *but tarāsh*, carver of images or idols, sculptor. P. [dread thou. P.
 بترس *bitare* (imp. of ترسیدن *tarsīdan*), fear or
 بترند *battarand*, are worse. P.
 بجا *ba jā*, in place, to place; towards. P.
 بجا کی *tā ba jā's ki*, to the extent or degree that. P.
 بجا آوردن *ba jā āvardan*, } to bring into
 بجا آوردن *ba jā's āvardan*, } place, to carry
 into effect, to perform, accomplish, discharge, fulfil, execute. P.
 بجا رسیدن *ba jā rasīdan*, to attain to eminence, to be successful. P.
 بجان آمدن *ba jān āmadan*, to be in imminent peril, to be on the point of dying, to be weary of life. P. [life P.
 بجان پروردن *ba jān parwardan*, to cherish as one's
 بجان رسیدن *ba jān rasīdan*, to be reduced to great straits, to be on the verge of starvation or death. P.

بجان *ba jān ranjīdan*, to be cut to the heart, vexed to the soul. P. [towards. P.A.]

بجانب *ba jānib*, to the side, in the direction of,

بجز *ba juz*, besides, save, except. P.

بجمال *bi jamālīhi*, by his beauty. A.

بچه *bacha*, infant, child; young of an animal. P.

... *ba chi*, by what (means)? in what (way)? to what (use)? P

بحث *baḥṣ*, investigation, scrutiny; controversy, discussion, dispute. A.

بحث کردن *baḥṣ kardan*, to discuss, dispute. A.P.

بحر *baḥr*, sea. A.

بمضرب *ba ḥuẓūr*, into the presence. P.A.

بحقیقت *ba ḥaqīqat*, in truth, in reality, really, assuredly. P.A.

بحکم *ba ḥukmi*, by way of, by reason of, on the authority of, in accordance with. P.A.

آنکه *ba ḥukmi ān ki*, in accordance with that which, because that, forasmuch as, for the reason that, so that, to a degree that. P.A.

بحکم ضرورت *ba ḥukmi zarūrat*, by force of necessity, perforce. P.A.

بحکم عاریت *ba ḥukmi 'ariyat*, by way of loan. P.A.

بحل کردن *biḥl kardan*, to absolve, pardon, forgive. P.A.

بحور *buhūr* (pl. of بحر *baḥr*), seas, oceans. A.

بخت *bakht*, fortune. P.

بخت برگشته *bakht-bar-gashta*, unfortunate. P.

بختی *bukhtī*, a Bactrian camel (which is very hairy, and has two bunches). P.

بختیار *bakhtyār*, favoured by fortune, fortunate. P.

بخش *bakhsh*, share, portion, lot. P.

بخشای *bakhshāi*, forgive thou. P.

بخشایش *bakhshāyish*, favour, forgiveness, grace, merciful-kindness. P. [ness. P.]

بخشاینده *bakhshāyandagī*, liberality; forgive-

بخشش *bakhshish*, gift, gratuity. P.

بخشنده *bakhshandagī*, liberality. P.

بخشنده *bakhshinda*, bestower; liberal. P.

بخشودن *bakhshūdan*, to take pity, show kindness. P.

بخشیدن *bakhshīdan*, to bestow, grant, give; to make a present; to waive; to forgive or pardon. P.

بخل *bukhl*, avarice, stinginess. A.

بخواب *bakhau* = بخواب *ba khwāb*: see خواب.

بر خود *ba khwūd bar*, upon thyself. P.

بخیل *bakhīl*, stingy, miserly, avaricious; miser. A.

بخیلی *bakhīlī*, = بخل *bukhl*. A.P.

بد *bad*, bad, wicked. P.

بدا *badā* (for *badā'a*), it first appeared. A.

بدا اِذَا *izā badā*, when it first appears. A.

بد اختر *bad akhtar*, ill-starred, hapless. P.

بد اختری *bad akhtare*, an unfortunate one, an unlucky wight. P. [thou. P.]

بدان *bidān* (imp. of دانستن *dānistān*), know

بدان *badān* (pl. of بد *bad*), bad persons. P.

..... (for *ba ān*), with that; for that purpose; to that person. P.

بد اندیش *bad andesh*, ill-wisher, malevolent, malignant. P. [wretched. P.]

بد بخت *bad bakht*, ill-fated, unfortunate,

بد بختی *bad bakhtī*, thou art unfortunate. P.

بدخشان *badakhshān*, a country of Central Asia, celebrated for its rubies. P. [vicious. P.]

بد خوی *bad kḥo*, ill-natured, bad-tempered,

بدر *badr*, the full moon. A.

کالبد *ka 'l badri*, like the full moon. A.

بدر *ba dar*, out, out of doors, without, forth. P.

بدر آمدن *ba dar āmadan*, to come out. P.

بدر رفتن *ba dar raftan*, to go out. P.

بدرقه *badraqa*, guide, escort (through a trackless desert). P.

بدر کردن *ba dar kardan*, to expel, banish; to dismiss (from the mind); to cast out; to take off, (98); to dispense, distribute. P.

بدرنا *bi darrinā*, with our milk. A.

بدر زگار *bad rozgār*, unfortunate, wicked. P.

بد زندگانی *bad زندگانī*, bad-lived. P.

بدست آوردن *ba dast āvardan*, to get hold or possession (of), procure, secure, gain; to look out for. P.

بدستم *ba dastam*, into my hand. P.

بد سگال *bad sigāl*, ill-surmisier, evil-thinker; malignant. P. [of compact. P.A.]

بد عهدی *bad 'ahdī*, promise-breaking, violation

بد فرجام *bad farjām*, ending bad; malignant. P.

بد کاری *bad kārī*, evil doing. P.

بد گوهر *bad gauhar*, of bad quality, coarse; bad by nature, essentially bad. P.

بد گوی *bad-go*, evil-speaker, calumniator. P.

بد گهر *bad guhar*, bad by nature, essentially

بد مهر *bad mihr*, unkind. P. [bad. P.]

بد مهری *bad mihrī*, unkindness. P.

بدن *badan*, body. A.
 بدو *badū* (for او به *ba ū*), to him, her, or it. P.
 بده *bidih* (imp. of دادن *dādan*), give thou; pay thou. P. [misery:—*bade*, a bad man. P.
 بدی *badī*, badness, wickedness, vice, evil, harm,
 بدیع *badī*, wonderful, marvellous, strange;
 prompt; original. A. [rare] beauty. A.
 بدیع الجمال *badī'u 'l jamāl*, of marvellous (or
 جهان *badī'i jahān*, the wonder of the
 world. A.P. [this (or these). P.
 بدین *badīn* (for این به *ba īn*), to or in or with
 بدینها *badīnhā*, in these things. P.
 بذر *bazr*, seed. A.
 من کرم البذر *min karami 'l bazri*, (is) in conse-
 quence of the good seed. A.
 بذل *bazl*, gift, liberality, munificence, bestowal,
 profusion. A.
 بذله *buzla* (pl. بذله *buzlahā*), joke, witticism. P.
 بر *bar*, on, upon; up, above, over; before; by;
 according to; at, against, from. P.
 بر *bar*, breast, bosom; side, embrace; fruit. P.
 از بر *az bar*, by rote (104). P.
 در بر کردن *dar bar kardan*, to clothe, invest. P.
 بر *barr*, dry land. A.
 برابر *bar-ā-bar* (lit. breast to breast), equal,
 parallel, on a level, opposite, over against. P.
 در برابر *dar barābar*, over against. P.
 برادر *birādar*, brother. P.
 برادر خواندگی *birādar khwāndagī*, profession of
 brotherly affection, calling one brother. P.
 بر آمدن *bar āmadan*, to come up or out, ascend,
 arise; to be accomplished; to get on, suc-
 ceed, or prosper; to prevail against, come
 off best; to elapse, to pass by or beyond. P.
 بر آمیختن *bar āmekhtan*, to mix, mingle, or
 commingle. P.
 بر آن *bar ān*, on that, upon that. P.
 بر آن شدن *bar ān shudan*, to agree to, will,
 wish, or intend. P.
 بر انداختن *bar andākhtan*, to throw down, throw
 away, fling about; to defeat. P.
 بر انگیزتن *bar angekhtan*, to raise, stir up,
 excite or incite. P. [I obey. P.
 بر آنم *bar ānam*, I am on that, I agree to that,
 بر آوردن *bar āvardan*, to bring up, raise; to
 tear up or out; to give forth; to complete,
 accomplish, perform, fulfil; to close, or
 block up (a door with mud or bricks); to
 repair, help on. P.

دم بر آوردن *dam bar āvardan*, to fetch a breath;
 to breathe (or utter) a word. P.
 برای *barāyi*, for, because, for the sake of. P.A.
 بر بر *bar bar*, on the breast. P.
 بر بستن *bar bastan*, to pack up, make compact,
 to close, to shut. P.
 بر بط *barbat*, the Persian lute. P. [lutanist. P.
 بر بط سرائی *barbat-sarāi*, performer on the lute,
 بر پا *bar pā*, raised, erect. P.
 بر پا داشتن *bar pā dāshtan*, to raise, set up,
 establish, maintain, sustain. P.
 بر تافتن *bar tāftan*, to twist, wring off; to turn
 round; to turn away, avert. P.
 بر تر *bar tar*, higher. P.
 بر تست *bar tust*, is on thee. P.
 برج *burj*, tower, bastion, barbican. A.
 بر جا *bar jā*, on the ground, prostrate; quiet,
 tranquil, steady. P.
 بر جستن *bar jastan*, to start or jump up. P.
 بر جهد *bar jīhad* (or *jahad*), (aor. of
bar jastan), he or it leaps up. P.
 برجی *burje*, a certain tower. A.P. [remove. P.
 بر چیدن *bar chīdan*, to pick or gather up, to
 بر حق *bar haqq*, true, just; in the right. P.A.
 برخ *bar kh*, portion, part. P.
 برخاست *bar khāst*, a rising up. P.
 برخاستن *bar khāstan*, to rise, rise up, arise;
 to be born; to break up; disappear, depart;
 to cease, end. P.
 بر خواندن *bar khwāndan*, to recite, to repeat. P.
 بر خي *bar khē*, a little, a bit, a short distance;
 one part or portion. P.
 برخیز *bar khez* (imp. of برخاستن *bar khāstan*),
 برد *bard*, cold. A. [rise, arise; up! P.
 برد *burd*, a kind of striped garment. A.
 برداشتن *bar dāshtan*, to pick up, take up, raise,
 hold up, take off, remove, carry off; to sus-
 tain, to bear. P.
 بردیدن *bar darīdan*, to split open, rip up,
 cleave asunder. P.
 بردن *burdan*, to bear, carry; to conduct, lead;
 to bear or take away, to remove; to carry
 off, win; to support, suffer, endure; to
 prefer or lodge (a complaint); to throw
 away, lose or lower (one's character or
 dignity). P.
 بر رفتن *bar raftan*, to go up, climb. P.
 بر سر *bar sar*, on, or at the head, tip or point. P.

bi rashshatin, by, or with a slight sprink-
 بارف *barf*, snow. P. [ling. A.
 بارف آب *barf-āb*, snow-water; iced water. P.
 بار فروختن *bar furūkhtan* (or *furokhtan*), to
 kindle, to light up. P.
 بار افزودن *bar fuzūdan*, to increase. P.
 بار فشاندن *bar fishāndan*, to press, squeeze; to
 rap; to snap (the fingers). P.
 برق *bark*, lightning; flash (of a sword).
 بار قرار *bar qarār*, in (one's) usual habit, or nor-
 mal condition; firm, fixed. P.A.
 بركات *barakāt* (pl. of بركه *barakat*), blessings. A.
 بركه *barakat*, increase, blessing. A. [tern. A.
 ... *birkat* or *birka*, basin, tank, pond, cis-
 بار کشادن *bar kushādan*, to open; to remove;
 to lighten. P.
 بار کوشدن *bar kushūdan*, to open, unloose. P.
 بار کشیدن *bar kashīdan*, to extract, draw, draw
 forth. P. [to strip off; pluck out. P.
 بار کندن *bar kandan*, to dig up, tear up, uproot;
 بارکي *barakī*, made of برك *barak*, a kind of
 flannel or felt, woven of camel's hair, of
 which darveshes make caps and vests; a
 cap so made. P.
 برگ *barg*, leaf; provisions for a journey. P.
 بار گذشتن *bar guzashtan*, to pass over; to pass
 beyond; to extend. P.
 بار گردیدن *bar gardīdan*, to turn away from; to
 change, (110). P.
 بار گرفتن *bar giriftan*, to take up or off, pick up;
 to raise, derive; to turn aside or away; to
 remove, take away, carry off, clear; to
 attain. P.
 بارگزیدن *bar guzīdan*, to choose, select. P.
 بار گسلانیدن *bar gusilānīdan*, to snatch, wrench,
 break. P. [up. P.
 بار گسلیدن *bar gusilīdan*, to snap, break, tear
 بار گشتن *bar gashtan*, to turn, retreat, retire,
 take to flight. P. [upside down. P.
 بار گشته *bar gashta*, upset, overturned, turned
 بار گماشتن *bar gumāshstan*, to depute, appoint. P.
 بام *baram*, I might (or would) bear, or bring;
 (aor. of بردن *burdan*). P.
 برنج *birinj*, rice. P.
 برنجي *birinje*, one grain of rice. P.
 بر نیارد *bar nayārād*, it beareth not (aor. neg.
 of بر آوردن *bar āvardan*). P.
 بر نیام *bar nayāram*, I will not bring out. P.

بر نیامدن *bar nayāmādan* (neg. of آمدن *bar
 āmadan*), not to happen, to fail. P.
 برو *barū* (for براو *bar ū*), on him, her, or it. P.
 ... *birav* (imp. of رفتن *raftan*), go thou. P.
 برو بر *barū bar*, upon him. P.
 بروت *burūt*, mustachios, whiskers. P.
 برومند *barūmand*, fruit-bearing, fruitful. P.
 برون *birūn*, without, out, outside. P.
 بروي خود *barū'e khwud*, of one's self, of one's
 own accord. P.
 بړه *bara* or *barra*, lamb. P.
 برهان *burhān*, decisive and manifest evidence,
 conclusive proof. A.
 برهم بستن *barham bastan*, to close, to shut to. P.
 برهم زدن *barham zadan*, to strike together,
 slam. P.
 برهم زدن *dast barham zadan*, to strike the
 hands together, to wring the hands (in
 grief). P.
 برهنگی *barahnagī*, nakedness. P.
 برهنه *barahna*, bare, naked, stripped; void. P.
 بري *barī*, clear, quit, free, innocent, careless. A.
 داشتن بري *barī dāshtan*, to exempt, to keep
 free from. A.P.
 بريان *birjān*, fried, broiled, parched. P.
 بريان ساختن *birjān sākhtan* (or کردن *kardan*), to
 fry, broil, roast, parch. P.
 بریدن *burīdan* and *burīdan*, to cut, cut out
 (or make up garments); to cut off, to sever;
 to prune. P.
 برين *barīn* (for براين *bar īn*), on this. P.
 بزاز *bazzāz*, draper, mercer. A.
 بزرجهر *buzurjmīhr*, name of the prime minister
 of Nūshirawān king of Persia. P.
 بزرك *buzurg*, great, venerable, eminent, grand;
 grown up, grown big. P.
 بزركان *buzurgān* (pl. of بزرك *buzurg*), ancestors;
 great men, superiors, grandees, sages. P.
 بزركزاده *buzurg-zāda*, high-born. P.
 بزركوار *buzurgwār*, great, excellent. P.
 بزركواري *buzurgwārī*, greatness, excellence. P.
 ... *buzurgwāre*, a great man. P.
 بزرك همت *buzurg-himmat*, high-minded, high-
 spirited, magnanimous; (comp. همت تر *tr
 buzurg himmatīr*). P.A.
 بزركي *buzurgī*, greatness; adulthood, maturity,
 superiority in years. P.

بزر *buzurġe*, a certain great man. P.
 بزا *baza*, sin, guilt. P. [hold! enough! P.
 بس *bas*, many; many a one or time; enough;
 بس کردن *bas kardan*, to stop, leave off. P.
 بسا *basā*, many, many a one, many a time. P.
 بساط *basāt*, expanded and even land, wide or
 spacious surface of ground. A.
 . . . *bisāt*, carpet, anything that is spread or
 spread out. A.
 بستان *bisitān* or *bistān* (imp. of ستاندن *sitān-*
 بستان *bustān*, garden. P. [dan, take thou. P.
 سرا *bustān-sarā*, palace or house in a gar-
 den, summer-palace. P.
 بستر *bistar*, bed, bedding, cushion. P.
 بستن *bastan*, to shut, close; to bind, tie, gird
 on, attach, fix; to form, frame. P.
 بستن *na'l bastan*, to fix a shoe; to shoe. P.
 بستند *bi-sitand* (aor. of ستاندن *sitāndan*), they
 take or accept. P.
 بسته *bastā* (perf. part. of بستن *bastan*), tied,
 bound, girt; shut, closed, fastened, stopped;
 locked, set, fixed, formed; fettered, shackled. P.
 بسر آمدن *ba sar āmadan*, to come to a head, be
 completed, to come to an end; to expire;
 to arrive at perfection, to excel. P.
 بسر شدن *ba sar shudan*, to come to an end, to
 be finished. P.
 بسر آوردن *ba sar āvardan*, to bring to an end. P.
 بسر بردن *ba sar burdan*, to bring to a head,
 carry to an end, finish, to pass away; to
 agree, harmonize. P. [widely. A.
 بسط *basāṭa*, he made abundant, or diffused
 و لو بسط الله الرزق *wa lau basāṭa 'llāhu 'r rizqa*,
 and if God made plentiful the means of
 subsistence. A.
 بسم *bismi* (for باسم *bi ismi*), in the name of. A.
 بسوی *ba sūyi*, in the direction of, towards. P.
 بسی *base*, much, many; sufficient; many a
 one; many a time, often, a long while. P.
 بسیار *bisayār*, much, many; often. P.
 بسیار خسب *bisayār-khasp*, very sleepy. P.
 بسیار خوار *bisayār khwār*, (much-eating), great
 eater, glutton. P. [number. P.
 بسیاری *bisayārī*, abundance, large quantity, great
 بسیت *basit*, expanded and even ground, wide or
 spacious surface; simple, uncompounded. A.
 بسیم *basim*, smiling. A.
 بشارت *bishārat*, good news, glad tidings. A.

بشر *bashar*, man, mankind. A.
 بشرو *bashara*, skin, outer or surface skin; out-
 side, outward appearance. A.
 بشریة *bashariyat*, human nature, humanity. A.
 بشو *bishinav* or *bishnav* (imp. of شنودن *shi-*
nūdan), hear, listen. P.
 بشوی *bushuwi* (2 sing. aor. of شستن *shustan*),
 thou mayest wash. P. [washes. P.
 بشوید *bushuyad*, (3 sing. aor. of *shustan*), he
 بال *bi Šāliḥin*, by *Šāliḥ* (the prophet), by a
 just or good man; as virtuous. A.
 بصره *baṣra*, Basra, a city on the Persian Gulf,
 usually written Bussorah. A.
 بضاعت *biṣā'at*, merchandise, or an article of
 merchandise; a portion of one's property
 which one sends for traffic; stock in trade. A.
 بٹا *baṭṭa*, a duck. A.
 بٹاھر *bi ṭāhirin* (= طاهر *ṭāhirun*), clean, pure. A.
 بٹال *baṭṭāl*, vain, false, worthless. A.
 بطالت *baṭālat*, idleness, vanity, frivolity; idle
 talk, jesting. A.
 بطش *baṭṣh*, might, strength (in fight), valour,
 vehemence in assault. A.
 بطعته *bi ṭal'atihi*, by his countenance. A.
 بطن *baṭn*, belly. A.
 بطی *baṭi*, slow, tardy, dilatory, backward. A.
 بطیہا *bi ṭibihā*, on account of their sweet-
 بعد *ba'd* (also P. بعد از *ba'd az*), after. [ness. A.
 بعزت تر *ba 'izzat-tar*, dear, more esteemed, more
 precious. A.P. [small part. A.P.
 بعضی *ba'ze*, some, certain; a part, or portion, a
 بعل *ba'l*, lord, master, husband. A.
 بعلہا *ba'lihā*, her husband. A.
 بعلبک *ba'alabakk*, Baalbec in Syria. A.
 بعون *bi 'auni*, by the aid of. A.
 بعید *ba'id*, far, distant, remote. A.
 بغداد *baghdād* (originally *bāghī dād*, the garden
 of justice), Baghdād, a city on the Tigris. A.
 بغل *baghl*, arm-pit, arm. P.
 بغوا *baghaw*, they would be insolent, they had
 rebelled (3 pers. pl. perf. of بغی *baghā*). A.
 الأرض لا بغوا فی *la baghaw fi 'l arṣi*, they would
 assuredly act insolently on the earth. A.
 بغی *baghy*, rebellion. A. [(than). A.
 بغیر *bi ghairi*, without, except, with other
 بغیر وسیلہ *bi ghairi wasilatin* without a me-
 dium. A.

بَاق *bakā*, duration, permanence, continuance. A.
 بَاق *bakkāl*, greengrocer; grain-merchant;
 grocer. A.
 بَاقِي *bakā'e*, a duration, a permanence. A.P.
 بَقْع *buk'a*, spot, place, plot, region. P.
 بَقْلِي *bi kalbi*, in my heart. A.
 بَقِيَّة *baqiya*, or *baqiya*, remainder. A.
 بَقِيَّة *baqiya*, a remaining part, some remains,
 a remnant. A. P.
 بَكَارِ اَمْدَن *ba kār āmadan*, to be of use or service,
 to serve a purpose; to avail. P.
 بَكَارِ بَرْدَن *ba kār burdan*, to turn to use, to use,
 or employ. P.
 بَكَاش *Buktāsh*, name of a certain athlete. P.
 بِكَذَّابِ اَشَرِّ *bi kazzābin asharrin*, as the worst
 of liars. A.
 بَكْر *Bakr*, a proper name. A. [thou. P.
 بَكْش *bikash* (imp. of *kashidan*), draw
 . . . *bukush* (imp. of *kushtan*), kill
 thou. P.
 بَكْشَاي *bukushāi* or *bukshāi* (imp. of *kushidan*),
 open thou. P.
 بَكْم *bukm* (pl. of *abkam*), dumb. A.
 بِكَامَالِ *bi kamālihi*, by his perfection. A.
 بَغْذَار *buguzār* (imp. of *guzāshān*),
 allow, give leave, suffer, permit. P. [said. P.
 بَغْضَا *buguṣṭā* (= *buguṣṭ*), he (or she)
 بَغُو *bugo* (imp. of *guṣṭān*), say thou. P.
 بَغِير *bigir* (imp. of *giriftan*), seize thou,
 catch hold of. P.
 بَل *bal*, but, nay. A. [affliction, adversity. A.
 بَلَا *balā*, calamity, misfortune, trouble, evil,
 بِلَاد *bilād* (pl. of *balad*), provinces, coun-
 tries, cities; provinces collectively, i.e. a
 country. A.
 بَلَاغ *balāgh*, arrival, conveyance of a message. A.
 بَلَاغِ اَلْاَلِ *balāgh al-rasul mā 'ala 'r rasūli illa 'l*
balāgh, the messenger has only to deliver
 his message. A.
 بَلَاغَت *balāghat*, eloquence, rhetoric; puberty. A.
 بَلَائِي *balā'i*, a calamity, trial or affliction. A.P.
 بَلْبُل *bulbul*, nightingale. P.
 بَلْبُلَا *bulbulā*, O nightingale! P. [tria. P.
 بَلْخ *Balkh*, a city of Khurāsān (ancient Bac-
 ثِي *balkhi*, a native of Balkh. P.
 بَلَد *balad*, country, city. A.

بَلَد *baladahu* (acc.), his country. A.
 بِلْدَان *buldān* (pl. of *balad*), districts, quar-
 ters, regions; cities, towns, villages. A.
 بِلْدَة *balad*, country, region, district; city,
 town, village. A.
 بِلْدَتِ تَر *ba lazzattar*, with greater deliciousness,
 more delicate or luxurious. P.
 بَلْغ *balagha*, he reached or attained. A.
 بَلْغِ اَلْعَلِي *balagha 'l 'ulā*, he attained to emi-
 nence. A.
 بَلَّغ *balligh*, cause to reach, convey; (imp. of
 بَلَّغ *ballagha*, 2nd form of *balagha*). A.
 بَلَّغِ مَا عَلَيْكَ *balligh mā 'alaika*, convey (or de-
 liver) what thou art charged with (or what
 is incumbent on thee.) A.
 بَلَكِ *balki*, but, moreover, nay. P.
 بَلَنَد *baland*, high, lofty, tall. P.
 بَلَنَدِ اَوَّاز *baland-āwāz*, loud-voiced. P.
 بَلَنَدِ بَالَا *baland-bālā*, tall of stature. P.
 بَلَنَدِ بَانَك *baland-bāng*, loud-sounding, noisy. P.
 بَلَنَدِي *balandī*, height, elevation. P.
 بِلَّوَر *billaur* or *ballūr*, crystal. A.
 بِلَّوَرِي *billaurin* or *ballūrin*, made of crystal,
 crystalline, crystal-like. A.P.
 بُلُوغ *bulūgh*, puberty, maturity. A.
 بَلِي *bale*, yes, true, certainly, indeed; well,
 right; but. P.
 بَلِيَّة *balīyat*, misfortune, trial, affliction. A.
 بُلِيْتُ *bulitū*, I am tried or afflicted; (passive of
 the verb *balā*, for *بلو*). A.
 بُلِيْتُ بِمَنْصُوتِي *bulitū bi naḥwiyin*, I am tried by a
 grammarian. A.
 بَلِيغ *baligh*, great, vast; many, much, excessive,
 full, perfect; forcible, eloquent. A.
 بِمَا *bi mā*, with whatever; according to what. A.
 بِمَثَل *ba maṣāl*, for example. P.A.
 بِمِصْمَعِي *bi miṣma'ī*, by mine ear. A.
 بِمَنْ *bi man*, with whom? to whom? A.
 بِمَنْ اَنْتَسَبْتَ *bi mani 'ntasabta*, to whom art thou
 بِمَنْ اَنْتَسَبْتَ *ba manast*, is to me. P. [related? A.
 بِمَوْجِب *ba mūjib*, in conformity with, according
 to; for the reason. P.A.
 بِمِير *bimīr* (imp. of *murdan*), die thou. P.
 بِن *bin* (for *ibn*, when placed between two
 proper names), son. A.
 بُن *bun*, bottom, root, end. P. [and end. P.
 بِنِ سَرِ و *sar o bun*, head and tail, beginning

تا *bi nā*, with us. A.

بناء *binā*, building, structure, edifice, anything built or constructed. A.

بنابر *binā bar* (*lit.* what is built upon), because, on account of, by reason of. A.P.

بنات *banāt* (pl. of بنت *bint*) daughters. A.

بنات *banāti nabāt* (*lit.* daughters of vegetation), tender herbage. A.P.

بنگوش *banāgosh* or *bunāgosh* (adjoining the ear), the cheek. P.

بنام *ba nām*, in the name; by name. P.

بان *banān*, fingers, tips of the fingers. A.

بکوی *bi nahwiyin*, by a grammarian. A.

بند *band*, bond, imprisonment, confinement; fetters; trap, snare; trick, artifice; manoeuvre (in wrestling); imagination, idea, thought; anxiety, concern; scheme, hope, expectation. P. [thou. P.

بند *band* (imp. of بستن *bastan*), fix thou, attach دست *bandi dast*, hand-cuffs. P.

بند فرمودن *band farmūdan*, to order into confinement, to imprison. P. [servants. P.

بندگان *bandagān* (pl. of بنده *banda*), slaves, بندگی *bandagi*, service, slavery. P.

بندن *bandan*, to bind. P.

بند نهادن بر درم *band nihādan bar diram*, to keep a tight hand on the silver, to be miserly. P.

بنده *banda*, servant, slave; your servant, your slave. P. [one's power, prisoners. P.

بندیان *bandiyān* (pl. of بندی *bandi*), those in بنه *binih* (imp. of نهادن *nihādan*), place, or lay thou. P.

بني *bunaiyā* (dim. of بني *bany*, for ابن *ibn*, son), dear, or darling son. A.

بنیاد *bunyād*, foundation. P. [kind. A.

بني آدم *banī ādam*, sons of Adam, men, man- بني عم *banī 'amm*, sons of a paternal uncle, first cousins. A.

بو *bū*, smell, scent, odour. P.

بو *bū* = ابو *abū*; [q.v.] A.

بو العجب *bu 'l'ajab* (*lit.* cause of wonder), wonderful, astonishing. A.

بواب *bawwāb*, doorkeeper, porter. A.

بواجبي *ba wājibi*, suitable, merited. P.A.

بود *buwad* (aor. of بودن *būdan*), it or he may be, shall or will be, or should be. P.

بودن *būdan*, to be. P.

بودي *būde*, he was in the habit of being, he used to be; there would be. P.

بوریا *būriyā*, mat made of reeds, coarse matting. P.

بوریا باف *būriyā-bāf*, mat-weaver, mat-maker. P. بوستان *būstān* or *bostān* (*lit.* place of perfume), flower-garden; garden. P.

بوسه *būsa* or *bosa*, kiss. P.

بوسه دادن *būsa dādan*, to give a kiss, to kiss. P.

بوسیدن *būsīdan* or *bosīdan*, to kiss; to rot. P.

بو قلمون *bū kalamūn*, of various hues (as shot silk or the like); the chameleon; changeable, capricious, inconstant. A.

بوم *būm*, the owl. A. [soil. P.

بوم *būm*, uncultivated or waste land; land, بوم *bū* = بو; [q.v.] P. [smell. P.

بوی *bū* = بو; [q.v.] P. بویدن *bū'idan*, to scent, to diffuse perfume; to به *ba*, *bi* or *bu*: see ب (of which it is the detached form). P.

به *bih*, quince:—good, excellent; better, best; well, cured, healed. P.

به *bihi*, by, with or concerning him or it. A.

بها *bahā*, price, value. P.

بهار *bahār* (pl. بهاران *bahārān*), spring: (at p. 130, l. 2, بهار = بهار). P.

بهاری *bahārī*, vernal. P.

به از *bih az*, better than. P.

بهانه *bahāna*, pretext, excuse, subterfuge. P.

بهانده *bahāna-jū*, seeker of pretexts, shuffler, shuffling. P. [brutes. A.

بهائم *bahā'im* (pl. of بهیمه *bahīmat*), beasts, بهتر *bihtar*, better. P.

بهتری *bihtare*, a better person. P.

بهجت *bahjat*, beauty, goodness; happiness, joy, gladness. A.

بهرام *Bahrām*, name of several Persian kings. P.

بهرام گور *Bahrām Gor*, the sixth Persian king of that name, of the dynasty of the Sassanides. He was surnamed "Gor," from his fondness for chasing the wild ass (*gor*). P.

بهرام گوري *bahrām gore*, a Bahrām Gor. P.

بهشت *ba hasht*, in eight. P.

بهشت *bihisht*, paradise. P.

اهل بهشت *ahli bihiisht*, the dwellers in paradise, the blessed. A.P.

بهشتي *bihishti*, of paradise, paradisaical, angelic. P.

رو بهشتي *bihishti-rū*, angelic-faced. P.

بهم *baham*, together. P.

بهم برآمدن *baham bar āmadan*, to be displeased,

or enraged; to be distressed, or pained; to rise in opposition or rebellion. P.
 بهم *baham bar zadan*, to convulse. P.
 بهم بر کردن *baham bar kardan*, to distress, displease, pain; to upset or overthrow. P.
 بهم کشیدن *baham kashidan*, to draw together; to knit (the brow). P.
 بهمند *bahamand*, they are together. P.
 بهی *bihī*, quince:—*chūn bihī*, quince-like, as *bihīn*, best. P. [on a quince. P.]
 به *be*, without; (a common prefix). P.
 بی *bī*, with me, to me. A.
 بیا *biyā* (imp. of آمدن *āmadan*), come thou. P.
 بیابان *biyābān*, desert, wilderness. P.
 بیابان قدس *biyābāni kuds*, the desert of Jerusalem. P.A. [desert, anchorite. P.]
 بیابان نشین *biyābān-nishin*, a retirer to the desert, anchorite. P. [obtain. P.]
 بیابد *biyābad* (aor. of یافتن *yāftan*), he may
 بی آبرویی *be ābrū'ī*, dishonour, dishonourable act. P.
 بی اجل *be ajal*, unfated, of which the appointed time of death is not come. P.A.
 بی اختیار *be ikhtiyār*, without the will, without choice, or self-control; unconscious. P.A.
 بی ادب *be adab* (pl. بی ادبان *be adabān*), ill-mannered, rude, ignorant, unpolite. P.A.
 بیار *biyār* (imp. of آوردن *āvardan*), bring thou. P.
 بیارامید *biyārāmīd*, it was at rest, it rested, or paused, or ceased (past. of آرامیدن). P.
 بیاراید *biyārāyad*, he, or it should adorn (aor. of آراستن *ārāstan*). P.
 بی آزار *be āzār*, without pain or trouble, harmless, innoxious. P.
 بی آزارتر *be āzārtar*, more harmless. P.
 بیازارد *biyāzārad*, he torments, molests or vexes (aor. of آزاردن). P.
 بیازاردن *biyāzārdan* = آزاردن [q. v.] P.
 بیازاریم *biyāzāriyam*, thou annoyest, or grieveest me. P. [āzmūdan). P.]
 بیازمائی *biyāzmāi*, prove or try thou; (imp. of بیاضائی *biyāzā'ī*, thou wilt, or wouldst rest (aor. of آسودن). P. [copy. A.]
 بیاض *bayāz*, blank book, note-book; fair
 بی اعتبار *be 'itibār*, of no esteem, disesteemed, distrusted. P.A. [ālūdan). P.]
 بیالاید *biyālāyad*, it sullies or taints (aor. of

یاموز *biyāmoz* (imp. of آموختن *āmokhtan*), learn thou. P.
 بیان *bayān*, explanation, exposition, illustration, account. A.
 بی اندازه *be andāza*, without measure. P.
 بی انصاف *be inṣāf*, without justice, unjust. P.A.
 بی انصافی *be inṣāfi*, injustice. P.A.
 بی باک *be bāk*, without fear, fearlessly. P.
 بی بر *be bar*, without fruit, fruitless, unfruitful.
 بی برگ *be barg*, leafless. P. [ful. P.]
 بی بصر *be baṣar*, without sight; senseless. P.A.
 بی بهره *be bahra*, portionless, shareless, unparticipating, destitute; unprofitable, vain. P.
 بی پر *be par*, featherless or wingless. P.
 بیت *bait*, distich, couplet, verse; house. A.
 بیت المال *baitu 'l māl*, the treasury of the state. A. [fearlessly. P.A.]
 بی تحاشا *be tahāshā*, regardless of consequences, fearlessly P.A. [prudent. P.A.]
 بی تدبیر *be tadbir*, without deliberation; impatient *baitam* (= بیت من *baitiman*), my distich. A.P.
 بی تمیز *be tamiẓ* (or بی تمیز *be tamīz*), void of discernment, indiscriminating; dull of comprehension. P.A.
 بی توشه *be tosha*, without provisions, provisionless, unprovided. P.
 بی توفیق *be taufīq*, graceless. P.A.
 بیتها *baitihā* (Persian pl. of بیت *bait*), verses.
 بیته *baite*, one distich or verse. A.P.
 بی جان *be jān*, lifeless. P.
 بی جان کردن *be jān kardan*, to deprive of life. P.
 بی جمال *be jamālī*, uncomeliness, plainness. P.A.
 بی جواب *be jawāb*, unanswerable, irrefutable; without reply, having no answer. P.A.
 بی چارگی *be chāragī*, helplessness, poverty. P.
 بی چاره *be chāra* (pl. بیچارگان *be chāragān*), without resource or remedy; helpless, miserable; in despair. P.
 بی چون *be chūn*, without equal, peerless; God. P.
 بی حاصل *be hāṣil*, unprofitable. P.A.
 بی حد *be ḥadd*, unlimited; beyond bounds or just limits. P.A.
 بی حرمت *be ḥurmat*, disrespectful, uncivil; void of honour or shame. P.A.
 بی حرمتی *be ḥurmatī*, rudeness, discourtesy, disrespect, dishonour; absence of ceremony. P.A.

بی حساب *be hisāb*, countless, incalculable. P.A.
 بی حمیت *be hamiyat*, careless or indifferent
 with respect to any sacred charge; shame-
 less. P.A.
 بیخ *be kh*, root. P.
 بیخ کردن *be kh kardan*, to take root. P.
 بیخبر *be khabar*, without information, unaware,
 unconscious; lost in amaxement; unin-
 formed, ignorant, unmindful. P.A.
 بیخبری *be khabari*, thou art ignorant. P.A.
 بیخبرانند *be khabarānand*, they are ignorant. P.A.
 بیخوابی *be khwābī*, sleeplessness, loss of sleep,
 want of sleep. P.
 بی خود *be khud*, beside one's self, elated. P.
 بید *bed*, willow. P.
 بید مشک *bedi mushk*, musk-willow. P.
 بیدار *bidār*, awake, wakeful; sober. P.
 بیداری *bidārī*, wakefulness, waking, vigilance;
 want or absence of sleep; keeping awake. P.
 بیدانش *be dānish*, ignorant; ignorance. P.
 بیدانشی *be dānishi*, folly, indiscretion. P.
 بی در *be dar*, doorless. P.
 بی دریغ *be dīragh*, without stint, unsparing,
 ungrudging, liberal. P.
 بی دست *be dast*, handless. P.
 بی دل *be dil*, without heart, out of heart; de-
 votedly attached; ignorant, silly. P.
 بی دین *be dīn*, irreligious, infidel. P.A.
 بی دینی *be dīne*, an infidel; a miscreant. P.A.
 بیذق *baizak*, pawn at chess. P.
 بی رسمی *be rasmī*, irregularity, bad custom or
 precedent. P.
 بی رضا *be riṣā*, without satisfaction. P.A.
 بی روزی *be rozī*, not having sustenance allot-
 ted, luckless, unaided by fortune. P.
 بیرون *birūn*, out, outside, without, beyond. P.
 بی زر *be zar*, without gold, moneyless, poor. P.
 بی بس *bi'sa*, vile (are), out upon! A.
 بی بس المطاعم *bi'sa 'l maṭā'imu*, vile are the meats!
 بیست *biṣt*, twenty. P. [A.]
 بی سر و پا *be sar o pā*, without head or foot,
 destitute of everything, wretched. P.
 بی سر و پای *be sar o pā'ī*, utter destitution,
 wretchedness. P.
 بیش *be sh*, greater, more, exceeding; any longer. P.
 بیشتر *be sh tar*, more, more plentifully; for the
 most part; more intent. P.

بی شرمی *be sharmi*, shamelessness, impudence. P.
 بیش زور *be sh zor*, of great strength, very
 strong. P.
 بی شک *be shakk*, without doubt, doubtless. P.A.
 بیشمار *be shumār*, innumerable, incalculable,
 untold. P.
 بیشه *bisha*, jungle, thicket, dense and tangled
 forest; a bed, or place or growth, of canes
 or reeds. P.
 بیضه *baiza*, egg. A. [veterinary art. A.]
 بیطار *baiṭār*, farrier, one who practises the
 بی طاقت *be tākat*, without strength, weak. P.A.
 بی طاقتی *be tākatī*, weakness, inability, lack of
 power to endure; impatience. P.A.
 بی طمع *be ṭam'*, without longing, undesirous,
 uncovetous. P.A.
 بیع *bai'*, selling, buying. A.
 بی عزتی *be 'izzatī*, dishonour. P.A.
 بی علم *be 'ilm*, without learning, illiterate. P.A.
 بی عمل *be 'amal*, without works, without
 practice; unapplied. P.A. [P.A.]
 بی غم *be gham*, without sorrow, unconcerned.
 بی غمی *be ghamī*, thou art unconcerned. P.
 بی فائده *be fā'ida*, useless, ineffectual, unavail-
 ing, fruitless; uselessly. P.A.
 بیفتاد *biyuftād*, he fell (past of افتادن *uftādan*). P.
 بیفتد *biyuftad*, he falls (aor. of *uftādan*). P.
 بی قدر *be qadr*, without value, of no esteem. P.A.
 بی قرار *be qarār*, restless, disturbed. P.A.
 بی قوت *be kuwwat*, powerless; indigent, neces-
 sitous. P.A.
 بی قیاس *be kiyās*, without measure or number,
 incalculable, immense, inconceivable. P.A.
 یکبار *ba yakhbār*, all at once, in a body. P.
 بی کفش *be kafsh*, shoeless. P.
 بی کفشی *be kafshī*, shoelessness. P.
 بیگانه *begāna*, foreign, strange, alien; (pl.
 بیگانگان *begānagān*). P.
 بی گاه *be gāh*, out of season. P. [sive. P.]
 بیگران *be girān*, inestimable, immense, exces-
 بی گمان *be gumān*, without doubt, assuredly. P.
 بی گناه *be gunāh*, guiltless, innocent. P.
 بی گناهی *be gunāhe*, an innocent person. P.
 بیل *bil* or *bel*, spade, shovel. P.
 بیلان *bailakān*, name of a city in Armenia
 Major, near the ports of the Caspian Sea. P.

bim, dread, fear, danger. P.
bimār, sick. P. [lessly. P.A.
be muḥābā, without concern, merci-
be muruwat, unmanly, unfeeling,
inhuman. P.A.
be mu'awwal, untrustworthy. P.A.
be maghḥ, without kernel, marrowless. P.
bin, behold thou (imp. of دیدن *dīdan*). P.
baina, between or betwixt, intervening
space, separation. A.
binā, seeing, possessed of sight. P.
binad, he sees or will see (aor. of دیدن
dīdan). P.
biyandākht, he overthrew (past of
andākhtan). P. [of *āndeshidan*). P.
biyandesh, reflect thou, consider (imp.
binash, behold him, her or it. P.
binish, sight, vision. P.
be nishān, without sign, or mark, or
trace; inscrutable. P.
be nazīr, matchless, unequalled, peer-
less, unrivalled. P.A.
bainaka, between thee. A. [prayer. P.
be namāz, prayerless, one who neglects
be namāze, a prayerless fellow. P.
be nawā, without food, indigent. P.
be nawā'i, indigency, want of food,
starvation, destitution. P.
baini, between me. A. [thee. A.
baini wa bainaka, betwixt me and
binī, nose:—(aor. of دیدن *dīdan*) thou
seest, shalt see, or may see. P.
baina yadai ba'lihā, in front of
(or before) her husband. A. [him. A.
baina yadaihi, in his presence, before
binīyam, thou seest me. A.
be wafā'i, failure in performance, want
of payment; faithlessness, ingratitude. P.A.
be waqt, unseasonable, inopportune
moment. P.A.
biva or *beva*, widow. P.
biva zan, widow woman. P.
be hunar, stupid, unintelligent, un-
skilful, inapt; worthless; graceless (pl. بی
هنران *be hunarān*). P. [tune. P.
be hangām, unseasonable, inopport-

بیهوده *behūda* (or بیهوده *behuda*), absurd, vain,
senseless, useless, foolish, conceited, im-
proper. P.

پ

pā, foot, leg; base, foundation; power,
ability, strength. P. [reprisal. P.
pādāsh, retribution, requital, retaliation,
pādshāh (or پادشاه *pādshah*), king, mo-
narch. P.
pādshāh-zāda, king's son, prince. P.
pādshāhī, royalty, sovereignty, kingly
rank; dominion, rule. P.
pādshāhī kardan, to act the king;
to reign, rule, govern. P.
pādshāhe, a king, a certain king. P.
pār, over, across. P.
Pārs, Persia. P.
pārsā, abstemious, pure, holy; devotee,
ascetic; (pl. پارسایان *pārsāyān*). P.
pārsā-zāda, saint's son. P.
pārsā'i, purity, holiness; asceticism. P.
pārsā'e, a certain devotee, a holy man. P.
Pārsī, Persian. P.
pāra, torn to pieces, in rags; piece, bit. P.
pāra pāra, patch upon patch. P.
pāra-doz, patcher, botcher. P.
pārīna, ancient; elapsed, past. P.
pās, watch, guard, defence; regard, con-
sideration. P.
pāsi khātīr (or پاسخاطر *pās-khātīr*),
attention to, or consideration for (one's)
wishes or wants. P.
pāshan, watchman; shepherd. P.
pāse, one watch, a single watch. P.
pāshidān, to sprinkle, strew, scatter. P.
pāshida, strewed, scattered. P.
pāk, pure, clean, cleansed, bright; free. P.
pāk kardan, to make clean, to
cleanse, to clear, to free, to winnow. P.
pāk-bāz, sporting harmlessly; honourable
lover. P.
pāk burdan, to carry clean off. P.
pāk-dāman, pure-skirted, one who
keeps his garments clean and pure. P.
pāk ruftan, to make a clean sweep,
to carry off, or make away with entirely. P.

پاک *pāk-rav*, upright in conduct. P.
 پاک سوختن *pāk sokhtan*, to consume utterly, to burn clean up. P.
 پاک نفس *pāk-nafs*, pure-souled. P. [ly. P.
 پاکیزه *pākiza*, pure, chaste; cleanly, neat, comely.
 پاکیزه روی *pākiza-rū'i*, clear-faced, comely, handsome. P.
 پالهنه *pālhang*, rope, bridle, halter. P.
 پانزده *pānzdah*, fifteen. P. [years. P.
 پانزده سالگی *pānzdah-sālagi*, the age of fifteen
 پای *pāi*, foot, leg; foundation, root, hold; stand, pedestal; basement. P.
 پایت *pāyat*, thy foot. P.
 پایش *pāyash*, his (her or its) foot. P.
 پایم *pāyam*, my foot. P.
 از پای افتادن *az pāi uftādan*, to fall down; to break down on the road. P.
 از پای در آمدن *az pāi dar āmadan*, to slip, trip, tumble, fall. P.
 در پای ما *dar pāyi mā*, in our wake. P.
 پای داشتن *pāi dāshtan*, to hold one's footing. P.
 پای گرفتن *pāi giriftan*, to obtain a footing, to take root. P.
 پایان *pāyān*, end, extremity, close. P.
 پای بند *pāi-band*, foot-bound, tied by the leg. P.
 پای بندیم *pāi-bandem*, we are tied by the leg. P.
 پایبوش *pāi-posh* (lit. foot-cover), shoe. P.
 پای پوشی *pāi-poshi*, covering for the feet. P.
 پایدار *pai-dār*, firm, fixed, stable, permanent, lasting, enduring. P.
 پایگاه *pāi-gāh*, dignity, rank, position, station; office, post; step. P. [vile. P.
 پایمال *pāi-māl*, trodden under foot; ruined;
 پاینده *pāyanda*, firm, perpetual, permanent, lasting, durable. P.
 پایه *pāya*, rank, grade, dignity; step, degree, promotion. P.
 پایی *pā'e*, a leg. P.
 پایدان *pā'idan*, to stand still or firm; to halt, hesitate; to last, endure. P.
 پختن *pukhtan*, to cook, boil; to concoct, imagine, entertain an idea, conceit, or notion. P.
 پخته *pukhta*, cooked, boiled; matured, ripe; rich in experience. P.
 پدر *pidar*, father. P.
 پدرود *padrūd*, farewell, adieu. P. [lic. P.
 پدید *padid*, clear, evident, plain, manifest, pub-

آمدن *padid āmadan*, to appear, become manifest. P.
 پذیر *pazir*, accept thou. P.
 پذیرفتن *paziruftan*, to accept, receive, take, submit to, consent; to experience, undergo. P.
 پر *par* or *parr*, feather, wing. P.
 .. *pur*, full, filled, satisfied; much, many, numerous. P.
 پراگنده *parāganda*, scattered; disturbed, restless, uneasy, distressed; ruined. P.
 دل پراگنده *parāganda-dil* (or پراگنده خاطر *parāganda khātir*), heart-wounded, confused in mind, bewildered, distracted. P.
 روزی پراگنده *parāganda-rozi*, disordered in one's circumstances; uncertain of means of support. P.
 پرتو *partav*, ray, light, beam of sun or moon. P.
 پرتوی *partave*, a ray, a single or solitary ray. P.
 پر حذر *pur-hazar*, full of caution, ware, wary, heedful. P.A.
 پرخاش *parkhāsh*, battle, war, strife, brawl. P.
 پرخاطر *pur-khātar*, full of peril, dangerous. P.A.
 پرداخت *pardākht*, engagement, business, affair, dealing; attention. P.
 پرداختن *pardākhtan*, to quit, leave, abandon; to execute, finish; to be quit of, to be free from; to arrange, prepare, set in order; to have dealings; to wait upon, attend to, be attentively employed; to be occupied with. P.
 پرداخته *pardākhta*, engaged, employed, occupied; attentive. P. [laden. P.
 پردرد *pur-dard*, full of pain, painful, anguish-
 پرده *parda*, veil, curtain; musical key or mode, or style of music. P.A.
 پرده الحان *parda'i alhān*, musical scale, gamut. P.A.
 پرده بینی *parda'i binī*, the cartilage that separates the nostrils; the septum of the nose. P.
 پرده عشاق *parda'i 'ushshāk* (melody of lovers), name of a certain musical mode. P.A.
 پرده هفت رنگ *parda'i haft rang*, curtain of seven (or many) colours; outward show. P.
 پرده دار *parda-dār*, chamberlain, servant-in-waiting. P.
 پرستار *parastār*, worshipper; servant, waiter. P.
 پرستنده *parastanda*, adoring; worshipper. P.
 پرسش *pureish*, question, inquiry; condolence. P.

پرسیدن *pursidan*, to ask, inquire, interrogate, question. P.

پرنیان *parniyān*, a kind of fine painted Chinese silk; a garment made of the same. P.

پروا *parwā*, care, concern, anxiety, thought, attention, heed. P.

پرواری *parwārī*, stalled, fatted. P.

پرواری گاو *gāvi parwārī*, fatted ox. P.

پروانه *parwāna*, moth. P.

پروردگار *parvardagār*, the Deity (as nourisher and supporter of all). P.

پروردن *parvardan*, to rear, foster, cherish, nourish, bring up, pamper. P.

پرورده *parvarda*, brought up, nourished, reared, fostered, educated; foster-son. P.

پرورش *parvarish*, bringing up, rearing, patronage, support, sustentation, sustenance, maintenance. P.

پرورنده *parvarinda*, cherisher, bringer up, fosterer, nourisher. P.

پروریدن *parvaridan*, to bring up, foster, cherish, nourish. P.

پروین *Parvin*, the Pleiades. P.

پرو *parra*, side, border. P.

پرو بینی *parra'i binī*, the nostrils; the sides or walls of the nose. P.

پرهیز *parhezkhtan*, to be on one's guard; to abstain, refrain; to practise moderation or temperance. P.

پرهیز *parhez*, abstinent, temperate, chaste, continent; abstinence, continence, control over the passions, sobriety. P.

پرهیزگار *parhezgār*, sober, abstinent, chaste, temperate, abstemious, cautious, careful; (pl. پرهیزگاران *parhezgārān*). P.

پرهیزگاری *parhezgārī*, chastity, temperance, continence, restraint, moderation. P.

پری *parī*, fairy. P.

پری *puri*, thou art full, or filled. P.

پری یکر *parī-paikar*, fairy-faced; beautiful. P.

پریدن *paridan*, to fly, to flutter. P.

پری رخسار *parī-rukhsār*, fairy-cheeked. P.

پری رو *parī-rū* (pl. پری رویان *parī rūyān*), fairy-faced; handsome, comely. P.

پیشان *pareshān*, dispersed, scattered; discursive, roving; confused, incoherent, rambling, hair-brained; afflicted, sad. P.

پیشان حال *pareshān-hāl*, distressed, ruined. P.

پیشان حالی *pareshān-hālī*, a distressed and ruined state; misery, perplexity, vexation, trouble. P.

پیشان روزگار *pareshān-rozgār*, distressed in one's circumstances, ruined, broken. P.

پیشانی *pareshānī*, distraction, dispersion, rout; distress, desolation; insaneness, vagary. P.

پژمردن *pazhmurdan*, to fade, wither. P.

پس *pas*, behind, after; then; and so; hence, therefore, consequently; afterwards; the

پست *past*, low, short. P.

[rear. P.

. . . *pasat*, behind thee, after thee. P.

پسته *pista*, pistachio-nut. P.

پسر *pisar*, son, lad, boy. P.

پسری *pisare*, a boy, a lad, a son. P.

پسند آمدن *pasand āmadan* (or پسندیده آمدن *pasandīda āmadan*), to be pleasing, acceptable, approved, reasonable. P.

پسندن *pasandan* or پسندیدن *pasandīdan*, to approve, applaud, commend. P.

پسندیده *pasandīda*, approved, applauded, commended; acceptable, grateful; warranted. P.

پسندیده تر *pasandīdatar*, more approved. P.

پسپ *pasich* (or پسپ *pasij*), march, setting out on a journey; resolve, intention; preparation (for a journey). P.

پسینیان *pasīniyān*, followers, those who come after; the moderns. P.

پشت *pusht*, the back; support, prop, stay. P.

پشت پا *pushti pā*, instep. P. [to flee. P.

پشت دادن *pusht dādan*, to turn the back, to fly,

پشته *pushta*, bundle, pack, load; faggot. P.

پشتی *pushti*, support, aid, help, succour. P.

پشتیبان *pushtibān*, supporter; prop, buttress. P.

پشم *pashm*, wool. P.

پشه *pasha* or پشه *pashsha*, gnat. P. [change. P.

پشیز *pashiz*, any little piece of money, small

پشیمان *pashimān*, penitent, repentant. P.

پشیمانی *pashimānī*, penitence, repentance. P.

پشیمانی خوردن *pashimānī khourdan*, to repent, to grieve, to feel remorse. P.

پلاس *palās*, coarse woollen cloth, such as is worn by dervishes, sackcloth. P.

پلاس پوش *palās-posh*, dressed in the garb of a dervish; dervish. P.

پلاس پوشی *palās-poshi*, a being dressed in the garb of a dervish. P.

پلنگ *palang*, leopard tiger. P.

پالنگ *palang-afgan*, leopard-killer. P.
 پالنگی *palangi*, peculiar, or pertaining to a leopard; the nature or ferocity of a leopard. P.
 پلید *palid*, filthy, impure, defiled. P.
 پلیدتر *palittar*, dirtier, more nasty, filthier. P.
 پناه *panāh*, protection, defence, shelter. P.
 پناهی *panāhe*, a shelter, a refuge. P.
 پنبه *pamba*, cotton. P.
 پنبه دوز *pamba-doz*, carder of cotton. P.
 پنجه *panj*, five. P.
 پنجاه *panjāh*, fifty. P.
 پنجم *panjum*, fifth. P. [expanded. P.
 پنجه *panja*, claw, talon; hand with the fingers
 پنجه کردن *panja dar afgandan* (or *panja kardān*), to grapple, contend, strive. P.
 پند *pand*, advice, admonition, counsel. P.
 پندار *pindār*, conceit; esteem, good opinion; suppose, imagine; (imp. of *پنداشتن*). P.
 پنداشتن *pindāshtan*, to think, consider, suppose, imagine; to esteem. P.
 پندی *pande*, a bit of advice, hint, suggestion. P.
 پنهان *pinhān*, secret, hidden, concealed, suppressed. P.
 پنیر *panir*, cheese. P.
 پنیری *panire*, a cheese. P.
 پوست *post*, skin, rind, coat, peel, shell; slough (of a snake). P.
 پوست بر پوست *post bar post*, coat upon coat (like an onion). P. [of skins. P.
 پوستین *postin*, fur cloak or garment, dress made of skins. P.
 پوستین دریدن *postin daridan* (or *postin raftan*), to speak ill of, to tell the faults, to slander. P.
 پوستین دوزی *postin-dozī*, the business of one who makes garments of skins; the trade of a furrier. P.
 پوستینی *postini*, made of fur, fur-wrought. P.
 پوشیدن *poshidan*, to cover, hide, mask; to wear, put on; to dress, clothe. P.
 پولاد *pulād*, steel. P. [brawny, sinewy. P.
 پولاد بازو *pulād-bāzū*, having an arm of steel, P.
 پویان *pūyān*, running, running after. P.
 پوئیدن *pū'idan*, to run. P.
 پهلوی *pahlū*, the side under the short ribs. P.
 پی *pai*, heel; footstep, track; muscle, nerve. P.
 پی در پی *dar pai'i*, after, in pursuit of, in attention to. P.
 پی از پی *az pai'i mā*, at our heels, after us. P.

پی *pai-ā-pai*, step by step, successively. P.
 پیاده *piyāda* (pl. *piyādagān*), foot-passenger, pedestrian; pawn at chess. P.
 پیاز *piyāz*, onion. P.
 پیام *payām*, news, message, errand. P.
 پیچ *pech*, turn, twist. P. [withdraw. P.
 پیچانیدن *pechānidan*, to twist; to turn away, P.
 پیچ پیچ *pech pech*, twisting and coiling. P.
 پیچیدن *pechidan*, to coil, wind, twist, turn, writhe, bend; avert, turn away; to roll, to rumble (as the bowels). P.
 پیدا *paidā*, produced, created; plain, clear, obvious, evident, manifest. P. [guide. P.
 پیر *pir*, old, aged; holy man, saint; spiritual
 پیر طریقت *piri tariqat*, spiritual guide, superior of a religious order or community. P.A.
 پیر مرثی *piri murabbi*, spiritual teacher or pastor. P.A.
 پیراستن *perāstan*, to adorn, patch up. P.
 پیرامن *pirāman*, and *پیرامون* *pirāmūn*, about, around, environs, proximity. P.
 پیرانه *pirāna*, like or befitting an old man. P.
 پیرانه سر *pirāna sar*, old age. P.
 پیراهن *pirāhan*, loose vest, tunic, shirt. P.
 پیرایه *perāya*, ornament, decoration. P.
 پیر زن *pir-zan*, old woman. P.
 پیر زنی *pir-zane*, a certain old woman. P.
 پیر مرد *pir-mard*, old man. P.
 پیروز *piroz*, victorious, prosperous; favoured by fortune and opportunity. P.
 پیر زن *pira zan*, old woman. P.
 پیرهن *pirahan*, shirt, vest, garment, tunic. P.
 پیری *piri*, old age, decrepitude. P.
 پیری *pire*, an old man. P. [of, to. P.
 پیش *pesh*, before, in front of, in the presence of. P.
 پیش *payash*, at the heels of him or her; after it. P. [پیش آوردن *pesh āvardan*). P.
 پیش آر *pesh ār*, take; bring forward (imp. of *پیش آردن*). P.
 پیش ازین *pesh az in*, before this, heretofore. P.
 پیش آمدن *pesh āmadan*, to come before, meet; to occur, to happen. P.
 پیشانی *peshāni*, forehead, skull. P.
 پیشت *peshat*, before thee, in thy presence. P.
 پیشتر *peshtar*, before, foremost. P. [out. P.
 پیش داشتن *pesh dāshtan*, to put forward, hold
 پیش رفتن *pesh raftan*, to go a-head; to succeed. P.
 پیشرو *pesh-rav*, leader, captain. P.

پیش گرفتن *pesh giriftan*, to propose to one's-self, to adopt, embrace; to bring forward, to advance. P.

پیش گیر *pesh gir* (imp. of پیش گرفتن *pesh giriftan*), take, select, choose. P.

پیشه *pешa*, business, craft, trade, habit. P.

پیشدور *peshawar*, artisan, craftsman. P.

پیشین *peshin*, primitive, preceding, bygone. P.

پیشینیان *peshiniyān*, those gone before, the ancients. P.

پیغام *paighām* (or پیغم *paigham*), message. P.

پیغمبر *paigham-bar*, messenger, prophet. P.

پیک *paik*, courier, messenger. P.

پیکار *paigar*, battle, conflict, contest. P.

پیکان *paigān*, javelin, dart, spear. P.

پیل *pil*, elephant. P.

[in rut. P.]

پیل مست *pili mast*, furious elephant, elephant

پیلان *pilbān*, elephant-keeper. P.

پیلان *pil-tan* (lit. elephant-bodied), big, huge, bulky. P.

پیلوار *pilawar*, pedlar, huckster. P.

پیله *pila*, cocoon of the silkworm. P.

پیمان *paimān*, promise, treaty, covenant. P.

پیمانه *paimāna*, measure either for wet or dry goods; cup, goblet, bowl. P.

پیامبر *payam-bar*, messenger, prophet. P.

پیامبرزادی *payambar-zādagī*, birth or descent from a prophet. P.

پیوستن *paivastan*, to join, unite, mix or associate intimately (with). P.

پیوسته *paivasta*, joined, united; constantly, habitually, uninterruptedly. P.

پیوند *paivand*, kindred, relation, connexion; conjunction, joint, articulation. P.

ت

ت *at*, thee; of thee; to thee; thy. P.

تا *tā*, until; in order that, so that, because; as soon as, as much as; so long as, as long as; ere; even, then; lo! behold! beware! have a care! never (with following negative). P.

[to endure. P.]

تاب *tāb*, heat, warmth, lustre; power, ability

تابان *tābān*, lustrous, bright, shining, dazzling. P.

تابستان *tābistān*, summer. P.

تابدار *tāb-dār*, bright, shining. P.

تاتار *tātār*, Tartars, Tartary. A.P.

تأثیر *tāṣir*, influencing, impressing, efficiency, efficacy. A.

تاج *tāj*, crown, diadem, coronet. A.

تاجدار *tāj-dār*, wearing a crown, crowned. A.P.

تاجر *tājir*, merchant, trader. A.

تاجری *tājire*, a merchant. A.P.

تا چند *tā chand*, how far? how long? P.

تاختن *tākhtan*, to attack, rush upon; to gallop, to walk fast; incursion, irruption. P.

تاخیر *tākhir*, delay, postponement, reservation. A.

تأدیب *tādīb*, erudition, instruction; chastisement, correction, discipline. A.

تاراج *tārāj*, plunder, devastation, destruction, waste; dissolution. P.

تارک *tārak*, top, summit; crown (of the head); point (of a spear). P.

تاریخ *tāriḥ*, date, day of the month. A.

تاریک *tārik*, dark, black, dull, cloudy. P.

تاریک دل *tārik-dil*, black-hearted; benighted,

تاریکی *tāriki*, darkness. P. [depraved. P.]

تازنده *tāzanda*, galloping, cantering, prancing. P.

تازه *tāza*, fresh, bright, verdant, blooming. P.

تازه بهار *tāza-bahār*, fresh spring, bloom. P.

تازه رو *tāza-rū*, bright-faced, of cheerful aspect, smiling. P.

[guage. P.]

تازی *tāzi*, Arab, Arabian horse, Arabic lan-

تازیانه *tāziyāna*, scourge, lash; whipping, flogging, chastisement. P.

تازیدن *tāzidan*, to run. P. [regret, pain. A.]

تأسف *ta'assuf*, grieving, regretting; grief,

تأسف خوردن *ta'assuf khurdan*, to grieve, to regret. A.P.

تأسفاً *ta'assufan*, of grief, from vexation, sorrowfully (acc. case employed adverbially). A.

تافتن *tāftan*, to shine, sparkle; to spin, to twist, twirl; to turn away (the face); to heat (an oven). P.

تاک *tāk*, vine; clasp. P.

تا کجا *tā kujā*, how far? to what extent? P.

تاکی *tāki*, of or belonging to the vine. P.

تا کی *tā kai*, how long? till when? P.

تألیف *tālif*, composition, compilation. A.

تأمل *ta'ammul*, reflection, meditation, consideration, thought. A.

[redress. P.]

تاوان *tāwān*, offence, crime; fine; retribution,

تاویل *tāwil*, explanation, interpretation, exposition, commentary. A.

تأييد *tāyīd*, aid, help, assistance (from God). A.

تبار *tabār*, family, tribe. P.

تباء *tabāh*, ruin, destruction, misery, distress ; ruined ; ruinous. P.

تباہی *tabāhī*, ruin, wreck, perdition ; wickedness, depravity, dissoluteness. P.

تبدیل *tabdīl*, change, alteration. A.

تبیرک *tabarruk*, felicitation, benediction, congratulation ; abundance, plenty. A.

تبسم *tabassum*, smiling ; smile. A.

تبه *tabah* (or تبه for تباه *tabāh*), ruin. P.

تبه گشتن *tabah gashtan*, to become marred, to be spoiled. P. [tar. P.

تتری *tatarī*, of or belonging to Tartary, Tartary *kulāhi tatarī*, a Tartar cap (such as is worn by men of distinction). P.

تتاری *tatare*, a Tartar. P.

تتمه *tatimma*, completion, complement. A.

تجارت *tijārat*, traffic, trade. A.

تجاسر *tajāsūr*, boldness, hardihood, rashness. A.

تجربه *tajribat* or *tajriba*, experience, proof, trial. A.

تجرب *tajrib*, testing, trial, proof. A.

تجسس *tajassus*, spying, watching, search. A.

تجلی *tajallī*, brightness, brilliance, lustre. A.

تجلی کردن *tajallī kardan*, to make clear or manifest, to reveal ; to shed light (on) ; to be manifest. A.P.

تجنب *tajannub*, avoidance, turning aside from. A.

تجنب کردن *tajannub kardan*, to shun, avoid, refrain, desist. A.P.

تخذیر *tahzīr*, bidding beware, setting on one's guard ; threatening, cautioning. A.

تحریر *tahrīr*, emancipating (a slave), writing elegantly and well ; writing. A.

تحریم *tahrima*, pronouncing the *takbīr* (or formula اکبر *allāhu akbar*, "God is very great") preparatory to praying ; entering upon prayer. A.

تحمیب *tahsībū*, ye will reckon (imperf. jussive of the verb حسب). A.

تحمیبی *lā tahsībūnī*, do not consider me. A.

تحمین *tahsīn*, applause, commendation, approval. A. [mend, approve. A.P.

تحمین کردن *tahsīn kardan*, to applaud, commend.

تحمیل *tahsīl*, acquisition, gain, collection. A.

تلفه *tulfa*, present, gift, rarity. A.

تחקیق *tahkīk*, investigation ; truth, certainty. A.

تھکم *tahakkum*, commanding, ruling ; dominion, rule, authority. A.

تھکم بردن *tahakkum burdan*, to submit to authority, to obey. A.P.

تھم *tahammul*, bearing, carrying a load, suffering ; patience, endurance, forbearance. A.

تھم کردن *tahammul kardan*, to endure, to bear. A.P.

تھم آوردن *tahammul āvardan*, to forbear, to exercise patience or forbearance. A.P.

تھیّت *tahiyat* (pl. تهیات *tahiyāt*), salutation, greeting ; felicitation. A. [wildermant. A.

تھیر *tahaiyur*, astonishment, amazement, bewilderment. A.

تخت *takht*, throne. P.

تخلیص *takhliṣ*, release, deliverance, rescue. A.

تخم *tukhm*, seed ; stone (of fruit) ; egg ; breed, race. P. [punishment. A.

تدارک *tadārūk*, reparation, making amends, making good.

تدبیر *tadbīr*, deliberation, counsel, advice ; management ; prudence, judgment ; plan, contrivance ; control, government. A.

تدر *tadri*, thou knowest, or hast known (imperf. jussive of the verb دري, he knew). A.

تدر باطني *wa lā tadri bāṭinī*, whilst thou knowest not my inward part (or heart). A.

تدری *tadri*, thou knowest, or knewest (imperf. of the verb دري). A.

تدریج *tadriḡ*, gradation ; moderation. A.

تدریجاً *ba tadriḡ*, by degrees, not frequently or copiously. P.A.

تذهیب *tazhīb*, gilding. A.

تر *tar*, wet, moist, fresh ; also, a particle added to adjectives, to form the comparative degree. P.

ترا *turā*, thee, to thee, for thee. P.

ترازو *tarāzū*, balance, scales. P.

ترانی *tarānī*, thou seest me (imperf. of رأي *raʾā*, he saw, with the affixed pronoun نی *nī*). A.

تربت *turbat*, tomb, sepulchre. A.

تربیت *tarbiyat*, instruction, tuition, education, training. A.

ترتیب *tartīb*, arrangement ; preparation ; getting ready ; composition. A.

ترتیل *tartīl*, reading (the Kurān) with a distinct utterance, chanting (the Kurān) in a peculiar, distinct, and leisurely manner. A.

ترحم *tarahḡum*, commiseration. A.

تردد *taraddud*, frequent coming and going ; irresolution, hesitation, vacillation. A.

ترسا *tarsā*, infidel, pagan. P.

tarsān, fearing; afraid. P.
tarsamat, I fear thee (1 p. aor. of *tarsidan*, with affixed pronoun). P.
tarsidan, to fear, be alarmed or apprehensive. P. [austere, rough, morose. P.
tursh or *turush*, sour, acid; crabbed;
turush-rū, sour-faced, cross-looking. P.
turush-shirīn, acid-sweet. P.
turush-ṭa'm, sour-flavoured. P.A.
turshī, sourness, acidity. P.
tarakkī, rise, ascendant, promotion, improvement. A.
tark, abandonment, forsaking, quitting, relinquishing, giving over, renunciation; neglect. A.
tarki adab, departure from good breeding, breach of good manners, rudeness. A.P.
tarki jān, leave of life, farewell to life. A.P. [renounce, forsake. A.P.
tark kardan, to leave, quit, give up, *Turk* (pl. *turkān*), Turk. P.A.
tarika, bequest, legacy; leaving. A.
Turkistān, Transoxiana. P.
turkiya, Turkish, provincial, or barbarous Persian. P.
turunj, citron, lemon, orange. P.
ba jāyi turunj (114), instead of the orange. (The allusion is to the story of Joseph and Zulaikhā, Potiphar's wife, given in the 12th chap. of the Kurān). P.
tarannum, singing, humming. A.
tara or *tarra*, green, pot-herb. P.
tiryāk (probably the Greek *θηριακῆ* Arabicized), a certain compound medicine, supposed to be a remedy against the bite or sting of venomous reptiles, and poisonous potions; an antidote for poisons; Bezoar stone; treacle. A.
turīdu, thou desirest (imperf. of *arāda*, 4th form of *arāda*, for *rāda*). A.
tazdad, thou wilt increase (imperf. jussive of *izdāda*, 8th form of the verb *zāda*, for *zīd*). A.
tazdad ḥubban, thou wilt increase (for thyself) affection. A.
tasbīḥ, celebration of the praise of God (by repetition of the formula سبحان الله *subhāna 'llāh*, the glory or perfection of God!); chaplet of beads, rosary. A.

tasbīḥ-khūān, a singer of the praise of God; repeating the formula *subhāna 'llāh*; one who tells his beads. A.P.
tust, thee it is, is thine. P.
bar tust, is (incumbent) on thee, (devolves) on thee. P.
tashkīn, consoling, tranquillizing. A.
tasallī, consolation, solacing. A.
taslīm, surrender, delivery, submission, resignation; health, security. A.
taslīm kardan, to give up, resign, surrender, submit to. A.P.
tashbīḥ, comparison, simile. A.
tushrika, he gave a partner (imperf. subjunctive of *ashraka*, 4th form of the verb *shark*). A. [ring honour. A.
tashrif, ennobling, honouring, conferring.
tishnagī, thirst, thirstiness. P.
tishna, thirsty (pl. *tishnagān*). P.
tashwīr, shame, confusion (in consequence of a deed done); regret, remorse. A.
tashwīsh, disturbing, unsettling; confusion; alarm, disquietude, care, solicitude. A.
taṣānīf (pl. of *taṣnīf*), literary compositions, writings. A.
taṣdīq, verifying, attesting, accepting as true; credence. A.
taṣarruf, control, power, grasp, disposal, use. A. [ness, display. A.
taṣannu', artifice, dissimulation, speciousness.
taṣnīf, composing, compiling. A.
taṣawwūr, imagination, fancy, idea. A.
taṣawwūr kardan, to imagine, picture (to one's self), conceive. A.P.
taṣawwuf, contemplation, meditation (on God); Sūfism. A.
taẓarru', humbling one's self; lamentation, earnest prayer and supplication. A.
taṭāwul, oppression, injustice, violence, usurpation; conquest; rudeness. A.
taṭīr, he flew, or fled (imperf. jussive of the verb *ṭāra*, for *ṭāra*). A.
fa laita 'n namlu lam taṭīr, would that the ant had not taken wing (or flown)! A. [*ṭala'a*). A.
taṭla'u, it riseth (imperf. fem. of the verb *ṭalla*). A.
ḥattā taṭla'u 'sh shamsu, until the sun shall rise. A.

تطوع *taṭawwū'*, doing a good action gratis. A.

بتطوع *ba taṭawwū'*, voluntarily. P.A.

تعالى *ta'alā*, he was exalted; he is exalted, or may He be exalted! the Exalted; the Most High (perf. of the 6th form of the verb علا *'alā*). A.

تعبد *ta'abbud*, worship, adoration, devotion. A.

تعبدوا *ta'būdū*, ye worship (imperf. subj. of عبد *'abada*). A.

ان لا تعبدوا الشيطان *an lā ta'būdū 'sh shaitāna*, that ye would not worship (or serve) the devil. A.

تعبه *ta'biya*, arranging, fixing. A.

تعبه شدن *ta'biya shudan*, to be fixed. A.P.

تعبير *ta'bir*, interpretation of dreams. A.

تعجب *ta'ajjub*, astonishment, surprise. A.

تعجيل *ta'jīl*, haste, hurry, precipitation. A.

تعد *ta'uddu*, thou enumeratest (imperf. of the verb عد *'adda*). A.

يا من تعد محاسني *yā man ta'uddu mahāsini*. O thou who recountest my good qualities! A.

تعدى *ta'addi*, assault, hostility; violence, oppression. A. [ment. P.

تعذيب *ta'zīb*, infliction of punishment; tor-

تعرض *ta'arruz*, finding fault, objecting; opposition, aversion, annoyance, exposure; presenting (a petition). A.

تعزيت *ta'ziyat*, condolence. A.

تعصب *ta'aṣṣub*, partiality; tenacity; bigotry; obstinacy. A. [tion, holiday. A.

تعطيل *ta'ṭīl*, suspension, interruption; vaca-

تعلق *ta'alluḡ*, attachment, connection, dependence. A.

تعليم *ta'lim*, teaching, instruction. A.

تعنّت *ta'annut*, reproach, taunt. A.

تعهد *ta'ahhud*, holding in regard, cherishing, protecting, minding. A.

تغابن *taghābun*, defrauding one another; vexation, disappointment, excessive regret. A.

تغير *taghāyir*, alteration, change, deterioration. A. [nān), boasting, glorying. A.

تفاخر *tafākhur* (and A.P. تفاخر *tafākhur ku-tafārik* (pl. of تفريق *tafriḡ*), intervals, divisions; instalments. A.

بتفاوت *ba tafārik*, by instalments; by degrees, gradually. P.A.

تفاوت *tafawut*, difference, variation. A.

تفاوت *tafawut kardān*, to make a difference, to move or affect. A.P.

تفتيش *taftīsh*, inquiry, search, diligent investigation. A.

تقصص *tafaḥḥus*, investigation, search. A.

تفرج *tafarruj* (and A.P. تفرج *tafarruj kun-ān*), becoming free from anxiety, becoming cheerful; recreation, walking for amusement; sight-seeing, strolling. A.

تفرجگاه *tafarruj gāh*, place for recreation. A.P.

تفرقه *tafriḡa*, division, distribution; separation, dissension. A. [separate. A.P.

تفرقه کردن *tafriḡa kardān*, to distribute, to look into (an affair) with kindness. A.

تفویض *tafwīz*, confiding, making over, consignment, transference. A. [dunning. P.

تقاضا *taḡāzā* (for تقاضي *taḡāzī*), exaction, backardness, hesitation, hanging back. A.

تقدس *tahaddasa*, he was sanctified; (as an epithet) Most Holy; (perf. 5th form of the verb قدس *'qadṣ*). A.

تقدير *taḡdir*, decree, appointment, fate. A.

تقرب *takarrub*, being near, propinquity; association, intimacy. A. [draw near. A.P.

تقرب نمودن *takarrub namūdan*, to approach, averring, avowal, recital, statement. A. [coming. A.

تقصير *taḡṣīr*, deficiency, failure, fault, short-قول *taḡūlu*, she says (imperf. of the verb قال *qāla*, for قال *qāla*). A.

تقوى *taḡwā*, piety. A.

تقويت *taḡwiyat*, strengthening, support. A.

تقويم *taḡwīm*, straightening, attempting to make straight. A. [gence. A.

تکاسل *takāsul*, indolence, sluggishness, negli-

تکبر *takabbur*, arrogance, pride. A.

تکسب *taksibu*, thou mayest acquire (imperf. of the verb کسب *kasaba*). A.

تکلف *takalluf*, ceremony; dissimulation, insincerity; excess, immoderateness. A.

تکلموا *takallamū*, speak ye (imp. of the 5th form of the verb کلم *klm*). A. [ence. A.

تکیه *takiya*, pillow; reliance, support, depend-

تکیه زدن *takiya zadan*, to lean or recline. A. P.

تگ *tag*, canter, gallop; course, heat. P.

تلاطم *talāṭama*, (the water) dashed, (perf. 6th form of the verb *تلاطم*). A.

تلاطم *talāṭum*, buffeting, dashing. A.

تلبیس *talbīs*, fraud, deception, disguise. A.

تلخ *talkh*, bitter. P. [address, satirical. P.

تلخ گفتار *talkh-guftār*, bitter of speech, of harsh

تلخی *talkhī*, bitterness, bitter disappointment; thou art bitter. P.

تلخی چشیده *talkhī-chashīda*, tasted bitterness. P.

تلاطف *talāṭṭuf*, kindness, courtesy, affability. A.

تلف *talaf*, perishing, ceasing to be; becoming lost, bad, or spoiled. A.

تلف شدن *talaf shudan*, to perish, be lost, consumed, or spoiled. A. P.

تلف کرده *talaf karda*, wasted, destroyed, marred. A. P. [piling. A.

تلفیق *talkhīq*, bringing together, collecting, com-

تلمیذ *tilmīz*, scholar, student, disciple. A.

تلون *talawwun*, changeableness, versatility, fickleness. A. [تلا. A.

تلی *tuliya*, it is read (perf. pass. of the verb *تلی* *bi mā tuliya fi 'l kūr'āni min āyātihī*, according to what is read in the verses of the Kurān. A.

تم *tamma*, it is completed. A.

تم الكتاب *tamma 'l kitābu*, the book is finished. A.

تماشا *tamāshā* (for A. *tamāshī*), sight, show, spectacle. P.

تمام *tamām*, complete, perfect; sufficient; finished, concluded; end, completion. A.

تامتر *tamāmtar*, more complete. A. P.

هرچه تامتر *harchi tamāmtar*, whatever is best or most perfect, the utmost. P.

بتمامی *ba tamāmī*, altogether, in toto. P. A.

تمتع *tamattu'*, enjoyment. A.

تمر *tamr*, date (fruit). A.

التمر مانع و التآطور غیر مانع *attamru yāni'un wa 'n nāṭuru ghairu māni'in*, the date is ripe, and the keeper does not prevent. A.

تمر *tamurru*, thou passest (imperf. of the verb *تمر* *marra*). A.

لما لا تمر کریماً *limā lā tamurru karīman*, why dost thou not pass by charitably? A.

تمکین *tamkīn*, power, authority, dignity. A.

تملق *tamalluk*, fawning, flattery, blandishment, caressing. A. [sire, longing for. P.

تمنا *tamannā* (for A. *tamannī*), wish, de-

تمنن *tamnun*, he upbraided (or twitted) with benefits conferred (imperf. jussive of the verb *منن* *manna*). A.

تموز *tamūz*, the Syrian month corresponding to July; extreme heat. A.

تمیز *tamīz* (for A. *tamyīz*), judgment, discrimination. P.

تمیل *tamīlu*, it bends (fem. imperf. of the verb *تمیل* *māla*, for *تمیل*). A.

تمیل غصون البان *tamīlu ghusūnu 'l bāni*, the branches of the ben-tree bend. A.

تن *tan*, body, person; bulk. P.

تن دادن *tan dādan*, to engage (in), mix one's self (up with); to yield, give in. P.

تن آسانی *tan āsānī*, ease of body, personal comfort or indulgence. P. [drinking. A.

تناول *tanāwul*, partaking of food, eating and

تنبيه *tambih*, warning, caution, admonition. A.

تن پرور *tan-parvar*, pamperer of the body, voluptuous. P.

تن پروری *tan-parvarī*, pampering of the body, voluptuousness, luxury. P.

تنته *tantahi*, thou desistest (imperf. jussive of *تنته* *8th form of نهی*). A.

تند *tund*, violent, impetuous, irascible, stern, severe; scowling. P.

تندخوی *tund-kho*, violent-tempered. P.

تندخویی *tund-kho'i*, violence of temper. P.

تندرست *tan-durust*, sound of body, healthy, hale, sound, well, robust. P.

تندی *tundī*, bulkiness, massiveness; height; hastiness, irascibility, vehemence, impetuosity. P.

تنزیل *tanzil*, revelation; the Kurān. A.

تسنون *tansauna*, ye neglect, or overlook (2 m. pl. imperf. of the verb *تسنون* *nasiya*). A.

تنشأ *tansha'u*, it shoots, or will shoot upwards (3 f. sing. imperf. of the verb *تنشأ* *nasha'a*). A.

تنشأ لیه هو عرقها *tansha'u linatu huwa 'irkuha*, a palm-tree will spring up of which he is the root. A.

تنعم *tana'um*, happiness, luxurious enjoyment. A.

تنگ *tunuk*, shallow. P.

تنگ *tang*, strait, narrow, tight; distressed; in difficulties; avariciousness; vexation, affliction, annoyance. P.

تنگ آب *tang-āb*, shallow. P.

تنگ چشم *tang-chashm*, (narrow-eyed) covetous, greedy, insatiate. P.

tang-dast (pl. *tang-dastān*), *تنگ دست*, poor, indigent, distressed. P.

tang-dastī, *تنگ دستی*, penury, indigence, poverty. P. [grieved. P.]

tang-dih, *تنگ دل*, sad, melancholy, vexed, *tang-rozi*, *تنگ روزی*, pinched for food, straitened for daily bread. P.

tangī, *تنگی*, distress, straits. P.

tannūr, *تنور*, oven. P. [bodies. P.]

tanhā, *تنها*, alone, by one's self; (pl. of *تن* *tan*)

tanhā'ī, *تنهایی*, solitude, retirement, loneliness. P.

tane chand, *تنی چند*, several persons, some in-

tu, *تو*, thou; of thee, thy. P. [dividuals. P.]

tawābī (pl. of *تابع* *tābī*), followers, de-

pendents; effects, results, consequences. P.

tawāzu, *تواضع*, humility, self-abasement, sub-

mission; politeness, affability. A. [ān). A.]

tau'am (vulg. *tawam*), twin (P. pl. *tau'am*-

tuwān, *توان*, it is possible; one may or can. P.

tuwānā, *توانا*, powerful, strong, able, stalwart. P.

tuwānā'ī, *توانایی*, power, ability, strength. P.

tuwānad, *تواناد*, it is possible, one may, one can. P.

tuwānistān, *توانستن*, to be strong, powerful;

to be able; to obtain the mastery. P.

tuwāngar (pl. *tuwāngarān*), *توانگر*, rich,

wealthy, opulent, affluent; great. P.

tuwāngarā, *توانگرا*, O rich one! P. [in grace. P. A.]

tuwāngar-himmat, *توانگر همت*, high-minded; rich

tuwāngarī, *توانگری*, opulence, wealth; powerful-

ness, greatness. P. [or rich man. P.]

tuwāngare, *توانگری*, a certain great, or powerful,

tuwānam, *توانم*, I am able or capable. P.

tuwānam ān, *توانم آن*, I am capable of that. P.

taubat, *توبه*, repentance, penitence. A.

taubīkh, *توبیخ*, reproof, upbraiding, scolding,

threatening, terrifying. A.

tawajjuh, *توجه*, turning of the face, conversion,

attention, favour, countenance. A.

tauḥīd, *توحید*, a profession of the unity of the

Godhead. A.

taudī, *تودیع*, bidding adieu, taking farewell;

dismissing; depositing. A.

tauret, *توریت*, the Mosaic Law, the Pentateuch. A.

tawassuṭ, *تواضع*, being in the middle, mediating. A.

tosha, *توشه*, provisions. P.

taufīk, *توفیق*, divine guidance, favour of God;

completion of one's wishes, success. A.

tawakkū, *توقع*, hope, expectation, expectancy. A.

tawakkuf, *توقف*, delay, hesitation, pause, halt. A.

tawakkuf kardam, *توقف کردن*, to delay, to pause,

wait, halt. A. P.

tawakkul, *توکل*, confiding, trusting in God. A.

tauḳīl, *توکیل*, committal (to prison); being in

charge, or custody. A.

tū'ī, *تویی*, thou art. P.

tih, *تی*, empty. P.

tahāwun, *تاهاون*, neglecting, negligence, slight,

carelessness, remissness. A.

tahzīb, *تہذیب*, adorning, correcting, amending,

adjusting. A.

tuhmat, *تہمت*, suspicion, evil opinion. A.

tahnī'at, *تہنیت*, congratulation, felicitation. A.

tahawwur, *تہور*, fury, daring, rush, onslaught,

violent assault. A.

tihī, *تہی*, empty; thou art empty. P.

tihī-dast (pl. *tihī-dastān*), *تہی دست*,

empty-handed, poor, needy. P.

tihī-magħz, *تہی مغز*, empty-brained, addle-pated,

tīr, *تیر*, arrow. P. [shallow. P.]

'ilmi tīr, *علم تیر*, science of archery. A. P.

tīr-andāz, *تیر انداز*, archer. P.

tīra, *تیرہ*, muddy, turbid, obscure, dark. P.

tīra-bakht, *تیرہ بخت*, unhappy, unfortunate. P.

tīra-bakhtī, *تیرہ بختی*, thou art unfortunate, thou

art (or wilt be) miserable. P.

tīra-rāi, *تیرہ رای*, dark-minded, of beclouded

judgment. P. A. [ed. P.]

tīra-ravān, *تیرہ روان*, dark-souled, black-heart-

tez, *تیز*, sharp, keen; fierce, hot. P.

tez-changī, *تیز چنگی*, sharpness of claw, rapacity. P.

tez-dandān, *تیز دندان*, sharp-toothed. P.

tez-rav, *تیز رو*, sharp-going, fleet, swift. P.

tīsha, *تیشہ*, axe, adze. P.

tegh, *تیغ*, sword. P.

timār, *تیمار*, care, sorrow; attendance on the

sick; grooming and currying a horse. P.

timār khurḍan, *تیمار خوردن*, to receive a rub,

to get a brushing. P.

ت

gābit, *گاہیت*, firm, fixed, stable; established, con-

firmed. A.

gābit shudan, *گاہیت شدن*, to be fixed, or esta-

blished, to be ratified. A. P.

gābit kardam, *گاہیت کردن*, to make firm, establish.

confirm, or ratify. A. P.

ثروت *garwat*, opulence, riches. A.
 ثريا *suraiyā*, the Pleiades. A. [accesses. A.
 ثور *suḡhūr* (pl. of ثور *saghr*), passes, frontier-
 ثور الاسلام *suḡhūru 'l islām*, the passes, or
 frontier-accesses of the land of the true
 faith. A.
 ثم *ḡumma* (in A. *thumma*), then, after that. A.
 ثمرة *ḡamra* (properly, *ḡamara*), fruit, profit,
 result, consequence. A.
 ثمين *ḡamīn*, precious, costly. A.
 ثناء *ḡanā*, praise, eulogy; panegyric. A.
 ثناء *ḡanā'uhu*, His praise. A.
 ثواب *ḡawāb*, reward, recompense. A.
 ثوابي *ḡawābe*, a reward, a recompense. A.

ج

جا *jā*, place, room, position, high standing. P.
 جا همه *hama jā*, everywhere. P.
 جاسوس *jāsūs*, spy, scout. A.
 جاسوسي *jāsūsī*, watching, spying, espionage. A.P.
 جالينوس *jālīnūs* (the Greek *Galen* arabicized),
 Galen, the physician. A.
 جامع *jāmi'*, a principal mosque, where the
 sermon (*khutba*) is delivered on Fridays. A.
 جامه *jāma* (pl. *jāmahā*), garment, clothes,
 dress, robe, vest, stuff. P.
 جامه كعبه *jāma'e ka'ba*, a covering of black
 cloth embroidered with silver, in which
 the square temple at Mecca is arrayed.
 This cloth is renewed annually. P.A.
 جامههاي كهن *jāmahāyi kuhan*, old clothes. P.
 جان *jān*, life, soul. P.
 جانان *jānān* (pl. of *jān*), souls; dear ones. P.
 جانب *jānīb*, side, direction. A.
 جان بحق تسليم کردن *jān ba ḥaqq taslīm kardan*,
 to surrender the soul to God, give up the
 ghost. P. [father's darling! P.
 جان پدر *jāni pidar*, life of thy father! thy
 جانستان *jān-sitān*, soul-seizing, life-taking or
 destroying. P.
 جان کندن *jān kandan*, to dig out the life. P.
 جانور *jānuwar*, animal. P.
 جانوري *jānwarī*, thou art a brute beast. P.
 جاني *jāne*, one soul, a soul, or life; any living
 soul. P.
 جاوداني *jāwidānī*, eternity; eternal. P.
 جاويد *jāwid*, immortal, eternal, enduring, ever-
 lasting. P.

جاه *jāh*, exaltation, rank, dignity, high posi-
 tion, pomp. P.
 جاهدان *jāhadāni*, the two (or, they both)
 strive hard, or exert themselves vigorously
 (dual, perf. 3rd form of the verb جهد). A.
 وان جاهدك علي ان تشرك بي *wa in jāhadāka*
 'alā an tushrika bi, even if they both (i.e.
 the parents) strive hard to make thee asso-
 ciate with me. A.
 جاهل *jāhil* (P. pl. *jāhilān*), ignorant. A.
 والمرء جاهل *wa 'l mar'u jāhilun*, and man is
 ignorant. A.
 جاي *jāi* = جا *jā*; (the pl. is *jāihā*). P.
 بچاي زنان *ba jāyi zanān*, to woman's estate, to
 womanhood. P.
 جاگه *jāi-gah*, place, spot, point. P.
 جاي نفاس *jāyi nafas*, room for breathing. P.A.
 جائي *jā'e*, one place, a particular place, point,
 or degree; a new place; respect, regard,
 reference. P.
 جاگه *jā'egah*, place, locality. P.
 جبال *jibāl* (pl. of جبل *jabal*), mountains. A.
 اقل جبال الارض طور *aḡallu jibālī 'l arḡi ṭūrun*,
 the least of the mountains of the earth is
 Sinai. A.
 جبر *jabr*, restoring to sound condition, setting
 a bone; repairing (the broken fortunes of
 any one); binding up (a broken or wounded
 heart). A.
 جبريل *jabrīl* (also جبرئيل *jabra'il*, or جبرائيل
jabrā'il), Gabriel, the archangel. A.
 جبل *jabal*, mountain. A.
 جبلت *jibillat*, nature, constitution. A.
 جبلي *jibilliy*, natural, original, innate. A.
 جبين *jabīn*, temple, side of the forehead; fore-
 head. A.
 جد *jud*, bestow thou, give bountifully (imp.
 of the verb جاد *jāda*, for جود). A.
 جد *jidd*, earnestness, seriousness; effort, la-
 bour, toil, exertion. A.
 جدال *jidāl*, strife, contention, fighting. A.
 جدائي *judā'i*, separation. P.
 جذب *jaḡb*, drawing, attraction. A.
 جر *jarr*, drawing, attracting, dragging, trail-
 ing; deriving; the vowel mark *kasra* under
 the last letter of a word. A.
 علي جر ذيل *'alā jarri zailin*, upon the trailing
 of the skirt. A.

عامل الجر *'āmilu 'l jarri* (gen. *āmili 'l jarri*), one who (or that which) drags or draws, or attracts; (in grammar) a particle which requires to be followed by the genitive. A.

جراح *jarrāh*, a surgeon who dresses wounds. A.
جراحت *jirāhat*, wound. A.

جرائم *jarā'im* (pl. of جريمة *jarimat*), crimes, offences, sins. A.

جرم *jurm*, fault, offence, crime, sin. A.

جریان *jarayān*, flowing, running. A.

جز *juz*, except, save, besides, all but. P.

جزا *jazā*, recompense, retribution. A.

جزم *jazm*, amputation, cutting, breaking off; decision, determination; decided, positive, firm. A.

جزیره *jazīra*, island; peninsula. A. [firm. A.]

جس *jassa*, he touched, felt. A.

جس المانی *mā za 'llazī jassa 'l ma-gānī*, who is that who touches the chords of the lute? A. [ness. A.]

جسارت *jasārat*, daring, presumption, bold-

جستن *jastan*, to spring, leap, bound, jump. P.

جستن *justan*, to search, seek, aim at, strive to win; to hunt after, pry into. P.

جسد *jasad*, the body (of man, genie, or angel); the calf of the children of Israel (spoken of in the Kurān); red, intensely yellow, saffron-coloured. جسدًا *jasadan* (acc.). A.

جسر *jisr*, bridge. A.

جسم *jism*, the body. A.

جسیم *jasim*, big-bodied, portly. A.

جبه *ja'ba*, quiver, case for arrows. A.

جفري *ja'farī*, the finest kind of gold. A.

جعل *ja'ala*, he placed, made, appointed, or constituted (used optatively). A.

جعلها *wa ja'ala ila kulli khair-in ma'alahuma*, and make the final lot of both to be every good. A.

جفا *jafā*, tyranny, ill usage, oppression, cruelty, severity, violence; insolence; coarseness. A.

جفائي *jafā'e*, an insult, an outrage. A.P.

جفت *juft*, pair, couple; partner, mate. P.

جفت گرفتن *juft giriftan*, to take a partner, to marry. P.

جگر بند *jigar-band*, the heart, lungs, liver, and spleen collectively; the vitals. P.

جل *jalla*, he shone in glory; (as an epithet of God) the Glorified. A. [alted. A.]

جلا *jalla wa 'alā*, the glorified and ex-

جل *jull*, housing, horse-cloth. A.

جلاد *jallād*, executioner, headsman. A.

جلال *jalāl*, majesty, glory. A.

جلالاش *jalālash*, his glory. A.P.

جلالی *jalālī*, the new Persian era, so called from Jalālu'd din Malik Shāh, under whose reign, which commenced A.H. 465, the Persian calendar was reformed. P.

جلساء *julasā* (pl. of جلس *jalīs*), companions. A.

جنانار *julnār* (for P. گنار *gulnār*), pomegranate-flowers. A.

جلس *jalīs*, companion with whom one sits, associate, fellow-inmate. A.

جماد *jamād*, not growing, inanimate, inorganic (as a mineral). A.

جماعت *jamā'at*, meeting, society, congregation, multitude. A.

جماعتي *jamā'ata*, a body. A.P.

جمال *jamāl*, beauty, comeliness. A.

جمال الانام *jamālu 'l anāmi*, the beauty (or ornament) of mankind. A.

بجمال *bijamālihi*, by his beauty. A.

جمشید *Jamshed*, an ancient king of Persia, being the fourth monarch of the first or Peshdāryan dynasty. He built Istakhar or Persepolis, and was dethroned by Zahhāk. P.

جمع *jam'*, company, assembly; conjunction; the plural number; collected, composed, tranquil; united. A. [assemble. A.P.]

جمع آمدن *jam' āmadan*, to flock together, to

جمع شدن *jam' shudan*, to be or become collected, to congregate, unite; to have carnal intercourse. A.P.

جمعی *jam'e*, a company. A.P.

جمعیت *jam'iyat*, collection; reflection; tranquillity, quiet, calm, composure. A.

جملگی *jumlagī*, totality, completeness. P.

بجملگی *ba jumlagī*, in the mass, altogether. P.

جمله *jumla*, sum, whole, all, total, company, band. A. [all, in short. A.]

الجمله فی *fi'l jumla*, on the whole, to sum up

جميع *jamī*, all, the whole. A.

جميل *jamīl*, good, beautiful, comely, pleasing (in person, actions, or moral character.) A.

جن *jinn*, genius, genii. A.

جنبانیدن *jumbānidan*, to cause to be shaken, to make to move, put in action, to wag, wave, or nod. P.

jumbādan, to agitate, shake, stir, be-
stir, to become roused or excited. P.
jambaini (obl. of *jambāni*), both
جانبين *jambaika*, thy two sides. A. [sides. A.
jannat (pl. *jannāt*), garden. A.
jins, genus, kind, stock, sort. A.
jang, war, battle, fight, strife, conflict. P.
jang āvardan, to wage war, to fight. P.
jang-āzmūda, tried in war, expe-
rienced in battle, veteran. P.
jang-āvar (pl. *jang-āvarān*),
warrior. P.
jang-āvarī, aggression, strife. P.
jang-jū (pl. *jang-jūyān*),
war-seeking, pugnacious; warrior. P.
jangī, warlike, martial. P.
junūn, insanity, madness, frenzy. A.
janī muk- = *juwānī mikunad*, sets up for being a
youth, plays the part of a young man. P.
jinni, of or belonging to the *jinn* or
جو *jav*, barley, grain. P. [genii. A.P.
jav jav, a grain at a time, grain by
جو *jū*, river, stream. P. [grain. P.
jawāb, answer, reply. A.
jawābe, an answer, a reply. A.P.
jawār, living in the neighbourhood of,
neighbourhood. A.
jawāri man lā yuḥibbu, (from)
the neighbourhood of one who loveth not. A.
juwāl, sack, bag, sacking. P.
juwāl-doz, large packing-needle. P.
juwān (pl. *juwānān*), youth, young
man. P.
juwān-mard, brave; honest fellow;
brave lad; liberal, generous. P.
juwān-mardī, manliness, courage;
liberality.—*Juwān-marde*, a certain brave
man. P.
juwānī, season of youth, youth, juve-
nility, adolescence.—*Juwāne*, a youth, one
young man, a certain youth; a lovely
جو *jūd*, liberality, bounty. A. [youth. P.
جو *jaur*, violence, oppression, insult, injustice,
tyranny; brutality, churlishness, boorish-
ness. A.
jauri shikam, press of hunger. A.P.

jaur-pesha, the business of tyranny;
tyrannical; tyrant. A.P.
jauz, nut, walnut. A.
jauziy, vendor of nuts. A.
abu 'l faraj bin jauzī, name
of a celebrated preacher at Baghdad. A.
jausak (P. *kūshk*, arabicized), lofty
edifice, palace, belvedere, kiosk. A.
josh, ebullition, ferment, excitement;
raging (of the sea); clamour; swarm. P.
joshānīdan, to cause to boil. P.
jaushan, coat of mail. A.
jaushan-khāi, piercing (or piercer
of) the coat of mail. A.P.
joshidan, to boil, effervesce; to fume,
fret, become excited; to hum, buzz, to be
all in a bustle, to spirt out; to beat, palpi-
tate, throb. P.
jauhar, jewel; essence, nature, root,
origin; element. A.
jauhar-firosh, seller of jewels,
jeweller. A.P. [jewellers. A.P.
jauhariyān (pl. of *jauharī*),
جو *jave*, a single barley-corn, a grain of
barley. P. [dust. P.
jave sim, a grain of silver, silver
jūy, river, stream; (imp. of *jūy*) seek
جو *jūyān*, seeking. P. [thou. P.
javin or *javvin*, of barley, barley-
made. P.
nāni javin, barley bread. P.
ju'idan, to seek. P. [bride. A.
jahāz or *jihāz*, ship; paraphernalia of a
جو *juhhāl* (pl. of *jāhil*), ignorant. A.
jahān, world; (part. of *jahīdan*)
darting, quivering, flashing. P.
jahān-āfirin, world-creator, God. P.
jahān-panāh, asylum of the world. P.
jahān-dārī, possession of the world,
empire. P.
jahāndan, to leap, dart. P.
jahān-dāda, one who has seen the
world, travelled, experienced. P.
jahāne, a world, a crowd or host. P.
jahānīdan, to impel, urge, to cause to
leap, force to gallop. P. [lary. A.
jihat, mode, reason, cause; wages, sa-
جہتي *jihate*, a salary, wages. A.P.

جهد *jahd*, labour, study, endeavour, care, pains, diligence. A.

جهل *jahl*, ignorance, stupidity. A.

جهود *juhūd* (pl. جهودان *juhūdān*), Jew. P.

جهول *jahūl*, extremely ignorant. A.

جهیدن *jahidan*, to gallop off. P.

جیب *jaib*, bosom; breast of a garment; pocket. A.

جاء *ji'ta*, thou camest (perf. of the verb جاء *jā'a*, for جيا). A.

جاءتني في رفقة *izā ji'tanī fī rufqatin*, when thou comest to me in company with others. A.

جيران *jīrān* (pl. of جار *jār*), neighbours. A.

جیرانی *jīrānī*, my neighbours. A.

جیش *jaish* army; retinue. A.

جيفة *jīfat*, carcase; an animal that has died a natural death, or been killed otherwise than in the manner prescribed by the law; (hence) unclean, unlawful. A.

چ

چابک *chābuk*, active, smart, expert, alert. P.

چادر *chādar*, sheet; veil reaching from head to [foot. P.

چار *chār*, four. P.

چار پا *chār-pā*, four-footed, quadruped. P.

چار پايه *chār-pāya*, (four-footed) bedstead, char-

چار پائي *chār-pā'e*, a quadruped. P. [poy. P.

چاره *chāra*, remedy, resource, help. P.

چالاک *chālāk*, vigilant, alert, smart, active. P.

چاه *chāh*, well; pit; dungeon. P.

چاه زندان *chāhi زندان*, dungeon, prison-hole. P.

چاهت *chāhat*, thee in the well; thy well. P.

چپ *chap*, left side, left hand. P.

چرا *chirā*, why? wherefore? for what? what? P.

چراغ *chirāgh*, lamp. P.

چراغي *chirāghē*, a lamp. P. [pasture. P.

چراگاه *charā-gāh*, grazing-place; meadow, mead,

چرخ انداز *charkh-andāz*, cross-bowman. P.

چست *chust*, quick, brisk, smart, sprightly. P.

چشم *chash* = چشم *chashm*. P.

چشم *chashm* (pl. چشمان *chashmān*), eye, sight, view; hope, expectation. P.

چشمخانه *chashm-khāna*, socket of the eye. P.

چشم درد *chashm-dard*, pain in the eye, ophthalmia. P.

چشمه *chashma*, fountain, spring. P.

چشمه حيوان *chashma'i haiwān*, the fountain of life or immortality. P.A.

چشمه نور *chashma'i hor*, fountain of light. P.

چشیدن *chashidan*, to taste. P.

چشیده *chashida*, tasted; proved, experienced. P.

چکیدن *chakidan*, to drop, drip, trickle, distil. P.

چگونگی *chigūnagī*, state, particulars, the why and wherefore. P.

چگونه *chigūna*, how? in what way? P.

چگونه *chigūna'e*, how art thou? P.

چل *chil* (for چهل *chihāl*), forty. P.

چل ساله *chil sāla*, forty years old. P.

چمچه *chumcha*, spoon. P.

چنان *chunān*, like that, such as, such as that, in that manner, just the same, in such a manner, as, so, to such a degree or extent. P.

چنانکه *chunānki*, as that which, such as, just as, exactly as, in the same manner as, according as, to such a degree as; so that. P.

چنانکه دانی *chunānki dānī*, as thou knowest. P.

چند *chand*, so as, such, some; a few, sundry, several, much; how much? how many? how oft? how long? P.

چند تنی *tane chand*, some persons. P.

چند روزی *roze chand*, a few days. P.

چندان *chandān*, much, all that, so much, so little. P.

چندانکه *chandān ki*, as long as, as soon as, whilst, to the extent that, so much that, so much as that; ere, or ever; how much soever, however much, although, notwithstanding. P.

چندانکه *chandāne*, a good deal, more than enough, much, very much. P.

چند روز *chand roz*, some days, a few days. P.

چندین *chandin*, some, certain, much, ever so much, such, such as this or these, such and such, so much as this, so many, so long, all this, all these. P.

چنگ *chang*, crook, claw, grasp, clutch; lute. P.

چنگال *changāl*, claw, talon, gripe. P.

چنین *chunīn*, thus, like this, such as this or these, all this, so much, thus much, in this way. P.

چو *chū* (for چون *chūn*), like; when, whilst, since, whereas, if, if so be. P.

چوب *chob*, wood, stick, bludgeon. P.

چوپان *chūpān* (or چوبان *chūbān*), shepherd. P.

چوپانی *chūpānī*, pastoral office, duty or business of a shepherd. P.

چوگان *chaugān*, game of horse-shinty; the bat used in the said game, curved at one end. P.

چوگان *chaugāni ābnūs*, an ebony bat (used in the game of *chaugān*). P.

چون *chūn*, how? when, whenever, whilst, as, like, such as, so much as, whereas, since, because, how. P.

چونی *chūni*, how art thou? how farest thou? P.
چه *chi*, what? why? how? what matters it? or, how! how many! what! P.

چه بودی *chi būde*, how would it be? would it not be excellent? how fine it would be!

چهار *chahār*, four. P. [would that! P.

چهار پا *chahār-pā* (pl. *chahār-pāyān*), four-footed, quadruped. P.

چهارم *chahārum*, fourth. P.

چه پائی *chi-pā'ī*, why dost thou stand still? why dost thou hesitate? (from پائیدن *pā'idān*). P.

چه خوش گفت *chi khwush guft*, how well spake! P.

چه در روي و چه در قفا *chi dar rū wa chi dar kafā*, whatever before one's face, the same behind one's back. P.

چه شد *chi shud*, what has happened? P.

چه گونه *chi gūna'e*, how art thou? P.

چهل *chihāl*, forty. P.

چی *chī* (for چیز *chīz*), thing, any thing. P.

چیدن *chidan*, to pluck, gather, pick, peck, glean, collect. P.

چیره *chira*, rude, uncivil, bold, impudent. P.

چیز *chīz*, thing. P. [trifle. P.

چیزی *chīze*, something, a little, any thing, a

چیست *chīst*, what it is; what is it? what is? P.

حال چیست *hāl chīst*, what's the matter? P.

چین *Chīn*, China; (imp. of چیدن *chidan*), gather, pick, collect. P.

چینه *chīna*, grain; pickings for birds. P.

چینی *Chīnī*, of China, Chinese. P.

ح

حاتم طائی *Hātim Tā'ī*, name of an illustrious Arab of the tribe of طئ *ṭayy*, celebrated among Eastern nations for his liberality. A.

حاج *hāj*, pilgrim to Mecca. A.

حاجات *hājāt* (pl. of حاجة *hājat*), wants, necessities, necessary matters. A.

حاجت *hājat*, want, need, necessity, occasion; urgent, pressing case. A.

حاجت خواستن *hājat khwāstan*, to pray, state one's wants in prayer. A.P. [need of. A.P.

حاجتمند *hājatmand*, necessitous, in want, in

حاجتی *hājate*, a private business, a want. A.P.

حاجی *hājīy*, a pilgrim to Mecca. A.

حادث *hādīg*, occurring. A.

حادث شدن *hādīg shudan*, to occur. A.P.

حاذق *hāzīk*, skilful, clever. A.

حاسد *hāsīd* (P. pl. حاسدان *hāsīdān*), envious. A.

حاصل *hāsil*, gain, acquisition, result; manifest. A.

حاصل شدن *hāsil shudan*, to be gained, acquired, or procured; to happen, befall, arise, occur. A.P. [earn. A.P.

حاصل کردن *hāsil kardan*, to get, acquire, gain, حاصل گردیدن *hāsil gardīdan* = حاصل شدن *hāsil shudan*, [q. v.] A.P.

حاضر *hāzīr* (P. pl. حاضران *hāzīrān*), present, ready, prepared, prompt, in attendance, waiting. A.

حاکم *hākīm* (P. pl. حاکمان *hākīmān*), governor, ruler, magistrate, judge. A.

حال *hāl*, state, condition, predicament; state of feeling; extraordinary state; ecstasy, rapture; instant, moment. A.

حال چیست *hāl chīst*, what is the matter? A.P.

حالت *hālat* = حال *hāl*, [q. v.] A.

حالت *hālat*, thy state. A.P.

چه حالتست *chi hālat ast*, what is the matter? what has happened? how do you feel? P.

حالتی *hālate*, a state, a condition. A.P.

حالی *hāle*, at the time, at the instant; one state, a state; whilst. A.P.

حالی که *hāle ki*, the instant that. A.P.

حامل *hāmil*, carrying; carrier, bearer. A.

حامل الغواشي *hāmila 'l ghawāshī*, (as) carrier of the saddle-coverings (the acc. used adverbially). A. [porter thereof. A.

حامله *fa anta hāmīluhu*, thou art the sup-

حامله *hāmila*, pregnant (female). A.

حامی *hāmī*, defender, protector, guardian. A.

حُبَّان *hubban*, affection, in point of affection (acc. used adverbially). A.

حبّه *habba*, grain, seed, berry. A.

حبس *habs*, confinement, imprisonment. A.

حبل *habl*, rope, cord; bond, link of connexion. A.

حبل الوريد *min habli 'l warīdī*, than the jugular vein. A.

حبيب *habīb*, beloved, sweetheart, friend. A.

حتی *hattā*, until, so that. A.

حجّ *hajj*, pilgrimage (to Mecca). A.

حجاج *ḥujjāj* (pl. of حَاجَّ *ḥājj*), pilgrims (to Mecca). A.

حجاج من يوسف *Ḥajjāj bin Yūsuf*, name of a Governor of Arabian Irāk under the Khalifa Abdulmalik, A.H. 65. A.

حجاز *ḥijāz*, a province of Arabia wherein Mecca is situated, Arabia Petræa. A.

حجَازِيّ *ḥijāziy*, native of, or belonging to Hijāz. A.

حُجْجَات *ḥujjat*, argument, reason; dispute, altercation; plea, allegation. A.

حجر *ḥajar*, stone. A.

الحجر الصلد *al ḥajaru 's ṣaladu*, the firm rock. A.

حُجْرَة *ḥujra*, closet, chamber, cabin, cell; nuptial chamber. A. [gree; just limits. A.

حدّ *ḥadd*, bound, boundary, limit; extent, degree. *ḥaddi shar'*, legal punishment, the punishment ordained by the Muhammadan code (*shar'*). A.P. [A.P.

بَحْدِيّ *ba ḥadde*, to a limit or extent or degree. حدّ *ḥiddat*, sharpness, or hastiness of temper; irascibility. A. [young man, youth. A.

حدث *ḥadaṣ*, novelty, new thing, recent event:—

حدثي *ḥadaṣe*, a certain youth. A.P.

حديث *ḥadīṣ*, discourse, saying, history, story, legend, tradition (especially relating to Muhammad). A.

حديقة *ḥadīkat*, enclosed garden; palm-grove. A.

حذر *ḥazar*, caution, warning; guard, care. A.

حذر کردن *ḥazar kardan*, to beware, to be on one's guard, to exercise caution. A.P.

حرّ *ḥarr*, heat, warmth. A.

حراث *ḥurrās* (pl. of حَارِث *ḥāriṣ*), farmers, agriculturists, cultivators. A.

حرارت *ḥarārat*, heat, warmth. A.

حراست *ḥirāsat*, custody, guardianship, care, defence. A. [sacrilege. A.

حرام *ḥarām*, unlawful, forbidden, prohibited;

حرامزده *ḥarām-zāda*, bastard, villain, rascal; villainous, rascally. A.P.

حراميّ *ḥarāmīy* (P. pl. حَرَامِيَّان *ḥarāmīyān*), robber, outlaw, brigand, bandit. A.

حرس *ḥarasa*, he protected. A.

حرسها الله *ḥarasaha 'llāhu*, May God protect her! (the perf. used optatively). A.

حرف *ḥarf*, letter, word, particle. A.

حرف گیر *ḥarf-gīr*, captious; censurer, critic, caviller. A.P.

حرفی *ḥarfe*, one letter, a single letter. A.P.

حرکت *ḥarakat*, motion, act, movement; conduct, behaviour; improper or unbecoming act. A.

حرکتي *ḥarakate* (usually *ḥarkate*), action. A.P.

حرم *ḥaram*, sacred; the sacred enclosure at Mecca; female apartments, harem. A.

حرمان *ḥirmān*, rendering unprosperous, privation of prosperity, ill-fatedness. A.

حرمت *ḥurmat*, honour, respect, reverence. A.

حرور *ḥarūr*, hot, nocturnal wind; heat. A.

حروف *ḥurūf* (pl. of حرف *ḥarf*), letters, characters. A.

حریر *ḥarīr*, silk. A.

حرص *ḥarīṣ*, greedy, eager, sensual. A.

حریف *ḥarīf* (P. pl. حَرِيفَان *ḥarīfān*), companion, fellow, associate; impudent, loose, or audacious fellow; rival. A.

حزین *ḥazīn*, sad, mournful. A.

حسّ *ḥiss*, feeling, sensation. A.

حساب *ḥisāb*, account, reckoning, calculation. A.

حسب *ḥasb*, reckoning, computing; sufficiency, sufficing; (hence, P.) suitable (to), according. A. [him. A.

حسبه *ḥasbuhu*, his sufficiency, sufficing for

حسب واقعه *ḥasbi wāḳi'a*, according to circumstances, suitably to the case. A.P.

بر حسب *bar ḥasbi*, according to, in conformity

حسد *ḥasad*, envy. A. [with. A.P.

حسد بردن *ḥasad burdan*, to bear envy, to envy. A.P.

حسرت *ḥasrat*, grief, regret, sorrow, vexation. A.

حسرت خوردن *ḥasrat khwurdan*, to grieve or regret, to sigh for. A.P.

حسرتي *ḥasrate*, an intense grief. A.P.

حسن *ḥasuna* (fem. حسنت *ḥasunat*), he (or it) was fair, beautiful, or good. A.

حسانه *ḥasunat jamī'u kḥiṣālihi*, good are all his qualities. A.

حسن *ḥusn*, beauty; goodness, excellence. A.

... *ḥasan*, beautiful; excellent. A.

حسن تدبیر *ḥusni tadbīr*, excellent management, wholesome discipline. A.P.

حسن خطاب *ḥusni kḥitāb*, elegance of address, polite conversation. A.P.

حسن رای *ḥusni rāi*, just observation. A.P.

حسن ظنّ *ḥusni ṣann*, good opinion. A.P.

حسن نبات الأرض *ḥusnu nabāti 'l arṣi*, the excellence of a plant of the earth. A.

حسنات *ḥasanāt* (pl. of حسنة *ḥasanat*), good deeds or works. A.

Hasani Maimandī, the name of the minister of Sulṭān Maḥmūd. A.P.

ḥasani, beauty, comeliness. A.P.

ḥasūd (P. pl. *ḥasūdān*), envious; envier. A. [followers, retinue. A.

ḥasham, pomp, magnificence; dependents, *ḥiṣār*, fortified town, castle, fortress; siege. A.

ḥiṣāre, a fort or fortress. A.P.

ḥaṣḥā, gravel, pebbles. A.

ḥiṣṣa, lot, share, portion. A.

ḥuṣūl, acquisition, gain. A.

ḥaṣā, or *ḥaṣā*, pebbles, small stones. A.

ḥazrat, presence, majesty; His (or Your) Grace, Reverence, Lordship, Worship. A.

ḥuṣūr, presence, court. A.

ḥuṭūm, anything dry and brittle; frail and perishing goods (of the present world). A.

ḥazz, delight, pleasure, enjoyment, gratification; flavour, taste; part, portion, stock. A.

ḥazze, one joy, a joy or pleasure. A.P.

ḥazzi nafs, a sensual joy. A.P.

Ḥaṣṣa, the name of one of the wives of Muhammad. She was the daughter of Omar. A. [mory. A.

ḥifẓ, guarding, protecting; custody; me-

ḥakk, justice, justness, propriety, rightness, truth; just, proper, right, true; existing as an established fact or truth, necessarily existing by his own essence (applied to God); right or due of any kind, just claim. A.

ḥakka 'ibādatika (acc.), the due of Thy worship, or as Thou oughtest to be worshipped. A.

ḥakka ma'rifatika (acc.), the right of the knowledge of Thee, or as Thou oughtest to be known. A. [of. P.A.

dar ḥakki, with regard to, in respect *ḥakkan*, really, truly, verily, in sooth (acc. used adverbially.) A.

ḥakārat, contempt. A.

ḥakḥ-shinās, grateful, just. A.P.

ḥakḥ-shināsī, gratitude, justice. A.P.

ḥukūk (pl. of *ḥakḥ*), rights, dues, just claims, duties. A.

ḥakīr, small, feeble, insignificant; base, contemptible, mean, despicable; a wretch. A.

ḥakīkat, truth, reality, fact, true or real nature or state. A.

ḥakīqiy, essential, true, real. A.

ḥikāyat (pl. *ḥikāyāt*), story, tale, narrative, anecdote, relation. A.

ḥukm, order, command; decision, judgment; rule, dominion; check, restraint. A.

ḥukm kardan, to order, command; to rule; to pronounce judgment; to take as a rule or authority. A.P.

ḥukm-andāz, skilful archer; (syn. *kā-dīr-andāz*). A.P.

ḥikmat, philosophy, wisdom, knowledge, science; wise saying, maxim. A.

dar in chi ḥikmatast, what wisdom is there in this? what's the policy of this? P.

ḥukūmat, judicial authority; sentence of a judge, decision, decree; law-suit. A.

ḥakīm (P. pl. *ḥakīmān*), philosopher, wise man, sage; physician. A.

ḥakīme, a certain wise man. A.P.

ḥalāl, lawful, permitted, allowable; pure,

ḥalāwat, sweetness. A. [clean. A.

ḥalab, Aleppo. A.

ḥalabī, of Aleppo, Aleppine. A.

ḥalk, throat. A.

ḥalka, ring, circle; assembly. A.

ḥalka ba gosḥ (lit. 'ring in the ear,' as a badge of servitude), obedient; devoted servant. A.P.

ḥalke, a throat, a windpipe; (hence) a musical and melodious voice. A.P.

ḥilm, mildness, meekness, forbearance, gentleness. A.

ḥalwā, a sweet cake or pudding made of butter, flour, and milk; sweetmeat. A.

ḥilyat, splendour, external appearance. A.

ḥalīm, mild, gentle, forbearing. A.

ḥalīman (acc. used adverbially), meekly, mildly. A.

ḥimār, male ass, jackass, stupid fellow. A.

ḥammāl, carrier of burdens, porter, bearer; laden, loaded. A.

ḥammām, bath, hot bath. A.

ḥimāyat, protection, defence, safeguard. A.

ḥamā'id (pl. of *ḥamīdat*), laudable acts, praiseworthy deeds. A.

ḥamd, praise. A. [longs) to God. A.

al ḥamdu li 'llāhi, praise be (or be-

حمل *haml*, load, burden, pregnancy. A.
 حمل کردن *haml kardan*, to charge, impute, ascribe. A.P.
 حمل *hamla*, assault, onset, attack, charge. A.
 حمى *hamā* (properly حما, for حمام *hamām*), pigeons, doves. A.
 ورق الحمام *wurku 'l hamā*, the brown (or slate-coloured) pigeons. A.
 حمى *himā*, a place of herbage or pasture, prohibited to the public; a thing prohibited or interdicted; (hence, poetically) the abode of one's beloved. A.
 ذكر الحمى من *min zikri 'l himā*, as to the mention of my love's abode. A.
 حميت *hamiyat*, warmth, zeal; vehemence, scorn, disdain, anger; jealous care of what one is bound to respect or honour, and to defend. A.
 حميد *hamīd* (fem. حميدة *hamīdat*), praised; laudable, praiseworthy. A.
 حمير *hamīr* (pl. of حمار *himār*), asses. A.
 حنجرة *hanjara*, windpipe, gullet, throat, A.
 حنظل *hanṣal*, colocynth gourd. A.
 حواشي *hawāshī* (pl. of حاشية *hāshiyat*), followers, attendants, domestics. A.
 حواله *hawālat* or حوالا *hawāla*, making over, or entrusting to one's care; transference. A.
 حوت *hūt*, fish, large fish. A.
 حور *hūr* (pl. of حوراء *hawarā*), gazelle-eyed maidens, celestial brides, houries; (used by the Persians in the singular) celestial bride, &c. A.
 حوران *hūrān*, the P. pl. of حور *hūr*. A.P.
 حوض *hawṣ*, reservoir, cistern, pond, tank. A.
 حوله *haulahu*, round about him. A.
 حي *haiy*, a tribe (of the Arabs). A.
 حيات *hayāt*, life. A. [founded, harassed. A.
 حيران *hairān*, perplexed, bewildered, confounded.
 حيف *haiḥ*, oppression, violence; a pity, a sad thing. A.
 حيل *hiyal* (pl. of حيلة *hīlat*), tricks, devices, stratagems. A.
 حيلة *hīla*, artifice, stratagem, device, trick; change of state. A.
 حيلها *higalhā*, the P. pl. of حيل *hiyal*, [q.v.].
 حين *hina*, time, period of time; at the time when. A.
 حين الذل يكسبها *hina 'z zullu yaksibuhā*, at the time when abjectness acquires them. A.

حيوان *haiwān* (pl. حيوانات *haiwānāt*), animal, brute, beast. A. [ignorant animal. A.P.
 حيوان لا يعلم *haiwāni lā ya'lam*, senseless, or
 حيوة *hayāt*, life. A.

خ

خاتم *khātim*, seal; ring, signet-ring. A.
 خاتمة *khātimat*, end, conclusion; seal. A.
 خاتون *khātūn*, lady, matron, dame. P.
 خار *khār*, thorn; stick. P.
 خارت *khārat*, thy thorn. P.
 خاري هر خاري *har khāre*, every thorn, each thorn. P.
 خارا *khārā*, hard stone, flint. P.
 خاربن *khār-bun* (pl. خاربان *khār-bunān*), root of thorn or bramble; prickly shrub. P.
 خارکش *khār-kash*, carrier of thorn-fagots; a wood-gatherer. P.
 خارکن *khār-kan*, one who roots up thorns. P.
 خاستن *khāstan*, to rise, to get up, grow or spring up, arise; to bring forward; to occur, happen. P.
 خاص *khāṣṣ* (P. pl. خاصان *khāṣṣān*), special, particular, private, peculiar; intimate, select, choice; special favourite; confiscated, confiscate, forfeit. A.
 خاصه *khāṣṣa*, especially, particularly. A.P.
 خاصيت *khāṣṣiyat*, peculiarity, property, speciality. A.
 خاطر *khāṭir*, heart, mind, thought, idea; will, choice; spirits, feeling; account, sake. A.
 خاک *khāk*, dirt, clay, earth, soil, ground, land, dust; grave (113); humble, lowly, mean. P.
 خاک در *khāki dar*, earth of a door (or visitation), where one's wishes are obtained. P.
 خاک مرده *khāki murda*, ashes of the dead. P.
 خاک آلود *khāk-ālūd*, begrimed with dirt. P.
 خاک پا *khāk-pā*, dust of the feet. P.
 خاک زاد *khāk-zād*, sprung from earth, earth-born, earthy. P.
 خاکسار *khāksār*, mixed with earth, earth-like; humble; abject, base, grovelling; sordid wretch. P.
 خاکستر *khākistar*, ashes. P.
 خاکم *khākam*, I am earth. P. [earth. P.
 خاکی *khāki*, earthy; humble, abased; thou art
 از خاکی *az khāki*, thou art (composed) of earth. P.
 خالی *khālī*, empty, void, free from; destitute, deserted. A.

خام *khām* (pl. خامان *khāmān*), raw, crude ; vain, foolish, inexperienced ; simpleton. P.
 خاموش *khāmosh*, silent, taciturn ; silence ! be silent ! P.
 خاموشی *khāmoshī*, silence, taciturnity. P.
 خاندان *khāndān*, family, race ; house, household, court, king's household. P.
 خاتاه *khānākāh* (P. خانه گاه *khānagāh*, arabicized), convent or religious house for darweshes, and *ṣūfis*. A.
 خان و مان *khān o mān*, house, family ; riches, and especially hereditary possessions, moveable and real. P.
 خانه *khāna*, house, abode, home ; nest. P.
 خانه بردازی *khāna-pardāzī*, domestic economy. P.
 خانه خدا *khāna-khudā*, master of the house, major-domo. P.
 خانمان *khānmān*, house, family. P.
 خاوی *khāwī*, empty, void. A.
 خاوی البطن *khāwī 'l baṭni*, the empty-bellied. A.
 خایه *khāya*, testicles. P.
 خالیدن *khā'idān*, to bite, know, chew. P.
 خیانت *khābāṣat*, wickedness, malignity, malice, malevolence. A.
 خبث *khubs*, malignity, malice, malevolence ; impurity, obscenity, abominable act. A.
 خبر *khābar*, information, intelligence, knowledge, acquaintance, report, news, tradition. A.
 خبرت *khibrat*, experience, trial, proof, test. A.
 خبیث *khābiṣ*, impure, bad, corrupt, base, wicked. A.
 خبیثه *khābiṣat* (pl. خبیثات *khābiṣāt*), impure thing ; (fem. of خبیث *khābiṣ*). A.
 الخبیثات النجیثین *al khābiṣātu li 'l khābiṣīna*, impure things (are) for the impure. A.
 خبیثین *khābiṣīna* (obl. pl. of خبیث *khābiṣ*), impure persons. A.
 ختم *khātm*, seal ; completion, conclusion, end. A.
 ختم قرآن *khātmī kur'ān*, perusal of the Kurān from the beginning to the end. A.P.
 ختمی *khātme*, a complete perusal of the Kurān from beginning to end. A.P.
 ختنی *khutani*, Chinese, of Chinese Tartary. P.
 خجالت *khajālat*, shame, blush, bashfulness, confusion. A.
 خجسته *khujasta*, happy, auspicious. P.
 خجل *khajil*, blushing, ashamed. A.

خجل کردن *khajil kardan*, to shame, to put to the blush. A.P. [fusion. A.
 خجلت *khajlat*, bashfulness, blush, shame, con-
 خدا *khudā*, God. P. [vout. P.
 خدا پرست *khudā-parast*, God-worshipper, de-
 دام *khuddām* (pl. of خادم *khādim*), domestics, servants. A.
 خداوند *khudāwand* (pl. خداوندان *khudāwandān*), lord, master, owner, possessor. P.
 خداوند حقیقی *khudāwandi haqiqi*, the real master, i.e. God. P.A.
 خداوند زاده *khudāwand-zāda* (pl. خداوند زادگان *khudāwand-zādagān*), nobleman's son. P.
 خداوندگار *khudāwāndagār*, Creator of the world. P.
 خداوندی *khudāwandī*, lordship, sovereignty, divinity, providence ; Your Majesty, Highness, Lordship, etc. P.
 خدای *khudāi*, God. P.
 خدایا *khudāyā*, O God ! P.
 خدایرا *khudāirā*, to God, for God. P.
 خدائی *khudā'ī*, divinity, deity, godhead. P.
 خدم *khadam* (pl. of خادم *khādim*), servants, slaves. A. [tendance ; homage. A.
 خدمت *khidmat*, service, ministry, tendance, at-
 خدمتگار *khidmatgār*, servant, waiting or serving man, personal attendant. A.P.
 خدمتی *khidmate*, a particular or special service ; the particular service. A.P.
 خر *khār*, ass, donkey ; blockhead, fool. P.
 خر دجال *khārī dajjāl*, the ass of Antichrist. P.A.
 خراب *khārāb*, destroyed, ruined. A.
 خرابات *khārābāt* (pl. of خرابه *khārābat*), ruins, devastations ; liquor-shop (such being generally, in Muhammadan countries, kept in a ruin). A.
 خرابه *khārābat*, devastation, ruin. A.
 خرابه *khārāba*, ruin, a ruin. A.
 خرابی *khārābī*, ruin. A.
 خراج *khārāj*, tribute, tax, revenue, rent. A.
 خراجی *khārājī*, revenue-collector. A.P.
 خراسان *khurāsān*, the province of Persia bordering on Herāt, Khorassan. P.
 خراسانی *khurāsānī*, of Khorassan. P.
 خراشیدن *khārāshidan*, to scratch, scrape, lacerate, wound, grate, irritate. P. [jaunty. P.
 خرامان *khārāmān*, strutting, swaggering, waving,
 خرامیدن *khārāmīdan*, to walk proudly, jauntily, gracefully, to strut, wave to and fro. P.

خرَبُز *kharbuza*, marsh-melon. P.
 خربُوزار *kharbuza-zār*, melon-bed or field. P.
 خرَج *kharij*, expenditure, expense, outgoing. A.
 خرچ *kharch*, expense, outgoings. P.
 خرچ نمودن *kharch namūdan*, to spend, expend. P.
 خرد *khurd*, little, small. *Khirad*, wisdom, good sense, sound judgment. P.
 خردمند *khiradmand* (pl. خردمندان *khiradmandān*), wise, intelligent, judicious. P.
 خرده *khurda*, fragment, particle, scrap, crumb. P.
 خردی *khurdi*, infancy, childhood, first part of life. P. [ass. P.
 خَرَسْت *kharašt* (for خَر است *kharašt*), is an خرساک *khirsak* (originally خرسک, from خرس *khirs*, bear, and سگ *sag*, dog), the game of bear and dogs, or bear-baiting. P.
 خرطوم *khartūm*, proboscis; prow (of a vessel). A.
 خرف *kharij*, doting old man, dotard. A.
 خرَقه *khirkā*, religious mendicant's garment made of shreds or patches; garb, habit; patch. A.
 خرَقه پوش *khirkā-posh* (pl. خرقه پوشان *khirkā-poshān*), clad in shreds and patches, dervish, religious mendicant. A. P.
 خرگاه *khirgāh*, royal tent or pavilion. P.
 خرم *khurram*, pleasant, delightful. P.
 خرما *khurmā*, date (a fruit). P.
 خرمن *khirman*, harvest, corn reaped and stacked, but not yet threshed out. P.
 خرْمِه *khara-muhra*, a small shell (the *Cypraea moneta*), used for money in Africa and the East; (Hind. کوری *kaurī*). P.
 خرمي *khurramī*, delight, joy, glee, happiness. P.
 خَرْدَن *kharaṇ*, they purchase (inf. خریدن *khariḍan*); are asses (for خَراند *kharaṇ*). P.
 خروار *kharawār*, ass-load; a large load. P.
 خروج *khurūj*, egress, going forth. A.
 الخروج قبل الولوج *al khurūja kabla 'l wulūji*, (provide for) egress before entering, (look before you leap). A.
 خروس *khurūs*, cock, chanticleer. P.
 خروش *khurosh*, loud noise or cry, clamour, shouting. P.
 در خروش *dar khurosh*, loud, vocal, resonant. P.
 خروشدن *khuroshidan*, to make a loud noise or outcry, to shout, clamour, cry aloud. P.
 خري *khare*, an ass. P.
 خریدار *khariḍār*, purchaser. P.

خریدن *khariḍan*, to purchase, buy. P.
 خریدي *khariḍe*, he used to purchase, he would [buy. P.
 خريف *kharij*, autumn. A.
 خَز *khazz*, silk stuff, raw silk. A.
 خزان *khizān*, autumn. P.
 خزانه *khizāna*, treasury, exchequer; store. A.
 خزانه غيب *khizāna'i ghaib*, hidden stores. A. P.
 خزانة خرائن *khazā'in* (pl. of خزانه *khizānat*), treasuries, treasures. A. [herd. A.
 خزف *khazaf*, pottery, jar, earthen vessel, pots-
 خزينه *khazīna*, treasure; treasury, exchequer, storehouse. A.
 خَس *khās*, thistle; weed. P.
 خسارت *khāsārat*, loss, damage. A.
 خُسپیدن *khuspidan*, to lie down, sleep, slumber; to lodge. P. [ness; avarice. A.
 خست *khissat*, vileness, baseness, contemptible-
 خسته *khasta*, wounded, hurt, sick; sad, dispirited. P.
 خسته دلهاي *dilhāyi khasta*, broken hearts. P.
 خسته *khasta'e*, thou art sad. P.
 خسته خاطر *khasta-khātir* (or P. خسته دل *khasta-dil*), pained at heart, annoyed, vexed. P. A.
 خسيس *khāsīs*, sordid, vile, base, worthless. A.
 خشب *khāshab*, dry wood, timber. A.
 خشت *khisht*, brick, tile. P. [bricks. P.
 خشت فیروزه *khishti firoza*, turquoise-coloured
 خشت زن *khist-zan*, brickmaker. P.
 خشتي *khishte*, a brick, a tile. P.
 خشتي دو *khishte dū*, a couple of bricks. P.
 خشك *khushk*, dry, sere, arid, barren. P.
 خشك رودي *khushk-rūde*, a dried-up stream. P.
 خشك سال *khushk-sāl*, dry year, barren year, year of drought and dearth. P. [drought. P.
 خشك سالي *khushk-sālī*, scarcity, dearth,
 خشك مغز *khushk-maghz*, dry-brain, noodle. P.
 خشكي *khushkī*, dryness, dry land; drought. P.
 خشم *khishm* (for A. *khāsham*), anger, rage, fury. P.
 خشم گرفتن *dar khishm shudan* (or *khishm giriftan*), to fly in a rage. P.
 خشم راندن *khishm rāndan*, to work one's self into a rage, to display anger. P.
 خشم آلوده *khishm-ālūda*, overflowing with rage, sullied with anger. P.
 خشمناک *khishmnāk*, angry, raging, furious. P.
 خشن *khāshuna*, he was rough; he is rough; (in the assertion of a general proposition, the perfect is often employed for the imperf.) A.

خشنود *khushnūd*, pleased, contented. P.
 خشونت *khushūnat*, roughness, ruggedness ; harshness, severity. A. [properties. A.
 خصال *khiṣāl* (pl. of خصلة *khaṣlat*), qualities, خصاله *khiṣālihi*, (of) his endowments. A. [A. خصلت *khaṣlat*, quality, disposition, habit, nature. خصم *khaṣm*, enemy, antagonist, opponent. A. خصمي *khaṣmī*, enmity, contention. A.P. خصوص *khushūs*, particular. A.
 خصوص علي الخصوص *'ala 'l khushūs*, in particular, particularly, especially. A. [disputation. A. خصومت *khushūmat*, enmity, contention, strife, خصيب *khaṣīb*, palm-tree. *Khuṣaib*, name of a man. A.
 خط *khatt*, line, boundary ; character, handwriting, letter ; moustache, beard. A.
 خط زشت *khatti zisht*, a vile scrawl. A.P.
 خط سبز *khatti sabz*, down upon the face (like that upon a peach), incipient beard. A.P.
 خطا *khaṭā*, fault, error, sin, offence, mistake. A. خطا *khaṭā*, Cathay. P.
 خطاست *khaṭāst*, is a mistake. A.P.
 خطا کردن *khaṭā kardan*, to commit a fault, to sin, fail, miss. A.P.
 خطايي منکر *khaṭāyi munkar*, atrocious sin. A.P.
 خطاب *khiṭāb*, address, harangue ; sermon, homily ; discussion ; charge, accusation ; reproof, censure, displeasure. A.
 خطايي *khaṭā'e*, a sin, a fault ; any particular offence ; a single slip or failure. A.P.
 خطباء *khuṭabā* (pl. of خطيب *khaṭīb*), preachers. A.
 خطبه *khuṭba*, an oration, or sermon, delivered every Friday, after the forenoon service, in the principal Muhammadan mosques, in which the preacher praises God, blesses Muhammad and his descendants, and prays for the sovereign. A.
 خطه *khiṭṭa*, land, country, district, city. A.
 خطر *khaṭar*, danger, peril, risk, jeopardy. A.
 خطرناک *khaṭarnāk*, dangerous, hazardous, peril- خطيب *khaṭīb*, preacher, orator. A. [ous. A.P. خطير *khaṭir*, of high account or estimation, important ; hazardous, perilous. A.
 خفاجه *khaṭāja*, name of a certain band of plundering Arabs. P.
 خفت *khiffat*, lightness ; frivolity, weakness. A.
 خفت راي *khiffati rāi* (or خفت عقل *khiffati 'aql*), weakness of intellect. A.P.

خفت *khuft*, sleeping, nap. P.
 خفتان *khuftan*, to sleep, to lie down. P.
 خفته *khufṭa*, slept, sleeping, asleep, lying down ; sleeper. P.
 خفيه *khufya*, concealment, secrecy. A.
 در خفيه *dar khufya*, in secret, privately. P.A.
 خفية *khafiyat* (fem. of خفي *khafīy*), secret, hidden, latent. A.
 خلاب *khilāb*, clay, dirt, mud, mire. P.
 خلاص *khalāṣ*, liberation, release, escape, deliverance. A.
 خلاف *khilāf*, difference ; opposition, contradiction, dispute, contention, enmity ; opposing, contrary. A.
 خلاف کردن *khilāf kardan*, to oppose, act contrary to, contradict, violate, break. A.P.
 خلافة *khilāfat*, vicegerency, caliphate ; sovereignty, monarchy. A. [friends. A.
 خلان *khullān* (pl. of خليل *khālīl*), intimate خلایق *khalā'iq* (pl. of خليفة *khalīfat*), peoples, creatures, nations. A.
 خلد *khallada* (3 per. sin. pret. 2nd form of the rt. خلد used optatively), may (God) prolong or perpetuate. A.
 خلد الله ملكه *khallada 'l lāhu mulkahu*, may God prolong his rule. A.
 خلع *khil'at*, robe of honour. A.
 خلق *khalk*, creatures, created things, people, folk, men, mankind.—*Khulk*, nature, habit, disposition. A.
 خلق آزار *khalk-āzār*, man-tormentor. A.P.
 خلقان *khulkān* (pl. of خلق *khalak*), old and worn-out garments. A.
 خلقي *khalkē*, a host of people, a multitude ; any created being ; a form or figure. A.P.
 خلل *khalal*, fault, defect, injury, damage, detriment, something wrong ; disturbance. A.
 خلوت *khalwat*, retirement, privacy, seclusion ; private meeting. A.
 خلوت نشین *khalwat-nishin*, sitting in retirement, recluse. A.P. [cluse. A.P.
 خلوت نشینی *khalwat-nishinī*, thou art a re- خلیفه *khalīfa*, vicegerent, the title of the successors of Muhammad, first assumed by, or given to, Abūbokr. A.
 خم *khamm*, curl ; coil, noose. P.
 خمار *khumār*, effects of intoxication, crop- sickness or headache after drinking. A.

خمر *khamr*, wine, or intoxicating expressed juice of anything. A.

خمد *kham-kamand*, noose. P.

خمش *khamosh*, silent. P.

خمیر *khamir*, dough, leaven. A.

خمیر کردن *khamir kardan*, to knead. A.P.

خندان *khandūn*, laughing, smiling. P.

خندق *khandak* (the P. کنده *kanda* arabicized), ditch, moat, fosse. A.

خنده *khandā*, laughter, laughing. P.

خندیدن *khandidan*, to laugh, titter, smile. P.

خنک *khunuk*, happy, fortunate; cool, temperate. P.

خو *khū* or *kho*, nature, habit, disposition. P.

خوی بد *khoyi bad*, bad temper. P.

خواب *khwāb*, sleep, slumber, dream. P.

خوابگاه *khwāb-gāh*, place of sleep, dormitory. P.

خواجه *khwāja* (pl. خواجهگان *khwājagān*), man of distinction, lord, subordinate ruler or minister; master; gentleman; Mister; teacher; merchant; owner; eunuch. P.

عالم خواجه *khwāja'ī 'ālam*, Lord of the world (Muhammad). P.A.

خواجه تاش *khwāja-tāsh* (pl. خواجه تاشان *khwāja-tāshān*), having a common master; (for the pl.) slaves or servants of one master. P.

خوار *khwār*, contemptible, mean despised, abject. P.

مردم خوار *mardum-khwār*, man-eater. P.

خوار *khuwārun*, lowing, crying like a calf. A.

خوار داشتن *khwār dāshtan*, to hold in contempt, to despise; (when it is used as the latter part of a compound, it is the root of خوردن *khurdan*, to eat, and signifies) eater, eating, devouring, drinker. P.

خوارزم *khwārazm*, the ancient Chorasmia, lying along the banks of the river Oxus or Jaihūn, and extending to the Caspian sea. P.

خوارزم شاه *khwārazm-shāh*, title of the Sultān علاء الدین محمد *'alā'u 'd dīn Muhammad*, who reigned in Khārazm from 1200 to 1220 of our era. P.

خواست *khwāst*, solicitation, begging request. P.

خواستن *khwāstan*, to want, desire, wish, will, ask, beg, require; to design, intend; to seek, covet; to be willing; to call down; to wed; to arise, spring up. P.

خواص *khawāṣṣ* (pl. of خاصه *khāṣṣat*), nobles, grantees. A.

خواص و عوام *khawāṣṣ o 'awāmm*, nobles and plebeians, gentle and simple. A.

خوان *khwān*, furnished board or cloth, tray, dish. P.

خواندن *khwāndan*, to read, recite, repeat, chaunt, intone; to call upon, invoke; to summon, challenge, proclaim; to lay claim; to crow. P.

خوانده *khwānda'e*, thou hast read. P.

خواه *khwāh*, wishing, desiring; wanting, requiring; whether, either, or. P.

خواهر *khwāhar*, sister. P.

خواهنده *khwāhanda*, he who asks or wishes; beggar, mendicant, suppliant. P.

خواهی *khwāhī*, thou wishest; dost thou wish? P.

خوب *khūb* (pl. خوبان *khūbān*), good, beautiful, fair, well. P.

خوبو *khūb-rū* (or خوب روی *khūb rūyi*, but pronounced *khūb-rū*), fair-faced, handsome, comely. P.

خوب روی *khūb-rū'i*, thou art fair-faced. *Khūb-rū'e*, a handsome-faced person. P.

خوب صورت *khūb-sūrat*, comely, handsome. P.A.

خوب منظر *khūb-manẓar*, fair to behold, comely in appearance. P.A.

خوبی *khūbī*, beauty, comeliness. P.

خود *khud*, self, himself, herself, itself; one's own. P.

خود رای *khud-rāi*, self-opinioned, headstrong, opinionative, conceited. P.A.

خودی *khudī*, one's own; pride, vanity, conceit; egotism, selfishness. P.

خوردن *khurdan*, to eat; to drink; to swallow, devour, consume, corrode; to gnaw; to experience, suffer; to fret; eating. P.

خورده *khurda*, eaten. P. [wallet. P.]

خورده انبان *khurda'ī ambān*, crumbs in a

خوردی *khurdi*, infancy, childhood. *Khurde*, he was accustomed to eat, he used to eat. P.

خورش *khurish*, food, aliment. P.

خورشید *khurshed*, the sun. P.

خورم *khurram*, joyful, pleasant. P.

خورنده *khuranda*, eater; fed, maintained, victualled; household. P.

خوش *khush*, pleasant, agreeable, delightful, blooming, nice, palatable, grateful, happy, good, well. P.

خوشانیدن *khoshānidan*, to cause to dry up, to render parched. P.

خوش آواز *khush-āwāz*, pleasant-voiced, sweet-voiced, having a melodious voice. P.

خوش آوازي *khwush-āwāze*, one with a sweet voice. P. [odoriferous. P.]

خوشبوي *khwush-bū*, sweetly-scented, fragrant,

خوشتر *khwushtar*, pleasanter, more agreeable. P.

خوشو *khwush-kho*, of pleasing manners or disposition, good-tempered, affable. P.

خوش سخن *khwush-sukhan*, well-spoken. P.

خوش طبع *khwush-tab'*, good natured, cheerful. P.A. [dantly. P.]

خوش گريستن *khwush giristan*, to weep abundantly.

خوش گفت *khwush guft*, well spake he. P.

خوشنود *khwushnūd*, content, satisfied well-pleased. P.

خوشه *khūsha* or *khosha*, ear of corn. P.

خوشي *khwushī*, gladness, mirth, gaiety, cheerfulness, pleasantness, agreeableness, delight, enjoyment, diversion, fun. P.

خوشیدن *khoshidan*, to wither, dry, parch. P.

خوض *khauz*, saying what is false; conspiring against. A.

خو کرده *khū-karda*, habituated. P.

خون *khūn*, blood; killing, murder. P.

خونخوار *khūn-khwār*, blood-devouring, sanguinary, blood-thirsty. P.

خونخواري *khūn-khwāragi*, blood-thirstiness, ferocity. P. [per, disposition. P.]

خوي *khūy* (the same as *khū*), habit, temper.

خوبد *khawīd*, green corn, wheat or barley not yet in ear. P.

خويش *khwesh*, self; one's own; (my, thy, his, hers, its, ours, your, their) own; kinsman, relative, relation. P.

خويشاوند *khweshāwand*, kinsman. P.

خويشتن *khwesh-tan*, own person, self; own. P.

بر خويشتن *bar khweshtan*, of himself, voluntarily. P. [mious, self-restraining. P.]

خويشتن دار *khweshtan-dār*, temperate, abstemious.

خويشتنيد *khweshtaned*, of your own ye are. P.

خيآر *khīyār*, cucumber. A.

خيآل *khayāl*, imagination, fancy, thought, notion, idea, conceit, whim, caprice; phantom, spectre, apparition. A.

خيآلآ *khayālan*, (acc.) as an image, or apparition in sleep. A.

خيآل انديش *khayāl-andesh*, fantastic, chimerical, conceited, whimsical, vain. A.P.

خيآلآ يرافتي *khayālan yurāfikunī*, as an apparition to accompany me on a journey. A.

خيآل بستن *khayāl bastan*, to suppose, imagine, form a notion, entertain an idea, dream of. A.P.

خيآنت *khīyānat*, perfidy, treachery, treason, disloyalty. A.

خيآتي *khīyānate*, an act of disloyalty, a case of treason, an instance of treachery. A.P.

خير *khair*, well; good, virtuous, fair, well-doing; goodness, kindness, liberality, charity; goods, riches, good things. A.

خير است *khair ast*, it is well; is it well? A.P.

خيره *khīra*, malignant, malevolent, emboldened (to attack); indolent, torpid; stupid, grovelling; angry, moody; impudent, shameless; perverse, obstinate; ravenous, insatiate. P.

خيره راي *khīra-rāi*, of dark or mean understanding, grovelling. P.

خيره رو *khīra-rū*, shameless, impudent; of malignant aspect. P.

خيره سر *khīra-sar*, headstrong; wayward; silly, stupid, blundering. P.

خيزان *khezān*, rising. P.

خيزان افشان *uftān o khezān*, (now) falling and (now) rising, i.e. staggering along, (moving) with difficulty. P.

خيزیدن *khezidan*, to rise, spring. P.

خيزش *khezash*, rise (and slay) him. P.

خيل *khail*, troop, body of horsemen; tribe; mass. A.

خيلناش *khailtāsh*, fellow-soldier, comrade; commander, general; name of an athlete. P.

خيل خانه *khail-khāna*, royal household. P.

خيمه *khaima*, tent, tabernacle. A.

خيمه زدن *khaima zadan*, to pitch a tent. A.P.

د

داد *dād*, he gave; gift, giving; justice, measure, redress; cry for redress or justice. P.

داد توان *tuwān dād*, one can give. P.

دادن *dādan*, to give, assign, surrender, resign, yield; to give leave, allow, suffer, permit; to place (in school). P.

دادي *dāde*, justice, judgment (emphatically):—he used to give. P.

دار *dār*, keep (imp. of داشتن *dāshtan*). P.

دارو *dārū*, medicine, drug, physic, remedy. P.

داروي تلخ *dārūyi talkh*, bitter medicine. P.

دار و گير *dār o gir*, pomp, bustle, consequence. P.

داروئي *dārū'e*, a certain medicine, a drug. P.

داري *dārī*, thou holdest, supportest, keepest, or maintainest (aor. of داشتن *dāshtan*). P.

دار *dārāini* (obl. of داران *dārāni*, dual of دار *dār*), two worlds, both worlds. A.
 داشتن *dāshthan*, to have, hold, possess, keep; to keep up, maintain; to place, deposit; to withhold, withdraw; to consider; to wear. P.
 داشتن دست *dast dāshthan*, to hand over, to restore. P. (or cause of anything). A.
 داعي *dā'ī*, inviting, stimulating; the author
 داعیه *dā'iyā*, cause, source; claim, pretension, call. A.
 دام *dām*, snare, net. P.
 دام *dāma*, may he (or it) be perpetual, or continue (3 per. perf. of دوم, used optatively). A.
 دام ملکه *dāma mulkuhu*, may his kingdom endure. A. [dure. A.
 دام سده *dāma sa'duhu*, may his happiness endure.
 داماد *dāmād*, son-in-law. P.
 دامن *dāman*, skirt of a garment; base of a hill. P.
 دامنی *dāmane*, a skirt, a whole skirt. P.
 دامي *dāmī*, thou art the snare. P.
 دان *dān*, know, consider (imp. of دانستن). P.
 دانا *dānā* (pl. دانایان *dānāyān*), wise, knower, wise man. P.
 دانائی *dānā'ī*, knowledge, science:—*dānā'e*, a man of wisdom. P. [regard. P.
 دانستن *dānistān*, to know, consider, esteem,
 دانستی *dāniste*, he might know; he used to know. P.
 دانش *dānish*, knowledge, science, learning. P.
 دانشمند *dānishmand*, wise, intelligent, knowing, learned. P.
 دانشمندی *dānishmande*, a certain learned man. P.
 دانگ *dāng*, a weight, the fourth part of a dram; the sixth part of a *dīnār*. P.
 دانه *dāna*, grain, corn, seed; bait; bead. P.
 دانی *dānī*, thou knowest (2 per. sing. aor. of دانستن *dānistān*). P.
 داؤد *Dā'ud*, David, king of Israel. A.
 داویدی *Dā'udī*, David-like, resembling David the sweet singer of Israel. P.A.
 داور *dāwar*, judge, ruler; God. P.
 دایره *dā'ira*, circle, circumference, orbit. A.
 دائم *dā'im*, lasting, unintermitting, ceaseless; always, perpetually. A.
 دایه *dāya*, nurse, foster-mother. P.
 دبیقی *dabīkī*, fine stuff of gold tissue (so named from *Dabik*, a small town in Egypt, where it is manufactured). A.

دجال *dajjāl*, Antichrist. A.
 دجله *dijla*, the river Tigris; (in India it is pronounced *dagla*). A.
 دجی *dujā*, darkness. A.
 الدجی *ad dujā*, the darkness. A.
 دختر *dukhtar*, daughter; damsel, girl. P.
 دختر خواستن *dukhtar khvāstan*, to ask a girl in marriage. P. [maiden. P.
 دخترک *dukhtarak*, little girl or daughter,
 دخل *dakhāl*, entering; income, receipt, revenue; a source of income (186). A.
 دخول *dukhl*, entering, ingress, access, arrival. A. [prey. P.
 دد *dad* (pl. ددان *dadān*), wild beast, beast of
 در *dar*, in, into, within, among; concerning, about, as regards, respecting, on, upon, at; under. P.
 در باریا *ba daryā dar*, in the sea. P.
 در *dar* (pl. درها *darhā*), door, gate, avenue; topic, subject. P.
 از در *az dar*, by the door. P.
 در *darr*, milk, especially such as flows spontaneously from the udder in a copious stream. A.
 در *durr*, pearl. P.
 در یتیم *durriyatim*, rare, incomparable pearl. P.
 دراز *darāz*, long; outstretched, extended. P.
 دراز کردن *darāz kardan*, to stretch forth, or hold out; to let loose (the tongue). P.
 درازی *darāzī*, length. P.
 درست *dirāsāt*, study, reading, repeated study, or reading. A. [thunderstruck. P.
 در آفتن *dar āshuftan*, to be disturbed; to be
 در آه *durra'a*, tunic, wide vest, or shirt of wool. A.
 در افتادن *dar uftādan*, to fall on, to attack, to engage in controversy with; (frequently, however, the prep. *dar* is pleonastic). P.
 در آمدن *dar āmadan*, to come in, enter; to come forward, or on; to meet; to break into. P.
 در آموختن *dar āmokhtan*, to teach. P.
 در انداختن *dar andākhtan*, to hurl, cast. P.
 در آیدن *darānīdan*, to tear, to cause to burst. P.
 در آوردن *dar āvardan*, to bring in; to bring down; to stay, or check. P.
 در آویختن *dar āwekhtan*, to fasten on, to lay hold of, to cling to, or hang on by. P.
 در آیی *dar āi*, enter thou, come in (imp. of در آمدن *dar āmadan*). P.
 درایت *dirāyat*, knowledge, skill, acuteness. A.

در باختن *dar bākhtan*, to play, gamble away; to lose. P.

دربان *darbān*, porter, doorkeeper. P.

در بر *dar bar*, on or in the breast; in the arms. P.

در بر کردن *dar bar kardan*, to put on (clothes); to wear, assume. P. [wear. P.

در بر گرفتن *dar bar giriftan*, to put on, assume, بسته *dar-basta*, with the door shut; shut in. P.

در بند *dar band*, in the bond; enslaved. P.

در پس *dar pas*, in the rear. P.

در پی *dar pai*, at the heels, behind, following. P.

در پیش *dar pesh*, before, a-head, in front; in prospect. P.

در پیوستن *dar paivastan*, to join, to meet; to be engaged in; to rise up to. P.

درج *darj*, infolding, collecting, preserving, comprising, holding:—*durj*, casket. A.

درجات *darajāt* (pl. of *darajat*), steps, stages upwards (of Paradise: opposed to درکات *darakāt*). A.

درجه *darajat*, step, degree, rank, dignity. A.

درجه *darajatihi*, his dignity. A.

درجی *durje*, a casket. A.P. [stantly. P.A.

در حال *dar hāl*, at the present time; now; in-

در حق *dar haqq*, in reference, respect, or regard. P.A. [shrub, bush. P.

درخت *dirakht* (pl. درختان *dirakhtān*), tree,

در خفیہ *dar khufya*, in secret, secretly. P.A.

در خواب *dar khwāb*, in sleep, asleep. P.

در خوابی *dar khwābī*, thou art asleep. P.

در خورد *dar khurd*, worthy, suited. P.

درد *dard*, pain, ache, anguish. P.

دردا *dardā*, oh, the pain! alas! P.

در دادن *dar dādan*, to submit, yield, surrender; give out, proclaim. P. [pain, pained. P.

در دمند *dardmand*, afflicted, aching, suffering

در دمندیم *dardmandem*, we are pained. P.

در ربودن *dar rubūdan*, to sweep away, tear away; to snatch, carry off; to save, rescue; to steal upon. P.

در رسانیدن *dar rasānīdan*, to bring in. P.

در رنجیدن *darranjīdan*, to be annoyed or vexed. P.

درس *dars*, study, reading; lesson, lecture. A.

در ساختن *dar sākhtan*, to do with, to agree with; to be satisfied or content. P.

درست *darast* (for *dar ast*), is in, is comprised. — *Durusht*, complete, entire, sound; just, right, true, valid; healed. P.

درست ناکرده *durusht nā karda*, unfinished, not done correctly. P.

در ستیزیدن *dar sitezīdan*, to strive obstinately and pertinaciously. P.

درشت *durusht*, hard, harsh; rugged, rough; thick, firm; big, stout, bulky; stern, surly. P.

درشت خو *durusht-kho*, surly-tempered, severe. P.

درشت رو *durusht-rū*, crabbed-faced. P.

درشتی *durushtī*, roughness; harshness, severity; bulkiness, bigness, fatness. P.

در فتابدن *dar futādan*, to fall, to fall in. P.

در قفا *dar qafā*, behind. P.A.

درکات *darakāt* (pl. of *darak*), lowest depths, stages downwards (of Hell). A.

در کار اند *dar kār and*, are at work, are busy. P.

در کشاده *dar-kushāda*, open-doored, with the door open. P.

در کشیدن *dar kashīdan*, to draw in, contract; to suppress, restrain, refrain; to withdraw; to shut; to drag. P.

زبان در کشیدن *zabān dar kashīdan*, to be silent. P.

درگاه *dargāh*, court, gate, threshold; shrine; palace, king's court. P.

در گذاشتن *dar guzāshtan*, to pass by; to pass over. P.

در گذرانیدن *dar guzrānīdan*, to cause to pass. P.

در گذشتن *dar guzāshtan*, to elapse, to pass on, to pass over, pass by, pass away, die. P.

در گرفتن *dar giriftan*, to take effect, to impress. P.

در گرو بودن *dar girav būdan*, to be in deposit, pledge, or pawn. P.

در گسستن *dar gusistan*, to be broken or twisted, to break down, fail. P.

در گسلانیدن *dar gusilānīdan*, to snatch, twitch, wrest, wrench. P.

درم *daram* (for *dari man*), my gate. P.

درم *diram* (pl. *diramhā*), money; a silver coin, worth about twopence; a drachm (which is the weight of the coin). P.

در ماندگی *dar māndagī*, distress, sorrow, sadness; want; inability. P.

در ماندن *dar māndan*, to be in want; to be at a loss; to be at a standstill; to stick, sink, flounder; to be distressed. P.

در ماندۀ *dar mānda* (pl. *dar mānda-gān*), distressed, unfortunate. P.

درم داران *diram-dār* (pl. *diram-dārān*), possessed of wealth, monied, rich. P.

دری *dirame*, a single dirhem. P.

چند *dirame chand*, a few dirhems, a little money. P.

در میان *dar miyān*, in the midst, among. P.

در میان ایشان *dar miyāni shān* (for *dar miyāni eshān*), among them. P.

رد میان نهادن *dar miyān nihādan*, to lay before; to entrust; to expose; to speak of. P.

درند *darrinda*, that which rends or tears; rapacious, ravenous. P.

درنگ *dirang*, delay, hesitation. P.

درنگی *dirangi*, tardiness, lingering, delay. P.

در نوردن *dar navardan*, to travel. P.

در نوردیدن *dar navardidan*, to wrap up, to fold together; to obliterate. P.

درو *dar ū*, in him, in it, thereon:—*dirav*, reaping, harvest. P.

دروازه *darwāza*, door. P.

دروغ *durogħ*, lie, falsehood. P.

دروغ زن *durogħ-zan*, false, liar. P.

دروغی *duroghe*, a lie, a falsehood. P.

دروغی که *duroghe ki*, the lie that. P.

درون *darūn*, within, in; inside, heart. P.

درویدن *diravidan*, to mow, reap. P.

درویش *darwesh*, poor, needy, indigent; religious mendicant, dervish. P.

درویش سیرت *darwesh-sīrat*, poor in spirit, of a humble disposition, having the manners or temper of a dervish. P.A.

درویش صفت *darwesh-sifat*, dervish-like, endued with the qualities of a dervish. P.A.

درویشی *darweshi*, the condition of a dervish, poverty:—*darweshe*, a dervish, a certain dervish. P.

درها *darhā* (pl. of *dar*), doors; gates. P.

درهای آسمان *darhāyi āsmān*, windows of heaven. P.

در هم *dar ham*, together; perplexed, confused, intertwined; pell-mell; vexed, annoyed. P.

درهم *dirham* = درم *diram* (of which it is the arabicized form). A.

درهم افتاده *darham uftāda*, fallen into chaos and confusion, embroiled, entangled. P.

درهم کشیدن *darham kashidan*, to draw together, to contract. P.

دری *dare*, a door. P.

دریا *daryā*, sea, ocean; any large river. P.

دریای مغرب *daryāyi maghrib*, Western Sea, Mediterranean. P.A.

هفتگانه دریای *daryāyi haftgāna*, the seven seas. P.

در باریا *ba daryā dar*, in the sea, in the midst of the sea. P.

در یاب *dar yāb*, know thou, take cognizance of, consider, be wise (imp. of *dar yāf-tan*). P. [stand, comprehend. P.

در یافتن *dar yāftan*, to discover, find out, under-

دریچه *daricha* (dim. of *dar*), small door, win-

دریدن *daridan*, to rend or tear. P. [dow. P.

دریغ *diregh* or *duregh*, alas! what a pity! pity, harm; denial, refusal; repugnance, reluctance, unwillingness; sorrow, vexation, grief, remorse. P. [vexed. P.

دریغ خوردن *diregh khurgurdan*, to grieve, to be

دریغ داشتن *diregh dāshtan*, to deny, grudge, refuse, withhold, keep back. P.

دریغا *direghā*, alas! ah! well-a-day! P.

درین *darīn*, in this; in these (same as *dar īn*). P.

دریوزه *daryūza*, mendicancy, mendicity. P.

دزد *duzd* (pl. *duzdān*), thief, robber. P.

دزدی *duzdī*, theft, robbery:—*duzde*, a certain thief, a robber. P.

دزدیدن *duzdidan*, to steal, rob, thief. P.

دست *dast* (pl. *dasthā*), hand; paw; pre-eminence, superiority, victory. P.

دست آوردن *ba dast āvardan*, to gain, get possession of, secure. P.

دستار *dastār*, turband; napkin, handkerchief; handkerchief-full. P.

دست بدست *dast ba dast*, (from) hand to hand. P.

دست بردن *dast bar dast zadan*, to wring the hands. P.

دست برداشتن *dast bar dāshtan*, to withdraw the hand; to leave, let alone. P.

دست بردل بودن *dast bar dīl būdan*, to be anxious, uneasy, unhappy, or pained. P.

دست بر فشاندن *dast bar fīshāndan*, to rub the hands together (for joy). P.

دست تنگی *dasti tang*, lack of means, straitened circumstances, indigence. P.

دست تنگی *dast-tangi*, straits, indigence penury. P.

دست دادن *dast dādan*, to give a hand; to help, aid, favour, promote. P.

دست رس *dast-ras*, come to hand, clutched, obtained, within one's power; means of subsistence, livelihood; friendly. P.

دستگاه *dast-gāh*, help, relief; power, strength, means, ability; wealth. P.

دستگیری *dast-girī*, taking by the hand; aid, help, assistance; possession. P.

دستگیری کردن *dast-girī kardan*, to hand over, put in possession. P.

دست و پا *dast o pā*, hand and foot. P.

دست و پا بریده *dast o pā burīda*, amputated in hands and feet. P.

دستور *dastūr*, custom, habit; prime minister. P.

دسته *dasta*, handful, bundle; handle. P.

دست یافتن *dast yāftan*, to get the (upper) hand, to triumph. P. [water. P.

دشت *dasht*, desert, wilderness, plain without دشمن *dushman* (pl. دشمنان *dushmanān*), foe, enemy. P.

دشمن کام *dushman-kām*, (lit. foe's wish) death. P.

دشمنی *dushmanī*, enmity, hostility. P.

دشنام *dushnām*, abuse. P.

دشنامی *dushnāme*, an abusive word; abuse, incivility, rudeness. P.

دشوار *dushwār*, not easy, difficult, harsh, hard to bear; unbecoming, painful, distressing. P.

دعا *du'ā*, prayer, invocation, intreaty, supplication; benediction. A.

دعای خیر *du'āyi khair*, prayer for welfare. A.P.

دعائی *du'ā'e*, a prayer; an imprecation. A.P.

دعوا *da'au*, they pray to, supplicate (perf. of the verb دعا, for دعو). A.

دعوت *da'wat*, prayer, suit, petition; invitation; feast, banquet, entertainment. A.

دعوی *da'wā*, claim, demand; plea, excuse; plaint; petition, suit at law, prosecution; assumption, pretension. A.

دغا *daghā*, imposture, cheat, fraud. P.

دغائی *daghā'i*, impostor, hypocrite. P.

دغل *daghāl*, corrupt, base, counterfeit; vice, fraud. A. [drum; tambourine. P.

دف *daf* (for the A. دُف *duff* or *daff*), kettle-

دفتر *daftar* (probably the Greek *διφθέρα* arabicized), book, register, journal, record, volume. A. [off. A.

دفع *daf*, repelling, parrying, averting, warding

دفع انداختن *daf andākhtan*, to put off (with excuses), defer, postpone. A.P.

دفن *dafn*, hiding, concealing; burial, interment. A. [to inter or bury. A.P.

دفن کردن *dafn kardan*, to hide in the ground,

دق *dakk*, vice, evil condition. A.

دقیقه *dakīqa*, particle; nice point. A.

دکان *dukān*, shop. P.

دگر *digar* (pl. دیگران *digarān*), other, different; any more; again. P.

دگر بار *digar bār*, another time, again. P.

دگر باره *digar bāra*, again, once more. P.

دگر راه *digar rah*, another road; another time. P.

دیگر *digare*, another. P.

دل *dil*, heart. P.

دلآرام *dil-ārām*, heart-pleasing, heart refreshing, solacing, delightful; lover. P.

دل از دست رفته *dil az dast rafta*, one who has lost his heart; love-lorn. P.

دل آزرده *dil-āzarda*, displeased, irritated, provoked, pained, aggrieved. P.

دل آشفته *dil-āshufta*, distressed in mind, distracted. P.

دل افروز *dil-afroz*, heart-inflaming. P.

دلالت *dalālat*, indication; proof, evidence. A.

در دل آمدن *dar dil āmadan*, to find place in the heart, to please the heart. P.

دلآور *dil-āvar* stout-hearted, brave, valiant; warrior. P. [test. P.

دلآوری *dil-āvarī*, intrepidity, boldness; con-

دلآویخته *dil-āwekhta*, enamoured; loved. P.

دلآویز *dil-āwez*, heart-attracting, alluring, charming, ravishing. P. [ing. P.

دلبر *dil-bar*, heart-ravisher, charmer, charm-

دلبری *dil-barī*, captivation of the heart:—*dil-bare*, a captivator of the heart, a charmer. P.

دل بستگی *dil-bastagi*, attachment, heart-union. P.

دل بسته *dil-basta*, united in heart, attached. P.

دل بند *dil-band*, heart-binding; agreeable, charming, fascinating. P.

دل تنگ *dil-tang*, heart-sick, disheartened, sad, vexed, distressed, out of spirits. P.

دل تنگی *dil-tangī*, distress, depression of spirits, sadness; heart-burning; oppression. P.

دلخوش *dil-khush*, pleased, satisfied, contented, cheerful, glad; reconciled. P.

دلدار *dil-dār*, possessing or holding the heart; charming. P.

دل زی جان بر دداشتن *dil zi jān bar dāshtan*, to give up hope of life. P.

دلستان *dil-sitān*, heart-ravisher, charmer; fascinating. P.

دل افروز *dil-firoz*, enlivening, glad, joyous. P.

دل فریب *dil-fireb*, heart-stealing, beguiling, bewitching, deceitful. P.

دلی *dalk*, a kind of garment formerly worn by *kāzis*, *ulamā*, and the *khaṭībs* of mosques, and by other persons of religious orders; a kind of patched garment worn by devotees, reputed saints, and *darweshes*; patches, rags. A.

دلکش *dīl-kash*, heart-attracting, alluring. P.

دلکشا *dīl-kushā*, heart-expanding, exhilarating. P.

دل مرده *dīl-murda*, dead at heart, cold-hearted. P.

دل نهادن *dīl nihādan*, to set the heart, acquiesce, or be satisfied. P.

دلی *dile*, a heart, a single heart. P.

دلیر *diler*, bold, brave, audacious, courageous. P.

دلیری *dilerī*, courage, boldness, audacity. P.

دلیل *dalīl*, right director, guide; proof; argument, demonstration. A.

دم *dam*, respiration, breath, speech, words; moment; gulp, draught. P.

دم *dum*, tail. P.

دم برآوردن *dam bar āvardan*, to draw a breath. P.

دم زدن *dam zadan*, to breathe (a word), utter (a syllable); to proceed. P.

دمار *dimār* (for A. *damār*), ruin, destruction; revenge, vengeance; cry of anguish. P.

دماغ *dimāgh*, brain; conceit, fancy, notion, pride, consequential airs. A.

دمان *damān*, swift; powerful; terrible, furious, unruly. P. [moment. P.]

دمدم *dam ba dam*, moment to moment, each

دم در کشیدن *dam dar kashīdan*, to cease to breathe, to be silent, hold one's breath. P.

دَمَر *dammir*, destroy utterly (imp. of 2nd form of the verb دَمَرَدَن). A.

و دَمَر عَلٰی اَعْدَائِهِ وَ شَانَهُ *wa dammir 'alā ā'adā'ihi wa shunātihi*, and utterly destroy his enemies and haters. A.

دمشق *Dimashk* or *Dimishk*, Damascus, the capital of Syria. A.

دمی *damī*, inflated, puffy, tumid, windy:—*dame*, an instant, one moment, at a breath. P.

دَمِ چَند *dame chand*, a few moments. P.

دَمِیَاط *dimyāt*, Damietta, in Egypt. A.

دَمِیَاطِی *dimyāṭī*, a species of fine cotton cloth or stuff made at Damietta, dimity. A.

دَمِیدَن *damīdan*, to blow, bloom, bud, expand; to sprout (as an incipient beard); to appear, to burst forth (as the dawn). P.

دنبال *dumbāl*, tail, stern; rudder. P.

دندان *dandān*, tooth. P.

دندان *dandāne*, one tooth, a single tooth. P.

دنیا *dunyā*, world, earthly possession. A.

دنیا حیات *ḥayātī dunyā*, the present life. A.P.

الدین و الدنیا *ad dunyā wa 'd dīn*, the world and religion, (church and state). A.

دنیا دنیای *dunyāyi dūn*, base world. A.P.

دنیا دار *dunyā-dār*, (clinger to the world), man of the world, wealthy person; worldling. A.P.

دنوی *dunyāwī*, worldly, secular. A.

دو *dū*, two; both. P.

دوا *dawā*, medicine, remedy. A.

دوا کردن *dawā kardan*, to apply remedies, to treat medically. A.P.

دواب *dawābb* (pl. of دَابَّة *dābbat*), cattle, beasts (especially such as are ridden). (*Dawābb* is often employed in the sense of the singular.) A.

دوام *dawām*, perpetuity, duration. A. [lar.] A.

دوام علی الدوام *'ala 'd dawāmi*, perpetually, uninterruptedly. A.

دوان *dawān*, running; runner. P. [run. P.]

دوانیدن *dawānīdan*, to cause, suffer, or allow to

دوای *dawā'e*, a remedy, a medicine. A.P.

دو بار *dū bār*, twice. P.

دو باره *dū bāra*, a second time, twice. P.

دوتا *dū tā*, double, twofold; convex or concave, bent, curved. P.

دوحه *dawḥat*, a great tree with spreading branches. A.

دوحه سبع طیرها موزون *dawḥatum sajj'u ṭairihā mauzūn*, great trees, the notes of whose birds are in sweet harmony. A.

دوختن *dokhtan*, to sew, or sew up; to close up; to broider; to transfix, or pierce. P.

دود *dūd*, smoke, exhalation. P.

دود دل *dūdī dīl*, smoke of the heart, sigh, groan. P.

دودمان *dūdman*, great family, tribe. P.

دور *daur*, revolution, cycle; time; the world; fortune; circulation of the wine-cup. A.

دور *dūr* (pl. دوران *dūrān*), far, distant, remote; avaunt! P.

دور افتاده *dūr uftādā*, strayed away, wandered far off, gone to a distance. P.

دوران *daurān*, revolution, circle, cycle. A.

دوزخ *dozakḥ*, hell. P.

دوزخی *dozakḥī* (pl. دوزخیان *dozakḥiyyān*), dweller in hell; damned; infernal. P.

دوست *dost* (pl. دوستان *dostān*), friend, lover. P.

داشتن *dost dāshtan*, to love, to hold or esteem as a friend. P. [friendly. P.]
 دوستدار *dostdār*, one accepted as a friend, friend,
 دوست رو *dost-rū*, having the face of a friend, amiable; beloved, esteemed. P.
 دوستی *dostī*, friendship, love. P.
 . . . *doste*, a friend, a certain friend. P.
 بدوستی *ba doste*, by that friend (I swear). P.
 دوش *dosh*, shoulder; last night. P.
 دوشیزه *doshiza*, virgin. P.
 دوغ *dogh*, sour curds, buttermilk. P.
 دوکان *dūkān*, shop. P.
 دوگانه *dugāna*, twofold; a prayer in which two inclinations of the body are made. P.
 دوگانۀ *dugāna'e*, a single one of such prayers. P.
 دولت *daulat*, wealth, treasure, fortune, prosperity, happiness; power; reign, empire, dynasty. A.
 دولتی *daulate*, a fortune. A.P.
 دوم *duum* (or دومین *duumīn*), second. P.
 دون *dūn* (pl. دونان *dūnān*), low, base, vile, mean, contemptible. A.
 دون *dūna*, beside, short of, exclusive of. A.
 الاکبر *dūna 'l 'azābi 'l akbari*, besides the greater punishment (of the world to
 دونیم *dū nīm*, two halves; in two. P. [come]. A.
 دویدن *davidan*, to run. P.
 ده *dah*, ten. P.
 .. *dih*, village, hamlet, town; (imp. of دادن *dādan*) give thou; (as latter part of a compound) giver. P.
 دهان *dahān*, mouth; orifice. P.
 دهانی *dahāne*, a mouth; the mouth. P.
 ده خدا *dih-khudā* (or خدای *dih-khudāi*), head man of a village. P.
 دهد *dihad*, he (she or it) gives, or may give (aor. of دادن *dādan*). P.
 دهر *dahr*, time, age, eternity; world; fortune. A.
 دهشت *dahshat*, fear, awe, dismay. A.
 دهقان *dihkān* (from the P. ده خان *dih khān*, prince, or lord, of a town or village), the head man, or chief, of a village or town; rustic, husbandman, peasant. A.
 دهقان پسر *dihkān-pisar*, peasant's boy. A.P.
 دهل *duhul*, drum, tabour. P.
 دهلیز *dihlīz*, entrance-hall, vestibule, portico, antechamber. P.
 دهمت *dihamat*, I should bestow on thee. P.

دهن *dahan*, mouth. P.
 دهنی *dahane*, a mouth, some mouth. P.
 دیار *diyār* (pl. of دیار *dār*), houses; countries, provinces, districts. A.
 دیاربکر *diyār-bakr*, name of the country anciently called Mesopotamia. A.
 دیانۀ *diyānat*, being religious, adherence to religion, conscientiousness, honesty, probity. A.
 دیا *dībā*, silk brocade, variegated with colours. P.
 دیباجۀ *dibāja* (from the A. دیباج *dibāj*, for the P. دیباج *dibāh* = دیبا *dibā*), proem, introduction or preface to a poem or a book, and especially one that is embellished, or composed in an ornate style. A.
 دیبک *dibak* (from the P. دیبه *dibah*, for دیبۀ *dī-bāh*) = دیبا *dibā*, [q. v.]. A.
 دیدار *didār*, sight, look, view, interview. P.
 دیدن *didan*, to see, perceive, behold, witness, observe, regard, consider; to meet with, suffer, experience. P.
 دیده *dida*, seen; having seen; eye-sight. P.
 دیر *der*, late, long, slow; old, antique. P.
 دیر دیر *der der*, after a long time, at long intervals; very late; very seldom. P.
 دیرینه *derīna*, old; long-lived; of long standing; a long while. P.
 روز دیرینه *derīna-roz*, old, aged, ancient. P.
 دیگ *deg*, pot, cauldron. P.
 دیگر *digar*, other, another; on the other hand; besides, moreover, further, again; any more, any longer. P.
 دیگران *digarān* (pl. of دیگر *digar*), others, other persons. P.
 دیگر بار *digar-bār*, another time, again. P.
 دیگر دم *digar-dam*, another moment. P.
 دیگر روز *digar roz*, next day. P.
 دیگر وقت *digar waqt*, another time. P.A.
 دیگری *digare*, one another; the other. P.
 دین *dīn*, religion, faith, creed. A.
 دینار *dīnār* (originally دین آر *dīn ār*, "brought into existence, or circulation, by the law"), a gold coin weighing a drachm and three-sevenths. A.P.
 دین با دنیا فروش *dīn ba dunyā firosh*, a seller or barterer of religion for the world. P.
 دیو *dev*, devil, dæmon, evil spirit. P.
 دیوار *diwār*, wall. P.

ديوان *dīwān*, finance department ; tribunal of justice or revenue ; a complete series of odes running through the whole alphabet, the verses of the first class terminating in ا, of the second in ب, and so on. P.

صاحب ديوان *pāhibi dīwān*, comptroller of the finances, chancellor of the exchequer. A.P.

ديوانه *dīwāna*, mad, crazy, deranged. P.

ديواني *dīwānī*, belonging to a court of law or exchequer ; a financier, financial. P.

ديو صفت *dev-sifat*, devil-like, endued with the nature of devils. P.A.

ديه *dih*, village. P.

ذ

ذا *zā*, he ; this. A.

الذي *zā 'llazī*, he who. A.

ذات *zāt*, person, body ; nature, essence, soul, self ; genus, species, race, breed. A.

ذخر *zukhr*, treasure ; provision, store, hoard. A.

ذخيره *zakhīra*, store, hoarded supply. A.

ذره *zarra*, atom, particle, little. A.

ذكر *zīkr*, memory, mention, memorial, remembrance, recital ; repeating of the names, attributes, or praises of God. P.

بذكرش *ba zīkrash*, in His praise, in the mention of Him. P.A.

ذلل *zull*, baseness, abjectness, meanness, disgrace, humiliation. A. [ness, vileness. A.

ذلت *zillat*, error, blunder ; disgrace ; base-

ذلتی *zillat*, a base passion, a vile propensity, any thing shameful, scandalous, disgraceful, and dishonourable. A.P.

ذلك *zālika*, that, this. A.

ذلكن or ذالكن *zālikunna*, that, this. A.

ذليل *zālil*, low, brought low, humbled ; abject, mean, despicable. A.

ذم *zamm*, blame, detraction. A.

ذمائم *zamā'im* (pl. of ذميمة *zamīmat*, crimes, misdeeds, malpractices, reprehensible quali-

ذنب *zanab*, tail. A. [ties. A.

ذو *zū*, having, possessing, possessed of, endowed with (always used as a prefixed noun). A.

ذو القربى *zu 'l kurbā*, possessed of relationship, kinsman. A.

ذو الفقار *zu 'l fakār*, name of the celebrated sword which was captured at the battle of Badr. It became the property of Muhammad, and afterwards fell into the possession of his son-in-law and successor, the caliph Aliy. A.

ذو النون *zu'n nūn*, a name of Abū Fazl Subar bin Ibrāhīm, a celebrated Muhammadan saint, chief of the Sūfīs, who died in Egypt, A.H. 245. A.

ذوق *zauk*, taste, relish, gust, delight. A.

ذوي *zawī* (obl. of ذو *zawū*, pl. of ذو *zū*), possessed of, endued with. A.

ذوي القربى *zawī 'l kurbā*, possessed of affinity, relatives, relations, kinsmen. A.

ذئب *zīb*, wolf. A.

ذيل *zail*, skirt, or lower extremity of a garment, that is dragged on the ground when allowed to hang down. A.

را *rā*, sign of the dat. and acc. cases in Persian. P.

رأت *ra'at*, she saw (3 p. sing. fem. of the verb

رأى *ra'ā*, he saw). A. [enjoyment. A.

راحت *rāhat*, quiet, rest, repose, ease ; pleasure,

راز *rāz*, secret, mystery. P.

رأس *rās* (for رأس *ra's*), head. A.

رأسه *rāsahu*, his head (acc. with affixed pronoun *hu*). A.

راست *rāst*, straight, direct, exact, correct, right, true ; the right hand ; immediately, directly ; a note in music. P.

راست خواهی *rāst khvāhī*, thou desirest the truth ? asked thou the truth ? P.

راست سخن *rāst-sukhun*, true in speech, truthful. P.

راستی *rāstī*, truth, veracity, truthfulness ; rectitude, straightforwardness. P.

راسخ *rāsikh*, firm, solid, sound ; profoundly learned. A. [contented. A.

راضی *rāzīn* (for راضی *rāzīyun*), pleased, satisfied,

راضی *rāzī*, content, satisfied, pleased, willing, agreeable. A.

راضیم *rāzīyam*, I am content. A.P.

راعی *ra'ī*, shepherd, pastor. A.

راكب *rākīb*, rider, riding. A.

راكب الماشی *rākiba 'l mawāshī*, as a rider of the beasts ; (acc. governed by the preceding verb اکون *akun*). A.

راكبات *rākibāt* (pl. of راکب *rākibat*, fem. of

راكب *rākīb*), female riders, women riding. A.

راندن *rāndan*, to drive, goad, spur, impel, propel, push forward, travel hard, urge onward,

drive away, expel ; to attack, fall foul of ; to carry on. P.

زأوا *ra'au*, they saw (3 pl. masc. perf. of the verb رأى *ra'ā*). A.

راه *rāh*, way, road, path; voyage, journey. P.

راه زن *rāh-zan*, robber, highwayman. P.

راه نبرده *rāh-na-burda*, untravelled. P.

رای *ra'y*, view, opinion, judgment, sentiment. A.

رای زدن *rāi zadan*, to give an opinion, to think of. A.P.

رایت *ra'yat*, standard, flag, banner, ensign. A.

رایت *ra'aita*, thou sawest (2 p. sing. masc. of رای *ra'ā*). A. [a sinner. A.

ایضا *izā ra'aita ašiman*, when thou seest

رای *rā'e*, an opinion; a new opinion. A.P.

رب *rabb*, lord; Creator, God; O Lord! A.

رب الارض عنه راضی *rabbu 'l ar'zi 'anhu rāzin*, the Lord of the earth be pleased with him! A.

رب *rubba*, many, many a. A.

رب صادق لامي *rubba šadīkin lāmanī*, many a true friend hath blamed me. A.

رباط *ribāt*, a public building for the accommodation of travellers and their beasts, caravansary; a religious house, monastery; a dwelling for Sūfis A.

رباعی *rubā'iy*, a verse of four hemistichs, tetrastich, quatrain. A.

ربایدن *rubā'idan*, to seize, rob. P.

ربنا *rabbanā*, O our Lord! (acc. used for the vocative). A. [draw one's self. P.

ربودن *rubūdan*, to snatch, steal, ravish; to with-

ربیع *rabi'*, the spring. A.

ربيعي *rabi'i*, vernal. A.

رجم *rajm*, pelting with stones. A.

رجم العنقید *rajmi 'l 'anākidi* (gen.), pelting the cluster or bunch (on the tree). A.

رحلت *riḥlat*, march; departure; death. A.

رحمان or رحمن *rahmān*, merciful. A.

الرحمن الرحيم *ar rahmānu 'r rahīm*, the merciful, the compassionate; the most merciful. A.

رحمت or رحمة *rahmat* (or *rahamat*), pity, mercy; blessing; a mercy, a gift of the Divine mercy. A.

رحمة الله عليه *rahmatu 'llāhi 'alaihi*, The mercy of God be upon him! A.

رحمت آوردن *rahmat āvardan* (or رحمت آوردن *rahm āvardan*), to shew pity, to exercise mercy. A.P.

رحیل *raḥil*, journey, departure, getting away. A.

رحيم *rahīm*, merciful, compassionate. A.

رخام *rukḥām*, marble, alabaster. A.

رخت *rakht*, furniture, goods, stuff, apparatus, baggage. P.

رخسار *rukhsār*, cheek. P. [effulgent. P.

رخشند *rakhshanda*, shining, bright, dazzling,

رخشیدن *rakhshidan*, to shine, flash, glitter. P.

رد *radd*, return; restitution, restoration; refutation. A. [joinder. A.P.

رد جواب *raddi jawāb*, answering properly; re-

رز *raz*, vine, grape. P.

رز *ruzz*, rice. A.

رزق *rizk*, means of subsistence, support, sustenance, victuals, food, provisions, daily allowance appointed by Providence. A.

رزق معلوم *rizkun ma'lūmun*, an appointed or assured sustenance. A.

رساله *risāla*, letter, epistle; treatise. A.

رسانیدن *rasānidan*, to cause to arrive, send, bring, carry; to inflict. P.

رستگاری *rastagāri*, escape, deliverance. P.

رستم *Rustam* (son of Zāl), the most renowned of the heroes of ancient Persia. P.

رستن *rastan*, to be liberated, to get free, to escape. P.

رستن *rustan*, to grow, sprout. P.

رسته *rasta*, escaped, saved. P. [tice. A.

رسم *rasm*, law, rule, canon, custom, usage, prac-

رسمي *rasmī*, a custom; customary. A.

رسوا *ruswā*, disgrace. P.

رسول *rasūl* (P. pl. رسولان *rasūlān*), messenger, apostle. A. [or it has arrived. P.

رسیدست *rasidast* (= رسیده است *rasida ast*), he

رسیدن *rasidan*, to arrive, reach, touch, attain. P.

رشته *rashshat*, sprinkling. A.

رشف *rashf*, drinking to the last drop. A.

رشف الزلال *rashfu 'z zulālī*, a copious draught of cool, limpid water. A.

رشد *rashk*, emulation, zeal, jealousy, envy. P:

رشوت *riḥwat*, bribe. A.

رشوت خوردن *riḥwat khwurdan*, take bribes. A.P.

رضاء *riḍā*, contentment, satisfaction, willingness, goodwill, consent, favour; content, satisfied. A.

رضي *raziya*, he was pleased or satisfied; (optatively) may he be pleased or gracious. A.

رضي الله عنه *raziya 'llāhu 'anhu*, May God be gracious to him! A.

راضينا *razinā*, we are satisfied. A.

نوالك بالرحيل *raḥīlī*, we are content with getting away as (or for) thy gift. A.

رطب *ruṭab*, fresh ripe dates; (see اشتهي). A.

رعايا *ra'āyā* (pl. of رعية *ra'iyat*), subjects. A.

رعايت *ri'āyat*, care, attention; respect, regard. A.

رعايت خاطر کردن *ri'āyati khāṭir kardan*, to regard or attend to the wishes (of a person). A.P.

رعد *ra'd*, thunder; roll (of a drum). A.

رعا *ra'nā* (fem. of ارعن *ar'an*), delicate, tender; adorned, beautiful. A.

رعيت *ra'iyat*, subject, cultivator, peasant, ryot. A.

رغبت *raqḥbat*, strong desire, wish, inclination, eagerness, avidity. A.

رفتار *raftār*, going, travelling; travel. P.

رفتن *raftan*, to go, depart, make off; to escape; to attain; to descend. P.

رفتن *raftan*, to sweep. P.

رفته *rafta* (pl. رفتگان *raftagān*), gone, set off, passed, departed, travelled; dead, deceased. P.

رفع *raf'*, lifting, raising, elevation; promotion; removal (from office); (in Arabic grammar) the vowel *zamma* at the end of a word. A.

رفق *rifq*, gentleness, tenderness, civility. A.

رقعة *rufkat*, *rifkat*, or *rafkat*, a company of fellow-travellers; company, society. A.

رقعة *rufkatīn*, in company, accompanied by others. A.

رفيع *rafī*, raised, high, exalted. A.

رفيق *rafīq* (P. pl. رفیقان *rafīqān*), companion, associate, friend. A.

رقاب *riqāb* (pl. of رقبة *raqabat*), necks. A.

رقص *raqs*, dancing, capering; ambling, prancing. A.

رقعة *ruk'a*, patch; letter, short note, scrap of paper, piece of cloth; petition. A.

رقعة بر رقعہ *ruk'a bar ruk'a*, patch upon patch. A.P.

رقم *rakm*, writing, inscription, stamp, mark. A.

.. *rakam*, calamity, misfortune. A.

رقب *raqib*, waiter in expectation (of a person or thing), watcher, observer; guardian, keeper; successor; rival, competitor. A.

رقية *rukyat*, charm, magic, spell. A.

ركاب *rikāb*, stirrup. A.

ركبة *rukbat*, the knee. A.

رکتي *rukbatī*, my knee. A.

ركبا *rakibū*, they embark (perf. of the verb *rakiba*). A.

ركعة or رکعت *rak'at*, an inclination of the body during prayer, so that the hands rest upon the knees. A.

رکک *rakik*, thin, slender; feeble; small; mean, contemptible. A.

رگ *rag*, vein. P.

رگ جان *ragi jān*, heart-strings. P.

رگ زن *rag-zan*, bleeder, phlebotomist. P.

رمایه *rimāyat*, shooting arrows, archery. A.

رمضان *ramāzān*, the ninth of the Arabian months; the month during which a strict fast was enjoined by Muhammad upon all his followers, from sunrise to sunset, daily. A.

رمق *ramaq*, the remains of life, the last breath. A.

رمی *ramā*, he shot. A.

رماني *ramānī*, he shot me. A.

رویدن *ramīdan*, to flee in terror, to be scared. P.

رنج *ranj*, trouble, labour; toil, fatigue, trial; anguish, grief, pain, annoyance. P.

رنجانیدن *ranjānīdan*, to displease, annoy, vex, put to grief, affect with disgust. P.

رنجش *ranjish*, pettishness, indignation. P.

رنجش آمیز *ranjish-āmez*, mixed with displeasure; angry, testy. P.

رنجور *ranjūr*, sick, afflicted, ill, ailing. P.

رنجوري *ranjūrī*, sickness, disorder, distemper. P.

رنجه *ranja*, pain, grief. P.

رنجي *ranje*, a grief, a vexation, annoyance. P.

رنجیدن *ranjīdan*, to be displeased, offended, vexed, put out of humour, annoyed, made sad. P. [debauchee, rake. P.]

رند *rind* (pl. زندان *rindān*), dissolute fellow,

رنگ *rang*, colour; hue, dye, tint. P.

رنگارنگ *rang-ā-rang*, many-coloured, of various hues, colours or kinds. P.

رنگین *rangīn*, coloured; eloquent, flowery (language), florid (style). P.

رو *rav*, go thou (imp. of رفتن *raftan*). P.

رو *rū*, face, surface; consideration, sake, cause, reason. P.

بر روی خاک *bar rūyi khāk*, on the face of the earth, on the bare ground. P.

روا *rawā*, lawful, allowable, passable, right, fit, proper. P.

روا داشتن *rawū dāshtan*, to allow, permit, sanction; to deem right. P.

روان *rawān*, life, soul, spirit; (part. of رفتن *raftan*) going, moving, shifting, running. P.

روان شدن *ravān shudan*, to depart, set out. P.
 روان کردن *ravān kardan*, to send away, to despatch, dismiss. P. [ing. P.
 روان آسا *ravān-āsā*, soul-refreshing, spirit-soothing
 روب *rob* (imp. of روبیدن *robidan*), wipe. P.
 روباه *rūbāh*, fox. P. [clean. P.
 روبیدن *robidan*, to wipe, sweep, dust; to
 روح *rūh*, spirit, soul. A.
 روح قوت *kūti rūh*, food of the soul. P.A.
 رود *rūd*, river, stream. P. [of رفتن *raftan*). P.
 . . . *rovad*, he goes, he may or might go (aor.
 رود *rūda*, intestines, entrails, guts, viscera. P.
 رود تنگ *rūda'i tang*, narrow guts. P.
 روز *roz* (pl. روزها *rozhā*), day. P.
 روز داد *rozi dād*, day of retribution. P.
 روز شمار *rozi shumār*, day of reckoning. P.
 روز میدان *rozi maidān*, day of battle. P.
 روزک *rozak*, a short day. P.
 روزی چند *rozake chand*, a few short days. P.
 روزگار *rozgār* (pl. روزگاران *rozgārān*), time, fortune; state, condition; living, livelihood, means of subsistence; time, life. P.
 روزگار بردن *rozgār burdan*, to live, to associate. P.
 روزگار نا مساعد *rozgāri nā musā'id*, unpropitious fortune, hard times. P.A.
 روزگاری *rozgāre*, a time, some time, a length of time, a while, a long period. P.
 روزن *rauzan*, window; chimney, aperture for the escape of smoke. P.
 روز *roza*, fasting, fast. P. [fast. P.
 روز داشتن *roza dāshdan*, to keep a fast, to
 روزی *rozi*, fortune, luck; daily bread or food, subsistence. P. [in a day (74). P.
 . . . *roze*, one day, a single day; some day;
 روزی خوار *rozi-khūār* (pl. روزی خواران *rozi-khūārān*), eater of daily bread; a living creature. P.
 روزی ده *rozi-dih*, giver of daily bread, bestower of subsistence. P.
 رؤساء *ru'asā* (pl. of رئیس *ra'is*), chiefs. A.
 روسپی *rūspī*, harlot, whore, courtesan. P.
 روستا *rūstā*, village, market-town. P.
 روستازاده *rūstā-zāda* (pl. روستازادگان *rūstā-zādā-gān*), village-born; rustic, villager. P.
 روستایی *rūstāi* (pl. روستایان *rūstāyān*), peasant, villager, rustic. P.
 روستایی *rūstāye* (or روستائی *rūstā'ē*), a villager. P.

روشن *rū'ash* = روشن *roshan* [q.v.]. P.
 روش *raviāh*, gait, walk, carriage; procedure, custom; conduct, behaviour. P.
 روشن *roshan*, bright, shining, clear, light, enlightened; limpid. P.
 روشنائی *roshnā'ī*, light, brightness. P.
 روشن رای *roshan-rāi*, of enlightened judgment, clear-minded. P.A.
 روشن کردن *roshan kardan*, to illumine, brighten; to give sight to. P.
 روشن گردیدن *roshan gardīdan* = روشن کردن *roshan kardan*. P.
 روشن گهر *roshan-guhar*, bright-souled, luminous, sparkling as a gem. P.
 روضة *rauẓat*, flowery mead, beautiful garden. A.
 روضة ماء نهرها سلسال *rauẓatun mā'u nahrihā salsāl*, a garden, the water of whose streams is cool and sweet. A.
 روغن *raughan*, grease, oil, butter. P.
 روم *Rūm*, the Turkish Empire. A.
 رومی *rūmī*, Turkish, produced in Turkey. A.P.
 روند *rawanda* or *rawinda* (pl. روندگان *rawan-dagān*), one that goes; traveller, passenger; devotee. P. [lustre, glory. A.
 رونق *raunaq*, ornament, beauty, freshness, bloom,
 روی *rūy* (pronounced *rū*), face, countenance, aspect. P.
 روی درهم کشیدن *rū darham kashīdan*, to frown. P.
 روی کردن *rū kardan*, to turn the face. P.
 روی *ravī*, thou goest, mayest go (aor. of رفتن *raftan*). P.
 روی *rūyat*, thy face, thy countenance. P.
 روئیدن *rū'idan* or *ro'idan*, to grow, vegetate; to make grow, cause to vegetate. P.
 روئین *rū'in*, brazen, consisting of brass. P.
 روئین چنگ *rū'in-chang*, brazen-clawed. P.
 راه *rah*, road; time, turn. P.
 راه *rahā*, leave. P.
 راه کردن *rahā kardan*, to leave, quit, abandon, put off, lay aside; to give leave. P.
 راهانیدن *rahānīdan*, to cause or allow to escape; to save, free, deliver, rescue, release. P.
 راهائی *rahā'ī*, escape, deliverance, release, emancipation. P.
 راهبانیه *rahbāniyat*, monasticism; monkery. A.
 راهبانیه فی الاسلام *lā rahbāniyata fi 'l islāmi*, there is no monachism in Islām. A.
 راهبر *rah-bar*, guide, road-guide. P.

راہ بردن *rah-burdan*, to obtain the road, to get access to. P.

راہبری *rah-barī*, guidance, direction. P.

راہ زن *rah-zan*, robber, highwayman. P.

راہ گذر *rah-guzar*, passage, thoroughfare, street. P.

راہیدن *rahidan*, to rid one's self, escape, get free or clear of. P.

ریاء *riyā*, hypocrisy. A. [clerkship. A.]

رئاست *ri'āsat*, dominion, authority, headship;

ریحان *raiḥān*, an odoriferous herb. A.

ریختن *rekhtan*, to pour out, spill, scatter, shed, crumble; to spend (money), to squander. P.

ریخته *rekhta*, poured out, spilt, shed, crumbled; torn to shreds, ruined, lost, mingled, dis-

ریزه *reza*, crumb, scrap, shed. P. [solved. P.]

رسمان *resmān*, rope, string; cable, hawser. P.

ریش *resh*, wound, sore, blain, ulcer; bleeding, wounded, sore.—*Rīsh*, beard; dress, suit of clothes for festive occasions. P.

ریشان *reshān*, wounded, bleeding. P.

ریحان *rai'ān*, best of anything, prime or vigour

ریگ *reg*, sand. P. [(of youth). A.]

ریگ روان *regi ravān*, shifting sand, quick-

ریو *rev*, fraud, deceit. P. [sands. P.]

ز

ز *zi* = از *az* [q.v.]. P.

زاد *zād*, provisions for a journey:—he was born (past of زادن *zādan*). P.

زادہ *zādī rāh*, provisions for a journey. P.

زاد *zāda* (for زد), he or it increased, it was over and above, exceeded. A.

زاد علی ذلک *mā zāda 'alā zālīka*, whatever is in excess of this. A.

زاد بوم *zād-būm*, father-land, place of one's birth, native country. P.

زادگان *zādagān* (pl. of زاد *zāda*), born; children, young ones. P.

زادگی *zādagī*, birth, parentage. P.

زادن *zādan*, to be born, arise, spring; to give birth to, to bring forth. P.

زادہ *zāda*, born; son. P.

زادہ *zāda'e*, a son. P.

زار *zār*, groan, lamentation; groaning, afflicted; weak, contemptible; wretch; (as latter part of compounds) place, bed, field. P.

زاری *zārī*, lamentation, cry, wailing. P.

زاغ *zāgh*, a crow. P.

زال *Zāl*, the father of Rustam. P.

زالی *zāle*, a certain old woman. P.

زان *zān* (for زآن *zi ān*, از آن *az ān*), from that; than that. P.

زانکی *zānki* (for از آنکی *az ān ki*), because that. P.

زانگ *zān gah* (for از آنگ *az ān gah*), from that time. P.

زانم *zānam* (for از آنام *az ānam*), than that I am. P.

زانو *zānū*, knee. P.

زاهد *zāhid* (P. pl. زاهدان *zāhidān*), devout, abstinent; recluse, anchorite. A. [like. A.P.]

زاهدتر *zāhittar*, more of a recluse, more hermit-

زاهدی *zāhidī*, devotion, religion, piety. A.P.

... زāhide, a recluse, an anchorite. A.P.

زائد *zā'id*, increasing, exceeding. A.

زائد الوصف *zā'idu 'l wasf*, indescribable, beyond description. A.

زائر *zā'ir* (P. pl. زائران *zā'irān*), visitor, pilgrim. A.

زائل *zā'il*, waning, declining, decaying; impaired. A.

زاینده *zāyinda* or *zāyanda*, bringing forth; productive; a mother; springing, flowing, running (fountain or well); unfailing, perennial. P.

زائیدن *zā'idan*, to bring forth; to procreate. P.

زبان *zabān* (pl. زبانها *zabānhā*), tongue; language, speech, dialect. P.

زبان آور *zabān-āvar* (pl. زبان آوران *zabān-āvarān*), eloquent, fluent; orator, poet. P.

زبان آوری *zabān-āvarī*, eloquence, flow of language, fluency of tongue, readiness. P.

زبان بریده *zabān-burīda*, tongue-cut, tongue-tied, silent. P.

زبان دراز *zabān-darāz*, long-tongued; rude, insolent, violent in speech; scold. P.

زبان درازی *zabān-darāzī*, lengthening of the tongue, giving loose to the tongue. P.

زبان در کشیدن *zabān dar kashidan*, to be silent, to restrain the tongue. P.

زبانہ *zabāna*, flame. P.

زبانی *zabāne*, a tongue, a language. P.

زبانہ کی داشت *zabāne ki dāsh*t, the language that he possessed, i.e. his own language, or dialect. P.

زبردست *zabar-dast* (pl. زبردستان *zabar-dastān*), having the upper hand; oppressive, violent; oppressor. P.

زبرین *zabarīn*, upper, superior. P.

زبونى *zabūnī*, meanness, baseness, vice, vileness, faultiness, wickedness, depravity. P.

زى *zi bahrī*, for the sake of. P.

زيب *zabīb*, dried date; raisin. A.

زى پاي در آوردن *zi pāi dar āvardan*, to trip up, to throw down, to prostrate. P.

زى پس *zi pas*, after, behind. P.

زجر *zajr*, chiding, scolding, reproof, rebuke; impediment, opposition, violence. A.

زحمت *zahmat*, pressure, trouble, inconvenience, annoyance, affliction, disquietude. A.

زخم *zakhm*, wound. P. [wounded. P.]

زخم خوردن *zakhm-khurdā*, received a wound, زخمه *zakhma*, bow or plectrum of a violin or other musical instrument. P.

ز خود *zi khud*, of himself, herself or itself. P.

زدن *zadan*, to strike, beat, hit, shoot, whip, flog; to dash, fling, cast; to rap; to attack; to sting; to strike up; to pitch (a tent). P.

زى *zar*, gold; money. P.

زى *zarr*, gold. P.

زى جعفري *zarrija'fari*, the purest kind of gold. P.

زى اندود *zar-andūd*, overlaid with gold, gilded, زرد *zard*, yellow. P. [gilt. P.]

زى زرع *zar'*, sowing; sown field, corn-field. A.

زى و تجارت *zar' o tijārat*, farm and merchandise. P.A.

زى *zark*, (used by the Persians in the sense of) hypocrisy, fraud, imposture. A.

زى زنى *zurnī*, visit me (from زى *zur*, imp. of زار *zāra*, for زور *zur*, with the affix نى *nī*, me). A.

زى غبا *zurnī ghibban*, visit me every other

زى زى *zarīn* or *zarrīn*, golden. A. [day. A.]

زى زشت *zisht*, ugly, plain, ill-favoured, deformed; odious, offensive, disgusting. P.

زى زشت *zisht-kho*, of an odious temper. P.

زى زشت *zisht-kho'e*, a certain ill-tempered

زى زشت *zisht-rū*, ugly-faced. P. [fellow. P.]

زى زشت *zisht-rū'i*, ugliness of face. P.

زى زشت نامى *zisht-nāmī*, infamy. P.

زى زشتى *zishtī*, ugliness, foulness; opprobrium, reproach; vilifying. P.

زى زکاة *zakāt*, alms, almsgiving. A.

زى زلال *zulāl*, cool, cold, limpid (water). A.

زى زلت *zallat*, slip, fault, wrong action, blunder, mistake. A.

زى زلف *zulf*, curling lock of hair, ringlet. P.

زى *zumma*, (the camel) was bridled, or haltered (pass.). A.

زى *zi mā* (for از ما *az mā*), from us, our. P.

زى *zimām*, leading string, rein, bridle, halter. A.

زى *zamān*, time, season, age. A.

زى *zamāna* 'l *waṣṣā*, time of visiting (acc.). A.

زى *zamāna*, time; world. A.P.

زى *zamāne*, a while, a little while. A.P.

زى *zamaḥshari*, (Abu 'l Kāsim Mahmūd) a native of Zamakhshar, in Khwārazm, an eminent Arabic grammarian and commentator, born A.H. 467. P.

زى *zumra*, circle, assembly, crowd. A.

زى *zumurrudīn*, of emerald hue. P.

زى *zamzama*, confused sound, murmuring, humming, a musical manner of reading, chant, concert. A.

زى *zamistān*, winter. P.

زى *zaman*, time, season. A.

زى *zi man* (for از من *az man*), from me. P.

زى *zamī* = زمين *zamīn*. P.

زى *zamīn*, earth, ground; landed property, estate, land, territory, country. P.

زى *zan* (pl. زنان *zanām*), woman; wife. P.

زى *zan khvāstan*, to seek a woman in marriage. P.

زى *zan kardan*, to take a wife, marry, wed. P.

زى *zan o farzand*, wife and child (or children). P.

زى *zani bār-dār*, pregnant woman. P.

زى *zambūr*, wasp, hornet. A.

زى *zambūram*, I am a hornet. A.P.

زى *zanjīr*, chain, fetter. P.

زى *zanjiri pāi*, fetters. P.

زى *zanakhdān*, chin, lower jaw. P.

زى *zan-khvāsta*, married a wife. P.

زى *zindān*, prison, jail. P.

زى *zindaat*, is living, survives (equivalent to زنده است *zinda ast*). P.

زى *zindagānī* (or زندگى *zindagi*), life, living. P.

زى *zinda*, living, alive. P. [alive. P.]

زى *zinda kardan*, to animate, to make

زى *zindik* (the Persian زند or زندیک *arabicized*), infidel, hypocrite; fire-worshipper. A.

زى *zang*, rust. P.

زى *zangār*, verdigris; rust. P.

زنگ خورد *zang-khurd*, eaten up with rust, corroded, rusty. P.

زنگی *Zongī*, Ethiopian, Ethiop. The surname of the family of Sanjar, who established a dynasty under the title of Atābak [q.v.]. P.

زنگار *zinkār* = زنگار *zīnkār* [q.v.]. P.

زنی *zanī*, womanhood. P.

.. *zane*, a woman, a wife. P. [fall. A.

زوال *zawāl*, decline, wane, setting, departure, P.

زود *zūd*, swift, quick; swiftly, soon, readily, quickly, speedily. P.

زودتر *zūttar*, quicker, sooner, more speedy. P.

زودی *zūdi*, speed, swiftness, quickness, suddenness. P.

بزودی *ba zūdi*, with quickness, quickly. P.

زور *zor*, strength, power, force, violence. P.

زور آوردن *zor āvardan*, to bring violence, to press heavily. P. [athlete. P.

زور آزما *zor āzmā*, strong, powerful, athletic; P.

زور آزمایی *zor-āzmā'e*, an athlete; a certain wrestler. P.

زور آور *zor-āvar* (pl. زور آوران *zor āvarān*) possessing or bringing strength; vigorous, powerful; athlete. P.

زور آوری *zor-āvarī*, vigour; combat, fight. P.

زورق *zaurak*, small boat, skiff. A.

زورمند *zormand*, robust, powerful, strong. P.

زورمندی *zormandī*, strength, force, violence. P.

..... *zormande*, a strong, powerful fellow. P.

زوزن *Zauzan*, name of a city lying between Herat and Nishapur; also of an extensive district dependant of Nishapur. P.

ز *zih*, bowstring. P. [a bow. P.

ز کردن *zih kardan*, to fix a bowstring, string P.

زاهد *zuhād* (pl. of زاهد *zāhid*), religious men, recluses, ascetics, devotees. A.

زهار *zihār*, the private parts. P.

زهد *zuhd*, abstinence, devotion; religious mortification. A.

زهر *zahr*, poison, venom, bane. P.

زهر قاتل *zahrī kātīl*, deadly poison. P.A.

زهره *zahra*, gall-bladder; boldness, spirit. P.

زیادت *ziyādat* (and زیاده *ziyāda*) augmentation, increase; (used adjectively) additional, excessive, much, more. A.

زیادت کردن *ziyādat kardan* (or زیاده کردن *ziyāda kardan*), to increase, augment, raise, enhance. A.P.

زیاده گردیدن *ziyāda gardīdan* (شدن *shudan* or گشتن *gashtan*), to become greater, to increase, grow, wax stronger. A.P.

زیاده حسنی *ziyāda-ḥasanī*, extreme comeliness, exceeding beauty. A.P.

زیارت *ziyārat*, visit; visitation; pilgrimage. A.

زیارتگاه *ziyārat-gāh*, place to which pilgrimage is made; shrine. A.P.

زیان *ziyān*, loss; detriment, injury, harm, hurt, mischief; decline, decay. P.

زینب *zīb* or *zeb*, ornament, beauty. P.

زیبا *zībā*, beautiful, fair, comely, graceful. P.

زینق *zībaq*, quicksilver, mercury. P.

زبیدن *zebīdan*, to adorn; to become, beseeem, suit; to please, to be agreeable. P.

زید *Zaid*, a proper name. A.

زیدی *zaidī*, thou art (of) Zaid. P.A.

تا عمرو بکرو زیدی *tā 'amr o bakr o zaidī*, as long as thou art (a follower) of Amr, Bakr, and Zaid (names expressive of worldliness and secularity). P.

زیر *zor*, under, beneath, below, down. P.

زیر بار شدن *zori bār shudan*, to be under a load, to be burdened, to be in difficulty. P.

زیرا که *zīrā ki*, because that. P.

زبردست *zor-dast* (pl. زبردستان *zor-dastān*), powerless; under authority; inferior; oppressed. P.

زبردست آزار *zordast-āzār*, oppressor of the weak. P. [gent, witty. P.

زیرک *zīrak*, quick, sagacious, shrewd, intelli-

زیرکی *zīrakī*, quickness, intelligence, sprightliness, wit, spirit, genius. P.

زیرین *zerīn*, lower, inferior, nether. P.

زیستن *zīstan*, to live; to survive; living. P.

زیک *zi yak* (for از یک *az yak*), of one. P.

زین *zīn* (for زی *zī*), than this. P.

زینب *Zainab*, name of one of the numerous wives of Muhammad. A.

زینت *zīnat*, ornament, decoration, gear; attractiveness, grace. A.

زینهار *zīnhār*, defence, protection; care, caution; beware! have a care! never (with neg.) P.

زینهار کردن *zīnhār kardan*, to be upon one's guard, to protect one's self. P.

زینور *zewar*, ornament. P.

ژ

زاله *zhāla*, hail. P.

زند *zhanda*, old and patched (garment). P.

زبان *zhiyān*, formidable, terrible, fierce, rampant. P.

س

سابق *sābik*, past, preceding, prior, former, antecedent, bygone. A.

سابق الانعام *sābiku 'l in'am*, of former favours or bounties. A.

سابقه *sābikat* and *sābika* (fem.), former, past. A.

ساتر *sātir*, veiling, concealing, hiding; concealer; (acc. ساترا *sātiram*). A.

ساترا کن *kun sātiran*, be (or become) thou a concealer (of his fault). A.

ساختن *sākhtan*, to do, form, make, construct, contrive, perform, arrange; to prepare, make ready; to do with, manage, make shift; to be content; to agree, harmonize; to coun-

ساز *sāz*, musical instrument. P. [terfeit. P.

ساز کردن *sāz kardan* = ساختن *sākhtan*. P.

ساعت *sā'at*, hour, moment. A.

ساعته *sā'ate*, an hour, a while. A.P.

ساعد *sā'id*, the arm from the wrist to the elbow, fore-arm. A.

ساعده *sā'iduhu*, his arm. A.

ساق *sāk*, the leg. A.

ساقی *sākin* (for ساقی *sākiyun*), a cup-bearer. A.

و هو ساقی *wa huwa sākin*, and he is a cup-

ساقی *sākī*, cup-bearer. A. [bearer. A.

سال *sāl*, year. P.

سالار *sālār*, general, chief, leader, commander. P.

سالك *sālik* (P. pl. سالكان *sālikān*), traveller. A.

سالكان طريقه *sālikāni farīkat*, travellers. A.P.

سالگی *sālagī*, (in comp.) age. P.

ساله *sāla* (pl. سالها *sālahā*), age; years. P.

پنج ساله *panj sāla*, five years old. P.

سالها *sālha* (pl. of سال *sāl*), years, for years. P.

سالی *sāle*, one year; a whole year; a certain year. P.

چند سالی *sāle chand*, several years. P.

دو سالی *sāle dū*, a couple of years. P.

سالیان *sāliyan*, years. P.

سائر *sā'ir*, remainder, rest, all, except, the other; the whole. A. [supplicant. A.

سائل *sā'il*, asking; beggar, petitioner, suitor,

سایه *sāya*, shade, shadow. P.

سایه پرورده *sāya-parvarda*, brought up in the shade, delicately brought up, raw, inexperienced. P.

سائیدن *sā'idan*, to grind, crush, rub, triturate. P.

سبب *sabab*, cause, reason, motive. A.

سبحان الله *subhāna 'Ulāh*, O Holy God! Most Holy God! A.

حق سبحانه و تعالی *ḥaqq subhānahu wa ta'ālā*, God the most Holy and the most High. A.

سبز *sabz*, green, verdant, fresh. P.

سبزه *sabza*, verdure, herbage; green herb, pot-herb; sprouting or incipient beard. P.

سبع *sub'*, (fem.) seven. The seven long chapters of the Kurān, from بقره *baqrat* to توبه *taubat*. A.

هفت *haft sub'*, the seven of (or seven times) these seven chapters. P.A.

سبک *sabuk*, light, not heavy. P.

سبکبار *sabuk-bār*, light in weight; lightly loaded; ready to rise and travel. P.

سبکپا *sabuk-pā*, light-footed, light of foot; restless, unsettled. P.

سبکتاگین *Sabuktāgin*, the father of Sultan Mahmūd, founder of the dynasty of the Ghaznavids, who flourished in the beginning of the eleventh century. P.

سبکسار *sabuk-sār*, light-headed, addle-pated, of weak intellect; contemptible. P.

سبکساری *sabuk-sārī*, lightness. P.

سبیل *sabīl*, road, path, way; religious bequest. A.

بر سبیل *bar sabīlī*, by way of. P.A.

سپاس *sipās*, thanks, thanksgiving. P.

سپاه *sipāh*, soldiery, army. P.

سپاهی *sipāhī*, military, of the military order. P.

سپر *sipar*, shield. P.

سپر انداختن *sipar andākhtan*, to throw away the shield, to give up the contest, to yield. P.

سپر باز *sipar-bāz*, (player with the shield), skilful warrior. P.

سپردن *sipurdan*, to entrust, consign, give up, surrender, resign, submit. P.

سپری شدن *siparī shudan*, to be full or complete, to come to an end. P.

سپند *sipand*, wild rue (the seed of which is used by fumigation to counteract the evil eye). P.

است *ast*, is, (he, she, it) is. P.

ستاره *sitāra*, star. P.

ستاندن *sitāndan*, to take, receive, accept; to seize, catch, snatch; to exact, levy. P.

ستایش *sitāyish*, praise, laud; encomium; compliment, flattery. P.

ستدن *sitadan*, to take, accept; to take away. P.
ستردن *siturdan*, to shave. P.

سم *sitam*, tyranny, oppression, outrage, injustice; deliberately, designedly, purposely. P.
ستمدمده *sitam-dida* (pl. ستم دیدگان *sitam-didagān*), one who has seen or experienced oppression. P.

ستمگار *sitamgār* (or ستمگر *sitamgar*), tyrannical; tyrant, oppressor. P.

ستمگاری *sitamgārī* (or ستمگری *sitamgarī*), tyranny, oppression, cruelty. P.

ستیه *sitame*, an act of oppression. P.

ستودن *sitūdan*, to praise, laud. P.

ستور *sutūr*, animal, beast of burden (as a horse, mule, or the like). P.

ستون *sutūn*, pillar, column. P.

ستوه *sutūh*, tired, jaded, knocked up; afflicted; fear, dread. P.

ستیز *sitez*, contention, strife, emulation; obstinate, contentious, quarrelsome; (imp. of ستیزیدن *sitezīdan*) contend thou, persist. P.

ستیز روی *sitez-rū*, quarrelsome-looking; quarrelsome, contentious. P.

ستیزه *siteza*, strife, contention. P.

ستیزیدن *sitezīdan*, to contend, strive, quarrel. P.

سج *saj*, singing of birds, cooing of doves; rhyme, metre, cadence. A.

سج گوی *saj-go*, a speaker in rhythmical sentences, or highly polished and ornamental speech. A.P.

سجود *sujūd*, prostration, adoration, worship. A.

سبحان وائل *Sahbān Wā'il*, name of an Arabian poet, reputed to have been the most eloquent man that ever lived in Arabia. A.

سحر *saḥar*, twilight, dawn of day, morning. A.

سحر مرغ *murghi saḥar* (lit. bird of the morning), the nightingale. P.A. [morn-tide. A.P.]

سحرگه *saḥar-gah* (or سحرگاهان *saḥargāhān*), morn, سحری *saḥarī*, morning; of or pertaining to the morning. A.P. [ing. A.P.]

... *saḥare*, one morning, on a certain morn-
سکاه *sakhā* (and سخاوت *sakhāwat*), liberality, generosity. A.

سخت *sakht*, hard, strong; painful, severe. P.

سخت پی *sakht-pai*, of strong muscle, muscular. P.

سختی *sakhtī*, hardness, hardship, adversity, distress; vehemence, severity; stinginess. P.

سختی کشیدن *sakhtī kashīdan*, to endure hardship. P.

سخره *sukhra*, one who is compelled to labour. A.

سخره گرفتن *ba sukhra giriftan*, to seize by force, employ enforced labour, to press or oppress. P.A.

سخن *sukhun* or *sukhan* (pl. سخنها *sukhunhā* or سخنان *sukhunān*), word, speech, discourse; affair, matter; poem, poetry. P.

سخن پیوستن *sukhun paivastan*, to connect or draw out a discourse. P.

سخن چین *sukhun-chin*, tale-bearer. P.

سخندان *sukhun-dān* (and سخن گوی *sukhun-go*) speaker, orator, poet. P.

سخنی *sukhune* or *sukhane*, a word. P.

سخنی چند *sukhune chand*, a few words. P.

سد *sadd*, obstructing, staying, arresting; obstruction (such as a mound, dike, rampart, &c.). A.

سد رمق *saddi ramak*, staying or arresting the remains of life, preserving the strength, keeping body and soul together. A.P.

سر *sar*, head, top, summit, tip, end, point; cover, lid; intention, design; wish, desire, inclination; thought, fancy, idea; spring, source; chief, choicest. P. [de novo. P.]

سر از سر *az sar*, from the beginning, over again,

سیر *sirr* (pl. اسرار *asrūr*), secret, mystery. A.

سراء *sarrā*, an easy, happy condition (opposed to غراره *zarrā*). A.

سراج *sirāj*, lamp. A.

سراج الملة الباهرة *sirāju 'l millati 'l bāhirati*, the lamp of the surpassingly bright religion. A.

سراجه *sarācha*, inner apartment, closet; palace, pavilion. P. [the heart. P.]

سراجه دل *sarācha-i dil*, the inmost recesses of
سراجم *sar-anjām*, conclusion, termination, end; accomplishment; issue; materials, requisites, stores, provisions; anything essential to an undertaking. P.

سراندیب or سرنديب *sarandīb* (the Sanskrit स्वर्ण द्वीप *swarna dwīpa*, 'gold island,' arabicized), Ceylon. A.

سر انگشت *sar-angusht* (pl. سر انگشتها *sar-angushtihā*), tip of the finger. P.

سرای *sarāi*, palace, house, abode, mansion, inn; (imp. of سرائیدن *sarā'idan*, used as latter part of compound) playing, player on a musical instrument. P.

در سرائی *dar sarāi*, in the house, at home. P.
دگر سزای *sarāyi digar*, the next mansion, i. e.
the other world. P.

سرائی *sarā'e*, a mansion, a house, a home. P.
سرائیدن *sarā'idan*, to sing, warble; to play on
an instrument. P.

بسر بردن *ba sar burdan*, to carry to an end, to
bring to completion, to finish. P.

سر پنجهگی *sar panjagī*, strength of fist, grip. P.
سر پنجه *sar panja*, nails, claws; open hand, ex-
panded fingers. P. [strong. P.]

سرتیز *sartez*, hot-headed, vehement; head-
سرخ *surkh*, red, crimson; blooming, blushing. P.

سر خویش *sari khwesh*, one's own way or will. P.
سر خویش گرفتن *sari khwesh giriftan*, to follow
one's own course, attend to one's own bu-
siness; to be off. P.

سرد *sard*, cold, cool; extinct. P.

سرد و گرم روزگار *sard o گرم rozgār*, the ups and
downs of life, the vicissitudes of fortune. P.

سر دست *sari dast* (and *sar-dast*), the extremity
of the hand, tips of the fingers. P.

سرزنش *sarzanish*, rebuke, chiding, reproach;
chastisement. P.

سیرشت *sirishht*, nature, temperament, physique;
physics. P.

سرعت *sur'at*, speed, swiftness; activity. A.

سر کردن *sar kardan*, to break out; to become
manifest; to burst (as a boil); to come to
a head. P. [rebellious. P.]

سرکش *sar-kash*, heady, headstrong, refractory,
سرکشاده *sar-kushāda*, having the table-cloth
spread; spread out. P.

سرکشی *sar-kashī*, disobedience, refractoriness. P.
سر کشیدن *sar kashidan*, to draw back the head;
to disobey, to become rebellious or refrac-
tory; to end. P.

سر کوفته *sar-kofta*, head-crushed. P.

سر کوفته مارم *sar-kofta maram*, I am a head-
crushed snake. P.

سرکه *sirka*, vinegar. P.

سرگردان *sar-gardān*, bewildered, giddy; dizzy. P.
سر گشته *sar-gashta*, whirling round, dizzy, asto-
nished; afflicted. P.

سرگین *sargin*, dung. P.

سرما *sarmā*, winter, cold. P.

سرمايه *sar-māya*, source of wealth, fund, capi-
tal, stock-in-trade. P.

سر مست *sar-mast*, intoxicated to the last de-
gree, dead drunk. P.

سرندیب *sarandīp* = سراندیب *sarandīb*, [q. v.]. P.

سرو *sarv*, cypress. P.

سرو خرامان *sarvi kharāmān*, waving cypress. P.

سرو پا *sar o pā*, head and foot, from head to

سرود *surod*, song. P.

[foot. P.]

سرودن *surodan*, to sing, warble. P.

سرور *sarvar*, head, chief, principal. P.

سروری *sarvarī*, chiefship, command, captaincy;
sovereignty, empire, rule, sway. P.

سروکار *sar o kār*, business, service. P.

سره *sara*, current (as coin); of full metal;
(hence, anything) good, worthy, faultless. P.

سرهنگ *sarhang*, officer, captain, chief, head-
man. P.

سرهنگی *sarhangī*, of or pertaining to a chief
officer or head; official. P. [night. A.]

سرلی *sarā*, he travelled, visited, or came by

سرلی طیف *sarā taifu*, an apparition came by
night. A.

سری *sarī*, desire, longing, wish. P.

... ساره *sare*, one head, a head; a fancy, an
affection. P.

ساری داشتن *sare dāshtān*, to have a fancy, en-
tertain an affection. P.

سریر *sarir*, throne. A.

سزا *sazā*, punishment. P.

سزاوار *sazāwār*, deserving, meriting, worthy;
suitable. P.

سست *sust*, weak, languid, wearied, dead-beat. P.

سست بازو *sust-bāzū*, weak in the arm. P.

سست رغبت *sust-raghbat*, of sluggish passions,
cold, palled. P.A.

سستی *susti*, sloth, laxness, negligence, remiss-
ness; gentleness. P.

سلطوت *saṭwat*, dominion, majesty; force, domi-
nation; bluster. A.

سعادت *sa'adat*, happiness, felicity. A.

سعت *sa'at* or *si'at*, liberality, facility; wide-
ness, spaciousness, amplitude. A.

سعد *sa'd*, happiness; a proper name. A.

سعد *sa'ida*, it prospers. A.

سعد دنیا به *la kad sa'ida 'd dunyā bihi*, the
world assuredly prospers through him. A.

سعد بن اتابک الاعظم *sa'du bin atābaki 'l ā'zamī*,
Sa'd, the son of the greatest Atābak. A.

سعد *sa'duhu*, his happiness. A.

Sa'dī, one of the most celebrated of Persian writers. He was born at Shirāz, A.H. 571, A.D. 1175. P. [*Sa'dī*]. P.
Sa'diyā, O Sadi! (voc. case of سعدی *sa'y*, effort, exertion, endeavour, pains, labour, trouble; purpose, study. A.
sa'y kardan, to endeavour, to strive, to attempt. A.P.
safāhat, folly, stupidity; boorishness, uncouthness, rudeness, coarseness. A.
sufī, boring, piercing, perforating; (3 p. sing. imperf. of *sufītan*) he bored. P.
sufītan, to bore, pierce, perforate. P.
safar, journey, travel, voyage. A.
safari daryā, sea-voyage. A.P.
safar karda, having made a journey; travelled; fatigued. A.P.
sufra, a carpet or cloth on which the dishes are placed at meal-times; the carpet or cloth with the dishes laid out. (The *sufra* used in travelling is usually made of leather). P.
sufra nihādan, to spread a carpet or cloth for a meal. P.
sifla, of low origin, low, mean, base. A.
sufilā (fem. of اسفل *asfal*), lower, inferior. A.
yadī sufilā, the lower (i.e. receiving) سفید *safed*, white, fair. P. [hand. A.P.
safih, stupid, ignorant, insane, silly, foolish. A.
sakaṭ, anything of a base nature; improper speech, coarse abuse. A.
sakim, sick, infirm, ill; invalid. A.
sukkān, helm or rudder of a ship. A.
sakatta, thou art (or wert) silent (2 m. sing. perf. of the verb سکت *sakata*). A.
in sakatta, if thou art silent. A.
sukunj or *sakunj*, one who has fetid breath; fetid breath. P.
sikandar, Alexander. A.
sukūn, tranquillity, rest, repose. A.
sag (pl. سگان *sagān*), dog. P. [mise. P.
sigāl, thought, conjecture, suspicion, sur-sagi *bāzārī*, dog of the *bāzār*, a street cur. P.
sagi shikārī, hunting-dog. P.
sage, a dog, one dog. P.

sal, ask thou (irregular imp. for اسأل *is'al*, of the verb سأل *sa'ala*, he asked). A.
silāh, arms, accoutrements. A.
salāṭīn (pl. of سلطان *sulṭān*), sultans, emperors. A.
salām, salutation, peace. A.
salāmat, safety, peace, welfare, well-being; harmlessness; sincerity, integrity. A. [(is) in solitude. A.
as salāmatu fi 'l waḥdati, safety of the الوحدة
salāme, a salutation, a salaam. A.P.
salāḥshor, skilled in arms, trained to arms; fully armed and ready for battle; champion, warrior. P.
salsāl, limpid water wavering like a chain, cool and sweet water. A.
silsila, chain, series. A.
sulṭān, king, emperor, monarch. A.
sulṭānu 'l barri wa 'l bahri, ruler over land and sea. A.
sulṭānī, rule, sovereignty, royalty. A.P.
Sulṭāne, an emperor, a monarch. A.P.
salṭanat, power, rule, dominion, royalty. A.
salṭanatī, of the kingdom thou art. A.P.
silk, thread, string, series, order, train, connexion. A.
salima, he was (or is) safe. A.
wa in salima 'l insānu, even if the man were safe. A.
sala = سالة *sāla*, [q. v.]. P.
salīm, sound, perfect, healthy; mild, gentle; simple. A.
Sulaimān, Solomon. A.
samā, heaven, sky. A.
samāḥat, beneficence, liberality. A.
samāṭ or *simat*, carpet or cloth covered with food. A.
samā' (or سماعت *samā'at*), hearing; song or dance, especially the circular dance of سمع *sama'*, the ear. A. [dervishes. A.
sam'i ilā ḥusni 'l aghāni, my ear (is inclined) to the beauty of the songs. A. [heard. A.
samī'at, she (or they, irrational fem.) سمعت *sami'at* لو سمعت *lau samī'at wurku 'l ḥamā*, if the dusky pigeons had heard. A.
samand, a horse of a noble breed, a bay horse with black legs and tail. P.

سموم *samūm*, sultry suffocating blast, destructive to travellers; simoom of the desert. A.

سمن *samin*, fat, sleek, plump. A.

سان *sinān*, point of a javelin, spear-head. A.

سنبُل *sumbul*, hyacinth, spikenard; any odoriferous flower. P.

سنت *sunnat*, rule, law, canon; the traditions of Muhammad, considered by the orthodox Muslims as a supplement to the Kurān, and of equal authority. They are rejected, however, by the Shiya or sect of Ali. A.

سَنجَار *Sanjār*, name of a city in Mesopotamia. P.

سَنجِدَن *sanjidan*, to weigh; to ponder. P.

سَنگ *sang*, stone, rock; weight. P.

سَنگ زدن *sang zadan*, to pelt, to throw a stone. P.

سَنگ خَرَدِه *sang-khurda*, a bit or small piece of stone. P. [cruel, unfeeling. P.]

سَنگدل *sang-dil*, (*lit.* stone-heart), hard-hearted.

سَنگساری *sangsāri*, stoning. P.

سَنگی *sangī*, heaviness, weight. P.

... *sange*, a rock, a single stone. P.

سَنگین *sangin*, of stone, heavy. P.

سَنور *sinnaur*, cat. A. [matched cat. A.]

سَنور مغلوب *ka sinnauri maghlūbin*, as an over-

سو *sū*, side, quarter, direction; towards. P.

سَوِي آسَمَان *ba sūyi āsmān*, in the direction of heaven, towards heaven. P.

سَو *sū*, evil, badness, wickedness. A.

سَو ظَنِّ الْمَدْعِي *fa min sū'i ḡanni 'l mudda'i*, yet from the evil-thinking of the adversary. A.

سَو نَفْسِه *min sū'i nafsīhi*, from the wickedness of his own nature. A.

سَوَابِق *sawābiḳ* (pl. of سَابِقَة *sābiḳat*), past events, things gone before. A.

سَوَابِقِ نِعْمَت *sawābiḳi nī mat*, former favours. A.P.

سَوَاد *sawād*, blackness. A.

سَوَادِ الْوَجْه *sawādu 'l wajhi*, blackness of face. A.

سَوَار *suwār* (pl. سَوَارَان *suwārān*), horseman, rider; mounted. P.

سَوَارَم *suwāram*, I am mounted. P.

سَوَارِي *suwārī*, thou art mounted. P.

... *suwāre*, a mounted horseman, a sowar. P.

سَوَال *su'āl*, question, inquiry; begging, mendacity. A.

سَوختن *sokhtan*, to burn, consume. P.

سَوْد *sūd*, gain, profit, interest, use. P.

سَوْد دَاشْتَن *sūd dāhtan*, to afford profit, to avail. P.

سَوْدَا *saudā*, melancholy, insanity, vain or insane idea or act; trade, traffic. P.

سَوْدَمَنْد *sūdmand*, profitable, salutary, useful. P.

سَوْدَن *sūdan*, to wear, rub, bray, deface, efface. P.

سَوْدِي *sūde*, a profit, any profit. P.

سَوْرَاخ *sūrākh*, hole, crevice. P.

سَوْرَت *saurat*, power (of kings or tyrants), despotism, despotic power. A.

سَوْرَة *sūra*, chapter of the Kurān. A.

سَوَز *soz*, burning, heat, flame. P.

سَوَزَان *sozān*, burning, flaming, blazing. P.

سَوَزَن *sozan*, needle. P. [trans.]. P.

سَوَزِدَن *sozidan*, to burn; (trans. and in-

سَوْگَنْد *saugand*, oath, swearing. P.

سَوْگَنْد خَوْرَدَن *saugand khurdan*, to take oath, to swear. P.

سَوَالَت *sawwalat*, she (or it) suggested the concocting or fabricating (3 per. sing. fem. perf. of the verb سَوَل, 2nd form of the root سَوَل, for سَوَال). A.

سَوَالَت لَكُمْ أَنْفُسَكُمْ أَمْرًا *sawwalat lakum anfusukum amran*, your own natures suggested the fabrication of this saying to you. A.

سَوْم *siwum*, third. P.

سَوَهَان *sūhān* (or سَوَهَن *sūhan*), file, rasp (for iron or wood). P.

سَوِي *siwā*, save, besides, except. A.

سَوِي *sū*, side, quarter; towards. P.

سَه *sih*, three. P.

[thrice. P.] سَه بَار *sih bār* (not بَارَه *bārḥā*), three times,

سَه شَش *sih shash*, three sixes, sizes (at dice). P.

سَهْل *sahl*, easy, not difficult, simple, trifling. A.

سَهْلَا *sahlan*, easily; softly; (see أَهْلًا *ahlan*). A.

سَهْل تَر *sahl-tar*, more easy, easier. A.P.

سَهْل جَو *sahl-jū*, seeking to be smooth or easy, peacefully disposed, pacific, gentle. A.P.

سَهْل گَوِي *sahl-go*, soft or fluent speaking. A.P.

سَهْلِي *sahlī*, ease; gentleness, meekness. A.P.

سَهْمِگِن *sahmgīn*, fearful, formidable, awful. A.P.

سَهِي *sihī*, straight, erect, upright. P.

سَه يَك *sih yak*, three aces (at dice). P.

سَهِيل *suhail*, the star Canopus. A.

سِي *sī*, thirty. P.

[nator. A.] سَيَاح *saiaḥ*, traveller, pilgrim; great peregrina-

سَيَاحَت *siyāḥat*, journey, travel; pilgrimage. A.

سایح *saiyāhe*, a traveller, a certain traveller. A.P.
سیاست *siyāsāt*, chastisement; discretionary punishment such as the law has not provided, but as may be inflicted by the judge; administration of justice, government. A.
سیاقت *siyākat*, pushing on, urging; carrying on. A.
سیاقت سخن *siyākati sukhun*, carrying on discourse, to go on talking. A.P.
سیاه *siyāh*, black, sable, dark; negro, Ethiop. P.
سیاه فام *siyāh-fām*, black-coloured, swarthy. P.
سیاه گوش *siyāh-gosh*, (*lit.* black-ear), lynx; the animal called the lion's provider. P.
سیاهی *siyāhi*, black-servant, negro; blackness, darkness, swarthinness. P.
سیاهی *siyāhe*, a black, a negro. P.
سیب *sīb* or *seb*, apple. P.
سببی *sebo*, one apple, an apple. P.
سیخ *sikh*, roasting-spit. P.
سید *saiyid*, lord. A. [Muhammad. A.
سید الانبیاء *saiyidu 'l ambiyā*, lord of the prophets, A.P.
سید عالم *saiyidi 'ālam*, lord of the world. A.P.
سیر *sair*, walking (for amusement), promenading; journeying; perusal of a book. A.
سیر *siyar* (pl. of سیرة *sirat*), morals, virtues, habits, qualities. A.
سیر *ser*, full, satiate, satisfied, sated, glutted; P.
سیر *sir*, garlic. P. [tired, wearied. P.
سیرنگ *ser-nigah*, a satisfactory look, a good look; gazing one's fill. P.
سیرت *sirat*, virtue, moral quality, character, disposition; way of life, mode, habit; history, memoir. A.
سیری *seri*, fulness, satiety, repletion. P.
سیصد *siṣad*, three hundred. P.
سیف *saif*, sword, sabre. A.
سیل *sail*, torrent, flood. A.
سیلاب *sailāb*, flood, torrent, inundation. A.P.
سیلی *saile*, a torrent, a flood, an inundation. A.P.
سیلی *sili*, blow with the open hand edgewise on the back of the neck, cuff, slap. P.
سیم *sīm*, silver. P.
سیماء *sīmā*, face, forehead, countenance; signs or tokens (on the forehead). P.
سیمین *sīmīn*, of silver, silvery; delicate. P.
سینه *sīna*, breast, bosom, chest. P.
سیوم *siwum*, third. P.

سید *siyah*, black, sable; gloomy, sad. P.
سید دل *siyah-dil*, black-hearted. P.

ش

ش *ash*, him, to or of him, her, it, or them. P.
شابه *shābaha*, he resembled (3rd form of the verb شبه). A.
شابه بالوری حمار عجلأ جسدأ *shābaha bi 'l warā ħi-maru 'ijlan jasadān*, an ass among men is like unto a red golden calf. A.
شاة *shāt*, sheep, goat. A.
شاة نظيفة *ash shātu nazīfatun*, the sheep (or goat) is clean. A.
شاخ *shākh*, branch, bough. P.
شادمان *shādmān*, joyful, glad, joyous. P.
شادمانی *shādmāni*, joyfulness, joy, rejoicing, exultation. P.
شادی *shādī*, joy, gladness, rejoicing, glee. P.
شادی کنان *shādī kunān*, rejoicing. P.
شاشیدن *shāshidan*, to stale, squirt urine. P.
شاطر *shāfir*, bold, courageous, active, brisk, P.
شاعر *shā'ir*, poet. A. [lively. A.
شافی *shāfi*, healing, salutary, sanatory. A.
شاکر *shākir*, thanking, praising; grateful. A.
شاگرد *shāgird* (pl. شاگردان *shāgirdān*), student, scholar, pupil; apprentice; servant, groom. P.
شام *Shām*, Syria, and its capital, Damascus. A.
شامیان *shāmiyān*, the inhabitants of Shām, the Syrians or Damascenes. A.P. [dition. A.
شان *sha'n*, thing, affair, business; state, condition. P.
شان *shān*, nature, state, condition; regard, respect; pomp, splendour; (for ایشان *eshān*) they, them. P. [to. P.
شان در شان *dar shāni*, in respect of, with regard to. P.
شاه *shāh*, king; saying *shāh* or 'check' at chess. P.
شاهد *shāhid*, mistress; lover; a beautiful or beloved object; a witness. A.
شاهد پسر *shāhid-pisar*, lovely boy. A.P.
شاهدی *shāhidī*, airs; insolence, indignation. A.P.
شاهنامه *Shāh-nāma*, (*lit.* book of the kings), the celebrated poem of Firdausi. P.
شاه شاهان *shāhanshāh* (by inversion, for شاهان *shāhī shāhān*), king of kings. P.
شاهنشاه المعظم *shāhanshāhu 'l mu'azzam*, the most puissant king of kings. A.
شاهی *shāhi*, royalty, sovereignty; royal. P.

شاید *shāyad*, is fit, suited, or allowable; suits, is becoming, proper or worthy, behoveth; it is possible, may be; perhaps, perchance. P. شایستن *shāyistan*, to suit, to be fit, right or proper. P. [misng. P.

شایسته *shāyista*, worthy, suitable, proper; پروند *shāyidan*, to be worthy. P.

شب *shab* (pl. *shabā*), night, to-night. P. شب قدر *shabi qadr*, night of power, the 27th of Ramazān, when the Kurān is said to have been sent down from heaven. P.A.

شباب *shabāb*, youth, prime of life. A.

شبان *shabān* or *shubān*, shepherd. P.

شبانروز *shabānroz*, a night and a day. P.

شبانگاه *shabāngāh* (or *shabāngah*), night-time, evening, even-tide, nightfall. P.

شبیرو *shab-para*, (*lit.* night-flyer), bat. P.

شبخیز *shab-khez*, rising at night, keeping (or keeper of) vigils. P.

شبع *shab'* or *shiba'*, satiety, pall. A.

شبع *shabi'a*, he was satiated, sated, gluttoned, he was satisfied. A.

شبع الکمی *izā shabi'a 'l kamīyu*, when the warrior has his belly full. A.

شبهگاه *shab-gāh*, even-tide, evening, night-time. P.

شبنم *shab-nam*, night-moisture, dew. P.

شبه *shabah*, glass-bead. A. [night. P.

شبی *shabe*, one night, a single night, a whole

شیره *shapara* or *shappara*, bat. P.

شیره چشم *shappara-chashm*, bat-eyed, purblind. P.

شتاد *shitā*, winter. A.

شتاب *shitāb*, haste, hurry, speed, quickness. P.

شتابان *shitābān*, one who makes haste. P.

شتافتان *shitāftan*, to make haste, (*imp.* شتاب *shitāb*). P.

شتر *shutur*, camel. P.

شتر صالح *shuturi sālih*, the camel which the prophet Sālih is said to have brought out of a block of stone as a sign to the tribe of Thāmod. (Kurān, ch. vii.) P.A.

شتر بار *shutur-bār*, a camel's load; camels of burthen. P.

شتربان *shuturbān*, camel-man, camel-driver, one who attends to a camel. P.

شتر بچه *shutur-bacha*, camel-colt. P.

شجاعت *shajā'at*, valour, courage, bravery. A.

شجر *shajar*, tree. A.

شحنه *shahna*, superintendent of police. A.

شخص *shakhṣ*, person, individual; form, figure. A. شخصم *shakhṣam*, my person. A.P.

شخصی *shakhṣe*, a person, a single person, one person, an individual, a certain person. A.P.

شداد *shidād* (pl. of شدید *shadīd*), vehement, violent, hard, severe, inexorable. A.

شدت *shiddat*, hardships, sufferings, violence, excessiveness. A.

شدن *shudan*, to be, become, happen, befall; to go, depart, pass away; to enter. P.

شده *shuda'e*, one that hath become; turned into. P.

چی شدی *chi shude*, what would have happened? what harm would there have been? P.

شر *sharr*, evil, malignity, depravity, wicked-

شراب *sharāb*, wine. A. [ness. A.

شربت *sharbat*, one drink, one sip, a single draught; beverage, syrup, sherbet. A.

شربت *sharibtu*, I drank (1 p. sing. perf. of the verb (شرب) A.

شربت ابی *sharbatī ābe*, a draught of water. A.P. و لو شربت بحورا *wa lau sharibtu buhūra*, even though I drank oceans; (*buhūra* for *buhūran*, in verse). A.

شربتی *sharbate*, a draught. A.P.

شرح *sharāḥa*, (God) opened the heart, or disposed the mind (towards religion;—used optatively). A.

شرح صدره *sharāḥa ṣadraku*, may (He) expand his breast (with joy)! A.

شرزه *sharza*, fierce, enraged, terrible. P.

شرط *shart*, condition, requirement; rule, regulation. A. [(breeze). A.

شرطه *shurṭa*, propitious; gentle and favourable

شرع *shar'*, law, equity, the Muhammadan code

شرعی *shar'ī*, legal, lawful. A. [of law. A.

شرف *sharaf*, excellence, nobility, eminence,

شرم *sharm*, shame. P. [dignity, honour. A.

شرمزد *sharm-zada*, struck with shame, shame-

stricken, abashed. P. [downcast. P.

شرمسار *sharmsār*, filled with shame, ashamed,

شرمساری *sharmsāri*, shame, confusion of face,

being downcast or abashed. P.

شره *sharah*, avidity, appetite, greed, covetous-

ness, cupidity. A.

شریف *sharīf*, noble, illustrious. A.

شریک *sharik*, partner, sharer. A.

شستن *shustan*, to wash. P.

شش *shash*, six. P.
سه شش *sih shash*, three sixes, sizes (at dice). P.
ششم *shashum*, sixth. P.
شست *shast*, sixty. P.
شطرنج *shaṭranj*, chess. A.P.
شعب *shi'b*, valley, ravine, defile. A.
شعر *shi'r*, poetry, poesy, song. A.
شعراء *shu'arā* (pl. of شاعر *shā'ir*), poets. A.
شفاء *shifā*, convalescence, recovery. A.
شفاعت *shafā'at*, intercession. A.
شفا یافتن *shifā yāftan*, to obtain a cure. A.P.
شفة *shafat*, lip. A.
شفة الصائم *shafati's sā'imī*, of the lips of one keeping a fast (apt to be flabby and withered). A.
شفقت *shafaqat*, pity, clemency, compassion, sympathy. A.
شفیع *shaf'i*, advocate, intercessor. A.
شفیع آوردن *shaf'i āvardan*, to bring (or invoke as) an intercessor. A.P.
شق شقوق *shukūk* (pl. of شق *shaqq*), chinks, cracks. A.
شک *shakk*, doubt, scepticism. A.
شکارگاه *shikār-gāh*, hunting-ground, game preserve. P.
[prey. P.
شکاری *shikārī*, suited to the chase; game,
سگ شکاری *sagi shikārī*, hunting-dog, hound. P.
شکایت *shikāyat*, complaint, grievance. A.
شکایت کردن *shikāyat kardan* (or آوردن *āvardan*),
to complain, to lodge a complaint. A.P.
شکر *shakar*, sugar; sweet words; sweet lips. P.
... *shukr*, thanks, gratitude, returning thanks,
thanksgiving. A.
شکرآ *shukran* (acc. of *shukr*), thanks, thanksgiv-
ing; thankfully. A.
شکر خنده *shakar-khanda*, sweetly-smiling. P.
شکر گذاشتن *shukr guzārdan* (and شکر گذاردن
shukr guzāshtan), to return thanks. A.P.
شکر نعمت *shukri ni'mat*, thanks for favours
and benefits received. A.P. [thanks. A.P.
شکری *shukre*, one act of praise, a giving of
شکست *shikast*, breaking, fracture, breakage;
(3 p. sing. of the verb *shikastan*) he broke. P.
شکستن *shikastan*, to break or fracture. P.
شکسته *shikasta* (pl. شکستگان *shikastagān*),
broken, shattered; sprained, dislocated;
impaired, enfeebled, weakened. P.
شکل *shakl*, figure, form. A.
شکم *shikam*, stomach, belly, bowels; womb. P.

بندۀ شکم *shikam-banda*, one who is burdened
with the thought of providing himself with
sustenance, slave to appetite. P.
شکم درد *shikam-dard*, belly-ache, gripes. P.
شکبۀ *shikanja*, stocks, rack. P.
شکور *shakūr*, thankful, grateful. A.
الشکور *ash shakūr*, the thankful. A.
شکبۀ *shikibe*, a particle or atom of patience. P.
شکبیدن *shikibidan*, to be patient; to do
without, to dispense with. P.
شکافتن *shigāftan*, to split. P. [prise. P.
شگفت *shigift*, astonishment, amazement, sur-
شگفت آمدن *shigift āmadan*, to be astonished. P.
شگفتست *shiguftast* (= شگفته است *shigufta
ast*), hath blossomed. P.
شگفتن *shiguftan*, to bloom, blossom. P.
شگوفه *shigūfa*, blossom, bud. P.
شلغم *shalgham*, turnip. P.
شما *shumā*, (pron. 2 per. pl.), ye, you. P.
شمانت *shamātat*, delight at another's woe, joy
at the misfortunes of an enemy. A.
شمار *shumār*, account, calculation, reckoning;
(imp. of *shumurdan*) count, reckon, or
esteem thou. P.
روز شمار *rozi shumār*, day of reckoning. P.
شماریدن *shumārīdan*, to count, esteem, reckon. P.
شمائل *shamā'il* (pl. of شمال *shimāl*), virtues,
talents, good qualities. A.
شمائلی *shamā'ili*, natural, physical. A.
شمة *shamma*, atom, particle, whiff. A.
شمردن *shumurdan*, to count, reckon, enume-
شمس *shams*, (fem.) sun. A. [rate. P.
شمس الدین *shamsu'd dīn*, (lit. the sun of re-
ligion), a proper name. A.
شمشیر *shamsher*, sword, scimeter. P.
شمع *sham'*, waxlight, candle, taper. A.
شمیدن *shamīdan*, to scent, to smell. P.
شناء *shunāt* (pl. of شانی *shānī*), haters. A.
شناده *shunātihi*, those who wish him evil, his
enemies. A.
شناخت *shinākht*, knowledge. P.
شناختن *shinākhtan*, to know; to recognise,
acknowledge, consider, regard. P.
شناس *shinās* (imp. of *shinākhtan*, used as lat-
ter part of compounds), knower, perceiver,
recogniser; knowing, recognising. P.

شعنت *shun'at*, turpitude, brutality; evil-speaking, foul abuse. A.

شنگرف *shangarf*, cinnabar, vermilion. P.

شنو *shinav* (imp. of شنودن *shinūdan*), hear. P.

شنودن *shinūdan*, to hear; to understand; to

شنوم *shinavam*, I may hear. P. [obey. P.

شنید *shanīd*, he heard; hearing. P.

شنیدستی *shanīdastī*, thou heardest. P.

شنیدن *shanīdan*, to hear; to hearken, listen; to hear of, about, or concerning; to perceive, smell, scent. P.

شنیده *shanīda's*, thou hast heard. P.

شنیع *shani'*, base, odious, disgusting. A.

شو *shav*, be, or become thou (imp. of شدن *shudan*). P. [tan), wash thou. P.

شو or شوي *shū*, husband; (imp. of شستن *shus-*

شوخ *shokh*, saucy, insolent; playful, arch. P.

شوخم *shokh-chashm*, saucy-eyed, shameless, impudent, wanton. P.

شوخی *shokh-chashmī*, sauciness, petulance, insolence. P. [sey. P.

شوخ دیده *shokh-dīda*, wanton-eyed, saucy; hus-

شوخی *shokhī*, petulance, presumption, pertness, sauciness. P. [شدن). P.

شود *shavad*, would be or become (aor. of

شور *shor*, noise; perturbation, disquiet, commotion, disturbance, emotion; salt, saline, brackish; bad luck. P.

شور بخت *shor-bakht*, ill-fated, unfortunate. P.

شورش *shorish*, distraction, confusion of mind, insanity; tumult. P.

شوره *shora*, nitre, saltpetre; salsuginous. P.

شوره بوم *shora-būm*, salt, brackish ground. P.

شوري *shore*, a crazy passion, insane delusion. P.

شوریدن *shorīdan*, to be confounded, distracted. P.

شوریده *shorīda*, distracted, disturbed, disquieted; mad, crazy. P.

شوکت *shaukat*, pomp, splendour, grandeur, magnificence, majesty, dignity, awe. A.

شوهر *shauhar*, husband. P.

شوي *shavī*, thou becomest. P.

. . . *shū*, husband. P.

شویم *shūyam*, I would wash. P.

شوید *shūyad*, he washes (aor. of شستن *shustan*). P.

شه *shah*, king. P.

شهد *shahd*, honey. A.

شهر *shahr*, city, town. P.

شهرآ *Shah-ravā*, name of a certain despotic monarch, who forced leathern money to be received as coin of the realm in his kingdom; (hence), leathern money. P.

شهری *shahre*, a certain city. P.

شهریار *shahr-yār*, (lit. friend of the city), king. P.

شهودار *shahwār*, worthy of a king, royal. P.

شهوت *shahwat*, lust; indulgence of the appetite. A.

شیء or شیء *shai'an* (acc. of شی *shai*), thing. A.

شیاد *shaiyād*, impostor. A. [demons. A.

شیاطین *shayāfīn* (pl. of شیطان *shaiṭān*), devils,

شیب *shaiḥ*, hoariness, old age. A.

شیخ *shaiḥ*, venerable or learned man, doctor; preceptor. A.

شیخ ابو الفرج شمس الدین بن جوزی *shaiḥ abu 'l furaj shamsu 'd dīn bin jauzī*, name of a celebrated preacher of the sect of Hanbal, and Sadi's master. He was born A. H. 510, and died A. H. 597. A.

شید *shaid*, deceit, fraud, trick, hypocrisy. P.

شیدی *shaidī*, thou art (a mass of) hypocrisy. P.

شیدا *shaidā*, distractedly in love, insane. P.

شیر *shir*, milk. P.

. . . *sher*, lion. P.

[Persia Proper. P.

شیراز *Shirāz*, name of the capital of Fārs, or

شیرازی *shirāzī*, native or inhabitant of Shirāz. P.

شیر مرد *sher-mard* (pl. شیر مردان *sher-mardān*), (lit. lion-man), bold, brave. P.

شیر مردی *sher-mardī*, thou art a brave lad. P.

شیری *sherī*, leonine, lion-like. P.

شیرین *shirīn*, sweet. P.

شیرین زبان *shirīn-zabān*, sweet-tongued, pleasant of speech, gentle of speech. P.

شیرین زبانی *shirīn-zabānī*, sweetness of speech. P.

شیرین لب *shirīn-lab*, sweet-lipped. P.

شیرینی *shirīnī*, sweetness; a sweetmeat. P.

شیشه *shisha*, glass. P.

شیشه گر *shishagar*, glass-blower. P.

شیطان *shaiṭān*, evil spirit, devil. A.

الشیطان *ash shaiṭān*, the devil, Satan. A.

شیوه *sheva*, elegance, grace, blandishment, coquetry; habit, custom, manner of living. P.

ص

صابر *sābir*, patient. A.

صاحب *sāhib*, master, owner, proprietor, patron; possessor, possessed of. A.

ماح *ṣāhib-tamīz*, man of discernment; discerning, discerner. A.P. [cernment. A.P.]
 صاحب تمیزی *ṣāhib-tamīzī*, thou art a man of discernment. A.P.
 صاحب جمال *ṣāhib-jamāl* (P. pl. صاحبجمالان *ṣāhib-jamālān*), beautiful, comely. A.P.
 صاحب دل *ṣāhib-dīl*, spiritual, pious; man of piety; a Sūfī. A.P.
 صاحب دلی *ṣāhib-dīle*, a pious man; a Sūfī. A.P.
 صاحب دنیا *ṣāhib-dunyā*, wealthy. A.P.
 صاحب دولت *ṣāhib-dawlat*, wealthy. A.P.
 صاحب دیوان *ṣāhibī dīwān*, superintendent of finance. A.P. [gent. A.P.]
 صاحب فراست *ṣāhib-firāsāt*, shrewd, intelligent. A.P.
 صاحب هنر *ṣāhib-hunar*, skilful. A.P.
 ماحت *ṣāhat*, she (or it) cried out; she would have wailed (115); (3 p. fem. sing. perf. of the verb *صاح* *ṣāha*, for *صیح*). A.
 صادر *ṣādir*, issuing, proceeding, going forth; issued, passed, emanated. A.
 صادر شدن *ṣādir shudan*, to originate, proceed from; to go out; to escape. A.P.
 صادق *ṣādīk*, true, just, sincere. A.
 صافی *ṣāfi*, pure, sincere; candid. A.
 صالح *ṣālīh* (P. pl. صالحان *ṣālīhān*), good, just, pious, virtuous; name of a prophet who was sent on a mission to the people of the tribe of ثمود *thamūd*. (See the Kurān, ch. vii.). A.
 صالحا *ṣālīhan*, a good action; virtuously. A.
 صالحی *ṣālīhe*, a certain pious man. A.P.
 صائم *ṣā'im*, fasting; one who fasts, faster. A.
 صبا *ṣabā*, zephyr, gentle breeze. A.
 ... شبّه *ṣibā*, boyishness. A.
 صباح *ṣabāḥ*, morning. A.
 علی الصباح *ʿala ṣabāḥ*, in the morning. A.
 صباحت *ṣabāhat*, beauty, elegance. A.
 صبح *ṣubḥ*, morning. A.
 صبر *ṣabr*, patience. A.
 ... صبر *ṣabir*, aloes. A.
 صبر کردن *ṣabr kardan*, to have patience, to wait; to abstain. A.P.
 صبر جميل *fa ṣabrun jamīlun*, and therefore (my duty) is (to show) becoming patience. A.
 صبح *ṣabūḥ*, dawn; a morning bowl. A.
 صبور *ṣabūr*, patient. A.
 صبري *ṣabūrī*, patience. A.
 صحت *ṣuḥbat*, society, company, companionship, fellowship, friendship, intimacy. A.

صحت *ṣiḥḥat*, good health, soundness, right performance, correctness. A.
 صحرا *ṣahrā*, desert, wilderness. A.
 صحن *ṣaḥn*, courtyard, enclosure, area, quadrangle. A.
 صخره *ṣakhra*, name of an evil genius (of hideous aspect) who attempted to steal the ring of Solomon. A.
 صد *ṣad*, a hundred. P.
 صداق *ṣadāk*, marriage-settlement made by a husband on the wife. A.
 صد باب *ṣad bāb*, a hundred chapters. P.
 صد چندان *ṣad chandān*, a hundred times as much. P. [seat of honour. A.]
 صدر *ṣadr*, breast, chest; highest seat, chief seat, صدر *ṣad sāl*, a hundred years, a century. P.
 صدف *ṣadaf*, shell; oyster-shell; mother-of-pearl. P.
 صدق *ṣidq*, truth, veracity; sincerity. A.
 صدق الله العظيم *ṣadaqa 'llāhu 'l'azīmu*, the great God spoke true. A.
 صدق مودّت *ṣidqī mawaddat*, sincere attachment. A.P. [fice. A.]
 صدقه *ṣadqa*, alms; propitiatory offering, sacrifice. A.
 صدمه *ṣadma*, charge, attack, rush, force, shock. A.
 صدیق *ṣadīk*, sincere, true, just; a true friend. A.
 صدیق *ṣiddīk* (P. pl. صدیقان *ṣiddīkān*), faithful witness to the truth (epithet of Joseph, Abūbākr and Abraham). A.
 صرف *ṣarf*, changed; expenditure. A.
 صرف شدن *ṣarf shudan*, to be spent. A.P.
 صرف کردن *ṣarf kardan*, to spend, expend. A.P.
 صره *ṣurra*, a purse. A.
 صعب *ṣa'b*, hard, rough, difficult, troublesome. A.
 صف *ṣaff*, rank, file, row, line, series. A.
 صف در اول *dar avval ṣaff*, in the first form, class, rank, or row. P.A.
 صفا *ṣafā*, purity. A.
 اخوان الصفا *ikhwānu 'ṣ ṣafā*, brethren of purity, name of a society of learned men, founded at Bassora towards the close of the fourth century of the Hijra. A.
 صفاهان *Ṣifāhān* (for اصفهان *Isfāhān*), the capital of Persian Irāk (the ancient Parthia). P.
 صفائی *ṣafā'ī*, purity; exhilaration, recreation. A.P.
 صفت *ṣifat* (P. pl. صفتها *ṣifathā*), quality, property, attribute; form, mode, manner; (in comp.) like. A.

صفت *har šifat*, any how. A.P.

صفت *šafwat*, choice, best part. A.

صلا *šalā*, inviting the poor by proclamation to assemble for the purpose of receiving food. P.

صلا *šalābat*, hardness; firmness, severity, violence; majesty, awe, dignity. A.

صلاح *šalāh*, goodness, rectitude, probity, honesty, virtue; well-being, welfare, prosperity; peace; advice. A.

صلاحيات *šalāhiyat*, integrity, honesty, probity; devotion, piety. A.

صلح *šulh*, peace, reconciliation, pacification, harmony, compact, truce:—*šulhin*, in peace. A.

صلحا *šulāhā* (pl. of *صالح* *šaliḥ*), just, pious. A.

صلد *šald*, hard, solid, strong; (the verse reads *šalad*). A.

صلعم *šal'am*, a contraction of the phrase *صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ* *šalla 'llāhu 'alaihi wa sallama*, [q.v.]. A.

صلوا *šallū* (2 per. pl. imp. of *صَلَّى* *šallā*), pray ye, invoke ye blessings. A.

صلوات *šalawāt* (pl. of *صَلَاة* *šalāt*), benedictions. A.

صلوا عليه وآله *šallū 'alaihi wa ālihi*, invoke ye blessings on him and his family. A.

صلوة *šalāt* (pl. *صلوات* *šalawāt*), compassion, mercy from God, the divine benediction and blessing. A.

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *šalla 'llāhu 'alaihi wa sallama*, May God be gracious unto him, and preserve him (the perfects *šallā* and *sallama* are the second forms of the verbs *صَلَّى* and *سَلَّمَ*, and are used optatively). A.

صَمَّ *summ* (pl. of *أَصَمَّ* *ašamm*), deaf persons. A.

صَمَّ بُكْمٌ *šummun bukmun*, deaf (and) dumb. A.

صَمِيمٌ *šamim*, sincere, pure, genuine. A.

صندل *šandal*, sandal-wood or ointment; sandal-powder mixed with rose-water (used as a liniment for the head and feet in cases of violent head-ache and fever). A.

صندوق *šandūk*, chest, coffer, ark. A.

صندوق كور *šandūki gor*, sarcophagus. A.P.

صنع *šan'* or *šun'*, make, creation, work. A.

صنعت *šan'at*, profession, craft, trade, art. A.

صنم *šanam*, image, idol; lovely mistress, beauty, beloved one. A.

صواب *šawāb*, rectitude, reason, propriety, good sense, soundness; meritorious action, whatever is right. A.

صوت *šaut*, sound, voice, noise. A. [asses. A.

صوت الحمير *la šautu 'l ḥamīri*, (is) the voice of

صورت *šūrat*, shape, form, figure, appearance, aspect, likeness, effigy. A.

صورت *ba šūrat*, to outward appearance, apparently, ostensibly. P.A.

صورت عالم *ālamī šūrat*, the visible or external world. A.P.

صورت بستان *šūrat bastan*, to assume a form; to be supposed, imagined, conceived, conceivable or practicable. A.P.

صورت حال *šūratī ḥāl*, state of the case, statement of circumstances. A.P.

صورت و معنى *šūrat o ma'nā*, body and spirit; matter and mind; semblance and reality. A.P.

صوفي *šūfī* (pl. *صوفيان* *šūfiyān*), wise, pious; a religious order among the Persians, who led a more regular and contemplative life than the common dervishes. P.

صوفي *šūfiye*, a certain Sūfī. P.

صولت *šaulat*, fury, impetuosity, fierceness, vehemence, severity, violence. A.

صياد *šaiyād*, huntsman, hunter; fowler; fisher-

صيت *šit*, fame, renown. A. [man. A.

صيد *šaid*, game, prey, chase. A.

صيد كردن *šaid kardan*, to hunt; to take captive. A.P. [head of game. A.P.

صيدي *šaide*, some game, a piece of game, a

صيف *šaiḥ*, summer, May and June, the hotter months being called *kaiz*. A.

صقل *šaiḥal*, polishing, furbishing; furbishing instrument (and in Persian), furbisher. A.

ض

ضاعف *zā'afa* (perf. of the 3rd form of the verb *ضاعف*, used optatively), may He double or multiply twofold. A.

ضاعف اجره *wa zā'afa ajrahu*, and may (He) increase his recompense twofold. A.

ضاعف اجلهما *wa zā'afa ijlālahuma*, and may (God) increase twofold the honour of both of them. A.

ضاعف ثواب جميله وحسناته *zā'if šawāba jamīlihi wa ḥasanātihi*, double (or increase) the reward of his comely behaviour and his good actions. A. [erred, strayed. A.

ضائع *zā'i'*, wasting, wasted; wandering, lost;

ضبط *zabt*, holding fast, securing, containing, retaining; confiscation. A.

مَجُور *zajūr*, peevish, impatient, fretful, repining. A.
 ضَحَّاح *Zahhāk*, name of a prince of Arabian origin, who seized the sceptre of Persia from Jamshed the fourth king of the first or Peshdadian dynasty. He was overthrown by Faridūn. A.
 ضِدٌّ *zidd*, contrary, opposite; enemy, rival. A.
 ضَرَّاءٌ *zarrā*, adversity, misfortune, affliction (opposed to سَرَّاءٌ *sarrā*). A.
 ضَرْبٌ *zarb*, blow. A.
 ضَرَبَ *zaraba*, he struck. A.
 ضَرْبُ الْحَبِيبِ *zardu 'l ḥabibi zabibun*, a lover's blow is a raisin. A.
 ضَرْبَةٌ *zārbat*, a blow, one blow. A.
 ضَرْبَتِي لَازِبٌ *zārbati lāzib*, a good hard stroke, a telling blow (which leaves a lasting scar). A.P. [Amr. A.
 ضَرَبَ زَيْدٌ *zaraba zaidun 'amran*, Zaid struck
 ضَرُورَةٌ *zarūrat*, need, force, necessity. A.
 بِضَرُورَةٍ *ba zarūrat*, perforce. P.A.
 ضَرُورَتِي *zarūrate*, an urgent need, a pressing
 ضَرِيرٌ *zarir*, blind. A. [necessity. A.P.
 ضَرِيرِي *zarire*, a blind man. A.P.
 ضَعْفٌ *zu'f*, feebleness, weakness, debility. A.
 ضَعِيفٌ *za'if* (P. pl. ضَعِيفَانٌ *za'ifān*), weak, feeble; infirm; impaired; thin, spare, slender. A.
 ضَعِيفٌ *zā'if-andām*, slender-bodied. A.P.
 ضَعِيفٌ *za'if ḥāl*, in a weakly state; in slender circumstances. A.P.
 ضَعِيفِي *za'ife*, a weak man. A.P.
 ضَلَالَةٌ *zalālat*, going astray, error, erroneousness, ruin, perdition. A.
 ضَمَّةٌ *zamma* ('), the vowel mark for "u;" whiskers. A. [the mind. A.
 ضَمِيرٌ *zamir*, mind, thought; what is hidden in
 ضَمِينٌ *zamīn*, surety, sponsor, security, bail. A.
 ضَيْغٌ *zaigham*, lion. A.
 ضَمِيرَانٌ *zaimurān*, a species of fragrant herb. A.

ط

طَارِمٌ *tāram*, dome, vault. P. [ven. P.A.
 طَارِمِي أَعْلَى *tārami ā'lā*, the highest vault, heaven
 طَاعَةٌ or طَاعَتٌ *tā'at*, obedience, service of God, worship or devotion. A.
 طَاعَتُهُ *tā'atash*, his worship; devotion to Him. A.P.

طَاعَنٌ *tā'in* (P. pl. طَاعِنَانٌ *tā'inān*), reviling; reviler, gainsayer. A. [man; tyrant. A.
 طَاغِيٌّ *tāghī*, leader of rebels, violent refractory
 طَائِقٌ *tāk*, portico, cupola, dome. A.
 طَاقَةٌ *tākat*, strength, power, ability; strength to bear, power of endurance. A.
 طَالَ *tāla*, he (or it) was (or is, or becomes) long (3 per. perf. of طَوَّلَ). A.
 طَالَ لِسَانُهُ *tāla lisānuhu*, his tongue grows long. A.
 طَالِبٌ *tālib*, asking, seeking, desirous, urgent, eager, pressing, anxious to obtain, craving; candidate; lover. A.
 طَالِعٌ *tāli'*, arising; fortune; the star of one's
 طَاوُسٌ *tā'us*, peacock. A. [nativity. A.
 طَاوُسٌ زَيْبِي *tā'us-zebe*, peacock-decorator. A.P.
 طَاوُسِي *tā'usi*, belonging to a peacock; made of peacock's feathers. A.P.
 طَاهِرٌ *tāhir*, pure. A.
 طَائِرٌ *tā'ir*, flying; flier. A.
 طَائِرِي *tā'ire*, a bird, any thing that flies. A.P.
 طَائِفَةٌ *tā'ifa*, company, party; band, train, troop; gang; sect; class. A.
 طَبَاعٌ *tibā'*, nature, temperament, disposition. A.
 طَبَاحَةٌ *tabāncha* (or طَبَاحَةٌ *tabānja*), slap, blow, buffet, cuff. P.
 طَبَائِعٌ *tabā'i'* (pl. of طَبِيعَةٌ *tabi'at*), natures, tempers, constitutions, capacities. A.
 طَبْعٌ *tab'*, nature, temperament. A.
 طَبْعٌ أَرْبَعَةٌ *chār tab'*, four humours, elementary qualities or complexions (which are found in man). P.A. [platform. A.
 طَبَقٌ *tabaq*, dish, tray; storey of a house, flat;
 طَبَقَةٌ *tabaqa*, an entire tray, a whole salver. A.P.
 طَبْلٌ *tabl*, drum. A.
 طَبْلَةٌ *tabla*, large wooden dish in which fruits or perfumes are exposed, tray. A.
 طَبِيبٌ *tabib*, physician, doctor. A.
 طَبِيعَةٌ *tabi'at*, natural habit, disposition, state of body or mind. A.
 طَبِيعَتُ شَاسٍ *tabi'at-shinās*, knowing the temperament; skilful physician. A.P.
 طَرَابُلُوسٌ *tarābulūs* (or طَرَابُلُسٌ *tarābulus*), the city of Tripoli. A.
 طَرَابُلُوسِي شَامٌ *tarābulūsi shām*, Tripoli in Syria, to distinguish it from طَرَابُلُوسِي غَرْبٌ *tarābulūsi gharb*, Tripoli in Barbary. A.P.
 طَرَّارٌ *tarrār* (P. pl. طَرَّارَانٌ *tarrārān*), cutpurse. A.
 طَرَبٌ *tarab*, mirth, hilarity; excitement. A.

انگيز *tarab-angez*, mirth-exciting; moving, affecting. A.P.

طرح *tarḥ*, manner, mode; position, establishment; fixing or laying the foundation of an edifice. A.

دادن *ba tarḥ dādan*, to give (that is, compel to purchase) at a high price. P.A.

فکندن *tarḥ figandan*, to lay a foundation; to practise. A.P.

طرف *taraf*, direction, part, side, quarter. A.

طرفي *tarafe*, a portion, a part. A.P.

طريق *tarik*, way, course, road; rite, profession, sect, creed. A.

بطريق *ba तरीکی* (or طریق *bar तरीکی*), by way of. P.A. [used adverbially]. A.

طريقاً *tarikān*, as to the road (acc. of *tarik*, طريق *tarikāt*, mode of living, way of life; religious order. A.

پير طريق *pīri तरीکات*, superior of an order or sect, prior, abbot. P.A.

طريقي *tarikē*, a way, one way, some way. A.P.

طعام *ta'am* (P. pl. طعامها *ta'āmḥā*), meat, food, meal, viands, victuals. A.

طعمه *tu'ma*, meat, food; dinner, meal. A.

طعن *ta'n* (or طعنه *ta'na*), blame, reproach, jeer, gibe, banter, taunt, sarcasm, censure. A.

زدن *ta'na zadan*, to cast reflections, to revile, to jeer, to sneer at. A.P.

زنان *ta'na-zanān*, jeering, sneering. A.P.

طفل *tiṣṭ*, child, infant. A.

طفلي *tiṣṭa*, childhood. A.

... *tiṣṭe*, a child, a boy, a lad. A.P.

طفوليت *tufūliyat*, childhood, infancy. A.

طلا *ṭilā*, gold, gilding; pure gold; gold fringe or wire. P.

طلاق *ṭalāk*, divorce. A.

طلب *ṭalab*, inquiry, requisition; claim, demand; pursuit, search, quest; invitation. A.

طلب کردن *ṭalab kardan*, and طلب نمودن *ṭalab namūdan*, to demand, require; to seek, summon, call for; to expect, look for. A.P.

طلبگار *ṭalabgār*, one who requires; suitor. A.P.

طلبیدن *ṭalbidan*, to seek; (a Persian verb coined from the Arabic). P. [ance. A.

طلعة *ṭal'at*, aspect, countenance, sight, appearance *bi ṭal'atihi*, by his countenance. A.

طمع *ṭama'*, covetousness, desire, greediness, cupidity. A.

داشتن *ṭama' dāshṭan*, and طمع کردن *ṭama' kardan*, to covet; to expect. A.P.

طنز *tanẓ*, sneer, sarcasm, ridicule. A.

طور *tūr*, mountain, especially Mount Sinai. A.

طوطي *tūṭī*, parrot. P.

طوع *tau'*, obeying, cheerfully submitting to. A.

و کرها *tau'an wa karḥan*, nolens volens, willing or unwilling, willing or not. A.

طوفان *tūfān*, flood, deluge. A.

طول *tūl*, length. A.

طويلة *tawīla*, a long rope by which a number of horses, asses, goats, &c., are fastened together in a row; a row of horses, &c. so fastened; gang; stable. A.

طهارت *tahārat*, ablution, cleanness, purification, sanctity. A. [ness. A.

طيب *ṭib*, good, excellence, sweetness, delicious-طيب الادا *ṭibu'l* (properly طيب *ṭaiyibu 'l*) *adā*, melodious, musical. A.

طيب آميز *ṭib-āmez*, blended with sweetness. A.P.

طيبات *ṭibat*, being good or sweet; sweetness. A.

طيبات آميز *ṭibat-āmez*, imbued with goodness, mingled with sweetness. A.P.

طبت لهجي *ṭib-lahjate*, a sweetness of intonation, melodiousness of voice. A.P.

بطيب نفس *ba ṭibi nafs*, with a willing or cheerful mind. P.A.

طير *ṭair*, bird. A.

طيران *ṭayarān*, flying, flight. A.

طيرة *ṭaira*, levity of mind, frivolity; rage, wrath. A.

طيرة *ṭira*, regret, sorrow, shame. P.

طيش *ṭaiṣh*, inconstancy, levity, folly. A.

طيف *ṭaiṣ*, form, spectre, apparition, vision. A.

ظ

ظالم *ẓālim* (P. pl. ظالمان *ẓālimān*), cruel, unjust, iniquitous, oppressive; oppressor, tyrant. A.

ظالمی *ẓālime*, a tyrant, a certain tyrant. A.P.

ظاهر *ẓāhir*, outward, exterior; clear, evident, plain, obvious, apparent, manifest. A.

از روی ظاهر *az rūyi ẓāhir*, from outward appearance. P.A.

ظرافت *ẓarāfat*, ingenuity, dexterity; address; wit, facetiousness, pleasantry, jocularly. A.

ظریف *ẓarīf* (P. pl. ظریفان *ẓarīfān*), ingenious, clever, skilful; witty; man of wit and genius, wit. A.

ظفر *ẓafar*, conquest, victory, triumph. A.
 ظل *ẓill*, shadow. A.
 ظل الله *ẓillu 'llāhi*, the shadow of God. A.
 ظلم *ẓulm*, tyranny, oppression; injustice, wrong, iniquity. A.
 ظلمات *ẓulmāt*, *ẓulamāt*, or *ẓulumāt* (pl. of *ظلمة* *ẓulmat* or *ẓulumat*), darknesses. A.
 ظلمت *ẓulmat*, darkness, obscurity; a dark region at the world's end, where the fountain of life is supposed to be. A.
 ظلوم *ẓalūm*, most tyrannical, unjust, or oppressive; a great tyrant. A.
 ظم *ẓim*, thirst. A.
 ظما *ẓama*, thirst, thirstiness. A.
 ظما قلبى *ẓama'un bi qalbi*, there is a thirst in my heart. A.
 ظن *ẓann*, opinion, thought, idea; suspicion. A.
 ظن حسن *ḥusni ẓann*, good opinion. A.P.
 ظن حسن *ḥusni ẓanne*, the good opinion. A.P.
 ظهر *ẓaḥr*, back, outside. A.
 ظهر *ẓaḥir*, backer, supporter; protector. A.

ع

عابد *'ābid* (P. pl. عابدان *'ābidān*) worshipper (of God or idols); religious recluse, devotee. A.
 عابد فريسي *'ābid-firebe*, a hermit-seducer. A.P.
 عاج *'āj*, ivory. A.
 عاجز *'ājiz*, weak, impotent, feeble, unable, incapable, hard pressed, wretched, at bay. A.
 عاجز آمدن *'ājiz āmadan*, to prove feeble, unable, or incompetent, to fail. A.P.
 عاجل *'ājil*, transitory, fragile, fleeting (hence, the present life). A.
 عادت *'ādat* (pl. عادات *'ādāt*), custom, habit, wont, usage, use. A.
 عادل *'ādil*, just, equitable. A.
 عار *'ār*, shame, reproach, disgrace. A.
 عارض *'āriz*, cheek; accident, misfortune. A.
 عارف *'ārif* (P. pl. عارفان *'ārifān*), wise, skilful, knowing, intelligent; knower (of God), holy; holy man. A.
 عاريت *'āriyat*, anything borrowed or lent; loan. A.
 عاشق *'āshiq* (P. pl. عاشقان *'āshikān*), lover. A.
 عاشقي *'āshiki*, the relation of lover. A.P.
 عامي *'āṣi* (P. pl. عاميان *'āṣiyan*), disobedient, mutinous; sinner, rebel, transgressor. A.
 عافية *'āfiyat*, health, safety. A.

عافين *'āfin* (acc. pl. of عافي *'afi*), forgiving; forgivers. A.
 والعافين عن الناس *wa 'l 'āfina 'ani 'n nāsi*, and those who forgive men. A.
 عاقبت *'ākibat*, end; in the end, at length, at last, after all, in the long run. A.
 عاقبة الامر *'ākibatu 'l amr*, at the end of the affair, finally. A. [wise. A.
 عاقل *'ākil* (P. pl. عاقلان *'ākilān*), intelligent, E.
 عاكف *'ākif* (P. pl. عاكفان *'ākifān*), assiduous, attentive. A.
 عاكفان كعبه *'ākifāni ka'ba*, those who constantly remain in religious attendance at the Kaabah, or cubical temple at Mecca. A.P.
 عالم *'ālam*, the world. A.
 عالم *'ālim* (P. pl. عالمان *'ālimān*), learned, wise; learned man, doctor. A.
 عالم الغيب *'ālimu 'l ghaib*, knower of secret things; omniscient. A.
 عالم آراي *'ālam-ārāi*, world adorning, adorning, or regulator of the universe. A.P.
 عالم صورت *'ālamī šurat*, visible or external world. A.P. [world. A.P.
 عالم معني *'ālamī ma'nā*, invisible or spiritual E.
 عالمي *'ālamī* (pl. عالميان *'ālamīyān*), a man, an inhabitant of the world; worldly-minded, worldling. A.P.
 عالمي *'ālamī*, a world, a whole world. A.P.
 عالمي *'ālime*, a learned man. A.P.
 عالي *'ālī*, high, exalted. A.
 عام *'āmm*, common, vulgar, public, general, common people. A.
 عامل *'āmil*, maker, doer, performer; practical, active; collector of revenue; (in grammar) governing (particle). A.
 عامل الجبر *'āmilu 'l jarri*, one who draws or drags; (a particle) requiring the noun following to be marked with *kasra*, or sign of the genitive case. A.
 عامي *'āmmī*, untaught, illiterate; common, plebeian; (pl. عاميان *'āmmīyān*) people, subjects. A.P.
 عائدة *'ā'idat*, (is or will be) returning (pres. part. fem. of the verb عاد *'āda*: see لا تان *li anna*). A.
 عبا *'abā*, cloak open in front, without sleeves (worn by dervishes), a dervish's blanket or garment. A.
 عباد *'ibād* (pl. of عبد *'abd*), servants. A.

عبادي 'ibādī, my servants. A.
 عباده *li 'ibādihī*, for his servants. A.
 عبادة or عبادت 'ibādat, (P. pl. عبادتها 'ibādathā), worship, devotion; act of devotion, adoration. A.
 عبادتک 'ibādatika, of Thy worship. A.
 عبارت 'ibarat, phrase, expression, phraseology, mode of speech, or style in writing. A.
 عبد 'abd, servant, slave. A.
 عبي 'abdi, my servant. A.
 عبد القادر گیلانی 'abdu 'l kādīr Gilānī, a doctor of eminent sanctity, born in the Persian province of Gilān, and died at Bagdad, A.H. 561, A.D. 1166. A.
 عبدنا 'abadnā, we have worshipped (perfect of the verb عبد 'abada). A.
 عبدناک 'abadnāka, we have worshipped (or served) Thee. A.
 عبرت 'ibrat, warning; subject for serious reflection. A.
 عبرت گرفتن 'ibrat giriftan, to take warning. A.P.
 عبور 'ubūr, crossing (a river); transit, passage. A.
 عبور کردن 'ubūr kardan, to pass clear of, to clear. A.P.
 عیبر 'abir, ambergris; a perfume composed of musk, sandal-wood, and rose-water. A.
 عیبری 'abirī, art thou ambergris? A.P.
 عتاب 'itāb, reproach, chiding, reproof, reprimand, censure, displeasure. A.
 عجائب 'ajā'ib (pl. of عجیبة 'ajibat), wonders, marvels, miracles. A.
 عجب 'ujb, pride, conceit, self-complacency. A.
 . . . 'ajab, wonder, astonishment, surprise, the wonder (was) ! strange, marvellous. A.
 العجب کاری bu 'l 'ajab kārē, a strange piece of business ! A.P.
 عجب چي chi 'ajab, what wonder ? P.A.
 عجیبر 'ajabtār, stranger, more marvellous. A.P.
 عجز 'ajz, weakness, impotence, incapacity. A.
 عجل 'ijl, calf. A.
 عجلاً جسداً 'ijlan jasadān, (acc.) a calf of red gold; the golden calf of the children of Israel. A.
 عجم 'ajam, Persian. A. [Israel. A.
 عجمی 'ajamiy, foreign; Persian. A.
 عجز 'ajūz, five, (or according to some) seven, days at the winter-solstice, the last few days of winter. A.
 عجن 'ajin, plaster, mortar, cement; dough. A.

عجین الکلس 'ajinu 'l kilsī, mortar (made of) lime. A. [like. A.
 عداوة or عداوت 'adāwat, hostility, enmity, discord. A.
 عدت 'iddat, the time of probation which must expire before a divorced woman can be re-married. A.
 عدل 'adl, justice, equity. A. [married. A.
 عدم 'adam, 'udm or 'udum, deficiency, privation, loss; absence; non-existence; annihilation. A.
 عدو 'aduww, enemy, foe. A. [hilation. A.
 عدوکی 'aduwwika, of thine enemy. A.
 عدول 'udul (pl. of عادل 'ādīl), just men. A.
 عدیل 'adīl, equal in weight or in quantity, equiponderant; (hence) a travelling companion seated in a litter on the opposite side of a camel. A.
 عذاب 'azāb, punishment, torment, torture. A.
 عذاب النار 'azāba 'n nārī, (from) the torments of the fire (accusative). A.
 عذار 'izār, face, cheek. A. [ment. A.
 عذر 'uzr, excuse, plea, apology, acknowledgment. A.
 عذر خواستن 'uzr khwāstan, to beg pardon or excuse, to apologize. A.P.
 عذر نهادن 'uzr nihādan, to excuse, pardon. A.P.
 عذری 'uzrī, my apology, my excuse. A.
 عراق 'irāk, the ancient Chaldæa, Irāk; name of a mode in music. A.
 عرب 'arab, Arabia; Arab; Arabs. A.
 عریضه 'arbada, conflict, scuffle, disturbance, quarrel, drunken riot. A.
 عربی 'arabīy, Arabian; the Arabic language. A.
 عرصه 'arṣa, area, space, extent, court; board (for chess or draughts). A.
 عرض 'arz, representation, statement, petition. A.
 . . . 'irz, reputation, fame, character. A.
 عرفنا 'arafnā, we have known (perf. of the verb عرف 'arafa). A.
 عرفناک 'arafnāka, we have known Thee. A.
 عرق 'irḳ, root, stock. A. [spirit, rack. A.
 . . . 'arāk, perspiration, sweat; blush; juice, . . .
 عرقها 'irḳuhā, its root, or stock. A.
 عروس 'arūs, bride, spouse. A.
 عروسی 'arūsi, nuptials, wedding. A.P.
 عریان 'uryān, naked, nude; stripped, robbed, despoiled. A.
 عز 'azza, he was great or glorious; hence, incomparable, glorious (epithet of the Deity). A.
 عز نصره 'azza naṣruhu, May his victory be glorious ! A.

عز 'izz, glory, dignity, grandeur, excellence. A.
 عزب 'azab, unmarried man, bachelor. A.
 عزبم 'azabam I am a bachelor. A.P.
 عزة or عزت 'izzat, honour, dignity, glory. A.
 بعزت ba 'izzat, with honour. P.A.
 بعزت تر ba 'izzattar, more honourable. P.A.
 عزلت 'uzlat, retirement, solitude, seclusion, sequestration, voluntary resignation. A.
 عزم 'azm, undertaking, design, resolve, determination, preparation. A.
 عز وجل 'azza wa jalla, May He be honoured and glorified! (as epithets of the Deity) Great and Glorious. A.
 عزيز 'aziz, precious, dear, valued; lover; excellent, honourable, glorious, venerable; (a title given to Potiphar, prince of Egypt, in the chapter of the Kurān entitled "Joseph," and hence) prince or king of Egypt. A.
 عزيزي 'azize, the precious, excellent one; an excellent object. A.P.
 عزيمة 'azimat, incantation, spell; resolution, undertaking; departure. A.
 عسر 'usr, difficulty, distress. A.
 أنا مع السرسرا inna ma'a 'l 'usri yusran, verily along with distress (is) ease. A.
 عسل 'asal, honey. A.
 عشاء 'ashā, supper. A.
 ... 'ishā, the first watch of the night, evening; evening prayer. A.
 عشاق 'ushshāk (pl. of عاشق 'āshiq), lovers; (see برده). A.
 عشرت 'ishrat, agreeable conversation, enjoyment, joy, happiness, conviviality, jollity. A.
 عشق 'ishk, love. A.
 عشق بازي 'ishk-bāzī, love-making, loving, amorous talk:—'ishk-bāze, a lover. A.P.
 عصا 'asā, stick, staff, wand; yard, penis. A.
 عصارة 'uṣāra, juice, expressed juice. A.
 عصر 'asr, age, time. A.
 عصمت 'isimat, chastity, continence, purity. A.
 عصيان 'isyān, sinning, sin; rebellion, opposition. A. [elbow. A.
 عضد 'azud, the arm from the shoulder to the
 عضد الدولة القاهرة 'azudū 'd daulatī 'l kāhiratī, the arm of the victorious empire. A.
 عضو 'uzw (P. pl. عضوها 'uṣṣhā), limb, joint. A.
 عضوي 'uzve, one member, a member. A.P.

عطاء 'atā, giving, bestowing; present, gift, donation; payment. A. [gist. A.
 عطاف 'attār, dealer in perfumes and drugs, drug-
 عطاشا 'atashan, of thirst (acc. of عطش 'atash, thirst, used adverbially). A.
 عظيم 'aẓim, great, large; high in dignity or value. A. [innocence. A.
 عفاف 'afāf, abstaining, continence, chastity; عفو 'afw, pardon, forgiveness. A.
 عقب 'akāb, heel; after, behind. A.
 عقب در عقب dar 'akāb, afterwards, subsequently. P.A.
 عقبي 'ukbā, end; reward; life to come. A.
 عقد 'aḳd, knot; cluster; bond, contract; resolve; closing or settling (a bargain). A.
 عقد بستن 'aḳd bastan, to tie a knot. A.P.
 عقد نكاح 'aḳdī nikāh, marriage-knot. A.P.
 عقده 'uḳda, knot; marriage-knot; frown. A.
 عقل 'aḳl, intellect, reason, judgment, sense. A.
 عقوبت 'uḳūbat, punishment, torture, torment. A.
 عقول 'uḳūl (pl. of عقل 'aḳl), intellects, understandings, reasoning powers. A.
 عقولهم 'uḳūlihīm, of their understandings. A.
 علي قدر عقولهم 'alā ḳadri 'uḳūlihīm, according to the capacity of their understandings. A.
 عكس 'aks, reverse, contrary, opposite, inversion. A.
 عكس الدجی fi 'aksi 'd dujā, in the opposite of darkness, i.e. in brightness. A.
 علا 'alā, he was high; (hence) Most High, (epithet of the Deity). A.
 علاج 'ilāj, medical treatment, doctoring, remedy, cure. A.
 علامت 'alāmat, sign, mark, characteristic. A.
 علامة 'allāma, most learned (man). A.
 علانية 'alāniyat, external deportment. A.
 علانيته 'alāniyatī hāzā, this my outward and visible conduct. A.
 علت 'illat, cause, reason, motive, pretence, pretext, plea; accident, misfortune, casualty; disease; grounds of a charge or accusation. A.
 علتي 'illate, a ground for any charge or accusation, a plea of arraignment. A.P.
 علف زار 'alaf-zār, pasture, meadow. A.P.
 علقت 'ulikat, was, or had been suspended (3rd sing. fem. pass. of the verb علق). A.
 علقت بالشجر الأخضر نار 'ulikat bi 'sh shajari 'l akh-
 zari nāru, (as though) fire was suspended from the green tree. A.

علم *'ilm*, learning, knowledge, science. A.
 . . *'alam*, flag; banner; badge, distinctive mark worn on the dress; epaulet. A.
 علماء *'ulamā* (pl. of عالم *'ālim*), learned men, ulemas or doctors. A.
 علم شدان *'alam shudan*, to be conspicuous, distinguished or famous. A.P. [metic. A.P.
 علم محاسبه *'ilmi muḥāsaba*, the science of arith-
 علم *'uluww*, height, exaltation. A.
 علوه *'uluwwahu*, his high station (acc. governed by the preceding verb ادام *adāma*). A.
 علوم *'ulūm* (pl. of علم *'ilm*), sciences. A.
 علوي *'ulwiy*, high, sublime. A.
 . . . *'alawiy*, a descendant of Alī, the son-in-law of Muhammad. A.
 علوي *'alawiyam*, I am a descendant of Alī. A.P.
 علي *'alā*, upon, on, over, above; against, after, according to. A.
 علي دين ملوكهم *'alā dīni mulūkihīm*, according to the religion of their princes. A.
 علي الدوام *'ala 'd dawāmi*, perpetually, always. A.
 علي العباد *'ala 'l 'ibādi*, against servants. A.
 علي الفطرة *'ala 'l fiṭrati* (in the text, erroneously, (الفترة), within the pale of the true religion (Islām). A. [the measure. A.
 علي قدر *'alā qadri*, in proportion, according to
 علي الليل *'ala 'l laili*, through the night. A.
 علي المصنف *'ala 'l muṣannifi*, on the author; it rests with the author (to prove). A.
 علي *'ulā*, height, sublimity, glory, dignity. A.
 علي *'aliy*, Alī, the cousin and son-in-law of Muhammad. A.
 علي *'alaiya*, on me, upon me, against me. A.
 عليا *'ulyā* (fem. of اعلى *'ā'lā*), upper, higher. A.
 يدي *yadi 'ulyā*, the upper (i.e., the bestowing) hand. A.P.
 عليك *'alaika*, upon thee, i.e., thou oughtest to do; against thee. A.
 ما عليك *mā 'alaika*, what is laid upon, or is incumbent on thee. A.
 عليه *'alaihi*, upon or against him. A.
 عليها *'alaihā*, on, upon, against her (or it). A.
 عليه السلام *'alaihi 's salām*, on him be peace. A.
 عم *'amm* (P. pl. عمان *'ammān*), father's brother, paternal uncle. A.
 بني عم *banī 'amm*, sons of a paternal uncle, first cousins. A.

عمارت *'imārat*, edifice, building, structure
 reparation, refitting. A.
 عمدة *'umdat* and *'umda*, support, prop, buttress (generally occurring in composition). A.
 عمدة الخواص *'umdatu 'l khawāṣṣ*, pillar of the nobles, prime minister. A.
 عمدة الملوك *'umdatu 'l mulūk*, the pillar of
 عمر *'umr*, age, life; long life. A. [kings. A.
 . . . *'umar*, Omar (a man's name). A.
 عمراً *'amran* (acc. of عمرو *'amr*), a proper name; *'Amr*: (the genitive is عمرو *'amrin*). A.
 عمرو *'amr* (pronounced عمر *'amr*, the و *waw* being added to distinguish this word from عمر *'umar*), a proper name: a fictitious name, like John Nokes, used in scholastic and juridical treatises. A.
 عمرو لث *'amr lais*, name of the second Sultān of the dynasty of the Saffarides who reigned in Persia. A.
 عمري *'umre*, a life, a life time. A.P.
 عمل *'amal* (P. pl. عملها *'amalhā*), work, labour; act, action, practice, business, service, employ; good works. A.
 عمل *'amila*, he did, he wrought. A.
 ما عمل صالحاً من عمل *man 'amila ṣāliḥan*, he who doeth a good deed. A.
 عمل فرودن *'amal farmūdan*, to put in office, to employ. A.P.
 عموم *'umūm*, community, universality. A.
 عموم *'ala 'l 'umūm*, commonly, generally. A.
 عموم *'amūm*, universal, general, expansive, diffusive, comprehensive. A.
 عن *'an*, off, from, from off; of. A.
 عنا *'anā*, adversity, distress, teen. A.
 عتاب *'unnāb*, jujube-tree and fruit. A.
 عتاب رنگ *'unnāb-rang*, jujube-coloured. A.P.
 عناد *'inād*, obstinacy, perverseness, violence, hostility, contention. A.
 عناقيد *'anākīd* (pl. of عقود *'unḡud*), clusters, [bunches. A.
 عنان *'inān*, rein, bridle. A.
 عنايت *'ināyat*, aid, assistance, favour, countenance, protection. A.
 عنب *'ambar*, ambergris (a perfume to which jetty hair is frequently compared). A.
 عند *'inda*, with, at, at the time of, near. A.
 عند الله *'inda 'llāhi*, in the sight of God. A.
 عند الاعيان *'inda 'l ā'yāni*, in the presence of the nobles. A.

عند هبوب النّاشرات *wa 'inda hubūbi 'n nāshirātī*, and at the time of the blowing of the cloud-scattering winds. A.

عندليب *'andalīb*, nightingale. A.

عنوان *'unfuwān*, the best part (of a thing); the vigour, beauty, freshness, flower or prime (of youth). A.

عنكبوت *'ankabūt*, spider. A.

عنه *'anhu*, of him, with him. A. [him. A.

عنه راض *'anhu rāzin*, satisfied, or pleased with
عواقب *'awākīb* (pl. of عاقبة *'ākibat*), ends, issues, consequences. A. [his last end. A.

عواقبه *'awākībahu* (acc.), his future destinies,
عوام *'awāmm* (pl. of عامة *'āmmat*), common people, commonalty. A.

عوام الناس *'awāmmu 'n nās*, the common people, the multitude. A. [blemishes. A.

عوائب *awā'ib* (pl. of عيب *'aib*), defects, faults,
عوائد *awā'id* (pl. of عائدة *'ā'idat*), returns; profits, gains, advantages. A.

عود *'ūd*, aloë-wood. A.

عرض *'iwaz*, equivalent, substitute, anything given or received in exchange; lieu, stead. A.

عون *'aun*, aid, help, assistance. A.

عهد *'ahd*, time, reign; agreement, compact, covenant, engagement; vow, promise, rule. A.

عهده *'uhda*, office, appointment, trust; obligation; charge, accusation. A.

عنه بدر آمدن *az 'uhda ba dar āmadan*, to quit one's self of an obligation or charge or allegation; to pay off, become quits. P.

عيارى *'aiyārī*, deceit, cunning, trick, strata-gem. A.P.

عيال *'iyāl* (pl. of عيل *'ayyil*), family, children, household, domestics. A.

عيب *'aib* (P. pl. عيبها *'aibhā*), fault, defect, failing, vice, blemish, disgrace. A.

عيب کردن *'aib kardan* (or گرفتن *giriftan*), to accuse, reproach, censure, criticise, blame, find fault with, slander, vilify, take notice of (or carp at) faults and failings. A.P.

عيب جو *'aib-jū* (P. pl. عيب جويان *'aib-jūyān*), fault-finder, censorious, carper, caviller. A.P.

عيبى *'aibe*, a blemish, a fault, a defect. A.P.

عيد *'id*, festival, fête, holiday. A.

عيد اضحى *'idi aẓhā*, the festival of sacrifices celebrated at Mecca, on the 10th of الحجّ
ذو الحجة *zu 'l hijja*, the last month of the Arabian year, in honour of Abraham's offering up (as the Muhammadans say) Ishmael. A.P.

عيس *'is* (pl. of اعيس *'ā'yas*), (camels) of a whitish yellow colour. A.

عيسى *'isā*, Jesus. A.

عيش *'aiṣh*, life; pleasure, enjoyment. A.

عين *'ain*, eye; fountain, source; the very essence, individual, thing itself; certainty, accuracy, veriest. A.

عين من عين جيراني *min 'aini jirāni*, from the eyes of my neighbours. A. [pitch. A.

عين القطر *'ainu 'l kīṭr*, the very essence of
عيوب *'uyūb* (pl. of عيب *'aib*), vices, faults, defects, blemishes. A.

غ

غار *ghār*, cave, cavern, den. A.

غارت *ghārat*, hostile incursion, foray, raid for predatory purposes; robbery; plunder, booty. A.

غازي *ghāzī*, warrior, conqueror; one who wages war against infidels. A.

غاص *ghāṣa*, he has sunk or plunged (3 per. sing. perf. of غوص *'ghuṣ*). A.

غاص في الكنب *ghāṣa fi 'l kuṣubī*, (him who) has sunk into the sand-heaps. A.

غافل *ghāfl*, forgetful, negligent, remiss, inattentive, off one's guard. A.

غالب *ghālīb*, overcoming, superior, prevailing, paramount, predominant, overpowering, strong, triumphant, victorious; chief, most. A.

غالب آمدن *ghālīb āmadan*, to overcome, prevail against, get the better of. A.P.

غالب اوقات *ghālīb auqāt*, on most occasions. A.P.

غائب *ghā'ib*, absent, invisible, out of sight; departed, disappeared. A.

غايت *ghāyat*, end, point, extremity, limit, extreme, excess, intensity. A.

بغايت *ba ghāyat*, in the extreme. P.A.

غبا *ghibban*, every second day. A.

غبار *ghubār*, dust. A. [traitor. A.

غدار *ghaddār*, faithless, perfidious, treacherous;

غدر *ghadr*, perfidy, treachery, treason. A.

غذيت *ghuẓita*, thou hast been nourished (pass. of the verb غدي *ghazā*, he nourished). A.

غراب *ghurāb*, crow, raven. A.

يا غراب البين *yā ghurāba 'l baini*, O raven (whose appearance or croak is ominous) of separation! A.

غرامت *gharāmat*, mulct, fine; tribute; a debt which must be paid; injury, damage. A.

غرائب *gharā'ib* (pl. of غريبة *gharibat*), extraordinary and strange things, rarities. A.

غرام *ghurabā* (pl. of غريب *gharīb*), strangers, friendless, poor. A.

غربال *ghirbāl*, large sieve. A.

غربت *ghurbat*, foreign travel, exile, expatriation, emigration. A.

غرض *gharaz*, intention, design; selfish purpose, aim or interest; spite, rancour, grudge; (adv.) in short. A.

غرضي *gharaze*, a spite, a grudge, an ill turn. A.P.
غرفة *ghurfā*, upper chamber, balcony on the top of a house. A.

غرق *ghark*, immersion, sinking, drowning. A.

غرق شدن *ghark shudan*, to be swamped, to founder; to be plunged or drowned. A.P.

غرور *ghurūr*, deception, delusion; pride, haughtiness; vain-glory, vanity; insolence; flattery, adulation. A.

غرو *ghirra* (for A. *gharra*), deceived, deluded, imposed upon; haughty, proud. P.

غريب *gharīb* (P. pl. غريان *gharībān*), uncommon, strange, foreign; wondrous; poor; stranger. A.

غربي *gharibī*, peregrination, foreign travel; foreignness; poverty, indigence. A.

غربي *gharibe*, a stranger, a foreigner. A.P.

غرق *gharīk*, immersed, sunk, sinking, drowning, drowned. غرقاً *gharīkan* (acc.) A.

غرو *ghiriv*, clamour, outcry, shout; roll (of a drum). P.

غزالي *ghazzālī*, name of a celebrated philosopher and controversialist, who died A.H. 506. A.

غزل *ghazal*, anacreontic poem; ode. A.

غصة *ghuṣṣa*, choking sensation, suffocation; anguish, distress, pain, sorrow; displeasure, wrath. A. [branches, boughs. A.]

غصون *ghuṣūn*, (pl. of غصن *ghuṣn*), young غصبان *ghaṣbān*, angry, chiding. A.

غفران *ghufrān*, remission of sins, pardon, forgiveness, absolution. غفراناً *ghufrānan*, (acc.) A.

لله غفرت *ghafartu lahu*, I have pardoned him. A.

غفلت *ghaflat*, neglect, negligence, thoughtlessness, carelessness, forgetfulness, remissness. A.

غفور *ghafūr*, forgiving, pardoning (by God). A.

غلام *ghulām* (P. pl. غلامان *ghulāmān*), slave, servant, lad, page. A.

غلباء *ghalbā*, thickly planted (orchard). A.

غلبة *ghalabat* or *ghalaba*, victory, predominance, overpowering. A. [overcome. A.P.]

غلبه کردن *ghalaba kardan*, to prevail against, to

غله *ghalla*, corn, grain. A.

غلط *ghalat*, fault, error, blunder, mistake. A.

غلطیدن *ghaltīdan*, to roll, wallow, welter. P.

غليظ *ghalīẓ* (P. pl. غليظان *ghalīẓān*), gross, filthy, coarse, rough, hard-hearted, brutal. A.

غم *ghamm*, grief, sorrow, sadness, regret; care, concern, solicitude, anxiety; harm, loss. A.

غم خوردن *ghamm khurdan*, to grieve, sorrow; to devour sorrow, to sympathize with. A.P.

غم داشتن *ghamm dāshtan*, to care, have a care. A.P.

غم فردا *ghammi fardā*, cares of the morrow. A.P.

غمّاز *ghammāz*, informer, accuser, detractor. A.

غمّت *ghammat*, care to thee, care of thee. A.P.

غمز *ghamza*, glance; amorous glance, ogling; wink, nod. A.

غمّی *ghamme*, a grief, a sorrow. A.P.

غنایم *ghanā'im* (pl. of غنیمه *ghanīmat*), spoils. A.

غنی *ghanīy*, rich, independent. A.

غنی تر *ghanītar*, richer, wealthier. A.P.

غنیمت *ghanīmat*, fortunate hit; prize, gain, booty; blessing, precious privilege. A.

غنیمت شمردن *ghanīmat shumurdan*, to count as a precious opportunity, to esteem as a privilege. A.P.

غواشی *ghawāshī* (pl. of غاشیه *ghāshiyat*), coverings for saddles, (such as grooms in Persia and India to this day carry on their shoulders, with which they cover the saddle every time their master alights from his horse). A.

حامل الغواشی *hāmila 'l ghawāshī*, (as) carrier of the saddle coverings (acc. used adverbially). A.

غواص *ghawwāṣ*, diver for pearls, pearl-fisher. A.

غور *ghaur*, deep reflection, profound meditation, mature consideration. A.

غوطه *ghoṭa*, dive, dip, sousing, ducking. A.

غوطه خوردن *ghoṭa khurdan*, to get a ducking. A.P.

غوک *ghūk* (pl. غوکان *ghūkān*), frog. P.

غیاث *ghiyāṣ*, succour, redress, aid, help. A.

غیاث الاسلام *ghiyāṣu 'l islāmī*, defender of the true faith. A.

غيب *ghaib*, concealment, invisibility; concealed, secret, hidden, invisible; supernatural riches. A.

غيب دان *ghaib-dān*, seer, one who knows future events or secrets; omniscient. A.P.

غيبت *ghaibat*, absence, separation, losing sight

... *ghibat*, slander, back-biting. A. [of. A.

غير *ghair*, other, other than, different. A.

غير *ghaiyara*, he altered, made a change (2nd form of the verb غار *ghāra*, for غير). A.

والشيب غير بي *wa 'sh shaiḅu ghaiyara bi*, and hoariness has wrought a change in me. A.

غيرت *ghairat*, zeal, jealousy. A.

غير مانع *ghairu mān'in*, (is) not preventing, does not prevent. A.

غيري *ghairi*, beside me, other than me. A.

غيظ *ghaiḡ*, rage, ire, fury, wrath, anger. A.

ف

ف *fa* (particle of gradation), and so, and consequently, and thereupon, for, then, therefore. A. [woman. A.

فاجرة *fājira* (fem. of فاجر *fājir*), an unchaste

فاحش *fāḥish* (fem. فاحشه *fāḥisha*), shameful, impudent, indecent, outrageous. A.

فاحشه زن *zani fāḥisha*, whorish woman. P.A.

فاخر *fākhir*, splendid, glorious, brave, showy; distinguished, honourable, precious; important. A.

فاذا *fa iẓā*, then, in that case, therefore. A.

فارس *fārs*, Persia proper. P.

فارس *fāris*, rider (of a mule or ass), cavalier. A.

فارسي *fārsī*, Persian. P. [empty. A.

فارغ *fāriḡh*, free, at leisure, free of care; void,

فاسد *fāsid*, bad, vicious, vitiated, perverse, perverted, immoral. A. [terer. A.

فاسق *fāsik*, worthless, impudent; sinner, adul-

فاضل *fāzil*, eminent, excellent, highly gifted or otherwise distinguished; learned, pious. A.

فاضلتر *fāẓiltar*, better, more excellent, more learned. A.P.

فاظّل *fa aẓallu*, then would I be the whole day (imperf. of the verb ظلّ *zalla*, with ب). A.

فاقة *fāqa*, fast, starvation, extreme hunger; want, poverty, destitution. A.

فام *fām*, colour, hue (in comp.), as سیاه فام *siyāh-fām*, dark-coloured, black, swarthy. P.

فان *fa in*, and if. A.

فانت *fa anta*, then thou. A.

فانت مبارک *fa anta muḥāribu*, then thou (art) a bringer of war. A.

فائدة *fā'idat* and *fā'ida*, advantage, benefit, use. A.

فان الفائدة *fa inna 'l fā'idata*, for of a truth the advantage. A.

فائق *fā'ik*, superior, surpassing, transcendent. A.

فوتادان *futādan*, to fall. P.

فوتاده *futāda*, fallen, dropped; gotten. P.

فتح *fath*, victory. A.

فتحة *fatha*, the vowel mark (´a); the beard. A.

فتحي *fathe*, a victory, a conquest. A.P.

فتد *futad*, he falls or should fall (aor. 3 p. sing. of *futādan*). P.

فتنه *fitna*, insurrection, stir, disturbance, mischief, strife, tumult, sedition, political revolution, riot, uproar, row; scourge, evil, pest; trial. A.

فتنه انگیز *fitna-angez*, strife-exciting, disturbance-creating. A.P. [ness. A.

فتوت *futuwwat*, generosity, liberality; manli-

فتوی *fatwā*, judicial decree given by the mufti. A.

فجور *fujūr*, wickedness, debauchery. A.

فخر *fakhr*, glory, ornament. A.

فخر الدین *fakhrū 'd dīn*, (lit. the glory of religion), a proper name. A.

فخري *fakhri*, my glory, my boast. A.

فداء *fidā*, sacrifice, ransom, redemption, offering, devotion for another. A.

فر *farr*, splendour, pomp. P.

فرا *farā*, towards, in front. P.

فرات *furāt*, the river Euphrates. A.

فرا چنگ آوردن *farā chang āvardan*, to get into one's grasp, to clutch; to acquire. P.

فراخ *farākh*, large, broad, wide, capacious; plentiful. P.

فراخ روی *farākh-rū*, of an open, pleasant countenance:—*farākh-ravi*, width of step, going fast; extravagance, profusion, excess. P.

فراخ سخن *farākh-sukhun*, great talker, loquacious or garrulous (person). P.

فراخی *farākhī*, amplitude, abundance. P.

فرار *firār*, fleeing away, flight. A.

فرا رسیدن *farā rasidan*, to arrive; to come forward; to encounter, meet; to surround, comprehend, overtake. P.

رفتن *farā raftan*, to go out, go forward, advance. P.

فراز *farāz*, above, upon, on; before, in presence; entrance, ingress, interior; shut, closed. P. [come in at. P.]

آمدن *farāz āmadan*, to come up to; to آمدن *az dar farāz āmadan*, to come in by the door. P.

فراست *firāsāt*, intelligence, sagacity, ingenuity, shrewdness, acuteness; physiognomy. A.

فراستی *firāsate*, a shrewdness. A.P.

فراش *farrāsh*, one who spreads the carpets or cushions in the palaces of kings or great men, a chamberlain: (these persons often officiate as executioners). A.

فراغ *firāgh*, cessation, rest from toil, tranquillity, peace of mind; leisure. A.

فراغت *farāghat*, leisure, freedom from business, care, and trouble; retirement, disengagement, independence; forgetfulness. A.

فراق *firāk*, separation, absence; loss, departure, death. A.

فرا گرفتن *farā giriftan*, to envelop. P.

فراوش *farāmush*, forgotten; forgetfulness. P.

فراوش *farāmushat*, forgetfulness of thee; thee forgotten. P.

فراوش *farāmush*, forgotten. P.

کردن *farāmush kardan*, to forget. P.

فراوان *farāwān*, large, excessive, abundant, numerous, ample, full, copious, plenteous, complete, overflowing. P.

فراهم *farāham*, together. P.

آوردن *farāham āvardan*, to collect, gather, scrape together (as a faggot or bundle); to shut, close. P.

شدن *farāham shudan*, to come together, to be closed. P.

فربه *farbiḥ*, fat. P.

فربهی *farbiḥi*, fatness. P.

... *farbiḥe*, a fat man, a fat person. P.

فرتوت *fartūt*, decrepit old dotard. A.

فرج *farj*, privities (of male or female). A.

فرجام *farjām*, end, conclusion, issue. P.

فرح *farah*, joy, gladness, glee. A.

فرخ *farrukh*, happy, fortunate. P.

فرخنده *farkhunda*, prosperous, happy. P.

طالع *farkhunda-tālī*, of happy destiny. P.A.

فردا *fardā*, to-morrow; the next life. P.

فرزند *farzand* (pl. فرزندان *farzandān*), son, child. P.

برخاسته *farzand bar-khāsta*, with children grown up, having grown up children. P.

فرزین *farzin*, the queen (at chess). P.

فرستادن *firistādan*, to send, despatch, commit. P.

فرسنگ *farsang*, parasang, league. P.

فرسوده *farsūda*, fatigued, wearied; damped, discouraged, dispirited. P.

فرش *farsh*, carpet, rug, or anything similar spread on the ground; pavement, flooring. A.

فرشته *firishta*, angel. P.

فرشته *firishta'e*, an angel. P.

خوی *firishta-kho*, angel-tempered, of angelic disposition. P.

فرصت *fursat*, opportunity, occasion; convenience; advantage, boon. A.

فرض *farz*, divine or positive command, injunction, obligation. A.

فرط *fart*, excess, committing excess. A.

فرعون *Fir'aun*, Pharaoh (a title common to the ancient kings of Egypt, as that of Ptolemy to the later sovereigns). A.

فرعونی *fir'auni*, Pharaoh-like, proud, arrogant, haughty. A.

فراق *farq*, separation, distinction, difference. A.

فرمان *farmān*, command, order, mandate. P.

بردن *farmān burdan*, to obey orders. P.

دادن *farmān dādan*, to issue an order. P.

بردار *farmān-bardār*, submissive, obedient to command. P.

بردارم *farmān-bardāram*, I am obedient, I obey orders. P. [ruler, lord, king. P.]

فرمانده *farmān-dih*, ruling, issuing mandates;

فرمودن *farmūdan*, to order, command, prescribe, assign; (when used in reference to any one in an exalted station, it simply means "to say"). P.

فرموده *farmūda*, commanded; having commanded; hath commanded. P.

فرنگ *farang*, Frank or European. P.

فرو *faro*, *firo* or *furo*, down, downward, below, under, beneath. P.

بردن *faro burdan*, to carry down, to lower; to swallow; to dip, plunge. P.

بستن *faro bastan*, to bind, tie down; to stop, shut, close; to obstruct, let; to fail. P.

فرو پوشیدن *faro poshidan*, to put on, to clothe. P.
 فروزن *farotar*, lower. P.
 فروختن *firokhtan*, to sell, to barter away; to inflame, kindle, light. P. [utter. P.
 فرو خواندن *faro khwāndan*, to hold forth, to فرود *firod* or *farod*, down. P.
 فرو آمدن *firod āmadan*, to come down, descend. P.
 فرو آوردن *firod āvardan*, to bring down, to lower. P.
 فرو رفتن *faro raftan*, to go down (as breath into the lungs by inspiration); to sink. P.
 فروش *firosh*, selling; seller, vendor. P.
 فرو غلطیدن *firo ghalīdan*, to roll down. P.
 فرو کوفتن *faro koftan*, to knock down. P.
 فرو گذاشتن *faro guzāshdan*, to pass over, pass by, leave out, omit, spare, overlook. P.
 فرو گفتن *faro guftan*, to talk over, of, or about. P.
 فرو ماندن *faro māndan*, to lag, remain behind, be exhausted, fail, to break down, sink, flag. P. [scoundrel. P.
 فرومایه *faro-māya*, low, mean, baseborn, ignoble,
 فرو نشانیدن *faro nishāndan*, to allay, quell, quench, extinguish. P.
 فرو نشستن *faro nishastan*, to subside; go out. P.
 فرو هشتن *faro hishtan*, to hang down. P.
 فرو هشته *firo hishta*, hanging down, pendulous. P.
 فرو هلیدن *firo hilīdan*, to force or drive down, to expel. P.
 فرهنگ *farhang*, wisdom, intelligence, understanding, science; dictionary, lexicon. P.
 فریاد *firyād*, cry for help or redress, complaint. P.
 فریاد رس *firyād-ras*, redresser of grievances, helper, succourer. P.
 فریاد رسی *firyād-rasī*, assistance, redress. P.
 فریب *fireb* or *fareb*, deception, fraud, duplicity, trick; (imp. of *fireftan*, used as latter part of compounds) deceiving; ravishing. P.
 فریبیدن *farebīdan*, or *firebīdan*, to deceive, seduce, beguile. P.
 فریدون *Faridūn* or *Firidūn*, seventh king of Persia of the first or Peshdādian dynasty. He delivered Persia from the tyranny of the usurper Zabhāk. P. [ravish. P.
 فریفتن *fireftan*, to deceive, beguile; to steal,
 فریق *farīk*, troop, squadron, party; division, class; section. A.

افزودن *fuzūdan*, to increase, multiply. P.
 افزون *fuzūn*, increased, augmented. P.
 افزونی *fuzūni*, increase. P.
 فساد *fasād*, depravity, vice, vicious conduct, corruption, perverseness, mischief, villainy, iniquity; violence, war, detriment. A.
 فشخت *fushat*, expanse, space, room; rejoicing, joy, cheerfulness. A.
 فسق *fisk*, adultery, fornication, iniquity, sin. A.
 فسوس *fisos* (for افسوس *afsos*), vexation, sorrow, grief, regret. P. [foul abuse. A.
 فسوق *fusūq*, impudence, villainy, immorality;
 فسون *fusin* (for افسون *afsun*), incantation, fascination, deceit, snare, delusion. P.
 فشانیدن *fishāndan*, to strew, scatter, shed. P.
 فصاحت *faṣāhat*, eloquence, rhetoric; gabble. A.
 فصل *faṣl*, time, season; section, chapter. A.
 فصلی *faṣle*, a chapter. A.P.
 فصیح *faṣīh*, eloquent, fluent, rhetorical. A.
 فضائل *faẓā'il*, (pl. of فضيلة *faẓīlat*), virtues, attainments, excellent qualities, excellences. A.
 فضل *faẓl*, excellence, virtue, merit, worth, bounty, goodness, loving kindness; science, learning. A. [literati. A.
 فضلاء *fuzalā* (pl. of فاضل *fāẓil*), learned men,
 فضل *faẓla*, remainder, redundancy, leavings, remains, dregs, superfluity, overgrowth. A.
 رز فضل *faẓla'e raz*, the overgrown (or superfluous) tendrils and leaves of the vine. A.P.
 فضول *fazūl*, redundant, excessive. A.
 . . . *fuzūl*, impertinence, intrusion, meddling; doing anything wrong, transgressing. A.
 فضیحت *fazīhat*, disgrace, ignominy. A.
 فضیلت *faẓīlat*, excellence, superiority, eminence, virtue, accomplishments. A.
 فطره *fiṭrat* or *fiṭra* (in the text, p. 17, by mistake, فتره), creation; the faith or religion of Islām; alms given at the festival held on breaking the fast of Ramazān. A.
 فطنت *fiṭnat*, understanding, intelligence, acuteness, sagacity. A.
 فعل *fi'l*, act, action, operation; a verb. A.
 فعلیه *fa 'alaihā*, then (it is) against him. A.
 فغان *fighān*, complaint, lamentation, moan. P.
 بغان *ba fighān*, in despair. P.
 بغان آمدن *ba fighān āmadan*, to break into wailing, to lament, wail, complain; to utter plaintive notes or cries. P.

فقد *fa kad*, therefore, verily. A.
 فقدت *faqattu*, I missed (1 p. sing. of the perf. فقد *faqada*). A.
 فقدت زمان الوصل *faqattu zamāna 'l waṣli*, and so lost I the time of union. A.
 فقر *fakr*, poverty. A.
 فقراء *fukarā* (pl. of فقير *fakīr*), poor. A.
 الفقر المكب *al fakri 'l mukibbi*, (from) the depressing poverty. A.
 الفقر سواد الوجه في الدارين *al fakru sawādu 'l wajhi fi 'd dāraini*, poverty (is) blackness of the face (i.e. a disgrace) in both worlds. A.
 فقرش *fakrash*, his poverty. A.P.
 الفقر فخري *al fakru fakhri*, poverty (is) my glory. A.
 فقلت *fa kultu*, and so I said, then said I. A.
 فقير *fakir*, poor, pauper; religious order of فقيرة *fakira*, poor woman. A. [mendicants. A.
 فقيه *fakih*, a Muhammadan lawyer, jurist, or theologian; a great scholar. A.
 فكر *fikr*, thought, care, reflection, imagination. A.
 فكرة or فكرت *fikrat*, thought; that which is the subject of reflection. A.
 فكيف *fa kaif*, why then? how then? how much more? how much less then? A.
 فكندن *figandan* = افكندن *afgandan*. [q.v.] P.
 فلا تطعها *fa lā tuṭi' humā*, then obey them not (imperf. jussive of تطيع *tuti'u*, 4th form of the verb طاع *tā'a*, for طوع). A.
 فالاح *falāh*, prosperity, safety, happiness, well-being. A. [being. A.
 فالاح *fallāh*, husbandman. A. [being. A.
 فلان *fulān*, such and such, so and so, such an فلان *fulānam*, I am such an one. A.P. [one. A.
 فلك *fulk*, ship. A.
 ...فالاح *falak*, sky, firmament, heaven. A.
 فالرحمن *fa li 'r raḥmān*, for unto the Merciful فلما *fa lammā*, and when. A. [One. A.
 فالنفسه *fa li nafsiki*, then (it is) for his own self (i.e. for his personal advantage). A.
 فليت *fa laita*, Oh! would that! A.
 فليس *fa laisa*, see ليس *laisa*, and نافع *nāfi'*. A.
 فما عليك *fa mā 'alaika*, then there is nought against thee, it is no fault of thine. A.
 فمن *fa man*, who then? A.
 ...فمن *fa min*, then from. A.
 فنون *funūn* (pl. of فن *fann*), sciences, accomplishments; modes, ways, sorts. A.
 فارس *fawāris* (pl. of فارس *fāris*), cavaliers. A.

ابو الفوارس *abu 'l fawāris*, see under ابو *abū*. A.
 فواكه *fawākih* (pl. of فاكهة *fākihat*), fruits. A.
 فوائد *fawā'id* (pl. of فائدة *fā'idat*), benefits, advantages, privileges, lessons, morals. A.
 فوت *faut*, passing away, departure; loss, death. A.
 فوت شدن *faut shudan*, to be lost. A.P.
 فولاد *fulād*, steel. P.
 فهم *fahm*, understanding, comprehension. A.
 فهمیدن *fahmidan*, to understand (a Persian verb coined from the Arabic). P.
 فهو *fahuwa* and *fahwa*, and so he. A.
 فهو حسبه *fa huwa ḥasbuhu*, then He will suffice for him. A.
 في *fi*, in, among; concerning, for. A.
 في الجملة *fi 'l jumla*, upon the whole, in short. A.
 في الحال *fi 'l hāl*, now, presently, at present. A.
 فيروزه *firoza*, fortunate; a turquoise (which is thought to bring good luck to the wearer). P.
 فيل *fil*, elephant. A.
 فيل جيفة *wa 'l filu jīfatun*, and the elephant is unclean (or unlawful). A.
 فيلسوف *failasūf* (the Greek φιλόσοφος arabicized), philosopher. A.
 فينا *fi nā*, in us, among us. A.
 فيه *fi hi*, in him; in that, in it, therein. A.
 فيهم *fi him*, in them, among them. A.

ق

قابل *kābil*, capable, able, skilful; susceptible. A.
 قابله *kābila*, midwife, nurse. A.
 قاتل *kātil*, deadly, mortal, fatal. A.
 قادر *kādir*, predestinating; powerful, able. A.
 قارون *Qārūn*, Korah, the cousin of Moses, who is said by the Muhammadans to have been very rich and avaricious. A.
 قاصد *kāsid*, messenger, courier. A.
 قاصر *kāṣir*, short, defective, deficient, insufficient. A. [siastical). A.
 قاضي *kāzī*, judge (civil, criminal, and ecclesiastical). A.
 قاع *kā'*, plain, level ground, flat country. A.
 قاع بسيط *kā' i basit*, widely extended plain or desert. A.P. [ner; footing. A.
 قاعده *kā'ida*, rule, canon; style, mode, manner. A.
 قافلة *kāfila*, body of travellers, caravan. A.
 قال *kāla*, he said (from قول). A.
 قال الله تعالى *kāla 'llāhu tu 'ālā*, God the Most High has said (in the Kurān). A.

قال *kālīb*, form, model, mould; body, bust, shape, figure. A. [of قال]. A.

قالوا *kālū*, they said or have said (3 pl. perfect قامت *kāmat*, stature, figure, height of the human figure; six feet, fathom. A.

قانع *kānī*, being content, one who is contented. A.

قاهر *kāhir* (fem. قاهرة *kāhīrat*), victorious. A.

القاهرة *al kāhira*, Al Cairo (victrix). A.

قائم مقام *kā'im-makām*, locum tenens, deputy, viceroy, viceregent; successor. A.

قبا *kubā*, a kind of light cloak with long sleeves, generally made of wool; tunic quite open in front. A.

بوستين قباي *kabāyi postin*, a fur cloak. A.P.

قبالة *kabāla*, bond, deed, written agreement; title-deeds, conveyance. A.

قبح *kubh*, deformity, ugliness; shamefulfulness. A.

قبضة *kabza*, grasp, gripe, grip, clutch. A.

قبل *kabl*, fore part, face, front; before. A.

... قبل *kibal*, part, side, quarter. A.

قبل المصائب *kabla 'l maṣā'ibī*, before troubles (arrive). A. [of the East. P.A.

از قبل مشرق *az kibali mashriḥ*, from the quarter قبله *kibla*, the place to which men turn in prayer, (this among Jews and Christians is the temple of Jerusalem, and among Muhammadans the temple of Mecca); any point or centre of attraction; (in ch. ii., story 17), God. A.

قبول *kabūl*, acceptance, favourable reception; good opinion, esteem; accepted; accept-

قبولي *kabūli*, acceptable. A.P. [able. A.

قبیح *kabīḥ*, disgusting; abominable, disgraceful; distasteful. A.

قبيلة *kabila*, tribe, family; wife. A.

قتال *katāl*, soul; remains of life; strength; body:—*kitāl*, carnage, slaughter; fighting. A.

قتل *katl*, slaying, slaughter. A.

قبحه *kubḥa*, or *kaḥba*, whore, prostitute; female pander. A.

قد *kad* (a particle used before verbs, signifying) already, now, really, assuredly, perhaps, sometimes. A.

قد *kadd*, stature. A.

قدح *kadaḥ*, cup, bowl, goblet. A.

قدر *kadr*, power; rank, dignity, esteem, reputation; value, worth; quantity, measure, capacity, due measure; fate, destiny. A.

قدر *kidr*, pot, cauldron. A.

... قدر *kadar*, quantity; price, value, worth. A.

ليلة القدر *lailatu 'l kadr* (and P.A. شب قدر *shab kadr*), the night of power. (This is one of the last ten nights of Ramazān. Gabriel is said to have begun to reveal the Kurān to Muhammad on this night). A.

قدراً *kadran* (acc. of *kadr*), as to value, rank, dignity, or importance. A.

قدرت *kudrat*, power, ability. A.

بقدرت *ba kudrat*, by thy power. P.A.

القدر مخفوض *al kadrū makhfūḥū*, (but) the dignity is lowered. A. [set up. A.

القدر منتصب *al kīdrū muntaṣibūn*, the pot is

قدري *kadre*, a little, a small quantity. A.P.

قدس *kuds*, Jerusalem (the holy city). A.

قدم *kadam*, foot; step, pace, walk. A.

قدم بر داشتن *kadam bar dāshṭan*, to lift the foot, to stir a step. A.P.

قدم رنجه شدن *kadam-ranja shudan*, to take the trouble of stepping. A.P.

قدم *kaddim*, send before (imp. of the 2nd form of the verb قدم). A.

قدم الخروج قبل الولوج *kaddimi 'l khurūja kabla 'l wulūji*, arrange first for the exit before entering; look before you leap. A.

قدمي *kadame*, a single step. A.P.

قدمي چند *kadame chand*, a few steps or paces. A.P.

قدم *kudūm*, approach, arrival, advent. A.

قديم *kadīm*, ancient, antique, old, former. A.

قرار *karār*, stability, firmness, quiet, rest, calm, composure, equanimity, agreement, promise. A.

قرار بر قرار *bar karār*, firm, fixed, on a steady footing or foundation; unchanged, unmoved, self-possessed. P.A.

قراشه *kurāza*, bit or particle of gold, a small particle of any metal. A.

قرآن *kur'ām*, the sacred book of the Muhammadans, written by their prophet, and feigned to have been revealed from heaven. A.

قرائن *kar'ā'in* (pl. of قرينة *karīnat*), signs, indications, conjectures. A.

قربان *kurbān*, sacrifice. A.

قرباني *kurbāni*, destined for sacrifice. A.

قربة *kirbat*, leathern water-bag. A.

... قربان *kurbat*, nearness, proximity, vicinity; affinity, kindred. A.

قربتي *kirbatī*, my water-bag. A.
 قربي *kurbā*, relationship, kin, consanguinity. A.
 قرص *kurs*, disk. A.
 قرص خورشید *kursi khurshed*, the orb (or disk) of the sun. A.P.
 قرض *karz*, debt, loan. A.
 قرین *karin*, connected, linked; contiguous; friend, yokefellow, mate. A.
 قریہ *karya*, village. A.
 قز *kazz*, raw silk. A.
 قز آگند *kazz āgand*, a quilted vest, or garment, of silk and cotton, worn in battle; a coat of mail. A.P.
 قسیم *kasim*, beautiful, handsome, well made. A.
 قصاب *kaṣṣāb* (P. pl. قصابان *kaṣṣābān*), butcher. A.
 قصاص *kiṣās*, retaliation, retribution. A.
 قصب *kaṣab*, reed, pen, quill; muslin. A.
 قصب الحبيب *kaṣabu 'l ḥabīb*, the friendly pen. A.
 قصب مصري *kaṣabi miṣrī*, fine linen ornamented with flowers, made in Egypt. A.P.
 قصہ *kiṣṣa*, history, story, case. A.
 قصد *kaṣd*, intention, preparation, design, aim. A.
 قصد کردن *kaṣd kardan*, to form (or entertain) a design, to intend, to attempt (life). A.P.
 قصر *qaṣr*, citadel, castle, palace. A.
 قصیدہ *kaṣida*, poem, kasida or elegy, being a kind of longer غزل *ghazal* or ode. A.
 قضاء *qaḍā*, fate, destiny, predestination; death; sentence, judgment, decree; payment, settling, discharging, setting free, concluding, finishing. A.
 قضا کردن *qaḍā kardan*, to make up for a former omission to fast and pray. A.P.
 قضای نبشته *qaḍāyi nabishta*, destiny-written, written by destiny. A.P.
 قضا را *qaḍārā*, providentially, by chance. A.P.
 قضبان *qazbān* (pl. of قضیب *qazīb*), long and slender branches, twigs. A.
 قطب *qutb*, Polar Star, North Pole. A.
 قطر *qaṭr*, drop. A.
 ... کثیر (for قطران *qaṭrān*), liquid pitch. A.
 قطر علی قطر *qaṭrun 'alā qaṭrin*, drop upon drop. A.
 قطره *qaṭra*, drop. A.
 چند قطره *qaṭra'e chand*, a few drops. A.P.
 قطع *qaṭ*, amputation, cutting, maiming; abandonment. A.
 قطع رحم *qaṭ'i raḥim*, renunciation of kin, severing the ties of kindred. A.P.

کردن قطع *qaṭ' kardan*, to cross, traverse; to cut off; to conclude. A.P.
 قطعہ *kiṭ'a*, strophe, section, part, portion. A.
 قعر *ka'r*, abyss, gulf. A.
 قفاه *kaḥā*, back or nape of the neck, back, reverse, behind one's back, secretly. A.
 او در قفای او *dar kaḥāyi ū*, at his heels; in track
 قفس *kaḥas*, bird-cage. A. [of him. P.A.
 قفس *kaḥas* = قفس. A.
 قلاع *kilā'* (pl. of قلعه *kal'a*), forts. A.
 قلب *kalb*, heart. A. [the afflicted. A.
 بقلب الموجی *bi kalbi 'l mūjā'i*, in the heart of
 قلت *kultu*, I said; (1 p. sing. perf. of قال *qala* for قول). A.
 له *faḥultu lahu*, then I said to him. A.
 قلعه *kal'a* (in India pronounced *kila*), fort, castle, fortalice. A.
 قلم *kalam*, reed, reed-pen, pen. A.
 قلمون *kalamūn*, chameleon; (see under بو *bū*). A.
 قلنا *kulnā*, we said (1 p. pl. of perf. قال *qala*, for قول). A.
 قلندر *kalandar* (pl. قلندران *kalandarān*), a wandering Muhammadan monk, with shaven head and beard, who abandons family and goods (so called from the name of the founder of this sect, which appears to be somewhat lax). P.
 قله *kulla*, top, summit. A.
 قلیل *kalīl*, small, little; few. A.
 قلیل من عبادي الشکور *wa kalīlun min 'abādiya 'sh shakūr*, but few of my servants are grateful. A.
 قنا *kinā*, preserve us (imp. قی *ki* of the verb وقى *waḥā*, he preserved, and نا *nā*, us). A.
 قنا عذاب النار *kinā 'azāba 'n nāri*, save us from the torment of the fire. A.
 قناعت *kanā'at*, contentment. A.
 قوت *kuwat*, strength, power, force, ability, faculty. A.
 قوت *kūt*, food, aliment, sustenance. A.
 قوتی *kuwate*, a power. A.P.
 قوج *kuj*, ram. P.
 قول *kaul*, word, saying; agreement. A.
 قول و فعل *kaul o fi'l*, saying and doing, word and deed. A.
 قوله تعالی *kauluhu ta'ālā*, the saying of Him Most High. A.
 قولوا *kūlū*, say ye (imp. of the verb قال *qala*, for قول). A.

قُولُوا *kūlū li 'l mu'afā*, say to him who is free from the pain (of love). A.

قوم *qawm*, race, folk, tribe; band of people. A.

قَوِّمْتَ *qawwamtā*, thou hast straightened (perf. of قَوِّمَ *qawwama*, 2nd form of the verb قَامَ *kāma*, for قَوْمَ). A. [it, or] them. A.

قَوِّمْتَهَا *qawwamtahā*, thou straightenedst (her, قَوْمِ *qawme*, a class, a people, a tribe, a community, a sect or denomination; a crowd. A.P.

قَوِيٌّ *qawīy*, strong, hale, robust, powerful. A.

قَوِيٌّ بِالْأَمْرِ *qawī bāl*, strong in the arm. A.P.

قَهْرٌ *qahr*, anger, wrath; force, violence; severity, sharpness. A.

قَهْرٌ خَطَابٌ *qhiṭābi qahr*, wrathful address, violent harangue. A.P.

قَهْرٌ كَوِيٌّ *qahr go'ī*, harsh or severe speaking, severity. A.P.

قِيَاسٌ *qiyās*, conjecture, guess, imagination, supposition, judgment. A.

قِيَامَتٌ *qiyāmat*, the resurrection. A.

قَيْدٌ *kaid*, bondage, imprisonment, bond, fetters, shackles. A.

قِيَمَتٌ *qīmat*, price, value. A.

ك

كَ *ka* (prefixed prep. governing the genitive case), as, like; (also an affixed pron. of the 2nd pers. sing. masc.) thee; of thee, thy, thine. A.

كَابِنٌ *kābin*, the portion a husband must pay to a wife if he divorces her on insufficient grounds; dowry, marriage settlement. P.

كَاتِبٌ *kātib*, writer, scribe. A.

كَأْخٌ *kākh*, apartment at the top of a house open to the front; gallery; balcony; palace. P.

كَادَ *kāda*, it or he wants but little, it or he was little short of, it was nearly (happening). A.

كَادَ الْفَقْرَانِ يَكُونُ كُفْرًا *kāda 'l fakru an yakūna kufran*, poverty is little short of becoming blasphemy. A.

كَادَ يَمُوتُ *kāda yamūtu*, he nearly died. A.

كَارٌ *kār* (pl. كَارِهَاتٍ *kārḥā*), thing, business, matter, affair; act, action, service, toil, work; use, good purpose; office, post. P.

كَارَ بَكَارٍ *ba kār āmadan*, to come of use, to serve, be of service. P.

كَارَ بَسْتَنَ *kār bastan*, to apply, act upon, adopt, use, employ, put in practice. P.

كَارِخِي *ka arkhā*, like the flabbidest. A.

كَارِدٌ *kārd*, knife. P.

[ledge. P.

كَارْدَانِي *kār-dānī*, experience, practical know-

كَارْدِيدِ *kār-dīda*, experienced; veteran. P.

كَارْزَارٌ *kārzār*, battle, battle-field, action. P.

كَارِ فَرْمُودَنَ *kār farmūdan*, to act upon; apply, put in practice. P. [act thou, do. P.

كَارِ كُنَ (imp. of كَرَدَنَ *kār kardan*),

كَارْغَاهُ *kār-gāh*, workshop, manufactory. P.

كَارْوَانٌ *kārwan*, caravan, body of travellers or pilgrims. P.

كَارْوَانِي (pl. كَارْوَانِيَّانَ *kārwāniyān*), connected with a caravan, member of, or traveller with, a caravan. *Kārwāne*, a caravan. P.

كَارِهَاتٌ (pl. of كَارٍ *kār*), affairs; difficulties, disagreeable things. P.

كَارِيٌّ *kārī*, efficient; experienced in war, warrior, champion. *Kāre*, a business, an affair, work, employ; an act, a deed. P.

كَاسْتَنَ *kāstan*, to lessen, damage; to diminish, grow less. P.

كَاسِدٌ *kāsīd*, worthless, deficient in quantity or quality; dull, flat (market). A.

كَاسَةٌ *kāsa*, cup, vase, plate, saucer. P.

كَاسَةٌ صِيْنِيٌّ *kāsa'i chīnī*, china vase; porcelain. P.

كَاشَ *kāsh*, would that! would to heaven! P.

كَاشْتَنَ *kāshṭan*, to sow, set, plant, cultivate. P.

كَاشْغَارٌ *Kāshghar*, name of a city of Chinese Tartary. P.

كَاضِمِينَ *kāzimīna* (acc. of كَاضِمُونَ *kāzimūna* pl. of كَاضِمٌ *kāzim*), restrainers; they who check, curb, or repress. A.

وَالْكَاضِمِينَ *wa 'l kāzimīna 'l ghaiṣa*, and (God loves) those who subdue their wrath. A.

كَاغْزٌ *kāghaz*, paper. P.

كَاغْزِ زَرٍ *kāghazi zar*, paper powdered with gold dust, or gold leaf. P.

كَافَّةٌ *kāffa*, bulk, body, whole. A.

كَافَّةٌ أَنْامٌ *kāffa'i anām*, all mankind. A.P.

كَافِرٌ *kāfir*, denying God; ungrateful, unthankful; infidel, caffre. A.

كَافُورٌ *kāfur*, camphor. A. [phor. A.P.

كَافُورِيٌّ *kāfurī*, camphorated, made of cam-

شَمْعٌ كَافُورِيٌّ *sham'i kāfurī*, a camphor candle or light. P.A.

كَافِيٌّ *kāfi*, sufficient, competent, enough. A.

كَالْبَدْرِ *ka 'l badri*, like the full moon. A.

کام *kām*, palate, jaw, mouth; desire, wish; satisfaction, delight. P. [perous. P.]

کامران *kām-rān*, fortunate, successful, prosperous
کامرانی *kām-rānī*, voluptuousness, gratification of the appetites. P.

کامل *kāmil*, perfect, complete, excellent. A.

کامی *kāme*, a particular desire or wish. P.

کان *kān*, mine, quarry. P. [who. P.]

... *kān* (for *ki ān* که آن), for that, that it, he

زری *zari kān*, gold from the mine. P.

کان *kāna*, he was, is, became. A. [tion. P.A.]

کانتقام *kintikām* (for *ki intikām*), than retribution
کانشی *kānchi* (for *ki ān chi* که آن چه), for that which. P. [lest within. P.]

کاندر *kāndar* (for *ki andar* که اندر), for within,
کانرا *kānrā ki* (for *ki ānrā ki* که آنرا که), that to him who. P. [that. P.]

کانکی *kān ki* (for *ki ān ki* که آن کی), who
کاهی *kāhī*, indolence, laziness, sloth, languor. A.
کاهیدن *kāhidan*, to abate, diminish, suffer loss; to waste; to wax dull. P.

کای *kai* (for *ki ai* که ای), saying oh! P.
کائات *kā'ināt* (pl. of *kā'inat* کائت), beings, existences, creatures. A.

کباب *kabāb*, meat cut into small pieces, and roasted on skewers with onions and eggs. A.

کبر *kibr*, pride, arrogance. A.

کبک *kabk* (pl. *kabkān* کبکان), partridge. A.

کبوتر *kabūtar*, pigeon, dove. P.

کبیر *kabīr*, great, large. A.

کت *kat* or *kit* (= *ki turā* که ترا), that thee. P.

کتاب *kitāb*, book. A. [the Kurān. A.P.]

کتاب مجید *kitābi majīd*, the glorious book, i.e.

کتاب *kuttāb*, writing-school. A.

کتابه *kitāba*, inscription, title-page of a book. A.

کتابی *kuttābe*, a certain writing-school. A.P.

کتابی چند *kitābe chand*, sundry books, several volumes. A.P.

کتب *kutub* (pl. of *kitāb* کتاب), books. A.

کخدا *kat-khudā*, master of a family, householder. P.

کخدائی *kat-khudā'e*, a single householder. P.

کف *kif*, *katif*, or *kataf*, shoulder, shoulder-blade. A. [ed. P.]

دست بر کف بسته *dast bar katif basta*, pinion-

کب *kuṣub* (pl. of *kaṣīb* کشیب), sand-hillocks, sand-heaps. A.

کج *kaj*, crooked, wry; a kind of common silk. P.

کجا *kujā*, where? whence? whither? how? P.

کج آگند *kaj-āgand*, a garment of coarse silk worn under a cuirass. P.

کجاوه *kajāva*, dorser, pannier or litter slung on each side of a camel, in which travellers and pilgrims are carried. P.

کجاوه نشین *kajāva-nishin*, one seated in a camel-litter. P. [wast thou? P.]

کجائی *kujā'i*, whence art thou? where art or

از کجائی *az kujā'i*, from whence art thou? P.

کج طبع *kaj-ṭaba'*, perverse, dogged. P.A.

کدام *kudām*, which? of what kind? P.

کدخدا *kad-khudā* (pl. *kad-khudāyān* کدخدایان), householder, housekeeper, master of the house. P.

کدورت *kudūrat*, turbidness, gloom. A.

کذاب *kazzāb*, arrant liar, great liar. A.

کذلک *kazālika*, thus, so, in like manner. A.

کرا *kirā*, whom? whom; to whom? to whom. P.

کرام *kirām* (pl. of *karīm* کریم), generous, liberal, beneficent, benign. A.

کراما *kirāman*, kindly, pityingly, considerately, generously (accusative used adverbially). A.

کرامت *karāmat* (pl. *karāmāt* کرامات), generosity, excellence, magnificence, splendour: miracle; power of working miracles. A.

کران *karān*, shore, coast, margin, bank. P.

کرانه *karāna*, margin, edge, side, quarter, corner. P. [dislike. A.]

کراهت *karāhat*, aversion, detestation, disgust,

کراهیت *karāhiyat*, abhorrence, aversion, disgust. A. [tress. A.]

کربت *kurbat*, affliction, hardship, grief, dis-

کرد *karā* = کردن (p. 156, l. 7 from bottom). P.

کردار *kirdār*, action, deed, employment, practice, conduct. P. [or act. P.]

کرداری *kirdāre*, a conduct, a practice, a deed

کردست *kardast* (= *kardā ast* کرده است), he hath done or committed. P.

کردگار *kirdigār*, God the Omnipotent. P.

کردن *kardan*, to do, make, form, act, commit, perform, practise, discharge, execute. P.

کرده *kardā*, made, done, accomplished. P.

کردی *karde*, was wont to make, would make. P.

کرشمه *kirishma*, wink, nod, languishing look, glance. P.

کرم *kurm*, worm. P. [silk-worm. P.
 کرم پیلہ *kirmi pīla* (and *kirm-pīla*), yellow worm,
 کرم *karam*, generosity, bounty, liberality, kind-
 ness, goodness, excellence. A.
 کرمی *karame*, an act of liberality. A.P.
 کریمی *karrūbiy*, cherub. A.
 کریم *karīm* (P. pl. کریمان *karīmān*), liberal,
 munificent, bountiful, generous; benign,
 merciful; a name of God. A.
 کریم النفس *karimu 'n nafs*, of benevolent dis-
 position, of a generous soul. A.
 کریمًا *kariman*, kindly, mercifully, generously,
 charitably, (accusative used adverbially). A.
 کریمی *karīme*, most exceeding generous. A.P.
 کرید *karīh*, detestable, filthy, odious, hideous,
 hateful, disgusting. A.
 کرید الصوت *karīhu 'ṣ ṣaut*, harsh-voiced, having
 an execrable voice. A.
 کر *kaz* (for *که از* *ki az*), that from, that of. P.
 کر عقیس *kaz 'aḳabash*, because after him. P.A.
 کر *ki zū* (for *که از او* *ki az ū*), that of him. P.
 کرید *ka zaidin*, like Zaid. A.
 کزدم *kazh-dum* (lit. crook-tail), scorpion. P.
 کس *kaz*, any one, somebody, a person. P.
 کسان *kasān* (pl. of *کس* *kas*), persons, people. P.
 کسر *kasr*, fracture; broken state or fortune,
 affliction. A. [kings of Persia. A.
 کسریا *Kisrā*, Chosroes, a name of several
 کسنور *ka sinnauri*, like a cat. A.
 کسوت *kiswat* (P. pl. کسوتها *kiswathā*), robe,
 raiment, dress; mode of dress; the cover-
 ing in which the Kaaba is draped, made of
 black cloth embroidered with silver. A.
 کسی *kase*, any one, any person; a certain per-
 son; a person of consequence. P.
 کسی *kase ki*, the person that. P.
 کش *kash* (imp. of کشیدن *kashidan*), draw thou. P.
 ... *kash* (for *که اش* *ki ash*), that to him. P.
 کشادن *kushādan*, to open, loose, let loose, un-
 loose, unbar, unbolt, untie; to take, cap-
 ture, subdue, conquer. P.
 کشاده پیشانی *kushāda-peshānī*, of open, or un-
 clouded brow. P.
 کشاده روی *kushāda-rū*, of an open countenance. P.
 کشان *kashān* (part. of کشیدن *kashidan*), drawing. P.
 کشایی *kushāi* (imp. of کشودن *kushūdan*), open. P.
 کشتگان *kushtagān* (pl. of کشته *kushta*), slain. P.

کشتن *kishtan*, to sow, till. P.
 ... *kushtan*, to slay, kill, slaughter, murder,
 put to death; to put out or extinguish (a
 lamp). P.
 کشته *kushta*, slain, killed; extinguished; hat-
 slain, having slain. P.
 کشته باشی *kushta bāshī*, thou shalt have slain. P.
 کشتی *kashtī*, vessel, boat, ship. P.
 ... *kushtī*, wrestling. P.
 کشتیان *kashtibān*, boatman, pilot, helmsman. P.
 کشتی شکسته *kashtī-shikasta*, shipwrecked. P.
 کشتی گرفتن *kushtī giriftan*, to grapple, seize or
 close in wrestling. P.
 کشف *kashaf*, opening, manifesting, revealing;
 dispelling; discovery; investigation. A.
 کشف *kashafa*, he uncovered or unveiled, he
 dispelled. A.
 کشف الّجبلی *kashafa 'd dujā*, he dispelled the
 darkness (of unbelief and sin). A.
 کشنده *kushanda*, deadly (poison). P.
 کشودن *kushūdan*, to open. P.
 کشور *kishwar*, climate, clime, quarter, region
 of the world. P.
 کشور کشا *kishwar-kushā*, conqueror of king-
 doms. P. [kingdoms. P.
 کشور کشایی *kishwar-kushā'e*, a conqueror of
 کشتی *kushī*, thou slayest, thou shouldst kill. P.
 کشیدن *kashidan*, to draw, draw out, stretch,
 drag, pull, trail, strip; to draw upon one's
 self, bear, submit to, undergo, endure; to
 extend, prolong; to spread. P.
 کشیده *kashida*, drawn, spread; experienced;
 suffered, endured. P.
 کعب *ka'b* (P. pl. کعبها *ka'bhā*), the heel. A.
 کعبه *ka'ba*, the Kaaba, or cube-shaped temple
 of Mecca. It is termed بیت الله *baitu 'llāh*,
 the house of God, and الحرم *al ḥaram*, the
 sacred. A. [hand; foam. A.
 کف *kaff*, palm of the hand; sole of the foot;
 کف دست *kaffi dast*, palm of the hand. A.P.
 کف آوردن *ba kaff āvardan*, to procure, to se-
 cure in the hand. P.A.
 کفّارت *kaffarat*, atonement, expiation (for vio-
 lating an oath). A.
 کفاف *kafāf*, sufficiency, competency, pittance;
 livelihood, means of support. A.
 کاف اندک *kafāfi andak*, slender means, small
 competency. A.P.

کفافی *kafāfē*, a pittance; a sufficiency, competency. A.P. [formance (p. 28). A.]
 کفایت *kifāyat*, sufficiency; ability; acting, performing. A.P.
 کفایت کردن *kifāyat kardan*, to suffice. A.P.
 کفر *kufṛ*, infidelity, impiety, blasphemy. A.
 کفش *kafsh*, shoe, sandal, slipper. P.
 کفش دوز *kafsh-doz*, shoemaker, cobbler. P.
 کفن *kafan*, shroud, winding-sheet. A.
 کفور *kafūr*, impious, infidel, ungrateful. A.
 کفی *kafā*, it is enough, it suffices; (see *nāzīr*). A.
 کفیت *kufīta* (perf. passive of the verb *kafā*), thou hast been made sufficient. A.
 کفیت ازی *kufīta āzan*, thou hast had power enough given thee for harm. A.
 کل *kull*, all, every, universal, whole. A.
 کلاسه *kalāsa*, wells where travellers (especially pilgrims to Mecca) drink. P.
 کلام *kalām*, word, saying, discourse, speech, conversation. A.
 کُلُّ اِنَاءٍ *kullu inā'in*, every vessel. A.
 کلاه *kulāh*, cap, hat, Tartar cap. P.
 گوشه کلاه *kulāh-gosha* (by inversion, for *gosha'i kulāh*), peak of a high cap. P.
 کلب *kalb*, dog. A.
 علی الکلب *ala 'l kalbi*, against the dog. A.
 کلبه *kulba*, shop, warehouse. P.
 کلس *kils*, quick lime (for making mortar). A.
 کلم *kallim*, speak to, address (imp. of 2nd form of the verb *kalm*). A.
 کلم الناس *kallimi 'n nāsa*, speak to people. A.
 کلمه *kalima*, word, saying. A.
 کلمه چند *kalima'i chand*, a few words, a brief discourse. A.P.
 کلمه حق *kalima'i haqq*, the word of truth. A.P.
 کُلُوا *kulū*, eat ye (2 per. pl. imp. of the verb *akal*). A.
 کلوخ *kulūkh*, clod, brickbat. P.
 کلوخ انداز *kulūkh-andāz*, slinger. P.
 کلوخ کوب *kulūkh-kob*, mallet for breaking clods, clod-crusher. P.
 کُلّی *kullī*, wholly, entirely, whole, entire, absolute, conclusive. A.
 کلید *kilīd*, key. P.
 کُلُّ یَوْمٍ *kulla yaumin* (acc.), every day. A.
 کم *kam*, few, little; less, small; abated, diminished, decreased. P.
 کم *kum* (pronom. suffix), you. A.

کم *kumm*, sleeve. A. [as. A.]
 کما *kamā*, (lit. like that which), as, according to. A.
 کما احسن الله الیک *ka mā aḥsana 'llāhu ilaika*, as God hath done good to thee. A.
 کم آزار *kam-āzār*, a rare whipper, seldom using the cane for punishing idle boys. P.
 کمال *kamāl*, perfection, excellence; utmost; consummate. A.
 بکمال *bi kamālihi*, by his perfection. A.
 کمال بهجت *kamāl-bahjat*, perfect in beauty. A.P.
 کمال بهجتی *kamāl-bahjate*, a perfection of beauty. A.P.
 کمان *kamān*, bow. P.
 کمانی *kamāni kayāni*, the Kayānian bow (a strong bow is so called because archery was brought to perfection among the Persians under the Kayānian, or second dynasty of kings). P.
 کماندار *kamān-dār*, archer, Bowman. P.
 کمتر *kamtar*, less, very little. P.
 کمتریم *kamtarem*, we are less. P.
 کمترین *kamtarin*, least, smallest, lowest. P.
 کمر *kamar*, waist; girdle, belt. P.
 کمربند *kamar-band*, waistband, girdle (in which the Orientals carry their money). P.
 کم عیار *kam-'iyār*, below standard, base (coin). P.
 کمند *kamand*, noose, lasso. P. [P.A.]
 کمی *kamiy*, armed, mailed; bold, brave, strong. A.
 کمین *kamīn*, defective, mean. P.
 کمین *kamīn*, ambush, ambuscade. A.
 کمین گاه *kamīn-gāh*, place of ambush, ambush. P.
 کمینم *kamīnam*, I am mean. P. [cade. A.P.]
 کمینه *kamīna*, base, low, humble, mean; least, lowest. P.
 کن *kun*, be or become thou (imp. of the verb *kāna*, for *kon*, governing the acc.). A.
 کنار *kanār*, shore, margin, side, bank. P.
 . . . *kinār*, embracing, embrace, lap, bosom. P.
 کنار در کردن *kinār dar kardan*, to fill the lap. P.
 کنار و بوس *kinār o bos*, embracing and kissing. P.
 کناره *kanāra*, side, edge. P.
 کناره گرفتن *kanāra giriftan*, to retire, withdraw, to step aside, avoid. P.
 کنان *kunān*, making, doing (part. pres. of the verb *kardan*). P.
 کج *kunj*, corner, nook. P.
 کجشک *kunjishk*, sparrow, any small bird. P.
 کجی *kunje*, a corner, a nook. P.

کند *kund*, dull, blunt. P.

. . *kunad* (aor. of *kardan*), he makes or does. P.

کندر *kandar* (for اندر *ki andar*), that in. P.

کندن *kandan*, to dig, raze, extirpate, overthrow, ruin; to clip or shave (the beard or whiskers). P.

کشت *kunisht*, fire-temple; Jews' synagogue; Christian church; profession, occupation. P.

کنعان *kan'an*, Canaan, grandson of Noah. A.

کنعان *kan'an*, شاهد من ولي نه در کنعان *shāhidam man, wale na dar kan'an*, I am a beauty, but not in Canaan, i.e. I make no pretension to superior excellence; (Joseph is here alluded to. His beauty was considered so eminent, that he was called ما کنعان *māhi kan'an*, the moon of Canaan). P.

کمت *kunamat*, I should make thee (aor. of *kardan*, with affixed pronoun *at*). P.

کنون *kunūn* (for اکنون *aknūn*), now. P.

کنونت *kunūnat*, now to thee. P.

کني *kunī*, thou makest, or canst or wilt make (aor. of کردن *kardan*). P.

کنیز *kaniz*, maid, virgin, girl; female servant. P.

کنیزک *kanizak* (pl. کنیزکان *kanizakān*), hand-maid, damsel, female servant or slave. P.

کو *kū*, street, lane; where:—(for که *ki ū*), for he, that he:—(for کجاست *kujāst*), where is? where is he? P. [*koftan*]. P.

کوب *kob*, strike, thump, knock, (imp. of کوفتن *koftan*). P.

کوتاه *kotāh*, short, small, little, dwarfish, contracted. P. [*ish. P.A.*]

کوتاه قد *kotāh-kadd*, short of stature, dwarf-

کوتاه *kotah*, short; contracted; withdrawn. P.

کوتاه دست *kotah-dast*, short-handed, feeble, powerless. P.

کوتاه نظر *kotah-naẓar* (pl. کوتاه نظران *kotah-naẓar-ān*), short-sighted. P.A.

کوچک *kūchak*, little, small. P.

کودک *kūdak* (pl. کودکان *kūdakān*), boy, youth, child, lad, brat, urchin. P.

کودکی *kūdakī*, childishness, boyishness. P.

. . . *kūdake*, a child, a boy. P.

کودن *kaudan*, dull, lazy, slow, stupid; obese. P.

کور *kūr* (pl. کوران *kūrān*), blind, sightless. P.

کور بخت *kūr-bakht* (lit. blind-fortune), unfortunate. P.

کور دل *kūr-dil*, blind-hearted; stupid. P.

کوز *kūz*, curved, bent down. P.

کوز پشت *pushti kūz*, curved back, humpback. P.

کوزه *kūza*, gugglet, jug, jar. P.

کوس *kos*, drum. P.

کوس زدن *kos zadan*, to beat a drum. P.

کوشش *koshish*, effort, endeavour, exertion, labour. P.

کوشیدن *koshidan*, to strive, struggle, labour, endeavour, take pains, make effort, strenuously engage. P.

کوفه *Kūfa*, a city on the Euphrates, four days' journey from Baghdād, and so near Basrah that the two towns are called the two Basrahs or the two Kufahs. In Basrah and Kufah were rival schools of learning. The oldest Arabic characters extant are called Kufic, from the city of Kufah. A.P.

کوفتن *koftan*, to pound, beat, knock, thump, strike, crush, smash. P.

کوفته *kofta*, beaten, pounded; wearied, knocked up, tired, dead beat; hashed or pounded

کون *kūn*, fundament. P. [meat. P.]

کون خر *kūni khar* (lit. fundament of an ass), a great fool, an arrant blockhead; most

کوه *koh*, mountain. P. [contemptible. P.]

کوهسار *kohsār*, mountainous. P.

کوهستان *kohistān*, mountainous tract, hill-country. P.

کوهی *kohe*, a mountain, a certain mountain. P.

کوی *kū*, street, lane, alley. P.

کوئی *kū'e*, a street or lane. P.

که *ki*, that; for, because; than; but; lest; as; when; while; where; saying; who, what, which (interrogative and relative). P.

که از دست و زبان *az dast o zabāni ki* from the hand and tongue of whom? from whose hand and tongue? P.

که *kīh*, little, small, mean, inferior. P.

کهنتر *kihtar* (pl. کهنتران *kihtarān*), smaller, lesser, meaner, inferior. P.

کهف *kahf*, cave, cavern; asylum, refuge. A.

کهف اصحاب *aṣḥābi kahf*, the companions of the cave, i.e. the seven sleepers in the cave of Ephesus. A.P.

کهف الفقراء *kahfu 'l fuḡarā'i*, the asylum of the

کهن *kuhan*, old. P. [poor. A.]

کهن پیری *kuhan-pire*, an old or aged man. P.

کهنه *kuhna*, old. P.

کي *kai*, when? how? P.

کي *kai* (pl. کيان *kayān*), a great king. P.

کیاست *kiyāsāt*, sagacity, acuteness, wisdom. A.

کیاستی *kiyāsate*, a sagacity. A.P.

کیان *kayān* (pl. of کي *kai*), kings; the surname of the second dynasty of Persian kings. P.

کیانی *kayānī*, Kayānian, used in the time of the Kayāns. P.

کیخسرو *Kai Khusrāu*, Cyrus, the third king of the Kayānian or second dynasty of Persia. (Bustam was one of his generals, and his war with Afrāsyaḥ, king of Turkistān, is celebrated in the Shāh-nāma). P.

کیر *kīr*, penis. P.

کیست *kīst*, who is he? who is? who he is. P.

کیستی *kīstī* (for کي هستي *ki hastī*), who art thou? who thou art. P.

کیسه *kīsa*, purse, scrip, money-bag. P.

کیش *kīsh*, name of an island at the entrance to the Persian Gulf. P.

کیش *kayash*, how of him? P.

کیفیت *kaifīyat*, character, account, state, circumstances. A.

کیمیگار *kimiyāgar*, alchemist. A.P.

کین *kin* (for کي این *ki īn*), that this, for this; whether this; thinking or fancying this; saying this:—(for کینه *kīna*), hatred, rancour. P.

گ

گازر *gāzur*, washerman; bleacher, fuller. P.

گام *gām*, palate. P.

گاو *gāu* (pl. گاوān *gāvān*), bull, ox. P.

گاوراندن *gāu rāndan*, to drive oxen, to plough. P.

گاوین *gāvi* 'ambar, the cow which produces ambergris; i.e. the sea-cow (the dung of which the Persians suppose ambergris to be); (figuratively) pretentious. P.

گاو *gāve*, an ox, one ox. P.

گاه *gāh*, time, place; at times, at one time. P.

گاه *gāh o begāh*, in season and out of season, at all hours. P.

گاهی *gāhe*, at times; one while. P.

گبر *gabr*, fire-worshipper, infidel, guebres. P.

گدا *gadā* (or گدای *gadāi*, pl. گدایان *gadāyan*), beggar, mendicant. P. [rious. P.A.]

گدا طبع *gadā-ṭab'*, of a beggarly nature, penu-

گدایی *gadā'i*, beggary, mendicancy, begging; condition of a beggar.—*Gadā'e*, a beggar. P.

گزار *guzār*, leave, let alone, give up, relinquish, resign (imp. of گذاشتن *guzāshstan*). P.

گزاردن *guzārdan*, to perform, discharge, pay, satisfy; to pass one's time; to allow. P.

گذاشتن *guzāshstan*, to quit, give up, leave, let go, abandon, pass by, omit; to allow, suffer; to discharge, pay, perform. P.

گذر *guzar*, passage, pass, place of transit. P.

گذر کردن *guzar kardan*, to cross over, to pass, pass on, pass by, away or off; to die. P.

گذرانیدن *guzrānīdan*, to cause to pass; to send, to carry, to waft. P.

گذشت *guzashtast* (= of گذشته *guzashta ast*), hath passed. P.

گذشتن *guzashtan*, to pass, elapse; to pass away; to die; to cross over; to happen, to befall. P.

گذشته *guzashta*, passed, bygone, slipped away. P.

گر *gar*, if; although, what though; whether. P.

گرامی *girāmi*, precious; beloved; revered, highly esteemed. P.

گران *girān*, dear, precious; heavy, weighty, important; dull; sore. P.

گرامیایه *girān-māya*, of great worth, precious, valuable. P.

گرامی *girāne*, a heavy, dull, lumpish fellow; a foolish and disagreeable person; a bore. P.

گرایدن *girāīdan*, to have an affection towards, to be inclined to; to explore, examine, note, pry into, mind, look to. P.

گربه *gurba*, cat. P.

گربز *gurpuz* (or گربز *gurbuz*), artful, deceitful, seductive, treacherous. P.

گرت *garat*, if to thee. P. [though. P.]

گرچه *garchi* (for اگرچه *agarchi*), although, what

گرد *gard*, dust; fine dust that flies in the air. P.

گرد *gird*, round, around; the circular motion of the dancing dervishes. P.

گرد *gurd* (pl. گردان *gurdān*), strong, valiant; گرداب *gird-āb*, whirlpool. P. [hero. P.]

گرد آمدن *gird āmadan*, to flock or gather round, to assemble, meet together, to convene; to accumulate; to be due or owing (p. 76). P.

گردان *gardān*, revolving. P.

گردانیدن *gardānīdan*, to cause to become, turn into, convert, to render, to constitute; to make to roll or revolve, to turn round; to allow; to avert; to alter; to turn away. P.

فرو پوشیدن *faro poshīdan*, to put on, to clothe. P.
فروتار *farotar*, lower. P.

فروختن *firokhtan*, to sell, to barter away; to inflame, kindle, light. P. [utter. P.]

فرو خواندن *faro khwāndan*, to hold forth, to فرود *firod* or *farod*, down. P.

فرو آمدن *firod āmadan*, to come down, descend. P.

فرو آوردن *firod āvardan*, to bring down, to lower. P.

فرو رفتن *faro raftan*, to go down (as breath into the lungs by inspiration); to sink. P.

فروش *firosh*, selling; seller, vendor. P.

فرو غلطیدن *firo ghalṭīdan*, to roll down. P.

فرو کوفتن *faro koftan*, to knock down. P.

فرو گذاشتن *faro guzāshdan*, to pass over, pass by, leave out, omit, spare, overlook. P.

فرو گفتن *faro guftan*, to talk over, of, or about. P.

فرو ماندن *faro māndan*, to lag, remain behind, be exhausted, fail, to break down, sink, flag. P. [scoundrel. P.]

فرومایه *faro-māya*, low, mean, baseborn, ignoble,

فرو نشانیدن *faro nishāndan*, to allay, quell, quench, extinguish. P.

فرو نشستن *faro nishastan*, to subside; go out. P.

فرو هشتن *faro hishtan*, to hang down. P.

فرو هشته *firo hishta*, hanging down, pendulous. P.

فرو هیلیدن *firo hīlīdan*, to force or drive down, to expel. P.

فرهنگ *farhang*, wisdom, intelligence, understanding, science; dictionary, lexicon. P.

فرياد *firyād*, cry for help or redress, complaint. P.

فرياد رس *firyād-ras*, redresser of grievances, helper, succourer. P.

فرياد رسي *firyād-rasī*, assistance, redress. P.

فريب *fireb* or *fareb*, deception, fraud, duplicity, trick; (imp. of *fireftan*, used as latter part of compounds) deceiving; ravishing. P.

فريبیدن *farebīdan*, or *firebīdan*, to deceive, seduce, beguile. P.

فريدون *Farīdūn* or *Firīdūn*, seventh king of Persia of the first or Peshdādian dynasty. He delivered Persia from the tyranny of the usurper Zabbāk. P. [ravish. P.]

فريفتن *fireftan*, to deceive, beguile; to steal,

فريق *farīk*, troop, squadron, party; division, class; section. A.

فزوندن *fuzūdan*, to increase, multiply. P.

فزون *fuzūn*, increased, augmented. P.

فزونی *fuzūnī*, increase. P.

فساد *fasād*, depravity, vice, vicious conduct, corruption, perverseness, mischief, villainy, iniquity; violence, war, detriment. A.

فشیخت *fushat*, expanse, space, room; rejoicing, joy, cheerfulness. A.

فسق *fisk*, adultery, fornication, iniquity, sin. A.

فسوس *fisos* (for افسوس *afsoos*), vexation, sorrow, grief, regret. P. [foul abuse. A.]

فسوق *fusūk*, impudence, villainy, immorality;

فسون *fusūn* (for افسون *afsun*), incantation, fascination, deceit, snare, delusion. P.

فشاندن *fishāndan*, to strew, scatter, shed. P.

فصاحت *faṣāhat*, eloquence, rhetoric; gabble. A.

فصل *faṣl*, time, season; section, chapter. A.

فصلی *faṣle*, a chapter. A.P.

فصیح *faṣīh*, eloquent, fluent, rhetorical. A.

فضائل *faẓā'il*, (pl. of فضيلة *faẓīlat*), virtues, attainments, excellent qualities, excellences. A.

فضل *faẓl*, excellence, virtue, merit, worth, bounty, goodness, loving kindness; science, learning. A. [literati. A.]

فضلاء *fuẓalā* (pl. of فاضل *fāẓil*), learned men,

فضله *faẓla*, remainder, redundancy, leavings, remains, dregs, superfluity, overgrowth. A.

رذ فضل *faẓla'e raz*, the overgrown (or superfluous) tendrils and leaves of the vine. A.P.

فضول *faẓūl*, redundant, excessive. A.

... *fuzūl*, impertinence, intrusion, meddling; doing anything wrong, transgressing. A.

فضیحت *faẓīhat*, disgrace, ignominy. A.

فضیلت *faẓīlat*, excellence, superiority, eminence, virtue, accomplishments. A.

فطره *fiṭrat* or *fiṭra* (in the text, p. 17, by mistake, فطرة), creation; the faith or religion of Islām; alms given at the festival held on breaking the fast of Ramazān. A.

فطنت *fiṭnat*, understanding, intelligence, acuteness, sagacity. A.

فعل *fi'l*, act, action, operation; a verb. A.

فعلیها *fa 'alaihā*, then (it is) against him. A.

فغان *fighān*, complaint, lamentation, moan. P.

بفغان *ba fighān*, in despair. P.

بفغان آمدن *ba fighān āmadan*, to break into wailing, to lament, wail, complain; to utter plaintive notes or cries. P.

فقد *fa kād*, therefore, verily. A.
 فقدت *fakattu*, I missed (1 p. sing. of the perf. فقد *fakada*). A.
 فقدت زمان الوصل *fakattu zamāna 'l waṣli*, and so lost I the time of union. A.
 فقر *fakr*, poverty. A.
 فقراء *fukarā* (pl. of فقير *fakīr*), poor. A.
 الفقر المكب *al fakri 'l mukibbi*, (from) the depressing poverty. A.
 الفقر سواد الوجه في الدارين *al fakru sawādu 'l wajhi fi 'd dāraini*, poverty (is) blackness of the face (i.e. a disgrace) in both worlds. A.
 فقرش *fakrash*, his poverty. A.P.
 الفقر فخري *al fakru fakhri*, poverty (is) my glory. A.
 قلت *fa kultu*, and so I said, then said I. A.
 فقير *fakīr*, poor, pauper; religious order of فقيرة *fakīra*, poor woman. A. [mendicants. A.
 فقيه *fakīh*, a Muhammadan lawyer, jurist, or theologian; a great scholar. A.
 فكر *fikr*, thought, care, reflection, imagination. A.
 فكرة or فكرت *fikrat*, thought; that which is the subject of reflection. A.
 كيف *fa kaif*, why then? how then? how much more? how much less then? A.
 فكندن *figandan* = افكندن *afgandan*. [q.v.] P.
 فاعطهم *fa lā tuṭi' humā*, then obey them not (imperf. jussive of طاع *tuṭi'u*, 4th form of the verb طاع *tā'a*, for طوع). A.
 فلاح *falāh*, prosperity, safety, happiness, well-being. A.
 فلاح *fallāh*, husbandman. A. [being. A.
 فلان *fulān*, such and such, so and so, such an فلان *fulānam*, I am such an one. A.P. [one. A.
 فلك *fulk*, ship. A.
 ... *falak*, sky, firmament, heaven. A.
 فليرحمين *fa li 'r raḥmān*, for unto the Merciful فلما *fa lammā*, and when. A. [One. A.
 فلنفسه *fa li nafsihī*, then (it is) for his own self (i.e. for his personal advantage). A.
 فليت *fa laita*, Oh! would that! A.
 فليس *fa laisa*, see ليس *laisa*, and نافع *nāfi*. A.
 فما عليك *fa mā 'alaika*, then there is nought against thee, it is no fault of thine. A.
 فمن *fa man*, who then? A.
 ... *fa min*, then from. A.
 فنون *funūn* (pl. of فن *fann*), sciences, accomplishments; modes, ways, sorts. A.
 فوراس *fawāris* (pl. of فارس *fāris*), cavaliers. A.

ابو الفوارس *abu 'l fawāris*, see under ابو *abū*. A.
 فواكه *fawākīh* (pl. of فاكهة *fakihat*), fruits. A.
 فوائد *fawā'id* (pl. of فائدة *fā'idat*), benefits, advantages, privileges, lessons, morals. A.
 فوت *faut*, passing away, departure; loss, death. A.
 فوت شدن *faut shudan*, to be lost. A.P.
 فولاد *fulād*, steel. P.
 فهم *fahm*, understanding, comprehension. A.
 فهمیدن *fahmidan*, to understand (a Persian verb coined from the Arabic). P.
 فهو *fahuwa* and *fahwa*, and so he. A.
 فهو حسبه *fa huwa ḥasbuhu*, then He will suffice for him. A.
 في *fi*, in, among; concerning, for. A.
 في الجملة *fi 'l jumla*, upon the whole, in short. A.
 في الحال *fi 'l hāl*, now, presently, at present. A.
 فيروزه *firoza*, fortunate; a turquoise (which is thought to bring good luck to the wearer). P.
 فيل *fil*, elephant. A.
 فيل جيفة *wa 'l filu jīfatun*, and the elephant is unclean (or unlawful). A.
 فيلسوف *failasūf* (the Greek φιλόσοφος arabicized), philosopher. A.
 فينا *fi nā*, in us, among us. A.
 فيه *fi hi*, in him; in that, in it, therein. A.
 فيهم *fi him*, in them, among them. A.

ق

قابل *kābil*, capable, able, skilful; susceptible. A.
 قابله *kābila*, midwife, nurse. A.
 قاتل *kātīl*, deadly, mortal, fatal. A.
 قادر *kādīr*, predestinating; powerful, able. A.
 قارون *Qārūn*, Korah, the cousin of Moses, who is said by the Muhammadans to have been very rich and avaricious. A.
 قاصد *kāšid*, messenger, courier. A.
 قاصر *kāšir*, short, defective, deficient, insufficient. A. [siastical). A.
 قاضي *kāzī*, judge (civil, criminal, and ecclesiastical). A.
 قاع *kā*, plain, level ground, flat country. A.
 قاع بسيط *kā'i basīṭ*, widely extended plain or desert. A.P. [ner; footing. A.
 قاعدة *kā'ida*, rule, canon; style, mode, manner. A.
 قافلة *kāfila*, body of travellers, caravan. A.
 قال *kāla*, he said (from قول). A.
 قال الله تعالى *kāla 'llāhu ta 'ālā*, God the Most High has said (in the Kurān). A.

قال *kālīb*, form, model, mould; body, bust, shape, figure. A. [of قال]. A.

قالوا *kālū*, they said or have said (3 pl. perfect قامت *kāmat*, stature, figure, height of the human figure; six feet, fathom. A.

قانع *kānī*, being content, one who is contented. A.

قاهر *kāhir* (fem. قاهرة *kāhīrat*), victorious. A.

القاهرة *al kāhira*, Al Cairo (victrix). A.

مقام قائم *kā'im-makām*, locum tenens, deputy, viceroy, viceregent; successor. A.

قبا *kabā*, a kind of light cloak with long sleeves, generally made of wool; tunic quite open in front. A.

قبای پوستین *kabāyi postin*, a fur cloak. A.P.

قبالة *kabāla*, bond, deed, written agreement; title-deeds, conveyance. A.

قبح *kubh*, deformity, ugliness; shamefulfulness. A.

قبضة *kabza*, grasp, gripe, grip, clutch. A.

قبل *kabl*, fore part, face, front; before. A.

... kibāl, part, side, quarter. A.

قبل المصائب *qabla 'l maṣā'ibī*, before troubles (arrive). A. [of the East. P.A.]

از قبل مشرق *az kibālī mashrik*, from the quarter قبله *kibla*, the place to which men turn in prayer, (this among Jews and Christians is the temple of Jerusalem, and among Muhammadans the temple of Mecca); any point or centre of attraction; (in ch. ii., story 17), God. A.

قبول *kabūl*, acceptance, favourable reception; good opinion, esteem; accepted; accept-

قبولی *kabūlī*, acceptable. A.P. [able. A.]

قبیح *kabīh*, disgusting; abominable, disgraceful; distasteful. A.

قبیله *kabīla*, tribe, family; wife. A.

قتال *katāl*, soul; remains of life; strength; body:—*kitāl*, carnage, slaughter; fighting. A.

قتل *katl*, slaying, slaughter. A.

قبحه *kuhba*, or *kahba*, whore, prostitute; female pander. A.

قد *kad* (a particle used before verbs, signifying) already, now, really, assuredly, perhaps, sometimes. A.

قد *kadd*, stature. A.

قدح *kadah*, cup, bowl, goblet. A.

قدر *kadr*, power; rank, dignity, esteem, reputation; value, worth; quantity, measure, capacity, due measure; fate, destiny. A.

قدر *kidr*, pot, cauldron. A.

... kadar, quantity; price, value, worth. A.

ليلة القدر *lailatu 'l kadr* (and P.A. شب قدر *shabi kadr*), the night of power. (This is one of the last ten nights of Ramazān. Gabriel is said to have begun to reveal the Kurān to Muhammad on this night). A.

قدراً *kadran* (acc. of *kadr*), as to value, rank, dignity, or importance. A.

قدرت *kudrat*, power, ability. A.

بقدرت *ba kadrat*, by thy power. P.A.

القدر مخفوض *al kadrū makhfūzu*, (but) the dignity is lowered. A. [set up. A.]

القدر منتصب *al kidru muntaṣibun*, the pot is

قدری *kadre*, a little, a small quantity. A.P.

قدس *kuds*, Jerusalem (the holy city). A.

قدم *kadam*, foot; step, pace, walk. A.

قدم برداشتن *kadam bar dāshtan*, to lift the foot, to stir a step. A.P.

قدم رنجه شدن *kadam-ranja shudan*, to take the trouble of stepping. A.P.

قدم *kaddim*, send before (imp. of the 2nd form of the verb قدم). A.

قدم الخروج قبل الولوج *kaddimi 'l khurūja qabla 'l wulūji*, arrange first for the exit before entering; look before you leap. A.

قدمی *kadame*, a single step. A.P.

چند قدمی *kadame chand*, a few steps or paces. A.P.

قدم *kudūm*, approach, arrival, advent. A.

قدیم *kadīm*, ancient, antique, old, former. A.

قرار *karār*, stability, firmness, quiet, rest, calm, composure, equanimity, agreement, promise. A.

قرار بر *bar karār*, firm, fixed, on a steady footing or foundation; unchanged, unmoved, self-possessed. P.A.

قراضه *kurāza*, bit or particle of gold, a small particle of any metal. A.

قرآن *kur'ān*, the sacred book of the Muhammadans, written by their prophet, and feigned to have been revealed from heaven. A.

قرائن *kar'ā'in* (pl. of قرينة *karīnat*), signs, indications, conjectures. A.

قربان *kurbān*, sacrifice. A.

قربانی *kurbānī*, destined for sacrifice. A.

قرية *kirbat*, leathern water-bag. A.

... kurbat, nearness, proximity, vicinity; affinity, kindred. A.

قربتي *kirbatī*, my water-bag. A.
 قربي *kurbā*, relationship, kin, consanguinity. A.
 قرص *kurs*, disk. A.
 خورشید قرص *kursi khurshed*, the orb (or disk) of the sun. A.P.
 قرض *karz*, debt, loan. A.
 قرین *karin*, connected, linked; contiguous; friend, yokefellow, mate. A.
 قریه *karya*, village. A.
 قز *kazz*, raw silk. A.
 قز آگند *kazz āgand*, a quilted vest, or garment, of silk and cotton, worn in battle; a coat of mail. A.P.
 قسیم *kasim*, beautiful, handsome, well made. A.
 قصاب *kaṣṣāb* (P. pl. قصابان *kaṣṣābān*), butcher. A.
 قصاص *kaṣṣāṣ*, retaliation, retribution. A.
 قصب *kaṣab*, reed, pen, quill; muslin. A.
 القصب *kaṣabu 'l ḥabīb*, the friendly pen. A.
 قصب مصري *kaṣabi miṣrī*, fine linen ornamented with flowers, made in Egypt. A.P.
 قصه *kaṣṣa*, history, story, case. A.
 قصد *kaṣd*, intention, preparation, design, aim. A.
 قصد کردن *kaṣd kardan*, to form (or entertain) a design, to intend, to attempt (life). A.P.
 قصر *kaṣr*, citadel, castle, palace. A.
 قصیده *kaṣīda*, poem, *kaṣīda* or elegy, being a kind of longer *ghazal* or ode. A.
 قضاء *kaṣā*, fate, destiny, predestination; death; sentence, judgment, decree; payment, settling, discharging, setting free, concluding, finishing. A.
 قضاء کردن *kaṣā kardan*, to make up for a former omission to fast and pray. A.P.
 قضای نبشته *kaṣāyi nabishta*, destiny-written, written by destiny. A.P.
 قضا را *kaṣārā*, providentially, by chance. A.P.
 قضبان *kuzbān* (pl. of قضیب *kaṣīb*), long and slender branches, twigs. A.
 قطب *kuṭb*, Polar Star, North Pole. A.
 قطر *kaṭr*, drop. A.
 ... کثیر (for قطران *kaṭrān*), liquid pitch. A.
 قطر علی قطر *kaṭrun 'alā kaṭrin*, drop upon drop. A.
 قطره *kaṭra*, drop. A.
 چند قطره *kaṭra'e chand*, a few drops. A.P.
 قطع *kaṭ'*, amputation, cutting, maiming; abandonment. A.
 قطع رحم *kaṭ'i raḥim*, renunciation of kin, severing the ties of kindred. A.P.

قطع کردن *kaṭ' kardan*, to cross, traverse; to cut off; to conclude. A.P.
 قطعه *kaṭ'a*, strophe, section, part, portion. A.
 قعر *ka'r*, abyss, gulf, A.
 قفاه *kaṣā*, back or nape of the neck, back, reverse, behind one's back, secretly. A.
 در قفای او *dar kaṣāyi ū*, at his heels; in track
 قفس *kaṣas*, bird-cage. A. [of him. P.A.
 قفس = قفس. A.
 قلاع *kilā'* (pl. of قلعه *kaṭ'a*), forts. A.
 قلب *kaṭb*, heart. A. [the afflicted. A.
 بقلب الموجی *bi kaṭbi 'l mūja'i*, in the heart of
 قلت *kultu*, I said; (1 p. sing. perf. of قال *for*
 قول). A.
 قلت له *faḥultu lahu*, then I said to him. A.
 قلعه *kaṭ'a* (in India pronounced *kila*), fort, castle, fortalice. A.
 قلم *kaṭam*, reed, reed-pen, pen. A.
 قلمون *kaṭamūn*, chameleon; (see under بو *bū*). A.
 قلنا *kulnā*, we said (1 p. pl. of perf. قال *kāla*,
 قول). A.
 قلندر *kaṭandar* (pl. قلندران *kaṭandarān*), a wandering Muhammadan monk, with shaven head and beard, who abandons family and goods (so called from the name of the founder of this sect, which appears to be somewhat lax). P.
 قله *kulla*, top, summit. A.
 قلیل *kaṭīl*, small, little; few. A.
 قلیل من عبادی الشکور *wa kaṭīlun min 'abādiya 'sh shakūr*, but few of my servants are grateful. A.
 قنا *kinā*, preserve us (imp. قی *ki* of the verb
 وقای *wakā*, he preserved, and نا *nā*, us). A.
 قنا عذاب النار *kinā 'azāba 'n nāri*, save us from the torment of the fire. A.
 قناعت *kanā'at*, contentment. A.
 قوت *kuwwat*, strength, power, force, ability, faculty. A.
 قوت *kuṭ*, food, aliment, sustenance. A.
 قوتی *kuwwate*, a power. A.P.
 قوج *kūj*, ram. P.
 قول *kaul*, word, saying; agreement. A.
 قول و فعل *kaul o fi'l*, saying and doing, word and deed. A.
 قوله تعالی *kauluhu ta'ālā*, the saying of Him Most High. A.
 قولوا *kūlū*, say ye (imp. of the verb قال *kāla*,
 قول). A.

عزّ 'izz, glory, dignity, grandeur, excellence. A.

عزب 'azab, unmarried man, bachelor. A.

عزيم 'azabam I am a bachelor. A.P.

عزة or عزت 'izzat, honour, dignity, glory. A.

عزت ba 'izzat, with honour. P.A.

عزت تر ba 'izzattar, more honourable. P.A.

عزلة 'uzlat, retirement, solitude, seclusion, sequestration, voluntary resignation. A.

عزم 'azm, undertaking, design, resolve, determination, preparation. A.

عز وجل 'azza wa jalla, May He be honoured and glorified! (as epithets of the Deity) Great and Glorious. A.

عزیز 'aziz, precious, dear, valued; lover; excellent, honourable, glorious, venerable; (a title given to Potiphar, prince of Egypt, in the chapter of the Kurān entitled "Joseph," and hence) prince or king of Egypt. A.

عزیزى 'azīze, the precious, excellent one; an excellent object. A.P.

عزيمت 'azimat, incantation, spell; resolution, undertaking; departure. A.

عسر 'usr, difficulty, distress. A.

عسرًا inna ma'a 'l'usri yusran, verily along with distress (is) ease. A.

عسل 'asal, honey. A.

عشاء 'ashā, supper. A.

... 'ishā, the first watch of the night, evening; evening prayer. A.

عشاق 'ushshāḳ (pl. of عاشق 'āshiq), lovers; (see برده). A.

عشرت 'ishrat, agreeable conversation, enjoyment, joy, happiness, conviviality, jollity. A.

عشق 'ishk, love. A.

عشق بازي 'ishk-bāzī, love-making, loving, amorous talk:—'ishk-bāze, a lover. A.P.

عصا 'aṣā, stick, staff, wand; yard, penis. A.

عصارة 'uṣāra, juice, expressed juice. A.

عصر 'aṣr, age, time. A.

عصمت 'iṣmat, chastity, continence, purity. A.

عصيان 'iṣyān, sinning, sin; rebellion, opposition. A. [elbow. A.

عقد 'aḡd, the arm from the shoulder to the elbow; (عقد الدولة القاهرة 'aḡdu 'd dawlati 'l kāhirati, the arm of the victorious empire. A.

عضو 'uḡw (P. pl. عضوا 'uḡvā), limb, joint. A.

عضوي 'uḡve, one member, a member. A.P.

عطاء 'aṭā, giving, bestowing; present, gift, donation; payment. A. [gist. A.

عطار 'aṭṭār, dealer in perfumes and drugs, drug-

عطش 'aṭashan, of thirst (acc. of عطش 'aṭash, thirst, used adverbially). A.

عظيم 'aḡim, great, large; high in dignity or value. A. [innocence. A.

عفاف 'aḡfāf, abstaining, continence, chastity;

عفو 'aḡfā, pardon, forgiveness. A.

عقب 'aḡab, heel; after, behind. A.

عقب در عقب dar 'aḡab, afterwards, subsequently. P.A.

عقبى 'uḡbā, end; reward; life to come. A.

عقد 'aḡd, knot; cluster; bond, contract; resolve; closing or settling (a bargain). A.

عقد بستن 'aḡd bastan, to tie a knot. A.P.

عقد نكاح 'aḡdi nikāh, marriage-knot. A.P.

عقدة 'uḡda, knot; marriage-knot; frown. A.

عقل 'aḡl, intellect, reason, judgment, sense. A.

عقوبت 'uḡūbat, punishment, torture, torment. A.

عقول 'uḡūl (pl. of عقل 'aḡl), intellects, understandings, reasoning powers. A.

عقولهم 'uḡūlihīm, of their understandings. A.

عقلی قدر عقولهم 'alā ḡadri 'uḡūlihīm, according to the capacity of their understandings. A.

عكس 'aks, reverse, contrary, opposite, inversion. A.

عكس الدجی fi 'aksi 'd dujā, in the opposite of darkness, i.e. in brightness. A.

علا 'alā, he was high; (hence) Most High, (epithet of the Deity). A.

علاج 'ilāj, medical treatment, doctoring, remedy, cure. A.

علامت 'alāmat, sign, mark, characteristic. A.

علامة 'allāma, most learned (man). A.

علانية 'alāniyat, external deportment. A.

علانيته 'alāniyatī hāzā, this my outward and visible conduct. A.

علت 'illat, cause, reason, motive, pretence, pretext, plea; accident, misfortune, casualty; disease; grounds of a charge or accusation. A.

علتي 'illate, a ground for any charge or accusation, a plea of arraignment. A.P.

علف زار 'alaf-zār, pasture, meadow. A.P.

علقت 'ulikat, was, or had been suspended (3rd sing. fem. pass. of the verb علق). A.

علقت بالتجر الاخضر نار 'ulikat bi 'sh shajari 'l akh-zari nāru, (as though) fire was suspended from the green tree. A.

علم *'ilm*, learning, knowledge, science. A.
 . . *'alam*, flag; banner; badge, distinctive mark worn on the dress; epaulet. A.
 علماء *'ulamā* (pl. of عالم *'ālim*), learned men, ulemas or doctors. A.
 علم شدن *'alam shudan*, to be conspicuous, distinguished or famous. A.P. [metic. A.P.
 علم محاسبه *'ilmi muhāsaba*, the science of arithmetic. A.
 علو *'uluww*, height, exaltation. A.
 علوه *'uluwwahu*, his high station (acc. governed by the preceding verb ادام *adāma*). A.
 علوم *'ulūm* (pl. of علم *'ilm*), sciences. A.
 علوي *'ulwiy*, high, sublime. A.
 . . . *'alawiy*, a descendant of Ali, the son-in-law of Muhammad. A.
 علويهم *'alawiyam*, I am a descendant of Ali. A.P.
 علي *'alā*, upon, on, over, above; against, after, according to. A.
 علي دين ملوكهم *'alā dīni mulūkihīm*, according to the religion of their princes. A.
 علي الدوام *'ala 'd dawāmi*, perpetually, always. A.
 علي العباد *'ala 'l 'ibādī*, against servants. A.
 علي الفطرة *'ala 'l fiṭrati* (in the text, erroneously, (الفترة), within the pale of the true religion (Islām). A. [the measure. A.
 علي قدر *'alā ḡadri*, in proportion, according to
 علي الليل *'ala 'l laili*, through the night. A.
 علي المصنف *'ala 'l muṣannifi*, on the author; it rests with the author (to prove). A.
 علي *ulā*, height, sublimity, glory, dignity. A.
 علي *'aliy*, Ali, the cousin and son-in-law of Muhammad. A.
 علي *'alaiya*, on me, upon me, against me. A.
 عليا *'ulyā* (fem. of اعلى *ā'lā*), upper, higher. A.
 علي يد *yadi 'ulyā*, the upper (i.e., the bestowing) hand. A.P.
 عليك *'alāika*, upon thee, i.e., thou oughtest to do; against thee. A.
 عليك ما عليك *mā 'alāika*, what is laid upon, or is incumbent on thee. A.
 عليه *'alaihi*, upon or against him. A.
 عليها *'alaihā*, on, upon, against her (or it). A.
 عليه السلام *'alaihi 's salām*, on him be peace. A.
 عم *'amm* (P. pl. عمان *'ammān*), father's brother, paternal uncle. A.
 عم بني عم *banī 'amm*, sons of a paternal uncle, first cousins. A.

عمارت *'imārat*, edifice, building, structure
 repairment, refitting. A.
 عمدة *'umdat* and *'umda*, support, prop, buttress (generally occurring in composition). A.
 عمدة الخواص *'umdatu 'l ḡhawāṣṣ*, pillar of the nobles, prime minister. A.
 عمدة الملوك *'umdatu 'l mulūk*, the pillar of kings. A.
 عمر *'umr*, age, life; long life. A. [kings. A.
 . . . *'umar*, Omar (a man's name). A.
 عمر *'amran* (acc. of عمرو *'amr*), a proper name; *'Amr*: (the genitive is عمرو *'amrin*). A.
 عمرو *'amr* (pronounced عمر *'amr*, the و *waw* being added to distinguish this word from عمر *'umar*), a proper name: a fictitious name, like John Nokes, used in scholastic and juridical treatises. A.
 عمرو ليث *'amr lais*, name of the second Sultān of the dynasty of the Saffarides who reigned in Persia. A.
 عمري *'umre*, a life, a life time. A.P.
 عمل *'amal* (P. pl. عملها *'amalhā*), work, labour, act, action, practice, business, service, employ; good works. A.
 عمل *'amila*, he did, he wrought. A.
 عمل صالحا *man 'amila ṣāliḡan*, he who doeth a good deed. A.
 عمل فرمودن *'amal farmūdan*, to put in office, to employ. A.P.
 عموم *'umūm*, community, universality. A.
 علي العموم *'ala 'l 'umūm*, commonly, generally. A.
 عموم *'amīm*, universal, general, expansive, diffusive, comprehensive. A.
 عن *'an*, off, from, from off; of. A.
 عنا *'anā*, adversity, distress, teen. A.
 عتاب *'unnāb*, jujube-tree and fruit. A.
 عتاب رنگ *'unnāb-rang*, jujube-coloured. A.P.
 عناد *'inād*, obstinacy, perverseness, violence, hostility, contention. A.
 عنائد *'anākid* (pl. of عقود *'unḡud*), clusters, bunches. A.
 عنان *'inān*, rein, bridle. A. [bunches. A.
 عنايت *'ināyat*, aid, assistance, favour, countenance, protection. A.
 عنبر *'ambar*, ambergris (a perfume to which jetty hair is frequently compared). A.
 عند *'inda*, with, at, at the time of, near. A.
 عند الله *'inda 'llāhi*, in the sight of God. A.
 عند الاعيان *'inda 'l ā'yāni*, in the presence of the nobles. A.

عند هبوب النّاشرات *wa 'inda hubūbi 'n nāshirātī*, and at the time of the blowing of the cloud-scattering winds. A.

عندليب *'andalīb*, nightingale. A.

عنفوان *'unfuwān*, the best part (of a thing); the vigour, beauty, freshness, flower or prime (of youth). A.

عنكبوت *'ankabūt*, spider. A.

عنه *'anhu*, of him, with him. A. [him. A.]

عنه راضٍ *'anhu rāzin*, satisfied, or pleased with

عوائب *'awākīb* (pl. of عاقبة *'ākibat*), ends, issues, consequences. A. [his last end. A.]

عواقبه *'awākībahu* (acc.), his future destinies,

عوام *'awāmm* (pl. of عامّة *'āmmat*), common people, commonalty. A.

عوام الناس *'awāmmu 'n nās*, the common people, the multitude. A. [blemishes. A.]

عوائب *awā'id* (pl. of عيب *'aib*), defects, faults,

عوائد *awā'id* (pl. of عائدة *'ā'idat*), returns; profits, gains, advantages. A.

عود *'ūd*, aloë-wood. A.

عرض *'iwaz*, equivalent, substitute, anything given or received in exchange; lieu, stead. A.

عون *'aun*, aid, help, assistance. A.

عهد *'ahd*, time, reign; agreement, compact, covenant, engagement; vow, promise, rule. A.

عهده *'uhda*, office, appointment, trust; obligation; charge, accusation. A.

عنه بدر آمدن *az 'uhda ba dar āmadan*, to quit one's self of an obligation or charge or allegation; to pay off, become quits. P.

عيرى *'aiyārī*, deceit, cunning, trick, strata-gem. A.P.

عيال *'iyāl* (pl. of عيل *'ayyil*), family, children, household, domestics. A.

عيب *'aib* (P. pl. عيبها *'aibhā*), fault, defect, failing, vice, blemish, disgrace. A.

عيب کردن *'aib kardan* (or گرفتن *giriftan*), to accuse, reproach, censure, criticise, blame, find fault with, slander, vilify, take notice of (or carp at) faults and failings. A.P.

عيب جو *'aib-jū* (P. pl. عيب جويان *'aib-jūyān*), fault-finder, censorious, carper, caviller. A.P.

عيبى *'aibe*, a blemish, a fault, a defect. A.P.

عيد *'id*, festival, fête, holiday. A.

عيد اضحیٰ *'idi aẓhā*, the festival of sacrifices celebrated at Mecca, on the 10th of الحجّ *zu 'l hijja*, the last month of the Arabian year, in honour of Abraham's offering up (as the Muhammadans say) Ishmael. A.P.

عيس *'is* (pl. of ايس *ā'yas*), (camels) of a whitish yellow colour. A.

عيسى *'isā*, Jesus. A.

عيش *'aish*, life; pleasure, enjoyment. A.

عين *'ain*, eye; fountain, source; the very essence, individual, thing itself; certainty, accuracy, veriest. A.

عين جبراني *min 'aini jirānī*, from the eyes of my neighbours. A. [pitch. A.]

عين القطر *'ainu 'l kīṭr*, the very essence of

عيوب *'uyūb* (pl. of عيب *'aib*); vices, faults, defects, blemishes. A.

غ

غار *ghār*, cave, cavern, den. A.

غارت *ghārat*, hostile incursion, foray, raid for predatory purposes; robbery; plunder, booty. A.

غازي *ghāzi*, warrior, conqueror; one who wages war against infidels. A.

غاص *ghāṣa*, he has sunk or plunged (3 per. sing. perf. of غوص *'awṣ*). A.

غاص في الكنب *ghāṣa fi 'l kuṣubī*, (him who) has sunk into the sand-heaps. A.

غافل *ghāfl*, forgetful, negligent, remiss, inattentive, off one's guard. A.

غالب *ghālīb*, overcoming, superior, prevailing, paramount, predominant, overpowering, strong, triumphant, victorious; chief, most. A.

غالب آمدن *ghālīb āmadan*, to overcome, prevail against, get the better of. A.P.

غالب اوقات *ghālīb aukāt*, on most occasions. A.P.

غائب *ghā'ib*, absent, invisible, out of sight; departed, disappeared. A.

غايت *ghāyat*, end, point, extremity, limit, extreme, excess, intensity. A.

بغايت *ba ghāyat*, in the extreme. P.A.

غبا *ghibban*, every second day. A.

غبار *ghubār*, dust. A.

[traitor. A.]

غدار *ghaddār*, faithless, perfidious, treacherous;

غدر *ghadr*, perfidy, treachery, treason. A.

غذيت *ghuzīta*, thou hast been nourished (pass. of the verb غدي *ghazā*, he nourished). A.

غراب *ghurāb*, crow, raven. A.

يا غراب البين *yā ghurāba 'l baini*, O raven (whose appearance or croak is ominous) of separation! A.

غرامت *gharāmat*, mulct, fine; tribute; a debt which must be paid; injury, damage. A.

غرائب *gharā'ib* (pl. of غريبة *gharibat*), extraordinary and strange things, rarities. A.

غريباء *ghurabā* (pl. of غريب *gharīb*), strangers, friendless, poor. A.

غربال *ghirbāl*, large sieve. A.

غربة *ghurbat*, foreign travel, exile, expatriation, emigration. A.

غرض *gharaz*, intention, design; selfish purpose, aim or interest; spite, rancour, grudge; (adv.) in short. A.

غربي *gharaze*, a spite, a grudge, an ill turn. A.P.
غرفة *ghurfā*, upper chamber, balcony on the top of a house. A.

غرق *ghark*, immersion, sinking, drowning. A.

غرق شدن *ghark shudan*, to be swamped, to founder; to be plunged or drowned. A.P.

غرور *ghurūr*, deception, delusion; pride, haughtiness; vain-glory, vanity; insolence; flattery, adulation. A.

غرة *ghirra* (for A. *gharra*), deceived, deluded, imposed upon; haughty, proud. P.

غريب *gharīb* (P. pl. غريان *gharibān*), uncommon, strange, foreign; wondrous; poor; stranger. A.

غربي *gharībī*, peregrination, foreign travel; foreignness; poverty, indigence. A.

غربي *gharībe*, a stranger, a foreigner. A.P.

غرق *gharik*, immersed, sunk, sinking, drowning, drowned. غريقاً *gharīkan* (acc.) A.

غرو *ghiriv*, clamour, outcry, shout; roll (of a drum). P.

غزالي *ghazzālī*, name of a celebrated philosopher and controversialist, who died A.H. 506. A.

غزل *ghazal*, anacreontic poem; ode. A.

غصة *ghuṣṣa*, choking sensation, suffocation; anguish, distress, pain, sorrow; displeasure, wrath. A. [branches, boughs. A.]

غصون *ghuṣūn*, (pl. of غصن *ghuṣn*), young غضبان *ghazbān*, angry, chiding. A.

غفران *ghufrān*, remission of sins, pardon, forgiveness, absolution. غفراناً *ghufrānan*, (acc.) A.

غفرت له *ghafartu lahu*, I have pardoned him. A.

غفلت *ghaflat*, neglect, negligence, thoughtlessness, carelessness, forgetfulness, remissness. A.

غفور *ghafūr*, forgiving, pardoning (by God). A.

غلام *ghulām* (P. pl. غلامان *ghulāmān*), slave, servant, lad, page. A.

غلباء *ghalbā*, thickly planted (orchard). A.

غلبة *ghalabat* or *ghalaba*, victory, predominance, overpowering. A. [overcome. A.P.]

غلبه کردن *ghalaba kardan*, to prevail against, to

غله *ghalla*, corn, grain. A.

غلط *ghalaṭ*, fault, error, blunder, mistake. A.

غلطیدن *ghaltīdan*, to roll, wallow, welter. P.

غليظ *ghaliṣ* (P. pl. غليظان *ghaliṣān*), gross, filthy, coarse, rough, hard-hearted, brutal. A.

غم *ghamm*, grief, sorrow, sadness, regret; care, concern, solicitude, anxiety; harm, loss. A.

غم خوردن *ghamm khurdan*, to grieve, sorrow; to devour sorrow, to sympathize with. A.P.

غم داشتن *ghamm dāshtan*, to care, have a care. A.P.

غم فردا *ghammi fardā*, cares of the morrow. A.P.

غماز *ghammāz*, informer, accuser, detractor. A.

غمّت *ghammat*, care to thee, care of thee. A.P.

غمزه *ghamza*, glance; amorous glance, ogling; wink, nod. A.

غمي *ghamme*, a grief, a sorrow. A.P.

غنایم *ghanā'im* (pl. of غنیمه *ghanimat*), spoils. A.

غني *ghanīy*, rich, independent. A.

غني تر *ghanītar*, richer, wealthier. A.P.

غنیمت *ghanimat*, fortunate hit; prize, gain, booty; blessing, precious privilege. A.

شمردن غنیمت *ghanimat shumurdan*, to count as a precious opportunity, to esteem as a privilege. A.P.

غواشي *ghawāshī* (pl. of غاشية *ghāshiyat*), coverings for saddles, (such as grooms in Persia and India to this day carry on their shoulders, with which they cover the saddle every time their master alights from his horse). A.

حامل الغواشي *hāmila 'l ghawāshī*, (as) carrier of the saddle coverings (acc. used adverbially). A.

غواص *ghawwās*, diver for pearls, pearl-fisher. A.

غور *ghaur*, deep reflection, profound meditation, mature consideration. A.

غوطه *ghoṭa*, dive, dip, sousing, ducking. A.

غوطه خوردن *ghoṭa khurdan*, to get a ducking. A.P.

غوک *ghūk* (pl. غوکان *ghūkān*), frog. P.

غیاث *ghiyās*, succour, redress, aid, help. A.

غیاث الاسلام *ghiyāsu 'l islāmī*, defender of the true faith. A.

غيب *ghaib*, concealment, invisibility; concealed, secret, hidden, invisible; supernatural riches. A.

غيب دان *ghaib-dān*, seer, one who knows future events or secrets; omniscient. A.P.

غيبت *ghaibat*, absence, separation, losing sight

... *ghibat*, slander, back-biting. A. [of. A.

غير *ghair*, other, other than, different. A.

غير *ghaiyara*, he altered, made a change (2nd form of the verb غار *ghāra*, for غير). A.

والشيب غير بي *wa 'sh shaiḅu ghaiyara bī*, and hoariness has wrought a change in me. A.

غيرت *ghairat*, zeal, jealousy. A.

غير مانع *ghairu mānī'in*, (is) not preventing, does not prevent. A.

غيري *ghairi*, beside me, other than me. A.

غيظ *ghaiṣ*, rage, ire, fury, wrath, anger. A.

ف

ف *fa* (particle of gradation), and so, and consequently, and thereupon, for, then, therefore. A. [woman. A.

فاجرة *fajira* (fem. of فاجر *fājir*), an unchaste
فاحش *fāhish* (fem. فاحشه *fāhisha*), shameful, impudent, indecent, outrageous. A.

زن فاحشه *zani fāhisha*, whorish woman. P.A.

فاخر *fākhir*, splendid, glorious, brave, showy; distinguished, honourable, precious; important. A.

فاذا *fa iẓā*, then, in that case, therefore. A.

فارس *fārs*, Persia proper. P.

فارس *fāris*, rider (of a mule or ass), cavalier. A.

فارسي *fārsī*, Persian. P. [empty. A.

فارغ *fāriḡh*, free, at leisure, free of care; void,

فاسد *fāsid*, bad, vicious, vitiated, perverse, perverted, immoral. A. [terer. A.

فاسق *fāsik*, worthless, impudent; sinner, adul-

فاضل *fāzil*, eminent, excellent, highly gifted or otherwise distinguished; learned, pious. A.

فاضلتر *fāziltar*, better, more excellent, more learned. A.P.

فاظل *fa aẓallu*, then would I be the whole day (imperf. of the verb ظل *zalla*, with ب). A.

فاقة *fāqa*, fast, starvation, extreme hunger; want, poverty, destitution. A.

فام *fām*, colour, hue (in comp.), as فام سیاه *siyāh-fām*, dark-coloured, black, swarthy. P.

فان *fa in*, and if. A.

فانت *fa anta*, then thou. A.

فانت محارب *fa anta muḥāribu*, then thou (art) a bringer of war. A.

فائدة *fā'idat* and *fā'ida*, advantage, benefit, use. A.

الفائدة فان *fa inna 'l fā'idata*, for of a truth the advantage. A.

فائق *fā'ik*, superior, surpassing, transcendent. A.

فنادن *futādan*, to fall. P.

فناده *futāda*, fallen, dropped; gotten. P.

فتح *fath*, victory. A.

فتحة *fatha*, the vowel mark (' a); the beard. A.

فتحي *fathe*, a victory, a conquest. A.P.

فند *futad*, he falls or should fall (aor. 3 p. sing. of *futādan*). P.

فتنه *fitna*, insurrection, stir, disturbance, mischief, strife, tumult, sedition, political revolution, riot, uproar, row; scourge, evil, pest; trial. A.

فتنه انگیز *fitna-angez*, strife-exciting, disturbance-creating. A.P. [ness. A.

فتوت *futuwwat*, generosity, liberality; manli-

فتوی *fatwā*, judicial decree given by the mufti. A.

فجور *fujur*, wickedness, debauchery. A.

فخر *fakhr*, glory, ornament. A.

فخر الدین *fakhrū 'd dīn*, (lit. the glory of religion), a proper name. A.

فخري *fakhrī*, my glory, my boast. A.

فداء *fidā*, sacrifice, ransom, redemption, offering, devotion for another. A.

فر *farr*, splendour, pomp. P.

فرا *farā*, towards, in front. P.

فرات *furāt*, the river Euphrates. A.

فرا چنگ آوردن *farā chang āvardan*, to get into one's grasp, to clutch; to acquire. P.

فراخ *farākh*, large, broad, wide, capacious; plentiful. P.

فراخ روی *farākh-rū*, of an open, pleasant, countenance:—*farākh-ravī*, width of step, going fast; extravagance, profusion, excess. P.

فراخ سخن *farākh-sukhun*, great talker, loquacious or garrulous (person). P.

فراخی *farākhī*, amplitude, abundance. P.

فرار *firār*, fleeing away, flight. A.

فرا رسیدن *farā rasidan*, to arrive; to come forward; to encounter, meet; to surround, comprehend, overtake. P.

فرا رفتن *farā raftan*, to go out, go forward, advance. P.

فراز *farāz*, above, upon, on; before, in presence; entrance, ingress, interior; shut, closed. P. [come in at. P.

فراز آمدن *farāz āmadan*, to come up to; to از در فراز آمدن *az dar farāz āmadan*, to come in by the door. P.

فراست *firāsāt*, intelligence, sagacity, ingenuity, shrewdness, acuteness; physiognomy. A.

فراستی *firāsato*, a shrewdness. A.P.

فراش *farrāsh*, one who spreads the carpets or cushions in the palaces of kings or great men, a chamberlain: (these persons often officiate as executioners). A.

فراغ *firāgh*, cessation, rest from toil, tranquillity, peace of mind; leisure. A.

فراغت *farāghat*, leisure, freedom from business, care, and trouble; retirement, disengagement, independence; forgetfulness. A.

فراق *firāk*, separation, absence; loss, departure, death. A.

فرا گرفتن *farā giriftan*, to envelop. P.

فراوش *farāmush*, forgotten; forgetfulness. P.

فراوش *farāmushat*, forgetfulness of thee; thee forgotten. P.

فراوش *farāmūsh*, forgotten. P.

فراوش کردن *farāmūsh kardan*, to forget. P.

فراوان *farāwān*, large, excessive, abundant, numerous, ample, full, copious, plenteous, complete, overflowing. P.

فراهم *farāham*, together. P.

فراهم آوردن *farāham āvardan*, to collect, gather, scrape together (as a faggot or bundle); to shut, close. P.

فراهم شدن *farāham shudan*, to come together, to be closed. P.

فربه *farbīh*, fat. P.

فربهی *farbīhī*, fatness. P.

... *farbihe*, a fat man, a fat person. P.

فرتوت *fartūt*, decrepit old dotard. A.

فرج *farj*, privities (of male or female). A.

فرجام *farjām*, end, conclusion, issue. P.

فرح *farah*, joy, gladness, glee. A.

فرخ *farrukh*, happy, fortunate. P.

فرخنده *farikhunda*, prosperous, happy. P.

فرخنده طالع *farikhunda-tālī*, of happy destiny. P.A.

فردا *fardā*, to-morrow; the next life. P.

فرزند *farzand* (pl. فرزندان *farzandān*), son, child. P.

فرزند بر خاسته *farzand bar-khāsta*, with children grown up, having grown up children. P.

فرزین *farzīn*, the queen (at chess). P.

فرستادن *firistādan*, to send, despatch, commit. P.

فرسنگ *farsang*, parasang, league. P.

فرسوده *farsūda*, fatigued, wearied; damped, discouraged, dispirited. P.

فرش *farsh*, carpet, rug, or anything similar spread on the ground; pavement, flooring. A.

فرشته *firishta*, angel. P.

فرشته *firishta'e*, an angel. P.

فرشته خوی *firishta-kho*, angel-tempered, of angelic disposition. P.

فرصت *fursat*, opportunity, occasion; convenience; advantage, boon. A.

فرض *farz*, divine or positive command, injunction, obligation. A.

فرط *fart*, excess, committing excess. A.

فرعون *Fir'aun*, Pharaoh (a title common to the ancient kings of Egypt, as that of Ptolemy to the later sovereigns). A.

فرعونی *fir'aunī*, Pharaoh-like, proud, arrogant, haughty. A.

فارق *farq*, separation, distinction, difference. A.

فرمان *farmān*, command, order, mandate. P.

فرمان بردن *farmān burdan*, to obey orders. P.

فرمان دادن *farmān dādan*, to issue an order. P.

فرمان بردار *farmān-bardār*, submissive, obedient to command. P.

فرمان بردارم *farmān-bardāram*, I am obedient, I obey orders. P. [ruler, lord, king. P.

فرمانده *farmān-dih*, ruling, issuing mandates;

فرمودن *farmūdan*, to order, command, prescribe, assign; (when used in reference to any one in an exalted station, it simply means "to say"). P.

فرموده *farmūda*, commanded; having commanded; hath commanded. P.

فرنگ *farang*, Frank or European. P.

فرو *faro*, *firo* or *furo*, down, downward, below, under, beneath. P.

فرو بردن *faro burdan*, to carry down, to lower; to swallow; to dip, plunge. P.

فرو بستن *faro bastan*, to bind, tie down; to stop, shut, close; to obstruct, let; to fail. P.

فرو پوشیدن *faro پوشیدن*, to put on, to clothe. P.
 فروتر *farotar*, lower. P.
 فروختن *firokhtan*, to sell, to barter away; to inflame, kindle, light. P. [utter. P.
 فرو خواندن *faro khwāndan*, to hold forth, to فرود *firod* or *farod*, down. P.
 فرو آمدن *firod āmadan*, to come down, descend. P.
 فرو آوردن *firod āvardan*, to bring down, to lower. P.
 فرو رفتن *faro raftan*, to go down (as breath into the lungs by inspiration); to sink. P.
 فروش *firosh*, selling; seller, vendor. P.
 فرو غلطیدن *firo ghalḡidan*, to roll down. P.
 فرو کوفتن *faro koftan*, to knock down. P.
 فرو گذاشتن *faro guzāshstan*, to pass over, pass by, leave out, omit, spare, overlook. P.
 فرو گفتن *faro guftan*, to talk over, of, or about. P.
 فرو ماندن *faro māndan*, to lag, remain behind, be exhausted, fail, to break down, sink, flag. P. [scoundrel. P.
 فرومایه *faro-māya*, low, mean, baseborn, ignoble, فرو نشانیدن *faro nishāndan*, to allay, quell, quench, extinguish. P.
 فرو نشستن *faro nishastan*, to subside; go out. P.
 فرو هشتن *faro hishtan*, to hang down. P.
 فرو هشته *firo hishta*, hanging down, pendulous. P.
 فرو هیلیدن *firo hīlidan*, to force or drive down, to expel. P.
 فرهنگ *farhang*, wisdom, intelligence, understanding, science; dictionary, lexicon. P.
 فریاد *firyād*, cry for help or redress, complaint. P.
 فریاد رس *firyād-ras*, redresser of grievances, helper, succourer. P.
 فریاد رسی *firyād-rasī*, assistance, redress. P.
 فریب *fireb* or *fareb*, deception, fraud, duplicity, trick; (imp. of *fireftan*, used as latter part of compounds) deceiving; ravishing. P.
 فریبیدن *farebīdan*, or *firebīdan*, to deceive, seduce, beguile. P.
 فریدون *Farīdūn* or *Firidūn*, seventh king of Persia of the first or Peshdadian dynasty. He delivered Persia from the tyranny of the usurper Zakhāk. P. [ravish. P.
 فریفتن *fireftan*, to deceive, beguile; to steal, فریق *farīk*, troop, squadron, party; division, class; section. A.

فزودن *fuzūdan*, to increase, multiply. P.
 فزون *fuzūn*, increased, augmented. P.
 فزونی *fuzūnī*, increase. P.
 فساد *fasād*, depravity, vice, vicious conduct, corruption, perverseness, mischief, villainy, iniquity; violence, war, detriment. A.
 فشخت *fushat*, expanse, space, room; rejoicing, joy, cheerfulness. A.
 فسق *fisk*, adultery, fornication, iniquity, sin. A.
 فسوس *fisos* (for افسوس *afsos*), vexation, sorrow, grief, regret. P. [foul abuse. A.
 فسوق *fusūk*, impudence, villainy, immorality; فسون *fusūn* (for افسون *afsun*), incantation, fascination, deceit, snare, delusion. P.
 فشاندن *fishāndan*, to strew, scatter, shed. P.
 فصاحت *faṣāhat*, eloquence, rhetoric; gabble. A.
 فصل *faṣl*, time, season; section, chapter. A.
 فصلی *faṣle*, a chapter. A.P.
 فصیح *faṣīḥ*, eloquent, fluent, rhetorical. A.
 فضائل *fazā'il*, (pl. of فضيلة *fazīlat*), virtues, attainments, excellent qualities, excellences. A.
 فضل *fazl*, excellence, virtue, merit, worth, bounty, goodness, loving kindness; science, learning. A. [literati. A.
 فضالā *fuzālā* (pl. of فاضل *fāzil*), learned men, فضل *fazla*, remainder, redundancy, leavings, remains, dregs, superfluity, overgrowth. A.
 رز *fazla'e raz*, the overgrown (or superfluous) tendrils and leaves of the vine. A.P.
 فضول *fazūl*, redundant, excessive. A.
 . . . *fuzūl*, impertinence, intrusion, meddling; doing anything wrong, transgressing. A.
 فضیحت *fazīḡhat*, disgrace, ignominy. A.
 فضیلت *fazīlat*, excellence, superiority, eminence, virtue, accomplishments. A.
 فطره *fiṭrat* or *fiṭra* (in the text, p. 17, by mistake, فطرة), creation; the faith or religion of Islām; alms given at the festival held on breaking the fast of Ramazān. A.
 فطنت *fiṭnat*, understanding, intelligence, acuteness, sagacity. A.
 فعل *fi'l*, act, action, operation; a verb. A.
 فعلیها *fa' alaiḡhā*, then (it is) against him. A.
 فغان *fighān*, complaint, lamentation, moan. P.
 بغغان *ba fighān*, in despair. P.
 بغغان آمدن *ba fighān āmadan*, to break into wailing, to lament, wail, complain; to utter plaintive notes or cries. P.

قد *fa kad*, therefore, verily. A.

قدت *faḡattu*, I missed (1 p. sing. of the perf. قد *faḡada*). A.

الوصل قدت *faḡattu zamāna 'l wasli*, and so lost I the time of union. A.

فقر *fakr*, poverty. A.

فقراء *fukarā* (pl. of فقير *fakīr*), poor. A.

الفقر المكب *al fakri 'l mukibbi*, (from) the depressing poverty. A.

الفر سواد الوجه في الدارين *al fakru sawādu 'l wajhi fi 'd dāraini*, poverty (is) blackness of the face (i.e. a disgrace) in both worlds. A.

فقرش *fakrash*, his poverty. A.P.

الفقر ففري *al fakru faḡhri*, poverty (is) my glory. A.

قلت *fa kulta*, and so I said, then said I. A.

فقير *fakīr*, poor, pauper; religious order of

فقيرة *fakīra*, poor woman. A. [mendicants. A.

فقيه *fakīh*, a Muhammadan lawyer, jurist, or theologian; a great scholar. A.

فكر *fikr*, thought, care, reflection, imagination. A.

فكرة or فكرت *fikrat*, thought; that which is the subject of reflection. A.

فكيف *fa kaif*, why then? how then? how much more? how much less then? A.

فكندن *figandan* = افكندن *afgandan*. [q.v.] P.

فلا تطعها *fa lā tuṭi' humā*, then obey them not (imperf. jussive of تطع *tuṭi'u*, 4th form of

the verb طاع *tā'a*, for طوع). A.

فلاح *falāḥ*, prosperity, safety, happiness, well-

فلاح *fallāḥ*, husbandman. A. [being. A.

فلان *fulān*, such and such, so and so, such an

فلان *fulānam*, I am such an one. A.P. [one. A.

فلك *fulk*, ship. A.

... *falak*, sky, firmament, heaven. A.

فللرحمن *fa li 'r raḡmān*, for unto the Merciful

فلما *fa lammā*, and when. A. [One. A.

فلنفسه *fa li nafsihi*, then (it is) for his own self (i.e. for his personal advantage). A.

فليت *fa laita*, Oh! would that! A.

فليس *fa laisa*, see ليس *laisa*, and نافع *nāfi'*. A.

فما عليك *fa mā 'alaiika*, then there is nought against thee, it is no fault of thine. A.

فمن *fa man*, who then? A.

... *fa min*, then from. A.

فنون *funūn* (pl. of فن *fann*), sciences, accomplishments; modes, ways, sorts. A.

فوارس *fawāris* (pl. of فارس *fāris*), cavaliers. A.

ابو الفوارس *abu 'l fawāris*, see under ابو *abū*. A.

فواكه *fawākīh* (pl. of فاكهة *fākīhat*), fruits. A.

فوائد *fawā'id* (pl. of فائدة *fā'idat*), benefits, advantages, privileges, lessons, morals. A.

فوت *faut*, passing away, departure; loss, death. A.

فوت شدن *faut shudan*, to be lost. A.P.

فولاد *fūlād*, steel. P.

فهم *fahm*, understanding, comprehension. A.

فهمیدن *fahmīdan*, to understand (a Persian verb coined from the Arabic). P.

فهو *fahuwa* and *fahwa*, and so he. A.

فهو حسبه *fa huwa ḡsbuhu*, then He will suffice for him. A.

في *fi*, in, among; concerning, for. A.

في الجملة *fi 'l jumla*, upon the whole, in short. A.

في الحال *fi 'l ḡāl*, now, presently, at present. A.

فيروزه *fīroza*, fortunate; a turquoise (which is thought to bring good luck to the wearer). P.

فيل *fīl*, elephant. A.

الفيل جيفة *wa 'l fīlu jīfatun*, and the elephant is unclean (or unlawful). A.

فيلسوف *failasūf* (the Greek φιλόσοφος arabicized), philosopher. A.

فيينا *fi nā*, in us, among us. A.

فيه *fi hi*, in him; in that, in it, therein. A.

فيهم *fi him*, in them, among them. A.

ق

قابل *kābil*, capable, able, skilful; susceptible. A.

قابله *kābila*, midwife, nurse. A.

قاتل *kātil*, deadly, mortal, fatal. A.

قادر *kādir*, predestinating; powerful, able. A.

قارون *Qārūn*, Korah, the cousin of Moses, who is said by the Muhammadans to have been very rich and avaricious. A.

قاصد *kāsid*, messenger, courier. A.

قاصر *kāsir*, short, defective, deficient, insufficient. A. [siastical). A.

قاضي *kāzī*, judge (civil, criminal, and eccle-

قاع *kā'*, plain, level ground, flat country. A.

قاع بسيط *kā' i basīṭ*, widely extended plain or desert. A.P. [ner; footing. A.

قاعدة *kā'ida*, rule, canon; style, mode, man-

قافلة *kāfila*, body of travellers, caravan. A.

قال *kāla*, he said (from قول). A.

قال الله تعالى *kāla 'llāhu ta 'alā*, God the Most High has said (in the Kurān). A.

قال *kālīb*, form, model, mould; body, bust, shape, figure. A. [of قال]. A.

قالوا *kālū*, they said or have said (3 pl. perfect قامت *kāmat*, stature, figure, height of the human figure; six feet, fathom. A.

قانع *kānī*, being content, one who is contented. A.

قاهر *kāhīr* (fem. قاهرة *kāhīrat*), victorious. A.

القاهرة *al kāhira*, Al Cairo (victrix). A.

قائم مقام *kā'im-makām*, locum tenens, deputy, viceroy, viceregent; successor. A.

قبا *kubā*, a kind of light cloak with long sleeves, generally made of wool; tunic quite open in front. A.

كباي پوستين *kabāyi postin*, a fur cloak. A.P.

قبالة *kabāla*, bond, deed, written agreement; title-deeds, conveyance. A.

كبح *kubh*, deformity, ugliness; shamefulness. A.

قبضة *kabza*, grasp, gripe, grip, clutch. A.

قبل *kabl*, fore part, face, front; before. A.

... قبل *kibal*, part, side, quarter. A.

قبل المصائب *kabla 'l maṣā'ibi*, before troubles (arrive). A. [of the East. P.A.

از قبل مشرق *az kibali mashrik*, from the quarter قبل *kibla*, the place to which men turn in prayer, (this among Jews and Christians is the temple of Jerusalem, and among Muhammadans the temple of Mecca); any point or centre of attraction; (in ch. ii, story 17), God. A.

قبول *kabūl*, acceptance, favourable reception; good opinion, esteem; accepted; accept-

قبولي *kabūlī*, acceptable. A.P. [able. A.

قبیح *kabīh*, disgusting; abominable, disgraceful; distasteful. A.

قبيلة *kabila*, tribe, family; wife. A.

قتال *katāl*, soul; remains of life; strength; body:—*kitāl*, carnage, slaughter; fighting. A.

قتل *katl*, slaying, slaughter. A.

قبحه *kubba*, or *kaḥba*, whore, prostitute; female pander. A.

قد *kad* (a particle used before verbs, signifying) already, now, really, assuredly, perhaps, sometimes. A.

قد *kadd*, stature. A.

قدح *kadaḥ*, cup, bowl, goblet. A.

قدر *kadr*, power; rank, dignity, esteem, reputation; value, worth; quantity, measure, capacity, due measure; fate, destiny. A.

قدر *kidr*, pot, cauldron. A.

... قدر *kadar*, quantity; price, value, worth. A.

ليلة القدر *lailatu 'l kadr* (and P.A. شب قدر *shabi kadr*), the night of power. (This is one of the last ten nights of Ramazān. Gabriel is said to have begun to reveal the Kurān to Muhammad on this night). A.

قدر *kadran* (acc. of *kadr*), as to value, rank, dignity, or importance. A.

قدرت *kudrat*, power, ability. A.

بقدرت *ba kadrat*, by thy power. P.A.

القدر مخفوض *al kadrū makhfūzu*, (but) the dignity is lowered. A. [set up. A.

القدر منتصب *al kidru muntaṣibun*, the pot is

قدری *kadre*, a little, a small quantity. A.P.

قدس *kuds*, Jerusalem (the holy city). A.

قدم *kadam*, foot; step, pace, walk. A.

قدم برداشتن *kadam bar dāshstan*, to lift the foot, to stir a step. A.P.

قدم رانج شدن *kadam-ranja shudan*, to take the trouble of stepping. A.P.

قدم *kaddim*, send before (imp. of the 2nd form of the verb قدم). A.

قدم الخروج قبل الولوج *kaddimi 'l khurūja kabla 'l wuluji*, arrange first for the exit before entering; look before you leap. A.

قدمی *kadame*, a single step. A.P.

قدمی چند *kadame chand*, a few steps or paces. A.P.

قدم *kudūm*, approach, arrival, advent. A.

قدیم *kadīm*, ancient, antique, old, former. A.

قرار *karār*, stability, firmness, quiet, rest, calm, composure, equanimity, agreement, promise. A.

قرار بر *bar karār*, firm, fixed, on a steady footing or foundation; unchanged, unmoved, self-possessed. P.A.

قراضه *kurāza*, bit or particle of gold, a small particle of any metal. A.

قرآن *kur'ān*, the sacred book of the Muhammadans, written by their prophet, and feigned to have been revealed from heaven. A.

قرائن *karā'in* (pl. of قرينة *karinat*), signs, indications, conjectures. A.

قربان *kurbān*, sacrifice. A.

قربانی *kurbānī*, destined for sacrifice. A.

قرينة *kirbat*, leathern water-bag. A.

... قربان *kurbat*, nearness, proximity, vicinity; affinity, kindred. A.

قربتي *kirbatī*, my water-bag. A.
 قربي *kurbā*, relationship, kin, consanguinity. A.
 قرص *kurs*, disk. A.
 قرص خورشید *kursi khurshid*, the orb (or disk) of the sun. A.P.
 قرض *karz*, debt, loan. A.
 قرین *karin*, connected, linked; contiguous; friend, yokefellow, mate. A.
 قریه *karya*, village. A.
 قز *kazz*, raw silk. A.
 قز آگند *kazz āgand*, a quilted vest, or garment, of silk and cotton, worn in battle; a coat of mail. A.P.
 قسیم *kasim*, beautiful, handsome, well made. A.
 قصاب *kaṣṣāb* (P. pl. قصابان *kaṣṣābān*), butcher. A.
 قصاص *kiṣās*, retaliation, retribution. A.
 قصب *kaṣab*, reed, pen, quill; muslin. A.
 القصب *kaṣabu 'l ḥabīb*, the friendly pen. A.
 قصب مصري *kaṣabi miṣrī*, fine linen ornamented with flowers, made in Egypt. A.P.
 قصه *kiṣṣa*, history, story, case. A.
 قصد *kaṣd*, intention, preparation, design, aim. A.
 قصد کردن *kaṣd kardan*, to form (or entertain) a design, to intend, to attempt (life). A.P.
 قصر *kaṣr*, citadel, castle, palace. A.
 قصیده *kaṣida*, poem, kasida or elegy, being a kind of longer غزل *ghazal* or ode. A.
 قضاء *kaṣā*, fate, destiny, predestination; death; sentence, judgment, decree; payment, settling, discharging, setting free, concluding, finishing. A.
 قضا کردن *kaṣā kardan*, to make up for a former omission to fast and pray. A.P.
 قضای نبشته *kaṣāyi nabishta*, destiny-written, written by destiny. A.P.
 قضا را *kaṣārā*, providentially, by chance. A.P.
 قضبان *kaṣbān* (pl. of قضیب *kaṣīb*), long and slender branches, twigs. A.
 قطب *kuṭb*, Polar Star, North Pole. A.
 قطر *kaṭr*, drop. A.
 ... کثیر (for قطران *kaṭrān*), liquid pitch. A.
 قطر علی قطر *kaṭrun 'alā kaṭrin*, drop upon drop. A.
 قطره *kaṭra*, drop. A.
 چند قطره *kaṭra'e chand*, a few drops. A.P.
 قطع *kaṭ'*, amputation, cutting, maiming; abandonment. A.
 قطع رحم *kaṭ'i raḥim*, renunciation of kin, severing the ties of kindred. A.P.

قطع کردن *kaṭ' kardan*, to cross, traverse; to cut off; to conclude. A.P.
 قطعه *kiṭ'a*, strophe, section, part, portion. A.
 قعر *ka'r*, abyss, gulf, A.
 قفاه *kafā*, back or nape of the neck, back, reverse, behind one's back, secretly. A.
 در قفای او *dar kafāyi ū*, at his heels; in track
 قفس *kafas*, bird-cage. A. [of him. P.A.
 قفس *kafas* = قفس. A.
 قلاع *kilā'* (pl. of قلعه *kal'a*), forts. A.
 قلب *kalb*, heart. A. [the afflicted. A.
 قلب الموحی *bi kalbi 'l mūja'iz*, in the heart of
 قلت *kultu*, I said; (1 p. sing. perf. of قال *qala* for قول). A.
 قلت له *fakultu lahu*, then I said to him. A.
 قلعه *kal'a* (in India pronounced *kila*), fort, castle, fortalice. A.
 قلم *kalam*, reed, reed-pen, pen. A.
 قلمون *kalamūn*, chameleon; (see under بوم *bū*). A.
 قلنا *kulnā*, we said (1 p. pl. of perf. قال *kāla*, قول). A.
 قلندر *kalandar* (pl. قلندران *kalandarān*), a wandering Muhammadan monk, with shaven head and beard, who abandons family and goods (so called from the name of the founder of this sect, which appears to be somewhat lax). P.
 قله *kulla*, top, summit. A.
 قلیل *kalil*, small, little; few. A.
 قلیل من عبادي الشکور *wa kalilun min 'abādiya'sh shakūr*, but few of my servants are grateful. A.
 قنا *kinā*, preserve us (imp. ق *ki* of the verb وقى *wakā*, he preserved, and لا *nā*, us). A.
 قنا عذاب النار *kinā 'azāba 'n nāri*, save us from the torment of the fire. A.
 قناعت *kanā'at*, contentment. A.
 قوت *kuwwat*, strength, power, force, ability, faculty. A.
 قوت *kūt*, food, aliment, sustenance. A.
 قوتی *kuwwate*, a power. A.P.
 قوج *kūj*, ram. P.
 قول *kaul*, word, saying; agreement. A.
 قول و فعل *kaul o fi'l*, saying and doing, word and deed. A.
 قوله تعالی *kauluhu ta'ālā*, the saying of Him Most High. A.
 قولوا *kūlū*, say ye (imp. of the verb قال *kāla*, قول). A.

كُلُّهُ لِي *kūlu li 'l mu'afā*, say to him who is free from the pain (of love). A.

قوم *qawm*, race, folk, tribe; band of people. A.

قَوِّمْتَ *qawwamta*, thou hast straightened (perf. of *qawwama*, 2nd form of the verb *قام* *kāma*, for قوم). A. [it, or] them. A.

قَوِّمْتَهَا *qawwamtahā*, thou straightenedst (her, *qawme*, a class, a people, a tribe, a community, a sect or denomination; a crowd. A.P.

قَوِي *qawiy*, strong, hale, robust, powerful. A.

قَوِي بَال *qawī bāl*, strong in the arm. A.P.

قَهْر *qahr*, anger, wrath; force, violence; severity, sharpness. A.

قَهْر خُطَاب *khīṭābi qahr*, wrathful address, violent harangue. A.P.

قَهْر گویی *qahr go'ī*, harsh or severe speaking, severity. A.P.

قِيَاس *qiyās*, conjecture, guess, imagination, supposition, judgment. A.

قِيَامَت *qiyāmat*, the resurrection. A.

قَيْد *qaid*, bondage, imprisonment, bond, fetters, shackles. A.

قِيَمَت *qimat*, price, value. A.

ك

كَ *ka* (prefixed prep. governing the genitive case), as, like; (also an affixed pron. of the 2nd pers. sing. masc.) thee; of thee, thy, thine. A.

كَابِن *kābin*, the portion a husband must pay to a wife if he divorces her on insufficient grounds; dowry, marriage settlement. P.

كَاتِب *kātib*, writer, scribe. A.

كَأَخ *kākh*, apartment at the top of a house open to the front; gallery; balcony; palace. P.

كَاد *kāda*, it or he wants but little, it or he was little short of, it was nearly (happening). A.

كَادَ الْفَقْرَانِ يَكُونُ كُفْرًا *kāda 'l faqrū an yakūna kufran*, poverty is little short of becoming blasphemy. A.

كَادَ يَمُوت *kāda yamūtu*, he nearly died. A.

كَار *kār* (pl. *kārḥā*), thing, business, matter, affair; act, action, service, toil, work; use, good purpose; office, post. P.

كَارِ آمَدَن *ba kār āmadan*, to come of use, to serve, be of service. P.

كَارِ بَاسْتَن *kār bastan*, to apply, act upon, adopt, use, employ, put in practice. P.

كَارِخ *ka arkhā*, like the flabbiest. A.

كَارْد *kārd*, knife. P. [ledge. P.

كَارْدَانِي *kār-dānī*, experience, practical know-

كَارْدِيد *kār-dīda*, experienced; veteran. P.

كَارَزَار *kārzār*, battle, battle-field, action. P.

كَارِ فَرمودَن *kār farmūdan*, to act upon; apply, put in practice. P. [act thou, do. P.

كَارِ كُن *kār kun* (imp. of *كَارِ كَرْدَن* *kār kardan*),

كَارِ گَاه *kār-gāh*, workshop, manufactory. P.

كَارِوَان *kārwān*, caravan, body of travellers or pilgrims. P.

كَارِوَانِي *kārwānī* (pl. *كَارِوَانِيَان* *kārwāniyān*), connected with a caravan, member of, or traveller with, a caravan. *Kārwāne*, a caravan. P.

كَارِهَا *kārḥā* (pl. of *كَارِ* *kār*), affairs; difficulties, disagreeable things. P.

كَارِي *kārī*, efficient; experienced in war, warrior, champion. *Kāre*, a business, an affair, work, employ; an act, a deed. P.

كَاسْتَن *kāstan*, to lessen, damage; to diminish, grow less. P.

كَاسِيد *kāsid*, worthless, deficient in quantity or quality; dull, flat (market). A.

كَاس *kāsa*, cup, vase, plate, saucer. P.

كَاسِ چيني *kāsa'ī chini*, china vase; porcelain. P.

كَاش *kāsh*, would that! would to heaven! P.

كَاشْتَن *kāshṭan*, to sow, set, plant, cultivate. P.

كَاشْغَر *Kāshghar*, name of a city of Chinese Tartary. P.

كَازِمِين *kāzimīna* (acc. of *كَازِمُون* *kāzimūna* pl. of *كَازِم* *kāzim*), restrainers; they who check, curb, or repress. A.

كَالِظِ الْكَازِمِينِ *wa 'l kāzimīna 'l ghaīza*, and (God loves) those who subdue their wrath. A.

كَاغِذ *kāghaz*, paper. P.

كَاغِذِ زَر *kāghazī zar*, paper powdered with gold dust, or gold leaf. P.

كَافَّة *kāffa*, bulk, body, whole. A.

كَافَّةِ الْاِنَامِ *kāffa'ī anām*, all mankind. A.P.

كَافِر *kāfir*, denying God; ungrateful, unthankful; infidel, caffre. A.

كَافُور *kāfur*, camphor. A.

كَافُورِي *kāfurī*, camphorated, made of cam-

كَافُورِي شَمَع *sham'ī kāfurī*, a camphor candle or light. P.A.

كَافِي *kāfi*, sufficient, competent, enough. A.

كَالْبَدْرِ *ka 'l badrī*, like the full moon. A.

کام *kām*, palate, jaw, mouth; desire, wish; satisfaction, delight. P. [perous. P.]

کامران *kām-rān*, fortunate, successful, prosperous. P.
کامرانی *kām-rānī*, voluptuousness, gratification of the appetites. P.

کامل *kāmil*, perfect, complete, excellent. A.

کامی *kāme*, a particular desire or wish. P.

کان *kān*, mine, quarry. P. [who. P.]

... *kān* (for *ki ān* که آن), for that, that it, he

زرکان *zari kān*, gold from the mine. P.

کان *kāna*, he was, is, became. A. [tion. P.A.]

کانتقام *kintikām* (for *ki intikām*), than retribution.

کانچه *kānchi* (for *ki ān chi* که آن چه), for that which. P. [lest within. P.]

کاندر *kāndar* (for *ki andar* که اندر), for within,
کانرا که *kānrā ki* (for *ki ānra ki* که آنرا که), that to him who. P. [that. P.]

کان کی *kān ki* (for *ki ān ki* که آن کی), who

کاهی *kāhili*, indolence, laziness, sloth, languor. A.

کاهیدن *kāhīdan*, to abate, diminish, suffer loss; to waste; to wax dull. P.

کای *kai* (for *ki ai* که ای), saying oh! P.

کائات *kā'ināt* (pl. of *kā'inat* کائات), beings, existences, creatures. A.

کباب *kabāb*, meat cut into small pieces, and roasted on skewers with onions and eggs. A.

کبر *kibr*, pride, arrogance. A.

کبک *kābk* (pl. *kābkān* کبکان), partridge. A.

کبوتر *kabūtār*, pigeon, dove. P.

کبیر *kabīr*, great, large. A.

کت *kat* or *kit* (= *ki turā* که ترأ), that thee. P.

کتاب *kitāb*, book. A. [the Kurān. A.P.]

کتاب مجید *kitābi majīd*, the glorious book, i.e.

کتاب *kuttāb*, writing-school. A.

کتابه *kitāba*, inscription, title-page of a book. A.

کتابی *kuttābe*, a certain writing-school. A.P.

کتابی چند *kitābe chand*, sundry books, several volumes. A.P.

کتب *kutub* (pl. of *kitāb* کتاب), books. A.

کتخدا *kat-khudā*, master of a family, householder. P.

کتخدائی *kat-khudā'e*, a single householder. P.

کتف *kitf*, *katif*, or *katāf*, shoulder, shoulder-blade. A. [ed. P.]

دست بر کتف بسته *dast bar katif basta*, pinion-

کب *kuṣub* (pl. of *kaṣīb* کشیب), sand-hillocks, sand-heaps. A.

کج *kaj*, crooked, wry; a kind of common silk. P.

کجا *kujā*, where? whence? whither? how? P.

کج آگند *kaj-āgand*, a garment of coarse silk worn under a cuirass. P.

کجاوه *kajāva*, dorse, pannier or litter slung on each side of a camel, in which travellers and pilgrims are carried. P.

کجاوه نشین *kajāva-nishin*, one seated in a camel-litter. P. [wast thou? P.]

کجائی *kujā'i*, whence art thou? where art or

از کجائی *az kujā'i*, from whence art thou? P.

کج طبع *kaj-ṭaba'*, perverse, dogged. P.A.

کدام *kudām*, which? of what kind? P.

کدخدا *kad-khudā* (pl. *kad-khudāyān* که خدایان), householder, housekeeper, master of the house. P.

کدورت *kudūrāt*, turbidness, gloom. A.

کذاب *kazzāb*, arrant liar, great liar. A.

کذالك *kazālīka*, thus, so, in like manner. A.

کرا *kirā*, whom? whom; to whom? to whom. P.

کرام *kirām* (pl. of *karīm* کریم), generous, liberal, beneficent, benign. A.

کراما *kirāman*, kindly, pityingly, considerately, generously (accusative used adverbially). A.

کرامت *karāmat* (pl. *karāmāt* کرامات), generosity, excellence, magnificence, splendour: miracle; power of working miracles. A.

کران *karān*, shore, coast, margin, bank. P.

کرانه *karāna*, margin, edge, side, quarter, corner. P. [dislike. A.]

کراهت *karāhat*, aversion, detestation, disgust,

کراهیت *karāhiyat*, abhorrence, aversion, disgust. A. [tress. A.]

کربت *kurbat*, affliction, hardship, grief, dis-

کردن *kard* = کردن (p. 156, l. 7 from bottom). P.

کردار *kirdār*, action, deed, employment, practice, conduct. P. [or act. P.]

کرداری *kirdāre*, a conduct, a practice, a deed

کردست *kardast* (= *karda ast* کرده است), he hath done or committed. P.

کردگار *kirdīgār*, God the Omnipotent. P.

کردن *kardan*, to do, make, form, act, commit, perform, practise, discharge, execute. P.

کرده *karda*, made, done, accomplished. P.

کردی *karde*, was wont to make, would make. P.

کرشمه *kirishma*, wink, nod, languishing look, glance. P.

کرم *kurm*, worm. P. [silk-worm. P.]
 کرم بیلہ *kirmi pīla* (and *kirm-pīla*), yellow worm,
 کرم *karam*, generosity, bounty, liberality, kind-
 ness, goodness, excellence. A.
 کرمی *karame*, an act of liberality. A.P.
 کرویہ *karrūbiy*, cherub. A.
 کریم *karīm* (P. pl. کریمان *karīmān*), liberal,
 munificent, bountiful, generous; benign,
 merciful; a name of God. A.
 کریم النفس *karīmu 'n nafs*, of benevolent dis-
 position, of a generous soul. A.
 کریمًا *karīman*, kindly, mercifully, generously,
 charitably, (accusative used adverbially). A.
 کریمی *karīme*, most exceeding generous. A.P.
 کرہ *karīh*, detestable, filthy, odious, hideous,
 hateful, disgusting. A.
 کرہ الصوت *karīhu 's saut*, harsh-voiced, having
 an execrable voice. A.
 کز *kaz* (for *ki az* که از), that from, that of. P.
 کز عقیب *kaz 'akabash*, because after him. P.A.
 کز *ki zū* (for *ki az ū* که از او), that of him. P.
 کزید *ka zaidin*, like Zaid. A.
 کژدم *kazh-dum* (lit. crook-tail), scorpion. P.
 کس *kas*, any one, somebody, a person. P.
 کسان *kasān* (pl. of کس *kas*), persons, people. P.
 کسر *kasr*, fracture; broken state or fortune,
 affliction. A. [kings of Persia. A.]
 کسری *Kisrā*, Chosroes, a name of several
 کسنور *ka einnauri*, like a cat. A.
 کسوت *kiswat* (P. pl. کسوتها *kiswathā*), robe,
 raiment, dress; mode of dress; the cover-
 ing in which the Kaaba is draped, made of
 black cloth embroidered with silver. A.
 کسی *kase*, any one, any person; a certain per-
 son; a person of consequence. P.
 کسی که *kase ki*, the person that. P.
 کش *kash* (imp. of کشیدن *kashīdan*), draw thou. P.
 . . . *kash* (for *ki ash* که اش), that to him. P.
 کشان *kushādan*, to open, loose, let loose, un-
 loose, unbar, unbolt, untie; to take, cap-
 ture, subdue, conquer. P.
 کشاده پیشانی *kushāda-peshāni*, of open, or un-
 clouded brow. P.
 کشاده روی *kushāda-rū*, of an open countenance. P.
 کشان *kashān* (part. of کشیدن *kashīdan*), drawing. P.
 کشای *kushāi* (imp. of کشودن *kushūdan*), open. P.
 کشتگان *kushtagān* (pl. of کشته *kushta*), slain. P.

کشتن *kishtan*, to sow, till. P.
 . . . *kushtan*, to slay, kill, slaughter, murder,
 put to death; to put out or extinguish (a
 lamp). P.
 کشته *kushta*, slain, killed; extinguished; hath
 slain, having slain. P.
 کشته باشی *kushta bāshī*, thou shalt have slain. P.
 کشتی *kashtī*, vessel, boat, ship. P.
 . . . *kushtī*, wrestling. P.
 کشتیبان *kashtibān*, boatman, pilot, helmsman. P.
 کشتی شکسته *kashtī-shikasta*, shipwrecked. P.
 کشتی گرفتن *kushtī giriftan*, to grapple, seize or
 close in wrestling. P.
 کشف *kashaf*, opening, manifesting, revealing;
 dispelling; discovery; investigation. A.
 کشف *kashafa*, he uncovered or unveiled, he
 dispelled. A.
 کشف اللجلی *kashafa 'd dujā*, he dispelled the
 darkness (of unbelief and sin). A.
 کشنده *kushanda*, deadly (poison). P.
 کشودن *kushūdan*, to open. P.
 کشور *kishwar*, climate, clime, quarter, region
 of the world. P.
 کشور کشا *kishwar-kushā*, conqueror of king-
 doms. P. [kingdoms. P.]
 کشور کشائی *kishwar-kushā'e*, a conqueror of
 کشی *kushī*, thou slayest, thou shouldest kill. P.
 کشیدن *kashīdan*, to draw, draw out, stretch,
 drag, pull, trail, strip; to draw upon one's
 self, bear, submit to, undergo, endure; to
 extend, prolong; to spread. P.
 کشیده *kashīda*, drawn, spread; experienced;
 suffered, endured. P.
 کعب *ka'b* (P. pl. کعبها *ka'bhā*), the heel. A.
 کعبه *ka'ba*, the Kaaba, or cube-shaped temple
 of Mecca. It is termed بیت الله *baitu 'llāh*,
 the house of God, and الحرم *al haram*, the
 sacred. A. [hand; foam. A.]
 کف *kaff*, palm of the hand; sole of the foot;
 کف دست *kaffi dast*, palm of the hand. A.P.
 کف آوردن *ba kaff āvardan*, to procure, to se-
 cure in the hand. P.A.
 کفارت *kaffārat*, atonement, expiation (for vio-
 lating an oath). A.
 کفاف *kafāf*, sufficiency, competency, pittance;
 livelihood, means of support. A.
 کاف اندک *kafāfi andak*, slender means, small
 competency. A.P.

کافی *kāfā*, a pittance; a sufficiency, competency. A.P. [formance (p. 28). A.
کفایت *kifāyat*, sufficiency; ability; acting, performing. A.P.
کفایت کردن *kifāyat kardan*, to suffice. A.P.
کفر *kufṛ*, infidelity, impiety, blasphemy. A.
کفش *kafsh*, shoe, sandal, slipper. P.
کفش دوز *kafsh-doz*, shoemaker, cobbler. P.
کفن *kafan*, shroud, winding-sheet. A.
کفور *kafur*, impious, infidel, ungrateful. A.
کفا *kafā*, it is enough, it suffices; (see نذیر *naẓir*). A.
کفیت *kufita* (perf. passive of the verb کفی *kafā*), thou hast been made sufficient. A.
کفیت ازی *kufita azan*, thou hast had power enough given thee for harm. A.
کُل *kull*, all, every, universal, whole. A.
کلاسه *kalāsa*, wells where travellers (especially pilgrims to Mecca) drink. P.
کلام *kalām*, word, saying, discourse, speech, conversation. A.
کُل انا *kullu inā'in*, every vessel. A.
کلاه *kulāh*, cap, hat, Tartar cap. P.
گوشه کلاه *kulāh-gosha* (by inversion, for گوشه *gosha'i kulāh*), peak of a high cap. P.
کلب *kalb*, dog. A.
کلب علی *ala 'l kalbi*, against the dog. A.
کلبه *kulba*, shop, warehouse. P.
کلس *kils*, quick lime (for making mortar). A.
کلم *kallim*, speak to, address (imp. of 2nd form of the verb کلم). A.
کلم الناس *kallimi 'n nāsa*, speak to people. A.
کلمه *kalima*, word, saying. A.
کلمه چند *kalima'i chand*, a few words, a brief discourse. A.P.
کلمه حق *kalima'i haqq*, the word of truth. A.P.
کُلوا *kulū*, eat ye (2 per. pl. imp. of the verb اکل). A.
کُلُک *kulūkh*, clod, brickbat. P.
کُلُک انداز *kulūkh-andāz*, slinger. P.
کُلُک کوب *kulūkh-kob*, mallet for breaking clods, clod-crusher. P.
کُللی *kullī*, wholly, entirely, whole, entire, absolute, conclusive. A.
کلید *kilīd*, key. P.
کُلل یوم *kulla yaumin* (acc.), every day. A.
کم *kam*, few, little; less, small; abated, diminished, decreased. P.
کم *kum* (pronom. suffix), you. A.

کم *kumm*, sleeve. A. [as. A.
کما *kamā*, (lit. like that which), as, according to. A.
کما احسن الله اليك *ka mā aḥsana 'llāhu ilaika*, as God hath done good to thee. A.
کم آزار *kam-āzār*, a rare whipper, seldom using the cane for punishing idle boys. P.
کمال *kamāl*, perfection, excellence; utmost; consummate. A.
بکمال *bi kamālihi*, by his perfection. A.
کمال بهجت *kamāl-bahjat*, perfect in beauty. A.P.
کمال بهجی *kamāl-bahjate*, a perfection of beauty. A.P.
کمان *kamān*, bow. P.
کمانی *kamāni kayāni*, the Kayānian bow (a strong bow is so called because archery was brought to perfection among the Persians under the Kayānian, or second dynasty of kings). P.
کماندار *kamān-dār*, archer, Bowman. P.
کمتر *kamtar*, less, very little. P.
کمتریم *kamtarem*, we are less. P.
کمترین *kamtarin*, least, smallest, lowest. P.
کمر *kamar*, waist; girdle, belt. P.
کمر بند *kamar-band*, waistband, girdle (in which the Orientals carry their money). P.
کم عیار *kam-'iyār*, below standard, base (coin).
کمند *kamand*, noose, lasso. P. [P.A.
کمی *kamiy*, armed, mailed; bold, brave, strong. A.
کمین *kamin*, defective, mean. P.
کمین *kamin*, ambush, ambuscade. A.
کمین گاه *kamin-gāh*, place of ambush, ambush. A.
کمینم *kaminam*, I am mean. P. [cade. A.P.
کمیند *kamina*, base, low, humble, mean; least, lowest. P.
کن *kun*, be or become thou (imp. of the verb کان *kāna*, for گون, governing the acc.). A.
کنار *kanār*, shore, margin, side, bank. P.
... کنار *kinār*, embracing, embrace, lap, bosom. P.
کنار در کردن *kinār dar kardan*, to fill the lap. P.
کنار و بوس *kinār o bos*, embracing and kissing. P.
کناره *kanāra*, side, edge. P.
کناره گرفتن *kanāra giriftan*, to retire, withdraw, to step aside, avoid. P.
کنان *kunān*, making, doing (part. pres. of the verb کردن *kardan*). P.
کُنج *kunj*, corner, nook. P.
کُنجشک *kunjishk*, sparrow, any small bird. P.
کُنجی *kunje*, a corner, a nook. P.

کند *kund*, dull, blunt. P.

.. *kunad* (aor. of *kardan*), he makes or does. P.

کندر *kandar* (for اندر *ki andar*), that in. P.

کندن *kandan*, to dig, raze, extirpate, overthrow, ruin; to clip or shave (the beard or whiskers). P.

کنشت *kunisht*, fire-temple; Jews' synagogue; Christian church; profession, occupation. P.

کنعان *kan'an*, Canaan, grandson of Noah. A.

کنعان *shāhidam man, wale na dar kan'an*, I am a beauty, but not in Canaan, i.e. I make no pretension to superior excellence; (Joseph is here alluded to. His beauty was considered so eminent, that he was called ماع *māhi kan'an*, the moon of Canaan). P.

کنمت *kunamat*, I should make thee (aor. of *kardan*, with affixed pronoun *at*). P.

کنون *kunūn* (for اکنون *aknūn*), now. P.

کنونت *kunūnat*, now to thee. P.

کني *kunī*, thou makest, or canst or wilt make (aor. of کردن *kardan*). P.

کيز *kaniz*, maid, virgin, girl; female servant. P.

کيزک *kanizak* (pl. کيزکان *kanizakān*), hand-maid, damsel, female servant or slave. P.

کو *kū*, street, lane; where:—(for که *ki ū*), for he, that he:—(for کجاست *kujāst*), where is? where is he? P. [*koftan*]. P.

کوب *kob*, strike, thump, knock, (imp. of کوفتن *koftan*). P.

کوتاه *kotāh*, short, small, little, dwarfish, contracted. P. [*ish. P.A.*]

کوتاه *kotāh-kadd*, short of stature, dwarf-

کوتاه *kotāh*, short; contracted; withdrawn. P.

کوتاه دست *kotāh-dast*, short-handed, feeble, powerless. P.

کوتاه نظر *kotāh-nazar* (pl. کوتاه نظران *kotāh-nazarān*), short-sighted. P.A.

کوچک *kūchak*, little, small. P.

کودک *kūdak* (pl. کودکان *kūdakān*), boy, youth, child, lad, brat, urchin. P.

کودکي *kūdaki*, childishness, boyishness. P.

... *kūdake*, a child, a boy. P.

کودن *kaudan*, dull, lazy, slow, stupid; obese. P.

کور *kūr* (pl. کوران *kūrān*), blind, sightless. P.

کور بخت *kūr-bakht* (lit. blind-fortune), unfortunate. P.

کور دل *kūr-dil*, blind-hearted; stupid. P.

کوز *kūz*, curved, bent down. P.

کوز پشت *pushti kūz*, curved back, humpback. P.

کوزه *kūza*, gugglet, jug, jar. P.

کوس *kos*, drum. P.

کوس زدن *kos zadan*, to beat a drum. P.

کوشش *koshish*, effort, endeavour, exertion, labour. P.

کوشیدن *koshidan*, to strive, struggle, labour, endeavour, take pains, make effort, strenuously engage. P.

کوفه *Kūfa*, a city on the Euphrates, four days' journey from Baghdād, and so near Basrah that the two towns are called the two Basrahs or the two Kufahs. In Basrah and Kufah were rival schools of learning. The oldest Arabic characters extant are called Kufic, from the city of Kufah. A.P.

کوفتن *koftan*, to pound, beat, knock, thump, strike, crush, smash. P.

کوفته *kofta*, beaten, pounded; wearied, knocked up, tired, dead beat; hashed or pounded

کون *kūn*, fundament. P. [meat. P.]

کون خر *kūni khar* (lit. fundament of an ass), a great fool, an arrant blockhead; most

کو *koh*, mountain. P. [contemptible. P.]

کوهسار *kohsār*, mountainous. P.

کوهستان *kohistān*, mountainous tract, hill-country. P.

کوهي *kohe*, a mountain, a certain mountain. P.

کوي *kū*, street, lane, alley. P.

کوئي *kū'e*, a street or lane. P.

که *ki*, that; for, because; than; but; lest; as; when; while; where; saying; who, what, which (interrogative and relative). P.

که از دست و زبان *az dast o zabāni ki* from the hand and tongue of whom? from whose hand and tongue? P.

که *kīh*, little, small, mean, inferior. P.

کهتر *kihtar* (pl. کهتران *kihtarān*), smaller, lesser, meaner, inferior. P.

کهف *kahf*, cave, cavern; asylum, refuge. A.

اصحاب کهف *aṣḥābi kahf*, the companions of the cave, i.e. the seven sleepers in the cave of Ephesus. A.P.

کهف الفقراء *kahfu 'l fuqarā'i*, the asylum of the

کهن *kuhan*, old. P. [poor. A.]

کهن پيري *kuhan-pire*, an old or aged man. P.

کهنه *kuhna*, old. P.

کای *kai*, when? how? P.
 . . *kai* (pl. کایان *kayān*), a great king. P.
 کیاست *kiyāsāt*, sagacity, acuteness, wisdom. A.
 کیاستی *kiyāsate*, a sagacity. A.P.
 کایان *kayān* (pl. of کای *kai*), kings; the surname of the second dynasty of Persian kings. P.
 کایانی *kayāni*, Kayānian, used in the time of the Kayāns. P.
 کایخسرو *Kai Khusrāu*, Cyrus, the third king of the Kayānian or second dynasty of Persia. (Bustam was one of his generals, and his war with Afrāsyāb, king of Turkistān, is celebrated in the Shāh-nāma). P.
 کیر *kīr*, penis. P.
 کیست *kīst*, who is he? who is? who he is. P.
 کیستی *kīstī* (for کی هستی *ki hastī*), who art thou? who thou art. P.
 کیسه *kīsa*, purse, scrip, money-bag. P.
 کیش *kīsh*, name of an island at the entrance to the Persian Gulf. P.
 کیش *kayash*, how of him? P.
 کیت *kāifīyat*, character, account, state, circumstances. A.
 کیمیاگر *kīmiyāgar*, alchemist. A.P.
 کین *kīn* (for کین که *ki in*), that this, for this; whether this; thinking of or fancying this; saying this:—(for کینه *kīna*), hatred, rancour. P.
 گازر *gāzur*, washerman; bleacher, fuller. P.
 گام *gām*, palate. P.
 گاو *gāv* (pl. گاوان *gāvān*), bull, ox. P.
 گاواراندن *gāv rāndan*, to drive oxen, to plough. P.
 گاوعنبر *gāvi 'ambar*, the cow which produces ambergris; i.e. the sea-cow (the dung of which the Persians suppose ambergris to be); (figuratively) pretentious. P.
 گاوی *gāve*, an ox, one ox. P.
 گاه *gāh*, time, place; at times, at one time. P.
 گاه و بیگاه *gāh o begāh*, in season and out of season, at all hours. P.
 گاهی *gāhe*, at times; one while. P.
 گبر *gabr*, fire-worshipper, infidel, guebres. P.
 گدا *gadā* (or گدای *gadāi*, pl. گدایان *gadāyan*), beggar, mendicant. P. [rious. P.A.
 گدا طبع *gadā-ṭab'*, of a beggarly nature, penu-

گدائی *gadā'i*, beggary, mendicancy, begging; condition of a beggar.—*Gadā'e*, a beggar. P.
 گذار *guzār*, leave, let alone, give up, relinquish, resign (imp. of گذاشتن *guzāshtan*). P.
 گذاردن *guzārdan*, to perform, discharge, pay, satisfy; to pass one's time; to allow. P.
 گذاشتن *guzāshtan*, to quit, give up, leave, let go, abandon, pass by, omit; to allow, suffer; to discharge, pay, perform. P.
 گذر *guzar*, passage, pass, place of transit. P.
 گذر کردن *guzar kardan*, to cross over, to pass, pass on, pass by, away or off; to die. P.
 گذرانیدن *guzrānīdan*, to cause to pass; to send, to carry, to waft. P.
 گذشتست *guzashtast* (= of گذشته است *guzashta ast*), hath passed. P.
 گذشتن *guzashtan*, to pass, elapse; to pass away; to die; to cross over; to happen, to befall. P.
 گذشته *guzashta*, passed, bygone, slipped away. P.
 گر *gar*, if; although, what though; whether. P.
 گرایی *girāmi*, precious; beloved; revered, highly esteemed. P.
 گران *girān*, dear, precious; heavy, weighty, important; dull; sore. P.
 گرانبایه *girān-māya*, of great worth, precious, valuable. P.
 گرانی *girāne*, a heavy, dull, lumpish fellow; a foolish and disagreeable person; a bore. P.
 گرائیدن *girāīdan*, to have an affection towards, to be inclined to; to explore, examine, note, pry into, mind, look to. P.
 گرد *gurba*, cat. P.
 گریز *gurpuz* (or گریز *gurbuz*), artful, deceitful, seductive, treacherous. P.
 گرت *garat*, if to thee. P. [though. P.
 گرچه *garchi* (for اگرچه *agarchi*), although, what
 گرد *gard*, dust; fine dust that flies in the air. P.
 ...گرد *gird*, round, around; the circular motion of the dancing dervishes. P.
 گرد *gurd* (pl. گردان *gurdān*), strong, valiant; گرداب *gird-āb*, whirlpool. P. [hero. P.
 گرد آمدن *gird āmadan*, to flock or gather round, to assemble, meet together, to convene; to accumulate; to be due or owing (p. 76). P.
 گردان *gardān*, revolving. P.
 گردانیدن *gardānīdan*, to cause to become, turn into, convert, to render, to constitute; to make to roll or revolve, to turn round; to allow; to avert; to alter; to turn away. P.

گرد آوردن *gird āvardan*, to collect, store, gather, accumulate. P.

بگردش *ba girdash*, around or about him. P.

گردش *gardish*, revolution, vicissitude, change, turn, motion. P.

گرد کردن *gird kardan*, to collect, gather, amass,

گردگان *girdgān*, walnut. P. [accumulate. P.

گردن *gardan*, the neck. P.

گردن کشیدن *gardan kashidan*, to withdraw the neck; to mutiny, rebel, disobey; to stretch the neck. P.

گردن کشی *gardan-kashī*, outstretching of the neck; pride, arrogance; refractoriness. P.

گردون *gardūn*, windlass, wheel; heaven, the celestial sphere. P.

گرده *girda*, round cake (but not thin). P.

گردی *garde*, a dust; a down. P.

گردیدن *gardidan*, to become; to change; to revolve, roll; to walk around, wander about; to hover or hang about. P.

گردیدگی *gardīde*, he (or it) would have become. P.

گُرزی *gurze*, a penis. P.

گُرستن *giristan*, to weep, shed tears; to cry. P.

گُرسنگی *gurusnagī* or *gursnagī*, hunger. P.

گُرسنه *gurusna* (pl. گُرسگان *gurusnagān*), hungry, starving, famishing. P.

گرفتار *giriftār*, taken, seized, captivated; prisoner, captive. P.

گرفتار آمدن *giriftār āmadan*, to be taken prisoner, to fall into (the hands). P.

گرفتست *giriftast*, has taken (for گرفته است *gashta ast*). P.

گرفتن *giriftan*, to take, get; to capture, catch, seize, hold, apprehend; to have effect; to subjugate; to receive, adopt; to derive; to carp at; to begin; to stop, close up; (intransitive) to be stopped (120). P.

گرفتگی *girifte*, he would have taken. P.

گُرگ *gurg* (pl. گُرگان *gurgān*), wolf. P. [whelp. P.

زاده *gurg-zāda*, born of a wolf; wolf's

گرم *garm*, hot, warm; zealous, earnest; thronged, busy, brisk, active (market). P.

گرمی *garmī*, heat, warmth, fever. P.

گرمیدار *garmī-dār*, feverish, fevered, febrile. P.

گرو *girav*, wager, pledge, deposit, pawn; contract, engagement. P.

گروه *guroh*, troop, band, gang, bevy, crowd. P.

گروهی *gurohe*, a certain sect or class. P.

گرویدن *girawidan*, to follow, admire, believe, imitate; to be attached, to stick close, to be tied down. P.

گریان *giryān*, weeping, shedding tears, crying. P.

گریبان *girebān*, collar-opening, or breast of a garment. P. [abscond, escape. P.

گریختن *gurekhtan*, to fly, flee, run away; to

گریز *gurez*, flight. P.

گریزان *gurezān*, taking flight, fleeing. P.

گریستن *girīstan*, to weep, shed tears, bemoan, bewail. P.

گروه *gariwa* or *giriwa*, high ground, table-land, steep bank, acclivity, ravine. P.

گریه *giryā*, crying, weeping; tears. P.

گزاردن *guzārdan*, to pay, discharge (a debt). P.

گزار *guzāf*, vain or rash act or word. P.

بگزار *ba guzāf*, with impunity. P.

گزند *gazand*, damage, hurt, harm, detriment. P.

گزندگی *gazande*, an injury, a harm. P.

گزیدن *gazīdan*, to bite. P.

... *guzīdan*, to choose. P.

گُزیر *guzir*, aid, help, remedy. P.

گُستاریدن *gustarānidan*, to spread, to gather, to become cognizant of. P.

گُسترد *gustarad*, he should spread. P.

گُستردن *gustardan* = گُستاریدن *gustarānidan*. P.

گُستن *gusistan*, to break; to break down. P.

گُسلانیدن *gusilānidan*, to break, snap asunder. P.

گُسلیدن *gusilīdan*, to break, snap asunder, uproot. P. [hath passed. P.

گُشتست *gashtast* (= گشته است *gashta ast*),

گُشتن *gashtan*, to become; to be changed or turned into; to pass, depart. P.

گُفت *guft*, he spoke; speech, speaking; preaching, preachment. P.

گُفتا *guftā* (for گُفت *guft*), he said. P.

گُفتار *guftār*, discourse, speech, saying, tradition, argument, conversation; talk or profession (as opposed to کردار *kirdār*, action or practice). P. [to action). P.

گُفتاری *guftāre*, a saying, mere talk (as opposed

گُفتست *guftast* (= گُفته است *gufta ast*), hath spoken. P.

گُفتمش *guftamash*, I said to him. P.

گُفتمی *guftame*, I would say. P.

گُفتن *guftan*, to speak, say, tell, talk; to call; to recite; to compose (poetry). P.

imtinā'i sukḥun guftanān uftāda ast, abstaining from speaking has fallen to me, i.e. has been chosen by me. P.

guft o shunūd, conversation, discourse, dialogue; debate, altercation, controversy. P.

gufta, said, spoken, saying, utterance;—hath said or spoken; having spoken. P.

guftahā (pl. of *gufta*), things spoken, sayings. P.

gil, clay, mire, earth; a kind of argil with which women in the East cleanse

gul, rose; flower. P. [their hair. P.]

gul-āb, rose-water. P.

gulat, thy rose. P.

gulistān, rose-garden, flower-garden. P.

gul-shakar, conserve of roses. P.

gilam, I am clay. P.

gala or *galla*, flock, herd, drove; troop. P.

gila, complaint, lamentation; blame; accusation, remonstrance. P.

gile, a lump of clay. P.

gule, a rose; a flower. P. [hair. P.]

gilim, blanket, mantle, garment of goat's

gilime, a blanket, a single blanket, one blanket. P.

gum, lost, dwindled, reduced. P.

gumāshtan, to appoint, depute, commission, entrust, set over. P.

gumān, doubt, suspicion, fancy, supposition. P. [suspect. P.]

gumān burdan, to think, suppose,

gum shudan, to be lost. P.

gum kardan, to lose. P.

gum-karda-farzand, who had lost his son, bereaved parent, i.e. the patriarch Jacob, father of Joseph. P.

gunāh (pl. *gunāhān*), sin, fault, error, crime. P.

gunāhe, a crime. P.

gumbaz, dome, cupola, vaulted building. P.

gumbazi 'aḥad, name of a celebrated mosque. P.

ganj, treasure, hoard, store. P.

ganje, a treasure. P.

gunjidan, to be held, contained, stowed. P.

gandum, wheat, corn. P.

gandumī biryān, parched wheat,

gandanā, leek. P. [toasted corn. P.]

gandanāzār, bed of leeks. P.

ganda, fetid, foul, offensive, stinking. P.

gandīdan, to have a foul smell, emit a stench, stink, putrefy. P.

gandīda, fetid, stinking, offensive. P.

gung, dumb, mute. P.

gunah, crime, sin, harm. P.

gunahgār, criminal, sinful. P.

go or *goy* *goy* (imp. of *guftan*), speak, say:—*gū*, a ball. P.

gawāhī, evidence, testimony, witness. P.

gor, grave, tomb; wild ass. P.

gore, an onager entire. P.

gosfand (pl. *gosfandān*), sheep, [goat. P.]

gosh, ear. P.

gosht, meat, flesh. P.

goshat, thine ear. P.

gosh-māl (lit. rubbing the ears), chastisement, punishment. P.

goshmāl khurdan, to receive chastisement. P.

gosh-mālī (lit. rubbing of the ear) chastisement; reproof, reprimand. P.

gosh-wār or *gosh-wāra*, ear-ring. P.

goshā, corner, nook; privacy, retirement; peak (of a cap). P.

goshā-nishīn (pl. *goshā-nishīnān*), sitting or lurking in a corner; recluse, solitary, retired; hermit. P.

gūgird, brimstone, sulphur. P.

gūn-ā-gūn, of various hues or kinds. P.

gūna, manner, mode, way, sort, fashion. P.

chi gūna'e, how farest thou? P.

gauhar, jewel, gem; essence, substance. P.

gū, ball, hockey-ball:—*go*, speech, saying. P.

goyān, speaking, saying, talking. P.

goyad, says, speaks (aor. of *guftan*). P.

goyanda, talker, speaker; warbler. P.

guyi neki burdan, to carry off the ball of merit, to surpass or excel. P.

go, thou speakest, thou wouldst say. P.

gah, time; at one time, sometimes; now; then. P.

guhar, gem; race, family; essence; origin. P.

گه *gah gah*, time to time, occasionally. P.
 گاهی *gahe*, at one time, one while. P.
 گیاه *giyāh* (pl. گیاهان *giyāhān*), grass. P.
 گیتی *geti*, world; fate, destiny. P.
 آرا *geti-ārā*, world-adorning. P.
 فروز *geti-furoz*, world-illuminating. P.
 گیر *gir*, granted; take, hold, keep (imp. of the verb گرفتن *giriftan*). P.
 گیرد *girad*, takes or will take; seizes or will seize (aor. of گرفتن *giriftan*). P.
 گیرم *giram*, I admit, grant, allow (aor. of گرفتن *giriftan*). P.
 گیر و دار *gir o dār*, seize and hold; dominion. P.
 گیسو *gisū* (pl. گیسوان *gisuwān*), ringlet. P.

ل

لَ *la* (adverbial prefix), certainly, surely, assuredly; (prep. for *li* before pronom. suffixes) to, for. A.
 لِ *li*, (prep.) to, for; (conj. joined to the imperf. subjunctive of a verb) that, in order that. A.
 لَا *lā*, not (used, firstly, as a simple negative; secondly, as a prohibitive particle joined to the imperf. jussive). A.
 لَا تَحْزَنْ *lā tahzananna*, grieve thou not (imperf. energetic neg. of the verb حزن *hazan*). A.
 لَا تَحْسِبْنِي *lā tahsibūni*, think ye me not. A.
 لَا تُسْرِفُوا *lā tusrifū*, waste not, commit not excess (imperf. jussive neg. of اسراف *asrafa*, 4th form of the verb سرف *sarf*). A.
 لَا تَعْلَلْ *lā taf'al*, do not (imperf. jussive neg. of the verb فعل *fa'ala*). A.
 لَا تَعْلَلْ بِنَا مَا عِنْدَ أَهْلِهِ *lā taf'al bi nā mā nahnu bi ahlihi*, do not unto (me or) us that of which we are deserving. A.
 لَا تَمُرُّ *lā tamurru*, thou passest not by (imperf. neg. of the verb مَرَّ *marra*). A.
 لَا تَمْنُنْ *lā tamnun*, upbraid not with favours conferred (imperf. jussive neg. of مَنَّ *manna*). A.
 لَا جَرَمَ *lā jaram*, of necessity, perforce; indubitably, certainly, as a matter of course. A.
 لَاجُورَدَ *lājaward*, lapis lazuli. A.
 لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ *lā haula wa lā quwata illā bi 'llāhi*, there is no strength nor power save in God (a phrase employed by the Muhammadans in times of difficulty and calamity to recom-

mend and enjoin submission, patience and acquiescence). A.
 لَا خَيْرَ *lā khair*, (is) not good. A.
 لَا ارْجُمَنَّكَ *la arjumannaka*, I will assuredly stone thee (energetic imperf. of the verb رَجَمَ *rajama*). A.
 لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْإِسْلَامِ *lā rahbāniyata fi 'l islāmi*, there is no monachism in Islām. A.
 لَا زَبَ *lāzib*, firm, solid. A.
 لَا زَبَاتِي ضَرْبَتِ *zarbati lāzib*, a good hard blow (which leaves a lasting scar). A.P.
 لَا زِمَ *lāzim*, necessary, obligatory, suitable. A.
 لَا شَا *lāsha*, corpse, carcase. P.
 لَا أَظَمَ *la a'zam*, assuredly the greatest. A.
 لَا غَرَّ *lāghar*, thin, lean, lank, slim, meagre. P.
 لَا غَرَمِيَانِ *lāghar-miyān*, slender-waisted. P.
 لَا غَرِي *lāghare*, a lean man or person. P.
 لَا فَ *lāf*, boast, vain-glory, brag. P.
 لَا فَ زَدَانِ *lāf zadan*, to boast, to brag, to bluster. P.
 لَا لَالِ *lāla*, tulip. P.
 لَا لَائِي *la'alī* (pl. of لَوْلُو *lu'lu'*), pearls. A.
 لَا لَامَ *lāma*, he blamed. A.
 لَا لَامَنِي *lāmanī*, he hath blamed me. A.
 لَا لِي *li anna*, because. A.
 لَا لِي الْفَائِدَةُ إِلَيْكَ عَائِدَةً *li anna 'l fā'idata ilaika 'ā'idatun*, for the benefit will revert to thee. A.
 لَا لِي وَاللَّهِ *lā wa 'llāhi*, no, by God! A.
 لَا لِيَادَ *lāyad*, howls, growls, (aor. of لَا يِيدَنَ *lāyi-dan*). P.
 لَا لِي يَسْعَى *lā yasa'unī*, he doth not obtain access to me (imperf. of the verb يَسَعَ *yasa*). A.
 لَا لِي يَسْعَى فِيهِ *lā yasa'unī fihi*, during which there doth not obtain access to me. A.
 لَا لِي يَسْقَى *lā yaskī*, he giveth not to drink (imperf. of the verb سَقَى *sakā*). A.
 لَا لِي يَعْقِلَ *lā ya'kil*, he understands not; (hence) stupid, stolid, dull (imperf. of the verb عَقَلَ *aqala*). A.
 لَا لِي يَعْلَمَ *lā ya'lam*, he knows not; (hence) ignorant, stupid (imperf. of the verb عَلِمَ *alima*). A.
 لَا لِي يَغْلَقَ *lā yughlaku*, it is not shut, it shall not be closed (imperf. passive of the verb غَلَقَ *ghalaka*). A.
 لَا لِي يَأْتِي *lā'ik*, fit, suitable, becoming, befitting. A.
 لَا لِي يَقَالَ *lā yūkālū*, it will not be said (imperf. passive of the verb قَالَ *kāla*, for قول *qawl*). A.
 لَا لِي يَكَادُ *lā yukādu*, it doth not come nigh to (accomplishing a thing;—imperf. of the verb كَادَ *kāda*). A.

يسيفه *lā yukādu yusiḡhuku*, it is not near to allaying, it doth nearly slake or quench it. A.
لأيم *lā'im*, blamer, accuser, slanderer, censurer. A.

لا يمر *lā yamurru*, he doth not pass by (imperf. of the verb *مر marra*). A.

لا يملك *lā yumlaku*, it is not possessed, it has no owner (imperf. passive of the verb *ملك*). A.

لب *lab*, lip; margin, brink, rim. P.

لباس *libās*, dress, garment, clothing, apparel, attire. A.

لبغا *la bagħau*, verily they would have rebelled (pl. pret. of the rt. *بغى*). A.

لبنان *Lubnān*, mount Lebanon (so called from the milkywhiteness of its perpetual snow). A.

لتزورني *li tazūranī*, that thou mayest visit me, to visit me (imperf. of the verb *زار zāra*, for *زور*). A.

لحظه *lahẓa*, look, glance; moment. A.

لحّت *lakht*, somewhat, some, a little, a piece or part. P.

لحّتي *lakhte*, an instant, a little while. P.

لدغ *ladgha*, stinging (as of a scorpion), sting. A.

لذّت *lazzat*, delight, flavour, delicious taste. A.

بلذّت *ba lazzat*, with flavour. P.A.

بلذّت تر *ba lazzattar*, more savoury, or delicious. P.A.

لذلك *li zālīka*, for this or that reason, on that account, therefore, hence (it is). A.

لذيذ *lazīz*, delicious, savoury, delightful, luxurious. A. [ing. P.

لرزة *larza*, shiver, tremor, trepidation, quaking; لرزیدن *larzidan*, to tremble, shake, quake, shiver. P.

لسان *lisān*, tongue; language. A.

لسانه *lisānuhu*, his tongue, his language. A.

لشكر *lashkar*, army, host. P.

لشكري *lashkarī* (pl. لشكريان *lashkariyān*), military; soldier, guard, attendant, military man, officer; soldiery. *Lashkare*, an army, a whole host of soldiers. P.

لصاحبه *lišāhibihi*, for its owner. A.

لطفات *laṭāfat*, grace, elegance; gentleness, softness, graciousness, genialness, gentle means. A.

لطف *lutf*, gentleness, graciousness, amenity, amiableness, kindness, lenity, grace, favour; elegance. A. [words. A.P.

لطف كوي *lutf-go'ī*, gentle speaking, kind

لطيف *laṭīf* (P. pl. لطيفان *laṭīfān*), elegant, graceful; witty; fine, light, delicate. A.

لطيفاً *laṭīfan*, delicate (acc. of لطيف *laṭīf*). A.

لطيفه *laṭīfa* (P. pl. لطيفها *laṭīfahā*), pleasantry, bon-mot, witty or facetious saying. A.

لطيف خوي *laṭīf-kho*, of a mild, gentle, affable

لعب *la'b*, play, sport. A. [disposition. A.P.

لعباده *li 'ibādīhi*, for (or to) his servants. A.

لعل *la'l*, ruby. A.

لعل *la'alla*, perhaps. A.

لعلهم *la'allahum*, haply they. A.

لعل پاره *la'l-pāra*, piece of ruby. A.P.

لعنة *la'nat*, curse, imprecation, malediction. A.

لعنة الله على حده *la'natu 'llah 'alā ḥidah*, God's curse on each and every one of them! A.

لغزیدن *laghẓidan*, to slip, slide, stumble. P.

لغو *laghw*, inconsiderate act or speech, impropriety, folly, slip, fall. A.

لغوي *laghwī*, my indiscretion. A.

... *laghwe*, a lapsus linguae. A.P.

لفظ *lafẓ*, word, expression, vocable. A.

لقا *likā*, meeting, encounter; aspect, face, visage, countenance. A. [ready. A.

لقد *laqad*, of a truth, assuredly, verily; al-

لقمان *Lukmān*, name of a certain wise man (by some said to have been a son of Job's sister or aunt; by others to have been a disciple of David; by others, a judge in Israel; whilst others declare him to have been an emancipated Ethiopian slave. He is the author of some Arabian fables, and is supposed by many to be the same as Æsop). A.
لقمه *lukma*, morsel, mouthful, scrap; a pit-tance. A.

لقمه چند *lukma 'i chand*, several mouthfuls. A.P.

لك *laka*, for thee, to thee. A.

لكاتبه *li kātibihi*, for the writer of it. A.

لكم *la kum*, for you, to you. A.

للخبيثين *li 'l khabīṣīna*, for the impure. A.

للرحمن *li 'r raḥmāni*, to the Merciful. A.

لغية *fa li 'r raḥmāni alṭāfun* *khafiyatun*, for the Merciful One has secret favours (or blessings). A.

للغريب *li 'l gharībī*, to the stranger. A.

لنائم *li 'n nā'imī*, for the sleeper. A.

لم *lam*, not (negative of the *Perfect*, but always joined to the *Jussive* in the sense of the perfect). A.

لم *lima* (for لما *li mā*), for what? why? where-fore? A. [fect). A.

لما *lammā*, after, when (used with the *Per-* ان لم اكن *in lam akun*, if I may not be. A.

لم تطر *lam taṭīr*, it had not flown, had not assayed to fly (imperf. jussive of the verb طار *ṭāra*, for طير). A.

لمتن *lumtunna*, ye blamed (2 fem. pl. perf. of لام *lāma*, for لوم). A.

فيه *fa zālīkunna 'l lazi lum-* *tunnani fihi*, this then is he for whom ye blamed me! (These words having been addressed to a company of women, the fem. *zālīkunna* is used). A.

لمعان *lam'ān*, brilliance, sparkle, glitter, splendour. A.

لم يرها *lam yarahā*, he hath not seen her (imperf. jussive of the verb رأي). A.

لم يقبلوا *lam yaqbalū*, (if) they accept not (imperf. of the verb قبل). A.

لم يلتفتن *lam yaltafitna*, they do not give attention (to), or look (at); (imperf. pl. fem. 8th form of verb لفت). A.

لنذيقهم *la nuzīkannahum*, assuredly we will make them taste (imperf. energetic of اذاق *azāka*, 4th form of the rt. ذاق *zāka*, for ذوق). A.

لنذيقهم من العذاب الادني *wa la nuzīkannahum mina 'l 'azābi 'l adnā*, and we will assuredly make them taste of the smaller punishment (i.e. the punishment which is inflicted in the present world). A.

لنفسك *li nafsika*, for thyself. A.

لنگ *lang*, lame, limping, halting. P.

لنگر *langar*, anchor. P.

لنگر نهادن *langar nihādan*, to cast anchor. P.

لو *lau*, if, unless. A.

لوازم *lawāzim* (pl. of لازمة *lāzimat*), necessary things, requisites. A.

لوج *lūj*, squint-eyed. P. [on. A.

لوح *lauḥ*, tablet, board used as a slate to write

لوط *Lūt*, Lot, nephew of Abraham. A.

لوم *laum*, blame, reproach, censure. A.

له *lahu*, to him, for him, he has; to it, for it, it has. A.

لهجت *lahjat*, voice, sound, tone; accent; accentuation; speech, talk. A. [cry. A.

له خوار *lahu khuwāru*, (which) has a lowing

له صوت *lahu ṣawṭun*, to him (i.e. he has) a voice. A.

لهم *lahum*, to them, for them, they have. A.

لهو *lahw*, play. A. [game, fun. A.P.

لهو ولعب *lahu o la'b*, playing and toying, sport, لي *li*, for me; to me; i.e. I have. A.

ليت *laita* (particle of exclamation), would that! O that! A.

ليت *lais*, lion. A.

ليت عمرو *'amr lais*, name of the second sovereign of the dynasty of the Saffarides (coppersmiths), who reigned in Persia from 870 to 901). A.

ليس *laisa* (neg. substantive verb), he was not, is not; there is not; (also used as an indecl. neg. particle, stronger than لا *lā*) not. A.

ليس بظاهر *laisa bi ṭāhirin*, is not pure. A.

ليس له غيره *wa laisa lahu ghairi*, and he hath no other (God) beside me. A.

ليس يرفع *laisa yarfā'u*, he raises not (imperf. of the verb رفع). A.

ليس يسلم *laisa yaslamu*, he will not be safe (imperf. of the verb سلم). A.

ليك *lek*, or ليكن *lekin*, but. A.

ليل *lail*, night. A.

الليل *al lail*, the night. A.

علي الليل *'ala 'l laili*, in the night, at night. A.

ليلى *Lailā*, name of the mistress of Majnūn. (The loves of this celebrated pair form the subject of one of Nazāmi's poems.) A.

لي مع الله وقت *li ma'a 'llāhu waqtun*, I have a time (or season) with God. A.

لا لئن *la in*, verily if. A.

لا لئن لم تنته لارجمك *la in lam tantahi la arjumannaka*, verily if thou desistest not I will assuredly stone thee; (*tantahi* is the jussive of the verb انتهى *intahā*, 8th form of the verb نهى; and *arjumannaka* is the energetic imperf. of the verb رجم). A.

لينة *linat*, excellence, mildness, softness; humanity; a kind of palm-tree; a tall palm. A.

لثيم *la'im*, mean, base, vile, sordid, grovelling. A.

لثيم الطبع *la'imu 'ṭ ṭaḥ'*, the sordid of nature; the churlish soul. A.

م

م *am* (pronoun suffix), me; of me, my; I

ما *mā*, we; us; of us; our. P. [(am). P.

ما *mā* (negative), not; (pronoun) what, whatever, whatsoever, that which; (interrog.) what? (adv.) as long as. A.

ماء *mā*, water. A. [streams. A.

ماء نهرا *mā'u nahrihā*, the water of its

ما بقل *mā bi qalbi*, what (is) in the heart. A.

ما تقول *mā taqūlu*, that which thou sayest;

what sayest thou? (imperf. of the verb قال *kāla* for قول). A.

ماتم *mātam*, grief, mourning. P.

ما جرى *mā jarā*, what occurred; accident, incident, event, occurrence. A.

ما حضر *mā ḥazara*, that which is ready. A.

ما حضري *mā ḥazare*, the fruit, milk, and cheese which constitute a Persian breakfast. A.P.

ما دام *mā dāma*, as long as it continues; during, as long as. A.

مادر *mādar*, mother. P.

مادر مادر *mādari mādar*, an old woman, grandmother, grannam. P.

ما ذا *mā zā*, what? what is this? A.

ما ذا اكسبت *mā za 'ktasabta*, what hast thou gained (or earned)? A.

مار *mār*, snake, serpent. (According to Oriental legends, every subterranean treasure is placed under the guardianship of a serpent.)

مارا *mārā*, to us; for us; us. P. [pent). P.

مارگزيدا *mār-guzīda*, bitten by a serpent. P.

ماري *mārī*, thou art a serpent. P.

ماست *māst*, sour milk, buttermilk, whey. P.

ماضي *māzī* (fem. ماضية *māziyat*), past, bygone. A.

ما عبدناك *mā 'abadnāka*, we have not worshipped Thee. A.

ما عرفناك *mā 'arafnāka*, we have not known Thee (1 p. pl. perf. of عرف *'arafa*). A.

مال *ma'al*, end, goal, termination, issue. A.

مال *māl*, money, wealth, property, substance; prosperity. A.

مالدار *māl-dār*, wealthy, opulent, monied man. A.P.

مالك *mālik*, master, owner, possessor; controller. A.

مالك رقاب الامم *māliku riqābi 'l umami*, lord of the necks of peoples. A.

مالكي *mālikī*, relation of master; ownership. A.

ما لي الغريب سوى الغريب انيس *mā li 'l gharībī siwa 'l gharībī anīsu*, the stranger hath no friend but the stranger. A.

مألوف *mālūf* (for *ma'lūf*), familiar, ordinary, accustomed, customary. A.

مالكها *ma'ālahumā*, final portion of both. A.

مالخوليا *mālikhūliyā* (the Greek μελαγχολία arabicized), melancholy, idle fancy. A.

ماليدان *mālidan*, to rub, anoint; to press, crush. P.

ما ليس لك به علم *mā laisa laka bihi 'ilmun*, that of which thou hast no knowledge. A.

ما مر *mā marra*, what (or that which) passed. A.

ما مضى *mā mazā*, that which is passed, what has passed. A.

مامك *māmak*, little mother, goody. P.

مأمن *māman* (for *ma'man*), place of security. A.

مأمن رضا *māmani riḥā*, a satisfactory (or pleasing) place of security. A.P.

ما من مولود *mā min maulūdīn*, there is not (one) of those who are born, there is no one born. A.

مأمول *māmūl* (for *ma'mūl*), hoped for, expected. A.

مانا *mānā*, alike, equal, similar; certainly; you would say or think, as though; forthwith, quickly, immediately. P.

ماند *mānd*, hath remained. P.

... *mānad*, he or it remains, or remaineth, or will remain (aor. of ماندن *māndan*); he or it resembles (aor. of مانستن *mānistān*). P.

ماندن *māndan*, to remain, continue, last, endure; to be fatigued, spent, tired, exhausted; to break down. P.

ماندن در گل *dar gīl māndan*, to sink in a quagmire; to hesitate, to boggle. P.

مانده شدن *mānda shudan*, to be weary, tired, knocked up. P.

مانستن *mānistān*, to resemble. P.

مانع *māni'* refuser, forbiddener, hinderer, pre-

مانند *mānand*, like. P. [venter. A.

ماني *mānī*, name of a celebrated painter, the founder of the sect of the Manichæans. P.

ماوا *māwā* (for *ma'wā*), haunt, retreat, place of resort, abode. A.

ماه *māh*, the moon; month. P.

ماه روي *māh-rū* (pl. رويان *māh-rūyān*), moon-faced, fair and lovely as the moon. P.

ماه رويي *māh-rū'e*, one fair as the moon. P.

ماهي *māhi*, fish. P.

ماهيي *māhiye*, a fish, one fish, a certain fish. P.

مايه *māya*, amount, sum, quantity; wealth, capital, stock-in-trade, store; main-stay; source, origin. P.

مباح *mubāḥ*, lawful, allowable; allowed to be taken or suffered to be shed with impunity. A.

مباد *ma bād*, may there not be! P.

مبادا *mabādā*, let it not be! by no means! away! lest. P.

مبارز *mubārīz* (P. pl. مبارزان *mubārīzān*), warrior, champion. A. [fight. A.

مبارزت *mubārāzat*, coming out, or forth, to مبارک *mubārak*, blessed, blest; happy, fortunate; auspicious. A. [perhaps. P.

مباش *ma bāsh*, be it not! stay not! lest, مبالغة *mubālagha*, exaggeration, extravagance, hyperbole, stress, emphasis. A.

مبالغه کردن *mubālagha namūdan* (or مبالغه کردن *mubālagha kardan*), to exaggerate, be extravagant. A.P. [unfortunate. A.

مبتلا *mubtalā*, afflicted, plagued, tried, tempted;

مبدل *mubaddal*, changed, converted, altered. A.

مبذر *mubazzir*, prodigal, lavish, spendthrift. A.

مبذری *mubazzirī*, prodigality, extravagance, profusion, profuseness. A.

میر *ma bar*, do not lower (imp. of بردن *burdan*). P.

میز *mabraz*, privy. A.

مبلغ *mablagh*, sum, amount (of money). A.

مبلی *mablaghe*, a sum, a certain amount; a good bit, a long stretch. A.P. [bastan). P.

مبند *ma band*, indulge not (imp. of بستن *bستن*). A.

مبیت *mabit*, passing the night (in a place). A.

مبین *mubin*, manifest, evident, clear, distinct. A.

مپندار *ma pindār*, think not, do not suppose or imagine (imp. of پنداشتن *pindāshstan*). P.

متاب *ma tāb*, turn not away (imp. of تافتن *tāftan*). P. [pliance. A.

متابعت *mutāba'at*, following; obedience, com-

مآلف *muta'allif*, cultivating an acquaintance, conciliating. A.

متبحر *mutabahhir*, like an ocean in depth and extent of learning, deep, profound. A.

متبدل *mutabaddal*, changed, altered; metamorphosed. A.

متجلی *mutajalli*, resplendent, brilliant. A.

متحرک *mutaharrik*, moving, moveable; motive. A.

متحلی *mutahalli*, adorned with jewels. A.

متحمل *mutahammil*, suffering patiently, enduring; bearer. A.

متحیر *mutahaiyir*, perplexed, astonished, astounded, bewildered, amazed. A.

متردد *mutaraddid*, hesitating, wavering, vacillating, irresolute, unsettled, uncertain, doubtful, perplexed. A.

مترسل *mutarassil* (P. pl. مترسلان *mutarissilān*), letter-writer, correspondent; corresponding secretary of a prince. A.

مترصد *mutarassid*, contemplating, watching, waiting for, watchful, observant. A.

مترقب *mutarakkib*, one who expects, waits, or hopes; hoping, expecting. A.

متسع *muttasi*, large, spacious, extensive. A.

متصور *mutasawwar*, pictured, imagined, supposed, considered. A.

متضعف *muta'a'if*, weak, weakened, enfeebled, powerless. A.

متع *matti*, cause thou to enjoy, render happy (imp. of 2nd form of the verb متع). A.

متع حیات *matti'i 'l muslimina bi fuli hayātihi*, make happy the true believer by the length of his life. A.

متعبّد *muta'abbid* (P. pl. متعبّدان *muta'abbidān*), worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعدی *muta'addi*, aggressor; transgressor; (in grammar) transitive, causal (verb). A.

متعدّیا *muta'addiyan*, acc. of متعدّی. A.

متعلّق *muta'allik*, (P. pl. متعلّقان *muta'allikān*), related to, connected, dependent, attendant, adherent; domestic, kinsman. A.

متعلّم *muta'allim* (P. pl. متعلّمان *muta'allimān*), learner, student, pupil, disciple. A.

متعنّد *muta'annid* (P. pl. متعنّدان *muta'annidān*), seeker of another's ruin; inimical. A.

متغیّر *mutaghayir*, changed, altered; disturbed, perplexed. A.

متفق *muttafiq*, consenting, agreeing, agreed. A.

متقدّم *mutakaddim* (P. pl. متقدّمان *mutakaddimān*), predecessor, one gone before, ancient. A.

متکبر *mutakabbir*, proud, haughty, arrogant. A.

متکلم *mutakallim* (P. pl. متکلمان *mutakallimān*), speaker, orator. A. [pining for. A.

متلهف *mutalahhif*, agitated, distressed, grieved,

متلذّذ *mutamatti*, enjoying, enjoyer, benefitter; one who takes his fill. A.

متمکن *mutamakkin*, placed, established, permanently located, firmly fixed or rooted; inhabiting. A.

متنعم *mutana'im*, soft, delicate; affluent in the enjoyment of the conveniences, comforts and luxuries of life. A.

متوقع *mutawaqqi'* (P. pl. متوقعان *mutawaqqi'ān*), waiting, expecting; expectant. A.

متهاون *mutahāwin*, negligent, indolent, heedless, inattentive; idler. A. [cused. A.

متهم *muttahim*, suspected, accused, falsely accused. A.

مثابت *maṣābat*, step, degree, point. A.

مثابتي *maṣābate*, a degree. A.P.

مثال *miṣāl*, like, resembling; history, fable; example, model; similitude, likeness. A.

بر مثال *bar miṣālī*, after the similitude of. P.A.

با مثال ما *bā miṣālī mā*, with the like of us, with such as we. P.

مثاني *maṣānī* (pl. of مثني *maṣnā*), the chords of the lute (that are after the first). A.

مثل *maṣāl*, fable, tale, parable, simile, apologue, proverb. A.

في المثال *fī 'l maṣāl*, for example. A.

مثل زدن *maṣāl zadan*, to give an example, quote a proverb, propound a parable. A.P.

مثلي *maṣāle*, a simile. A.P.

مثنوي *maṣnawī*, poetry composed of distichs in each of which are two lines, which rhyme and agree in measure. A.

مجادله *mujādala*, disputation, strife. A.

مجال *majāl*, room to move round or turn about; suitable place; power, strength, ability. A.

مجالس *majālis* (pl. of مجلس *majlis*), assemblies, places of sitting, sessions. A.

مجالست *mujālasat*, sitting with another, converse, society. A.

مجانبت *mujānabat*, receding, retiring, going off, going aside. A.

مجاورت *mujāwarat*, keeping up intercourse with neighbours, intimacy; vicinity, propinquity, neighbourhood, cohabitation. A.

مجاورت کردن *mujāwarat kardan*, to keep close, to remain near, to sit by. A.P.

مجاهده *mujāhada*, fighting (specially against infidels), strenuous effort to harm or ruin; struggle, effort; submitting to trouble, a sore infliction. A.

مجبتي *mujtabā*, chosen, selected, elect. A.

مجرد *mujarrad*, stripped; solitary, single; unmarried; bare, mere. A.

بجود *ba mujarrad*, barely, merely. P.A.

مجروح *majrūh*, wounded. A.

مجري *mujrā*, made to flow; (hence), issued, granted, allowed. A.

مجلس *majlis*, place of sitting, assembly, session; congregation. A.

مجلسي *majlise*, a whole company. A.P.

مجللي *mujallā*, bedecked, ornamented. A.

مجمع *majma'*, place of confluence or of assembling, meeting, congregation, assembly. A.

مجموع *majmū'*, collected; tranquil, quiet. A.

مجموعه *majmū'a*, collection, assemblage, aggregate. A.

مجنون *majnūn*, crazed, insane; name of the Arab lover whose attachment to Laila is celebrated by Nazāmī and other poets. A.

مجوی *ma jū*, seek not (neg. imp. of جستن *justan*). P.

مجيد *majid*, glorious. A. [justan). P.

محابا *muḥābā*, connivance; respect, regard; ceremony. A.

محادثه *muḥādāṣa*, conversing, talking, conversation. A. [facing one another. A.

محاذا *muḥāza* (for محاذة *muḥāzāt*), confronting, waging war; contending; warrior. A.

محاسبه *muḥāsaba*, adjustment or audit of accounts, computation; arithmetic. A.

محاسن *maḥāsin* (pl. of حسن *ḥusn*), good works, laudable actions, virtues, merits; personal charms. A. [lences. A.

محاسني *maḥāsini*, my good works or excellences. A.

مخالف *maḥāfil* (pl. of محفل *maḥfil*), assemblies. A.

مخال *muḥāl*, impossible; inconsistent (with), opposed (to), absurd. A.

محمود *maḥmūd* (pl. of محمودة *maḥmidat*), laudable actions or qualities, virtues. A.

محاوره *muḥāwara*, conversation, dialogue, chat, talk, common parlance. A.

محب *muḥibb*, friend, lover. A.

محبب *muḥibbu 'l atqiyā'i*, the friend of the pious. A. [ship. A.

محببت *maḥabbat*, love, affection; kindness, friend-ship. A.

محبوب *maḥbūb* (P. pl. محبوبان *maḥbūbān*), beloved, liked; mistress. A.

محبوبتر *maḥbūbtar*, more beloved. A.P.

محبوبه *maḥbūbe*, an object greatly beloved. A.P.

محتاج *muḥtāj* (P. pl. محتاجان *muḥtājān*), necessitous, needy, in want, indigent, in need. A.

محتاجتر *muḥtājtar*, more in need, in greater need, more needy, more necessitous. A.P.

محتسب *muhtasib*, the superintendent of police, who examines weights and measures, and prevents drinking and other disorders; police-magistrate. A.

محتمل *muhtamal*, supposable, conceivable, probable, suspected. A.

... *muhtamil*, bearing a burthen; patient. A.

محبوب *mahjūb*, veiled, concealed, obscured; bashful, modest. A.

محرقا *muhṛakan* (acc. of **محرق** *muhṛak*), burning, burnt, consumed. A.

محروم *mahrūm*, excluded; denied, refused; frustrated, disappointed. A.

محسنين *muhsinīna* (acc. of **محسنون** *muhsinūna*, pl. of **محسن** *muhsin*), beneficent. (See **يحب** *yuhibbu*). A. [ment. A.]

محشر *mashshar*, place of assembly; last judgment.

محض *mahz*, pure, unmixed, unalloyed, sheer; only, entirely, purely. A.

مضر *mahzar*, disposition, temper. A.

مجلس *mahfil*, assembly. A.

محفوظ *mahfūz*, kept, guarded, preserved. A.

محقق *muhakkik* (P. pl. **محققان** *muhakkikān*), verifying, confirming; teacher of spiritual truth, philosopher. A.

محققانه *muhakkikāna*, spiritual; truly, accurately; like, or after the manner of the teachers of spiritual truth. A.P.

محك *mihakk*, touchstone, test. A.

محکم *muhkam*, strong, firm, strengthened, confirmed; incontrovertible, indisputable, conclusive; a portion or passage of the Kurān; clear, conspicuous, perspicuous. A.

محل *mahall*, place, situation; quarter, district; occasion, opportunity. A. [parish. A.]

محله *mahalla*, quarter of a town, district,

محمد *muḥammad*, greatly praised; name of a man; name of the Arabian pseudo-prophet. A.

محمد غزالی *Muḥammad bin Muḥammad Ghazzālī*, a renowned doctor of Islām, born at Thaus, in Khurāsān, A.H. 450, and died A.H. 505. A.

محمد سبکین *Mahmūd Sabuktāgin*, the second Sultan of the dynasty of Ghaznī, succeeded his father Sabuktāgin, A.H. 387, A.D. 997, and died A.H. 419, after conquering great part of Hindūstān, and taking the royal cities of Delhi and Kannauj. A.P.

محن *mihnat*, affliction, trouble, toil, distress, anguish, suffering, inconvenience, discom-

محو *mahw*, obliteration. A. [fort. A.]

محوشدن *mahw shudan*, to be erased or obliterated. A.P. [son. A.]

مخاطب *mukhāṭab*, addressed; the second per-

... *mukhāṭib*, addressing; speaker. A.

مخافت *makhāfat*, dread, fear, alarm; danger. A.

مخالط *mukhālaṭat*, mixing, or engaging in (an affair); familiar or social intercourse, intimacy, friendship. A.

مخالف *mukhālif*, contrary, repugnant, adverse, antagonistic, unfavourable; obstinate, irreducible. A. [opposition, enmity. A.]

مخالفت *mukhālafat*, contradiction, contrariety,

مخبط *mukhabbat*, disordered, deranged, upset. A.

مختصر *mukhtaṣar*, abridged, curtailed; brief, compendious, laconic; compendium; mean, trifling, small, insignificant. A.

مختلف *mukhtalif*, different, various, contrary. A.

مخدوم *makhḍum*, served, waited upon; lord, master. A. [*kharīdan*]. P.

مخر *ma khar*, do not buy (neg. imp. of خریدن)

مخراش *ma kharāsh*, lacerate not, do not tear (neg. imp. of خراشیدن *kharāshīdan*). P.

مخفض *makhfūz*, lowered, depressed; marked with *kasr*, or *khaṣṣ* (as when قدر *qadr* has been changed to *kidr*). A.

مخلص *mukhlis* (P. pl. **مخلصان** *mukhlisān*), sincere, real, genuine; truly religious. A.

مخلصين *mukhlisīna* (acc. of **مخلصون** *mukhlisūna*, pl. of **مخلص** *mukhlis*), sincere, unfeigned in professions of faith, in demonstration of friendship, or in yielding obedience. A.

مخلصين له الدين *mukhlisīna lahu 'd dīna*, being sincere towards him in religion. A.

مخلوق *makhḷūk*, created, formed; creature. A.

مخنث *mukhannaṣ*, effeminate, infamous; a rank old catamite; hermaphrodite. A.

مخور *ma khwur*, do not eat (neg. imp. of خوردن). P.

مخوف *makhwūf*, dreadful, dangerous, fearful. A.

مداح *maddāḥ*, laudatory; encomiast, panegyrist. A. [*tan*]. P.

مدار *ma dār*, hold not (neg. imp. of داشتن *dāsh-*

مدارا *mudārā* (for **مداراة** *mudārāt*), politeness, kindness, affability, conciliation, gentleness; dissimulation. P.

مداومت *mudāwamat*, becoming permanent, constantly, remaining, frequenting; continuance, perpetuity. A.

مدبّر *mudabbir*, administrator, prefect, governor, manager, director. A.

مدّت *muddat*, time, term, period, space, long time or interval, while. A.

مدّتها *muddathā* (P. pl. of مدّت *muddat*), many days, long intervals; for a long season. A.P.

مدّتی *muddate*, a certain space of time, a long interval; for a long period. A.P.

مدح *madḥ*, praise, eulogium, encomium, applause, commendation. A.

مدرسه *madrasa*, seminary, academy, public school, college. A.

مدعی *mudda'ī* (P. pl. مدّعیان *mudda'iyān*), plaintiff; opponent, adversary; false claimant; pretender. A. [ed. A.

مدفون *madfūn*, buried, interred, hidden, covered. *ma dīh*, give not, yield not (neg. imp. of دادن). P.

مدهوش *madhūsh* (P. *madhosh*), astonished, bewildered, confounded, bereft of sense and reason. A.

مذکور *mazkūr*, remembered, mentioned, recorded, repeated, expressed; discourse. A.

مذلت *mazallat*, baseness, abjectness, vileness; contemptibleness; contempt, degradation. A.

مذمت *mazammāt*, blame, disparagement, scorn, contempt. A. [culpable, blameable. A.

مذموم *mazmūm*, blamed, censured, condemned;

مر *mar*, an emphatic particle sometimes placed before the dat. and acc. of Persian nouns, and corresponding to the Hindūstānī *hi*. It is, however, often pleonastic. P.

مر *marra*, he (or it) passed, passed by. A.

مرّ العیس *wa marra 'l 'īsu*, now that the (whitish-yellow) camels have passed by (or gone). A.

مر *mar*, man; the human race. A.

مرّا *marā* (dat. or acc. of من *man*, I), to me, me. P.

مراتب *marātib* (pl. of مرتبه *martaba*), steps, ranks, degrees, grades; dignities, honours. A.

مراد *murād*, meant, intended; desire, wish, will, intention, design, pleasure; object, aim; desirable objects; good things of life. A.

مراسله *murāsala*, epistolary correspondence. A.

مراغبت *murāghabat*, expression of a wish, desire, propensity. A.

مراغه *murāfa'a*, carrying a complaint or case (before a judge). A.

مراقت *murāfaqat*, travelling in company, association, companionship, society. A.

مراقبه *murākaba*, observation, regard, contemplation, meditation (on God). A.

مرا هست *marā hast*, to me is, I have. P.

مربی *murabbī*, tutor, instructor, guardian, patron, protector. A.

مرتب *murattab*, set in order, arranged. A.

مرتب کردن *murattab kardan*, (and مرتب ساختن *murattab sākhtan*), to arrange, to regulate. A.P. [office. A.

مرتبه *martabat* and *martaba*, rank, degree, step,

مرتبی *martabate*, a rank. A.P.

مرتین *murtahan*, pledged. A.

مرحب *marḥab*, amplitude, convenience, room. A.

مرجأ *marḥaban* (acc.), see اهلا *ahlan*. A.

مرحمت *marḥamat*, pity, compassion. A.

مرد *mard*, man; hero. P.

مرداد *murdād*, the fourth month of the Persian calendar, corresponding to our July. P.

مردار *murdār*, impure, unclean; carcass; carrion. P.

مردان *mardān* (pl. of مرد *mard*), men. P.

مردانه *mardāna*, manly. P.

مردشت *Mardusht*, a place near Shirāz, where earthen vessels are said to be extensively manufactured. P.

مردک *mardak* (dim. of مرد *mard*), little man, manikin; low, little, or insignificant fellow. P.

مردم *mardum* (pl. مردمان *mardumān*), man, human being. P.

مردم آزار *mardum-āzār*, man-tormentor, vexing, afflicting mankind. P.

مردم آزاری *mardum-āzārī*, the tormenting of mankind. *Mardum-āzāre*, a tormentor of mankind. P.

مردم خوار *mardum-khūār*, man-devouring, cannibal; cruel, fell, remorseless. P.

مردم در *mardum-dar*, man-rending, ferocious, ravenous. P. [ing, injurious. P.

مردم گزا *mardum-gazā*, man-biting, man-molest-

مردمی *mardumī*, manliness; humanity, courtesy. P.

... *mardume*, a man, a certain man. P.

مردن *murdan*, to die, expire; to go out, be extinguished. P.

مرده *marda*, of or pertaining to man. P.

... *murda*, dead, deceased. P.

مرد دو *dū marda*, of two men, to the number of two men. P.

مرد بد *murda bih*, (is) better dead. P.

مردی *mardī*, manliness, virility, vigour, valour, bravery;—thou art a man. *Marde*, a man man, a certain man. P.

مردیت *mardiyat*, thy virility. P.

مرسان *ma rasān*, cause not to arrive, inflict not. P.

مرسل *mursal*, sent; messenger, apostle. A.

مرسوم *marsūm*, prescribed, accustomed; pay, stipend, salary. A.

مرشد *murshid*, guide, spiritual director. A.

مرصع *muraṣṣa'*, covered with gold, set with jewels, inlaid. A. [plaint. A.]

مرض *maraz*, disease, sickness, malady, com-

مرضی *maraze*, a disease. A. P.

مرضی *marziy*, agreeable, acceptable; assented to; will, assent. A.

مرغ *murgh* (pl. مرغان *murghān*), bird, fowl. P.

مرغ آبی *murgh-ābi*, water-fowl. P.

مرغ ایوان *murghī aiwān* (lit. bird of the porch), birds which sit on or about the porch of a house, such as sparrows, *mainās*, &c. P.

مرغ بریان *murghī biryān*, broiled or roasted fowl. P.

مرغک *murghak* (dim. of مرغ *murgh*), little bird, مرغی *murgha*, a bird. P. [chick. P.]

مرقع *murakkā'*, patched garment, beggars quilt, (syn. لقی). A.

مرکب *markab*, horse, steed, camel; any beast or vessel whereon one is carried. A.

مرکب *murakkab*, compounded; mounted, placed, set, inserted. A.

مرکز *markaz*, fixed place, or point, or station;

مرگ *marg*, death, decease. P. [centre. A.]

مرنج *ma ranj*, grieve not, be not displeased (imp. of رنجیدن *ranjīdan*). P.

مرو *ma rav*, go not (imp. of رفتن *raftan*). P.

مروا *marrū*, they passed by (3 p. pl. perf. of مرور *marra*). A.

مروا باللقو *izā marrū bi 'l laghwī*, when they pass by (or meet with) a folly (or impropriety). A. [ingly. A.]

مروا کراما *marrū kirāman*, they pass by pity-

مروارید *marwārid*, pearl. A.

مروت *muruwat*, manliness, humanity, kindness, generosity, liberality; politeness; human nature. A.

مروحه *mirwaha*, fan. A.

مرهم *marham*, salve, plaster, balm, liniment. A.

مرهم ند *marham-nih*, one who lays on salve, or applies a plaster. A. P. [rified. A.]

مروهب *marhūb*, feared; afraid, alarmed, ter-

مريد *murīd*, desirous; partial; scholar, disciple, pupil. A. [is. P.]

مړين *marīn* (for مړاین *mar īn*), this, this it

مزاج *mizāj*, temperament, constitution, disposition, quality. A.

مزاح *muzāhat*, joke, jesting. A.

مزاجه *muzjāt* (fem. of مزجي *muzjan*), small, scanty, little, trifling, mean or paltry (thing or matter). A.

مزد *muzd*, reward, gratuity, fee, recompence. P.

مزد سرهنگي *muzdī sarhangī*, revenue-collector's fee, or bailiff's fee. P.

مزرع *mazrū'*, sown (seed or field); tillage. A.

مزككي *muzakkā'*, made clean, purified; capital from which 2½ per cent. yearly is given in alms (and which is thus rendered pure). A.

مزن *ma zan*, strike not (neg. imp. of زد *zadan*). P.

مزيّت *maziyat*, excellence, excess (of wisdom). A.

مزيد *mazīd*, increasing; increase, addition. A.

مژده *muzhda*, good news, glad tidings. P.

مژه *mizha* or *muzha* (pl. مژگان *mizhagān* or *muzhagān*), eye-lid; hair of eye-lid, eye-lash. P.

مساء *masā*, evening. A.

مساعِد *musā'id*, happy, favourable, auspicious. A.

مسافر *musāfir* (P. pl. مسافران *musāfirān*), traveller, wayfarer, stranger. A.

مساكين *masākin* (pl. of مسكين *maskīn*), poor. A.

مسامحت *musāmahat*, negligence; connivance, conniving; giving up, waiving or foregoing (a claim). A.

مست *mast*, drunk, intoxicated, inebriated; drunkard; infuriated. P.

مست پيل *pīlī mast*, elephant in rut, furious elephant. P.

مستتر *mustatar*, concealed, hidden. A.

... mustatir, one who hides himself. A.

مستجاب *mustajāb*, answered, accepted. A.

مستجاب الدعوة *mustajābu 'd-da'wat*, whose prayer is accepted, or heard in heaven. A.

مستحكم *mustahkam*, firm, established, confirmed. A.

مستخلص *mustakhlas*, taken clean away; appropriated, made special, secured, rescued. A.

مبتسقي *mustaskī*, dropsical, one who has the
مستعار *musta'ār*, borrowed. A. [dropsy. A.
مستعان *musta'ān*, whose aid is implored; (hence)
God. A.

مستعرب *musta'rib* (P. pl. مستعربان *musta'ribān*),
one who becomes as an Arab. A.

مستعجل *musta'jil*, quick, hasty, making haste,
hurrying. A. [fit. A.

مستعد *musta'id*, arranged; ready, prompt; able,
مستغرق *mustaghraq*, plunged, immersed. A.

مستفيد *mustafid*, benefited, profited, deriving
advantage; profitable, advantageous. A.

مستقيم *mustaqbīh*, hateful, odious, disgusting. A.

مستقيم *mustaqīm*, right, true, correct, accurate;
straight; sound, vigorous (constitution);
resolute; faithful. A.

مستم *mastam*, I am intoxicated. P.

مستمع *mustamī*, hearer, auditor, listener. A.

مستمند *mustmand*, needy, indigent, wretched. P.

مستوجب *mustawjib*, deserving, meriting; proper,
fit, worthy, becoming. A.

مستور *mastūr* (P. pl. مستوران *mastūrān*), veiled,
concealed; good, modest, chaste. A.

مستولي *mustaulī*, overcoming, predominant,
prevalent. A.

مستی *mastī*, intoxication, drunkenness. P.

مسجد *masjid*, place of worship, mosque. A.

مسطور *masṭūr*, written, mentioned, described. A.

مسكر *muskir*, inebriating, intoxicating; any
intoxicating drink or drug. A.

مسكنت *maskanat*, poverty. A.

مسكين *maskīn* (P. pl. مسكینان *maskīnān*), poor,
humble, meek. A.

مسلم *muslim*, true believer, Moslem. A.

مسلم *musallam*, committed, consigned, en-
trusted; preserved, safe, secured; sole, ex-
clusive; granted, allowed (to). A.

مسلمان *muslimān* (P. pl. of A. مسلم *muslim*),
true believers, Moslems. A.

مسلمان *musalmān* (pl. مسلمانان *musalmānān*),
Musalmān, believer (a corrupted word). P.

مسلماني *musalmānī*, the Muhammadan religion;
orthodoxy, Islām. P.

مسلمین *muslimīna* (acc. of مسلمون *muslimūna*, pl.
of مسلم *muslim*), true believers, faithful. A.

سمع *misma'*, organ of hearing, ear. A.

سمعي *misma'ī*, mine ear. A.

بسمعي *bi misma'ī*, into my ear. A.

مسند *masnad*, large cushion for reclining on;
throne, bench. A.

مسند قضا *masnadi qazā*, judgment-seat. A.P.

مسؤل *mas'ul*, asked, questioned, interrogated. A.

مسئله *mas'ala*, question, query, problem, pro-
position, point of law. A.

مشابهت *mushābahat*, resemblance. A.

مشار *mushār*, indicated. A.

مشار الیه *mushārun ilaih*, the pointed at; the
aforesaid. A.

مشاطه *mashshāfa*, tire-woman. A.

مشم *mashāmm*, smell, olfactory sense. A.

مشاورت *mushāwarat*, application for advice;
consultation. A.

مشاهدة *mushāhadat*, beholding, contemplation,
vision, view, sight, appearance. A.

مشاهدة الابرار بين الجنى والاستار *mushāhadatu 'l-
abrāri bainat tajallī wa 'l-istitārī*, the visions
of the devout consist partly of the manifes-
tations (of the Deity), and partly of (His)
veiling (Himself) in obscurity. A.

مشاهره *mushāhara*, monthly wages or allow-
ance, pay, salary. A.

مشايخ *mashā'ikh* (pl. of شيخ *shaiḥ*), elders,
revered, venerable, holy men: (often used
for the singular, as in Tale XIX, Book II.) A.

مشت *musht*, fist, blow with the fist; handful. P.

مشتاب *ma shītāb*, haste not, be not in a hurry
(neg. imp. of شتافتن *shitāftan*). P.

مشتاق *mushtāk*, desirous, longing, anxious. A.

مشتاق منزلي *mushtāki manzilī*, thou desirest
the halting-place. A.P.

مشتاقي *mushtāki*, desirousness. A.P.

مشتاقي به که ملولي *mushtāki bih ki malūlī*, long-
ing is better than loathing. A.P.

مشتري *mushtarī*, purchaser, buyer. A.P.

مشت زن *musht-zan*, boxer, pugilist, bruiser. P.

مشت زني *musht-zanī*, fisticuffs, boxing. P.

... *musht-zane*, a boxer. P.

مشتغل *mushtaghal*, employed, busy, engaged;
occupied (in devotion). A.

... *mushtaghil*, employing, spending; em-
ployer, spender. A.

مشتهر *mushtahar* or *mushtahir*, proclaimed,
made public; called, named; famous. A.

مشتي *mushtī*, handful; blow with the fist. P.

... *mushte*, a handful, a small body. P.

مشتي دو *mushte dū*, a couple of handfuls. P.

مشرق *mashrik*, the point or quarter in which the sun rises, the East. A.
 مشرق تابستاني *mashriki tābistāni*, the summer solstice, the longest day, when the sun enters Cancer. A.P.
 مشرق زمستاني *mashriki zamistāni*, the winter solstice, the shortest day, when the sun enters Capricorn. A.P.
 مشرقين *mashrikaini* (oblique of مشرقان *mashri-kāni*, dual of مشرق (مشرق), the two Easts (i.e. the East and the West). A.
 بعد المشرقين *bu'du 'l mashrikain*, the distance between the East and the West. A.
 مشعل *mash'al*, torch, flambeau. A.
 دار مشعله *mash'ala-dār*, torch-bearer. A.P.
 مشغله *mashghala*, business, employment, occupation; pastime; place of business; tumult, disturbance. A. [busy. A.
 مشغول *mashghūl*, employed, occupied, engaged, مشغولي *mashghūli*, employment, business. A.P.
 مشفق *mushfik*, kind, gracious, tender, affectionate, benevolent, compassionate. A.
 مشقة *mashaqqat*, trouble, labour, hardship, misery, difficulty, pain, toil. A.
 مشك *mushk* or *mishk*, musk. P.
 بيد مشك *bedi mushk*, musk-willow. P.
 مشكل *mushkil*, difficult, arduous, puzzling, perplexing, embarrassing. A.
 مشكلي *mushkili*, difficulty. A.P.
 مشكي *mushki* or *mishki*, art thou musk? P.
 مشمار *ma shumār*, count not, reckon not (neg. imp. of شمرن). P.
 مشموم *mashmūm*, perfumed, fragrant. A.
 مشورت *mashwarat*, consultation, counsel. A.
 مشوش *mushawwash*, disturbed, uneasy, vexed, perplexed, distressed; stormy, raging, boisterous. A.
 مشهور *mashhūr*, public, notorious, well-known; celebrated, noted, famed. A.
 مشهورتر *mashhūrtar*, better known, more public, notorious or celebrated. A.P.
 مشيت *mashiyat*, will, pleasure. A.
 مشير *mushir*, counsellor, adviser. A.
 مصاحبة or مصاحبة *muṣāḥabat*, companionship, society, familiarity, intimacy. A.
 مصاحف *maṣāḥif* (pl. of مصحف *muṣḥaf*), volumes, books; Kurān. A.
 معاداة *muṣādara*, fining, mulcting, amercing. A.

معارعة *muṣāra'at*, wrestling, contest. A.
 مصاف *maṣāff* (pl. of مصف *maṣaff*), ranks; rows (of soldiers); a field of battle. A.
 مصاف آزبوده *maṣāff-āzmūda*, injured to war. A.P.
 مصالح *maṣālīḥ* (pl. of مصلحة *maṣlaḥat*), affairs, concerns, interests, benefits. A.
 مصالح *muṣālahat*, reconciliation, peace, pacification. A. [misfortunes. A.
 مصائب *maṣā'ib* (pl. of مصيبة *muṣibat*), calamities, قبل المصائب *qabla 'l maṣā'ibi*, before the troubles (of losing them have been experienced). A.
 مصحف *muṣḥaf*, book, volume. A.
 المصحف *al muṣḥaf*, the volume; (also A.P. مصحف
 عزيز *muṣḥafi 'azīz*, the precious volume; and
 مجيد *muṣḥafi majīd*, the glorious book), i.e. the Kurān. A.
 مصر *miṣr*, Egypt. A.
 مصراع *miṣra'*, hemistich, first half line. A.
 مصري *miṣrī* (A. مصري *miṣriy*), Egyptian. A.P.
 مطلق *muṣṭafā*, chosen, elected, elect; a man's name, and a title given to Muhammad. A.
 مصلح *muṣliḥ*, rectifier, censor, reformer; pacific, conciliatory. A.
 مصلحت *maṣlaḥat*, affair, business; object, subject, purpose; prudent course, wise step, proper measure, becoming thing; fit occasion, expediency; welfare, best interest; benevolence, kindness, peace, good-will. A.
 مصلحت آمیز *maṣlaḥat-āmez*, imbued with kindness, conciliatory, pacific. A.P.
 مصلحت جو *maṣlaḥat-jū*, seeking to correct or reform. A.P.
 مصلحت جوئی *maṣlaḥat-jū'e*, a seeker, or promoter of the interest, or of the good-will. A.P.
 مصلحتي *maṣlaḥate*, any particular occasion, crisis or emergency. A.P.
 مصلی *muṣallā*, place of prayer, oratory; a large field, in which, upon certain occasions, thousands congregate to offer public prayer. A.
 مصلای شیراز *Muṣallāyi Shīrāz*, the name of a place at Shirāz. A.P.
 مضمّم *muṣammam*, fixed, determined. A.
 مصنف *muṣannif*, author, compiler, composer. A.
 مصون *maṣūn*, guarded, kept safe. A.
 مصیب *muṣīb*, disastrous, calamitous, injurious, hurtful, pernicious. A.
 مصیبت *muṣibat*, calamity, misfortune, adversity, disaster, affliction. A.

بمصيبي *ba muṣibate*, by a misfortune, through a calamity. P.A.

مضاد *muẓādd*, opponent, antagonist, rival. A.

مضاعف *muẓā'af*, doubled. A.

مضرر *maẓarrat*, detriment, injury, mischief, hurt, nuisance. A.P. [tenour. A.]

مضمون *maẓmūn*, contents, purport, subject, مضمون خطاب *maẓmūni khitāb*, subject of discussion; occasion of displeasure or condemnation. A.

مضى *maẓā*, he went; it passed. A.

مضى الصبا *maza 'ṣ ṣibā*, childhood is passed and gone. A. [with. A.]

مطابق *muṭābiḳ*, conformable, in consonance

مطاع *muṭā'*, obeyed. A.

مطاعم *muṭā'im* (pl. of مطعم *maṭ'am*), meats, viands, eatables. A.

مطالبة *muṭālaba*, asking, requiring, exaction. A.

مطالبه کردن *muṭālabat kardan* (or مطالبه کردن *muṭālaba kardan*), to require, demand, crave, sue, importune. A.P.

مطالعة *muṭāla'a*, contemplation, consideration, attention, glance; inspection, perusal. A.

مطالعة فرمودن *muṭāla'a farmūdan*, to view, regard, look upon; to read, peruse, glance at. A.P.

مطاعة *muṭāwa'at*, obedience, submission. A.

مطايبة *muṭāyaba*, joking together, jesting, plea-

مطبخ *maṭbakh*, kitchen. A. [santry. A.]

مطبوع *maṭbū'* printed, impressed; agreeable, acceptable, pleasing. A.

مطرب *muṭrib*, musician, singer. A.

مطربي *muṭribe*, a musician; such a musician! A.P.

مطلب *ma ṭalb*, seek not (neg. imp. of طلبیدن). P.

مطلع *muṭṭali'*, apprized, informed, acquainted. A.

مطلع شدن *muṭṭali' shudan*, to perceive. A.P.

مطلع گردانیدن *muṭṭali' gardānidan*, to acquaint, to inform, to apprise. A.P.

مطلوب *maṭlūb*, required, sought, demanded; thing desired, object required. A.

مطمح *maṭmah*, upraised (eye), upturned (sight); spectacle, show, theatre. A.

مطمح نظر *maṭmaḥi naẓar*, object of attraction to the eyes. A.P. [fumed. A.]

مطيب *muṭaiyab*, aromatized, scented, per-

مطيع *muṭi'*, obedient, submissive. A.

مظفر *muẓaffar*, rendered triumphant, made victorious. A.

مظفر و منصور *muẓaffar o mansūr*, made victorious, and assisted (by God). A.

مظلوم *maẓlūm* (P. pl. مظلومان *maẓlūmān*), oppressed, injured, tyrannized over. A.

مع *ma'a*, with, along with; notwithstanding. A.

معي *ma'i*, with me. A.

معه *ma'ahu*, with him.

معابة or معاتب *mu'ātabat*, chiding, rebuke, reproach, reprehension, censure, punishment. A.

معاش *ma'āsh*, living, livelihood, subsistence. A.

معاشرت *mu'āsharat*, familiarity, society, intimacy, intercourse. A. [offences. A.]

معاصي *ma'āṣi* (pl. of معصية *ma'ṣiyat*), crimes,

معافي *mu'āfā*, well, healthy, free from pain. A.

معافي *li'l mu'āfā*, to him who is free (from the pain of love). A.

معاقبة *mu'ākabat*, pursuing; punishment. A.

معالجه *mu'ālaḟa*, medical treatment, physicing, doctoring; remedy, cure. A.

معالجاتي *mu'ālaḟate*, a cure. A.P.

معامله *mu'āmala*, business, affair, dealing, trade; practice; treatment, behaviour, conduct. A.

معاند *mu'ānid* (P. pl. معاندان *mu'ānidān*), obstinate, stubborn, refractory; enemy. A.

معاینه *mu'āyana*, seeing clearly, inspecting, beholding. A.

معبّر *ma'bar*, pass, ferry, ford. A.

... می'بار *mi'bar*, ferry-boat, (any thing in or on which a stream is crossed, such as) a bridge, &c. A.

معتاد *mu'tād*, accustomed, wont, used to. A.

معتبر *mu'tabar*, revered, respected, venerated, esteemed; respectable. A. [fesses. A.]

معترف *mu'tarif*, one who acknowledges or con-

معتقد *mu'takid*, firmly persuaded; staunch believer; faithful friend, support. A.

معتكف *mu'takif*, continually at prayer (in the temple), assiduous and unremitting in religious exercises; devotional, devout. A.

معتد *mu'tamad*, confidential, trusty, trustworthy; confidant. A. [confidant. A.]

معتد علیه *mu'tamad 'alaih*, the relied upon;

معتجب *mu'jib*, admirer of himself, vain, conceited; fop, beau. A.

معجز *mu'jiz*, miracle. A.

معدّه *mi'da*, stomach. A.

معدن *ma'dan*, mine, source of minerals. A.

معدوم *ma'dūm*, extinct, non-existent, not forthcoming, lost; future. A.

معدہ سنگی *mi'da-sangī*, overgorging; dyspepsy. A.P.
 معذرت *ma'zarat*, excuse. A. [exculpated. A.
 معذوری *ma'zūr*, excusable, pardonable; excused,
 معذور داشتن *ma'zūr dāshdan*, to hold excused. A.P.
 معرض *ma'raz*, place of meeting or exposure;
 position; occurrence. A.
 معرفت *ma'rifat*, acquaintance, knowledge;
 knowledge of God; spirituality; means. A.
 معرفتی سابقہ *sābiq'a ma'rifate*, an old acquaint-
 anceship. A.P.
 معركة *ma'raka*, battle-field; battle. A.
 معروف *ma'rūf*, known, noted, notorious, cele-
 brated. A.
 معزول *ma'zūl*, dismissed, discarded, turned out
 of office, degraded. A.
 معزولی *ma'zūlī*, dismissal, degradation. A.P.
 معشر *ma'shar*, company, society. A.
 معشوق *ma'shūk*, loved, beloved; mistress. A.
 معشوقہ *ma'shūka*, mistress. A.
 معشوقی *ma'shūki*, relation of beloved. A.P.
 معصم *mi'sam*, wrist. A.
 معصوم *ma'sūm*, innocent, guiltless, immaculate,
 chaste, uncorrupt, unspotted. A.
 معصومی *ma'sūmī*, chastity, innocence. A.P.
 معصیت *ma'siyat*, rebellion, sin, crime, offence. A.
 بمعصیتی *ba ma'siyate*, for a crime. P.A.
 مضلات *mu'zilāt* (pl. of مضلة *mu'zilat*, fem. of
 مضل *mu'zil*), difficulties, knotty questions,
 intricacies, arduous affairs. A.
 معطل *mu'atṭal*, neglected, abandoned, uncared
 for; vacant; unoccupied. A.
 معظم *mu'azzam*, magnified, revered, honoured;
 great, respectable. A.
 معظمت *mu'zamāt*, great, grave matters, weighty
 and important affairs. A.
 معلم *mu'lam*, distinguished by a particular mark;
 speckled, flowered, decorated; notable. A.
 معلم *mu'allam*, marked, striped, spotted. A.
 . . . *mu'allim*, teacher, instructor, master. A.
 معلوم *ma'lūm*, known, understood, ascertained,
 discovered; settled, fixed, destined; expe-
 rienced; notorious; stamped, impressed
 (coin), money. A.
 معلوم کردن *ma'lūm kardan*, to make known, to
 know, ascertain, discover, experience. A.P.
 معلومی *ma'lūme*, a single coin, any money. A.P.
 معنای *ma'nā*, sense, meaning, reality; religious
 sentiment, spiritual subject, spirituality;
 the spiritual world. A.

معنی *ba ma'nā*, in spirit, in substance, in
 reality. P.A.
 معنای این سخن *ma'nāyi in sukhun*, the meaning
 of these words (or of this speech). A.P.
 معول *mu'awwal*, relied upon for help; place of
 confidence. A.
 معونات *ma'unat*, aid, help, assistance. A.
 معهود *ma'hūd*, established, fixed, accustomed;
 usual, customary; promised, vowed, stipu-
 lated. A.
 معی *ma'ī*, with me, along with me. A.
 معیشت *ma'ishat*, living, livelihood, necessities
 of life, means, means of living. A.
 معین *mu'aiyan*, fixed, settled, determined,
 appointed, assigned. A.
 معیوب *ma'yūb*, stigmatized, blemished, vicious,
 faulty; tainted or suspected. A.
 مغارة *maghāra*, den, cave, cavern. A.
 مغاضبا *mughāziban* (acc.), in a rage, furiously. A.
 مغرب *maghrib*, quarter of sunset, West;
 Western Africa, Morocco. A. [place. A.
 من مغربها *mim maghribihā*, from its setting-
 مغربی *maghribīy*, Western; African; of or from
 the West; an inhabitant of the West. A.P.
 مغرور *maghrūr*, self-deceived, deluded; proud,
 self-sufficient, conceited. A.
 مغز *maghz*, brain; marrow, kernel. P.
 مغزی *maghze*, a kernel. P. [ness. A.
 مغفرت *maghfirat*, pardon, absolution, forgive-
 مغلوب *maghlūb*, overcome, defeated, conquered,
 vanquished, subdued. A. [singer. A.
 مغنی *mughannin* and مغنی *mughannī*, musician,
 وانت مغنی *wa anta mughannin*, but thou art a
 singer. A.
 مغیلان *mughīlān*, a species of Mimosa, the
 Mimosa Arabica (the Indian name of this
 tree is بول *babūl*). A.
 مفتاح *maftāḥ* (pl. of مفتاح *miftāḥ*), keys. A.
 مفارقت *mufāraḳat*, separation, scattering; de-
 parture; loss, death. A.
 مفارقت *mufāwāzat*, partnership; copulating,
 carnal intercourse. A.
 مفتتن *muftatin*, bewitched, infatuated. A.
 مفتخر *muftakhīr*, boasting, boastful, proud. A.
 مفتقر *muftakīr*, reduced to poverty; in straits;
 longing exceedingly (for). A.
 متفن *muftan*, seduced to evil, bewitched, in-
 fatuated, insane. A.

مفخر *mafkhār*, object of glory ; glory, boast. A.
 مفخر الاسلام *mafkhāru 'l islāmī*, the glory of Islam. A.
 مفخر *mafakhhkhar*, glorious, exalted. A.
 مفترح *mufarriḥ*, exhilarating ; exhilarator. A.
 مفرا *ma farmā*, command not (neg. imp. of *فرمودن*). P.
 مفروش *ma firosh*, sell not (neg. imp. of *فروختن*). P.
 مفسد *mufsid* (P. pl. مفسدان *mufsidān*), mischievous, seditious ; corrupter, mischief-maker. A.
 مفلس *mufliṣ* (P. pl. مفلسان *mufliṣān*) insolvent, bankrupt, poor, penniless. A.
 مفلسي *mufliṣī*, insolvency, penury, poverty. A.P.
 مفهوم *mafhum*, understood, apprehended, comprehended. A.
 مقابله *muqābala* or مقابله *muqābala*, opposition, resistance, contention, competition ; confronting, straight before ; contrast, collation. A.
 مقال *maqāl*, speech, discourse, word. A.
 مقاله *maqāla*, word, discourse, speech. A.
 مقام *maqām*, standing-place, position, spot, seat, station, staying, halting-place (on a journey) ; session ; place of residence, dwelling, abode. A.
 مقامات *maqāmāt* (pl. of مقامة *maqāmat*), discourses or lectures, as being read or delivered during a مقامة *maqāmat* or sitting. A.
 مقامر *muqāmīr*, dicer, gambler, gamester. A.
 مقامي *maqāme*, a place, a site. A.P.
 مقاومت *muqāwamat*, opposing, contending, vying ; opposition, resistance. A.
 مقبل *mukbil*, advancing, prosperous ; fortunate. A. [approved ; welcomed. A.
 مقبول *maqbūl*, received ; accepted ; agreeable, مقبولتر *māqbūltar*, more acceptable, more agreeable, more welcome. A.P.
 مقتضي *muqtaḏā* (in P. مقتضا *muqtaḏā*), required, demanded ; exigency, requirement. A.
 مقدار *mikdār*, quantity, amount. A.
 مقدر *muqaddar*, decreed, predestinated. A.
 هَذَا لِمَقْدَارِ يَحْمِلُكَ *hāza 'l mikdāru yahmiluka*, this quantity will support thee. A.
 مقدم *muqaddam*, put before, placed before, preposed ; preferred ; antecedent, prior. A.
 مقدم داشتن *muqaddam dāshtan*, to place foremost, to give precedence to. A.P.

مقدمه *muqaddama*, preface, preamble, prologue, premiss. A.
 مقدمه نوحه زامخشري *muqaddama'e nahvi zamakhshari*, "Introduction to Syntax," by Zamakhshari. A.P.
 مقدور *maqdūr*, predestined, decreed, fated. A.
 مقرب *muqarrab* (P. pl. مقربان *muqarrabān*), brought near, allowed to approach, admitted to the immediate presence ; approximated ; intimate or immediate attendant. A.
 مقرّر *muqarrar*, fixed, settled, established, appointed, confirmed ; agreed upon ; certain. A.
 مقرون *maqrūn*, connected, conjoined, yoked. A.
 مقري *muqri*, innate, natural. P.
 كور مقري *kūrī muqri*, blind from one's birth. P.
 مقسوم *maqsūm*, distributed, divided, apportioned, allotted. A.
 مقصد *maqsad*, place of destination, goal ; intention, end, aim, object, design, purpose. A.
 مقصود *maqsūd*, aimed at, intended ; intention, aim, design, scope, drift. A.
 مقود *miqwād*, reins, bridle ; rope, hawser. A.
 مقيم *muqīm*, fixed, constant, abiding. A.
 مكارم *makārim* (pl. of مكرمة *makramat*), virtues, excellences, laudable actions ; favours, benefits, bounties. A.
 مكاره *makāriḥ*, disagreeables, inconveniences ; odious, detestable, or abominable things. A.
 مكاشفه *mukāshafa*, displaying, disclosure, revelation, apocalypse. A.
 مکالمه *mukālama*, conversation, talk. A.
 مکان *makān*, place, habitation, house, dwelling. A.
 مکايد *makā'id* (pl. of کيد *kaid*), tricks, frauds, devices, stratagems. A.
 مکب *mukibb*, whatever causes (one) to hang the head ; depressing, humiliating. A.
 مکّه *Makka*, Mecca, a town in the province of Hijaz, and the birthplace of Muhammad. A.
 مکت *maktab*, school, writing-school. A.
 مکتوب *makṭūb*, written ; letter. A.
 مکر *makr*, deceit, fraud, imposture. A.
 مکرّر *muḳarrar*, repeated, reiterated. A.
 مکرم *muḳarram*, honoured, respected, revered. A.
 مکروه *makrūh*, odious, offensive, disagreeable, execrable. A.
 مکروهی *makrūhi*, unpleasantness. A.P.
 مکسب *maksab*, gain, acquisition ; means of getting a livelihood. A.

مكن *ma kun* or *mu kun*, make not (neg. imp. of کردن). P.

مكنت *muknat*, power, strength, influence; virtue, ability; affluence. A.

مكه *mukna* = *mikunad*; (see جنى *janī*). P.

مگر *magar*, besides, save, excepting, all but, but, unless; perhaps, may be, perchance, by chance, haply; unfortunately. P.

مگردان *ma gardām*, cause not (suffer not, allow not) to become (neg. imp. of گردانیدن *gardānidan*). P.

مگس *magas*, fly, small winged insect. P.

مگوي *mago* (or *mugo*), don't tell, tell not (neg. imp. of گفتن). P.

ملا *mala'*, assembly, crowd of people. A.

بر ملا اُتادن *bar mala' uftādan*, to become public, to get abroad. P.A.

ملاح *mallāḥ* (P. pl. ملاحان *mallāḥān*), boatman, mariner, sailor. A.

ملاحدة *mulāḥidat*, heretics, unbelievers. A.

ملاذ *malāz*, asylum, place of refuge; stronghold, fastness. A. [strangers. A.]

ملاذ الغرباء *malāzu 'l ghurabā'i*, the refuge of

ملازم *mulāzim*, assiduous, inseparable; diligent; servant, close attendant. A.

ملازمت *mulāzamat*, close attendance, assiduity, closeness; diligence, service. A.

ملاطف *mulāṭafat*, soothing, coaxing, caressing; gentleness, kindness, courtesy. A.

ملاطيه *Malāṭiya*, name of a town on the Euphrates, capital of Armenia Minor. A.

ملاعبت *mulā'abat*, playing, joking. A. [ter. A.]

ملاقات *mulākāt*, meeting, interview, encounter

ملا *malāl* (or ملالة *malālat*), sadness, displeasure, disgust; ennui, weariness, fatigue,

ملاي *malālī*, displeasure. A.P. [languor. A.]

ملام *malām*, reproach, reprehension. A.

ملامت *malāmat*, reproach, blame, upbraiding, censure, disparagement. A.

ملاهي *malāhī* (pl. of ملهى *milhā*), instruments of music; worldly pleasures and pastimes (which are forbidden as causing forgetfulness of God). A. [angels. A.]

ملائك *malā'ik* (pl. of ملاك *malak* or ملائكة *malāk*), angels. A.

ملائكة *malā'ikat* (pl. of ملاك *malak*) angels. A.

يا ملائكتي *yā malā'ikatī*, O! my angels. A.

ملائك صورتی *malā'ik-ṣūrate*, an angel-faced creature, one of angelic form. A.P.

ملة *millat*, religion, faith, creed. A.

ملجأ *maljā*, asylum, place of refuge. A.

ملحد *mulḥid*, heretic, infidel. A.

ملحوظ *malḥūz*, observed, beheld, viewed, glanced

ملخ *malakh*, locust. P. [at. A.]

ملعون *mal'ūn*, cursed, execrated, damned. A.

ملك *milḥ*, property, estate, possession. A.

... *mulḥ*, kingdom, sovereignty, dominion, territory, country; power, possession. A.

ملك ودين *mulḥ o dīn*, church and state. A.P.

ملك *malak*, angel. A.

... *malik*, king. A. [nobles. A.]

ملك الخواص *maliku 'l khawāṣṣ*, chief of the

ملك زاده *malik-zāda*, king's son, prince. A.P.

ملك نيمروز *maliki nimroz*, king of Nimroz (a territory including the provinces of Sistān and Makrān, of which Sām Nerimān was governor for Minūchihr, seventh king of the first or Peshdāryan dynasty of Persia). A.P.

ملكوت *malakūt*, empire; the invisible and heavenly world, empyrean heaven. A.

ملكي *malakī*, angelic. A.P.

ملوث *mulawwas*, polluted, contaminated, defiled, soiled. A.

ملوك *mulūk* (pl. of ملك *malik*), kings. A.

ملول *malūl*, dejected, vexed, tired, weary, sick; fastidious. A.

ملولي *malūlī*, thou art weary, thou art averse to; aversion, loathing. A.P.

ممالك *mamālik* (pl. of مملكة *mamlukat*), regions, kingdoms, realms. A.

ممانعت *mumāna'at*, prohibition, resistance, refusal; repugnance. A.

ممتاز *munṭāz*, picked out, chosen; eminent, distinguished. A.

ممتنع *munṭanī*, prohibited; impossible, impracticable. A.

ممد *mumidd*, prolonger, extender, aider, assistant. A.

ممدوح *mamdūḥ*, praised, lauded. A.

ممسك *mumsik*, holdfast, close-fisted, parsimonious, stingy. A.

ممقوت *mamkūt*, disagreeable, detestable; hated, detested; odious. A.

مملكت *mamlukat*, dominion, realm, kingdom. A.

مملوك *mamlūk*, possessed, owned; purchased slave, property. A.

مملوكي *mamlūkī*, relation of servant, servile condition, servitude. A.P.

من *man*, I, (and in the oblique case) me. A weight varying from 1½ lbs. to 80 lbs. P.

من *man*, who, he who, she who, him who; whoso, whosoever; who? A.

من *māz zā*, who (is) this? A.

من *min*, from; of; from amongst, by; besides; for; on account of; than. A.

من *miz za 'llazī*, from this who. A.

من *mā min maulūdin*, there is not one of those who are born, there is none born. A.

من *mann*, reproaching with favours bestowed, twitting with benefits conferred; imposing a sense of obligation. A.

منابر *manābir* (pl. of منبر *mimbar*), pulpits, platforms. A.

مناجات *munājāt*, prayers, silent devotions. A.

مناذمت *munādamat*, society, familiarity, sociableness, intercourse, associating with. A.

منارة *manāra*, lighthouse; minaret, tower from whence people are summoned to prayer. A.

منازعة *munāza'at*, altercation, contest, hot contention. A.

مناسب *munāsib*, fit, suitable, suited, consonant, accordant, apposite, apropos. A.

مناسبة *munāsabat*, relation, resemblance; analogy, proportion, comparison. A.

مناسحة *munāṣaḥat*, advice, admonition, exhortation, counselling. A.

مناظرة *munāzara*, disputation. A.

منافع *manāfi'* (pl. of منفعة *manfa'at*), gains, profits, benefits, advantages. A.

مناقض *munāḳiḏ*, contrary, repugnant. A.

مناكحة *munākaḥat*, marriage. A.

من السماء *mina 's samāi*, from heaven. A.

من العذاب الأدنى *mina 'l 'azābi 'l adnā*, of the lighter punishment, i.e. of this world. A.

مناهي *manāhī* (pl. of منهي *mankhiy*), forbidden practices, prohibited things; crimes, sins. A.

من آياته *min āyātihi*, of or from its (the Kurān's) verses. A.

منبر *mimbar*, pulpit. A.

من بعد *mim ba'da*, afterwards. A.

من بعد ذلك *mim ba'da zālīka*, after that. A.

منت *manat*, I thee. P.

منت *minnat*, praise; thanks; obligation, conferring a favour; twitting or casting in the teeth of benefits conferred. A.

منت بردن *minnat burdan*, to bear or lie under obligations. A.P.

منت شناس *minnat-shinās*, one who appreciates favours or recognizes obligations, grateful. A.P.

منت نهادن *minnat nihādan*, to lay under obligations, to confer a favour. A.P.

منتصب *muntasib*, erect; set up, placed, erected, set on (as a cauldron or pot); marked with *naṣba* or *fathā*, nasbated (as when *kidr* has been changed to *ḳadr*). A.

منتظر *muntazir*, one who expects with impatience, waiting, expecting, expectant. A.

منتظم *muntazim*, arranged; placed in rows; threaded (as pearls). A.

منتهي *muntahā*, finished, terminated, completed, accomplished, ended, consummated. A.

مجلاب *manjalāb*, impure or stinking water. P.

منجم *munajjim*, astronomer, astrologer. A.

من خير *min khair*, of good, of what is good and desirable. A.

منزل *manzil*, dwelling-house, mansion; lodging; halting-place, stage, station-house; dignity, rank. A.

منزلًا *manzilan*, as to rank (accus.). A.

منزلت *manzilat*, rank, station; dignity; character, esteem. A.

منسوب *mansūb*, connected, associated, attributed, ascribed, imputed, charged; accused. A.

منش *manash*, I him. P.

منش یکی از متعلقان منش مطلع گردانید *yake az muta'allikāni manash muṭṭali' gardānīd*, one of my friends made him acquainted. P.

منشآت *manshāt*, literary compositions, writings. A. [nīshastan]. P.

منشین *ma nishin*, sit not (neg. imp. of نشستن).

منصب *manṣib* or *manṣab*, office, post, dignity. A.

منصب قضا *manṣibi ḳazā*, office of a judge. A.P.

منصبی *manṣabe*, a post of dignity. A.P.

منصرف *munṣarīf*, receding, retiring, departed. A.

منصرف کردن *munṣarīf kardān*, to retire, depart; to get rid of, spend, dissipate. A.P.

منصف *munṣif*, just, true, honest, candid. A. منصفًا *munṣifan* (acc.). A.

منصور *manṣūr*, aided, defended (by God), rendered victorious. A.

الاعداء *al manşūru 'ala 'l ʿadā'i*, the victorious over enemies. A.

منطق *manṭiq*, speech, discourse; logic, reasoning, argument. A.

منظر *manẓar*, face, countenance, aspect, looks. A.

منظور *manẓūr*, seen, viewed, beheld; beloved, favourite, sweetheart. A.

منظوم *manẓūm*, (fem. منظومة *manẓūma*), composed in verse, metrical, versified. A.

منع *man'* (or as used *mana'*), forbidding; prohibition. A.

من عبي *min 'abdi*, from my servant. A.

منعدم *mun'adim*, lost, vanished, disappeared, destroyed, annulled, ruined. A.

منعم *mun'am*, benefited, blest with abundance, wealthy, affluent. A.

منعم *muna'am*, blest with the good things of this world, rich, affluent. A.

من عند الله *min 'inda 'llāh*, from God, with the favour of God. A.

منغص *munaghghas*, sullied, disturbed, embittered, made wretched. A. [defile. A.]

منفذ *manfaz*, place of passage; pass, passage,

منفعة *manfa'at*, emolument, advantage, benefit. A.

منقضي *munkaẓi*, finished, ended, completed. A.P.

منقطع *munkaṭi'*, cut off, exterminated. A.

منكر *munkar*, denied; ignored; atrocious, bad, wicked, iniquitous. *Munkir*, ignorer; averse, disapproving, evil-affected. A.

منكري *munkarī*, atrocity, iniquity. A.P.

... *munkare*, an atrocious offence, an enormity. A.P.

منكر *ma nigar*, look not (neg. imp. of نكرستن). P.

منم *manam*, I am, I am (one who). P.

من مغربها *mim maghribihā*, from its setting-place, from the West. A.

منه *ma nih*, lay not, place not, set not (neg. imp. of نهادن). P.

منية *muniyat*, wish, desire. A.

منيتي *muniyatī*, my desire. A.

منيته *maniyat*, death, decease. A.

منيتي *maniyatī*, my death. A.

من قبل مني *kabla maniyatī*, before my death. A.

منيع *mani'*, inaccessible, impregnable. A.

من يوش *manyūsh* (for *ma niyush*), listen not. P.

مو *mū*, hair. P.

موي زنگي *mūyi zangi*, hair of a negro. P.

مواجب *mawājib* (pl. of موجب *mūjib*), causes, reasons, motives. A.

مواجهه *muwājaha*, presence; face to face. A.

مواخذ *mu'ākhaẓ*, taken to task, rebuked, reproved, chastised. A. [sion. A.]

مواخذت *mu'ākhaẓat*, remonstrance, reprehension. A.

مواخذت کردن *mu'ākhaẓat kardan*, to call to an account. A.P. [peds, cattle. A.]

مواشي *mawāshī* (pl. of ماشية *māshiyat*), quadrupeds, cattle. A.

مواظبت *muwāẓabat*, perseverance, assiduity. A.

موافق *muwāfiq*, conformable, suitable, agreeable, consonant, apt, fit. A.

موافق *muwāfaqat*, agreement, unison, harmony, concurrence, acquiescence; assent, consent; concert; aptness, suitability, congeniality. A.

موانست *mu'ānasat*, intimacy, familiarity. A.

موت *maut*, death. A.

موت الفقراء راحة *mautu 'l fuqarā'i rāḥatun*, the death of the poor (is) ease. A.

مؤثر *mu'assar*, impressed. A.

... *mu'assir*, penetrating, making an impression; impressive, effectual, effective, efficient. A.

موج *mauj*, wave. A.

موجب *mūjib*, cause, means, motive, reason, account. A. [to. P.A.]

بموجب *ba mūjib*, in conformity with, according to. A.

موج *mūja'*, pained, afflicted with pain: (the verse requires موجي *mūja'ī*). A.

موجود *maujūd*, found, existing, existent; ready, present, forthcoming. A.

موجودات *maujūdāt* (pl. of موجودة *maujūdāt*), existing things; existences. A.

موجد *muwajjah*, approved, agreeable. A.

موحد *muwahhid*, one who confesses the unity of God, unitarian; orthodox. A.

موددت *mawaddat*, friendship, love. A.

مؤذن *mu'azzin*, the crier who summons Muhammadans to prayer from one of the minarets of a mosque. A.

مؤذي *mu'ẓi*, noxious, injurious, hurtful, pernicious; injurer. A.

مور *mūr* (or *mor*), ant, emmet; reptile. P.

مورچانه *mūrchāna*, rust of iron. P.

مورچه *mūrcha* (pl. مورچگان *mūrchagān*), little ant, emmet; (figuratively) hairs about the face, whiskers. P.

مور *mūram*, I am an ant. P.

موروث *maurūs*, inherited; hereditary. A.

موري *more*, an ant. P.

موريانه *moriyāna*, rust. P. [nious. A.

موزون *mauzūn*, weighed, measured; harmo-

موسم *mausim*, time, season; monsoon. A.

موسوم *mausūm*, marked, signed, impressed, branded; noted, characterized; named. A.

موسي *Mūsā*, Moses, the Jewish lawgiver. A.

موش *mūsh*, mouse. P.

موشك *mūshak* (dim. of موش *mūsh*), little mouse. P.

موشك كور *mūshaki kūr*, blind little mouse, i.e. the mole. P.

موصوف *mauṣūf*, furnished with qualifications, qualified; characterized, distinguished; described; praised; before-mentioned. A.

موضع *mauṣa'*, place; village, hamlet, town. A.

موضعي *mauṣa'e*, a place, a certain place. A.P.

موعظت *mau'izat* (P. pl. موعظها *mau'izahā*), advice, admonition, exhortation, homily. A.

موفق *muwaffak*, assisted, favoured, blessed. A.

... *muwaffik*, one who prospers, favours, seconds; sure guide. A.

موكل *muwakkal*, appointed guardian, charged with, entrusted; superintendent; keeper (of a prisoner). A.

مولد *maulid*, native country, birth-place. A.

مولع *mūli'*, excited; greatly addicted, passionately fond, eager desirer; ardent, greedy. A.

مؤلف *mu'allif*, compiler, composer, author. A.

مولود *maulūd*, born. A.

مولي *maulā*, lord, master, ruler. A.

المولي *al maulā*, God, the Lord. A.

مولي ملوك العرب والجم *maulā mulūki 'l 'arabi wa 'l 'ajami*, lord of the kings of Arabia and Persia, A.

موم *mūm* or *mom*, wax. P.

مؤنت *ma'unat*, provisions, daily food or rations. A.

مؤنس *mu'nis*, intimate, familiar; companion, friend. A.

موي *mū*, hair of the head. P. [whiskers. P.

موي بناكش *mūyi bunāgosh*, hair of the cheek,

مؤيد *mu'aiyad*, aided, strengthened, rendered victorious. A.

المؤيد من السماء *al mu'aiyad mina 's samā'i*, the aided of heaven. A.

مؤئي *mū'e*, a single hair. P.

مه *mah*, the moon. P.

... *mih*, great; superior. P. [jesty. A.

مهابت *mahābat*, fear, dread, alarm; awe; ma-

مهار *mihār*, leading-string, reins, halter, bridle;

a camel's leading-string or bridle; a peg put through a camel's nose to which the leading-string is attached. A.

مه پاره *mah-pāra* (lit. piece of the moon), mistress. P. [perior. P.

مهتر *mihtar* (pl. مهتران *mihtarān*), greater, su-

مهتری *mihtari*, greatness; superiority, headship, rule. P.

مہجور *mahjūr*, separated, cut off, excluded; fled from, forsaken, deserted, rejected, shunned. A.

مهد *mahd*, cradle. A. [ness. P.

مهر *mih*r, love, attachment; tenderness, kind-

... *mühr*, seal; virginity. P.

مهرش *mihrash*, love of him (her, it); his love. P.

مهربان *mihrbān*, kind, affectionate, friendly; friend, lover. P.

مه رو *mah-rū*, moon-faced, beautiful. P.

مه روئی *mah-rū'i*, thou art fair as the moon. P.

مهرد *muhra*, chessman; bead of glass or coral. P.

مهرد برچیدن *muhra bar chidan* (lit. to gather up the pieces, or chessmen), to give up the game, to abandon (an enterprise). P.

مهم *muhimm*, momentous (affair), grand, serious, urgent, weighty (business). A.

مهمان *mihmān*, guest, being a guest. P.

مهمان سراي *mihmān-sarāi*, guest-chamber, house for strangers, hospitable roof, hostel. P.

مهماني *mihmānī*, feast, entertainment; hospitality. P.

مهمل *muhmal*, useless, of no importance; neglected, disregarded. A.

... *muhmil*, negligent, careless. A.

مهيّا *muhaiyā*, prepared, made ready. A.

مهيّن *mihin*, greatest, noblest. P.

مي *mai*, wine. P.

مي *mī*, a particle prefixed to the Aorist, the Present, Imperfect, and Imperative of Persian verbs, which has the effect of changing the two last into the habitual and continuative forms. P.

ميا *mayā*, come not (neg. imp. of آمدن *āma-dan*). P. [آزاردن). P.

ميازار *mayāzār*, distress not (neg. imp. of

ميان *miyān*, waist, middle; between, betwixt. P.

از ان میان *az ān miyān*, from the midst thereof, from amongst them. P. [tapis. P.]

در میان آمدن *dar miyān āmadan*, to come on the میان بستن *miyān bastan*, to gird the waist or loins. P.

میان تهی *miyān-tihī*, empty within, hollow. P. میانه *miyāna*, middle; middle-sized, middling, moderate; mediation. P. [آمدن]. P.

می آید *mī āyad*, is coming, cometh (present of میت *maiyyit*, dead. A.

هَذَا مَعَهُ مِيتَ *kāzā ma' ahu maiyyitun*, this (thing) with him (is) dead. A.

میخ *mekh*, nail, peg or pin. P.

میخی چند *mekhe chand*, some nails, a few pegs. P. میدان *maidān*, plain, area, circus, course, arena; battle-field, battle. A. [thou. P.]

میر *mīr*, prince; (imp. of مردن *murdan*) die میراث *mīrās*, heritage, inheritance. A.

میرانم *mīrānam*, make me to die (imp. of (میرانیدن). P. [رفتن]. P.

میرavad *miravad*, goeth, is going (present of میسر *muyassar*, facilitated, made easy; practicable, feasible, obtainable; obtained, gained. A.

میشویی *mīshū'i*, thou canst wash (aor. of شستن). P. میکائیل *Mikā'il*, Michael, the archangel (thought by the Muhammadans to be the especial protector of the Jews, as Gabriel is of the followers of Islām). A.

میکردم *mīkardam*, I was making (Progressive or Continuative Past of کردن). P.

میل *mail*, inclination, leaning, bias; fondness, partiality. A. [bias. A.P.]

میل کردن *mail kardan*, to incline to, to bend, میل *mīl*, needle; skewer or wire for anointing the eye with collyrium. A.

میلی *maile*, a leaning, a bias, an inclination. A.P.

میمون *maimūn*, prospered with success, favoured by fortune; fortunate, auspicious; name of a man, Felix. A.

مینا *mīnā*, glass of a variety of colours; enamel; blue heaven, azure sky. P.

میندیش *mayandesh*, be not anxious (neg. imp. of اندیشیدن *andeshidan*). P.

میوه *mīva* or *meva*, fruit. P.

ن

نَ، not (a prefixed negative particle). P.

نَ (prefix), not, non-, un-, in-, dis-. P.

نا *nā* (pronom. suffix), us, of us, our. A.

نا آزموده *nā āzmūda*, untried, inexperienced. P.

نا امید *nā umed*, or *nā ummed*, despairing, despaier, despondent. P.

نا امیدی *nā umedī*, despair, hopelessness. P.

نا اهل *nā ahl*, unworthy, worthless, base. P.A.

نا بکاري *nā bakārī*, uselessness. P.

نا بوده *nā būda*, not been, not become. P.

نا بینا *nā binā* (pl. بینایان *nā bināyān*), not seeing, blind, sightless. P.

نا بینایی *nā binā'ī*, want of sight, blindness. P.

..... *nā binā'e*, a blind person. P.

نا پاک *nā pāk*, unclean, dirty, nasty, filthy. P.

نا پایدار *nā pāi-dār*, unstable, unsteady, inconstant. P.

نا پرهیزگار *nā parhezgār*, inattentive, incautious, negligent; intemperate, incontinent, unchaste. P.

نا پسند *nā pasand*, disapproved, unapproved; objectionable, unbecoming, distasteful, displeasing, offensive. P.

نا پسندی *nā pasandī*, disapprobation; anything deserving of disapprobation. P.

نا پسندیده *nā pasandīda*, disapproved; deserving of censure and disapprobation; offensive, unpleasant. P.

نا تراشیده *nā tarāshīda*, unhewn, unpolished, uncouth; lout. P. [defective. P.A.]

نا تمام *nā tamām*, unfinished, crude, imperfect,

نا توان *nā tuwān*, impotent, weak, powerless. P.

نا توانی *nā tuwānī*, inability, weakness, impotence. P.

نا جنس *nā jins*, of worthless stock or quality; ignoble; ill-conditioned. P.A.

نا جوانمرد *nā juwān-mard* (pl. جوانمردان *nā juwān-mardān*), not a gentleman, ungentlemanly; illiberal, ignoble. P.

نا چار *nā chār*, helpless, remediless. P.

نا چیز *nā chīz*, nothing-worth, worthless, vile, contemptible. P.

نا حق شناس *nā ḥakk-shinās*, ungrateful. P.A.

ناخن *nākhun*, nail, claw, talon. P.

نا خوب *nā khūb*, unseemly, unbecoming. P.

نا خوبی *nā khūbī*, want of beauty, uncomeliness, ugliness. P.

نا خوردن *nā khwurdan*, not eating; not to eat. P.

نا خورده *nā khwurda*, not eaten, untasted; not suffered, felt or experienced, unfelt. P.

نا خوش *nā khwush*, unpleasant, disagreeable, harsh, unharmonious. P.

نا خوش آواز *nā khwush-āwāz*, possessed of a disagreeable voice, harsh-voiced. P.

نا خوشتر *nā khwushtar*, more unpleasant, more grating, more disagreeable. P.

نادان *nādān*, ignorant, inexperienced; fool. P.

نادانی *nādānī*, ignorance, folly; (thou) art ignorant. P.

نادر *nādir*, rare, wonderful, uncommon; rarely. A.

نادر الحسن *nādiru 'l ḥusn* of rare beauty. A.

نا درست *nā durust*, untrue, incorrect, inaccurate, wrong. P.

نا دیده *nā dīda*, unseen; unknown. P.

نار *nār* (fem.), fire; hell. ناراً *nāran* (acc.). A.

ناز *nāz*, blandishment, caress, caressing, affection, tenderness, grace, coquetry, feigned disdain, delicacy, airs. P.

نازل *nāzil*, lowered, descending. A.

نازنین *nāznīn*, lovely, amiable, agreeable, delicate; dear, precious; belle, mistress. P.

نازنینی *nāznīnī*, thou art a beauty; thou art held dear or precious. A.

نا زیبا *nā zebā*, ill-favoured, uncomely; unbecoming. P.

نازیدن *nāzīdan*, to coquet, to put on pretended haughtiness, to pride or plume one's self, to boast, to swell, look big, be elated. P.

ناس *nās*, men, mankind. A.

الناس *an nās*, mankind. A.

ان ناس علی دین ملوکیم *an nāsu 'alā dīni mulūki-him*, men (follow or make a profession) according to the religion of their kings. A.

نا ساز *nā sāz*, inharmonious, dissonant, discordant. P.

نا سازگار *nā sāzgār*, uncongenial. P.

نا سپاس *nā sipās*, ungrateful, unthankful. P.

نا سزا *nā sazā*, unworthy, improper, unbecoming. P.

نا سزاوار *nā sazwār*, uncongenial, ungenial. P.

نا سزایی *nā sazāi*, unworthy. P.

نا سزایی *nā sazā'e*, an unworthy personage. P.
ناشره *nāshirat* (pl. ناشرات *nāshirāt*), a cloud-scattering, or dust-scattering (wind), strong (wind). A. [acquaintance. P.]

نا شناخت *nā shīnākht*, unknown, without

ناصح *nāsiḥ*, monitor, counsellor, faithful adviser. A.

ناصر *nāsir*, defender, assistant, helper. A.

نا صواب *nā ṣawāb*, not right, improper, vain, false. P.A.

نا صیه *nāsiya*, forelocks, pendulous ringlets; front, forehead, countenance. A.

ناظر *nāṭūr*, gardener, watcher, keeper of a vineyard, or palm plantation. A.

ناظر *nāḡir* (P. pl. ناظران *nāḡirān*), looker, viewer, inspector, spectator, beholder. A.

ناف *nāf*, the navel. P.

نافذ *nāfiz*, penetrating, piercing; valid, operative, effective; received, obeyed. A.

نا فرجام *nā farjām*, unpropitious, unhappy. P.

نا فرمان *nā farmān*, disobedient, uncomplying, ing, stubborn, refractory. P.

نافع *nāfi'*, profitable, advantageous, salutary, useful. A. [benefit. A.]

بنافع *bi nāfi'in*, for benefiting, (calculated) to

فایز بنافع ادب الادیب *fa laisa bināfi'in adabu 'l adīb*, then the instruction of the teacher is of no benefit. A. [impaired. A.]

ناقص *nāqiṣ*, deficient, defective; diminished,

ناقص عقل *nāqiṣ 'aql*, deficient in understanding, unintellectual, dull. A.P. [making. P.]

نا کردن *nā kardan*, not to make; the non-

نا کرده *nā karda*, unfinished, undone. P.

نا کس *nā kas*, mean base, vile, worthless; a nobody. P.

ناگاه *nā gāh*, suddenly, unexpectedly, all at once, on a sudden. P.

نا گفتن *nā guftan*, not to speak; not speaking. P.

ناگه *nāgah*, suddenly, all at once. P.

ناگهانی *nāgahe*, on a sudden, unexpectedly. P.

نالش *nālīsh*, complaint, lamentation. P.

نالہ *nāla*, complaint, moan, lamentation. P.

نالیدن *nālīdan*, to complain, lament, bemoan, groan. P.

نام *nām*, name; fame, character, reputation. P.

نام نهادن *nām nihādan*, to name, to call. P.

نا محبوب *nā maḥbūb*, unloved, disliked. P.A.

نا مرادی *nā murādī*, unpleasantness, disagreeableness, disappointment; distress, despair; renunciation of the world. P.A.

نا مردم *nā mardum* (pl. مردمان *nā mardumān*), not human, inhuman, brutish; base, ignoble, vile. P.

نا مساعد *nā musā'id*, unfavourable, unpropitious. P.A.

مستعد *na musta'idd*, unapt, inept, incapable, unready. P.A.

معلوم *nā ma'lūm*, unknown. P.A.

معل *nā mu'awwal*, not to be trusted, not trustworthy, unsound. P.A.

مقبول *na maqbūl*, unaccepted, unwelcome. P.A.

مناسب *nā munāsib*, unfitting, improper, unbecoming, wrong. P.A.

نامور *nāmvar*, famous, celebrated, noted, renowned, notorious. P. [nious. P.A.]

ناموزن *nā mauzūn*, discordant, inharmonious
ناموس *nāmūs*, reputation, character, fame, honour, credit, esteem. P.

نام و نشان *nām o nishān*, name and trace. P.

نامه *nāma*, writing, letter, record, book; works, acts, deeds. P.

نامی *nāmī*, illustrious, renowned, famed. P.

نان *nān* (but by Persians usually pronounced *nūn*), bread; loaf. P.

نان تہی *nāni tihī*, dry bread. P.

ناب *nāni ribāt*, bread given away at monasteries to travellers, pilgrims, and mendicants. P.A. [charity. P.A.]

وقف *nāni wakf*, bequest of bread in
نہاد *nā nihāda*, not put, not placed, not allotted. P.

نانی *nāne*, a loaf, a single loaf. P.

نآوری *nāvarī*, wilt not bring (a contraction of
نایوری *nayāvarī*, the neg. aor. of آوردن *āvar-dan*, to bring). P.

ناہوار *nā hamwār*, uneven, unsuitable, disproportioned, ungainly; untidy, ill-behaved, unruly. P.

نای *nāi*, neck, throat; flute, pipe. P.

نای و نوش *nāi o nosh*, song (or music) and wine. P. [obtain. P.]

نایفتن *nā yāftan*, not to find, procure, or
ناید *nāyad* (for نایاد *nayāyad*), comes not. P.

نایم *nā'im*, sleeper; sleeping, asleep. A.

لایم *lī 'n nā'imī*, for the sleeper. A.

نای *nā'ī*, reed, cane; the throat, neck. P.

نابت *nabāt*, fine sugar, white and refined. P.

... *nabāt*, vegetation, plant. A.

نابتا حسناتا *nabātan ḥasanān*, fair plants. A.

نبرد *nabard*, war, battle, conflict. P.

... *na barad*, he taketh not away, removeth not (neg. aor. of بردن *burdan*). P.

... *na burad*, he cuts not off (aor. of *buridan*). P.

نبری *na bari*, thou shouldst not bear or submit to (2 p. sing. aor. of بردن *burdan*). P.

نہشت *nabisht*, writing, inscription. P.

نہشتن *nabishtan*, to write. P.

نبض *nabz*, the pulse. A.

نبوت *nubuwwat*, prophecy, prophetic gift or office, function or privilege of a prophet. A.

نہودی *na būde*, he or it would not be. P.

نبی *nabī* = نبیند *na binād* [q. v.]. P.

نبی *nabīy*, prophet. A.

نبیند *na binād*, he seeth not (3 p. sing. aor. of دیدن *dīdan*). P.

نترسد *na tarsad*, he should not fear; ought he not to fear? (3 p. sing. aor. of ترسیدن *tar-sidan*). P.

نتوان *na tuwān*, (one) cannot. P. [sidan]. P.

نتوان رست *na tuwān rast*, one cannot escape. P.

نتواند *na tuwānad*, cannot. P.

نتوانستن *na tuwānistan*, not to be able. P.

نثار *nišār*, money, or anything thrown by way of largess among the populace on festive occasions; a scattering, showering down. A.

نثار *nušār*, any thing scattered or showered; rain, showers. A.

نجم *najm*, star. A.

نجویی *na jū'ī*, thou seekest not (2 p. sing. of جستن *jestan*). P.

نهن *naḥnu*, we. A. [present of نهن *naḥnu*, way, path, track. A.]

نحو *naḥw*, way, path, track. A.

النحو *an naḥw*, grammar, syntax. A.

نحوی *naḥwīy*, teacher of syntax, grammarian. A.

نحوی *bi naḥwīyin*, by a grammarian. A.

نخست *nukhust*, first; first of all. P.

نخستین *nukhustīn*, first; original, former. P.

نخستست *na khuftast*, is not asleep. P.

نخل *nakhl*, palm-tree; (and often) any young tree in general. A. [ers. A.P.]

نخل بند *nakhl-band*, maker of artificial flow-

نخل بنی محمود *nakhlā'i banī maḥmūd* (lit. the palm-grove of the tribe Beni Maḥmūd), the name of a halting-place on the road from Kūfah to Mecca, where the pilgrims are wont to rest. A.

نخل بنی هلال *nakhlā'i banī hilāl* (lit. the palm grove of the tribe Banī Hilāl), a place in

ند *and*, are. P. [Arabia. A.]

نداد *nidā*, voice, call from heaven. A.

ندامت *nadāmat*, repentance, contrition, regret, remorse. A.

ندانی *na dāni*, thou knowest not; knowest not thou? (2 p. sing. aor. of دانستن *dānistān*). P.

ندر *na darad*, rendeth not (3 p. sing. aor. of دریدن *darīdan*). P.

ندما *nudamā* (pl. of ندیم *nadīm*), intimate friends, boon companions, courtiers. A.

نده *na dihad*, giveth not (3 p. sing. aor. of دادن *dādan*). P.

ندیده *na dida'e*, hast thou not seen? P.

ندیم *nadīm* (P. pl. ندیمان *nadīmān*), courtier, confidant, boon-companion. A.

نذر *naẓr*, vow, offering; gift to a superior. A.

نذیر *naẓir*, admonisher, monitor; prophet or teacher sent to warn the wicked. نذیرا *naẓīran* (acc.). A.

نذیرا *kafā bi taghāiyuri 'z zamāni naẓīran*, change of time is a sufficient admonisher. A.

نرسی *na rasī*, thou wilt not arrive. P.

نرم *narm*, soft, mild, gentle; downy. P.

نرمی *narmī*, softness, mildness, gentleness. P.

نزاع *nizā'*, quarrel, strife, dispute. A.

نزد *nazd*, near, towards, with. P.

نزدیک *nazdik*, near, with, adjoining, present. P.

نزدیکان *nazdikān* (pl. of نزدیک *nazdik*), those near or about one, servants, attendants. P.

نزدیکتر *nazdiktar*, nearer. P.

نزع *naza'*, the agonies of death. A.

نزول *nuzul*, descending, alighting; descent. A.

نزهت *nuzhat*, cheering, refreshing; pureness, freshness; delight, pleasure, recreation, diversion. A.

نسبت *nisbat*, relation, reference, relationship. A.

نسبت کردن *nisbat kardan*, to refer, impute, ascribe; to compare. A.P. [*sadda*]. A.

نسد *nasuddu*, we will close up (imperf. of سد *sadd*). A.

نسد به شقوق المبرز *nasuddu bihi shuqūka 'l mabrazī*, we will close up with it the chinks of the privy. A.

نسرین *nasrīn*, wild rose, dog-rose, eglantine. P.

نسق *nasak*, order, manner, method, arrangement. A.

نسل *nasl*, offspring, progeny, race, breed. A.

نسج *nasij*, woven; silken garments of fine texture, interwoven with gold thread. A.

نشأت *nasha'ta*, thou hast grown up (2 p. sing. of the perfect نشأ *nasha'a*). A.

نشاط *nashāt*, cheerfulness, joyousness, glee, sprightliness. A.

نشان *nishān*, sign, mark, trace, characteristic; scar; flag, standard. P.

نشان دادن *nishān dādan*, to point out, to indicate, to exemplify. P.

نشانیدن *nishāndan*, to mark; to cause to sit, to seat, to place; to quench, extinguish, allay. P.

نشانه *nishāna*, mark, aim, butt, target. P.

نشاید *na shāyad*, is not suited, is improper, unfit, unbecoming, suits not, befits not. P.

نشست *nishast*, he sat; sitting. P.

نشستن *nishastan*, to sit, squat; to settle, to be fixed; to be extinguished. P.

نشسته *nishasta'e*, art thou sitting? P.

نشیده *na shanīda'e*, hast thou not heard? P.

نشوی *na shavī*, thou wilt not become (aor. of شدن *shodan*). P.

نشیب *nishēb*, descent, declivity, slope. P.

نشیمن *nishīman*, seat, place, abode, mansion, place of sitting. P.

نشین *nishīn*, sit, sit down (imp. of نشستن *nishastan*). P.

نشینم *nishīnam*, I sit (aor. of نشستن *nishastan*). P.

نشینی *nishīnī*, thou shouldst sit. P.

نصب کردن *naṣb kardan*, to fix, appoint. A.P.

نصر *naṣr*, victory. A.

... *naṣara*, he succoured, he helped; (used optatively) may He render victorious! A.

نصراعلامه *naṣara ā'lāmahu*, may (God) give victory to his banners. A.

نصرانی *Naṣrānīy*, Nazarene, Christian. A.

نصیحت *naṣiḥat*, advice, counsel, admonition, exhortation. A.

نصیحتگر *naṣiḥatgar*, counsellor, adviser. A.P.

نطفه *nutfa*, seed, sperma hominis, embryo. A.

نطق *nuṭṭ*, speech, articulation. A.

نطیب *nuṣību*, we find sweet (imperf. of اطاب *aṭāba*, 4th form of the verb طاب *ṭāba* for طیب). A.

نظر *naẓar*, sight, look, glance, regard, favour, kindness. A.

نظر کردن *naẓar kardan*, to look, look at, to perceive, to observe. A.P.

نظر داشتن *naẓar dāshtan*, to have or hold in view, to fix the gaze on, to behold, perceive. A.P.

نظری *naẓare*, a look, a glance. A.P.

نظم *naẓm*, verse, poetry. A.

نظیف *naẓīf* (fem. نظیفة *naẓīfat*), pure, clean, [lawful]. A.

نعت *na't*, description, epithet; praise. A.
 نعره *na'ra*, shout, cry, exclamation. A.
 نعره زدن *na'ra zadan*, to raise a shout, to utter a cry, to exclaim. A.P.
 نعش *na'sh*, bier with a dead body laid upon it (when empty it is called سریر *sarir*). A.
 نعل *na'l*, horse-shoe, shoe. A.
 نعل در آتش *na'l dar ātish* (*lit.* horse-shoe in the fire), agitated, discomposed; afflicted. (The superstition is that a horse-shoe thrown into a fire, with the name of any person engraved on it, and incantations pronounced over it, has the effect of making such person restless and miserable). P.
 نعلبند *na'l-band*, smith, farrier. A.P.
 نعلبند پسر *na'lband-pisar*, blacksmith's son. A.P.
 نعلین *na'lain* (oblique dual), pair of shoes with wooden soles; clogs. A.
 نعم *na'am*, yes, very true, very well. A.
 ... *ni'am* (pl. of نعمة *ni'mat*), good things. A.
 نعمت *ni'mat*, blessing, favour, grace, bounty; prosperity, riches, wealth, opulence, good things; tenderness, delicacy; liberality. A.
 نعمتی *ni'mate*, a single favour. A.P.
 نگراندر نعمتی *gar andar ni'mati*, if thou art in affluence. P.A.
 نعوذ بالله *na'uzu bi 'llāh*, we seek refuge with God; God help us! A.
 نعیب *na'ib*, croaking, croak. A.
 نعیق *na'ik*, croaking, croak. A.
 نعیق غراب البین *na'iku ghurābi 'l baini*, the croak of the raven of separation; (see غراب *ghurāb*). A.
 نعيم *na'im*, enjoyment, luxury, anything good which we enjoy; pleasure, delights. A.
 نغز *naghz*, beautiful, good. P.
 نغزتر *naghztar*, more agreeable. P.
 نغمه *naghma*, soft and sweet musical sound, melody. A.
 نفاق *nifāk*, hypocrisy, dissimulation. A.
 بغای *ba nifāk*, hypocritically. P.A.
 نفرت *nafrat*, abomination, aversion, disgust; fright, alarm, terror. A. [desire. A.
 نفس *nafs*, soul, spirit; self, person; carnal. . . . *nafas*, breath, breathings; talk; moment. A.
 نفیس *nafsi ammāra*, imperious (or overpowering) lust, concupiscence. A.P.
 نفیس بر آوردن *nafas bar āvardan*, to give utterance. A.P.

نفس پرور *nafs-parwar*, self-indulgent, selfish; effeminate, luxurious. A.P.
 نفسک *nafseuka*, thyself, thy soul. A.
 نفسیه *nafsihi*, (from) himself, (of) his own nature. A. [sigh. A.P.
 نفسی *nafuse*, a single breath, one breath, a cold sigh. A.P.
 نفث *nafī* or *nift*, naphtha, bitumen, liquid naphtha. A.
 نفث انداز *nafī-andāz*, maker of fireworks. A.P.
 نفث اندازی *nafī-andāzi*, the art of making (or exhibiting) fireworks. A.P.
 نفع *naf'*, gain, profit, advantage, benefit. A.
 نفقه *nafaqa*, the necessary expenses for living. A.
 نفقه کردن *nafaqa kardan*, to disburse, to give in alms. A.P.
 نفور *nafūr*, flying (from society), abhorring, hating; averse, alien. A.
 نفي *nafī*, expulsion, banishment, transportation; prohibition, negation. A.
 نفیس *nafis*, precious; a precious object which is received with such eagerness as to stop the breath (*nafas*). A.
 نفی کردن *nafī kardan*, to eject, to expel. A.P.
 نقاش *nakkāsh*, embroiderer; painter, limner. A.
 نقب *nakb* (P. pl. نقبا *nakbhā*), subterraneous excavation, digging through a wall, breach. A.
 نقد *nakd*, ready money, coin, small change. A.
 بنقد *ba nakd*, on the instant, by a glance, immediately (p. 78). P.A.
 نقدي *nakde*, the money. A.P.
 نقره *nukra*, silver. A.
 نقره خام *nukra'i khām*, virgin silver. A.P.
 نقش *naksh*, picture, drawing, design; spot, paint. A.
 نقش بیرون *nakshi birūn*, outward adorning. A.P.
 نقش و نگار *naksh o nigār*, spots and hues, paintings and ornaments. A.P.
 نقص *nāqs*, defect, deficiency, injury. A.
 نقصان *nukshān*, loss, injury, defect, deficiency, imperfection, diminution, failure. A.
 نقض *nakz*, violation of contract, rupture, infirmity; acting contrary to. A.
 نقل *nakl*, transportation, translation, removal, migration. A. [copy. A.P.
 نقل کردن *nakl kardan*, to remove, migrate; to
 نکاح *nikāh*, marriage. A.
 نکبت *nakbat*, adversity, trouble. A.

نکته *nukta*, subtle or quaint conceit or point ; riddle. A. [*kardan*]. P.
 نکنند *na kunad*, makes not (neg. aor. of کردن) *nikū*, good, beautiful; well; safe and sound. P.
 نکور *nikū-rū*, handsome-faced. P.
 نکو سیرت *nikū-sīrat*, virtuous, moral. P.A.
 نکو نام *nikū-nām*, bearing a good name, respectable, respected. P.
 نکوهیدن *nakūhīdan*, to despise, slight, blame. P.
 نکوهیده *nakūhīda*, despised, blamed, scorned, spoken ill of; despicable. P.
 نکوئی *nikū'ī*, goodness, kindness, amiability; comeliness, beauty. P.
 نکوئی کردن *nikū'ī kardan*, to do good. P.
 نگار *nigār*, picture; beloved object, sweetheart; beauty. P. [*pourtray*. P.
 نگار کردن *nigār kardan*, to draw, paint, limn,
 نگارخانه *nigār-khāna*, picture-gallery; the house or studio of the celebrated imposter Manes, founder of the heretical sect of the Manichæans in the early ages of Christianity. P.
 نگارین *nigārin*, embellished; beautiful, fair,
 نگاه *nigāh*, look. P. [*lovely*. P.
 نگاه داشتن *nigāh dāshtan*, to keep, to hold; to observe, to watch; to guard, protect, save, preserve. P.
 نگاه کردن *nigāh kardan*, to look, to view, to regard, to watch, to observe; to gaze at with longing. P.
 نگارن *nigārān* (pres. part.), looking, beholding. P.
 نگارستن *nigāristan*, to behold, look. P.
 نگارستن *nigāristan*, to look, peer, pry. P.
 نگفته *na gufta*, unsaid, not spoken; not having spoken, as long as one has not spoken. P.
 نگون *nigūn*, upside down, turned, inverted; adverse. P.
 نگونبخت *nigūn-bakht*, unfortunate, ill-fated; unlucky wight, ignoble, base. P.
 نگاه = نگاه *nigāh*. P.
 نگاه داشتن = نگاه داشتن *nigāh-dāshtan*. P.
 نگاه کردن = نگاه کردن *nigāh-kardan*. P.
 نگاه دار *nigāh dār*, preserve thou. P.
 نگین *nigīn*, a ring, especially the seal-ring of a prince; a precious stone set in a ring. P.
 زیر نگین *zeri nigīn*, under the authority or sanction, dependant on. P.

نم *nam*, moisture, damp, dew. P.
 نماز *namāz*, prayer; prayers, (especially those prescribed by law to be repeated five times a day). P.
 نماند *na mānad*, remaineth not; is no more. P.
 نماندم *na māndam*, I remained not. P.
 نمد زین *namadi zin* or *namad-zin*, coarse woollen saddle-cloth; a saddle stuffed on the upper part (to prevent the rider being galled). P.
 نبط *namat*, mode, manner, style, fashion, strain, way, custom, likeness. A.
 نمک *namak*, salt. P.
 نمکین *namakīn*, salted, salt; seasoned, savoury, enjoyable; sprightly, arch, sparkling, piquant, witty; handsome, beautiful, graceful. P.
 نمل *naml*, (fem.) ant; (figur.) whiskers. A.
 نمودن *namūdan*, to show, point out, display, evince, manifest, discover; to appear. P.
 نمودی *namūde*, he was in the habit of displaying, he was wont to show. P.
 نمونه *namūna*, example, pattern, sample, specimen; exemplar. P. [*dishonour*. P.
 ننگ *namg*, honour, character; shame, disgrace, (نهان) *na nihī*, thou puttest not (aor. of نهادن). P.
 نو *nau*, new, fresh, recent. P.
 نواحی *nawāhī* (pl. of ناحیه *nāhiyat*), environs, parts adjacent. A.
 نواختن *nawākhtan*, to soothe, to caress, to indulge, to gratify, or treat with kindness. P.
 نوادر *nawādir* (pl. of نادره *nādirat*), rarities, rare things. A.
 نوازیدن *nawāzidan* = نواختن [q. v.]. P.
 نوال *nawāl*, present, gift, donative. A.
 نواله *nawālīka*, thy gift. A.
 نو آورده *nau-āvarda*, fresh-brought. P.
 نوبت *naubat*, period, time, turn. A.
 نو جوان *nau-juvān*, one just come to adolescence, youth. P.
 نوح *Nūh*, the patriarch Noah (called by the Muhammadans شيخ المرسلين *Shaiḥu 'l mur-salīn*, elder of the apostles). A.
 نو دمیده *nau-damīda*, newly-sprouted (incipient beard). P.
 نور *nūr*, light. A. [*beard*]. P.
 نوریدن *navardan* (or نور دیدن *navardīdan*), to omit, pass by or over, to neglect, forget. P.
 نور رسیده *nau-rasīda*, newly-arrived; new, fresh, recent; germinating. P.

nau-roz, New-year's-day (which, in the Persian Calendar, is the day on which the sun enters Aries). P.

nau-rozi, suited to or becoming the festival of New-year's-day, New-year's. P.

nosh, drink, honey, sweets. P.

navisht, what is written, writing, scripture; written. P.

navishtast, is written or scribbled. P.

navishtan, to write, to record. P.

navishta, written, inscribed; writing. P.

nosh-dārū, treacle; any antidote to poison; an electuary; a pleasant and efficacious medicine (p. 76). P.

noshidan, to drink; to take, swallow. P.

nūshiravān, name of a king of Persia (Chosroes the first), in whose reign Muhammad was born; he is often designated by the Arabic epithet of العادل *al'ādil*, the Just. P.

noshin, sweet, pleasant. P.

nau', species, kind, mode, sort. A.

nau'e, a species, a sort, a mode, a manner; a new, particular, peculiar, or original manner. A.P.

naumedī or **naumīdī**, despair. P.

nūn, fish. A.

zu 'n nūn, (*lit.* possessed of the fish), a name given to the prophet Jonah; also the name of a certain personage famed for piety, who died A.H. 245 (A.D. 860). A.

navisanda, writer. P.

na, not, no, neither, nor. P.

na'e, thou art not. P.

nih, put, place, lay, lay down (imp. of نهادن *nihādan*). P.

nuhāju, we are excited, we are roused up (imperf. pass. of the verb *hāja*). A.

nuhāju ilā sauti 'l aghānī, we are roused to the sound of the songs. A.

nihād, nature, disposition, habit. P.

nihādan, to place, put, set, lay, lay by, lay up, lay out; to leave, to fix; to wear; to set out; to determine, make up (one's mind). P.

nihāda, placed, laid, set, fixed; having placed; hath placed. P.

nihān, hid, hidden, concealed; secret, occult, latent, clandestine. P.

nihān dāshān, to keep secret. P.

nihānī, secret, hidden, concealed, private, privy, clandestine. P.

nuhāvand (or **nihāvand**), name of a city in Persian Irāk; name of a mode in music. P.

nihāyat, end, extremity, ne plus ultra. A.

nahr, river, stream, canal. A.

nahrin ilā nahrin, river to river. A.

nahrin talātama rukbatī, a river dashing its waves on my knee; (the gen. *nahrin* is in apposition with *munyat*). A.

nihuft, he concealed; secrecy, secret. P.

ba nihuft, in secret. P.

nihuftan, to hide, conceal. P. [ly. P.

nihufta, hidden, latent, concealed; secret-

nahaka, he brayed (3 per. sing. perfect). A.

izā nahaka 'l khaṭību *ābu 'l fawārisi*, when the preacher *Abu 'l fawāris* brays. A. [gator; shark. P.

nahang (by some *nihang*), crocodile, alli-

nahy, prohibition. A.

nahī kardan, to forbid, prohibit. A.P.

nahīb, terror, fear. P.

nai, reed, cane; flute, pipe. P.

nī, me (pronom. suffix joined to verbs). A.

no = **na**. P.

nayārāmad, he will not rest (aor. of *āramīdan*). P.

nayārāmīd, he rested not (past of *āramīdan*). P. [āvardan). P.

nayārad, will not bring (aor. of آوردن *āwardan*). P.

bar nayārad, he raiseth not. P.

nayāzārad, he torments not. P.

nayāzārī, thou afflictest not, tormentest not, grieveest not (aor. of *āzārdan*). P.

nayāzardam, I tormented not. P.

nayāzmand, indigent, necessitous, needy. P.

nayāzmūda, not experienced. P.

nayāseāyad, he is not refreshed (past of *āsādan*). P.

nayāsūde, he would not rest. P.

nayāft, he found not. P.

niyāk (pl. of *nākat*), she-camels. A.

niyākan (acc.); see under *wa*. A.

niyām, sheath, scabbard, case. P.

nayāmād, came not (past of *āmādan*). P.

nayāmokht, he hath not learned (past of *āmokhtan*). P.

نیاوردی *nayāvardī*, thou hast not brought (past of آوردن *āvardan*). P.

نیآوری *nayāvari*, thou bringest not. P. [*dan*]. P.

نیاید *nayāyad*, he comes not (aor. of آمدن *āma-*

نیایی *nayā'i*, thou comest not (aor. of آمدن *āma-*

نی بویا *nai'i boriyā*, the reed of which mats are made. P.

نیت *niyat* (also نیت *niyat*), design purpose, intention, resolve; will-worship. A.

نیزد *nayar zad*, it is not worth (aor. of ارزدن *ar-* نیرو *nirū*, strength. P. [*zidan*]. P.

نیز *niz*, also, likewise, too; even; again. P.

نیزه *neza*, spear, lance, javelin. P.

نیزه باز *neza-bāz*, spearman, lancer. P.

نیست *nīst* (in India *nest*), it is not, consists not. P.

نیستی *nīstī*, thou art not; destitution. P.

نیش *nesh*, sting; lancet. P.

نیش زدن *nesh zadan*, to sting, to strike with the sting. P.

نیشکر *nai-shakar*, sugar-cane. P.

نیفتاد *nayuftād*, it did not fall out, happen, or occur (past of افتادن *uftādan*). P.

نیفشاندی *nayafshāndī*, thou scatteredst not (past of افشاندن *afshāndan*). P. [*of* افشاندن *afshāndan*]. P.

نیفشانی *nayafshānī*, thou scatterest not (aor.

نیفگنی *nayafganī*, thou castest not away (aor. of افگندن *afgandan*). P. [*very; very well. P.*

نیک *nek* (pl. نیکان *nekān*), good, beautiful; well; نیک انجام *nek-anjām*, of happy end. P.

نیکبخت *nek-bakht* (pl. نیکبختان *nek-bakhtān*), fortunate, happy. P.

نیک بختی *nek-bakhtī*, good fortune. P.

نیکخواه *nek-khwāh* (pl. نیکخواهان *nek-khwāhān*), benevolent, well-wisher. P.

نیک داشتن *nek dāshtan*, to hold in regard, to treat kindly, to do good. P.

نیک رفته *nek-rafta* (pl. نیک رفتگان *nek-raftagān*), well-departed; one who, in dying, has left a good name behind him. P.

نیک روز *nek-roz*, happy. P.

نیک سرانجام *nek-sar-anjām*, ending well; having a happy issue; thoroughly provided, well furnished. P.

نیک سهلست *nek sahlāst*, it is very easy. P.

نیک سیرت *nek-sīrat*, of a kindly disposition. P.A.

نیک فرجام *nek-furjām*, of happy end. P.

نیک محضر *nek-mahzar*, good-natured, amiable. P.A.

نیک مرد *nek-mard*, good man. P. [*nesty. P.*

نیک مردی *nek-mardī*, kindness, goodness, ho-

نیک نام *nek-nām*, of good report, fair-famed. P.

نیکو *nekū* (pl. نیکوان *nekuwān*), good; well; comely, beautiful. P.

نیک و بد *nek o bad*, good and bad. P.

نیکو روش *nekū-ravish*, moral, well-behaved. P.

نیکو نام *nekū-nām*, of good repute, having a good

نیکوی *nekuvi*, goodness. P. [*name. P.*

نیکویی *nekū'i*, goodness, kindness. P.

نیکي *neki*, goodness, virtue; good. P.

نیل *nīl*, indigo; a blue stroke which they are accustomed to draw upon the house-door of anyone deceased, or upon any thing which is lost, confiscated, or abandoned; mourning; the river Nile. P.

نیم *nim*, half. P.

نیم خورد *nim-khūurd*, half-eaten; half-drunk. P.

نیم خورده *nim-khūurda*, half-eaten; half-drunk; leavings, refuse. P.

نیم روز *nim-roz*, noon, mid-day; the province of Sistān. P.

نیم سیر *nim-ser*, half-full. P.

نیم شب *nim-ḥab*, midnight. P.

نینداختی *nayandākhte*, he would not throw, he would not have thrown (past subj. of انداختن *andāxten*). P.

نیندوخت *nayandokht*, he gained not, acquired not (past of اندوختن *andokhtan*). P.

نیوشیدن *niyūshīdan*, to listen. P.

نشین *na'in*, made of reeds; reedy. P.

و

و *wa* (and sometimes in Persian *o*), and; still, yet, while; for; by; (for رب *rubba*) many, many a (p. 142). A.

وا *wā*, again, *re* (a prefix). P.

واتوب الیه *wa atūbu ilaihi*, and I turn by repentance unto Him. A. [*tive. A.*

وائی *wāsiḥ*, confiding, confident, assured, positive. P. [*tive. A.*

واجب *wājib*, necessary, due, obligatory, incumbent; expedient, proper. A.

واجب آمدن *wājib āmadan*, to be necessary, to be due or right, to behave. A.P.

واجبی *wājibi* (or باوجبی *ba wājibi*), necessary, expedient, proper, deserved. A.P.

وا حفظ *wa ḥfaz*, and protect Thou. A.

وادي *wāḍi*, valley, vale, dell, dale; river. A. [tor. A.
وارث *wāriṣ* (P. pl. وارثان *wāriṣān*), heir, inheri-
وارث ملك سليمان *wāriṣu mulki sulaimāna*, the
inheritor of the dominion of Solomon. A.
وارفع *wa 'rfa*, and exalt Thou. A.
واژون *wāzhūn*, inverted, topsy-turvy. P.
واژون بخت *wāzhūn-bakht*, unfortunate. P.
واسعا *Wāsiṭ*, name of a city lying midway be-
tween Kūfah and Basrah on the Tigris,
built A.H. 83, by Hajjāj bin Yūsuf. A.
واسف *wāṣiṭ* (P. pl. واسفان *wāṣiṭān*), praisers;
describers. A.
واطلب *wa 'ṭlub*, and ask thou. A.
واعظ *wā'iz* (P. pl. واعظان *wā'izān*), preacher,
exhorter, admonisher. A.
وافر *wāfir*, abundant, ample, exuberant, full,
vast, very great. A.
واقعه *wāki'a*, accident, incident, event; battle,
conflict; catastrophe; case. A.
واقعه *wāki'hā* (P. pl. of واقعه *wāki'a*), event-
ualities, events, wars. A.P.
واقعه دیده *wāki'a-dīda*, (man) of experience. A.P.
واقف *wākiṭ*, apprized, aware, informed. A.
واقف گردانیدن *wākiṭ gardānidan*, to acquaint,
to apprise. A.P.
والا *wālā*, high, exalted. P.
والا *wa illā*, and if not, otherwise. A.
والا *wālātar*, higher. P.
والله *wa 'llāh*, and God; by God! A.
والله *wa ālihi*, and (on) his offspring. A.
وام *wām*, debt, loan. P.
وام دادن *wām dādan*, to grant a loan, to lend. P.
وام ماندن *wā māndan*, to remain behind, to lag. P.
وامی *wāme*, a loan. P.
وان *wa in*, and if, even if, although. A.
وانت *wa anta*, and thou. A. [(or comest). A.
وان چیت *wa in jī'ta*, and though thou camest
وانگاه *wāngāh*, and then; and then! P.
وانها *wa innamā*, and only. A.
وانه *wa innahu*, and certainly it (is). A.
وام لاظم *wa innahu la ā'zamu*, whilst assuredly
it is the greatest. A.
وجد *wajd*, rapture, ecstasy; fervent love. A.
وجوب *wujūb*, necessity, duty. A.
بوجوب *ba wujūb*, necessarily, imperatively. P.A.
وجود *wujūd*, being or existing; existence; body,
person, individual. A.

وجود *bā wujūd*, with the existence; notwith-
standing. P.A.
وجودی *wujūde*, an existence. A.P.
وجه *wajh*, face; mode, manner, cause, reason;
supply, means. A. [A.P.
وجه کفاف *wajhi kafāf*, sufficiency of provisions.
وحدت *waḥdat*, solitude, singleness, unity. A.
وحش *waḥsh*, wild animal, wild beast. A.
وحشت *waḥshat*, fear, dread, horror, sadness,
gloom; dreariness; rage, savageness, fierce-
ness; asperity, aversion. A.
وحدل *waḥal*, mire, black adhesive clay, puddle. A.
وحید *waḥid*, single, separated, detached, apart. A.
وداد *widād*, love, affection. A.
ودادها *wi fī widādiḥā*, for love of her. A.
وداع *wadā'*, farewell, adieu, good bye. A.
وداع کردن *wadā' kardan*, to bid adieu, say
farewell. A.P. [though; since. P.
ور *war* (for *wa agar*), if; and if; even if; al-
و *warā*, beyond, without, besides, except. A.
وراکبات نیافا *wa rākibātin niyākan*, many wo-
men riding she-camels. A.
ورد *ward*, rose; leaf or petal of a flower. A.
ورزیدن *warzidan*, to acquire, seek, pursue,
cultivate, practise. P. [if it. P.
ورش *warash* (for *wa agar ash*), and
ورطه *warṭa*, labyrinth, maze; precipice, whirl-
pool, or any place or position of danger. A.
ورق *wurk* (pl. of ورقا *warkā*), brown or slate-
coloured (pigeons). A.
ورق *warak*, leaf (of a tree or paper), page. A.
ورقی *warake*, one leaf, a single leaf, a page. A.P.
ورنه *warna* (for *wa agar na*), and if not,
otherwise. P.
ورلی *warā*, men, mortals. A.
وز *waz* (for *wa az*), and from. P.
وزرا *wuzarā* (pl. of وزیر *wazīr*), viziers, minis-
ters of state. A. [ters of state. A.
وزن *wazn*, weight. A.
وزیر *wazīr*, minister of state, vizier. A.
وزیری *wazīrī*, rank of vizier, premiership. A.P.
وسعت *wus'at*, largeness, amplitude, space. A.
وسمه *wasma*, collyrium, juice of the leaves of
woad, or the indigo plant, used in tincturing
and dyeing. P.
وسيلة *wasilat*, and *wasila*, means, medium, in-
tervention; whatever wins or conciliates
the favour of a prince or great man (as a
gift or merit). A.

wasim, marked between the shoulders by a hairy wen of the size of a pigeon's egg (as all the prophets had been,—Muhammad is believed to have been the last so distinguished); beautiful. A.

wisāl, meeting, conjunction, interview, enjoyment of any beloved object. A.

wasf, description, praise; quality, property. A.

wasl, union; enjoyment of the society of friends, friendship, intercourse. A.

wasīyat, will, testament, commandment, charge. A.

waṣīfa, allowance of provisions, stipend. A.

waṣīfa-khṣur, pensioner. A.P.

wa'ada, he promised. A.

wa'da, promise, agreement, engagement; putting off with a promise. A.

wa'da dādan, to give a promise; to put off with a promise. A.P.

wa'z, admonition, exhortation, sermon. A.

wafā, performance of promise, payment, fulfilment; fidelity, good faith. A.

wafā kardan, to repay, reimburse, fulfil. A.P.

wafāt, decease, death, demise. A.

wafāt yāftan, to die. A.P.

wafā-dār, keeper of good faith. A.P.

wafā-dārī, keeping of good faith. A.P.

wafā'e, a good faith, an act of good faith. A.P.

wafk, congruity, proportion. A.

bar wafk, in accordance, in conformity,

wafā, he paid. A. [agreeably to. P.A.]

izā wa'ada wafā, when he promises, he fulfils. A.

waḳāhat, impudence, shamelessness, effrontery, brazenness. A. [ness. A.]

waḳār, majesty, dignity, gravity, sedateness.

wakt, time, hour, season, occasion. A.

ba wakt, at the usual hour, at the proper time. P.A.

waktā (P. pl. of A. *wakt*), times, many times; ever and anon. A.P.

wakte, a certain time or occasion, once upon a time; at the (or that) time; at one time, at another time. A.P.

wa kad, and assuredly, and verily. A.

wakf, religious legacy, charitable bequest. A.

mālī wakf, property so bequeathed. A.P.
al wakfu lā yumlaku, the religious bequest is not owned, i.e., has no owner. A.
wukūf, experience, knowledge, information. A.

wukūf yāftan, to get knowledge or information, to come to know. A.P.

wakil, set over; holder of a charge; president, commissioner, trustee; attorney. A.

wagarna, and if not, otherwise. P.

wa lā, and not, neither. A. [fects. A.]

wulāt (pl. of *wālī*), governors, pre-

wilādat, birth, giving birth, procreation. A.

wilāyat, country, territory; a foreign

walad, son. A. [country. A.]

waladahu, (acc.) his son. A.

wala', eager desire. A.

wa la nuzikannahum, and verily we will make them taste (imperf. energetic of *zāka*, 4th form of the verb *zāka*, for ذوق, with the pron. *hum*, them). A.

wa lau, and if, and though. A.

wa lau inna, and if in truth. A.

wulūj, ingress, entrance. A.

wale, but, however. P.

walīy, holy man, saint. A.

wa laisa, and there is not; and not. A.

walī 'ahd, heir-apparent. A.

wa lek, but. P.

wa lekin, but, however. A.

walī nī'mat, benefactor, master. A.P.

wa mā, and whatever is. A.

wa man yatawakkalu 'ala 'llāhī fahwa ḥasbuhu, and whoso trusteth in God, He is sufficient for him. A.

wa nahnu, and we. A.

wa naṣara ā'lāmahu, and aid his banners! A. [banners! A.]

wahhāb, great and bounteous giver. A.

al wahhāb, the Giver, i.e. God. A.

wa hal, and how? A.

wahm, surmise, suspicion, apprehension; fear, anxiety; mind, imagination. A.

wa huwa (pronounced *wahwa*), and he (is). A.

wa huwa sākin yarā, and he (is) a cup-bearer who sees. A.

vai, he, him; of him, his; her. P.

wīrān, wairān, or werān, desolate, waste, depopulated. P.

wīn (for واین *wa īn*), and this. P.

hu (affixed pronoun), him, it; of him; his; its; (after the prepositions *بِ*, *فِي*, *عَلِي*, &c., it is pronounced *hi*). A.

hā (affixed pron. fem.), her; them, their. A.

hādī, guide, leader, director. *هَادِيَا* *hādīyan* (acc.). A.

kafa 'lāhu hādīyan, God sufficeth as a guide. A.

Hārūn arrashīd, Hārūn the Guide, or Guided aright (the fifth Caliph of the house of Abbās; he began to reign A.H. 170, and died A.H. 193). A.

Hāmān, name of the favourite of Ahasuerus, and the enemy of the Jews; he is represented in the Kurān as vizier to Pharaoh. A.

hūn, have a care! let it not be! P.

hā'il, terrible, horrible, dreadful. A.

hubūb, blowing, blowing hard (the wind); gale, fresh or smart breeze. A.

hijra, the flight of Muhammad from Mecca to Madīna (which occurred on the 16th of July, A.D. 622, and in the reign of the caliph Omar, was ordered to be considered as the Muhammadan era). A.

hadaf, butt or mark for archers, target. A.

hady, cattle sent to Mecca to be sacrificed. A.

hadiya (or *hadya*), offering, gift, present (especially to superiors). A.

hāzā, this. A.

hāza 'l mikdāru, this quantity. A.

har, every, all, each. P.

hirās, terror, fear, dread. P.

hirāsīdan, to fear, stand in awe, be in dread; to terrify. P.

har ān, every one. P.

har ān ki, every one who, whosoever. P.

har āyina (or *har ā'ina*), doubtless, undoubtedly, assuredly, positively; by all means, at all events. P.

har bār, every time, each time. P.

har jā ki, every place that, wherever. P.

harchand, although. P.

harchi, all that, every thing that, what. P.

harchi tamām tar, whatever is best or most perfect, the utmost. P.

har dam, each moment, every instant. P.

har dū, both. P. [two hands. P.]

ba har dū dast, with both the

har roz, every day, daily. P.

harza-garde, a saunterer, a wanderer, a vagabond. P.

harza-go, babbler, idle talker. P.

harza-go'e, a prater, a chatterbox. P.

har sū, on all sides, everywhere. P.

har shab, every night. P.

har kujā, everywhere; wheresoever, wherever. P.

har kirā, whomsoever, to whomsoever. P.

har ki, whosoever. P.

har gāh, every time, whenever. P.

har gāh ki, every time that, whensoever. P.

hargiz, ever, at any time (always used with following negative). P.

har gah, every time, whenever. P.

har gah ki, every time that, whensoever. P.

Hurmuz, son of Nushiravān. (He was at first a mild prince, but before his fall became cruel and vindictive). P.

hurairat and *huraira* (dim. of *hirrat*), a little cat, a pet cat, a kitten. A.

har yake, every single one, each one. P.

hazār, thousand. P.

hazār bār, a thousand times. P.

huzār-pā, millepede, scolopendra. P.

hazār dāna, a thousand beads. P.

hazār dost, having a thousand lovers or admirers. P.

hizabr or *hizbar* (P. pl. *hizabrān*), [lion. A.]

hazl, jest. A.

hast, he or it is. P.

hastam, I am; I was. P.

hastand, they are. P.

hastī, existence, entity; wealth, riches, property, possessions. P.

hush, intelligence. P.

hush dāshān, to have a care, to

hasht, eight. P. [mind, take heed. P.]

هشتم *hashtum*, eighth. P.

هستن *hishtan*, to let alone; to leave, quit. P.

هشدار *hush dār*, be careful! have your wits about you! P.

هشيار *hush-yār*, conscious, shrewd, sensible, intelligent, rational. P.

هفت *haft*, seven. P.

هفتا *haftā* (for هفتاد *haftād*) seventy. P.

هفتاد *haftād*, seventy. P.

هفت رنگ *haft-rang*, seven-coloured. P.

هفتگانه *haftgāna*, seven times over; seven. P.

هفتم *hashtum*, seventh. P.

هفتا *hafta*, week, seven days. P.

هل *hal*, does there? is there? is it? A.

هلاک *halāk*, perishing, ruin; destruction; slaughter, death. A.

هلاک شدن *halāk shudan*, to be lost, to perish. A.P.

هلاکت *halākat*, perdition, ruin, destruction; (A.P.) thy destruction. A.

هلال *hilāl*, name of a tribe. A.

هلال بني *bani hilāl*, sons or children of Hilāl. A.

هلاک *halaka*, he perished. A.

هلاک الناس حوله عطشا *halaka 'n nāsu ḥaulahu 'aṭashan*, men around him perished of thirst. A.

هلاکت *halakta*, thou hast perished. A.

هلیدن *hilīdan*, to neglect, abandon, let alone. P.

هلیدن فرو *furo hilīdan*, to drive down, to expel. P.

هم *ham*, also, too, even, likewise; moreover; together; this same; even so. P.

هم *hum* (affixed pron. masc.), they, them (pronounced *him* when affixed to the prepositions *ب*, *في*, *علي*, &c.). A.

هم *hamm*, grief, care, solicitude. A.

هما *humā* (or همای *humāi*), phoenix, bird of happy omen (which never touches the ground; it is imagined that whoever is overshadowed by it becomes a king). P.

هما *humā*, and (after prep.) *himā*, both of them (suffixed masc. pron. of the dual). A.

همان *hamān*, always, all the same, thus, exactly so, same, self-same. P.

همانا *hamānā*, certainly, assuredly; again, as before; alike; immediately. P.

همانا که *hamānā ki*, at the same time that, even supposing that; although. P.

همان به *hamān-bih*, always better. P.

همایون *humāyūn*, august, royal, imperial; fortunate, happy. P.

همه *himmat*, resolution, spirit, magnanimity, courage; mind, attention, endeavour, fixing the mind on (or meditating on, or praying to) God; auspices, favour, grace, blessing. A.

خواستن همه *himmat khvāstan*, to ask a blessing. A.P.

همچنان *hamchunān*, all the while, still, yet, in that manner, thus, in like manner, in the same manner, as before. P.

همچنین *hamchunīn*, in this manner; likewise. P.

همچو *hamchū*, like, such as, even as, all the same as, this same. P.

همخوابه *ham-khūāba*, bed-fellow, spouse. P.

همدان *Hamadān*, name of a town of Persia, the province of 'Irāki 'Ajami. P.

هم در آن *ham dar ān*, that same, that very. P.

هم درد *ham-dard*, fellow-sufferer, sympathetic. P.

هم دردی *ham-darde*, a fellow-sufferer. P.

همدم *ham-dam*, (*lit.* breathing together) intimate companion or friend. P.

هم دوان *ham-dawān*, running together. P.

همراه *ham-rāh*, fellow-traveller; along with, in company with. P.

همراه *ham-rah* = همراه *ham-rāh*. P.

همسایه *ham-sāya*, (*lit.* same shade) neighbour. P.

همسایه درویش *ham-sāya'e darvesh*, a poor neighbour. P. [associate; spouse. P.

همسر *ham-sar* (*lit.* the same head), equal,

همعنان *ham-'inān* (*lit.* with equal reins), companion in riding. P.A. [panion. P.A.

همقدم *ham-kadam* (*lit.* fellow-stepping), com-

هم قفس *ham-kāfas*, cage-fellow. P.A.

همکن *ham-kun* (pl. همکنان *ham-kunān*), fellow-labourer, fellow-worker, companion. P.

همگنان *hamginān*, all; a company; equals. P.

همنشین *ham-nishīn* (or همنشست *ham-nishast*), one who sits with another, companion. P.

همه *hama*, all, every one, the whole, everything. P. [withstanding. P.

همه با این *bā in hama*, with all this, all this not-

همه جا *hama jā*, everywhere, all places. P.

همه جا است *hama jā ast*, is everywhere. P.

همه را *hama rā*, to all. P.

همی *hamī*, a redundant particle prefixed to the present and imperfect tenses of Persian verbs (see می *mī*). P.

همی *hame* = همچنین *hamchunīn* (p. 130). P.

همی دارم *hamī dāram*, I have. P.

همیدون *hamīdūn*, now; always; in this manner. *hamesha*, always, invariably. P. [ner. P.
همین *hamīn*, only; merely this (or these); the same, neither more nor less; in the same
هند *Hind*, India. A.P. [manner. P.
هندو *hindū*, a Hindoo. P.
هندوستان *Hindūstān*, the country of the Hindū people, Hindostan. P.
هندوئی *hindū'e*, a certain Hindoo. P.
هندي *hindī*, of India, Indian. P.
هنر *hunar*, skill, science, ingenuity, art, tact, knack; virtue, merit, excellence, accomplishments. P.
هنرماند *hunarmand* (or هنرور *hunarwar*), skilful, scientific, talented, possessing merit, worthy. P. [displaying. P.
هنرنامي *hunar-numāi*, merit-displayer, merit-
هنرور *hunarwarī*, eminence in art, skill, or science. P. [or excellence. P.
هنري *hunare*, a single merit, a solitary virtue
هنگام *hangām*, time, hour, season, moment. P.
هنگفت *hanguft*, thick, dense, coarse, stout; cloth of a firm texture. P.
هوند *hunūd* (pl. of هند *hind*), Indians. A.
هنوز *hanoz*, yet, still, hitherto. P.
هني *hani*, agreeable, wholesome, pleasant, light, easy of digestion. A.
هو *huwa*, he; He is (a name of God). A.
هوا *hawā*, air, atmosphere, the space between heaven and earth; anything empty. A.
هوا پختن *hawā pukhtan*, to concoct a vain fancy. A.P.
هوس *hawā wa hawas*, concupiscence, lust, sensuality, sensual indulgence. A.
هوا پرست *hawā-parast*, sensualist. A.P.
هوا پرستي *hawā-paraste*, a sensualist. A.P.
هوادج *hawādij* (pl. of هودج *haudaj*), camel-litters. A.
هوادجها *fi hawādijahā*, in their litters. A.
هوايش *hawāyash*, the air of it, its climate. A.P.
هواي *hawā'e*, a new conceit, a fresh whim. A.P.
هور *hor*, the sun. P.
هوس *hawas*, desire, lust, concupiscence. A.
هوس بازي *hawas-bāze*, a voluptuary. A.P.
هوسي *hawase*, a whim, a desire, a lust, a sensual scheme, some new caprice. A.P.
هوش *hosh*, understanding, sense, judgment, prudence, intelligence; shrewdness. P.

داشتن *hosh dāshtan*, to heed, mind, pay attention, be careful. P.
هوشمند *hoshmand*, intelligent, sensible, sagacious; cautious, wary. P.
هوشمندي *hoshmandī*, intelligence, sagacity. P.
هوشيار *hosh-yār*, sensible, endued with a sound understanding. P.
هول *haul*, terror, dread; horrible. A.
هولناک *haulnāk*, terrible, dreadful; dangerous, perilous. A.P.
هویدا *hucaidā*, clear, evident, conspicuous. P.
هيات *hai'at*, face, aspect, appearance; exterior form, guise. A.
هيبت *haibat*, fear; respect, reverence, awe; awfulness, gravity, majesty, dignity. A.
هيچ *hech*, at all, anything, aught, some, any. P.
هيچت *hechat*, any to thee. P.
هيچ کدام *hech kudām*, any one. P.
هيچکس *hech kas*, a person of no consequence, nonentity of a person. P.
هيچ وقي *hech wakte*, at any time, ever. P.A.
هيچ يك *hech yak*, anyone. P.
هيزم *hezam*, wood, faggot, sticks, firewood. P.
هيزم کش *hezam-kash*, a carrier of faggots for fuel; mischief-maker, firebrand. P.
هیکل *haikal*, figure, image; stature, shape. A.
هیکلي *haikale*, a figure; such a form! A.P.
هیرلانی *haiyulāniy*, material. A.
هیهات *haihāt*, begone! away! beware! A.

ي

ي *ī*, my (pronom. suffix joined to nouns). A.
يا *yā*, or, either. P.
يا *yā*, O! (governs the nom. or accus.). A.
ياب *yāb*, find thou (imp. of یافتن *yāftan*); (in comp.) finding, obtaining. P.
يا بني *yā bunaiyā*, O my darling boy! A.
ياد *yād*, memory, remembrance, recollection. P.
ياد آمدن *yād āmadan*, to come into memory, to recur to one's recollection. P.
ياد آوردن *yād āvardan*, to call to remembrance. P.
ياد داشتن *yād dāshtan*, to remember, recollect. P.
ياد گرفتن *yād giriftan*, to bear in mind, to impress on the memory. P.

يار *yār* (pl. ياران *yārān*), helper, ally; associate, companion, friend; endued with; lover (occurring in certain words such as شهر يار *shahr-yār*, هوش يار *hosh-yār*, and a few others). P.

يارا *yārā*, power; boldness, courage. P.

ياراي گفتار *yārāyi-guftār*, boldness of speech, daring to talk. P.

يا رب *yā rabb*, O Lord! A.

ياري *yārī*, friendship; aid, help, assistance; fellowship, companionship. *Yāre*, a friend; a lover. P.

ياس *yās* (for *ya's*), despair. A.

ياسمين *yāsmīn*, jasmine. P.

ياسمين بو *yāsmīn-bū*, sweet-scented as the jasmine. P. [the jasmine. P.]

ياسمين بوتي *yāsmīn-bū'tī*, thou art as sweet as یافتن *yāftan*, to find, obtain, gain, get, attain, experience. P. [obtained. P.]

يا فتي *yāfte*, he had (or, would have) found or يافه دراي *yāfa-darāi*, idle talker. P.

يا ليعجب *yā lī 'l'ajab*, wonderful! strange! A.

يا ليت *yā laita*, Oh would that! A.

يا معشر الخلائق *yā ma'shara 'l khullāni*, O assembly of friends! A.

يا من *yā man*, O the person who! O thou who! A.

يانع *yāni*, ripe, mature. A.

اتمر يانع *at tamru yāni'un*, the dates are ripe. A. ياروي *yāvarī*, aid. P. [assist. P.]

ياروي کردن *yāvarī kardan*, to befriend, help, aid, يابش *yabūshu*, he seized violently, assaulted

with violence; he took or laid hold of (imperf. of the verb يبطش). A.

يابش بالفرار *yabūshu bi 'l firāri*, he will take to flight. A.

ياتكش *yatakāshānu*, he is rough (morally or physically), (imperf. of تاكلش *takhāshana*, 6th form of the verb خشن). A.

ياترشد *yatarashshahu*, it drops or distils (imperf. of ترش *tarashshaha*, 5th form of the verb رشح). A.

ياتلاف *yatalātafu*, he is smooth; he becomes courteous, gentle, or gracious (imperf. of لطف *talātafa*, 6th form of the verb لطف). A.

ياتواكل *yatawakkalu*, he trusts, relies, confides (imperf. of توكل *tawakkala*, 5th form of the verb وکل). A.

يا من يتوكل علي الله *wa man yatawakkalu 'ala 'llāhi*, and whosoever placeth trust in God. A.

يتيم *yatīm*, orphan, pupil, ward; unique, rare, incomparable. A.

دريتم *durri yatīm*, a rare pearl. A.P.

يعلو *yajlū*, he makes clear (imperf. of the verb جلا for جلا). A.

من يعلو بطلعة الدجاء *man yajlū bi ṭal' atihī 'd dujā*, (of) one who lighted up the darkness by his countenance. A.

يحبب *yuhibbu*, he loves or befriends (imperf. of احب *aḥabba*, 4th form of the verb حب). A.

والله يحب الحسنين *wa 'llāhu yuhibbu 'l muḥsi-nīna*, and God loves the beneficent. A.

يحدث *yuhaddisu*, he converses (imperf. of حدث *ḥaddaṣa*, 2nd form of the verb يحدث). A.

من ذا يحدثني *māz zā yuhaddisuṇī*, who will converse with me? A.

يحمل *yahmilu*, it bears or will bear, carry or support (imperf. of حمل). A.

يحملك *yahmiluka*, it will support thee. A.

يحيي *Yahyā*, John; St. John the Baptist. A.

يخ *yakh*, ice. P.

يخ بسته *yakh-basta*, ice-bound, frozen. P.

يخ گرفته *yakh-girifta*, ice-seized, frozen. P.

يد *yad*, the hand. A.

يد سفلي *yadī suflā*, the lower or inferior hand, the hand that receives. A.P.

يد عليا *yadī 'ulyā*, the upper or superior hand, the hand that gives. A.P.

يدین *yadaini* (obl. of يادان *yadāni*, dual of يد *yad*), both hands. A.

بين يديه *baina yadaihi*, between his hands, (meaning) in front of him, in his presence. A.

ير *yara*, he sees (imperf. jussive of the verb رأي *ra'ā*). A.

يا لم يرها يوماً *a lam yarahā yauman*, ah! he has not seen her at any time. A.

يرافق *yurāfiḳu*, he travels in company with, he accompanies; he helps, he affords aid (imperf. of رافق *rāfaḳa*, 3rd form of the verb رفق). A.

يرافقني على الليل هاديًا *yurāfiḳunī 'ala 'l laili hādī-yan*, he accompanied me on a journey by night as a guide. A.

يرجعون *yarja'ūna*, they return or will return (imperf. of the verb رجع). A.

يرفع *yarfa'u*, he raises (imperf. of the verb رفع). A. [not his head. A.]

ليس يرفع راسه *laisa yarfa'u ra'sahu*, he raises

یرلی *yarā*, (a contraction of یرای *yar'ā*, imperf. of the verb رای *ra'ā*), he sees, he looks on. A.

یزول *yazūlu*, he or it departs, declines, decays (imperf. of the verb زال *zāla*, for زول). A.

یستقیم *yastakimu*, it is correct, right, proper, consistent; it stands, remains (imperf. of the verb استقام *istakāma*, 10th form of the verb قام *qam*, for قوم). A.

یرفع *wa hal yastakimu 'r raf'u*, but is raising befitting (or does it rightly comport with) ? A.

یسرا *yusran* (acc. governed by the particle ان *inna*), ease, facility. A.

یسع *yasa'u*, it is large, ample; he or it holds, contains; he is able or equal to (imperf. of the verb وسع *was'a*). A.

یسعی *yasa'unī*, he equals me; he can hold me. A.

یسقی *yaskī*, he presents liquor (imperf. of the verb سقی *sakā*). A.

ولا یسقی *wa lā yaskī*, but he gives not to drink. A.

یسلم *yaslamu*, he is safe, he escapes (imperf. of the verb سلم *salm*). *لایس یسلم* *lāisa yaslamu*, he is not safe. A.

یسغ *yusighu*, it allows to flow gently down the throat; (hence) it allays, quenches (imperf. of the verb اساغ *asāgha*, 4th form of the verb سوغ *sawgha*). A.

لا یکاد یسغ *lā yakādu yusighuhu*, it doth not nearly quench it. A.

یصول *yaşūlu*, he attacks, makes an assault. A.

یصول بطشاً *yaşūlu batshan*, he will attack valorously. A.

یصول علی الکلب *yaşūlu 'ala 'l kalbi*, it springs at the dog. A.

یصول مغاضباً علی *yaşūlu mughāziban 'alaiya*, he makes an assault on me fiercely, he attacks me furiously. A.

یطر *yatir* (jussive of یطیر *yatīru*, imperf. of the verb طار *tāra*, for طیر, he fled, he flew). A.

یطفی *yutfi'u*, he extinguishes or quenches (imperf. of اطفأ *atfa'a*, 4th form of the verb طفی *ṭafī*). A.

یطفی برشة *yutfi'u bi rashshatin*, he extinguishes it with a sprinkling. A.

یعلم *ya'lamu*, he knoweth or shall know (imperf. of the verb علم *alim*). A.

والله یعلم *wa 'llāhu ya'lamu*, but God knows. A.

یعنی *ya'nī*, he means; it signifies (imperf. of the verb عنی *ʿanī*); (hence) videlicet, that is to say, to wit. A.

یغلق *yughlaku*, it will be shut (imperf. pass. of the verb غلق *ghalqa*). A.

یغما *yaghmā*, prey, booty, spoil, plunder; name of a city in Turkistān, celebrated for the beauty of its inhabitants. P.

یغمالی *yaghmā'i*, native of the city of Yaghmā. P.

یغنی *yughnī*, he or it enables to do without, or to dispense with; it or he renders independent or rich (imperf. of اغنی *aghna*, 4th form of the verb غنی *ghani*). A.

یغنی ذلک عن *yughnihi zālīka 'an*, that will enable him to dispense with. A.

یفتري *yaftari*, he invents a lie, charges falsely (imperf. of افتري *iftarā*, 8th form of the verb نری *narī*). A.

یقال *yukālu*, it is said, it will be said (imperf. pass. of the verb قال *qala*). A.

یقبیح *yukabbihu*, he regards as abominable, he detests (imperf. of قبح *kabbaha*, 2nd form of the verb قبح *kabbaha*). A.

یا من یقبیح امری *yā man yukabbihu amrī*, O he who regards my case with aversion. A.

یقبلوا *yakbalū*, they accept (imperf. of the verb قبل *qabala*). A.

یقین *yakīn*, certain, sure, true. A. [قبل].

یک *yak*, one; an ace. P.

سه یک *sih yak*, three aces. P.

یک یک *yak yak* = هر یک *har yak*. P.

یک *yaku* (a contraction of یکن *yakun*, imperf. jussive of کن *kun* for کان *kān* it was). A.

یک لم یفعم ایمانهم *lam yaku yanfa'uhumu imānuhum*, their faith availed them not. A.

یکاد *yakādu*, it wants but little; see *lā yakādu*. A.

یکان یکان *yakān yakān*, one by one. P.

یکبار *yak bār*, one time, once, one day, some day. P. [everything. P.]

یکبار *ba yakbār*, for one and all; in a body;

یک باره *yak bāra*, wholly, entirely. P.

یکتاش *yaktāsh*, name of a celebrated athlete. P.

یکدل *yak-dil*, single-hearted, faithful, sincere. P.

یکدم *yak dam*, one instant, one moment. P.

یکدم که *yak dam ki*, the moment that. P.

یکدیگر *yak-digar* (or یکدیگر *yak-digar*), one another. P.

يكران *yak-zabān*, of one tongue, speaking the same thing, univocal, unanimous. P.

يكسان *yak-sān*, same, ditto, alike, equal. P.

يكسب *yaksibu*, it gains, acquires (imperf. of the verb كسب). A.

يكسو *yak sū*, one side, aside. P.

يكسو نهادن *yak sū nihādan*, to lay aside. P.

يكون *yakūnu*, he or it becomes, or will be (imperf. of the verb كان *kāna*). A. [alike. P.

يكي *yakī*, unity, oneness; one and the same, ... *yake*, one, a single one, any one, a certain one, an individual; the one. P.

يكي روز *yake roz*, one day, some day. P.

يگانه *yagāna* (originally يك گانه *yak gāna*), one, sole, single; unrivalled, unequalled; phoenix. P.

يلتفتن *yaltafitna*, they pay attention, they give heed (imperf. fem. 8th form of the verb لفت). A.

يلحق *yalhaku*, it adheres to, attaches to, reaches, overtakes (imperf. of the verb لحق). A.

يلحقني شأن *fa yalhakunī sha'nun*, there attaches to me a state (I fall into a state). A.

يلمز *yalmizu*, he defames, calumniates, accuses, reproaches (imperf. of the verb لمز). A.

ياماني *yamānī*, produced in Yaman. A.

يماجسان *yumajjisāni*, they make a Magian (imperf. dual of مَجَس *majjasa*, a verb coined from the word مجوس *majūs*, Magi, fire-worshipper. A.

يماجسانه *yumajjisānihi*, they (i.e. the parents) make a Magian of him. A.

يمر *yamurru*, he passes by (imperf. of the verb مر). A.

لا يمر بصلح *lā yamurru bi ṣāliḥin*, he passeth not by (the prophet) Sālih (or, by a just man). A.

يملك *yamliku*, he possesses, he owns (imperf. of the verb ملك). *Yumlaku*, it is possessed or owned (imperf. pass. of the same verb). A.

يمن *yumn*, felicity, prosperity, good luck, blessing, auspices. A.

... *yaman*, right hand or side; Yaman, Arabia Felix. A.

يمين *yamin*, oath; right hand or side. A.

يمين الملك *yaminu 'l mulk*, right arm of the kingdom (a style, title, or proper name). A.

ينصران *yunassirāni*, they make a Nazarene, they Christianize (imperf. dual of نصر *naṣ-ṣara*, a verb coined from the word نصراني *naṣrāniy*, Nazarene). A.

ينصرانه *yunassirānihi*, they (i.e. both parents) make a Christian of him. A.

ينفع *yanfa'u*, it availeth, profiteth (imperf. of the verb نفع). A.

ينفعك *yanfa'uka*, it will profit thee, it availeth thee. A.

يؤجج *yū'ajjizu*, he kindles (imperf. of أَجَج *ajjaja*, 2nd form of the verb أَج). A.

يؤجج ناراً *yū'ajjizu nāran*, he kindles a fire. A.

يوز *yūz*, panther, pard (said by the poets to have a partiality for cheese). P.

يوسف *Yūsuf*, the patriarch Joseph (whose beauty is said to have been very remarkable. Mention is made of him in several passages of the Kurān, but especially in the chapter which bears his name). A.

يوسفى *yūsufī*, Joseph-like, comely as Joseph. A.P.

يوضح *yūzihu*, he would make evident (imperf. of وَضَح *auzaḥa*, 4th form of the verb وَضَح). A.

فيوضح لي عذري *fa yūzihu lī 'uzri*, then he would make my excuse clear for me. A.

يولد *yūladu*, he is born (imperf. pass. of the verb ولد *walada*). A.

اللا وقد يولد على الفطرة *illā wa ḥad yūladu 'ala 'l fiṭrāti*, but what is assuredly born in the pale of the religion of Islām. A.

يوم *yaum*, day. A.

يوم القيامة *yaumu 'l ḥiyāmati* (acc. *yauma 'l ḥiyāmati*), the day of resurrection. A.

يوم الوداع *yauma 'l wadā'i*, (acc.) on the day of bidding adieu. A.

يوماً *yauman* (acc. of يوم *yaum*), one day, any day, some day; (adverbially) once; ever. A.

يونان *Yūnān*, Ionia; the ancient Greece until subjugated by Rome (after which it is called by Oriental writers Rūm). A.

يونس *Yūnas*, the Prophet Jonah. A.

يهتدي *yahtaḍī*, he is guided aright, he finds the right way (imperf. of اِهْتَدَى *ihtadā*, 8th form of the verb هَدَى *hadā*). A.

يهّد *yahuddu*, he (or it) shakes to the ground, or demolishes (imperf. of the verb هَدَّ *hadda*). A.

يهدي *yahuddu 'stakharā fārisi*, (which)
shakes Istakhr of Persia. A.

يهدي *yuhdā*, he is directed (pass. imperf. of the
verb هدي *hadā*, he guided). A.

يهدي *yuhdā bihi wa huwa lā*
yahtadī, one is guided by him, but he
does not find the right way himself. A.

يهدي *yuhawwidāni*, they make a Jew (imperf.

dual of هود *hawwada*, 2nd form of the verb
هاد *hāda*). A.

يهدي *yuhawwidānihi*, they (i.e. the parents)
make a Jew of him. A.

يهدي *yahūdiy*, Jew, Jewish, Judaical. A.

يُسّ *ya'isa*, he despaired. A.

يُسّ *izā ya'isa 'l insānu*, when a
man despairs. A.

E R R A T A .

PAGE	LINE	FOR	READ
17	{ 2 from bottom of page, }	الْفِتْرَةِ	الْفِطْرَةِ
30	{ 1 from bottom of page, }	كه بنده	كه بنده
43	2	نشستن	نشستن
59	{ 2 from bottom of page, }	حكايت ۷	حكايت ۲۷
66	{ 3 from bottom of page, }	آن كه <i>dele</i>	
70	{ 7 from bottom of page, }	حكايت ۴۲	حكايت ۴۶
95	6	گلست - سعدي !	گلست سعدي -
108	{ 2 from bottom of page, }	يَا غُرَابَ الْيَينِ	يَا غُرَابَ الْيَينِ !
114	7	گفت	گرفت

SANSKRIT.

HAUGHTON'S SANSKRIT & BENGALI DICTIONARY,
In the Bengali Character, with Index serving as a reversed Dictionary. 4to. 30s.

WILLIAMS' ENGLISH & SANSKRIT DICTIONARY.
4to. 43 3s.

SANSKRIT GRAMMAR,

By MONIER WILLIAMS, M.A., &c. Second Edition. Royal 8vo. 15s.

SANSKRIT MANUAL.—IN THREE PARTS.

Part I. The Accidence of Grammar, chiefly in the Roman or English Characters.
Part II. A complete Series of Progressive Exercises. By MONIER WILLIAMS, M.A., of University College, Oxford, Boden Professor of Sanskrit, &c. &c.
Part III. A Vocabulary to the Exercises. By A. E. GOUGH, Lincoln College, Oxford, and Professor of Sanskrit in the Government College, Benares. 18mo., bound. Price 7s. 6d.

A KEY TO THE EXERCISES IN PROFESSOR WILLIAMS' Sanskrit Manual. By A. E. GOUGH, Lincoln College, Oxford, and Professor of Sanskrit in the Government College, Benares. 18mo., bound. Price 4s.

A SANSKRIT GRAMMAR BY SIR C. WILKINS. 4to. 15s.

INSTITUTES OF MENU,

With English Translation. By SIR GRAVES C. HAUGHTON. 2 Vols. 8vo. 24s.

HITOPADESA.

The Text, with a Vocabulary. By FRANCIS JOURNÉ. Imperial 8vo. 15s.
Translated into English by FRANCIS JOURNÉ. 8vo. 5s.
Sanskrit, with Bengali and English Translation. 8vo. 10s. 6d.

MEGHA DUTA.

The Text, with Translation into English Verse, Notes, Illustrations, and a Vocabulary. By PROFESSOR H. H. WILSON. Imperial 8vo. 4s.

SAKUNTALA.

The Text, with Literal English Translation of all the Metreal Passages, Schemes of the Metres, and Copious Critical and Explanatory Notes. By MONIER WILLIAMS, M.A., &c. Royal 8vo. Price 21s.

BHAGAVAT GITA.

Sanskrit Text. Edited by J. C. THOMPSON. 8vo.

BENGALI.

DICTIONARY, BENGALI & SANSKRIT.

In the Bengali Character. Explained in English, and adapted for students of either language; with an Index, serving as a reversed dictionary. 4to. 40s. This is the best Sanskrit Dictionary now procurable.

GRAMMAR OF THE BENGALI LANGUAGE.

To which is added a Selection of Easy Phrases and Useful Dialogues. By DONCAN FORBES, LL.D. Royal 8vo. 12s. 6d.

BENGALI READER.

Consisting of Easy Selections from the best Authors: with a Translation and a Vocabulary. By DONCAN FORBES, LL.D. Royal 8vo. 12s. 6d.

SINGHASAN RATTISI. 8vo. 5s.

TOTA ITIHAS. 8vo. 5s.

ARABIC.

RICHARDSON'S ARABIC, PERSIAN AND ENGLISH DICTIONARY.

Edition of 1852. By F. JOHNSON. 4to, cloth. £1.

A GRAMMAR OF THE ARABIC LANGUAGE.

By DUNCAN FONSES, LL.D. Royal 8vo, cloth. 18s.

ARABIC READING LESSONS.

Consisting of Easy Extracts from the best Authors, together with a Vocabulary of all the words occurring in the text. By DUNCAN FONSES, LL.D. Royal 8vo, cloth. 15s.

HERESFORD'S ARABIC SYNTAX.

Royal 8vo. 6s.

MISCELLANEOUS.

MORRISON'S CHINESE DICTIONARY. 6 Vols. 4to. £10.

Morrison's View of China, for Philological purposes: containing a Sketch of Chinese Chronology, Geography, Government, Religion and Customs, designed for those who study the Chinese language. 4to. 8s.

WILSON'S GLOSSARY OF JUDICIAL & REVENUE TERMS,

And of useful Words occurring in Official Documents relating to the Administration of the Government of British India. From the Arabic, Persian, Hindustani, Sanskrit, Hindi, Bengali, Uriya, Marathi, Guzerathi, Telugu, Karnata, Tamil, Malayalam, and other Languages. Compiled and published under the authority of the Hon. the Court of Directors of the E. I. Company. 4to, cloth. £1 10s.

DAVID'S TURKISH GRAMMAR. 15s.

Messrs. Wm. H. Allen & Co.'s Catalogue of Printed and Lithographed Books in the Eastern Languages, to which is added a list of Oriental Manuscripts, may be had gratis on application.

INDIAN & MILITARY LAW.

Mohammedan Law of Inheritance & Contract. By S. G. GRADY. 14s.

Hammurabi's Decrees, with an Index. By S. G. GRADY. 8vo. 51s. 6d.

Moham. Institutes of, with an Index. By S. G. GRADY. 8vo. 12s.

Hindu Law of Inheritance and Contract. By GRADY. 8vo. £2 2s.

Hindu Law. By SIR THOMAS STRANGE. 4 Vols., Royal 8vo. 16s.

Manual of Hindu and Mohammedan Law. By A. HUBERT. 5s.

Indian Criminal Law and Procedure. By M. H. STANBRO. £1 10s.

The Law relating to India and the East India Company. 4to. 1855. 24 6s.

Indian Penal Code, In Questions and Answers. With Illustrative and Explanatory Notes. By A. J. LEWIS. Imp. 32mo. 7s. 6d.

Laws and Customs of Hindu Castes. By A. STEELE. £1 1s.

Precedents in Military Law. By Lt.-Col. W. HUGHES. 8vo. 21s.

Prussian Code of Courts Martial. By HOBBS & LONG. 8vo. £1 6s.

Manual of Military Law. By Col. J. K. PIRAS & J. F. COLLIER. 6s.

